جګړه او سوله

څلورم ټوک

لیف نیکولایوویچ تولستوی
ژباړن:
دوکتور لطیف بهاند

مسکو
۲۰۱۲

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم:	جګړه او سوله
ليکوال:	ليف نيکولايوويچ تولستوی
ژباړن:	دوکتور لطيف بهاند
ټوک:	څلورم
طرحه او ډيزاين:	سپين سهار
خپرندوی او مالي لګښت:	د ميدان وردګو ولايت والي محمد حليم فدايي
چاپشمېر:	۱۰۰۰ ټوکه
چاپکال:	۱۳۹۱ل/ ۲۰۱۲ز
د خپرونو لړ:	(۴۰)

۲۰۵۷

لومړی برخه

۱

له دې سره هم مهاله د پيترزبورګ دلوړپوړو ترمنځ له بل هر وخت نه زياته، د روميا نځوف ، فرانسويانو ، مارياڧيدروفنا ، شهزاده وليعهد او نورو ډلو ترمنځ سخته توده او کړکيچنه سيالي روانه وه. دا سې يو حالت چې شر او شوريې لکه د مچيو د ملکې په شان د دربار د مفتخوروو له خوا خپه کېده ، خو د پترزبورګيانو تود ، ارام، عيش او نوش او پرتمين ژوند چې، له رښتيني بهېره څه لرې او يوازې په اوهامو او تصوراتوکې، د پخوا په شان چې و ، هماغه شان و. په دې عيش او نوش کې په هغو ګوابنونو چې ملت ورسره مخامخ و ،خبرېدل، خورا ګرانه خبره وه. د نڅاوو او مېلمستياوو بنډارونه هماغسې د پخوا په شان جوړېدل، فرانسوي تياتر هماغه ننداري ښودلې، هماغه درباري ګټې، هماغه درباري واکونه او هماغه دوکې. يوازې په لوړو کړيو کې دا هڅه کېده چې، د رښتيني حالت د ستونزو يادونه وشي. په کراره او بنګهاري به دا کيسې کېدې چې، څنګه په دې سختو حالاتو کې يو له بل سره سيالۍ او نانډرۍ وکړي. مور ملکه مارياڧيدروفنا ، ددې ترمشرۍ لاندې د خپلو خيريه مؤسسو او روزنتونونو په اند ښنه کې وه چې، دغه ټولې مؤسسې دې د کازان ښار ته ولېږدول شي. ددغو مؤسسو کالي او کېړې هم ټول، ټول شوي وو ، خو ملکې ايلزواتې الکسيووفنا ، ددې پوښتنې په ځواب کې چې دا څه سپارښتنې لري، په خپلې ځانګړې هېوادپالنې ځواب ورکړی و

چې، دا د دولتي خیریه مؤسسو په هکله هېڅ ډول سپارښتنه نه شي کولای، ځکه دا ټولې چارې، یوازې خپله ټولواک پورې اړه لري، خو هغه څه چې په ځانګړې توګه په دې پورې اړه لري، کولای شي وو ایي چې، دا به وروستی ځوک وي چې، له پترزبورګه وزي.

انا پاولوفنا د اګست په شپږو بشتمه ،یانې د هماغې بارادینو د جګړې په ورځ یو داسې بنډار جوړ کړی و چې، د هغه تر ټولو غوره خبره، د سپېڅلي حضرت (د مسکو مشر پاپ) د هغه لیک لوستل و چې، د سرګي له شمایل سره یې ټولواک ته رالېږلی و. دا لیک د هېواد پالنې او روحانیت تر ټولو غوره بېلګه وه. ټاکل شوې وه چې، دغه لیک باید سرداروا سیلی چې، په غوره لوستلو کې یې ویاړمن نوم درلود لوستلای وای. (هغه د ملکې په حضور کې شعرونه او ویناوې لوستې) د لوستلو هنر په دې کې ده چې، کلمې باید په لوړه ، معنی ته له پامه پرته، د زاریو او مینه ناکتیا تر منځ د انډول په ساتنه، په سندریز ډول ادا شوې وای. .. دغه لیک لوستنه، د انا پاولوفنا د نورو ډېرو بنډارونو په څېر خورا سیاسي بڼه لرله. په دې غونډه کې باید څو تنو مخوروګډون کړي وای چې فرانسوي تیاتر ته د تګ له امله ،شرمېدلي وای او د هغو دهېواد پالنې احساس یې را پارولای شوای. که څه هم پوره ډېر خلک راټول شوي وو ، خو اناپاولوفنا لا هغه کسان چې باید په مېلمستون کې وويني، نه لیدل، نو ځکه یې لا لوستل نه پیلول او په ټولیزو خبرو اخته وو.

په دې ورځو کې د ورځې غوره خبر، د ګرافینې بیزاوخوفې، ناروغي وه. ګرافینه څو ورځې مخکې ناڅاپه ناروغه شوې وه او په هغو بنډارونو کې چې دا به یې ښکلا وه، ګډون نه و کړي. داسې ویل کېدل چې هغه ځوک نه مني او د پترزبورګ د ډاکټرانو پر ځای چې تل به یې

ددې پالنه کوله، ځان یوه ایتالوي ډاکتر ته سپارلی دی چې هغـه یـې پـه کوم نوي ، ځانګړي او غیر عادي ډول تداوي کوي.

ټول په دې ښه پوهېدل چې ددغې ښکلې او زړه وړونکې ګرافینې د ناروغتیا علت په دې کې دی چې هغې غوښتل هممهاله له دوو مېړونو سره واده وکړي. ددغه ایتالوي ډاکتر د تداوۍ ځانګړتیا پـه دې کـې وه چې له دغې پېښې نه ګرافینې ته پیدا شوې نا آرامي لرې کړي، خو د انا پالوفنې تر مخې نه یوازې چا پـه دې اړه فکر نه شو کولای بلکې ګـواکې داسې ښوول کېده چې څوک له دې خبرې خبر هم نه دي.

-ویـل کېـږي چـې د خـوارې ګرافینـې حـال خـورا خـراب دی، داکتـر ویلي چې د هغې ناروغي د تیو ناروغي ده.

-دتیو ناروغي ؟ دا خو خورا وحشتناکه ناروغي ده.

-ویل کېږي چې سیالان له همدې امله سره پخلا شوي دي.

د تیو کلمه یې په خورا خوند سره ادا کوله.

-دا هم ویل کېږي چې مشر ګراف ډېر خوابدی دی. دا هـم ویـل کېـږي چې کله ډاکتر هغه ته وویل چې دغـه نـاروغي خـورا ګـواښمنه ده، هغـې لکه ماشوم داسې وژړل.

-اوهو ، هوکې دا به یوه لویـه ورکـه وي، داسـې زړه وړونکـې ښـکلې ښـځه ..

انا پاولوفنا هغو ته ورنږدې شوه او وې ویل:

ـ تاسو د هغـې خـوارې ګرافینـې پـه اړه غږېږئ، مـا یـو څـوک د هغـې پوښتنې ته ورلېږلی و، وایي چې اوس لږه ښه شوې ده.

هغې له خپلې تلوسې نه ډکې موسکا سره وویل:

-په رښتیا یې د نړۍ تر ټولو ښکلې او زړه راښکوونکې ښځه ده. کـه څه هم موږ بېلابېلو ډلـو پـورې اړه لـرو، خـو دا ددې سـبب نـه کېـږي چـې

هغې ته درناوي ونه کړم، هغه خورا بدمرغې ده.
یوه ځوان چې د اناپاولوفنې تر دغو خبرو وروسته چې د ګرافینې د ناروغۍ راز یې راسپړو، ځان ته حق ورکړ چې تعجب وکړي او ووایي چې ولې د ګرافینې د پالنې او تداوۍ لپاره ډاکتران نه دي رابلل شوي او د هغې ژوند د کوم دوکمه مارلاس ته سپارل شوی دی، نو کېدای شي کوم ګواښمن دارو هغې ته ورکړي.
آنا پاولوفنا، په زهرلړه ژبه پر دغه بې تجربې ځوان ورودانګل او وې ویل:
- کېدای شي ستاسو معلومات زما په اړه ربښتیا وي، خو زما د هغو سرچینې هم خورا ډاډمنې دي او وایم چې هغه ډېر پوه او ډېر پیاوړی داکتر دی. هغه د اسپانیا د ملکې ځانګړی داکتر دی. په دې توګه وروسته له هغه چې هغې، هغه ځوان ښه وشرماوه، مخ یې مېلمنې ته ورواړاوه، هغه تندی تریو کړ او غوښتل یې ببرته تندی ورین کړي او د اتریش په اړه کومه ټوکه ووایي.
ببلبین، د هغه دیپلوماتي یادښت په اړه چې له اتریشي بیرغونو سره یو ځای ویانا ته استول شوی و، خبرې کولې، دغه ببرغونه ویتینشتاین برمته کړي وو، یا هغه شان چې په پترزبورګ یادونه کېده، د پتره پول اتل نیولي وو، هغه وویل:
- څنګه؟ خورا ښکلې او بې سارې ده.
په دې توګه هغې غوښتل، ټول د دې لپاره چپ شي چې ببلبین هغه ته نور هغه څه ووایي، چې ده لا د وخته اوریدلي و او ببلبین د هغه دیپلوماتیکه لیک، لیکنه کټ مټ تکرار کړه چې ده خپله لیکلي و:
- امپراتور په دې ډول د اتریش ببرغونه، د هغه دوست ببرغونه چې د لارې د بهېر نه لرې پیدا شوي دي، ببرته ورلېږدي.

هغه د ليک تر لوستلو وروسته تندي بېرته تريو کړ، سردار واسيلي وويل:

- ډېره په زړه پورې ده، په زړه پورې !

ايپوليت ناڅاپه په لوړ آواز وويل:

- دا کېدای شي د وارث لاره و اوسي.

ټولو هغه ته سترګې ور واړاولې، خو په دې پوه نه شول چې هغه څه ويل غوښتل.

سردار ايپوليت هم له خندنۍ حيرانتيا سره خپل شا او خواته وکتل. هغه هم کله د نورو په شان د هغو خبرو په معنی نه پوهېده چې ده ويلي و، هغه د خپل ديپلوماتيک کار په لړ کې په وار وار دا ليدلي و چې په دې ډول د ناڅاپي خبرو کول، خورا دخندا وړ وي، نوځکه هر څه يې چې په زړه کې تېريدل، هغه يې وويل:

- کېدای شي، خورا ښه به شي !او که ښه نه دی، هغوی به يې ښه کړي. تر هغه وروسته د ربښتيا يو زورونکی سکوت رامنځ ته او تر هغه وخته پورې دوام پيدا کړ چې انا پاولوفنا هغه سړي ته چې هومره هېواد پالنه هم نه وه، لارښوونه وکړه، مېلمه پالې، سردار ايپوليت ته ځای په ښبه کړ او سردار واسيلي ته يې بلنه ورکړه چې د ميز شا ته راشي. هغه ته يې دوه شمعې او ليکل شوی ليک راوړل او له هغه نه يې هيله وکړه چې هغه ولولي او نور ټول چپ شي.

سردار واسيلی په ټينګ آواز وويل:

- مشر مهربان ټولواک امپراتور !بيا يې په برندو سترګو ټول داسې وڅارل چې ګواکې پوښتي:

-څوک شته چې وو ايي داسې نه ده ؟

خو هېڅچا هېڅ ونه ويل:

هغه دوام ورکړ:

- د هېوا د لومړی پلازمېنه، د مسکو ښار، نوی بيت المقدس، د خپل ژغورنکي هرکلی کوي. (د "خپل" پر کلمې يې ټينګار وکړ) دا سې هرکلی لکه چې مور خپل مېړني زوی په غېږ کې کېښکاږي. په دې تورتم کې، په دې خپريدونکي تورتم کې، ستا د ويا ړ او بخت ځلېدونکی ستوری وينې او په خوشالۍ وايي:

- مورې وژغوره ! راتلونکې مورته مبارکه ده.

سردار واسيلي دا وروستۍ خبرې په ژړا ژړا ولوستلې.

بېلبين د خپل لاس نوکونو ته وکتل ،دا سې بر ېښېدل چې له مېلمنو نه زياتره هغوی په دې اند ښنه کې وو چې غواړي وپوښتي:

- څه ګناه مو کړې ده ؟

انا پالوفنا لکه د بوډۍ په شان چې د کشيش تر مخې ددعا له لارې له خدای سره د زړه خواله کوي، مخکې له مخکې د ليک جوړ شوی متن لوستنه:

- پربېږدئ چې سپين سترګی او ناولی جالوت...

سردار واسيلی خپلې لوستنې ته دوام ورکړ:

- پربېږدئ چې سپين سترګی او ناولی جالوت چې تياره خوروونکي وحشت د فرانسې له پولو رواړی، د روسيې په سپېڅلې خاوره کې خپور کړي.

زمونږ سپېڅلی او له کبره لرې ايمان به لکه د روسيې د داودي فلقمان په څېر ددغه وينه زبېښونکي پر ککره ورګوزار شي. دغه د سپېڅلي سرګي شمايل، چې د لرغونو زمانو راهيسې زمونږ وطن تر خپل سيوري لاندې ساتلی دی، ستاسو اعلحضرت همايوني ټولواک حضور ته وړاندې کېږي. دا به خورا ګرانه تمامېږي چې زما د هڅو

ناتواني، ما ستا د مهربانۍ له خونده ډکې لیدنې نه بې برخې کوي. د خدای لوی دربار ته لاس پورته کوم چې رښتینی او سپېڅلی سپېڅل اند نسل ته قوت ورکړي چې د همایوني ټولواک د هیلو د غوړېدو په چوپړ کې و اوسي.

له هرې خوا د لیک د لیکوال او لوستونکي ستاینې اوریدل کېدې:

- په څه قوت لیکل شوی دی ! څه بې ساري لوستنه !

له دغې وینا نه د اناپالوفنا رالمسول شوي او پاریدلي مېلمانه، تر ډېره پورې همداسې د وطن د حالاتو په اړه وغږېدل. د هغې جګړې او د هغې د پایلو په اړه چې هماغه ورځ کېدونکې وه، خبرې سره وکړې.

اناپالوفنا وویل:

- تاسو وګورئ ! سبا ته د همایونی ټولواک د زوکړې په ورځ به پر موږ ښه زېری وشي. زه نه پوهېږم ولې داسې انګېرم، خو زړه مې راته وایي چې ښه زېری به وي. ښه زېری به راورسېږي.

۲

د اناپالوفنا د زړه احساس په رښتیا هم رښتیا شو. بله ورځ چې کله د ټولواک د زوکړې د مبارکې د ورځې لمانځنه روانه وه، ددعا په وخت کې شهزاده والکونسکی د باندې وغوښتل شو او هغه ته د سردار کوتوزف لیک وسپارل شو ،کوتوزف لیکلي و:

د روسیې پوځ یو ګام هم شاته تللی نه دی او د فرانسوي پوځیانو مړګ ژوبله، د دوی د پوځ تر مړګ ژوبلې خورا زیاته ده. کوتوزف دا هم لیکلي و چې، هغه دا لیک د جګړې له ډګره په داسې وخت کې لیکلی دی، چې د جګړې وروستي خبرونه لا ده ته رارسېدلي نه دي.

دا لیک د بري زېری و. هماغه شېبه پرته له هغه چې څوک د کلیسا نه ووزي، پر روسیې پوځ د رحم او د هغه د ملاتړ په خاطر د لوی خدای نه د شکر او منني دعا وشوه او د هغه له درباره د پوځ د لا ښې لارښوونې لپاره لاسونه پورته شول.

ټولو بری بشپړ ګاڼه او څښتن خو آن ویل چې ناپلیون د اسیرېدو، پرزیدو او د هغه پر ځای د بل امپراتور د ټاکنې خبرې کولې.

د هغو کسانو لپاره چې د چارو له بهېر نه لرې، په درباري شرایطو کې ژوند کوي، دا ډېره ګرانه ده د پېښو له کړکیچنتوب او جړتیا نه خبر واوسي. د هغو له نظره ټولې ټولنیزې پېښې هرومرو د یوې ځانګړې پېښې په شا او خوا راچورلي. د ساري په توګه د درباریانو اوسنۍ خوښي یوازې له دې امله نه وه، چې د پوځ د برې زېری راغلی دی، بلکې دوی زیات له دې کبله خوشاله وو چې د دغه بري زېری د ټولواک

د زوکړې د لمانځنې په ورځ رارسېدلی دی. دا د ستر خدای یوه ډالۍ وه. د کوتوزوف په لیک کې د روسي پوځ د مرګ ژوبلې یادونه هم شوې وه. د وژل شویو کسانو په ډله کې د توکاچوف، باګراتیون او کوتایسوف نومونه هم یاد شوي وو. د دغه غم لړلي خبر، خبرې په پترزبورګ کې ټولې د یوې خواشینی په شا او خوا راچورلیدې او هغه د کوتایسوف د مرګ غم و. هغه ټولو پېژانده، ټولواک ته ګران و، هغه ځوان او په زړه پورې و.

په هغه ورځ ټولو یو د بل په لیدو ویل:

- دا څه عجیبه پېښه وشوه، ګورئ د دعا په وخت کې یې خبر راورسېد. د کوتایسوف مرګ نه پوره کېدونکې ورکه ده. افسوس، افسوس !

سردار واسیلي اوس، د خپلو کوډمارو اټکلو په اړه په غرور سره ویل:

- یاد به مو وي، ما تاسو ته د کوتوزوف په اړه څه ویل ؟ ما تل تاسو ته ویل چې هغه یوازینی څوک دی چې پر ناپلیون بریالی کېدای شي.

خو بله ورځ له پوځه کوم خبر را ونه رسېد. ټولیز طبیعت خورا ناآرامه او اله ګولیز ډوله شو. درباریان له دې امله خورا په عذاب و چې ټولواک ته د جګړې د ډګر خبر نه رارسېږي، هغوی ویل:

- اوه، مه کوه پوښتنه، چې ټولواک څه حال لري ! درباریانو د پخوانیو درې ورځو په شان د کوتوزوف ستاینې نه کولې، هغه یې له دې امله غانده چې د ټولواک د خیال د ناآرامۍ سبب شوی و. سردار واسیلي په دې ورځ، نور نو خپل ستایل شوی کوتوزوف نه ستایه، کله به چې د ستر قوماندان کوتوزوف په اړه خبرې پیل شوې، هغه به پټه خوله و. د دې ترځنګ، داسې چې ګواکې اټکل شوی و چې د

پترزبورګ ټول او سېد ونکي ناآرامه کړي، هغه ماښام يو نوی، خو بد خبر هم راورسېد. ګرافينه بيزا وخوفه چې ټولو ته ګرانه وه، د وحشتناکې ناروغی له امله ناڅاپه مړه شوې ده. د هغې د مرګ رسمي علت، چې ټول او په لويو بنډارونو کې د هغه په اړه غږېدل، دا و چې ګرافينې له هماغې وحشتناکې ناروغۍ (د تيو سرطان) چې پرې اخته وه، مړه شوې ده، خو په ځانګړو مېلمستياوو او خبرو کې يې د مرګ نور علتونه هم يادېدل او ويل کېدل چې د اسپانيا د ملکې ځانګړي ډاکټر د ځانګړو اغيزو او حال د پيدا کېدو لپاره، د ايلن لپاره، څه کمه اندازه دارو ليکلي وو، خو دا چې خورا ډېره په عذابه وه، يعنې د هغه زوړ ګراف، مېن بد ګمانه شوی او د هغه مېړه (بدمرغه بې غيرته پېير) د هغې ليکونو ته ځوابونه نه ويل، نو هغه و چې هغې له دغو داروګانو نه په يو وار له اندازې زيات خوړلي، مخکې له هغه چې داکټر د هغې مرستې ته ورسېږي، په خورا عذاب او درد مړه شوې وه. سردار واسيلي او بوډا ګراف، ايټالوي ډاکټر تورن کړ، خو هغه ايټالوي ډاکټر داسې ياد ښتو نه وروښودل، چې دواړو ته يې قناعت ورکړ او هغه يې په کراره پرېښود.

ټولې خبرې د درې غمونو په شا او خوا راچورلېدلې:

- د ټولواک بې خبري، د کوتايسوف وژل کېدل او د ايلن مرګ.

د کوتوزوف تر ليکه درې ورځې وروسته له مسکوه، پترزبورګ ته يو استازی راغی او په ښار کې دا آوازه خوره شوه چې مسکو فرانسويانو ته تسليم شوی دی. خورا وحشتناکه وه، ټولواک په څه حال و ! کوتوزوف خيانت کړی و او ټول هغه کسان چې سردار واسيلي ته د هغه د لور ايلن د مرګ له امله دعا ته راتلل، د پخوا برخلاف و، پخوا به دی د کوتوزوف په ستاينو نه مړېده، خو اوس يې ويل:

- له دې عیاش بوډا نه د بل څه تمه هم نه کېده، (هغه ته چا د کوتوزوف په اړه پخوانۍ خبرې نه وریادولې او له ده نه خپله هم د لور د غم له لاسه هر څه هېر شوي و) هغه به ویل:

- زه یوازې له دې امله تعجب کوم، چې څنګه د روسیې برخلیک داسې یوه سړي ته سپارل شوی دی.

تر هغه پورې چې د مسکو د تسلېمېدو خبر غیر رسمي و، په هغه څه شک کېده، خو په بله ورځ د ګراف راستوپچین له خوا دا رسمي پیغام راورسېد:

- د سردار کوتوزوف یاور ما ته یو لیک راوړی چې په هغه کې له ما نه غوښتنه کېږي، هغوی ته څو تنه د پولیسو افسران د دې لپاره ورکړم چې د ښار له منځه د ریازان د واټ پلو ته د پوځ لارښوونه وکړي.

په لیک کې یې لیکلي و چې په خواشینۍ سره مسکو تسلیموي، اعلیحضرت ټولواک:

د کوتوزوف دغه کړه د پلازمېنې او ستاسو د امپراتورۍ برخلیک تباه کوي، کله چې روسیه په دې پوه شي، هغه ښار چې په هغه کې د روسیې پرتم او ستاسو د نیکونو خاوره نغښتې ده، دښمن ته تسلیمېږي، هغه به سرسامه او وربېږدي. زه هم پوځ پسې روان یم، ما هر هغه څه چې کولای شول، له ځانسره راواخېستل او اوس پرته له دې چې د خپلې مینې په برخلیک وژاړم، بل څه کولی نه شم.

ټولواک چې دا پیغام تر لاسه کړ، شهزاده والکونسکي یې له یوه لیک سره مل کوتوزوف ته ورولېږه په لیک کې راغلي و:

- سردار میخاییل ایلاریانوویچ! د اګست له نهه ویشتمې راهیسې مې له تاسو نه هېڅ خبر تر لاسه کړی نه دی. د سپتمبر په لومړۍ نېټه د مسکو د ستر قوماندان خواشیني خبر له یارسلاوو نه

راته راورسېد. ښکاري تاسو پرېکړه کړې ده، چې له پوځ سره يو ځای مسکو پرېږدئ. تاسو خپله کولای شی دا تصور وکړئ چې د دغه خبر اورېدل به پر ما څه اغيز کړی وي. ستاسو چوپتيا دغه اغېز دوه چنده کړی دی. زه تاسو ته ياور جنرال شهزاده والکونسکي دې ليک سره مل د دې لپاره درلېږم چې په خپله له تاسو نه د پوځ او د تاسو له خوا د دغې خواشينوونکې غمرلی پېښې په اړه خبر ترلاسه کړم.

۳

د مسکو تر تسليمۍ نه نهه ورځې وروسته، د کوتوزوف له خوا يو استازی پترزبورګ ته راغی او په رسمي توګه يې د مسکو د تسليمۍ خبر راوړ.

دا استازی يو فرانسوي و چې ميشو، نومېده او په روسي ژبه نه پوهېده، (د دغه بهرني په وينا که څه هم هغه پردی و، خو هغه په زړه کې چور روس و).

ټولواک، د دغه استازی د رارسېدو سره سم د کامنی اوستر، په وچه کې د خپلې ماڼۍ په دفتر کې ومانه. ميشو چې تر جګړې د مخه هېڅکله مسکو ليدلی نه و او په روسي نه پوهېده، کله چې د هغو (هغه شان چې خپله يې ليکلي دي) ستر ټولواک او مهربان امپراتور دربار د تګ ويار ور په برخه شو او د مسکو د سوځېدو او د اور د لمبو خبر چې د ده لارې يې روښانولې، هغه ته ورساوه، خورا خواشينی شو.

که څه هم د ښاغلي ميشو لپاره د غم سرچينې او هغه سرچينې چې د روسي ملت غم ترې راخوټېږي، بايد جلا وي، خو د ټولواک کوټې ته د بدرګه کېدو په وخت کې، د هغه بشره داسې غم لړلې وه چې ټولواک سمدلاسه ترې وپوښتل:

- څه خبرونه مو راته راوړي؟ بد خبرونه، ډګروال!

ميشو سوړ اسويلی وويست او ځواب يې ورکړ:

- هو کې، اعلیحضرته ! ډېر خواشینی غم لړلی خبر، مسکو تسلیم شوی دی !

ټولواک لکه چې اور اخیستی وي، په چټکۍ سره وویل:

- ایا دا کېدای شي چې زما لرغونې پلازمېنه دې بې جګړې تسلیمه شي ؟

میشو په خورا درناوي هغه څه، ټولواک ته وویل چې کوتوزوف ده ته ویلي و، هغه دا چې د مسکو په څنډو کې جګړه ناشونې وه. له دوو لارو پرته بل څه پاتې نه وو، لومړی دا چې یا باید پوځ تباه شوی وای او مسکو هم تسلیم شي او بله دا چې مسکو له مرګ ژوبلې پرته پرېږدي. او فیلډ مارشال دا دویمه لاره غوره کړه.

ټولواک پرته له هغه چې میشو ته وګوري، هغه ته غوږ غوږ و، هغه وپوښتل:

- دښمن اوس ښار ته ننوتلی دی ؟

میشو په زغرده وویل:

- هو کې، اعلیحضرت همایوني ! هغه د ایرو په نغری بدل شوی دی. کله چې زه ترې راوتم، اورونو په کې لمبې وهلې.

خو همدا چې بیا یې ټولواک ته وکتل، له خپلو خبرو نه پښېمانه شو. ټولواک په ژوره او پرله پسې ستمېده، ساه یې ویسته، د هغه لاندنۍ شونډه رېږدیده او په یوه شېبه کې یې ښکلې، شنې سترګې له اوښکو لمدې شوې وې. دغه حال ټول یوه دقیقه دوام وکړ، ټولواک ناڅاپه داسې تندی تریو کړ، چې ګواکې ځان د خپلې ناتوانۍ له امله غندي، سر یې راپورته کړ او په زغرد آواز یې له میشو نه وپوښتل:

- زه داسې انګیرم ډګروال ! ټول هغه څه چې پېښ شوي او پېښېږي، د دې لپاره دي چې خدای له موږه ستره سربښندنه غواړي. زه

چمتو یم د هغه ارادې ته غاړه کېږدم. نو ګوره ! میشو ته ماته ووایه، کله چې پوځ ولیدل چې زما لرغونې پلازمېنه له جګړې پرته دښمن ته پرېښودل کېږي، څه حال یې لاره ؟ ایا تا ونه لیدل چې د هغه روح مات شوی دی ؟

میشو ولیدل چې ټولواک لږ آرامه شوی، دی هم آرامه شو، خو د هغه هغو پوښتنو ته چې مخامخ ځوابونه یې په کار و، لا د ځواب ورکولو وخت نه و پیدا کړی او د فکر کولو لپاره یې د وخت پیدا کولو په پلمه وویل:

- اعلیحضرتا ! اجازه راکوئ، چې د یوه رښتني سرتیري په توګه هر څه په ډاګه او زغرده تاسو ته ووایم ؟

ټولواک ځواب ورکړ:

- ډګرواله زه تل د همدې هیله لرم. د هېڅ شي د پټولو هڅه به نه کوئ، زه غواړم چې هر څه په ډاګه او څرګند شي.

میشو چې له وخته لا ګبنهی اخېستی و، خپل ځواب له درناوي سره د ځیرکې ټوکې په ملتیا چمتو کړی و.

- اعلیحضرتا ! کله چې زه راخوځېدم، ټول پوځ له ستر قوماندانه نیولې تر وروستي سرتیري پورې ټول ستر ډار، وحشت او ناهیلي پسې اخستي وو...

ټولواک تندی تریو کړ او زیاته یې کړه:

- څه وایئ ؟ دا څنګه کېدای شي، زما روسان به څنګه د دغې ماتې د شرم زغمي ؟ هېڅکله !

میشو یوازې همدې شېبې ته سترګه په لاره و، هغه د خپلو خبرونو لوبه پیل کړه او وې ویل:

- اعلیحضرتا !

هغوی یوازې له دې ډاربږي چې کېدای شي ټولواک د نفس د سپېڅلوالي او سولې سره د لېوالتیا له امله د روغې منلو ته اړ شي. هغوی ټول د دې ارمان په لمبو کې سوځي چې سبا سربښندنې ته ور ودانګي. د روسي پوځ استازي دوام ورکړ:

- هغوی دې ته سترګې په لاره دي چې خپل ټولواک ته وښیي چې تر کومې کچې هغوی له هغه نه ځاریدو لپاره چمتو دي...

ټولواک د دې خبرې په اوریدو، د آرامۍ اسویلی وکیښ، سترګې یې وځلېدې او ښاغلی میشو یې پر اوږه وواهه او وې ویل:

- آه میشو ! ډګروال زه دې آرام کړم.

ټولواک سر ښکته واچاوه او څو شېبې پټه خوله پاتې شو، بیا یې سر راپورته کړ، ټول ځان یې راجوړ کړ، په شاهانه او مینه ناکه خوځېدا یې مخ میشو ته وروااړاوه او وې ویل:

- ښه ! تاسو به بېرته پوځ ته ورستانه شئ.

تاسو به زړور، تاسو به زما ټول رعیت ته وواییې، هر چاته او هر چېرې، هرهغه چېرې چې رسېږي، که زما لپاره آن یو سرتیری هم پاتې نه شي، زه به به خپله د خپلو نجیبو اعیانو او مهربانو کلیوالو بزګرو ، په سرکې، خپله دجګړې ډګر ته ورودانګم، د خپلې امپراتورۍ وروستی توان به د دښمن پر ضد وکاروم.

ټولواک چې دم په دم یې ولوله زیاتېده، په تلوسې دوام ورکړ:

خپلې ښکلې، مهربانې او ځلېدونکې سترګې یې آسمان پلو ور پورته کړې او وې ویل:

- خو که د خدای اراده داسې وي چې زما د نیکونو پر واک، زما د کورنۍ وخت پاتې ته ورسېږي او وروسته له هغه چې خپل ټول توان وکاروم، د زړه له کومې او په خپله خوښه به تر دغه ځایه رېږه پرېږدم.

(ټولواک لاس د ټټر پر نیمایي کېښود)لاړ به شم او له خپل وروستي کلبوال بزګر سره به کچالو خورم، خو د خپل هېواد او ګران ملت، چې زه یې د سر ښندنې منت باریم، دبې ننګۍ او رسوایي کوم سند لاسلیک نه کړم. . .

همدا چې په لړزیدلي او هیجاني آواز یې دا خبرې وکړې، ناڅاپه یې مخ واړاوه او داسې برېښېده چې غوښتل یې په سترګو کې راغلې اوښکې له میشو نه پټې کړي. هغه د خپلې کوټې بر سر ته ورتیر شو، هلته، ترڅو شېبې درېدو وروسته، په پراخو ګامونو بېرته میشو ته راستون شو، په یوې قوې خوځېدا یې د هغه د لاس مړوند کېښکود. د هغه ښکلې او زړه راښکونکې بشره تکه سره اوښتې او په سترګو کې یې د قاطعیت او قهر د اورځلا ځلېدله، هغه وویل:

ډګروال ګوره ! هغه خبرې چې ما دلته درته کړي دي، هېرې نه کړې. کېدای شي یوه ورځ دغه خبرې په خوشالۍ سره یادې کړو.

هغه لاس پر خپل ټټر کېښود او وې ویل:

- یا ناپلیون او یا زه. . . نور نو موږ په ګډه نه شو کولای دواړه واکمن واوسو. ما اوس هغه ښه پېژندلی دی، هغه نور نو ما تیر ایستی نه شي.

ټولواک چې تندي یې تریو یده، پټه خوله پاتې شو.

میشو چې دا خبرې واوریدې او د ټولواک په سترګو او بشره کې یې د هغه غوڅ پریکړون ولید، که څه هم هغه یو پردی، پردی و، مګر زړه یې د روسیې په مینه مست و، نو ځکه یې په دې پرتمینه شېبه کې (هغه شان چې وروسته یې خپله ویل) ددغو خبرو په اوریدو، په ګوګل کې د یوه خوځون او ربل شوی و. هغه هر هغه څه چې په زړه کې درلودل، دملت له احساس سره ګډ، په دې هیله چې دی خپله د ټولو ویاند او استازی دی، په درې خبرو کې ونغښتل او وې ویل:

- همایوني ټولواک ستاسو حضور په همدې شېبه کې د خلکو د ویاړ او اروپا د ژغورنې سند لاسلیک کوي.
ټولواک سر د میشو خواته ورښکته کړ او له هغه سره یې مخه ښه وکړه.

۴

په هغه وخت کې چې دښمن د روسیې پر نیمایي برخې ولکه ټینګه کړې وه، د مسکو او سېدونکي وړاندې ولایاتو ته تښتېدلي وو او ډله ډله اربکیان د وطن ساتنې ته راپاڅېدل، موږ ته چې په هغه وخت کې مو ژوند نه دی کړی، بې ارادې دا تصور پیدا کېږي چې ټول روس له واړه نه نیولې تر زاړه پورې، ځان یوازې د دې لپاره قرباني کاوه چې وطن وژغوري او یا د هغه پر مرګ اوښکې تویې کړي. د هغو وختو په کیسو کې په ځانګړي ډول، د روسانو د سربښندنې، له وطن سره مینه، د ناهیلو او ویر او یا هېواد پالنې کیسې راغلي دي، خو په حقیقت کې دا ټول داسې نه وو. دا ټول موږ ته ځکه داسې ښکاري چې موږ د هغې تیرې زمانې په تاریخ کې یوه ګډه ګټه لټوو او د هغه ځانګړې فردي، انساني، ځانګړې ګټې موږ ته څرګندې نه دي، حال دا چې د وخت انساني هیلې او ګټې دومره تر ځانګړو فردي ګټو غوره وې چې آن د هغو د څرګندېدو مخه نیسي. (داسې چې هېڅ احساسېدای نه شی) د هغې زمانې د خلکو ډېرکي، آن د پېښو ټولیز بهیر ته هېڅ ډول پاملرنه هم نه لرله او ټول پام یې خپلو ورځنیو ګټو ته وراوښتی و او همدغه خلک د هغه وخت تر ټولو نه ګټېدونکي او ګټور وګړي هم وو.

هغو کسانو چې هڅه کوله د چارو په ټولیز بهیر پوه شي، په سربښندنې او اتلولۍ سره په هغو کې ګډون وکړي، په عمل کې هغه د

ټولنې ترټولو ناګټور غړي وو. هر هغه څه چې هغو د خير په نامه کول، په تاوان به تمامېدل، د هغو پوځي غونډونو په شان وو چې پېير او مامونوف جوړ کړي وو، چې د کليو او بانډو له تالانه پرته بل کوم اغېز ترې پاتې نه شو... آن هغو کسانو به چې د ښه نيت څرګندونه کوله او خپل پاک احساسات يې بيانول او د روسيې د ورځنيو حالاتو په اړه به وغږېدل، د هغو غږېدا به بې ارادې تکراري او خپلاسي بڼه پيدا کړه يا به د هغو د غږېدا موخه پر ځېنو کسانو د بې ځايه قضاوت حالت پيدا کړ او پر نورو به يې داسې تورونه لګول چې هيڅ چا په هېڅ ډول منلي نه شول، هغوی به يې په داسې ګناه تورن کړل...

په هغو پېښو کې چې هغه وخت په مسکو کې تيرېدې، څومره چې په هغو کې د وګړو ونډه زياته وه، په هماغه کچه، هغه د هغوی لپاره د پوهېدو وړ نه وې. په پترزبورګ او له مسکو نه په جلا نورو ولايتو کې، هغو ښځو او نارينو چې د اربکي پوځ جامې اغوستې وې، روسيې او د هغې د پلازمېنې د برخليک لپاره يې ماتم نيو، د خپلو سرښندنو او نورو دې ته ورته چارو په هکله به غږېدل، حال دا چې په هغه پوځ کې، د دغه پوځ يا بل پوځ په مېنځ کې چې د مسکو له پولو بهر وو، څه کم هېڅ څوک د مسکو په اړه غږېدل څه چې آن چا د هغه په هکله فکر هم نه کاوه، خو کله به چې هغوی، هغو لمبو ته چې مسکو يې سوځاوه کتل، چا له فرانسويانو نه د غچ اخېستو قسمونه نه خوړل، بلکې هغوی به د خپل درې مياشتني معاش او د دريېمې لسيزې د خرڅ، او له پوځ سره د خوځېدو کې سوداګرې بوډۍ، ماتريوشکا (لرګينې نانځکې) په اړه فکر کاوه.

نيکولای رستوف، پرته له هغه چې د وطن لپاره د سرښندنې او سر ځارونې لېوالتيا وښيي، يوازې له دې کبله چې تصادفاً د جګړې د پيل

په وخت کې په پوځ کې و، د وطن په ساتنه کې يې ستره ونډه اخېستې وه، نو ځکه پرته له هغه چې د پښېمانۍ احساس وکړي يا ځان ناوړه خيالو ته وسپاري، هغو پېښو ته يې کتل چې هغه وخت په روسيه کې تېرېدلې. که به چا له هغه نه پوښتنه وکړه چې د روسيې د حالاتو په اړه څه فکر کوي، ځواب يې ورکاوه چې په دې اړه کوم خيال نه لري او ويل به يې چې د روسيې په اړه فکر کول د کوتوزوف او هغه ته د ورته کسانو کار دی. هغه اورېدلي و چې قوماندان د غونډونو د منظمولو په چارو بوخت دی، نو ځکه جګړه داسې ژر پای ته رسېدونکې نه ده. د غو ټولو خبرو ته په پام سره، دا له امکانه لرې خبره نه ده که په راتلونکو دوو درو کالونو کې د کوم غونډ قوماندانې ده ته وسپارل شي.

که څه هم هغه چارو ته په دې سترګه کتل، خو کله چې دی د روتر، ښارته د آسونو د اخېستو لپاره د خدمتيتوب له امله، په راتلونکې جګړه کې له ګډون نه بې برخې شو، د هغه ډېره خوابده نه شوه. هغه نه يوازې خوابدی نه شو بلکې خوشالي يې هم پټه نه کړه او ملګري يې هم ټول د هغه په دې حال پوه شول.

د برادينو، د جګړې تر پيله څو ورځې مخکې، نيکولای پيسې تر لاسه کړې، څه اسناد او يوه ډله سواره يې مخکې ولېږل او وروسته دی هغو پسې وروخوځېد... کله چې به يې چې کوم کلي وليده روغ وليد او وې ليدل به چې هلته نه سرتيري او نه پوځيان، نه د هغو ګاډۍ او نه کراچۍ، نه له هغونه پاتې ناولتياوې، يو هم نه ليدل کېږي، بلکې دی هلته کليوال بزګر او کليوالې ښځېويني، د اربابانو روغ کورونه او څوځايونه چې هلته څاروي څريدل... داسې به خوشالېده چې ګواکې د لومړي ځل لپاره دغه شيان ويني. په تېره بيا د ښځو ليدنې، تر ټولو نه زيات او تر ډېره وخته پورې د هغه د حيرانتيا، وهيښتيا او خوښۍ

سبب و. ځکه همدا روغې او ښکلې ښځې وې چې هرې يوې پسې به لس دولس افسرانو کتل او د هغو د زړه راوړلو لپاره به يې هڅې او سيالۍ کولې او که به کوم سپاره افسر له کومې سيمې نه دت يريدو په وخت کې له دغو ښځو سره کومه ټوکه وکړه، هغه ښځې به خوشاله شوې او ځانته به په غوره کې وې.

نيکولای، په خورا ښه طبيعت او خوشالۍ د شپې وروتژ ته ورسېد او په مېلمستون کې ځای پر ځای شو. هغه ټول هغه څه ځانته فرمايش کړل چې ډېر وخت په پوځ کې له هغو نه بې برخې و. بله ورځ يې پاک کالي واغوستل، ږېره يې وخريله، تاند او تازه او ښکلې دريشی په ځان، داسې دريشي چې له ډېرې مودې راهيسې يې نه وه اغوستې، د سيمې دقوماندان، قوماندانۍ ته ورغې.

د اربکيو مشر د جنرال په کچه قوماندان و. هغه د پوخ عمر خاوند و او په خپل پوځي دريځ او قوماندانۍ هم ډېر نازيده. هغه په خواشينۍ نيکولای ومانه (هغه دا کار د پوځيتوب له ځانګړتياو نه يوه ځانګړتيا بلله) له هغه نه يې ډولا ډول پوښتنې وکړې، د جګړې ټوليز بهير يې له هغه سره وڅېړه، پر ځېنو چارو يې ګوتنيوکې وکړې او ځېنې هغه يې ښې وستايلې، خو نيکولای خورا خوشاله او دا ټولې چارې او خبرې ورته د خوښۍ لامل وې.

نيکولای تر دغې کتنې وروسته دښار، والي ته ورغی. والي يو وړوکی، مست، ژوندی، مهربانه او ساده سړی و. هغه نيکولای ته د ښار هغه څړ ځايونه وروښوول چې هغه کولای شول، هلته آسونه واخلي. دغه څړ ځای له ښاره لرې و. د شلو ورستو په واټن کې يې د اس اخېستو د يوه بل ځای نښه هم ورکړه. والي نيکولای ته د هر ډول مرستو وعده ورکړه او له هغه نه يې وپوښتل:

- تاسو د سردار ایلیا اندروویچ زوی یاستئ ؟ زما مېرمن ستاسو د مور خورا نېږدې خورلنډه ده. کله چې هغه له نیکولای سره مخه ښه کوله هغه ته یې وویل:

- هره پنجشنبه دوستان زما په کورکې راټولېږي، نن هم د پنجشنبې ورځ ده، هیله کوم مهرباني وکړئ او زما کورته راشئ، داسې لکه خپل کورته چې راځئ....

نیکولای چې د والي له کوره راووت، یوه ګاډۍ یې ونیوه او د ښار په شل ورستۍ کې هغه ځړ ځای ته ورغی چې ده ته والي د آسونو داخېستو لپاره ورښوولی و. وروسته ښار ته د رسېدو په لومړیو وختونو کې د نیکولای لپاره هر څه د خوښۍ او ښادۍ وړ او د ټولو ټولو چارو سرته رسېدل ورته آسانه برېښېدل. هغه ته هدف ته رسېدل لکه هغه شان چې د خوشاله خلکو ځانګړتیا وي، آسانه او سرته رسېدونکی و.

هغه ځمکوال چې نیکولای یې دیدن ته ورغلی و، د آس د سورلۍ یو ښه ماهر او د آسونو د ساتنې یو ښه لېوال و. هغه په آس پېژندنه کې جوړه نه لرله او ښه بې ساري ښکاري و. هغه د اصلو قالینو او بدلو یوه دستګاه، د ښکلو او بې سارو فرشونو بېلګې او د خپلو پراخو ځمکو په ځانګړو ځمکه لاندې ځایونو او یخځایونو کې یې ډولا ډول او د سلهاوو کلونو زاړه او بې ساري شراب او اصل مست آسونه لرل.

نیکولای، په دوو خبرو د شپږو زرو روبله په بیه ۱۸ آسونه (لکه هغه شان چې ده ویل) د طویلې د ښه والي او د پوځ د آسونو د نسل د لاښه کولو لپاره واخېستل. هغو غرمنۍ وخوړله او د هنګری شرابو په څکلو یې هم ښه تنده ماته کړه. د دغه ځمکوال له ناظر سره داسې ښه انډیوال شو چې یو بل یې په نامه یادول، مخونه یې سره مچ او خدای په اماني سره وکړه او د ستنېدو پر وخت خورا خوشاله و او هره شېبه یې

ګاډیوان ته د لا چټک تګ لپاره، ځکه هې ویل چې د والي مېلمستیا ته پر خپل وخت ورسېږي.

نیکولای جامې بدلې کړې، عطر یې ووهل، پر سر یې سرې او بې واچولې، که څه هم لږ په ځنډ، خو دا خبره یې له ځانسره تکراروله چې: تر نه رسېدو ناوخته رسېدل غوره دي او له دې وینا سره سم د والي د کور خواته وخوځېد. په دغه بنډار کې نڅا، نه وه او چا د نڅا اټکل هم نه کاوه، خو ټول په دې پوهېدل چې ایکاترینا پتروفنا به د پیانو شاته کښېني او د ببلاببلو نڅاوو نغمې به وغږوي، مېلمانه به له دغې شان موسیقۍ نه په خوند اخېستو نڅاو ته ولمسېږي، نو ځکه ټول د نڅا په جامو کې راغلي وو.

پر ۱۸۱۲ کال هم د ولایت ژوند کټ مټ د تل په شان و، خو یوازینی توپیر یې له پخوا نه دا و چې له مسکوه د زیاتو راغلو بډایانو د کورونو د راتلو له امله هلته شر او شور زیات شوی و. د خلکو ترمنځ بې پروایي هم زیاته شوې وه او هغو به ویل چې هرڅه کېږي هغه به کېږي... . د خلکو ترمنځ خبرې او د زړه خواله لکه هغه شان چې په ټوله روسیې کې و، پخوا به د ورځني ژوند، کومه یو نیمه اپلته او د ګډو یارانو او دوستانو په اړه وې، خو اوس ټولې خبرې یوازې د مسکو، پوځ او د ناپلیون په اړه وې.

د والي په کورکې راټول شوي مېلمانه، د وروڼژ د ښار تر ټولو غوره او مخور خلک وو.

د مېلمنو په منځ کې ښځې بې شمېره او د هغو په ډله کې له مسکوه د راغلو ښځو په منځ کې یو څو تنه د نیکولای آشنایانې هم وې، خو د نارینو په منځ کې داسې څوک نه و چې د پیاوړي سواره افسر او د ګیورګي د نښان له ګټندوی، سردار نیکولای سره سیالي وکړي.

هغه خو، د ورونژ ښار ته ددې لپاره تللی و، چې آسونه واخلي. د نارینو په منځ کې د فرانسوي پوځ یو ایتالوي افسر چې اوس اسیر شوی و لیدل کېده او نیکولای داسې انګېرله چې په مېلمستیا کې ددغه اسیر شته والي به د روسیې د اتل یعنی دده قدر لا پسې زیات کړي. دا یې د خبرو اترو لپاره یوه ښه پلمه ګڼله. نیکولای دا ټول همدا اسې احساسول او داسې یې انګېرله چې نور ټول هم هغه ایتالوي ته په دغه سترګه ګوري. نیکولای خپله هم له هغه سره خواخوږي او مهرباني ښودله، خو دا کار یې په احتیاط کاوه.

نیکولای همدا چې د سورو پوځیانو دریشي په غاړه مېلمستیا ته ورننوت له ځانه یې شا او خوا ته د عطرو او خوږو شرابو بوی خپریده، ښښنه یې وغوښته او وې ویل:

- تر نه رسېدو ناوخته رسېدل غوره دي.

نورو هم د هغه خبره و منله، څو واریې هغه پسې تکرار کړه او د هغه شا او خواته ورټول شول. ټولې سترګې هغه ته ور واوښتې. هغه ناڅاپه داسې احساس کړه چې ټول هغه ته د درانه مېلمانه په سترګه ګوري او دا دده لپاره ډېر دخوند وړ و چې په دې لرې لویدلي ښار کې، هغه هم د لذت او خونده د اوږدې مودې د بې برخې کېدو وروسته یې بیا هر څه پیدا کړي وو. نه یوازې د لارې د اوږدو تمځایو، سماوارونو، د هغه کلیوال خان د قالینو اوبدلو په کارخانه کې ښځو ته د هغو پام، د هغه د پام او خوښۍ سبب شوي و، بلکې د والي په دې مېلمستیا کې هم ډېرې ښځې (د نیکولای په اند بې شمېره) او پېغلې وې چې ټولې په تلوسې دې ته سترګې په لاره وې چې د نیکولای هغو ته پام شي. ښځو او نجونو له هغه سره نازونه کول او پخو ښځو لا د هماغې لومړي ورځې نه هڅه کوله چې ددغه سواره پوځ، ځوان او مست افسر زوم او

خپلې کورنۍ تر منځ اړیکي ټینګ کړي. د دغو ښځو په ډله کې یوه هم د والي ښځه وه چې نیکولای یې د یو خپلوان په توګه مانه، هغې دی په ناز، یانی "نیکولا " ونوماوه او خورا نېږدې چا غوندې یې له هغه سره په " ته "خبرې کولې.

لکه هغه شان چې ویل کېدل کاترینا پتروفنا ، په رښتیا هم د والس او اکومسې د نڅاو نغمې غږولې، نڅا پیل او نیکولای د دغه ولایت ټولو مخورو ته خپل هنر وښود. په خپلې کرارې او ښکلې خوځېدا یې ټول هک پک کړي وو. نیکولای په هغه شپه خپله هم د خپلې نڅابې سارو خو ځېداوو ته حیران و. په مسکو کې به داسې نڅېدلی نه وای او آن دغه نڅا به یې په مسکو کې غیر معمولې، احمقانه او خورا سپکه ګڼلې وای، خو دلته یې دا وړ ګڼلې وه چې ټول حاضر کسان په داسې یو کار چې په پلازمېنه کې دودیز او معمولې بلل کېږي خو دلته په یوه ولایت کې لا ځوک ورسره آشنا نه دی، حیران کړي.

نیکولای، ټوله شپه، یوې ځوربې، ژیړځنې، مالګینې ښځې ته چې د هغه ولایت د یو چارواکي مېرمن و ، سترګې ګنډلې وې. د بې پروا او مستو ځوانانو په شان یې باور درلوده چې پردۍ ښځې د همدې لپاره پیدا شوي دي. نیکولای له دغې ښځې نه هېڅ ، نه لرې کېده او د هغې له مېړه سره دی خورا خواخوږی و او مرکې یې ورسره کولې. کـه څه هم هغوی دا نه ویل خو په دې پوهېدل چې نیکولای او هغه ښځه هر څه په ګډه خوښوي. مګر داسې برېښېده چې د هغې ښځې مېړه لـه نیکولای سره دا خبره نه مني او په تریو تندي او پریشانه، پریشانه کتو سره یې خپل دا حال نیکولای ته وښود ، خو د نیکولای دغه سادګي دومره بې پایه وه چې کله نا کله به د هغې ښځه مېړه د نیکولای د ښه طبیعت او خوشالۍ تر اغیز لاندې راغي. هر څنګه چې و ، و ، خو د مېلمستیا په

پای کې ځو مره چې د ښځې ځېره له خوښۍ نه تازه او سره کېده، په هماغه اندازه د هغې د مېړه پر بشرې د غم څپې او رنګ الوتنه راخوریدل. داسې بریښیدل چې د هغوی: د مېړه او ښځې د بشرې د تازه کیدو برخه یوه وي، خو هر څو مره چې د ښځې هغې دغه احساس زیاتېده، په هماغه کچه د مېړه هغه لاپسې کمېده.

۵

نیکولای چې موسکایې له شونډو، نه ورکېده پر څوکۍ یې داسې ډډه لګولې وه چې یوې خوا ته خم شوی و. سر یې هغې ښکلې ژیړ څېې خوا ته ورټیټ کړی او د هغې د ښکلا لپاره یې خیالي افسانې ورته ویلې.

د سورو پوځیانو په تنګ پطلون کې یې وتلې پښې، یو په بل اړولې را اړولې، په داسې حال کې چې د عطرو څپې ترې خوریدې، له ده سره غړیدونکې ښکلې ته یې سندریزې ستاینې ویلې، ځان پالنې او ځانستاینې یې هم نه وې هېرې کړې. خپل ښکلي ورنونه یې هم په تنګ پطلون کې ښوول او ویل یې چې دی غواړي د وروڼژ له ښاره یوه ښکلې ښځه پته کړي.

-ښه، دا ښکلې ښځه څوک ده ؟

ښکلې !د خدای په لاس جوړه شوې ده. د هغې سترګې(نیکولای سره غړیدونکې ښځې ته کتل) شنې، خوله یې مرجان، خپله تکه سپینه (د هغې بربنډو اوږوته یې کتل) او ونه یې لکه د یان (په لرغونو یوناني افسانو کې د زیوس لور چې د ځنګلونو او طبیعت خدای وه او په ادبیاتو کې د ښکلا نښه وه) داسې ده.

په دې وخت کې د ښځې مېړه چې غمجنه موسکا یې پر شونډو خوره وه له خپلې ښځې وپوښتل:

- د څه په اړه غږېږئ ؟

نیکولای د درناوی په نښه پاڅېد او وې ویل:

-آه ! نیکیتا ایوانوویچ ! ګواکې غوښتل یې وو ایې چې دی به خوشاله شي، که نیکیتا ایوانیچ هم د هغو په ټوکو کې ګډون وکړي.

هغه خپلې هغې خبرې ته دوام ورکړ چې غواړي د دې له ښاره یوه ژبړځني پته کړي.

مېړه هماغه شان غمرلی موسېده او ښځه هماغه شان خوشاله برېښېده. د والي ښځه چې یوه پاک زړې ښځه وه او د رستوف کره وړه یې نه خوښېده، هغوی ته ورننېږدې شوه او وې ویل:

-نیکولینکه ! آنا ایګناتیوفنا هیله لري تا ووینې.

د آنا ایګناتیوفنا نوم یې داسې په ژبه ادا کړ چې رستوف سمدلاسه پوه شو چې آنا ایګناتیوفنا، کومه خورا غوره مېرمن ده.

هغې وویل:

- راځه چې ځو نیکوله ! ګوره تا خپله ماته اجازه راکړه چې تا په دغه نامه یاد کړم.

-ګوره تروري ! دا راته ووایه چې دا مېرمن څوک ده ؟

-آنا ایګناتیوفنا مالوینځوا ! هغې ستا په اړه له خپلې خورځې اوریدلي و چې څنګه تا هغه ژغورلې وه... تصور یې کولای شي هغه به څوک یې ؟

- نیکولای وویل:

ما خو ډېر کسان ژغورلي دي.

- د هغې خورځه، شهزادګۍ بالکونسکایا ده. هغه اوس دلته په ورونژ کې له خپلې ترور سره اوسي. اهآ ! څنګه سور شوې ! نه پوهېږم، نه چې ؟....

-ما يې آن تصور هم نه شو کولای، دا څه خبرې دي ترور يې !

-ډېر ښه ! ډېر ښه ! څه عجبه شوخه ياستئ.

د والي ښځې هغه د يوې زړې لوړې او خورا ثوربې مېرمنې خواته چې شنه پخوانۍ خولۍ يې پر سر وه او هماغه شېبه د ښار له مخورو سره له قطعو (پانو) کولو او زګاره شوې وه، بدرګه کړ.

دا ښځه هماغه مالوينځوا ، د مور له خوا د شهزادګۍ ماريا ترور وه. هغه کونډه او خورا بډايه وه او تل د ورونژ په ښار کې اوسېدله. کله چې رستوف هغې ته ورنېږدې شو ، هغه ولاړه او په جوارۍ کې يې د بايللو پورونو ، پور پرې کاوه. هغې د درنو خلکو په شان درناوی وکړ او هغه جنرال ته يې چې له دې نه قمار ګټلی و ، ښکنځلو ته دوام ورکړ.

هغې نيکولای ته لاس ور اوږد کړ او وې ويل:

-ډېره خوشاله يم د زړه سره ! هيله کوم چې ماته راشئ !

بوډۍ وروسته له هغه چې د شهزادګۍ او د هغې د خدای بښلي پلار په اړه چې ښکاريده چې هومره يې نه خوښېږي، وغږيده. له رستوف سره يې د سردار اندرې په هکله چې بيا هم بربېښيده ، چندان ښه نه پرې لګېږي، خبرې وکړې، خو مخکې له دې چې له هغه سره مخه ښه وکړي، نيکولای ته يې بلنه ورکړه چې ددې کورته ورشي.

نيکولای ژبه وکړه چې ليدو ته به يې ورځي، خو کله چې يې له مالوينځوا سره خدای په امانی کوله، بيا تک سور شو.

د شهزادګۍ ماريا د نوم په ياديدو به هغه يو آشنا احساس، د شرم او آن د ويرې احساس، احساساوه.

نيکولای چې له مالوينځوې نه لرې کېده ، غوښتل يې چې بېرته د نڅا بنډار ته ورستون شي، مګر کورنې ثوربې خو ښکلې لاس د نيکولای پر لاس ور کېښکود او ورته وې ويل چې غواړي، له هغه سره

وغږېږي. هغه يې صالون ته بدرګه کړ او په صالون کې ناست کسان په هماغه شېبه کې له دې امله چې د والي د مېرمنې او د هغې د مېلمه د خبرو خنډ نه شي، سمدلاسه له صالون نه ووتل.

د والي ښځې چې وړه بشره او مهربانه څېره يې لرله، په زغرده او تريو نندي وويل:

- ګرانه ته پوهېږې، دا ستا ليلي ډېره ښه ناوې ده، غواړې ريباري به يې درته وکړم ؟

نيکولای وپوښتل:

څوک يادوئ ؟

- غواړم تاته شهزادګۍ وغواړم. کاترينا پتروفنا... غواړې ؟زما په اند خورا ښکلې ده، څنګه ؟ پوهېږم چې مور به دې ډېره منت داره شي، رښتيا يې رښتيا، څه نجلۍ ده ! ډېره ښکلې ! هغه هېڅ بدرنګه نه ده.

نيکولای داسې چې ګواکې چا دغه ښځه خپه کړې وي، وويل:

-نه، نه، هېڅ بدرنګه نه ده، چا ويل چې بدرنګه ده ؟ګوره ترور جانې، زه يو پوځي يم او هغه شان چې له پوځيانو سره ښايي، زه پر هيڅچا ځان نه ورزغمم. او له چا سره مخالفت هم نه لرم.

رستوف دغه خبرې په داسې چټکۍ کولې چې آن د دې وخت يې هم پيدا نه کړ چې د خپلو ويلو په هکله فکر وکړي.

- ګوره دا په ياد ولره چې زما خبرې ټوکې نه دي.

-کومې ټوکې ؟د والي ښځې ګواکې چې له ځانسره غږېږي، وويل :

-هو، هو ! بيا يې مخ هغه ته وروا ړاوه او زياته يې کړه:

په دې لړ کې غواړم دا هم ووايم چې ته د هغې ژېړ څنې شا او خواته ښکته پورته کېږې، د هغه مېړه ته د سړي زړه خوږېږي، که رښتيا راباندې وايې... نيکولای په خورا سادګۍ وويل:

-آخ ! دا څه وايي، مور له هغه سره ملګري يو. زما په خيال کې هم دا نه ګرځي چې زما دغه شان ښه وخت تېريدل د چا لپاره د خواشينۍ او خوابدۍ وړ شي.

شپه پخه شوې وه چې نيکولای ته ورياد شول:

- نه پوهېږم ما څه سادګي کړې ده، خو د والي ښځه اوس ځي او ريباري کوي، مګر سونيا به څنګه شي ؟ خو کوربنۍ د مخه ښه په وخت کې بيا هغه ته وويل:

-ګوره په ياد دې اوسه !

نيکولای هغه څنګ ته کړه او وې ويل:

-پوهېږې تروري ! که رښتيا درته وايم.. څه شي ؟ څه شي ؟ ګرانه درځه چې هلته سره کېنو.

نيکولای ناڅاپه داسې هيله او وړتيا احساس کړه چې د خپل زړه ټول رازونه (هغه رازونه چې تر اوسه يې آن خپلې مور او خور او خپلو نږدې دوستانو ته نه و ، ويلي) دغې پردۍ ښځې ته ووايي... هغه وويل:

پوهېږئ ترور جانې ! ډېره موده کېږي چې مور جانه مې غواړي له کومې بډايې نجلۍ سره زما کوژده وکړي، خو زه آن د دغه کار له خياله هم کرکه لرم، واده د پيسو په خاطر.

د والي ښځې وويل:

-پوهېږم، هو کې پوهېږم !

- خو د شهزادګۍ بالکونسکايا په اړه خبره بله ده، لومړۍ خو بايد رښتيا درته ووايم چې هغه مې ډېره خوښېږي، هغه زما په زړه ښځه ده او بله خبره داده چې په هغه ځانګړې حالت کې زما او ددې ديدن وشو، هغه ډېر د تعجب وړ دی ، ځکه تل مې په خيال کې ګرځي راګرځي، چې

دا به برخلیک پریکړه وي. رښتیا وایم مور مې له پخوا نه په دې خیال کې وه، خو قسمت به نه و چې مور یو له بل سره وګورو. تل به داسې پېښېده چې مور یو له بل سره آشنا نه شو او هغه چې زما خور ناتاشا د هغې له ورور سردار اندرې سره کوژده وکړه، دا مې په خیال کې هم نه ګرځېده چې کوم وخت به له هغې سره واده وکړم. دا قسمت ته ګوره چې زما او د هغې دیدن هغه وخت وشي چې ناتاشا او د هغې ورور خپل اړیکي سره وشلول. بیا هغه پېښه پېښېږي چې تاسو پوهېږئ. ما په دې اړه هېڅ چاته هېڅ نه دي ویلي او هېڅکله به یې هم چاته ونه وایم. یوازې تاسو ته مې وویل او بس.

د والي ښځې د مننې په نښه د هغه څنګل کېښکوده.

نیکولای چې تک سور شوی و، ناڅاپه یې هغې ته وویل:

- تاسو صفیه پېژنئ؟ هغه مې د ترور لور ده. هغه ما ته ګرانه ده. ما له هغې سره د وادہ وعده کړې ده او غواړم له هغې سره واده وکړم. اوس پوه شوې چې ولې بله خبره نا شونې ده؟

-ګرانه دا ته څه فکر کوې؟ صفیه یوه بېوزلې نجلۍ ده، یو ټنګه هم نه لري. تا خپله ویل چې. پلار ژوند دې خرابه دی، دا کار به دې ژوند پوره تباه کړي او بله دا چې که صفیه لږ عاطفه هم ولري، معلومه نه ده چې ژوند به یې څنګه شي؟ دا لومړې خبره، بله دا چې هغه به دځان او ستا د مور د مایوسۍ او د دواړو د ژوند د تباهۍ سبب شي... نه، نه ګرانه! ته او صفیه باید په دې خبره پوه شئ.

نیکولای پټه خوله پاتې او دا خبره ښه پرې ولګېده. هغه تر لږې چوپتیا او ساړه اسویلي نه وروسته وویل:

-په هر حال ترورې، دا کار ناشونی دی. بله خبره لا داده چې ایا شهزادګۍ غواړي له ما سره واده وکړي؟ هغه اوس ماتم هم لري. ایا

کېدای شي هغه په دې اړه فکر وکړي؟

د والي مېرمن وویل:

-ته څه فکر کوې چې زه سمدلاسه تاته کوژده کوم که څنګه؟ نه، نه، هر کار خپل وخت او کار لري. نیکولای د هغې څورب لاس ښکل کړ او وې ویل:

تاسو خو په ریباری کې بې ساری مهارت لرئ.

۶

له رستوف سره تر کتنې وروسته شهزادګۍ ماریا، مسکو ته راغله. په مسکو کې هغې خپل وراره او د هغه روزنکی پیدا او د خپل ورور سردار اندرې هغه لیک یې تر لاسه کړ چې په هغه کې دوی ته لارښوونه شوې وه چې مسکو ته تر رسېدو وروسته، دوی په ورونژ کې خپلې ترور مالینخوا ته ورشي. د لېږدېدو ربړونه او ستونزې، د ورور غم، په نوي استوګنځي کې د ځای پر ځای کېدو خوارۍ، له نویو خلکو سره پېژندګلوي، د وراره روزنه او پالنه، دې ټولو د شهزادګۍ ماریا هغه احساس چې د پلار له ناروغۍ او مرګه، په تېره بیا له رستوف سره تر کتنې وروسته، دې ته پیدا شوی و، سخته تر اغیز لاندې راوستې وه. هغه خورا خواشینې وه. د پلار د مرګ ویر او د روسیې تباهي ټول او ټول سره یو ځای شوي وو. اوس تر یوې میاشتې آرامه ژونده وروسته، دغه زوریدنې دم په دم زیاتېدې او د هغې آرامي یې ترې شړله. هغه ورخطا وه. هغه ګوابې چې دا یې ډېره زوروله او کړوله، هغه د وراره روزنه او پالنه وه. د وراره د روزنې له امله ځکه تل په اندېښنه کې وه چې ځان یې د هغه د روزنې وړ نه ګاڼه، خو د ننه په ګوګل کې په دې راضي وه او دا رضایت یې هم له دې امله و چې هغه هیلې او خیالونه چې ددې په زړه کې د رستوف تر کتنې وروسته را پیدا شوي وو، دې په ځان کې ښه او پوره ځپلي وو.

کله چې د والي ښځه تر خپلې مېلمستیا وروسته، بله ورځ د

مالینځوا دیدن ته ورغله، له هغې سره د خپل دغه تکل په اړه وغږېده (خو دا یادونه یې وکړه چې په او سنیو حالاتو کې د رسمي ریبارۍ آن تصور هم نه کېږي، خو بیا هم کېدای شي، ددغو دوو ځوانانو د کتنې لاره ددې لپاره آوره شي چې له یو بل سره لا نېږدې آشنا شي) د والي ښځې چې د ترور خوښه ترلاسه کړه، نو د شهزادګۍ ماریا تر مخې یې د رستوف په اړه خبرې پیل او د هغه د کړو وړو یادونه یې وکړه او وې ویل چې رستوف ددې د نامه په اورېدو تک سور شو. شهزادګۍ ماریا ددغو خبرو له اورېدو ، نه یوازې خوشاله نه شوه بلکې د هغې روحي آرامي لا پسې نا آرامه او په زړه کې یې د یاغي هیلو د شکونو او ملامتۍ او اله ګولې یوه څپه بیا راژوندې شوه.

شهزادګۍ ماریا ، د هغو دوو ورځو په اوږدو کې چې ددغو خبرو او له رستوف سره د کتنې تر منځ تېرې شوې، تل په دې خیالونو کې ډوبه وه چې له رستوف سره د کتنې په وخت کې به ددې کړه وړه څنګه وي. کله به یې ویل چې هر کله رستوف، ترور ته راشي دا به مېلمستون ته نه ورځي، ځکه چې دا ویرمنه ده او ویرجن باید مېلمانه و نه مني او کله به یې بیا فکر کاوه. تر هغې خواخوږۍ او مرستې وروسته چې رستوف له دې سره کړې دي، دا به ددې له خوا ، نه منښه او خورا بده وي او کله به یې په خیال کې دا تېره شوه چې ددې ترور او د والي ښځه ددې او د رستوف په اړه کوم ځانګړی تکل لري. (د هغوی ځینو غلچکونو او خبرو ددې ښودنه کوله او ددې دا خیال به یې لا پسې پیاوړی کاوه) او یا به هغې ځان ته ویل چې یوازې کولای شي په خپل ناقص عقل سره، د هغو په اړه داسې فکر وکړي، هغې به ویل:

-ایا هغوی په دې نه پوهېږي چې دا لا تر اوسه هم د ویر په جامو کې ګرځي ؟ دغه شان ریباري ددې د پلار روح ته سپکاوي او په خپله ددې

د زوریدو سبب نه کېږي ؟ همدا چې د هغه د دیدن لپاره یې مېلمستون ته د ورننوتلو تکل وکړ ، په خیالونو کې ډوبه او د دې تصور یې وکړ چې رستوف به له دې سره د دیدن په مهال دې ته څه وایي. دې په زړه کې هغه ځوابونه هم راجوړ کړل چې دا به یې هغه ته وایي. دغه خبرې، ځوابونه او مرکه دې ته یا خورا سپک وبریښېدل او یا د داسې ژورې معنی درلودنکي وو چې د دې سر، نه پرې خلاصېده، خو له هر څه نه دا ډېره له دې ویریده چې د رستوف په لیدو دا خواشیني نه شي. هغې دا احساسوله او دا هڅه یې کوله چې دا سې ونه شي. هغې تصور کاوه که داسې وشي، د دې راز به څرګند شي.

د یکشنبې په ورځ چې کله شهزادګۍ ماریا له کلیسا راستنه شوه، چوپړ مېلمستون ته راننوت او هغې ته یې د ګراف رستوف د راننوتلو خبر ورکړ. هغه د دې زیري په اوریده ورخطا نه شوه او یوازې یې اننګي لږ څه سره او په سترګو کې یې لړه نوې ځلېدونکې ځلا وځلېده.

شهزادګۍ ماریا وویل:

-تروري تا هغه ولید ؟

شهزادګۍ ماریا دغه خبره په داسې آرامۍ وویله چې خپله هم نه پوهېدله، څنګه هغه د دې خبرې په وخت کې داسې آرامه او طبعي پاتې شوه.

کله چې رستوف کوټې ته راننوت، شهزادګۍ د دې لپاره سر ښکته واچاوه چې مېلمه ته یې وخت ورکړ ،له ترور جانې سره روغبړ وکړي او وروسته کټ مټ په هغې شېبه کې چې نیکولای رستوف (مېلمه) دې ته مخ ورواړاوه ، سر یې راپورته او په یو ځلېدونکي غلچک یې د هغه سترګو ته هرکلی وو ایه. په ښکلي انداز، بشپړ ډاډ او ښکلې موسکا پر شونډو ، پاڅېده او خپل ښکلی لاس یې په مهربانۍ د رستوف خواته

ور وړاندې کړ او دا سې يو آوازيې چې د لومړي ځل لپاره په هغه کې يو نوی سندريز ، تود او د ګوګل له تله راپاڅېدونکی د ښځتوب غږ اوريدل کېده، له هغه سره خبرې پيل کړي. پېغله بوری ين، هم چې په مېلمستون کې وه، په شک او تعجب يې شهزادګۍ ماريا ته کتل. هغه چې خپله د ناز ماهره وه، تصور يې هم نه شو کولای، چې شهزادګۍ له هغه نارينه سره له دې نه زيات په ناز ، ادا او ځيرکتيا وغږېږي چې غواړي دا يې خوښه شي.

پېغلې بوری ين له ځانسره وويل:

- يا تور رنګ ورسره ښه لګي او يا په رښتيا ښکلې شوې ده او زما ورته پام نه و. له هغه غوره داده چې ددې دا غږېده او خوځېده څومره په زړه پورې شوي دي.

که شهزادګۍ ماريا کولای شوای په هغه وخت کې په دې اړه فکر وکړي، هغه به له پېغلې بوری ين، نه لا زيات په ځان کې راغلي بدلون ته حيرانه شوې وای.

له هماغې شېبې چې شهزادګۍ ماريا دغه مهربانه او ګرانه بشره وليدله. په هغې کې د ژوند يوه داسې نوې تلوسه را وپاريده چې هغه يې ددې له خوښې پرته خوځېدا او غږېدا ته هڅوله. د رستوف د راننوتو سره سم د هغې څېره بدله شوه. د فانوس د منځ د انځورونو په شان چې لا روښانه شوی نه وي ، تول رنګارنګ انځورونه او کږې وږې هنري کرښې يې تورې او بې مانا برېښي، خو وروسته له هغه چې د هغه شمعه ولګېږي ناڅاپه د هغه فانوس بې سارې او حيرانوونکې ښکلاوې راڅرګندې شي. د شهزادګۍ بشره هم همداسې چور بدله شوه، هغه سپېڅلې او روحاني اور چې ددې په ګوګل کې لګېدلی و او دا د هغې له تودوالي نه ژوندۍ وه، د لومړي ځل لپاره ددې په بشرې

کې را څرګنده شو. د هغې ټول روحاني او ددې په ګوګل کې ټوله لېوالتیا چې دې خپله هم له هغې نه کرکه لرله، له ځانه خوابدیتوب، نا خوښي، د هغې زورېدنې او غم، رحم ته هڅه، اطاعت، مینه او سرښندنه، ټول او ټول اوس ددغو ښکلو ځلېدونکو سترګو، له یوې ښکلې موسکا سره مل، د هغې د نازکې څېرې په ګوټ ګوټ کې راوځلېدل.

رستوف ټول دغه څه داسې روښانه او څرګند لیدل چې ګواکې ټول عمر ده، هغه پېژندله. هغه داسې انګېرله چې دده تر مخې ولاړ څوک، چور بل څوک او تر ټولو هغو کسانو نه چې ده په ټول ژوند کې پېژندل او یا یې لیدلي وو، غوره او لوړ دی، آن تر هغو غوره هم ده. خبرې اترې خورا ساده او موضوعات هم ورځني وو. هرومرو دجګړې خبرې راپارېدې او دهر وخت په شان د خواشینۍ په څرګندلو کې لا زیاتېدې. دغه راز د شهزادګۍ ماریا او رستوف د وروستي دیدن خبره هم رایاده شوه، خو رستوف هڅه کوله چې خبره بدله کړي. د والي دمهربانې ښځې یادونه وشوه او د نیکولای او شهزادګۍ ماریا خپل خپلوان رایادشول. شهزادګۍ ماریا د خپل ورور په هکله نه غږېده، خو کله چې یې ترور د اندرې یادونه وکړه، هغې خبره بدله کړه. دا څرګنده خبره وه چې هغې کولای شول د بل هر چا په شان د دود له مخې د روسیې د بدمرغۍ په هکله څه ووایي، خو دې ته ورور تر هر چا او هر څه نه زیات ګران و. هغې نه شو کولای او نه یې غوښتل د هغه په اړه هسې کوم څه ووایي. د نیکولای دې ته پام شو چې په ټولیز ډول هغه ځیرکتیا او پام چې دده په خټه کې نه لیدل کېده اوس په ده کې راڅرګند شوی دی. د شهزادګۍ ماریا په کړو وړو ښه پوهېده او هغه څه چې ده لیدل، دی لا په دې ډاډه کاوه چې شهزادګۍ ماریا په خپل ډول کې یو بې سارې او له

نورو تو پیر لرونکې ده. نیکولای هم کټ مټ لکه د شهزادګۍ ماریا په خبر، کله چې د هغه په اړه خبرې کېدې او آن کله چې د هغه په اړه فکر کېده تک سور اوښته او ورخطا کېده، خو له هغې سره او د هغې په وړاندې نیکولای ځان چور آرامه او خپلواکه احساساوه. هغه به پوره هغه څه نه ویل چې د غرېدا لپاره یې چمتو کړي وو، بلکې هغه څه یې چې هماغه شېبه خیال ته ورتلل او خوښ یې و، هماغه یې ویل.

نیکولای په دغې لنډې کتنه کې لکه هغه شان چې هر ځای کې د دغو کتنو په وخت کې ماشوم هلته وي، کله چې چوپتیا خوره شوه، د سردار اندرې زوی ته ور وړاندې شو، پر هغه یې لاس تیر کړ او ترې وې پوښتل چې غواړي د سواره پوځ افسر شي؟ هغه یې په منګولو کې را جګ کړ، په خوښۍ یې راتاو او په دې شېبه کې یې شهزادګۍ ماریا ته وروکتل. د شهزادګۍ ماریا، مهربانه او له نیکمرغۍ نه پاریدلې غلچک، دده د خوښې نارینه په غېږ کې د ټینګ شوي ماشوم نه، نه جلا کېده. د نیکولای دې غلچک ته پام شو او داسې وبرېښېده چې د هغه په مانا پوه شوی و. دی د هغه له خونده تک سور شو او په خورا خوښۍ او مهربانۍ یې د ماشوم ښکلول پیل کړل.

شهزادګۍ ماریا د خپل پلار د مړینې د ویر له امله هېڅ چېرې نه تله او نیکولای هم دا غوره وګڼله چې د هغوی کره تګ راتګ ونه کړي، خو دوالي ښځې خپلې ریبارۍ ته دوام ورکاوه. هغې نیکولای ته د شهزادګۍ هغه خبرې کولې چې هغې د هغه په اړه له دې سره کړې وې او شهزادګۍ ماریا ته یې هغه مینه ناکې او ښې ویناوې وریادولې چې نیکولای به خپلو خبرو کې هغې ته کړې وې، نو له همدې امله یې داسې لاره جوړه کړه چې دغه دواړه په کلیسا کې تر لمانځنې مخکې د پاپ سره یو ازې پاتې شي.

که څه هم نیکولای د والي ښځې ته وویل چې شهزادګۍ ماریا ته هېڅ ډول مینه ناکې خبرې ونه کړي، خو دا وعده یې وکړه چې کلیسا ته به ورسره لاړ شي....

له شهزادګۍ ماریا سره تر دغې کتنې وروسته که څه هم د نیکولای د ژوند په بهیر کې کوم بدلون رانغی او هماغه شان پاتې شو، خو د ژوند پخواني خوندونه، ټول د هغه لپاره بې خونده شول. هغه زیاتره وخت د شهزادګۍ ماریا په هکله په فکر کولو کې تیراوه، خو دغه فکر هسې نه و لکه د هغو نجونو په اړه چې ده به په بنډارونو کې لېدلې او نه په هغه ډول چې ده به ډېر وخت او په یو ډول مینه ناکې تلوسې د سونیا په اړه فکر کاوه. هغه لکه هغه شان چې د هر ښه ځوان خیال وي او هرې نجلۍ ته د خپلې راتلونکې ښځې په توګه ګوري، هره ښه نجلۍ په خیالونو کې خپله ښځه ګڼي او له هغې سره د ګډ ژوند چرتونه وهي، فکر کاوه:

چې سپین اوږد کمیس په غاړه، سماوار ته ناسته، د ښځې د ماشومانو ګاډۍ یې داسې، ماشومان یې هسې، دمور او پلار اړیکي یې څنګه او څنګه او نور او نور....

د راتلونکې په اړه دغو خیالونو ډېر خوند ورکاوه، خو کله چې به هغه د شهزادګۍ ماریا په اړه چې ده ته یې ریباري کېدونکې وه، فکر کاوه، له هغې سره یې د ګډ ژوند په اړه هېڅ فکر هم نه شو کولای، هغه که په دې اړه د فکر کولو هڅه هم کوله، هسې بې پایلې ورته بریښېده او دغو خیالونو هغه خواشینی کاوه.

۷

د بارادینو د جګړې، زموږ د پوځ د بې ساري مړګ ژوبلې وحشتناک حالت او تر دې هم لا وحشتناکه د مسکو د تسلیمۍ خبر، وروستۍ د سپتمبر په نیمایي کې راورسېد. شهزادګۍ ماریا د ورور د ټپي کېدو خبر یوازې په ورځپانو کې په داسې ډول ولوست چې د پېښېدو د ځای په اړه یې، هېڅ ډول معلومات نه درلود، خو بیا هم هغې پریکړه وکړه چې لاړه شي او هغه ولټوي

نیکولای له شهزادګۍ ماریا سره له کتنې پرته دا خبرونه له بل چا واوریدل.

نیکولای چې د برادینو د جګړې، په تېره بیا د مسکو د تسلیمۍ خبر واورید، نه ناهیلی شو، نه په قهر او نه یې دې ته ورته نور څه احساس کړل، خو ناڅاپه هغه داسې خواشیني، د وجدان نا آرامي او له ځان سره شرم احساس کړ چې نور یې په وروستۍ کې ځانته د ناستې ځای نه لید. هغه ته ټولې خبرې یو ډول لاسي او نارښتیني بربښېدې، هغه نه پوهېده چې پر دغو خبرو او کړو وړو کې څنګه قضاوت وکړي او داسې یې انګېرله چې یوازې په غونډ کې به ده ته هر څه بېرته څرګند او په ډاګه وبربښي، هغه غوښتل چې په چټکۍ د آسونو پېرېدل پای ته ورسوي. کله نا کله پرته له هر ډول پلمې او ناحقه خپلو چوپړانو او یاورانو په قهرېده.

له وروستۍ د رستوف له تګه څو ورځې مخکې په جګړه کې د روسي پوځ د برې ویاړ، په کلیسا کې د دعا او منت دارۍ د مراسمو د نیولو په وخت کې هغه څو کتاره تر شا ودرید، پوځي دریځ ته په پام، په

بېلابېلو خيالونو کې ډوب ، د مراسمو تر پايه همالته ولاړ پاتې شو.
کله چې دعا پای ته ورسېده، د والي ښځې هغه خپلې خواته ورو غوښت.

هغې د سر په ښوريدو ، هغې ښځې ته چې توري جامې يې اغوستې وې، اشاره وکړه او وې ويل:

-شهزادګۍ دې وليده ؟

نيکولای سمدلاسه شهزادګۍ وپېژانده ، خو نه د هغې د مخ له څنګه چې له خولۍ نه راڅرګند و بلکې د هغه ډار، رحم او احتياط د احساس له مخې چې د هغې په ليدو ، دده په زړه کې راوپاريده. شهزادګۍ ماريا په څرګنده په خپلو خيالونو کې ډوبه وه او د کليسا نه تر وتلو مخکې يې پر خپل ټټر او تندي بيا صليب انځور کړ.

نيکولای په حيرانۍ د هغې مخ ته کتل. دا هماغه څېره وه چې ده پخوا ليدلې وه، د هغې په بشره کې هماغه تنده تلوسه، روحاني او ګوګليزه رڼا ليدل کېده، خو دا وار هغه روحاني رڼا چور بله رڼا وه. په هغه کې دغم، د ناهيلي تلوسې او خواشينۍ تصوير انځوريده. نيکولای د پخوا بر خلاف د شهزادګۍ په مخکې، پرته له هغه چې د والي د ښځې لارښوونې ته سترګه په لاره شي، خپله هغې ته ورنږدې شو ، دې ته په نه پام سره چې دلته په کليسا کې له هغې سره خبرې کول، ښه دي که بد ، له هغې سره يې خبرې پيل کړې او ورته وې ويل:

دده دې د ماتم او وير اوريدلي او د زړه له کومې هغې ته خپله خواشيني څرګندوي.

همدا چې هغې د هغه غږ واوريد. ناڅاپه د هغې څېره وغوړيده او همهاله د هغې پر بشرې د غم او خوښۍ څپې را خورې شوې.

رستوف وويل:

- غواړم تاسو ته یو خبره وکړم او هغه دا که سردار اندري نیکولایوویچ ژوندی نه وای، دیوه پوځي قوماندان په توګه به په ورځپانو کې د هغه د مرګ خبر خپور شوی وای.

شهزادګۍ که څه هم په دې نه پوهېده چې هغه څه وایي، هغه ته یې کتل، خو د هغه په څېره کې د غم او خواشینۍ د حالت له څرګندیدو یې خوند اخېست.

نیکولای ویل:

- ما د ګولۍ (ورځپانو لیکلی لاسي بم) د لګېدو نه ډېر ټپونه لیدلي. هغه یا هماغه شېبه انسان وژني او یا خورا سپک وي. زه هیله لرم چې هر څه ښه دي او په دې ډاډه یم...

شهزادګۍ د هغه خبرې پرې کړې او وې ویل:

- دا څه وخت دی.. د ګېډۍ له امله یې خپله خبره پای ته و نه رسوله او په یوې درنۍ او به زړه پورې خوځېدا یې (د بل هر کار په شان چې د هغه په مخکې به یې کاوه) د درناوۍ په نښه هغه ته وکتل او خپلې ترور پسې لاړه.

په دغه ماښام نیکولای هېڅ چېرې نه لاړ ددې لپاره په کورکې پاتې شو چې دآسونو له پلورونکو سره، خپل حسابونه خلاص کړي. کله چې یې دغه حسابونه خلاص کړل، که څه هم بل چېرته د تګ لپاره ناوخته شوې وه، خو د ویدیدو لپاره هم لا وخته وه. نیکولای تر ډېرې پورې په خپله کوټه کې وړاندې وروسته ګرځېده راګرځېده، د خپل ژوند په هکله یې فکر کاوه. دغه حال او دا فکرونه، د هغه په ژوند کې کم پېښېدل.

شهزادګۍ ماریا، د سمولینسک په څنډو کې، د هغه پر زړه خورا خوږه اغیزه کړې وه. دا چې دی هغه وخت دلو مړي ځل لپاره له هغې سره

مخامخ شوی و ، دا چې دده مور شهزادګۍ ده ته، دیوې بډایې ناوې په توګه ښوولې وه، دا ټول ددې لامل شوي وو چې دی هم په ځانګړي توګه هغې ته پاملرنه وکړي.

د وروڼژ په ښار کې یې له هغې سره کتنه نه یوازې هسې اغیزمنه بلکې خورا اغیزمنه وه. نیکولای د هغې روحاني او اخلاقي ښکلا حیران کړی و . په هر حال هغه تکل کړی و چې له وروڼژه لاړ شي او دا تصور یې هم نه کاوه چې له وروڼژه، تګ او له شهزادګۍ ماریا سره لرې کېدل به دی وزوروی، خو په کلیسا کې له شهزادګۍ سره دده دیدن ، تر هغه څه چې دی ورته هیله منـد و ، پر ده زیاته اغیزه کړې وه. (نیکولای دا احساسول) تر هغه څه نه زیات چې ده د خپلې آرامۍ لپاره غوښتل. دا رنګ الوتې تانده او غمجنه څېره، دا روښانه غلچک، دا نرمه او ښکلې خوځېدا او تر ټولو لا غوره دا ژور او مینه ناک غم چې ددې د څېرې په ټولو نښو او کرښو کې ځرګند و ، دی زوراوه او له هغې سره خواخوږی او په هر څه کې ګډېدو ته لمساوه. نیکولای رستوف په نارینو کې د لوړ روحاني حالت د لیدو زغم نه لاره (نو له دې کبله د هغه سردار اندرې نه خوښېده) ده دغه فلسفي غمجن حالت سپکاوی ګاڼه، مګر د شهزادګۍ دغه غمجن حالت، د هغې د هغه ژوره روحاني آرامي ځرګندوله چې نیکولای هغه نه پېژانده، خو په ده یې سخت اغیز کاوه، هغه له ځانسره ویل:

-باید ښکلې نجلۍ وي ! کټ مټ د ښاپېرۍ په شان ! ولې زه آزاده نه یم ؟ ما ولې له سونیا سره په اړیکو کې تلوار وکړ ؟

نابېره او بې ارادې یې په خیال کې یوه پرتله وکړه، بې وزلي یو پلو او هغه روحاني بډایتوب چې نیکولای خپله نه درلوده، بل پلو ، نو له دې کبله هغه دغه روحاني بډایتوب ته په ډېره درنه سترګه کتل. هغه

ددې تصور وکړ که دی اوس آزاده وای، څه به شوي وای ؟ څنګه به یې د هغې ریباري کوله ؟ څنګه به هغه ددې ښځه وای ؟ نه، نه، ده دغه شان یو حال تصور نه شو کولای. د هغه زړه ربړدیده او کوم روښانه تصویر یې تر سترګو نه ورته. هغه له سونیا سره د ګډ ژوند تصویر، پخوا انځور کړی و، ددغه خیال انځور خورا ساده، مګر روښانه و، ټول هغه څه چې په دغه خیال او انځور کې و، دی پرې پوهېده، ځکه هغه دده د خیال زېږنده وو، ځکه هغه سونیا ښه پېژنده، د هغې په ټولو کړو وړو او عادتونو بلد و، خو د شهزادګۍ ماریا تر څنګ راتلونکی ژوند دده لپاره نا آشنا و، دی پرې نه پوهېده او تصور یې هم نه شو کولای، ځکه ده هغه نه پېژندله او ده ته یوازې ګرانه وه.

د سونیا په اړه تصور او خیال تل رنګین او لوبو ته ورته و، خو د شهزادګۍ ماریا په اړه تصور هغه ته تل ګران او وحشتناک و. هغه ته وریادیدل:

- څنګه هغه په دعاوو کې ډوبېږي !

داسې ښکاریده چې د هغه ټول روح په دعاوو کې ډوبېږي. هو کې، دا هغه دعاوې دي چې غرونه رغونه خوځوي. زه په دې ډاډمن یم چې د هغې ټولې دعاوې به قبولې شي او بیا وروسته وریاد شول:

- ولې زه د هغه څه لپاره چې غواړم یې، دعا نه کوم ؟ زه څه غواړم ؟ له هغې ژبې او وعدې ژغورنه چې ما سونیا ته ورکړې ؟

د والي د ښځې خبرې وریادې شوې او له ځانسره یې وویل:

-هغه رښتیا وایي چې له سونیا سره زما واده کول به له بدمرغۍ پرته بل هېڅ څه نه وي. مور به مې له غمه مړه شي. زما مور به له غمه مړه او د پلار چارې به مې تالا والا شي. وحشتناکه ګډوډي. ماته ګرانه ده، خو هغه شان چې ښایي، ماته هغه ګرانه هم نه ده. ناڅاپه یې په دعاوو

پیل وکړ:

- لویه خدایه ما له دغه وحشته وژغوره ! له دغې بې لارې نه مې خلاص کړه !

ددعاوو په مرسته کولې شو، غرونو وخوځو، خو ددې لپاره باید ایمان ولرو او هسې تشې دعاوې ونه کړو. هغه شان دعاوې چې ما او ناتاشې په ماشومتوب کې کولې، د ساري په توګه موږ به ویلې:

- یا خدایه واورې په خوږو بدلې کړې !

او بیا به موږ انګړ ته ورمنډه کړې چې واورې په خوږو بدلې شوې دې او که نه؟

خو اوس ددغو شیانو لپاره دعا نه کوم. تر دې خبرو وروسته یې خپل پیپ یوې خوا ته کېښود او لاسونه یې دعا ته برابر کړل، د سپېڅلي شمایل تر مخې ودرید او دعا ته برابر شوي لاسونه یې شهزادګۍ ماریا ته ددعا لپاره پورته کړل. هغه لا د هر وخت دعا نه وه کړې چې اوښکې یې په سترګو کې را ډنډ شوې، ساندو ته یې غاړه کېښکوده، خو په دې وخت کې لاورشکا چې څو لیکونه یې په لاس کې وو، کوټې ته راننوت. نیکولای په چټکۍ خپل آواز بدل کړ او غږیې وکړ:

-احمقه ! ما چې غږ نه وی در کړي ولې راننوزې ؟

لاروشکا په خوبولي آواز وویل:

- د والي د ښځې نه راغلی، تاسو ته زیری لري، تاسو ته یې لیکونه راوړي دي.

--ښه ده، ښه ده ! لیک کېږده، درځه لاړشه !

نیکولای دوه لیکونه واخېستل، یو یې دمور او بل یې د سونیا و. هغه، هغه لیکونه د لیکدود او د سونیا د قلم له نښې وپېژندل. د

لیک څو کرښې یې لا لوستې نه وې چې د هغه رنګ والوت او سترګې یې له ډار او خوښۍ نه ووتې، هغه په لوړ آواز وویل:

- نه، نه دا ناشونې ده !

هغه ته څمکې ځای نه ورکاوه. بیا یې لیک په ځیر ولوست، یو وار یې بیا اوږې پورته واچولې، لاسونه یې خنډ وهل. په داسې کې چې خوله یې وازه پاتې وې او سترګې یې په تېرو بدلې شوې وې، د کوټې په منځ کې هک او حیران ودرید. هغه، هغه څه چې یوه شېبه مخکې په دعا کې له خدایه غوښتل، قبول شوي وو. هغه په دې ډاډ درلود چې خدای به یې دعا قبوله کړي، خو هغه له دې نه داسې حیران او هک پک شوی و چې ګواکې کوم بې ساري څه تر سره شوي وي. داسې بربښېده چې په ژوند کې یې هم ددغه شان یو څه پېښېدو ته انتظار نه درلود. داسې چې ګواکې دده ددې هیلې داسې تر سره کېدل، ددې ښودنه کوله چې دا د خدای په دربار کې دده ددعا د قبلېدو له امله نه بلکې یو تصادفي خبره وي.

دا د هغې غوښتې غوړیدل و چې د رستوف د آزادۍ زېری یې راوړ. دا غوښته د سونیا په دغه ناڅاپي لیک (د نیکولای له نظره) پرانستل شوې وه، هغې لیکلي و:

وروستی بدمرغه حالت، په مسکو کې د رستوفیانو د کورنۍ د ټولې شتمنۍ تالا والا کېدل، د ګرافینې هغه هیله چې په وار وار سره یې ویلې و چې نیکولای دې له شهزادګۍ بالکونسکایا سره واده وکړي، دده خپله چوپتیا او سوړوالی، دې ټولو او ټولو (سونیا) دې ته اړوزي چې له خپلې ژبې او وعدې سترګې پټې کړي او نیکولای ته د هغه بشپړه ازادي ورکړي.

هغې لیکلي و:

" دا زما لپاره خورا ګرانه ده چې فکر وکړم، د هغې کورنۍ د غم او په هغو کې د نااندريو او ساليو سبب شم چې زه خپل ژوند د هغوی منت باره ګڼم، زما مينه يو ارمان لري او هغه د هغو کسانو نيکمرغي ده چې ماته ګران دي. نو نيکولس(نيکولای) ، زه له تانه هيله کوم چې ځان له خپلې وعدې او ژبې نه آزاد وګڼې او ډاډ ولري چې هرڅه چې پېښېږي، هغه به پېښېږي، خو يو څه په ياد لره چې بل هېڅ چا ته به داسې ګران نه وي لکه ستاسو سونيا ته چې وې ".

دغه دواړه ليکونه د ترويڅې له ښارګوټي ليکل شوي وو. دويم ليک د ګرافينې و. د ګرافينې په ليک کې د دوی د مسکو د وروستيو ورځو د ژوند حال بيان شوی و. له مسکوه وتل، د اورونو لګېدل او ددوی د ټولو شتمنيو تالا والا کېدل. ګرافينې په خپل ليک کې دا هم ليکي و چې سردار اندري له نورو ټپيانو سره يو ځای له دوی سره په همدې کاروان کې مل و. هغې ليکلي و چې د هغه روغتيايي حالت خورا ګواښمن و ، خو اوس داکتر ورته ويلي دي چې د رغېدو ډېره هيله يې پيدا شوې ده. دې يادونه کړې ده چې ناتاشا او سونيا لکه د روغتياپالو په شان د هغه پالنه کوله.

نيکولای له دې ليکونو سره يو ځای، بله ورځ د شهزادګۍ ماريا ديدن ته ورغی. نه ماريا او نه نيکولای يوه هم په ليک کې په دې اړه چې په ليک کې ناتاشا د هغه پالنه کوي، خبره څه معنی لري، يوه خبره هم ونه کړه، خو د دغه ليک له برکته و چې ناڅاپه نيکولای، له شهزادګۍ ماريا سره ځان داسې نږدې وګاڼه چې د هغې او ځان ترمنځ يې څه کم د خپلوۍ اړيکي احساس کړل.

بله ورځ نيکولای، شهزادګۍ ماريا ، د يارسلاو ښار ته بدرګه کړه او څو ورځې وروسته دی خپله هم خپل غونډ ته لاړ.

۸

نیکولای ته د سونیا لیک چې د هغه ددعا د قبولۍ نښه وه، د تریوڅیا، په ښار ګوتې، کې لیکل شوی و. په دې لیک کې له کومې بډایې پېغلې سره واده کول د مشرې ګرافینې د خیالونو د انځوریدو څرګندونه کوله. هغه په دې پوهېده چې سونیا په دې لاره کې تر ټولو لوی خنډ دی، نو له همدې کبله په دې کورکې د سونیا ژوند، هغه هم په تېره بیا د نیکولای د لیک د تر لاسه کولو وروسته چې په هغه کې یې په باګوچاروو ا کې له شهزادګۍ ماریا سره د خپلې لیدنې او مرستې په اړه لیکنې کړې وې، ورځ تر ورځ ګرانېده. مشرې ګرافینې، هره شېبه سونیا زوروله او د هغې د زورولو لپاره یې له هرې پلمې کار اخېست.

له مسکوه تر وتلو څو ورځې مخکې، مشره ګرافینه چې له حالاتو او پېښو خوابده شوې وه، سونیا ځانته ور وغوښته او د هغې د ملامتولو پر ځای یې په ژړا له هغې نه غوښتنه وکړه چې په یوې سرښندنې او قربانۍ، له نیکولای سره خپل اړیکې وشلوي او په دې توګه د هغو ښو حق پر ځای او ادا کړي چې له دې سره په دې کورکې شوي دي. ګرافینې سونیا ته وویل:

-تر هغه چې له ما سره ژبه ونه کړې، زه به هېڅکله آرامه نه شم.

سونیا په ژړا شوه، لکه دلېونو په شان یې ساندې وهلې او په ژړا ژړا یې ویل، هر هغه چې دوی غواړي، دا به یې تر سره کړي، خو بیا یې هم په ډاګه او زغرده څه نه ویل. هغې نه شو کولای، د زړه په تل کې، هغه

څه ومني چې کېدونکي دي. هغې نه غوښتل ځان له هغې کورنۍ نه ځار نه کړي چې دې ته يې ډوډۍ ورکړې وه، دا يې روزلې وه، هغه د نورو د نيکمرغۍ لپاره د ځان ځارونې سره روږدې وه. په هغې کورنۍ او کورکې ، د هغې دريغ داسې و چې يوازې د سر ښندنې او ځان ځارونې له لارې يې کولای شو ، خپلې ښيګڼې وښيي. هغه له دې کار سره رږدې شوې وه او دا کار يې خوښېده، خو پخوا دا داسې عادت شوې وه او منلې وه چې له هر څه نه په انکار سره، دا د ځان او نورو تر نظر نه يوازې ښه برېښي بلکې له نيکولای سره د واده کولو ورتيا پيدا کوي. نيکولای، هغې ته په ژوند کې تر هر چانه زيات ګران و. دا وار له هغې نه هيله کېده چې ، له هغه چا نه تېره شي چې دې د هغې د لاس ته راوړلو لپاره يې دا ټولې هڅې او سرښندنې کړېې وې. له هغه چا نه دا بايد تېره شوې وای چې د دې لپاره يې د ژوند معنی لرله.

د لومړي ځل لپاره هغې دا احساس کړه، هغه کسان چې پر دې يې تر ټولو زيات حق درلود او ټول ژوند يې د دې خواخوږي کړې ده، اوس دا تر ټولو زيات په عذابوي او دا له هغو نه کرکه لري. هغې له ناتاشا سره ځکه کرکه پيدا کړه چې هغې په ژوند کې هېڅکله داسې بدمرغي نه وه ليدلې.

ناتاشا په ژوند کې له چا سره سرښندنې ته اړتيا نه لرله او تل يې نور د ځان لپاره سرښندنې ته اړ کړي وو، خو له دې سره سره بيا هم ټولو ته ګرانه وه. د لومړي ځل لپاره سونيا ناڅاپه داسې احساس کړه چې په دې کې له نيکولای سره د ارامۍ او سپېڅلې مينې نه، يو سوځنده احساس، چې له تقوا او مذهبي احساس نه هم لوړ و رالمسېږي. سونيا چې نورو پورې اړوند ژوند ، صبر او زغم ډکه کړې وه، د همدغه

احساس تر اغیز لاندې په ناڅرګنده او ټولیزو خبرو کې ګرافینې ته ځواب ورکړ او تر هغه وروسته یې هم هڅه کوله، له هغې سره له خبرو اترو نه ډډه وکړي. هغې په تولیزتوګه دا هیله لرله د نیکولای راتګ ته سترګه په لاره شي. او له هغه سره په دې دیدن کې نه یوازې اړیکی ونه شلوي بلکې د تل لپاره یې له هغه سره لا ټینګې او خوا ږه کړي.

په مسکو کې د رستوفیانو د کورنۍ د وروستیو ورځو د ژوند، ستړیاوو او له سختیو، پیدا شوي وحشته، هغو ناولیو خیالونو او زورونکو فکرونو چې سونیا زوروله، دا یې تر خپل اغیز لاندې راوستې وه. هغه په دې خوشاله وه چې په خپلو کړو وړو به دغه ټولې ستونزې هېرې کړې، خو کله چې هغه په کور کې د سردار اندری له شتوالي نه خبره شوه، سره له هغه چې په هغه او ناتاشې یې د زړه له کومې زړه خوږېده، خو په زړه کې یې د خوښۍ او ویرې یوه داسې تلوسه پیدا شوه چې خدای دې نه کوي چې له نیکولای نه جلا شي. هغه په دې پوهېده چې ناتاشې ته یوازې سردار اندری ګران دی او هېڅکله به د هغه مینه هېره نه کړي. هغه په دې پوهېده چې که بخت بیا په دې سختو او وحشتناکو شرایطو کې ناتاشا او سردار اندری سره یو ځای کړي دي، بیا به یو بل ته ګران او هغه وخت به بیا نیکولای د خپلوۍ له کبله ونه شي کولای، له شهزادګۍ ماریا سره واده وکړي...

د لومړي ځل لپاره، د رستوف کورنۍ د ترویڅکی په ښار ګوټي کې دمه وکړه.

د دغه ځای په مېلمستون کې یې هغوی ته درې کوټې ورکړې. له دغو درې کوټو نه یې یوه سردار اندرې ته جلا کړل شوه. د هغه ټپونه په دې ورځ تربل هر وخته ښه وو. ناتاشا به له هغه سره ناسته او د هغه پالنه به یې کوله. د هغه دڅنګ په کوټه کې، ګراف او ګرافنینه ناست او له

هغه روحاني سره چې د پخوانيو آشنايانو او مرستندويانو ديدن ته راغلی و، په خورا درناوي يې د زړه خواله کوله. سونيا هم همالته ناسته او په دې تلوسه کې وه چې پوه شي، سردار اندرې او ناتاشا څه سره وايي. هغې د دروازې له شا د هغو غږ اوريده. د سردار اندرې د کوټې ور پرانتی و. ناتاشا په خورا تلوار او ګېنې له کوټې راووته. د هغې، هغه کشيش ته چې د هغې په ليدو پاڅېد او خپل اوږد لستوني يې په کيڼ لاس د تبرک په هيله بډوهل، پام نه شو. ناتاشا سونيا ته رانږدې شوه او هغه يې له لاسه راونيوه.

ګرافينې وويل:

- ناتاشا، څه شوې؟ دلته راشه!

ناتاشا وړاندې لاړه، کشيش د تبرک په نښه لاس پرې تېر کړ او ورته وې ويل چې له خدای او د هغه له سپېڅلي بنده (ولی-پاپ) نه مرسته وغواړي.

د کشيش تر وتلو سمدلاسه وروسته، ناتاشې سونيا له لاسه ونيوه او له هغې سره د بېمې کوټې ته لاړه او ورته وې ويل:

-سو نيا دا راته ووايه، هغه به ژوندی پاتې شي؟ سونيا پوهېږې، زه څومره نيکمرغه او څومره بدمرغه يم! ګرانې سونيا! د زړه سره! هر څه د پخوا په شان دي، کاشکې ژوندی پاتې شي.

د سونيا خواشيني تر خورلندې لږه نه وه. سونيا هم د ناتاشې له غمه او هغه ته له سودا نه او هم د خپلې خواشينۍ نه چې هېڅوک ترې خبر هم نه و، په سلګو سلګو ژړل، ناتاشا يې ښکلوله، هغه يې آراموله او ويل يې:

- کاشکې ژوندی پاتې شي، کاشکې!

-هوکې! زه په دې پوهېدم! د خدای شکر دی. هغه به ژوندی پاتې

شي.

دواړو خورلنډې، تر ژړا، غرېدا او اوښکو پاکولو وروسته، د سردار اندرې د کوټې د دروازې پلو ته لاړې. ناتاشې د کوټې دروازه، پرانسته او د کوټې د ننه یې ور وکتل. سونیا د نیمه پرانتې دروازې په خوله کې ولاړه وه.

سرداراندرې، پر درې لوړلو بالښتونو پروت و. د هغه رنګ الوتې بشره، آرامه سترګې پټې او داسې برېښېده چې په ارامۍ او منظمه سا باسي.

سونیا په داسې حال کې چې د خپلې تروږزیۍ لاس راونیو، هغه یې له دروازې لرې کړه او ناڅاپه چغه کړه:

-آخ !ناتاشا !

سونیا چې رنګ یې تښتېدلی و او شونډې یې رېږدېدې، وویل:

-دا، هو کې، دا... هماغه..

ناتاشې په کراره دروازه پورې کړه او له سونیا سره په ګډه د کړکۍ پلو لاړه، خو په دې یې لا سر نه و خلاص چې څه وایي.

سونیا له وحشت او خوښۍ نه په ډکې ځېرې وویل:

- ستا هغه وخت یادېږي چې په هینداره کې مې ستا فال لیده. هغه وخت د اترادنیا وختونه وو. هغه ورځ د حضرت مسیح د زوکړې شپه وه. ستا یادېږي چې څه مو ولیدل ؟

ناتاشا چې له حیرته یې سترګې ځلور شوې وې، وویل:

-هو کې !هو کې !

هغې ته په تته وریادېده چې سونیا هغه وخت د سردار اندرې په اړه څه ورته ویلي و او یادونه یې ورته کړې وه چې هغه په کې پروتویني.

سونیا دوام ورکړ:

-یاد یې دي ؟

ما هغه وخت ولیدل او تاته مې ټول وویل، تا او دونیاشې ته، ما وویل چې هغه په کټ کې پروت دی.

هغې په وار، وار خوځېدا د هغه په انځورولو خپله ګوته پورته کوله.. او ویل یې چې هغه په کټ کې پروت او سترګې یې پټې کړې او همدا سې ګلابي څادر ترې تاو دی، هغه دي لاسونه یې پر یو بل کېښودل. هغې دا ویل او دم په دم د هغه تصویرول او انځورول زیاتول چې څو شېبې دمخې یې ویلي وو. هغه شېبه په شېبه په دې ډاډمنه کېده چې دا هماغه څه دي چې دې پخوا په هینداره کې لیدلي وو. هغې پخوا هېڅ شي نه و لیدلي او هغه څه چې هغه وخت د هغې ذهن ته ورغلي و، هغې د ټولو هغو شیانو په شان رښتیا ګڼل، لکه چې دې ته وریادیدل. هغې هغه وخت ویلي و چې سردار اندرې دې ته کتلي دي، سردار اندرې دې ته موسبدلی دی او په ګلابي څادر کې یې سر مروړل شوی دی. دغه شیان دې ته نه یوازې وریادیدل، بلکې پوره ډاډ یې درلوده چې دې رښتیا لیدلي دي..

ناتاشا په خیالو کې ډوبه وه، هغې وپوښتل:

- نو دا ټول څه مانا لري ؟

سونیا خپل سر په لاسونو کې راټینګ کړ او وې ویل:

-آو، څه وو ایم، پوهېږمه چې دا ټولې هسې بابیزه خبرې دي.

څو دقیقې وروسته سردار اندرې زنګ وواهه او ناتاشا د هغه کوټې ته ورغله، خو سونیا په ګېنهۍ او مینې چې خورا لږ به ددې پر زړه راخوریدل دکړکۍ تر څنګ پاتې وه او په دې خیال کې وه چې څه پېښېږي او څه کېږي.

***

هغه ورځ، ګرافينې ددې وخت پیدا کړلیک ولیکي او په پوځ کې یې خپل زوی ته ولیږي. کله چې سونیا د ګرافینې له خنګه تېریده، سرېې راهسک کړ، په کرار او لړزیدونکي آواز یې وویل:

- سونیا، ته نیکولینکا ته څه شي نه لیکي؟

او سونیا دعینکو له شا نه، د هغې په ستومانه سترګو کې ټول هغه څه ولوستل چې ګرافینې غوښتل سونیا ته وو ایې. په دې کتوکې هم زاری، وې هم وېره، هم له هغه څه نه شرم چې دې یې ویل غوښتل او هغه کرکه چې که ددې د خبرو د نه منلو له امله به دې څرګند وله.

سونیا ګرافینې ته ورنږدې او د هغې پښو ته په ګونډو ګونډو شوه، د هغې لاس یې ښکل کړل او وې ویل:

- لیکم یې مورجانې!

سونیا هغه ورځ له هغه څه نه چې پېښ شوي وو، په تېره بیا د هغه له رازه ډک اتکل نه چې دا پرې پوه شوې وه، نرمه شوې، له تلوسو پاریدلې او زړه یې له مینې مست شوی و. اوس دا په دې پوه شوې وه که د ناتاشا او سرداراندرې اړیکي بیا تازه شي، نیکولای به حق و نه لري، له شهزادګۍ ماریا سره واده وکړي، داسې یې انګېرله چې د سرښندنې او رښتینتوب، هغه روحیه چې په ژوند کې دا د هغه لېواله وه، بیا د هغې ګوګل ته راستنه شوې ده. توري سترګې یې د هغه ستر کار د سرته رسېدو، له خبرتیا نه څو واره له اوښکو راډکې شوې. ددغو اوښکو له امله یې څو واره د لیک لیکل وځنډیدل. هغې لیک ولیکه، لیک نیکولای ته ورسېد او موږ ولیدل چې هغه یې څنګه حیران کړ.

۹

پـه هغـه پوسـته کـې چې پېيـر تـر څـارنې لانـدې و، لـه ده سـره د هغـو افسـرانو کـړه وړه چـې دی يـې اسـير کـړی و، لـه تربګنـۍ ډک، خـو لـه درنـاوي سـره مـل وو. داسـې بربښـېدل چـې د دغـو مشـرانو افسـرانو او سرتيرو پـه کړو وړو کې شک او ترديـد ځکـه ليـدل کېـده چـې هغـوی پـه دې نه پوهېدل چې دی څوک دی. (هغوی دا تصور کاوه، نه چې ډېر لـوی سړی وی) له دې سره همهماله هغوی لـه ده سره ځکه تربګنـي کولـه چـې دوی هغه سره جنګېدلي وو.

خو بل سهار چې کله پېيره بدلـه او د پرونيـو افسـرانو او سـرتيرو پـر ځای نوی هغه راغلل. پېير داسې انګېرلـه چـې دی، د دغـو لپـاره، هغـه شان د پام وړ نه و، لکه د هغو لپاره چې دی يې اسير کړی و. پـه رښـتيا هم دغـه څـورب او لـوی سـړی چـې د روسـي بزګـرو کـالي يـې اغوسـتي وو، د نويو پوځيانو لپاره، هغـه چالاکـه، چټ، سړی نـه و چـې د تـالنګرو پـه وړاندې په مېړانه دريدلی و، د سورو پوځيـانو سـره جنګېـدلی و او پـه پرتمين غږ يې له لمبونه د ماشوم د ژغورنې غږ کړی و، هغه د هغو لپاره د اسيرانو په منځ کې ۱۷ مه شمېره اسير و چې نه پوهېدل په تور او ګنـاه د لوړ پوړو چارواکو په سپارښتنه نيول شوی و. کـه د هغـه پـه څېـره کـې کومې ځانګړې، ځانګړتياوې، وې هغه دا وې چې هغه ورخطا شـوی نـه و ، خـو پـه بې سـاري تـوګـه پـه خيـالونو کـې ډوب و. پـه فرانسـوي ژبـه پوهېده او داسې ښه پرې غږېده چې د فرانسـويانو حيـرت يـې پـاراوه، خو سره له دې هم پېير ، هغه ورځ لـه نـورو تـورنـو اسـيرانو سـره پـه يـوه

کوټه کې ځکه تېره کړه چې د دوی افسر ته ، هغه کوټه په کار وه چې دی یوازې په کې بندي و. له پېیر سره په کوټه کې روسي بندیان ټول د ټولنې خورا خوار خلک وو. هغوی چې کله په دې پوه شول چې پېیر د مخورو له ډلې نه دی، له ده پردي، پردي او ځان یې له ده نه لرې کړ. په تېره بیا چې کله هغوی په دې پوه شول چې پېیر په فرانسوي هم غږېږي. پېیر ځان ته د هغو له ملنډو نه ډکې خبرې په خواشینۍ اوریدې.

بله ورځ پېیر، له دې نه خبر شو چې د فرانسویانو له خوا دوی ټول نیول شوي کسان به ښار ته د اور ورته کولو له امله محکمه شي. دریمه ورځ یې پېیر، له نورو اسیرانو سره یوه کور ته چې هلته یو سپین برېتی فرانسوي جنرال، دوه نور ډګروالان او ځینې نور فرانسویان چې متې یې په ریښکیو تړلې وې او په کوټه کې ناست وو، وروستل. هلته له پېیر او نورو نه په داسې ځبره او ټینګه ژبه چې له ورځني انساني کړو نه لرې وه او په ټولیزه توګه په داسې ژبه چې قاضیان له تورنو نه پوښتنې کوي، داسې پوښتنې پیل شوې وې:

- دا څوک دی ؟ چېرې نیول شوی دی او هلته یې څه کول ؟

او داسې نورې پوښتنې.

دغه پوښتنې چې د ژوند داصلي چارو له پوښتنو لرې او دژوند له اصلي ستونزو رابرکول یې هم له پامه غورځول ، د ټولو هغو پوښتنو په څېر چې په محکمو کې کېږي، یوازې ددې لپاره وې چې محکمه کوونکي هدف ته د رسېدو لپاره بنسټ پیدا او دعوا هلته ورسوي چې دوی وکولای شي، تورن کسان محکوم کړي، خو همدا چې تورن به داسې کوم ځواب ورکړ چې دتورن محکومول به یې ګرانول، دوی به محکومیت ته هغه جوړ شوي دلایل لرې کړل او دخبرو اترو بهېر به چې هر پلو لاړ لاړ به. پردې سربېره ، پېیر هماغه احساس درلود چې ټول

تورن کسان يې په ټولو محکموکې لري. هغه دا چې دی هم حيران و چې، ددې ټولو پوښتنو موخه څه ده ؟

پېير په دې پوهېده چې ددغو خلکو د واک په منګلو کې راګير شوی دی او يوازې د هغو د واک زور دی چې دی يې هلته راوستی دی. هغه په دې پوهېده چې يوازې همدې واک ، دوی ته دا حق ورکړی دی چې له دوی نه پوښتنې وکړې او دوی يې ، هغوی ته دځوابونوويلو ته اړ کړي. هغه په دې پوهېده چې ددې محکمو يوازينۍ موخه دا ده چې دی تورن کړي. نو له دې کبله څنګه چې واک و ، هغه شان يې کړه وړه و او واک د تورنولو تکل درلود ، نو څکه په محکمه کې پوښتنو او ځوابونو ته هم اړتيا نه وه. دا سې ښکاريده چې ټولو يوه موخه لرله او هغه دا وه چې بايد تورن ګنهګار وګڼل شي. پېير ددې پوښتنې په ځواب کې چې، دنيولو په وخت کې يې څه کول ؟ ځواب ورکړ:

-هغه ماشوم يې خپل مور او پلار ته رساوه چې د اور له لمبو نه يې ژغورولی و.

بله پوښتنه دا و چې ولې له غلو او تالانګرو سره لاس او ګريوان شوي و ؟ ده ځواب ورکړ:

-دې د هغې ښځې ساتنه کوله چې سپکاوی ورته شوی و او دا د هر نارينه دنده بولي، له هغې ښځې دفاع وکړي چې سپکاوی ورته کېږي او تېری پرې شوي وي. دا...

پرته له هغه چې دی خپلې خبرې پای ته ورسوي، دده خبرې يې څکه ورودرولې چې پوښتونکي په دې پوښتنو کې خپل ارمان ته نه رسېدل.

ددې پوښتنې په ځواب کې چې:

-د هغه کور په انګړ کې چې اور يې اخېستی و ، څه کول ؟

هغه وويل:

-زه لاړم چې وګورم، له مسکو سره څه کېږي.

او بیا یې د هغه خبرې پرې کړې.

له هغه نه یې دا نه پوښتل چې چېرې روان و بلکې دا یې پوښتل چې ولې د اور اخېستو په وخت ځای کې و ؟

له هغه نه یې بیا لومړی پوښتنه وکړه چې نوم دې څه دی ؟ هغه په لومړي ځل ورته وویلي و چې نه غواړی دې پوښتنې ته ځواب ووایي...

هغه سپین برېتي جنرال چې اننګي یې تک سره او تانده څېره یې لرله، په درنه او ترخه ژبه وویل:

-ولیکه. دادې ، دا ښه کار نه دی، ښه کار نه دی.

په څلورمه ورځ د زوبوفسکي په کوڅه کې هم اور ولګید.

پېیر او دیارلس تنه نور تورن کسان یې د کریمسکي ګودر ته بوتلل او دیوه سوداګر دګاډیو په سرای کې واچول. پېیر یې چې کله د ښار له واټونو او کوڅو نه تېراوه، په ښار کې د اورونو د لګېدو نه د خواره شویو لوګیو نه یې سا بنده بنده کېده. هرې خواته به یې چې کتل، د اور لمبې وې. هغه، لا تر هغه وخته پورې د مسکو ددې اورونو د لګېدو په مانا نه پوهېده او په خورا ډار او وېرې یې دغو اورونو ته کتل.

پېیر، د کریمسکي د ګاډیو په دې سرای کې، په څلورمه ورځ د فرانسوي سرتېرو له خبرونه پوه شو چې ددې برخلیک د مارشال هغې پریکړې پورې اړه لري چې کېدای شي نن سبایې وکړې، خو پېیر د سرتیرو له خبرو نه په دې نه پوهېده چې کوم مارشال. داسې برېښېده چې د سرتیرو لپاره مارشال د واک تر ټولو لوړه او له رازه ډکه کچه وه.

د اسارت دغه لومړۍ ورځې، د سپتمبر تر اتمې پورې چې دغه اسیران یې د دویم ځل څېړنو او تحقیق لپاره بوتلل، د پېیر لپاره خورا ګرانې او زورونکې وې.

۱۰

د سپتمبر په اتمه، هغه افسر چې سرتيرو هغه ته ډېر درناوی کوي او له همدې نښو داسې برېښېده چې لوړ پوړی به وي، دګاډيو هغه سرای ته راننوت چې اسيران په کې بنديان وو. دغه افسر چې تصور کېده د سترې قوماندانۍ له افسرانو نه به وي، کاغذ يې په لاس کې و. د اسيرانو د سوب او ناسوب په نښه يې د ټولو او له هغه ډلې نه د پيير نومونه (هغه چا چې خپل نوم نه ښوده) ولوستل. هغه په بې پروايۍ او رخې ټول اسيران وڅارل او هغه ساتونکي ته يې چې د زندانيانو څارنه يې کوله، سپارښتنه وکړه چې مارشال ته تر وروستلو دمخه ، هغوی ته بايد پاکې او سمې جامې ورواغوندي. يو ساعت وروسته يوه ډله سرتيري راغلل، پيير او نور ديارلس اسيران يې د "ديوويچې"ډاګونو ته بوتلل. تر بارانه وروسته، آسمان شين، لمر او پاکه ښه هوا وه. لوګي د هغې ورځې په پرتله چې پيير يې د زوبوفسکي له څارنځي نه راوستلی و ، څه ټيټ نه خوريده، خويوازينی توپير يې دا و چې هغه د خوريدو پر ځای ، پورته لوړيده او پورته کېده. د اور لمبې هېڅ چېرې نه ليدل کېدې، خو سره له هغه هم تر هغه ځايه چې پييرليدا ای شو ، مسکو ټول سوځېده. هرې خواته چې پيير کتل، کنډوالې وې. په

کنډوالو کې ، نغري، لوګي، دود وهلي دیوالونه او اېرې وې. که څه هم یو نیم د تېرو دیوالونه ناسوځېدلي پاتې وو ، هرې خوا ته به چې پېير کتل، ده په ښار کې کوم آشنا ځای نه پېژانده. یو نیم ځای به کومه کلیسا روغه رمټه او ناسوځېدلې پاتې وه. کرملین پرزیدلی نه و. هغه له خپلو لوړو برجونو، دیوالونو او خپل ایوان نومي برج سره(دغه برج په ۱۲۰۱ کال کې جوړ شوی و)له لرې ځلېده. له هماغه ځایه د کلیسا د زنګونو زړه ربړدونکي غږونه اوریدل کېدل. د دغو زنګونو آوازونو پېير ته دا ورپه یاد کړل چې نن د یکشنبې ورځ د مسیح د مور د زوکړې ورځ ده، خو داسې بربښېده چې هېڅوک نه شته چې دغه ورځ، ستره ورځ ولمانځي. هره خوا کنډوالې او د اور د لمبو نه پاتې ایرې او مړه لوګي وو. که کله ناکله به یو نیم روس ولیدل شو، هغه به وحشت وهلی، زړې جامې به یې وې او د فرانسوي پوځیانو په لیدو به یې چېرې ځان پټاوه.

داسې ښکاریده چې د روسانو ځالې ورانې او تالان شوې وې، خو پېير له ارادې پرته دا احساسوله چې پر دغو کنډوالو به، د دغې روسي جوړښت د تباهۍ پر ځای یو نوی فرانسوي جوړښت چې له هغه پخواني هغه نه به ډېر توپیر لري، جوړشي.

کله چې د هغه منظمو، خوشاله څه بې پروا سرتیرو ته چې دی او نور مجرمین یې بدرګه کول پام شو او وې لیدل چې لوړپوړی فرانسوي په دوه آسیزه ګاډۍ کې لوړ ناست دی. یو سرتیری دغه ګاډۍ چلوي. هغه هم د هغه یو خوښې ښونکي موزیک د مارش له غږه چې د ګدر له کینې خوا نه اوریدل کېږي، هم د افسر په لاس کې، له هغه کاغذه چې هغه سهار یې د هغه له مخې د مجرمینو نومونه لوستي وو، په دې پوه شو چې دده اټکل ربښتیا دی. او اټکل دا چې دی د سرتیرو له

خوا نیول شوی او له نورو نیول شویو سره دې خواته، هغې خواته بیول کېږي. هغه ته داسې برېښېده چې کېدای شي، دی یې هېر شوی او یا یې له نورو نه جلا کړي، خو نه، هغه ځوابونه چې ده په تحقیق کې ویلي و، د تل لپاره ده پورې نښتي وو: هغه کسان چې خپل نومونه پټوي او اوس یې دی په همدې تور، یعنی هغه کسان چې خپل نومونه پټوي، او دې کار د پېیر په زړه کې وحشت پاراوه، خدا زده چې چېرې روان کړی و. د سرتیرو په څېرو کې ددغو تورنو کسانو، پر ګنهګارۍ ډاډ او باور له ورایه ځرګند و. هغو داسې انګېرله چې دغه اسیران او د هغو په منځ کې پېیر، په رښتیا هماغه کسان دي چې دوی لټول او اوس یې هغه ځای ته بدرګه کول چې باید دغه کسان هلته بدرګه شي. پېیر داسې انګېرله چېیو برباد شوې دړه ده چې دیوسم او ښه خوځېدونکي ماشین، هغه څرخ ته ورلوېدلي دي چې ده ته ناآشنا دی.

پېیر یې له نورو مجرمانو سره یو ځای، د شنه ډاګ ښۍ خواته یوې صومعې ته نېږدې په یوه لوی باغ کې پرتې ماڼۍ ته بوت.

دا د شهزاده شیرباتوف، کور و. پېیر پخوا په وار وار سره دلته، دکور د خاوند مېلمه شوی و، خو د سرتیرو له کړو وړو نه داسې برېښېده چې اوس دلته مارشال شهزاده، ایکمیولسکی، میشت دی.

هغوی یې د ودانۍ د ننوتلو د زینو مخکې ودرول او یو یو یې د ننه بدرګه کول. پېیر شپږم تن و چې دننه بدرګه شو. هغه یې د هغه دهلیز له لارې چې هینداره په کې ولاړې وې، بدرګه کړ، بیا یې د انتظار کوټې او له هغه ځایه یوه اوږده دفتر ته چې د دروازې مخې ته یې یو یاور ولاړو، بوت.

مارشال داوو، چې عینکې یې پر پزه ایښې وې د ولاړ میز تر شا ناست و. پېیر هغه ته ښه ورنېږدې شو. مارشال داوو، چې برېښېده

خپلې مخې ته د ایښودل شوي کاغذ په لوستلو ډوب و ، سر راپورته نه کړ او په کرار یې وپوښتل:

- تاسو څوک یاستئ ؟

پییر ، له دې امله چې خوله پاتې شو چې د خبرو توان یې نه لاره. داوو د پییر لپاره د نورو فرانسوي جنرالانو په شان وو ، هغه ټولو د خورا سخت زړو او بېرحمه په نامه پېژاند. پییر د هغه سړي څېرې ته چې لکه د خورا سخت ګیرښوونکي په شان یې د ځواب اوریدو لپاره زغم او صبر کولی شو ، کتل، خو په دې پوهېده چې په ځواب کې هره شېبه ځند کېدای شي. دده د ژوند په بیه تمامه شي، خو هغه په دې هم نه پوهېده چې څه ووایي. هغه نه غوښتل هغه څه ووایي چې لومړي ځل یې د پوښتنو په ځواب کې ویلي و. د خپل نوم او دریځ برالا کول هم د هغه لپاره ګواښ درلود او هم د شرم وړ و ، خو مخکې له هغه چې پییر ، پریکړه وکړي چې څه ووایي جنرال داوو ، سر راپورته کړ ، عینکه یې له پزې نه تندي ته ور لوړې ، سترګې یې تنګې ، په ځیر یې پییر ته وکتل. په سړه خو ځیرتیا سره یې دده لپاره چې په پییر کې ویره راوپاروي، وویل:

- زه دا سړی پېژنم.

هغه سره لړې چې تر دې نه مخکې د پییر پر ملا او اوږو راخوره شوې وه ، د هغه سر لکه غوټه داسې ځان کې ومروړله او وې ویل:

-نه، نه، والاحضرت جنرال ! نه والاحضرت جنرال ! تاسو نه شي کولای ما وپېژنئ ، ما هېڅکله تاسو لیدلي نه یاست.

جنرال داوو ، د هغه خبره پریکړه. مخ یې هغه بل جنرال ته چې په کوټه کې له ده سره ناست و او پییر هغه لا لیدلی نه و ، وروا ړاوه او وې ویل:

- دا د روس جاسوس دی.

داوو، دا وویل او پیر ته یې مخ وروا ړلوه. پیر ناڅاپه په ډډ او چټک غږ وویل:

- نه، نه، والاحضرته ! تاسو نه شو کولای ما وپیژنئ، زه یو اربکی افسر یم او لا تر اوسه له مسکو هم وتلی نه یم.

- نوم مو څه دی ؟

بېزا وخوف.

څوک کولای شي دا ثابته کړي چې دا خبره دروغ نه ده ؟

پیر په نه خوابدی، خو ننواتي وزمه غږ وویل:

-والاحضرت !

جنرال داوو، سترګې پورته کړې او په ځیر یې پیر ته وکتل. د څو شېبو لپاره یو بل ته بنه ځیر شول او همدغو کتلو پیر وژغوره. په دغو غلچکونو کې د جګړې او محکمو له شرایطو او اصولو پرته، ددغو دوو تنو ترمنځ انساني اړیکې ټینګ شول. دغو دواړو په دغو تنو شېبو کې بې شمېره څه احساس کړل، په دغه احساس پوه شول چې دوی دواړه د بشر ماشومان او سره ورونه دي.

داوو، له هغه کاغذ نه چې هلته انساني ژوند په شمېره کې تمامېده، د سر راهسکولو په لومړۍ شېبه کې، پیر هم یو له هغو شمېرو نه یوه شمېره وګڼله او کولای یې شول د هغه د چانوارۍ سپارښتنه ورکړي. د هغه د مرګ حکم وکړي او هغه د وجدان عذاب او ناآرامي ونه ګڼي، خو اوس پیر هغه ته یو انسان برښېدلی و. یوه شېبه په چرت کې لاړ او په سره ژبه یې ځواب ورکړ:

- تاسو به د خپلو خبرو رښتیاوالي څنګه ماته ثابته کړئ ؟

پیر ته فراسوي افسر رامبال ورپه یاد شو. د هغه غونډ او نوم یې

یاد کړل. د هغه د کور ښنه یې وویله. داوو، بیا وویل:

- تاسو هغه څوک نه یاستئ چې ځان هسې را پېژنئ.

پېیر په لړزېدلي آواز او پرې پرې خبرو د رښتیا والي لپاره خبرې پیل کړې، خو په دې وخت کې یو یاور کوټې ته راننوت او جنرال دواوو ته یې څه وویل. د هغه خبر په اورېدو چې د هغه یاور جنرال ته راوړی و، ناڅاپه د جنرال څېره وغوړېده او د خپلو تڼیو تړل یې پیل کړل. داسې برېښېده چې پېیر یې هېر کړی دی.

کله چې یاور هغه ته وریاده کړه چې اسیر یې تر مخې ولاړ دی، تندی یې تریو کړ، مخ یې پېیر ته ورواړاوه، سریې وښوراوه او وې ویل:

- هغه بوزیئ!

خو پېیر په دې پوه نه شو چې هغه چېرې بیا یي. هغه بېرته هغه زندان ته چې دی یې ترې راوستی و او یا هغه اعدامځای ته چې ملګرو یې د "دیوویچې" ډاګونو تر څنګ د تېرېدو په وخت کې هغه ته ورښودلی و.

مخ یې واړاوه او وې لیدل چې یاور یې بیا له داوو، نه د څه شي پوښتنه کوي.

داوو، ځواب ورکړ:

- البته چې هو!

خو پېیر په دې پوه نه شو چې څه شي "هو"

پېیر، نه شو کولای رایاد کړي چې څومره وخت او چېرې روان دی. په حیرانتیا او پوره بې خبرۍ کې، پر ته له هغه چې خپل شا او خوا ته څه شی ووینې، له نورو سره ګام په ګام خوځېده، مګر څنګه چې ټول ودرېده، دی هم ودرېد. خو په دې ټوله موده کې یوه خیال د هغه خیال

په ځان اخته کړي و. دا خیال دا و چې چا بالاخره پر هغه د اعدام حکم کړی و. دا کار د هغو کسانو پریکړه نه وه چې ده نه یې تحقیق کړی و. له هغو نه هېڅ چا د دغه شان پریکړې تکل نه لاره.

داوو، چې هغه ته په داسې انساني غلچک کتلي و هم دا کار نه و کړي. که جنرال داوو، یوه دقیقه بل هم له هغه سره پاتې شوی وای، په دې به پوه شوی وای چې دا سم کار نه دی، خو په دې وخت کې یاور راننوتلی او دغه دقیقه یې تالان کړې وه. داسې بربښېده چې یاور هم کوم بد نیت نه لاره، خو کولای یې شول چې کوټې ته را نه شي، خو دی نه پوهېده، نو دا څوک و چې دی یې په اعدام محکوماوه، دی یې واژه او له ژوند نه یې بې برخې کاوه؟

پیېر یې د هغه له خیالونو سره، د هغه له هڅو. هیلو او یادونو سره له مینځه وړ؟ دا د چا کار؟

پیېر دا احساسوله چې دا د هېڅ چا کار نه دی. دا کار د هغو شرایطو و. د هغه جوړښت او نظم و چې جوړ شوی و.

پیېر د کوم یو نظام او جوړښت قرباني و چې واژه یې، هغه یې له هرڅه نه بې برخې کاوه. هغه یې نابوداوه.

۱۱

بندیان یې د شیرباتوف له کوره مخامخ د "دیوویچې "ډاګونو دصومعې له څنګه، د هغه دیوال شا ته بوتلل چې هلته یو وار درول شوي وو. ددغه دار شاته کندې کېندل شوې وې. د کېندل شویو شیلو تر څنګ تازه خاوره پرته او شا او خوا ته یې د خلکو ګڼه ګونه وه. له دغو خلکو نه یو لږ شمېر روسان او نور د ناپلیون د پوځ غیر رسمي پو ځیان، المانیان، ایتالویان او فرانسویان وو چې پوځي رنګارنګ جامې یې اغوستې وې. د دار، ښي او کینې خواته فرانسوي پوځیان چې شنې پخونې دریشۍ یې اغوستې، د اوږو پر سر یې پټارې او بې پیکه خولۍ یې پر سر وې ولاړ وو.

مجرمین یې په کاغذ کې د شمېر له مخې ودرول (پېیر شپږم تن و) بیا یې دار ته نږدې کړل. ناڅاپه له دواړو خواوونه د ډهل چغه واورېدل شوه. پېیر د ډهل د دغه غږ په اورېدو داسې احساس کړه چې د هغه له زړه نه کترې جلا شوې. هغه د درک او تفکر احساس او توان له لاسه ورکړی و. هغه یوازې لیدلی او اورېدلی شو. هغه یوازې یوه هیله لرله او هغه دا چې دغه وحشتناکه پېښه هر څه ژر پېښه شي. پېیر، خپلو ملګروته وکتل او هغوی یې په ځیر وڅارل. د دوی د کتار دوو وروستیو هغو ږیرې وهلې وې. یو تن یې لوړ ډنګر او بل یې توربخن، جړ ځېې، خوړب و چې پیټه پزه یې لرله. دریم هغه یې د پنځه څلوېښتو په منګ یو چوپړ و چې د څڼو زیاته برخه یې سپینه شوې، ښه خوړب او

وتلې خېټه يې لرله. څلورم تن يې يو کليوال بزګر و، ښه ښکلی، چې درنه ږيره او تورې سترګې يې لرلې. پنځم هغه يې يو کارګر و. تک ژېړ، ډنګر، مهربانه د اتلسو کالو په عمر او اوږد کميس يې په غاړه و.

پيېر د فرانسويانو خبرې اترې اورېدې، د هغو يو تن يې وپوښتل:

- څنګه يو يو به ولو، که دوه دوه؟

مشر افسر په سړه او ارامه ژبه ځواب ورکړ:

-دوه دوه.

د سرتيرو په منځ کې ناآرامي او ولوله خوره وه، داسې ښکارېده چې ټول تلوار کوي، خو د هغه تلوار دې ته ورته نه و چې هغه کار چې دوی ته د پوهې وړ دی، ژر تر سره کړي. بلکې د هغوی تلوار د هغه چا تلوار ته ورته و چې په زور هغه کار ترينه غواړي، چې د ده سرته رسونوکي سر نه پرې خلاصېږي، خو سرته رسول يې ترې غواړي.

يو ولسي فرانسوي چې د ستمال يې تر غاړې تاو کړی و، د مجرمانو د کتار ښي خوا ته ورنږدې شو او د هغوی لپاره يې په روسي او فرانسوي ژبه د محکمې حکم ولوست.

تر هغه وروسته يو جوړه فرانسويان، مجرمينو ته ورنږدې شول او د افسر په سپارښتنه يې د کتار له پيل نه دوه تنه بنديان راونيول او د دار خواته يې وروستل. بنديان چې دار ته ورورسېدل، ودرېدل او د کڅوړو تر راوړلو پورې چې دوی ته يې د اعدام په وخت کې ورپه سر کوله، چپ پاتې شول، د هغه تپي ښکار په څېر چپ شول چې د ښکاري راتګ ته ګوري او شا او خوا ته ګوري. يو يې پرله پسې پر ټټر او تندي صليب انځوراوه، خو هغه بل خپل څټ ګراوه او خپلې شونډې يې داسې خوځولې، تا به ويل چې موسېږي. سرتيرو په چټکۍ د هغو سترګې ورتړلې، خولۍ يې ورا غوستې او هغه يې دار پورې تړل.

دولس تنه نښه ویشتونکي، ټوپک په لاس، په منظمو او ټینګو ګامونو له خپلو کتارونو راووتل او له داره اته ګامه لرې ودریدل. پییر د دې لپاره مخ وا ړاوه چې هغه څه ونه ویني، چې اوس یې تر مخې تېریدونکي وو. ناڅاپه د ډزو غږ واوریدل شو. د دغو ډزو خرپهاري د پییر په غوږونو کې داسې له وحشته ډکې انګازې وکړې چې په ټول عمر کې یې داسې وحشتناکه او ډارونکي غږونه نه وو اوریدلي. بېرته یې مخ راوا ړاوه او وې کتل. لوګی ولاړ و او رنګ الوتي فرانسویان په ریږدیدونکو منګلو د څمڅې تر څنګ په څه شي اخته وو. دوه تنه نور یې راوستل. دغو دوو تنو هم په هماغه شان کتو او غلچک کتل، چپه خوله، له زاریو نه ډکو سترګو او ناهیلۍ نه داسې برېښیدل چې ګواکې په هغه څه یې سر نه خلاصېږي، چې په دوی تیرېږي او وړاندې دوی ته انتظار لري. د هغو په دې باور نه راته چې مرګ تر مخې دی، ځکه یوازې دوی وو چې پوهېدل، ژوند څه معنی لري، خو ځکه یې په دې باور نه درلود، چې هغوی څوک له دغه ژونده بې برخې کړي.

پییر نه غوښتل دغه پېښه وګوري، بیا یې مخ وا ړاوه، خو بیا ګوا کې وحشتناکه غړمبهاري او چاودنې د هغه په غوږو کې انګازه وکړ، او له دې ډزو سره هممهاله هغه لوګی ولید، د چا وینه، او رنګ تښتېدلي فرانسویان چې د دار تر څنګه یې په ریږدیدونکو منګلو یو بل پورې وهل او په کوم کار اخته وو. پییر په سختۍ سره سا ویسته او شاو خوا یې کتل، داسې برېښیده چې غواړي وپوښتي، دا څه پېښه ده ؟دا څه خبره ده ؟

او دا پوښتنې یې له ټولو هغو سترګو نه اوریدې چې د ده سترګو سره مخامخ کېدې.

د ټولو په څېرو کې، د روسانو، د فرانسویانو، له سرتیري نه نیولې

تر افسره پورې، د ټولو ټولو له استثنا پرته، د ټولو په خبرو کې، هغه دغه ډار او له هغه سره مل کړکیچ چې د ده په زړه کې و، لیده کومه شببه د پییر په ګوګل کې دې غوغا سره راپورته کړ:

- نو، بالاخره څوک دغه کارونه کوي؟ دا خو ټول، د ما په شان له دغه کاره زوربږي نو څوک؟ څوک دا کارونه کوي؟

یو چا قومانده ورکړ:

- شپږ اتیاوم توپکوال دې رامخې ته شي !

د پییر څنګ ته ولاړ پنځم مجرم یې وړاندې بوت. ، خو یوازې، پییر پوه نه وو چې هغه ژغورل شوی دی. هغه په دې نه و پوه چې دی او پاتې نور مجرمین یوازې د دې لپاره دلته راوستل شوي وو چې د دغو نورو د اعدام په وخت کې دلته واوسي. هغه چې وحشت او ډار یې دم په دم په زړه منګلولې لګولې، خو د نه د خوښۍ او نه د ډار احساس کاوه، نو یوازې یې هغه څه ته په حیرت کتل، چې د ده تر مخې تیریدل. پنځم مجرم هماغه کارګر و، چې کمیس یې اغوستی و، همدا چې هغه ته ورنږدې او له لاس یې راونیو، هغه په ډار ببرته راودانګل او له پییر نه غبږ تاو کړه. (پییر وربږدید او ځان یې له هغه نه راخلاص کړ) کارګر په لاره نه شو تلای، هغوی، هغه تر تخرګ لاندې راونیو، خو هغه چغې وهلې، همدا چې دار ته ورورسېد، چپ شو. ګواکې هغه په څه شي پوه شو، یا هغه پوه شو، چې چغې یې بې ځایي دی، یا یې داسې تصور کاوه چې دا ناشونې ده چې دی څوک ووژني، د دار په مخ کې ودرید او له نورو سره یو ځای دې ته سترګه په لار و چې د هغه سترګې او لاسونه وروتړي. هغه په ځلېدونکو سترګو لکه ټپي ځناور خپل شا او خوا کتل.

پییر، نور نه شوکولای مخ واړوي او سترګې پټې کړي. د هغه او

ټولې ګڼه ګوڼې پلټنه او ګڼېې د دې پنځم محکوم د وژلو لپاره خورا زیاته شوې وه. دا پنځم اسیر هم د نورو په شان آرامه برېښېده. د خپل نري اوږد کوټ یوه خوایې پر بله خوا وروااړوله او په خپلې یوې لوڅې پښې یې بله هغه ګروله.

کله چې یې د هغه سترګې وروتړلې، هغه غوټه چې د ده څټ یې په عذابوه، خپله سمه کړه او کله چې یې هغه پر هغه خوني دار ور تکیه کړ، هغه شا ته ډډه ووهله او لږ شا ته ښکته وښوید، خو همدا چې دا حال یې د ځان لپاره آرام و نه ګاڼه، ځان یې را جوړ، پښې یې را سمې، ټینګ ودرید او په آرامۍ یې پر دار تکیه وکړه. پيير، په ځیر ځیر هغه ته وکتل او د هغه ټوله خوځېدا یې څارله.

هغه شان باید شوی وای، وشول. د قوماندان غږ پورته شو، تر هغه وروسته د اتو توپکو د ډزو غږ انګازه جوړه کړه، خو پيير وروسته چې څومره هڅه کوله د توپکو ډزهاری غږ وریاد کړي، یو غږ یې هم رایاد ولې نه شو. هغه یوازې دومره لیدل چې د هغه کارګر، بدن ناڅاپه ولوید، خو دا ښکاره نه وه چې ولې ولوید او په خپله ریښکۍ کې ځوړند پاتې شو. ورپه یاد شول چې هغه د ځان له دوو برخو نه وینې راوبهېدې او پرې د هغه د ځان د روند والي له امله ښکته لاړ. د کارګر سر او غاړه، په غیر عادي بڼه ښکته ځوړند او پښې یې تر ځان لاندې راټولې شوې. کېناست او پيير د دار پلو ته ورمنډه کړل. هېڅ چا یې مخه ونه نیوله. وحشت ځپلي او رنګ تښتېدلي خلک د کارګر شا او خوا اخته وو. یو زوړ بربټور، فرانسوي چې له وژل شوي نه یې رشمه راخلاصوله، لاندنۍ ژامه یې رېږدیدله. وژل شوی مړی ولوید. سرتیرو په کرکې او چټکۍ مړی د دار شا ته پورې واهه او څمڅې ته یې ور وارتېږه.

داسې بریښېدل چې ټول پوهېدل چې دوی جانیان دي او باید ژر تر ژره د خپل جنایت نښې پټې کړي.

پییر، څمڅې ته ور وکتل او وې لیدل چې کار ګر داسې پروت دی چې ځنګنونه یې سرته نږدې، مخ پورته پراته دي. یوه اوږه یې ښکته او بله یې لوړه او لا تر اوسه په ښوریدو، ښوریدو، په برابره توګه ښکته پورته کېدې. او نور یې په بېلونو پر مړي خاورې ورتویولې. یوه سر تیري له قهر او کرکې په ډک آواز پر پییر غږ وکړ چې خپل ځای ته راستون شي، خو پییرپوه نه شو، هماغه شان دار ته نږدې ولاړ و او چا له هغه ځایه و نه ښوراوه.

کله چې څمڅه ښه له خاورو ډکه شوه، د قوماندان غږ واوریدل شو، پییر یې خپل ځای ته راستون او فرانسوي سرتیري چې د دار دواړو خواته کتار وو، دښی خوا، ښی پلو ته شول او په منظمو قدمونو د دار له مخې تیر شول څلورویشت سرتیري، توپک په لاس چې وسلې یې تشې شوې وې، دګنه ګونې په منځ کې ولاړ وو. کله چې د هغو ټولي ددوی له څنګه تیریدل، هغوی په چټکې په کتار کې خپل ځایونو ته ورستانه شول.

پییر چې کتلو یې هیڅ معنی نه لرله، دغو ټوپکمارو ته چې په چټکې، جوړه جوړه د خلکو له مینځه وتل، کتل. له یو تنه پرته، نور ټول له خپلو ټولیو سره یو ځای شول. دغه یو تن یو ځوان سرتیری و چې رنګ یې الوتی و، خولۍ یې څټ ته ورښکته شوې وه. توپک یې مخ ښکته ورځوړند و، هماغه شان د څمڅې تر څنګ له هماغه ځای نه یې چې ډزې کړې وې، ولاړ و. هغه لکه مست نشه یې داسې کوږ وږ. کله وړاندې او کله وروسته کېده او هڅه یې کوله خپلې ناکراره پښې ټینګې کړي. یو زاړه افسر، د ټولي، ټولیمشر له کتاره ورمنډې کړې.

هغه ځوان سرتيرى يې له اوږو راونيو او دکتار خواته يې راپورې واهه. روسي او فرانسوي ګڼه ګوڼې سره وخوځېدې او تيت او پرک شوې. ټول چپه خوله او سرونه ښکته روان وو.

يوه فرانسوی وويل:

- اوس به اور اچول ور زد کړي !...

پېير، هغه چاته چې دا خبره کړې وه وروکتل او پوه شو چې دا کوم سرتيرى دى چې د شويو کارونو له امله غواړي په کوم شي خپل نا آرامه روح آرام کړي، خو نه يې شو کولای. هغه خپلې پيل شوې خبرې ناتمامې پرېښودې، لاس يې وښوراوه او لاړ.

۱۲

تر دغو اعدامونو وروسته يې پيير له نورو تورنو کسانو نه جلا کړ او هغه يې يوازې په يوه وړه کنډواله شوې او سوځېدلې کليسا کې بندي کړ.
مازديګر مهال و چې يو افسر د دوو سرتيرو په ملتيا کليسا ته ورننوتل او پيير ته يې خبر ورکړ چې ګناه يې ببښل شوې ده او اوس به دی د پوځي اسيرانو کمپ ته وسپارل شي. پيير پرته له هغه چې پوه شي، هغه ته څه ويل کېږي، پاڅېد او د سرتيرو سره وخوځېد. هغه يې، هغو کوټو ته راوست چې له سوځېدلو تختو نه، د شنو ډاګونو پر لوړو جوړې شوې وې. پيير يې له دغو کوټو نه په يوې کې واچاوه، په تپه تياره کې د شلو په شا او خوا کې بنديان ترې راتاوو شول. پيير هغو ته کتل، خو په دې نه پوهېده چې دغه خلک څوک دي، دلته څه کوي او له ده نه څه غواړي. هغه خبرې چې ده ته کېدې، ده هغه اورېدې، خو ده، نه څه غبرګون ښوده او نه يې په مانا پوهېده. ده هغو پوښتنو ته چې له ده کېدې، او پرته له دې چې دی پوه شي څوک له ده سره غږېږي، ځوابونه ويل. ده دې خيال ساته چې څوک يې خبرې اوري او کنه يا يې په مانا پوهېږي او نه پوهېږي، د هغو څېرو ته کتل او د هغو د ټولو خبرې، هغه ته بې مانا او اپلتې برېښېدې.
له هغې شېبې نه چې د دغو خلکو له خوا نه چې نه يې غوښتل څوک

ووژني، دغه وژنې تر سره او پيير هغه وليدلې، د پيير له ګوګله هغه فنر (يا خوځونکی قوت) چې د ټولو ژونديو ښه وه را واېستل شو او هر څه د هغه لپاره را پرزيدلي او په يوه بې معنی څه بدل شول. که څه هم هغه ځانته دا نه ويل چې پر انسانيت، ټولنيز عادلانه جوړښت، عالم، روح او خدای يې ايمان بايللی دی، (پيير، پخوا هم له دغه شان يو ازمايښت سره مخامخ شوی و، خو هېڅکله يې داوسني وار په شان ژور او پياوړی نه و) پخوا به کله که پيير له دغه شان يو شکمن حالت سره مخامخ کېده، د هغه لامل به د هغه خپلې ګناهې وې او هر وار يې د زړه په تل کې دا احساسوله چې ددغو ناهيليو او شکونو نه ژغورونه په ځان کې ولټوي، خو اوس هغه دا احساسوله چې دا د هغه ګناه نه ده چې نړۍ د هغه په وړاندې راپرزيدلې او له بې معنی ورانيو نه پرته بل څه پاتې نه و. هغه داسې انګېرله چې ايمان او ژوند ته راستنېدل د هغه په واک کې نه دي.

په توره تياره کې پرې راټول شوي وو، داسې ښکاريده چې په هغه کې کوم شي د هغو پام وراړولی دی. هغه ته يې څه وويل، دکوم څه په اړه يې پوښتنې ترې کولې، بيا يې کوم چېرته بوت او په پای کې، هغه په کوم کنج کې ځان د کومو خلکو په منځ کې وليد چې له په خپلو مينځو کې د هر څه او شي په اړه غږيدل او خنديدل.

دزندان له هغې بلې خوا کوم چا په ملنډو، خو په ننداريزه ښه غږ وکړ:

- هوکې ورونو! دا هم هماغه شهزاده دی چې... او د هماغه پر کلمې يې ښه زور راوست...

پيير، پټه خوله او بې خوځېدا د ديوال خواته پر سوارې ناست و. کله به يې سترګې ترلې او کله به يې ببرته پرانستې، خو هر وار به يې

چې سترګې سره ورغلې، د هغـه کـارګر وحشـتناکه څېره چې د خپلې ساده ګۍ لـه املـه بـه لازیاتـه وحشـتناکه بربښـېده او تـر مخـې بـه ورتـه ودریده او تر هغه لا وحشتناکه د هغـو سرتیرو څېرې وې چې لـه خپلې خوښې نه پرته قاتلان شوي وو. بیا به یې سترګې پرانستې او بې معنی یې په هغه تورتم کې خپل شا او خوا تـه وکتـل. د هغـه ترڅنګ کوم لنډ وني کړوپ سړی ناست و چې ده د پیـل نه له دې کبله هغه تـه پـام شوی و چې د هر وار خوځېدا نه وروسته به لـه هغـه نـه د خولـو بوی را پـاڅېده. د غه سړی په تپه تیاره کې په خپلو پښو څه کول. که څه هم پېیر د هغـه څېره نه لیدله ، خو د اسې یې احساسوله چې پر لـه پسـې ده تـه ګوري. پېیر چې په دې توره تیاره کې هغه تـه ښـه ځیر شـه، نو پـوه شو چې هغـه سړی د خپلو بوټونو ګیټس خلاصوی ، خو په هغه ډول چې هغه سړی دا کوي، دا د پېیر لپاره د پام وړ وه.

هغه سړي لومړی له یوې پښې ګیټس نـه ، خـلاص کـړ، پـه خـورا پـام یې هغه ومروړه او بیا یې د هغـه بـل پـه خلاصولو پیـل وکـړ او پـه خـورا ځیر یې پېیر ته هم کتل. تر هغه پورې چې هغه په یوه لاس، خلاص شوی ګیتس ځوړانداوه، په بل لاس یې له بلې پښې نـه د بـل ګیـټس پرانسـتل پیـل کـړل. پـه دې توګـه هغـه پـه خـورا ځیرمنـو خوځېـدو ، پـه ماهرانـه کړیز(دایروي) ډوله ښه، پرته له هغه چې دلاسونو خوځېدا یـې تـم شـی، له خپلو پښو نه ګیټسونه خلاص کړل او لومړنی هغه یې خپل سر پـورې پر دیوال، په هغه لرګین مېږوي چې ټک وهلی و، ورځوړند کړ. بیـا یـې چاقو را واخیست، کوم شي یې پرې کړل، سر پورې یې کېښـود ، ځانتـه یې ځای خوښ کړ، ښه په ارامه ځای پر ځای شو، ځنګنونه یې را پـورتـه او په غېږ کې ټینګ کړل او مخامخ د پېیر، څېرې ته په کتو شو.

پېیر د دغه سړي په ارامونکې خوځېدا ، په هغې کراری او نظم کې

چې په د غـه کنج کې ځان لپاره جوړ کړی و او آن لـه هغـه نـه پـه پـورتـه کېدونکي تند بوی کې، کوم زړه خوښوونکي او آرامه کېدونکي څه احساسول. له هغه نه يې سترګې اړولې او په ځير يې هغه ته کتل، هغه لنډوني سړي ناڅاپه وويل:

- ښه باداره ! ډېرې خوارۍ دې ليدلي ؟

د هغه سړي په اواز کې داسې سادګي او خواخوږي نغښتې وه چې پېير غوښتل د هغه ځواب ووايي، خو د هغه ژامه ورږدېده او ژړا يې ستونی کېښکود. هغه لنډوني سړي سمدلاسه د پېير په حالت پوه شو او پرېيښود چې دی خواشينی شی، هغه په هماغه له خوږو او له خواخوږۍ نه په ډکه ژبه چې د روسي کليوالو ښځو ژبه ده، وويله، ويل:

- ګرانه غم به نه کوي، متل دی چې وايي:

يو ساعت زغم ، يوه پېړۍ ژوند. هو کې، زما د زړه سره، ښه ده او شکر د خدای دی چې ژوندي پاتي شوو ، غم ولې، خواشيني ولې ؟

هغه وويل:

ښه او بد خلک پيدا کېږي.

همداسې په غږېدا غږېدا ، په يوه کرارېې خوځېدا ، پر خپل ځنګانه ورخم شو ، پاځېد ، وټوخيد ، غاړې يې خلاصې کړې او کوم چېرته لاړ.

د زندان له وروستې برخې يې يو خوږ او زړه پالونکی غږ واوريد:

- اوهو ! ورته ګورئ ! دوکه مار راغي، له ياده يې نه وزي.

سرتيرو په دې وخت کې پر هغو سپي ور وشکارل. هغه له سپي لرې او بېرته خپل ځای ته راستون شو او کېناست. په کوم شي يې چې په کومه زړه ټوټه کې مروړل شوی و ، په لاس کې و.

بيا هماغې پخوانۍ او مودبې غږېدا تـه راستون شو ، خپل زوړ ټوکر يې وغوړاوه او له هغه نه يې څو کچالوان چې په تناره کې الو

شوي وو، راویستل او پیېر ته یې ست وکړ.

- دادي نوش یې جان یې کړه ! غرمه خو آش و، خو کچالو ترټولو نه غوره خواړه دي

. پیېر ټوله ورځ په خوړو تېره کړه او د کچالو بوی هغه ته ترټولو بویونونه، خورا زړه پارونکي وبرېښېده. په داسې حال کې چې سرتیري نه یې مننه کوله، بیا یې خوړل پیل کړل.

سرتیری، یو کچالو راواخیست او وې ویل:

- دا تاسې څه کوئ ؟

لنډوني سړي یو کچالو را واخیست، هغه یې په خپل لاس کې، په چاړه په دوو برخو وویشه، له خپل زاړه ټوکر نه یې لږ مالګه را واخیسته. مالګه یې پر کچالو وشنیندله، پیېر ته یې ورکړ او وې ویل:

- کچالو باید دغسې وخوړل شي.

هغه وویل:

- کچالو خورا بې ساري خواړه دي. ته یې دغسې وخوره !

پیېر ته داسې وبرېښېده چې په ژوند کې یې تر دغه نه خواږه خواړه نه و، خوړلي.

پیېر وویل:

- نه، نه، زه یې پروا نه لرم، خو هغه بد مرغه یې ولې او په ګناه چانواري کړ. هغه وروستی زنداني و او د شلو کالو په منګ و.

لنډ وني سړی وویل:

- څه ؟ څه ؟ کومه ګناه ؟ د څه شي ګناه ؟

داسې ښکاریده چې د هغه ټولې خبرې په خوله کې چمتو دي. بې ارادې یې په ژبه جاري شوې، سمدلاسه یې دوام ورکړ:

- ښه باداره ! دا راته ووایه چې تاسې ولې په مسکو کې پاتې

شوئ؟

پيير وويل:

-ما فکر نه کاوه چې هغوی دې داسې ژر راورسېږي، زه هسې تصادفاً په مسکو کې پاتې شوم.

-ښه نو ګرېته ! دا راته ووايه چې تاسو فرانسويانو څنګه ونيولئ ؟ له خپله کوره ؟

- نه، څه وايي ؟ هسې لاړم، اور لګېدلی و ، چې ګورم، نو هغه و چې هغو ونيولم او د اور لګولو په تور يې محکمه کړم.

ټيټ ونې سرې وويل :

-کومه محکمه ؟ هر چېرې چې محکمه ده هلته بې عدالتي ده.

پيير چې وروستی کچالو وخوړ ، وې پوښتل:

- ته له پخوا نه دلته يې ؟

-زه ؟ دا تيره يکشنبې ورځ پر روغتون راتويې شول او زه يې هماغلته ونيولم.

- ته څوک يې ؟ سرتيری يې ؟

- د پيشيرونسکي د غونډ له سرتيرو نه يو سرتيری. نږدې و چې له تبې مړ شم. اصلاً يې موږ ته هېڅ ونه ويل. موږ د شلو تنو په شا او خوا کې ناروغان په روغتون کې پراته وو. موږ نه فکر کاوه او نه مو ددې تصور کاوه چې څوک دې پر روغتون هم راولوېږي.

پيير وپوښتل:

- څنګه دلته خفه يې ؟

- څنګه خفه يم ګرېته ! ددې لپاره چې له پيير، سره خبرې اترې آسانه کړې، زياته کړه:

- زما نوم پلاتون دی او کورنی نوم مې کراتياف دی. په غونډ کې

هلکانو د ګربت په نامه یادولم. څنګه خفه نه شم ګربته ! مسکو خو د ټولو ښارونو مور ده. نو ولې خفه نه شم. د مسکو د غه حال ته چې وګوري، هغه په چټکۍ وویل:

- ښه ده. ښکاره خبره ده او پخوا خو سپین ږیرو ویل:

- چنجي کرم کدو ، خوري، خو کرم کدو لا خلاص شوي نه وي، خپله خوسا شوې یې.

پییر وویل:

- څه ؟ څه دې وویل ؟

کراتایوف وپوښتل:

- ما څه وویل ؟ ما وویل چې زموږ عقل پر خدای له قضاوت کولو نه عاجز دی.

او تصور یې کاوه چې خپله خبر یې بیا تکرار کړې ده، نو سمدلاسه یې خپله خبره اوږده کړه:

- ښه باداره ! ستا حال څنګه دی ؟ جایدادونه مو پر ځای دي ؟ کور مو ؟ نغری او دسترخوان مو څنګه دي ؟ شته که تالان شوي دي ؟ زاړه مور او پلار مو ژوندي دي ؟ ماشومان مو ؟

که څه هم په تیاره کې د سرتیري څېره نه لیدل کېده، خو داسې یې احساسوله چې کله هغه دا خبرې کوي، د هغه پر شونډو د مینې موسکا را خوره شوې ده. دی، له دې خبرې نه ډېر حیران او خواشینی شوی و چې کله یې واوریدل چې پییر مور او پلار په تیره بیا مور نه لري، هغه وویل:

- ښځه د مشورې لپاره وی، خواښې د غورو ، خو ګرانه مور نشته. هېڅ ښځه چا ته مور کېدای نه شي، بیا یې خپلو خبرو اترو او پوښتنو ته دوام ورکړ:

- ماشومان خو لرئ ؟

داسې ښکاريده چې د پېرد "نه" ويلو ځواب دی سخت خواشيني کړ، خو سمدلاسه يې زياته کړه:

- ښه ده، پروا نه لري. لا تراوسه ځوان يې ! خدای ته هيله شته، اولاد به درکړي، خو ژوند بايد په کراره وشي.

پېير ناڅاپه وويل:

- ښه ده ! ښه ده ! خو اوس نور، نور پروا نه لري.

پلاتون په نا څاپي ځواب ورکړ:

-اخ، ګرانه ! ا ته څه وايي ؟ دسترګو توره ! جايدادونو، زندان او زولنې، دا ستا په واک کې نه دي، توکل په خدای کوه.

هغه ډډه ولګوله، لږ ارامه شو. وټوخيد او ستونی يې صاف کړ.

داسې برېښېده چې اوږدې کيسې ته ځان چمتو کوي، هغه نقل راپيل کړ:

- هوکې دغسې زما د زړه سره ! ما لا په خپل کور کې ژوند کاوه، ملکونه مو ښه و، ځمکې موزياتې او. بزګرو مو ښه ژوند لدرلود، شکر د خدای دی کور مو جوړ دی، بزګر او مزدورانو مو د خدای شکر ښه دي. زما له پلار سره د هغو شمېر اوه تنه کېده. ژوند ښه تيره ده. رښتينې عيسويان وو او بيا پېښه وشوه...

پلاتون کرتايوف اوږدې کيسې وکړې او ويل چې څنګه يوه ورځ هغه پرديو ځنګلونو ته ورتير شو، ده هلته لرګي ټول کړل، هلته دی ساتونکو ونيو، هغه يې ښه وواهه، محکمه يې کړ او بيا يې پوځ ته ولېږه. څه به درته ووايم ګربته !

په داسې غږ چې موسکايې بدلوله، وويل:

- نور به در ته څه ووايم ګوربت جانه !

که څه هم ما فکر کاوه چې بد مرغي راغلې، خو بیا هم خوشاله و. که ما ګناه نه وای کړې، زما ورور به یې پوځ ته لېږلای وای. زما دغه کشر ورور پنځه ماشومان درلودل، خو زه له ښځې پرته څوک نه لرم. ما یوه لور لرله او پوځ ته له تګه مخکې هغه خدای له مورنه واخېسته. یوه وار له پوځ نه کورته په رخصتۍ لاړم، خو پوه شوم چې زما د کورنۍ ژوند تر پخوا نه ښه شوی دی. د کور په انګړ کې ډېر څاروي ولاړ دي. ښځې په کورونو کې وې او دوو ورونه مې د کار لپاره بهر وتلي وو. یوازې کوچنی ورور مې چې میخایل نومېده په کورکې پاتې و. پلار به مې ویل، ماته به یې ویل:

- ټول ماشومان د مور او پلار لپاره لکه د لاس د ګوتو په شان یو برابر دي. له ګوتو نه چې هریوه خوږ شي، ټول یو شان خوږېږي. که پلاتون سر یې خریلای نه وای، میخایل به یې پوځ ته لېږلای وای. هغه موږ ټول وربللو او د شمایل په وړاندې یې درولو، پوهېږې، منې یې او کنه؟ پلار به راته ویل چې د دې شمایل په وړاندې سم په ګونډو شو، بیا یې ښځې ته ویل:

- ته هم د هغه په وړاندې سر ټیټ کړه. هلکانو تاسو هم همداسې وکړې، پوه شوئ او کنه؟ هوکې ملګریه، ژوند همداسې دی، هر برخلیک یو ژوند غواړي، هر څه د خدای په لاس کې دی، موږ هسې قضاوت کوو چې دا ښه دی او که بد. دا ښه کار نه دی. زما نیکمرغه ملګریه، زموږ نیکمرغي داسې ده، لکه اوبه، په کب نیوونکي ځال کې. کله چې دغه جال د اوبو په منځ کې وي، له اوبو ډک وي، خو کله چې یې له اوبو راوباسې، بیا له اوبو تش شي. هوکې ملګریه همداسې ده.

پلاتون د غنمو له سوارۍ نه په جوړ شوي ځای کې، ځای پر ځای

شو. یو څو شېبې پټه خوله پاتې شو او بیا پاڅېد.

هغه وویل:

-ښکاري خوب درځي پلاتونوفه !

. ژر، ژر یې پر ټټر او تندي صلیب انځورول پیل کړل او ددې کار په لړ کې یې وویل:

- لویه خدایه موږ په خپل امان کې وساته او موږ وژغوره !زموږ ملاتړه

حضرت مسیحه ! سپېڅلیه نیکولایه ! او فرو او لاورا(دوه سپېڅلي شمایل دي) پر مو. رحم وکړه ! دا ټول باید دوه واره نور هم تکرار شي.

سجده یې وکړه، پاڅېد ، سوړ اسویلی یې وویست، پر خپل ځای د وښو پر سوارې کېناست او وې ویل:

ـخدای دې ما د یوې وچې تبرې په شان ویده کړي او د یوې ډوډۍ په شان مې دې بېرته راویښ کړي.

هغه تر دې خبرې وروسته وغځېد ، کوټ یې پر ځان واچاوه او د ویدو کېدو تکل یې وکړ.

پېیر وپوښتل:

- دغه دعا چې تا ولوسته، څه دعا وه ؟

پلاتون، (که له پېیر سره خبرې اترې نه وای، خوب به وړی و)وویل:

- ما څه شي نه دي لوستلي(هغه د ویدو کېدو په حال و)ما یوازې دعا وکړه، ولې ته دعا نه کوي ؟(هغه نور نو خوب یوړ).

پېیر وویل:

-نه، نه زه دعا کوم. خو تا دغه فرولا لاورا څه لپاره ویل.

پلاتون په چټکۍ ځواب ورکړ:

- نو څنګه ؟ دا د آسونو دعا ده، انسان باید څارویو په خیال کې هم واوسي، نه وینې، هغه دوکه ماره راستنه شوې ده، ځان تودوی، د ارموني(ددې خبرې سره سم یې له خپلو پښو سره نښتې سپې ولیده او ویې نازوله. مخ یې واړاوه او هغه دم ویده شوه.

چېرته د باندې له لرې د ژړا او چغو غږ راته. د زندان د دیوالونو د چولو نه د اور شغلې لیدل کېدې، خو د ننه په زندان کې توره تیاره وه، غږونه هم نه اوریدل کېدل. پېیر تر ډېرو پورې ویده کېدای نه شو، سترګې یې رڼې وې، په توره تیاره کې په خپل ځای کې پروت و او. پلاتون خرپهاري ته یې چې دده تر څنګ ویده و، غوږ نیولی و. هغه داسې احساسوله، هغه دنیا چې تر دې نه مخکې دده په روح کې راپرزیدلې وه، اوس بیا په نوې ښکلا، په نوې او ټینګه بنه ببرتهدده په روح کې په نوي ډول راغوړېږي.

۱۳

په هغه زندان کې چې پېير ساتل کېده، هغه څلور اونۍ تېرې کړې. له ده سره مل درويشت اسيران، درې افسران او دوه تنه مامورين هم وو.

دغه ټول کسان، ګواکې وروسته پېير ته په خيالونو کې په تته بڼه وريادل، خو په هغو کې پلاتون کرتايوف د تل لپاره د پېير په خيالونو کې د داسې يوې خورا او تر ټولو غوره، ښې، پياوړې خاطرې په توګه پاتې و چې د بشپړروسي کرکتر، د ټولې مهربانۍ او غونډ منډ احساس ځرګندونه يې کوله.

بله ورځ سهار د وخته چې کله پېير خپل ګاونډی وليد، د هغه ګردی تصوير د هغه په ذهن کې ابدي شو. د پلاتون سر تر پښو اندام چې هغه فرانسوي کوټ يې اغوستي او د ملا وستني په ځای يې ملا په رېښکۍ تړلې وه، د هغه پوځي بربډګی ډوله خولۍ، يو ګردی تصوير ذهن ته سپاره. ککره يې چور ګرده وه، د هغه ملا، ټېر آن لاسونه چې تل يې داسې نيول چې ګواکې څه شي وړي. ټول او ټول ګرد وو. د هغه خوږه موسکا، د هغه نصواري تاندې سترګې هم ګردې وې.

پلاتون کرتايوف، د هغو کيسو له مخې چې د خپل پخواني پوځي ژوند نه يې کولې او ټولو دغو کيسو هغو جګړو پورې اړه لرله چې ده ګډون په کې کړی و، بايد پنځوس کلن وای. هغه خپله نه پوهېده چې څو کلن دی او دا يې هم ويل يې نه شو چې څه وخت پيدا شوی دی، خو د هغه غاښونه سپين، ټينګ او ځلېدونکي وو. د خنديدو په وخت

کې(هغه تل خندل) د مرغلرو د دوو امیلونو په څېر له ورایه ښکاریدل. هغه روغ، جوړ او له هره پلوه بشپړ و. د سر او ږیرې یو تار و یښته یې هم سپین شوي نه و. ټول ځان یې خورا پوست او سره له هغه هم ټینګ او چالاکه و.

د هغه د مخ بشره، د وړو ګردو ګونځو سره سره، د سادګۍ او ځوانۍ نښې لرلې. آواز یې خوږ او سندریز و، خو د هغه د غږیدا تر ټولو غوره ځانګړتیاو سادګي، زغردوالي او له معنی ډک والي و. دا په داګه څرګنده وه چې هغه، هېڅکله د هغه څه په اړه فکر نه کاوه چې ده ویل یا یې ویل غوښتل، نو له دې کبله د چټکوالي او ډاډ، د هغه د غږیدا او په هغه کې د کلمو ادآ، د هغه د وینا نه جلا کېدونکې برخه وه.

د اسارت په لومړیو ورځو کې، د هغه ځاني توان او قوت په دې کچه چې ګواکې دی، په دې نه پوهېږي چې ستړیا او ناروغي څه ته وایي، هره شپه به چې ویده کېده، هغه به ویل:

- اې لویه خدایه ! موږ د تېږې د یوې ټوټې په توګه ویده او د یوې ډوډۍ په توګه مو راویښ کړه. هر سهار به چې له خوبه راپاڅېد، اوږې به یې پورته اچولې او ویل به یې:

- بیګا ګرد ویده شوم او سهار بېرته په پښو وخوځېدم.

او په رښتیا هم، هغه به چې وغځېد لکه تېږه داسې به ویده کېده، سهار به یې ځان وخوځاوه، راویښ به شو او په هماغه شېبه کې به، له ځنډه پرته، لکه ماشوم چې په خپلو نانځکو لوبې کوي. دی به هم په کوم کار اخته شو. هغه په هر کار ښه پوهېده، که څه هم په هغو کې یې ماهرت نه لاره، خو کارونه یې بد نه و. هغه تل بوخت و او یوازې د شپې به یې ځانته اجازه ورکوله چې وغږېږي، غږیدا یې خوښېدله او سندرې یې هم ویلې. سندرې به یې چې ویلې، د نورو سندرو غاړو په څېر به نه

و چې اوريدونکي، د خپلو سندرو اوريدو ته راپاروي. د هغـه سندرې ويل داسې و ، لکـه دمرغـانو بـه خبر. ده دغـو سـندريزو غږونو تـه ځکـه اړتيـا لرلـه چې لـه هغـه سره بـه يې خپلـه خوښېدا ، دريـدل او پـاڅون برابرول. د هغه سندرې تل خوږې، زړه راښکونکې، غمجنې او ښـځېنې وې. ځېره او تندي به يې د سندرو ويلو پـه وخت کې تـل زغـرده او تريـو وو.

له هغه ورځې چې اسير شوی و ، ډېره يې لوړه شوې وه، ټول هغـه څه چې دده له پوځي او قيمتي ژوند سره اړه لرلـه، ده اېستـه ارتېـږلي وو او پـه نـا آګـانـه توګـه، خپـل پخـوانـي ژونـد يعنـی بزګري کليـوالي ژونـد تـه ورستون شوی و ، هغه ويل:

- د سرتيري ژوند پای ته رسېدلی دی، دخدای په امان !

د هغـه نـه خوښـېدل چې څـوک د هغـه د پـوځي ژونـد او وخـت پـه اړه وغږېږي. که څه هم هغه له خپل تيرشوي ژوند نه نارضا و او زياتره وخت به يې دا تکراوله چې په خپـل پـوځي ژونـد کـې هېڅکله چـا وهلی نـه و. کله به چې هغه کيسې کولې، زياتره وخت به دغه کيسې د هغـه پخـواني کيلوالي ژوند پـه اړه چې ده تـه ډېر ګران برېښېده. هغه متلونـه چې ده پـه خپلو خبرو کې کارول، هغه متلونه نه و چې زياتره بـه سرتيرو کـارول. د هغه متلونه زياتره نـه يـوازې دا چـې ښـکنځمار او بربنډې ويناوې وې، بلکې هغه به ډېر ولسي وو. دغه متلونه که څه هم د خپل په ځای کارونې پـه وخت کې ښې او ژورې معنی لرلې، خو د هغو جلا جلا کـارول د هغـو معنی ته سخت تاوان رساوه.

ده به زياتره وخت داسې خبرې کولې چې د هغـه لـه پخوانيـو خبرو سره يې ضديت درلود ، خو د هغـه دغـه او هغـه خبرې دواړه سمې وې. د هغه غږيدا خوښيده او غږيدل يې ښکلي وو. هغـه بـه وينا پـه متلونو او

ځېنو ستاينو کې سينګاروله، خو پيير ته داسې بريښېده چې هغه د غه متلونه خپله جوړوي. د هغه د وينا تر ټولو غوره ښکلا په دې کې وه چې کله ناکله به يوه ساده پېښه يا خبره چې پيير به هم د هغې پېښې د سادګۍ له امله هغه ته پاملرنه نه کوله، د هغه پر ژبه د ښکلا او پرتم نښه وه. هغه به هغو کيسو ته چې د پوځي خدمت په وخت په اړه ويل کېدې، په وار وار تکرارېدې، ښه غوږ نيو. خو تر هرڅه زيات، د هغه ، هغه کيسې خوښېدې چې په ريښتيني ژوند کې پېښې شوې وې. هغه به دغو کيسو داريدو په وخت کې موسېده او د اوريدو په لړ کې به يې د داستانونو د ښکلاوو د لا راسپړنې لپاره پوښتنې کولې.

کراتيوف، په زړه بايللو، دوستۍ او مينې، هغه شان چې پيير پوهېده، نه پوهېده، خو هغه ته، هر څه چې به په ژوند کې ورسره مخامخېده ګران و او په مينه يې هغه منل او زغمل. له هر چا سره به چې مخامخ کېده، په مينې يې له هغه سره مينه کوله. هغه هم، نه يو ټاکلي يا پېژندلي چا سره، بلکې هر هغه ځوک به چې له ده سره مخامخ کېده، ده ورسره مينه کوله. هغه ته خپل سپی، خپل ملګري، فرانسويان او پيير چې په زندان کې دده ګاونډي و، ټول او ټول ګران و، خو پيير داسې احساسوله چې د کراتيوف، د ټولې مهربانۍ او خواخوږۍ سره سره چې له ده سره يې لري (دغه مهرباني او خواخوږي د پيير له خوښې پرته له ده سره کېده) د هغه جلاوالي او بيلتون به يوه شېبه هم هغه خوابدی نه کړي. او پيير هم کرار کرار د کرتايوف په وړاندې دغه احساس پيدا کړ.

پلاتون کراتايوف، دنورو ټولو اسيرانو لپاره يو عادي سرتيری و، هغوی دی د ګربت او يا هم پلاتوشه په نامه يادا وه. له هغه سره به يې د زړه له کومې او په خواخوږۍ ټوکې کولې او هغه ته به يې کارونه

سپارل، خو د پېير لپاره، هغه تل هماغه شان پاتې و، لکه د هغې لومړې شپې په شان چې ده د لومړي ځل لپاره دی ليدلی و. يعنی له تصوره وتلی، ګردی او د تل لپاره د سادګۍ او رښتينتوب نښه.

. پلاتون کراتايوف، له خپلې دعا نه پرته هېڅ شي له ياده زده نه و. کله به چې هغه خپلې خبرې پيل کړې، دا سې بربښېده چې هغه پوهېږي ، ځنګه او چېرې هغه پای ته ورسوي.

کله به چې د هغه کومې خبرې پېير حيران کړ او له هغه نه به يې هيله وکړه چې هغه بيا ووايي، هغه څه به يې چې يوه شېبه مخکې ويلي و، نه شو کولای وريا د کړي. دغه راز ده دا هم نه شو کولای چې د خپلې خوښې سندرې شعر پېير ته ووايي. دا سندره دا وه: ((خپل ګران چنارګوټی مې زړه را بدوی))

هغه په وينا او خبرو کې د جلا جلا کلمو په معنی نه پوهېده او نه يې کولای شو پوره پرې پوه شي. د هغه هره کلمه او هر چاره، هغه ته د هغو ناڅرګندو او نا آشنا هڅو غبرګون و چې دی خپله هم له هغو نه خبر نه و. دا دده ژوند و، خو دده ژوند لکه هغه شان چې ده خپله انګېرله، له نورو نه جلا هېڅ معنی نه لرله. د هغه ژوند ، يوازې د ټوليز ژوند د يوې برخې په توګه ، ده تل داسې احساسوله، معنی پيدا کوله. د هغه خبرې او کړه وړه، په هماغه نظم ، هرو مرو والي او دده له واکه پرته ادا او تر سره کېدل، لکه عطر چې له ګلو راپاخي. هغه نه د کومې جلا کلمې يا جلا چارې په معنی او نه يې په موخې، په يوه هم نه پوهېده.

۱۴

وروسته له هغه چې شهزادګۍ ماريا له نيکولای نه واوريدل چې د هغې ورور، د ياروسلاو په ښار کې د رستوف له کورنۍ سره دی، د خپلې ترور د مخالفت سره سره يې بياهم سمدلاسه پريکړه وکړه چې له خپل وراره سره يو ځای هغه پلو ته وخوځېږي. دا کار آسانه و که کړکيچن ؟ شونی و که نا شونی ؟ دې خپله دنده ګڼله چې هر څنګه کېږي، د خپل ورور څنګ ته چې دمرګ په حال و، ځان ورسوي. دې هر هغه څه چې له لاسه کېدل کول، چې خپل وراره، خپل ورور ته ورسوی. هغه پاڅېده او وخوځېده، هغې فکر کاوه که سردار اندرې خپله دې ته خبر نه دی ورکړی، له دې امله دی چې يا خو داسې ناروغه دی چې دليکلو توان نه لري او يا داچې هغه دا کار ددې (شهزادګۍ ماريا) او خپل زوی لپاره خورا ګرانه او له کړکيچه ډکه چاره بللې ده.

څو ورځې وروسته شهزادګۍ ماريا دخوځېدا لپاره چمتو شوه، د هغې دسفر کاروان، يوه لويه ګاډۍ، وه چې دا ورونژ ته په کې راغلې وه، يوه وړه کراچۍ او يوه بله لاسي دباروړلو کراچۍ ګوتې وو. له هغې سره په سفر کې پېغله بوری ين، نيکولای جان او ښوونکی يې، د هغې بوډۍ مينځه، درې چوپړان، يو ځوان ياور، يو آشپز چې ترور يې اړ کړی و، خوځېدونکي وو.

مسکو ته دعادی لارو نه تګ خورا ګواښمن او آن تصور يې هم نه شه کېدای، نو له دې کبله، شهزادګۍ ماريا، مزل ته درسېدو لپاره،

دلارې بدلېدو ته اړه شوه. يعنې هغه لاره يې غوره کړه چې د ليپځک ، ريزان، ولاديمير او شويا د ښارګوټو له لارې تيريده. دغه لاره نه يوازې ډېره اوږده وه بلکې له دې کبله چې په ټولو رباطونو کې د آسونو بدليدل ناشوني وو، هر څه خورا ګران او دريزان ښار ته نېږدې، خو دفرانسويانو د پيدا کېدو خبرې کېدې، نو ځکه ډېره له ګواښه ډکه وه.

د ټولې لارې په اوږدو کې، پېغله بوري ين، دوْسال او د هغې چوپړان د شهزادګۍ ماريا ، دهځو ، روحي پياوړتيا او ټينګ تکل ته حيران پاتې وو. هغه تر ټولو ناوخته ويديده، تر ټولو نه د وخته وينښېده او هېڅ داسې ستونزه نه وه چې د هغې دتکل خنډ شي. د هغې د هڅو او هاند او تګ ته د تلوسو له برکته وو چې نوروته هم دغه دخوځون او تکل احساس ورلېږديدلی و او د دويمې اونۍ په اوږدو کې و چې هغوی ياروسلاو نومي ښار ته ورسېدل.

شهزادګۍ ماريا ، د وروني په ښار کې د خپلې استوګنې په موده کې، د خپل ژوند ، تر ټولو نه غوره نيکمرغي ګڼله او ددغې نيکمرغي خوندېې احساساوه، نور نوله رستوف سره د هغې مينې نه هغه زوروله او نه يې په عذابوله. دغه مينه ددې له روح سره نغښتل شوې او ددې د روان او ځان نه جلاکېدونکې برخه ګرځېدلې او دا نور له هغې سره له سيالۍ نه لاس په سر شوې وه.

که څه هم هغې هېڅکله، په ډاګه دا خبره چاته نه وه کړې، خو هغه اوس په دې ډاډه وه چې يو ځوک ورته ګران دی او دا هم يو چاته ګرانه ده. هغه په دې خبره، هغه وخت پوره ډاډه شوه چې نيکولای رستوف دې ته راغی او په خپله وروستۍ کتنه کې دې ته وويل چې ددې ورور(سردار اندرې)د رستوفيانو له کورنۍ سره مل دی. نيکولای، آن دې ته اشاره هم ونه کړه چې، که سردار اندرې جوړ شي، د هغه او ناتاشې

پخوانۍ شلېدلې اړیکې به بیا او بېرته راتازه شي، خو شهزادګۍ ماریا د هغه له سترګو او بشرې نه دا احساس کړې وه چې هغه به دې خبره ښه پوه او د هغه په اړه فکر کوي. د دې سره سره له دې سره نیکولای اړیکې خورا مینه ناک او نزاکته ډک وو، نه یوازې د غه اړیکې بدل نه شول، بلکې داسې بربښېده چې نیکولای په دې خوشاله چې اوس د دوی د خپښۍ اړیکې په اسانۍ او لا مینه ناک ډول هغه (شهزادګۍ ماریا) ته چې څو موده د مخه یې هغه احساس کړی وو، څرګند کړي. شهزادګۍ ماریا، په دې پوهېده چې هغې ته د لومړی او وروستي ځل لپاره یو څوک ګران دی.

لکه هغه شان چې د سفر په وخت کې تل پېښېده، شهزادګۍ ماریا، داسې په غمونو کې ډوبه وه چې خپله اصلي موخه یې هېره کړې وه، خو همدا چې یارسلاو ته نېږدې شول، د هغه څه په فکر کې شوه چې هغه نه څو ورځې وروسته بلکې نن ماښام ورسره مخامخ کېدونکې وه، د هغې تلوسې او ګبنیتوب پای نه درلود.

کله چې د هغې د ترور لاربښود چوپړ چې شهزادګۍ ماریا، د ځارنې او د دې چارو د پلټنې لپاره مخکې استولی و او دننده یې لرله چې وګوري د رستوف کورنۍ چېرې میشته او استوګنه ده او په دې ځان خبر کړي چې د سردار اندرې روغتیا څنګه ده؟ بیزته راستون شو د ښار د لویې اډې مخې ته، له یوې لویې ګاډۍ سره مخامخ شو. هغه د ګاډۍ له کړکۍ نه، د شهزادګۍ، له ګبنې نه رنګ الوتې او ډار پسې اخیستې څېره ولیدله او دی هم ډار پسې واخیست، او وې ویل:

- ستاسو حضور! دهر څه پوښتنه مې وکړه، د رستوف کورنۍ د ښار په ډګر کې، د سوداګر برو نیکوف په کور کې میشته او ځای پر ځای شوې ده. هو مره لرې نه ده، د ولګا د رود پر څنډو.

شهزادګۍ ماريا، په وحشت او پوښتنيز غلچک د لاربنود چوپړ مخ ته وکتل، هېڅ نه پوهېده چې هغه څه وايي، په دې يې سر نه خلاصېده چې ولې ددې پوښتنې چې:

-ورور يې څنګه دی؟ ځواب نه وايي. د شهزادګۍ پر ځای، پېغلې بوري ين، دا پوښتنه وکړه او وې ويل:

-سردار څنګه دی؟

- والاحضرت هم له دوی سره په هماغه کور کې ميشت دی.

شهزادګۍ په زړه کې وويل:

ښکاري چې ژوندی دی. فکر يې وکړ او په کراره يې له ځانسره وويل:

-هغه څنګه دی؟

-خلک وايي هغه په هماغه حال چې و، په هماغه حال دی.

شهزادګۍ ماريا، دا ونه پوښتل چې:

- هغه په هماغه حال چې دی، څه معنی؟

هغې يوازې کمکی وړوکي او ه کلن نيکولای ته، خپل وراره ته، د سردار اندرې زوی ته چې ددې تر مخې ناست و او له خلکو نه د تش ښار له ننداري نه يې خوند اخېست، کتل. هغې سر ښکته وا چاوه او تر هغه وخته پورې يې را پورته نه کړ چې د هغوی درنه او لويه ګاډۍ چې د خوځېدا شړقېدا يې شر او شور جوړ کړی و، په يو ځای کې ونه دريده او له ګاډۍ نه د ښکته کېدو د زينو د برابرولو غږ پورته نه شو.

دلوي يې ګاډۍ دروازې خلاصې شوې. کينې خواته يې اوبه، لوی سيند او ښۍ خواته يې زينې وې. بر زينه چوپړان او د هغو په منځ کې، يوه سره پخونه نجلۍ چې اوږدې تورې کوڅۍ يې لړلې ولاړه وه، ددغې نجلۍ پرشونډو داسې موسکا خوره وه چې شهزادګۍ ماريا ته

هغه لاسي او ناخونده بريښېده (دا سونيا وه). شهزادګۍ ماريا پر زينو وروختله او هلته ولاړې نجلۍ چې لاسي موسکا يې پر شونډو خوره وه، دې ته وويل:

- دې پلو، دې خواته !

او شهزادګۍ د انتظار په خونه کې له يوې پخې ښځې سره چې ختيځه بشره يې لرله او په چټکۍ او خواشينۍ د دې خواته را روانه وه، مخامخ شوه. دا مشره ګرافينه وه. هغې له شهزادګۍ ماريانا غېږ تاو کړه او تر ښکلولو نه وروسته يې وويل:

- زما ماشومه ! راته ګرانه يې ! ځومره ډېره موده وشوه چې مې نه يې ليدلې !

شهزادګۍ ماريا، د خپلې ټولې ناآرامۍ او خواشينۍ سره سره په دې پوه شوه چې دا مشره ګرافينه ده او بايد دا هم څه ورته ووايي. هغه خپله هم په دې پوه نه شوه چې ځنګه يې وکولای شول يو څو فرانسوي کلمې په هماغه ډول چې دې ته ويل شوې وې، ووايي او وپوښتي:

- هغه ځنګه دی ؟

ګرافينې وويل:

- ډاکتر وايي چې اوس ګواښ نه شته.

خو له دې خبرې سره همهاله، ګرافينې يو سوړ اسويلی وکيښ او ستر ګې يې آسمان خواته ور لوړې کړې، د هغې دغه کتل د هغه څه برخلاف و چې دې ويلي و.

شهزادګۍ ماريا وپوښتل:

- همدا اوس، همدا اوس ګرانې شهزادګۍ !

هغې له دې خبرې سره جوخت، کمکي نيکولای جان ته چې له دوسال سره ګډ راننوت مخ وروا ړاوه او وې ويل:

- څه ښکلې او نازولې هلک دی.

ګرافینې، شهزادګۍ میلمستون ته بدرګه کړه. سونیا له پېغلې بوري ین سره غږېده او ګرافینې نیکولای نازوه. په دې وخت کې مشر ګراف کوټې ته راننوت او له شهزادګۍ سره یې روغبړ او ستړې مشي وکړه. ګراف له هغه وخته چې وروستی ځل یې شهزادګۍ لیدلې وه، ډېر بدل شوی و. هغه وخت، دی، داسې مست، خوشاله او پر ځان ډاډمن سپین ږیری و، خو اوس داسې خوار او ناهیلی برېښېده. هغه، له ګرافینې سره د غږېدا په لړ کې پر له پسې، دې خوا، هغه خوا کتل چې ګواکې غوښتل یې وپوښتي هغه څه چې دی کوي یا یې وایي سم دي که ناسم؟

د مسکو تر سوځېدو نه وروسته چې دده شتمنۍ او جایدادونو، په ایرو او کنډوالو بدل شوي وو، داسې برېښېده چې ده پر ځان ډاډ له لاسه ورکړی او داسې یې انګیرله چې دده لپاره په ژوند کې ځای پاتې نه دی.

شهزادګۍ ماریا، د هغې لېوالتیا او ناآرامۍ سره سره چې په دې شېبه کې د خپل ورور د ژر لیدو لپاره یې لرله او د هغې خواشینۍ سره سره چې د ورور د لیدو نه پرته، دې ته د نورو خبرو او کړو نه پیدا شوې وه، دې غوښتل سمدلاسه خپل ورور وګوري، خو نورو پر له پسې د هغې د ورور په ستاینو وخت تېراوه. هغې د ورور د دیدن په هیله کې د ډوبیدو سره سره بیا هم هغه څه ثارل چې ددې په شا او خوا کې تېرېدل او داسې یې احساسوله چې اوس سمدلاسه باید همدې حالاتو او دنورو کړو وړو ته غاړه کېږدي. هغه څه ته چې دا ورسره مخامخ ده، که څه هم ددغو ټولو خبرو او کړو وړو زغم ورته ګران و، خو بیا هم هغې کوم شکایت نه درلود. مشر ګراف سونیا هغې ته ور وپېژندله او وې

ويل:

- دا زما خوريئ ده ، هغه تاسو پېژنئ شهزادګۍ !

شهزادګۍ مشرې ګرافينې ته مخ ورواړاوه او هڅه يې کوله د تربګنۍ هغه احساس چې دد غې نجلۍ په وړاندې ددې په زړه کې راپاريدلی دی، آرام او کرار کړي. هغې سونيا ښکل کړه، خو پر هغې ځکه هر څه ګران تماميدل چې ددغو ټولو خلکو طبيعت چې له دې نه راتاو شوي وو، له هغه څه نه زيات تو پير درلود چې ددې په زړه کې تيريدل.

هغې پر ټولو غږ وکړ او وې پوښتل:

-هغه چېرې دی ؟

سونيا ځواب ورکړ:

- د لاندې، ناتاشا له هغه سره ده.

سونيا تکه سره شوه او زياته يې کړه:

- درځئ چې ورشو ، وې ګورو ! او رښتيا زه فکر کوم تاسي ستړې شوې ياستئ، شهزادګۍ ؟

د شهزادګۍ په سترګو کې د خواشينۍ اوښکې شبوه شرې. هغې بيا ګرافينې ته مخ ورواړاوه او غوښتل يې چې بيا له هغې نه وپوښتي، څنګه او له کومې لارې هغه ته (ورورته) ورشي. په همدې وخت کې و چې د کوم چا نرم، سندريز، خو چټک ګامونه، تا به ويل لکه دناڅګر قدمونه د دروازې شاته واوريدل شول. شهزادګۍ مخ ورواړاوه او وې ليدل چې ناتاشاوه، تا به ويل چې منډې را وهي، ددې خواته را روانه ده. هماغه ناتاشا چې تير وار يې په مسکو کې د هغوی د کتنې په وخت کې کرکه ترې راغلې وه. هغې لا ددې وخت پيدا نه کړ چې ناتاشې ته وګوري، خو په دې پوه شوه چې هغه درد احساسوي چې دا پرې اخته

ده، نو ځکه د هغې رښتيني دوست دی. د هغې پلو يې ور ودانګل ، غبرګيې تري چاپېره کړه او په داسې حال کې چې سر يې پر اوږو ور ايښی و ، ښه يې وژړل.

ناتاشا چې د سردارانديږ د کټ تر څنګه ناسته وه، همدا چې د شهزادګۍ له راتګه خبره شوه، په ارامو خو چټکو ګامونو ، هغو ګامونو چې شهزادګۍ ماريا ته سندريز برېښېدلي وو ، د هغه له کوټې راووتله او ددې خواته يې رامنډه کړل. کله چې ناتاشا د شهزادګۍ ماريا پلو ورمنډه کړل، د هغې په حيرت وهلې او ګښې اخيستې څېره کې يو څه ښه څرګند و او هغه مينه وه. د مينې حالت و. له سردار انديږ سره مينه، له شهزادګۍ ماريا سره مينه، له ټولو هغو سره مينه چې ددې د خوښۍ سره يې اړه پيدا کوله. د خواخوږۍ حالت، د نورو په خاطر د زوريدنې حالت او دېې پايه هېلې او لېوالتيا حالت ، هغه حالت چې خپل ټول څه او ځان له هغو سره تر مينې ځار کړي. داسې برېښېده چې په دغې شېبه کې، هغې نه د ځان او نه له هغه سره د خپلو اړيکو پرته ، هېڅ خيال د هغې په خيال کې نه و.

حساسه شهزادګۍ ماريا ، ناتاشې ته په لومړي غلچک کې په هرڅه پوه شوه او له غمه په ډک خوند يې د هغې پر اوږو اوښکې تويولې.

ناتاشې ورته وويل:

-درځه چې ځو !ورځه چې ورشو ماريا !

او هغه يې بلې کوټې ته بدرګه کړه.

شهزادګۍ ماريا سر راپورته، اوښکې پاکې، مخ يې ناتاشې ته وروااړوه او داسې انګېرله چې دا به له هغې سره په هر خبره او هر څه پوه شي.

-ښه نو... څه... به..

هغې غوښتل څه ووښتي، خو ناڅاپه چپه شوه، هغې داسې انګېرله چې نه شي کولای په خبرو او کلمو پوښتنې او ځوابونه وشي. د ناتاشې سترګو او بشرې باید هر څه په زوره او په ډاګه دې ته ویلي وای.

ناتاشې هغې ته کتل او داسې بریښېده چې هغه له دې امله په ډار او شک کې ده چې ټول هغه څه چې دا پرې پوهېږي وواییي او یا یې ونه وایي. هغې ګواکې دا احساس کړی و چې د دغو ځلېدونکو سترګو په وړاندې چې د دې د زړه تر تله پورې یې لاره وهلې ده، نه شو کولای ټول رښتیا، هغه رښتیا چې دا ترې خبره او پرې پوهېږي و نه وایي. د ناتاشې شونډې ناڅاپه وررږدېدې. د هغې د خولګۍ نه نا ښکلې ګونځې را تاو شوې، په ساندو ساندو یې ژړا پیل او په لاسونو کې یې خپله بشره پټه کړه.

شهزادګۍ ماریا په هرڅه پوه شوه.

خو په هرحال، هغې هیله لرله او د همدې هیلې په هیله یې د هغه څه په اړه پوښتنه وکړه، چې دې باور نه پرې لاره:

- نو ښه، د هغه ټپونه څنګه دي؟ حال یې څنګه دی؟

ناتاشې یوازې وکولای شول چې دومره وایي:

- تاسې... تاسې خپله یې وګورئ!...

یو څو شیبې وروسته دواړه په ګډه د هغې کوټې د دروازې شا ته ولاړ وو چې سردارانډرې په کې پروت و. دواړه د دې لپار کېناستې چې ژړا یې آرامه شي او بیا په ارامو څېرو د ننه کوټو ته ورننوزي.

شهزادګۍ ماریا وپوښتل:

-- دا ناروغي یې څنګه وه؟ ډېره موده کېږي چې حال یې خرابه شوی دی؟ او دا پېښنه څه وخت شوې ده؟

ناتاشا وويل چې په پيل کې يې خورا سوځوونکې تبه او ګوابښمن درد درلود ، بيا د ترويخه په سيمه کې دا ښه شول، خو داکتر له يوه شي ډاريده او ((هغه ۴۴۲ روس))و ، بيا دغه ګوابښ لرې شو ، خو کله چې د ياروسلاو ښار ته راورسېدو ټپونه يې په خوسا کېدو شول (ناتاشا ، د هغه د ټپونو په ټول حالاتونو:خيرينتوب او خوساستوب ، به هرڅه پوهېدله) داکتر ويل چې د ټپونو د خرينتوب او بيا خوسا کېدو تداوي هم کېدای شي، خو کله چې بيا تبه پرې راغله، داکتر ويل چې دغه تبه خورا ګوابښمنه ده.

ناتاشې وويل:

-خو دوه ورځې د مخه ناڅاپه دغه پېښه وشوه.

هغې د خپلو ساندو او ژړا مخه ونيوه او وې ويل:

- زه نه پوهېږم چې څنګه ؟ خو تاسو به يې په خپله وګوري چې له نه څه جوړ شوي دي.

شهزادګۍ وپوښتل:

- خورا خوار شوی دی ؟ ډنګر شوی دی ؟

نه، داسې نه دی، تر خوارتوبه هم لا بدتره دی، تاسي به يې خپله وګورئ !واخ، واخ ماريا ، ماريا ، هغه ډېر ښه دی، خو. هغه نه شي کولای، نه شي کولای ژوندی پاتې شي... ځکه چې..

۱۵

کله چې ناتاشا په خپل دودیزې ادا د هغه دروازه پرانسته، شهزادګۍ ته یې تر ځانه د مخکېدو بلنه ورکړه. شهزادګۍ ماریا داسې احساس کړه چې ستوني یې سلګیو ته چمتو دی.

هر څومره چې هغې د ځان دآرامولو او تسل هڅه کوله، دا په دې پوهېده دا چې د اوښکو دتوییدو مخه نیولی نه شي، شهزادګۍ ماریا په دې پوهېده چې ناتاشا د دې خبرو معنی څه ده چې:

- دوه ورځې دمخه دی داسې شو.

. هغه په دې پوهېده چې د هغې دا حالت چې دا ناڅاپه آرامه او مهربانه شوه څه معنی لري.

هغه پوهېده چې په دغه مهربانۍ او کرارۍ کې د مرګ نښې دي. هغه چې دروازې ته ورننېږدې کېده، د اندرې هغه بشره یې ولیدله چې دې له ماشومتوبه پېژنده. د ورور هغه مهربانه، ارامه او خوږه څېره چې خورا لږه به داسې برېښېده او پر دې به یې تل داسې ژوره اغیزه کوله. هغه په دې پوهېده چې هغه به دې ته شعر ووایي، هغه شان ارامه او مینه ناکې خبرې به وکړي چې پلار یې تر مرګه مخکې دې ته کړې وې. هغه خبرې چې دا به یې زغم ونه شي کړای او هرو مرو به وژاړي. وړاندې یې که وروسته یې، مګر هرو مرو دا پېښېدونکې و او دا کوټې ته ورننوته. څومره به چې ددې سترګو له نېږدې نه، په څرګنده او لا

ځرګنده ، د هغه بشره د هغې بشرې ځانګړتیاوې لیدلې، په هماغه اندازه به سلګیو ددې ستونی او غاړه پسې اخښتې، ناڅاپه یې د هغه څېره ولیدله او د دواړو کتنې او غلچکونه سره مخامخ شول.

سردار اندرې، پر یوې اوږدې کټ ډوله څوکۍ پروت و، شا او خوا یې بالښتونه ایښي وو او یو اوږد کمیس یې په غاړه وچې د څرمې په پوست ګاڼل شوی و. هغه دنګر او تک ژیړ و. د هغه په یوه ډنګر او له سپین والي نه رانېه لاس کې یې دستمال او د بل لاس ګوتو یې په نرمې خوځېدا مخ پورته له برېتو سره لوبې کولې او سترګو یې نویو راغلو کسانو ته په ځیر ځیر کتل.

شهزادګۍ ماریا ، چې د هغه بشره ولیده او سترګې یې د هغه له سترګو سره مخامخ شوې، ناڅاپه یې ګامونو چټکتیا له لاسه ورکړه او داسې یې وانګېرله چې سلګۍ یې له ستوني او اوښکې یې له سترګو تښتېدلي دي. د هغه دبشرې په لیدو او د هغه له غلچک سره د خپل غلچک له مخامخ کیدو سره سم، هغه ناڅاپه ځانته وشرمیده او ځان یې ګنهګار وګاڼه.

هغې له ځانه وپوښتل:

-هو کې !خو ګناه مې څه ده ؟

د ورور ساړه خو برند غلچک ځواب ورکړ:

-ګناه دې داده چې ژوندۍ یې او د ژوند په اړه فکر کوې، حال دا چې...

د هغه ملال او ژور کاته او غلچک چې کله په کراره د خور او ناتاشې پلو ته ور واوښت، نه نورو ته بلکې دځان دننه ته یې پام او له تربګنۍ سره مل و.

دتل په شان یې خور سره لاس ورکړ او سره ښکل یې کړل.

سردار اندرې، دده د ساړه او پردې غلچک په شان ، په ساړه او پردې غږ وویل:

-سلام ماريا ! څنګه دې وکولای شول تر دې ځايه راشي ؟

که سردار اندرې دناهیلۍ چغې وهلای وای، د هغه چغو به شهزادګۍ ماريا دومره نه وای حيرانه کړې، لکه د هغه ددغې اوسنۍ غږيدا آواز چې پر دې يې داسې اغيز کړی و.

په هماغه ساړه او کرار غږ يې چې په کې له ورايه د څه راياد ولو هڅه اوريدل کېده، وپوښتل:

- اوس دې روغتيا څنګه ده ؟
- شهزادګۍ خپله له خپلې پوښتنې حيرانه شوه.
- هغه وويل:
- -ګرانې دا بايد له داکتره وپوښتې.

که څه هم داسې برېښيده چې هڅه يې کوله دا خبره په لا مهربانۍ وکړي، خو په تش آوازيې وويل:

-له تا نه مننه ګرانې چې راغلې !

- شهزادګۍ ماريا د هغه لاس کېښکود. سردار اندرې د هغې دلاس په کېښکودلو سره ، تندي لږ تريو کړ. هغه چپ شو او خور يې نه پوهېده چې څه ووايي. هغه په دې پوه شوه چې په دې دوو ورځو کې څه پرې راغلي دي. د هغه له خبرو په تيره بيا د هغه له کتو نه چې ساړه و او تربګنۍ ترې وريدله، په هرڅه کې پردېتوب احساسېدل، داسې پردېتوب چې د ژوند لپاره ډارونکي او وحشتناک و. داسې برېښيده چې نور نو د ژونديو په حال پوهېدای نه شي، خو سره له هغه هم داسې احساسېدله چې د نه پوهېدو علت ، له دې کبله نه دی چې هغه يې احساسولئ نه شي، بلکې له دې کبله و چې ژوندي پرې پوهېدای نه

شي او نه شي کولای پرې پوه شي، دی په داسې يو څه کې ډوب شوی و.

- سردار اندرې چوپتيا ماته کړه او په داسې حال کې چې ناتاشې ته يې کتل، وويل:

- ګوره چې برخليک بيا څنګه سره يوځای کړو ؟ هغه بيا منډې راپسې وهي.

شهزادګۍ ماريا هر څه اوريدل، خو په هغه څه نه پوهېده چې وروريې ويل. هغه، هغه حساس او ځيرک سردار اندرې څنګه کولای شول د هغه چا په اړه چې ده ته ګرانه ده او دی هم په دې پوهېده چې دی هم هغې ته ګران دی، داسې خبرې وکړي. که هغه تصور کولای شول چې دی ژوندی پاتې کېږي، په دغه شان سړه او له سپکاوي نه ډکه ژبه به يې دغه شان خبرې نه کولای. که هغه پر مرګ باور نه لرلای، نو څنګه يې پر ناتاشې زړه نه خوږېده ؟

دې خبرې يو دليل درلود او هغه دا چې د هغه لپاره نورهېڅ شي پروا نه لرله، دې خبرې دده لپاره يوازې يوه معنی لرله، هغه دا چې د هغه لپاره تر دې نه مهم راز راسپړ شوی و. خبرې اترې يې ډېرې سړې، شلېدلې او هره شېبه به له ځند سره مخامخېدلې.

ناتاشا وويل:

ماري د ريزان له لارې راغلې ده.

د سرداراندرې دې ته پام شو چې ناتاشا د هغې خور نه د ماريا بلکې د ماري په نامه ياده کړه. دا لومړی ځل وه چې ناتاشا دده تر مخې د هغه خور په دې نامه يادوی او خپله يې هم دې ته پام شو، هغه وويل:

-ښه ؟

هغه ته يې وويل چې مسکو ټول سوی او اېرې شوی او...

ناتاشا له خبرو پاتې شوه، نور يې نه شو کولای وغږېږي. داسې

ښکاريده چې هغه هڅه کوي، پر ځان زور راولي چې خبرې واوري، خو نه يې شو کولای. هغه وويل:

-هو کې ! وايي چې سوی دی، ډېر د خواشينۍ ور دی.

هغه مخامخ کتل او په برېتو کې يې ګوتې وهلې.

سردار اندرې سکوت مات کړ، داسې برېښېده چې هغه غواړي د کومې غورې خبرې په اړه له هغوی سره وغږېږي، نو ځکه يې وويل:

- تا له ګراف رستوف سره وليدل ؟

هغه په خورا ساده او آرامه ژبه ، که څه هم ښکاريده چې دی پوه شو چې دده په خبرو د ژونديو سر نه خلاصېږي، دوام يې ورکړ:

- هغه راته ليکلي دي چې ته يې ډېره خوښه شوې يې.

او تر هغه وروسته يې په داسې خوشالۍ چې ګواکې تر لټونې وروسته يې هغه کلمات چې هيله يې لرله، پيدا کړي وي، ژر ژر وويل:

- که تاسې ته هم هغه ګران وای، ځومره ښه کار به شوی وای چې واده مو کړی وای.

شهزادګۍ ماريا ، د ورور خبرې اوريدې، خو د هغه په خبرو نه پوهېده، او يوازېددې ښکارونه يې کوله چې د ژونديو له حاله ځومره لرې شوی دی، بله معنی لرله.

هغه ناتاشې ته وکتل او په کراره يې وويل:

- اوس ولې زما په اړه خبرې کوو ؟

ناتاشا احساس کړه چې د هغه سترګې په دې خښې دي، دې هغه ته ونه کتل او بيا ټول چپه خوله پاتې شول.

شهزادګۍ ماريا چې شونډې يې رېږدې، ناڅاپه يې وويل:

-اندرې ته غوا... ته هيله نه لرې چې نيکولای جان ووينې ؟

د لومړي ځل لپاره د سردار اندرې پر شونډو د ليدو وړ موسکا

راخوره شوه، خو شهزادګۍ ماریا چې د هغه بشره او شونډې ښې پېژندلې، په وحشت سره دا سې احساس کړه چې دده دغه موسکا نه یوازې له زوی سره نه دخوښۍ او نه دمینې ښېه ځرګندوی بلکې د شهزادګۍ ماریا په هغو وروستیو خبرو نرمې ملنډې دي چې غوښتل یې د ورور احساسات راوپاروي.

هغه وویل:

- زه ډېر خوشاله یم چې نیکولای دلته دی، څنګه ؟ روغتیا یې ښه ده؟

****

کله چې یې نیکولای جان سردار اندرې ته راوست، هغه په ډار پلار ته کتل، خو هغه ځکه نه ژړل چې هېڅ چا نه ژړل. سردار اندرې، هغه ښکل کړ، خو داسې بریښېده چې نه پوهېږي، له هغه سره څه ووایي.

کله چې یې نیکولای جان بېرته بوت، شهزادګۍ ماریا بیا وروړ ته ورنېږدې شوه، هغه یې ښکل کړ، نور یې نو د خپلو اوښکو مخه نیوای نه شوه او همداسې ټینګکه په ژړا شوه.

سردار اندرې چې په ځیر ځیر هغې ته کتل، وې پوښتل:

- څنګه نیکولای جان ته ژاړې ؟

شهزادګۍ ماریا ، په ژړا ژړا کې، دتایید سر وښوراوه او وې ویل:

- ماریا ! ته انجیل پېژنې ؟ خو ناڅاپه چپ پاتې شو ؟

-څه دې وویل ؟

سردار چې په هماغه ساړه غلچک ، هغې ته کتل، او وې ویل :

- هېڅ ! دلته باید ونه ژواړې.

کله چې شهزادګۍ ماریا وژړل، هغه په دې پوه شو چې هغه ددې

لپاره ژاړي چې نیکولای به بې پلاره پاتې شي. هغه ډېره هڅه وکړه چې ببرته د ژوند بهېر ته راستون شي اوژوند ته د ژوندیو په سترګه وګوري، هغه فکر وکړ:

-هو کې ! پر هغه هم باید ستا زړه خوږ شي، خو دا یوه ډېره ساده خبره ده. هغه ته په زړه کې د انجیل دا کرښې وریادې شوې:

-د هوا مرغان نه څه کري او نه څه ریبي، خو ستاسو پلار هغه پالي.

هغه دا خبره له ځانسره وکړه او غوښتل یې هغه شهزادګۍ ته هم ووایي. بیا یې ځانسره وویل:

- نه، نه، هغوی په خپل ډول دا تفسیروي، هغوی په دې نه پوهېږي. هغوی، په دې پوهېدای نه شي چې دا ټول احساسات دي چې دوی پرې ویاړي او زړه یې پورې تړلی دی. زموږ ټولو دغه ټولې اند ښنې چې موږ ته داسې غوره بربښي، هغه ټول بې ګټې او په کار نه دی. موږ یو بل احساسولی او درک کولی نه شو.

او چپ شو.

****

د سردار اندرې، ماشوم زوی اوه کلن و. هغه متې متې کولای شول یو څه ولولي، خو په څه نه پوهېده. هغه تر دغې ورځې وروسته ډېر څه ولیدل او زده یې کړل. پوهه یې ترلاسه کړه، ځیرکتیا یې وموندله او تجربه، خو که هماغه ورځ یې دغه پوهه او درک چې وروسته یې وموندل، درلودلای، بیا به هم په هغه څه پوه شوی نه وای چې د هغې. پلار، ترور او ناتاشې تر منځ تیر شول او ده ولیدل. هغه هرڅه لیدل، خو پرته له هغه چې وژاړي له کوټې نه ووت. چپه خوله ناتاشې ته چې ده پسې ورووتله، ورنبږدې شو، په حیا حیا یې هغې ته وکتل او په ښکلو

او اند ېښنا کو سترګو هغې ته ځير و. د هغه ګلابي لاندنۍ شونډه چې لږ پورته راغلې وه، لږ وربېږديده، سر يې پر ناتاشې ورکېښود او په ژړا شو.

له هغې ورځې وروسته هغه هڅه کوله. له خپل روزونکي دوساله لرې لرې وګرځي. له مشرې ګرافينې نه چې دی يې نازوه او پاله، تښتېده. يا به يوازې ناست و او يا به په حيا حيا شهزادګۍ ماريا يا ناتاشې ته ورته داسې ښکاريده ، هغه ته له خپلې ترور نه هم ناتاشه زياته ګرانه شوې ده، او په کراره به يې ځان د هغې تر خوا نازونو ته برابره.

شهزادګۍ ماريا چې کله د سردار اندرې له کوټې راووتـه، په پوره توګه په هغه څه پوه شوه چې د ناتاشې بشرې او سترګو ورته ويلې وو. هغه نور نو له ناتاشې سره دورور د ژوند د ژغورنې په اړه نه غږيدله. هغوی به په وار سره د ناروغ پالنه کوله او ورسره کېنا ستلې به، خو نور يې نو نه ژړل. تل به يې دعا کوله او په ټول توان به يې هغه ابدي او له درکه بهر څه ته پناه وروړه چې اوس يې شته والي د دغه زنکندن په حال کې انسان پر سر داسې احساسېده.

۱۲

سـردارانـدرې نـه يـوازې پوهېـده چـې هغـه مـري بلکـې هغـه دا احساسوله چې حال يې مرګنی او د مرګ پولې ته نيمايي لاره يې وهلې ده.

هغه داسې احساسوله چې ټول هغه دنيايي شيان چې د خوښۍ او نفسـاني لـذت او د احسـاسـاتو د پـارونې سبب کېږي، لـه ده نـه پـه لـرې کېدو دي. هغه پرته له هر ډول تلوار او سودا نه، هغـه څـه تـه سترګې پـه لاره و چې بايد ورپېښ شي. هغـه نالـيـدونکی، لـرې، ابـدي، لاس تـه نـه راتلونکی، ګوانښمن او ناپېژندل شوی څه چې د ټول ژوند پـه اوږدو کې پر له پسې ده احساسوه، اوس ده تـه ډېـر نـېـږدې شـوی و. هغـه هـم د هغه آرامې او عجيبه هستي له برکتـه چې ده احساسولـه، د پوهېدو او منلو وړ وه...

دی، پخـوا لـه دغـه شـان يـوه پـای نـه ويـريـده. هغـه دوه ځلـه ددغـه وحشتناک ډاراوعذابونکي احساس سره مخامخ شوی و، خو اوس دی په هغه نه پوهېده.

لومړی ځل، هغه له دغه احساس سره هغـه وخت آشنا شوی و چې د هغه تر مخې لاسي بم ولويد او ده وليدل چې په چورليدو چورليدو دده خواته راچورلي. ده په هغه شېبه کې د بوټو، نيـالګيو او آسمان پـه لـور کتل او پـه دې پوهېده چې د مرګ پـه پوله ولاړ دی.

کله چې تر تېږې کېدو وروسته را په سد شو، په یوه شېبه کې د هغه په زړه کې، ګواکې د ژوند له قیده د مینې آزاده شوې غوټۍ وغوړېده، داسې ابدي او آزاده چې دغه ژوند پورې یې اړه نه لرله، داسې غوټۍ راټوکېده. دی نور له مرګه نه وېرېده او د هغه په هکله یې فکر نه کاوه. دټپي کېدو نه وروسته د عذاب او اپلتو ویلو په هغو شېبو کې د یوازیتوب په هغه ساعت کې به یې چې څومره د ابدي مینې، هغې مینې چې تازه یې پر ده څپه غوړولې وه، څېړېده، پرته له هغه چې سر یې پرې خلاص شي، په هماغه کچه یې له دنیایي ژونده، بېزارېده. هر څه او هر چا پورې زړه تړل، تل د نورو په مینه کې ځان ځارول، یعنی له هېڅ چاسره په ځانګړې توګه مینه نه کول، یعنی له دنیایي ژونده زړه شلول دي. څومره به چې دی، دابدي مینې دغه برېد ته ورننوت، په هماغه کچه به دی له ژونده بېزاره کېده او تر هغې کچې یې لا زیات هغه پوله ورانوله چې له مینې پرته د مرګ او ژوند تر منځ پرته ده. په لومړیو وختونو کې به چې کله هغه ته وریاد شول چې باید ومري، له ځانسره به ویل:

- نو څه چې مړشم؟ تر دې دنیا نه خو هغه ښه ده.

خو تر هغې شپې نه وروسته چې هغه د میتیشې په ښار ګوټي کې تیره کړه او د نیمې بېسدۍ په حال کې یې هغه ښځه چې د ده خوښېده، تر سترګو شوه او بیا یې د هغې لاسونه پر خپلو شونډو ورکېښودل، په ارامۍ او خوښۍ یې وژړل. بیا پرته له هغه چې پوه شي، زړه ته یې دیوې ښځې مینه ورننوتله او یو ځل بیا یې له ژوند سره اړیکی تازه شوي وو. د خوښۍ او اندېښنو خیالونه پرې راخواره شوي وو. هغه شېبه وریاده شوه چې د بېړنیو روغتیایي مرستو په ځای کې یې کوراګین لیدلي و. نور یې نه شو کولای هغه احساساتو ته ورستون

شي. اوس ده په دې پوښتنې زوراوه چې ايا هغه به مړ وي او که به ژوندی؟ خو ده دا زړه نه شو کولای چې له ځانه دا پوښتنه وکړي.

د هغه ناروغۍ خپله لاره وهله، خو هغه څه چې ناتاشا یاد کړي و، هغه ورپېښ شول. هغه څه چې د شهزادګۍ ماريا له راتګه دوه ورځې مخکې ورپېښ شول، دا د مرګ او ژوند تر منځ، هغه وروستی اخ وډب و چې دده به روح کې روان و. او په دې اخ او ډب کې مرګ بريالی کېده. که ده په ناڅاپي دا منلې وه چې ده ته لا ژوند ګران دی، دا له ناتاشې سره دده د مينې پايله وه، خو دمیتیشې په سیمه کې د هغې شپې تر تېريدو وروسته، په هغه حال کې چې ده اپلتې غړولې، په همدې حال کې هغه ښځه ورسره مخامخ شوه چې دی ورته سترګه په لاره و، د هغه لاس يې پر خپلو شونډو ورکېښود. په ارآمه خو خورا خوښۍ يې اوښکې تويې کړې، پرته له هغه چې دی پوه شي، ديوې ښځې مينې يې زړه ته لاره کړې وه او هغه بيا له ژوند سره اړيکې پيدا کړي وو. دخوښۍ او ګبنې خيالونه بيا پرې راخواره شول..

دا مابنام و. هغه د هرې شپې په شان تر مابنامنۍ وروسته، لږ تبې اخېستی او خيالونو يې په بې ساري توګه رانه و. سونيا دميز تر شا ناسته او ده سترګې پټې کړې وې. پر هغه ناڅاپه د نيکمرغۍ څپه راخوره شوه او له ځانسره يې وويل:

-آه! دا هغه ده چې ګوګل ته راننوته!

په رښتيا هم د سونيا پر ځای دمګړۍ راننوتلې ناتاشا چې چا يې د راتګ په وخت کې آن دګامونو غږ هم اوريدلی نه و، ناسته وه.

له هغه وخته چې ناتاشې د هغه پالنه کوله، سرداراندرې د هغې شته والي او نبږديوالي احساساوه. ناتاشا پر يوې داسې لاستې لرونکي څوکۍ ناسته وه چې څنګ يې پر هغه لګېده او پر هغه يې د

شمعې د رڼا دلګېدو مخه نیولې وه. هغې جورابې اوبدلې، هغې د جورابو اوبدل زده کول هغه وخت پیل کړل چې سردار اندرې هغه ته وویل:

-هېڅ بل څوک د هغې زړې بوډۍ په څېر چې جورابې اوبي، نه شي کولای د ناروغ پالنه وکړي او د جورابو په اوبدلو کې کوم آراموونکي څه نغښتي دي. د هغې نرۍ ښکلې ګوتې چې د اوبدلو او سپنیزډ کي به یې کله ناکله پر یو بل ولګېدل، په هڅو کې وې او هغه ته د هغې په ښکته شویو خیالوکې د ډوبې بشرې یو اړخ له ورایه او په څرګنده معلومېده.

ناتاشا، وخوځېده او د وړیو غونډاری د هغې له زنګنو ولوید. هغه پاڅېده او هغه ته یې وکتل. لاس یې ددې لپاره د شمعې مخې ته ونیو چې د رڼا مخه ونیسي. په چټکۍ، خو په احتیاط او نرۍ خوځېدا خمه شوه، د وړیو غونډاری یې راپورته کړ او بېرته په هماغه حالت کېناسته.

سردار اندرې پرته له هغه چې وخوځېږي، هغې ته کتل، هغه لیدل چې ناتاشا تر خوځېدا وروسته ژورې سا اېستلو ته اړتیا لري، خو هغې دا کار ونه کړ او په احتیاط یې نرۍ سا ویستله.

د ترویځکي دښارګوټي د صومعې په سیمه کې سردار اندرې او ناتاشا دتیرو پېښو په اړه غږېدل او سردار هغې ته وویل ، که ژوندی پاتې شي، دی به دژوند تر پایه پورې د خپل ټپ له امله له خدای نه څکه مننه کوي چې د هغه له برکته یې بیا له ناتاشې سره دیدن وشو ، خو په دې ټوله موده کې هغوی هېڅکله د راتلونکې په اړه ونه غږېدل.

سردار اندرې چې اوس په خیالونو کې ډوب و ، هغې ته یې په کتو کتو کې یې، د هغې د اوبدلو د نریو ستنو نرم آواز ته د غوږ نیولی او د

هغه په ترخ کې یې له ځانسره ویل:
- دا شوني و او که ناشوني ؟ ایا قسمت د څه لپاره زه په دې خوارۍ اخته او بیا یې له هغې سره یوځای کړم ؟ چې مړ شم ؟ ایا ماته یې د ژوند رښتیني بڼه د دې لپره راڅرګنده کړه چې زه په دروغو کې ژوند وکړم ؟ په دې نړۍ کې، هغه تر ټولو نه ماته ګرانه ده، نو څه ؟ نو زه په دې څه وکړم چې هغه ماته تر ټولو ګرانه ده. ؟
دهمدې خبرو په لړ کې یې ناڅاپه ، بې ارادې او دعادت له مخې زګیروی وکړ. ده دا عادت د خپلې ناروغۍ نه د زوریدنې په موده کې پیدا کړی و.
ناتاشې چې د زګیروي دغه غږ واورید ، اوبدل یې پرېښودل، هغه ته ورنږدې شوه او همدا چې د هغه ځلېدونې سترګو ته یې پام شو، په نرمو نرمو ګامونو لا وروړاندې ، پر هغه ورخمه او وې ویل:
-تاسو ویده شوي نه یاستئ ؟
- نه، زه له ډېرې مودې تاسو ته ګورم، ما ستاسې راننوتل احساس کړل، هېڅوک لکه د تاسو په شان، ماته دغه کراره آرامي او د زړه رڼا نه رابښي. زړه مې غواړي چې له خوښۍ نه ښه وژاړم.
ناتاشا ، هغه ته لا وروړاندې شوه او پر څېرې یې د خوښۍ او مینې ځلا راخوره شوه، سردار اندرې، ورته وویل:
-ناتاشا تاسې ماته ډېره او خورا ډېره ګرانه یاستئ. له هرڅه نه چې په دې دنیا کې دي.
ناتاشا ، د سترګو په رپ کې مخ وروواړاوه او وې وې:
- او ماته ؟ څنګه له هرڅه ډېره ګرانه ؟
-څنګه له هرڅه ډېر ؟ ن و تاسې څه فکر کوئ ؟ تاسو یې څنګه په زړه کې احساسوئ ؟ زړه مو څه درته وایي ؟ د زړه په تل کې یې څنګه

انګېرئ ؟ ګوره زه به ژوندی پاتې شم ؟ تاسو ته څنګه برېښي ؟

ناتاشې په داسې یوې خوځېدا چې د لېونۍ مینې نښې په کې ښکارېدې، د هغه دواړه لاسونه یې راونیول او څه کم چیغه یې کړل:

-زه ډاډه یم، ډاډه یم !

سردار چپ شو. د هغې لاسونه یې راونیول، هغه یې ښکل کړل او وې ویل:

- څومره به ښه وای !

ناتاشا، ډېره نیکمرغه او ګنګسه، اخېستې ښکارېده، خو په هماغه شېبه کې ور په یاد شول چې دا کار ناسمه دی او هغه باید آرامه واوسي.

هغې چې د خپلې خوښۍ د ایلولو هڅه کوله، وې ویل:

-خو تاسو ویده نه شوئ ! ښه به دا وی چې ویده شئ، هیله کوم آرام وکړئ.

سردار اندرې، تر کېښکولو وروسته، دناتاشې لاس پرېښود، هغه بېرته د شمعې څنګ ته راغله او په خپل پخواني حال کېناسته.

دوځله یې وروکتل او دواړه واریې ځلېدونکې سترګې سره وجنګېدلې. هغې دځان لپاره د اوبدلو اندازه وټاکله او په زړه کې یې وویل چې تر هغه پورې چې تر دې ځایه پورې و نه اوبدل شي اوبدل به پرېنږدي.

په رښتیا هم تر دې نه وروسته د سردار سترګې پټې او ویده شو. هغه تر لږ ځنډ ویدوکېدو وروسته، ناڅاپه په داسې حال کې چې سړې خولې پرې را روانې وې او ګنګسی اخېستی و، راویښ شو. دی چې کله ویده کېده، د هغه څه په اړه فکر کاوه چې داټوله موده یې د هغه په اړه فکر کاوه او هغه مرګ او ژوند و، خو اندرې زیاتره د مرګ په اړه فکر

کاوه ، هغه ځان مرګ ته ډېر نېږدې احساساوه،

سردار له ځانسره وویل:

- مینه ؟ مینه څه ته وایي ؟ مینه د مرګ خنډ ده. مینه ژوند دیهر څه ده، پر ټول هغه څه چې زه پوهېږم، یوازې له دې کبله پوهېږم چې مینه لرم. هر څه چې شته، ټوله هستي د دې لپاره شته والي لري چې زه مینه لرم. هر څه یوازې مینې پورې اړه لري. مینه خدای دی او مرګ او زما مړه کېدل، ماته د مینې یوه برخه ده د کل او ابدیت سرچینو ته ورستنېدل دي.

دغه اند ېښنې هغه ته آرامه ښنونکې وبرېښېدې، خو دا اند ېښنې یوازې اند ېښنې وې. په هغو کې کوم څه نیمګړي، کوم څه یو اړخیزه، او کوم چور ځانګړي او ذهني و، هغه ځرګند نه و ،. هر څه هماغه شان نا آرامه او تت و. او دی همداسې ویده شو.

هغه خوب لیده چې دی په هماغه کوټه کې پروت دی چې په رښتیا دی هلته پروت و، هغه خوب لیده چې دی ټپي نه دی او رک روغ دی. د سردار اندرې، په وړاندې بې شمېره، ډولاډول تباه شوي او بې پروا وګړي رابښکاریدل. هغه له هغو سره غږېده او د کوم نه وړ څه په اړه یې له هغو سره خبرې کولې. هغوی کوم ځای ته د تګ تکل کړی وو. سردار اندرې ته په تته وریاد یدل چې دا ټول بې معنی او هسې بې ګټې او دی تر دې نه خورا لویې ستونزې لري، خو هغه له هغو سره غږېده، اپلتې یې ویلې او د ټولو د حیرت سبب و. په کرار کرار او په نا ځرګنده ډول دغه کسان ورکېږي او د ټولو هغو پر ځای یو شي پاتېږي او هغه دروازه نومېږي او هغه باید وتړل شي. د دروازې پلو ورځي، تړلې یې او غواړي قفل وراچوي. اوس هر څه او ټول په دې پورې اړه لري چې دی به وکولای شي هغه قفل کړي او که ؟. هغه ځي، تلوار کوي، خو پښې یې

نه ور سره خوځېږي او هغه پوهېږي چې دی نه شي کولای دروازه قفل کړي، خو پوره په هماغه شېبه کې چې دی له ډاره او په ناتوانۍ د دروازې پلو ورښوېږي، هغه، هغه وحشتناک شي د دروازې له هغه پلوه ، دروازه راکېښکاږي ، هغه شي هڅه کوي چې دروازه په زوره راخلاصه کړي. هغه یو غیر انساني، شی دی، هغه مرګ دی. دروازه په زوره راخلاصېږي. اوس باید د هغه مخه ونیول شي. هغه په دواړو لاسونو دروازه کلکه نیسي او په خپل ټول او وروستي توان سره هڅه کوي چې دروازه تړلې وساتي. که څه هم د دروازې د خلاصولو مخه نیولی شي، خو نور نو د هغې قلفول ناشوني دي. د هغه قوت ډېر کمزوری دی، هر څه یې له واکه وزي، هغه قوت چې دروازه راپورې وهي، خورا وحشتناکه دی. د هغه له امله دروازه کله خلاصه او کله پورې کېده.

هغه وحشتناک بیا دروازه راپورې وهله. د سردارانو ، وروستی بې ساري قوت ، ناتوان او مات شو او د دروازې دواړه پلې ، مخامخ بې له غږه راخلاصې شوې. هغه شي راننوت او هغه مرګ دی. او سردارانډرې مړ شو.

خو په هماغه شېبه کې چې هغه مړ شو ، سردار ته وریاد شول چې هغه خوبویني او په همدې شېبه کې چې هغه مړ شو ، هغه په ځان زور راوړ او را ویښ شو.

ناڅاپه یې پر روح رڼا را خوره شوه او هغه پرده چې تر هغه وخته پورې یې، هغه نالیدونکی او ناپېژندونکی څه دده له سترګو پټول، دده د باطن د سترګو له مخې لرې شوه، هو کې دا مرګ و ، زه مړ شم. زه راویښ شوم. هو کې ! مرګ راویښېدل دی.

هغه داسې احساس کړه چې ګواکې دده په روح کې، بندي شوې

هڅې او قوت آزاد شوي دي. او هغه، هغه آرامي او کراري چې نور نو له ده نه لرې نه شول، په ځان کې احساس کړل.

کله چې راویښ شو په سړو خولو کې ډوب و. په کټ کې یې ښوریدل پیل کړل، ناتاشا هغه ته ورنږدې شوه او ترې وې پوښتل چې څه شوي دی ؟ هغه نه ځواب ورکاوه او نه یې په خبره پوهېده او یوازې یې په ځیر ځیر هغې ته کتل.

دا هغه څه و چې د شهزادګۍ ماریا د راتګ نه دوه ورځې مخکې پېښ شوي و. او له هماغې ورځې راهیسې ، هماغه شان چې ډاکتر ویلي و ، ستومانه کوونکې تبې یاغي بڼه پیدا کړه ، خو ناتاشې د ډاکټر خبرو ته پام نه کاوه بلکې هغې په سردار کې د هغه وحشت نښې لیدلې چې نور یې هغې ته د شک او تردید ځای پرینښود.

له هماغه ورځې د سردار اندرې لپاره له خوبه راویښېدو سره له ژونده راویښېدل هم پیل شول او په نسبي توګه د ژوند موده ، هغه ته هغه تر هغه مودې نه لنډه و نه برېښېده چې له خوبه راوېښېده. او په نسبي توګه د خوب د مودې په پرتله.

د هغه وروستۍ ورځې او ساعتونه په خورا عادي او ساده ډول تیر شول.

شهزادګۍ ماریا او ناتاشې چې د هغه له څنګه لرې کېدې هم دا احساسوله. هغوی نور نه ژړل او نه یې د هغه پالنه کوله «هغه نور نه و ، هغه له دوی نه جلا شوی و» هغوی په دې وروستیو وختونو کې خپله هم په دې پوهېدلې وې ،. هغوی نور نه د هغه بلکې د هغه د خورا نږدې کسانو یادونه او پالنه یې کوله. د هغه د کالبد او تش بدن. هغوی دواړو دغه حالت په داسې اغیزمنه بڼه احساساوه چې د مرګ وحشتناکې بڼې پر هغو هېڅ اغېز نه کاوه او ددې وړتیا یې نه لیدله چې د هغه پر غم

ماتم جوړ کړي. هغوی نه د هغه ترخوا ژړل او نه له هغه نه لرې کېدل، او په خپل منځ کې هېڅکله د هغه په اړه نه غږېدلې. هغوی دا سې انګېرله چې دوی به و نه شي کولای، هغه څه چې دوی پرې پوهېږي، په خبرو کې بیان کړي.

هغوی دواړو لیدل چې څنګه هغوی. په کرار کرار او آرامه آرامه ښکته او ښکته، هغې خواته چې ښایي، کوزېږي او دواړه پوهېدلي دي چې دا باید همدا سې وي او همدا سې ښه ده.

د زنکندن او دعا مراسم ترسره او مړی ومینځل شو. ټولو له هغه سره خدای پا مانۍ ته ورننېږدې شول. کله چې یې زوی هغه ته راوست، پلار یې په تندي ښکل کړ او مخ یې واړاوه. هغه دا کار نه ددې لپاره چې ورته ګرانه وه او یا یې په پلار زړه خوږېده (شهزادګۍ ماریا او ناتاشا په دې خبره پوهېدل) بلکې ددې لپاره چې هغه تصور کاوه چې ده نه همدا سې غوښتنه کېږي، خو کله چې له هغه نه غوښتنه وشوه چې دعا ورته وکړي، شا او خوا یې ګواکې ددې لپاره وکتل چې وپوښتي، ایا کوم بل کار هم وکړي او کنه ؟

وروسته له هغه چې د څو دقیقو لپاره ناخوځېدونکې او مړه ځنازه د دوی په وړاندې پاتې شوه، شهزادګۍ ماریا وویل:

- هرڅه پای ته ورسېدل ؟

ناتاشا مړی ته ورننېږدې شوه، د هغه مړو لویدلو سترګو ته یې وکتل او په چټکۍ یې ورپټې کړې. هغې د هغه سترګې ورپټې کړې. هغه یې ښکل نه کړې بلکې په خورا درناوي یې د هغه پر اننګي چې ددې لپاره تر ټولو نېږدې یاد و، ورکېښود، هغې وویل:

-هغه چېرې لاړ ؟ هغه اوس چېرې دي ؟

کله چې مړی ومینځل شو او کفن شوې ځنازې تابوت، پر میز

کېښودل شو ، ټول راغلل، د درناوي او خدای پامانۍ په نښه په ژړا ژړا د هغه له څنګه تير شول. نيکولای جان د هغه غم او زوريدو له غمه ژړل چې دده کوچنی زړه يې کېښکود. ګرافينې او سونيا نه يوازې، د سردار پر مړګ ژړل بلکې پر ناتاشې يې هم زړه ټوټه ټوټه کېده. بوډا (مشر ګراف) هر څه احساس کړي وو او په دې ژړل چې ډېر ژر دی هم بايد دا وحشتناک او نه راګرځېدونکی سفر پيل کړي.

ناتاشا او شهزادګۍ ماريا هم اوس ژړل، خو هغوی نه په خپل ماتم بلکې هغې د هغوی د مهربانۍ لپاره ژړل چې د غه ساده ، پرتمين او رازمن مرګ ، چې همدا اوس د دوی ترمخې تېر شوی و ، د دوی پر زړه را خوره کړې وه.

ځلورم کتاب

دويمه برخه

۱

دپېښو د پېښېدو په ټولو لاملو پوهېدل، دانساني ذهن له توانه وتلې خبره ده، خو په دغو لاملونو د پوهېدلو اړتیا په انساني روح کې نغښتې ده.
انساني ذهن چې دپېښو د بې شمېره کړکیچونو شرایطو ته چې هر یو یې کېدای شي د پېښو علت وي، لاره موندلای نه شي ، تر ټولو لومړۍ او نږدې هغه یې اغیزګڼي او وایي چې همدغه علت دی. چې په تاریخي پېښو کې(هلته چې انساني کړه د څېړنې اصل دی)تر ټولو لومړنی تصور، د خدای اراده ګڼل کېده او تر هغه وروسته د هغو کسانو اراده وه چې تر ټولو غوره دریځ یې لاره. یعنې تاریخي اتلان دي، خو ددې کار د پوهېدنې لپاره به دا بس بنسټ ته پاملرنه وکړو او په دې پوه شو چې د اتلانو اراده نه یوازې پر پرګنو اغېز لري بلکې هغه (پرګنې) هغه لارښوونه کوي.
کېدای شي داسې وبرېښي چې دا هېڅ پروا نه لري چې د تاریخي پېښو علت داسې یا هسې وګڼو... د هغو دووتنو تر منځ چې یو یې وایي، د لودیز خلک ځکه د ختیځ پلو ته لاړل چې ناپلیون غوښتل او بل یې وایي چې دا چاره ځکه پېښه شوه چې باید پېښه شوې وای، د دوی د توپیر اندازه له هغو نورو دوو تنو نه چې یو یې وایي ځمکه ټینګه ولاړه او سیوري ترې چورلېږي او بل یې بیا وایي چې دوی نه پوهېږي چې ځمکه پر څه ولاړه ده، خو په دې پوهېږي چې د ځمکې او نورو ستورو د خوځېدا څارنه کوي. د تاریخي پېښو علت، د ټولو

علتونو له يو علته پرته بل علت نه دی او کېدا ی هم نه شي، خو د پېښو د ارادي ځېنې قوانين پېژندل شوي دي او ځېنې هسې د تصور او خيال په کچه تصورېږي. د دغو قوانينو پېژندنه يوازې هغه وخت شونې ده چې مورږ د يو تن په اراده کې د علتونو له پلټنې تير شو، لکه هماغه شان چې د ستورو د خوځېدا قانون يوازې هغه وخت پېژندلي شو چې انسان د ځمکې د ځای پر ځای سکون د قانون نه تير شي.

مورخين د ۱۸۱۲ کال د بارادينو تر جګړې او د دښمن له خوا د مسکو د لاندې کولو او سوځولو نه وروسته د ريزان د واټ نه د کالوژسکايا او تارو فسکي کمپ ته د روسي پوځ لېږديدل چې د کراسنايا پاخرا د ځنګيز خوځون په نامه نومول شوی دی، او هغه تر ټولو مهمه او نه هېريدونکې پېښه ګڼي. تاريخ ليکونکي د دغې سترې او نبوغ نه ډکې چارې ويار، د څو تنو ويار ګڼي او ټول په دې غږېږي چې د دې ويار زياته برخه د چا ويار دی. آن بهرني او له هغه ډلې نه فرانسوي ليکونکي د دغه ځنګيز شاتګ او خوځون پريکړه، د روسي قوماندان نبوغ ګڼي او مني يې، خو دا علت نه ځرګندوی او نه څوک پرې پوهېدا ی شي چې ولې پوځي تاريخ ليکونکي او هغو پسې ټول دا ليکي چې د روسي پوځونو دغه خوځون چې روسيه يې ژغورلې او ناپليون يې تالا والا کړی دی، د کوم يو تن د ژورې انديښنې او نوښت زېږنده دی؟

په دې خبره پوهېدل په رښتيا هم ګرانه خبره ده. لومړی خو دا ځکه ګرانه ده چې په دغه خوځون کې ژوره انديښنه او نبوغ چېرې دی؟ ځکه هغه پوځ لپاره چې يرغل نه کوي، د ځای پر ځای کېدو د غوره ځای پيدا کول چې په اسانۍ خواړه او کالي تر لاسه کولي شي نبوغ نه غواړي. د ۱۸۱۲ کال په حالاتو کې هر ديارلس کلن وآن د کوم بې عقله زلمي له زيار او هڅې پرته دا تصور کولای شو چې له مسکوه تر وتلو وروسته.

د پوځ دځای پر ځای کېدو لپاره تر ټولو غوره ځای د کالوژسکایا واټ ته نېږدې ځایونه وو.

دویمه خبره داده چې، دا ګرانه ده چې دا پیدا کړو چې تاریخ لیکونکو څنګه او ولې د روسیې ژغورنه او ناپلیون راپرزیدل ، په دې خوځون کې موندلی دی، ځکه. دغه څنګیز خوځون که پخواني او د هغه همهاله او وروستي شرایط په بل ډول و ،. کېدای شو چې هرڅه د روسیې د تباهۍ او د فرانسویانو د ژغورنېته لاره آواره کړې وای، که د روسي پوځ د ژوند تر دغه خوځون نه وروسته لا غوره شو ، په هېڅ ډول نه شو ویلای چې د دغه خوځون پایله وه.

که له دغه خوځون سره نور شرایط مل نه وای، نه یوازې به یې روسي پوځ ته ګټه رسولې نه وای بلکې هغه به یې تباه کړی هم وای. څه به پېښ شوي وای که مسکو نه وای سوځېدلای ؟ که ناپلیون او میورات روسانو نه وای ورک کړی ؟ که د کراسنایا پاخرا ، سیمې ته د تیریدو په وخت کې د بیتیګس او بارکلی په مشوره، پر روسي پوځ برید شوی وای ؟ داسې نور که ؟ که ؟ او که ؟...

دربیم هغه چې تر ټولو پېچلې او جړه ځکه ده چې تاریخ پوهان په لوی لاس دا هېرول غواړي چې د څنګیز خوځون چاره، یوازې یو تن پورې اړه نه لري. هېڅ چا د هغه اټکل نه و کړي او دا کار لکه د فیلي له سیمې د شا تګ په شان، دهیځ پام په پوره توګه ځانته نه و وراړولي، بلکې. دا پېښه ګام په ګام د یو بل پسې زېږېدونکو پېښو او شېبه په شېبه د نویو زیاتو او ډولا ډول پېښو نه رامنځ ته شوې پېښه وه او یوازې هغه وخت یې د یوې بشپړې پېښې بڼه پیدا کړه چې پېښه شوې وه او نور یې تیر وخت پورې اړه لرله...

۲

دغه ښکلې ټګيزه خوځېدا وه يوازې غه وخت پېښه شوه، چې روسي پوځ مخامخ او ديرغل برعکس شا ته تګ پيل کړ او وروسته له هغه چې دفرانسويانو بريد ودريد، له خپل مخامخ تګ نه يې چې له پيل نه دوړاندې تګ تکل کړی و، لاس په سر شو، نو له دې کبله کله چې روسي پوځ وليدل چې نور دوی پسې اخېستونکې پوځ يې تر شا نه ليدل کېږي، نو په طبعي توګه يې ښې خوا ته ځکه مخه کړه چې په هغه ځای کې د خوړو او کاليو له پريمانۍ نه خبر وو.

که داسې وانګېرو چې د روسي پوځ، نوميالي قوماندانان نه درلود او پوځ بې مشرۍ و، دغه شان پوځ به له دې پرته بله چاره نه لرله چې بېرته د مسکو خوا ته ستانه شي او دځان لپاره داسې دايروي يا کړيزه لاره، هغه خواه وټاکي چې هلته ابادې ځمکې او پريمانه خواړه او کالي وي.

دغه ځوځېدا د نژنيه له لارې، ريزان او تولا سيمو خوا ته ته دتلونکو لارونه دومره طبعي ښه لرله چې آن له روسي پوځ نه تښتېدلي داړمارانو هم خپلې خوځېدا لپاره دغه لاره ټاکلې وه او له پترزبورګ نه هم سپارښتنې راورسېدې چې کوتوزف هم بايد د خپل پوځ دخوځېدا لپاره دغه لاره غوره کړي.

دتاروتينو په سيمه کې کوتوزف د ټولو اک هغه ليک تر لاسه کړ

چې دده پر کړو یې ځکه نیوکې کړې وې چې دده پوځ د ریزان له لارې خوځولی و، خو بیاهم دلیک تر پوره لوستلو نه وروسته دا څرګنده شوه چې، په لیک کې هم ده ته لار ښوونه شوې وه چې هماغه کالوژسکایا لاره چې ده ټاکلې وه او ده ته تر ټولو غوره لاره ده.

روسي پوځ لکه هماغه شان چې څرګنده وه، له فرانسویانو سره د جګړې په ټوله موده کې او هماغه راز دبارادینو په جګړه کې، تر سختو ګوزارونو لاندې راغلی و، همداسې یې تر ګوزارونو لاندې شا تګ ته دوام ورکړ، خو همدا چې ددغو ګوزارونو زور پای ته ورسېد او بل ګوزار یې یرغل ونه لیدل شو، نو هغه حالت یې ښه وګاڼه او غاړه یې ورته کېښوده چې دوی خپله ورسره مخامخ شوي وو.

د کوتوزف ورتیا او نبوغ، په هغې جګړېزې کړنلارې او د پوځ په قوماندانۍ کې چې دده په نامه یادیږي نه و بلکې دده نبوغ په دې کې و چې بل هېڅوک په هغه څه نه پوهېدل او نه یې، درک کولای شول چې پېښېدونکي وو. هغه یوازینۍ څوک و چې له هماغه وخته د فرانسوي پوځ په ناتوانۍ او نا ورتیاوو پوهېده او یوازینی څوک و چې د بارادینو د جګړې پایله یې د روسي پوځ بری ګاڼه. هغه د روسي پوځ دقوماندان په توګه، باید تر ټولو نه زیات لېواله وای چې یرغل وکړي، خو داسې نه و، دی یوازیني څوک و چې له خپل ټول توان نه یې ددې لپاره کار واخیست چې خپل پوځ په دغه بې ګټې جګړې کې له ښتو وژغوري.

هغه ځناور چې دباردینو په جګړه کې ټپي شوی و، په هماغه ځای کې چې ښکاري تر ښکاره وروسته پریښی و، هماغه شان، همالته پاتې و، خو ښکاري په دې نه پوهېده چې ښکار یې، ژوندی دی او کنه ؟ توان لري او کنه ؟ او یا یې ځان چېرې پټ کړی دی. ناڅاپه د ښکار

چیغې پورته شوې.

دغه ځناور فرانسوي پوځ و ، دغه ځناور خپله چغه پورته کړه او د خپلې تباهۍ څرګندونه یې وکړه. ددغه ځناور څرګندونه، د کوتوزف پوځ ته د لوریستون په څېره کې د اوربند او سولې د استازي رالېږل و.

ناپلیون په دې ډاډه و چې هر هغه څه ښه دي او که ښه نه دي، خو دا چې دده په خیال کې ګرځي، هغه ټول ښه دي. نو هماغه لومړی څه یې چې خیال ته ورغلي و او هېڅ معنی نه لرله، هغه یې کوتوزف ته لیکلي وو:

« شهزاده کوتوزف ! زه خپل یو جنرال یاور تاسو ته دخورا مهمو خبرو لپاره درلېږم. ستاسې له مبارک حضور نه هیله کوم چې د هغه پر هر څه، په تیره بیا پر هغه څه باور وکړئ چې تاسو ته یې، ستاسې په اړه ، زما له خوا دزړه له کومې وړاندې کوي. زه د خدای د لوی دربار نه هیله کوم چې تاسې په خپله سپېڅلې پناه کې وساتي»

مسکو ، د اکتوبر درېیمه، ۱۸۱۲ کال

ناپلیون

کوتوزف هغه ته داسې ځواب ولیکه:

«که زه اوس کومه روغه جوړه ومنم، راتلونکي به پر ما ته د لومړي لمسونکي په توګه لعنت ووایي. دا زموږ د خلکو اراده ده.»

هغه ناپلیون ته داسې ځواب ولیکه او خپل ټول توان یې ددې لپاره کاراوه چې پوځ له جګړې لرې وساتي.

د یوې میاشتې په اوږدو کې، په مسکو کې د فرانسوي پوځ میشتیا او تالان او دمسکو په څندو تاروتینو کې د روسي پوځ ځای پر ځای کېدل او استراحت، د دواړو خواوو پوځي توان (شمېر او استراحت) چور بدل کړل. دغه بدلون د روسي پوځ په ګټه تمام شو. که د

فرانسوي پوځ حالت او د هغو شمېر روسانو ته څرګند نه و، خو همدا چې دغه بدلون څرګند شو، دیرغل اړتیا هم راپیدا او له هغه سره همهاله په ډېرو ځایو کې د یرغل د وړتیا نښې هم رابښکاره شوې. دغه نښې دا وې:

دلوریستون لېږل، ، په تاروتینو کې د پریمانه خوړو او کالو پیدا کېدل، هغه خبرونه چې له هرې خوانه د فرانسوي پوځ د بې اوزګارۍ او بې نظمۍ او زموږ پوځ ته د نویو سرتیرو په اړه رارسېدل، دهوا ښه والي او زموږ د سرتیرو دمه کیدل، ، تر ډېر استراحته وروسته په سرتیرو کې دکار د سرته رسېدو د لېوالتیا پیدا کیدل ،... دفرانسوي پوځونو په حال دخبرتیا هیله، چې له ډېرې مودې راهیسې وزګار پاتې شوي وو... دغه راز په ځېنو کلیو ، بانډو او لارو کې پر فرانسویانو د کلیوالو یرغلونو چې د هر یو پوځي په ګوګل کې یې د پیاوړتیا او ښه والي روحیه راپاروله. ددغو ورو بربو خبرونو د خلکو او کلیوالو تر منځ د رخې روحیه راهڅوله او په هغو کې دغچ اخېستو داحساس لمسېدل دم په دم تر هغه پورې په زیاتېدو ښکاریده چې فرانسویان په مسکو کې پاتې کیدونکي وو. له تولو نه غوره لا دا وه چې زموږ پوځ پر دښمن د غوره والي له امله بدل شوی و. دقواوو انډول بدلون موندلی و او یرغل هرو مرو کېدونکی و. پوره هماغه شان چې کله دساعت ستنې ، په بشپړه توګه دیوې کړۍ ګرځېدا پوره کوي او زنګونه یې زنګ وهي، د پوځ لوړپوړو چارواکو هم همداسې د یو بدلون خوځون او اوښتون احساساوه، داسې یو بدلون، خوځون او اوښتون چې زنګونو یې زنګیدل، پیل کړي وو.

۳

کوتوزف له خپلې قوماندانۍ او ټولواک له پترزبورګ نه د روسې پوځ قومانده کوله. مخکې تر هغه چې د مسکو د ماتې او سقوط خبرونه پترزبورګ ته ورسي، د جګړې لپاره یوه هر اړخیزه کړنلاره جوړه او د کوتوزوف په مشرۍ د کړنې لپاره لېږل شوې وه. که څه دا کړنلاره په دې خیال چې پر مسکو پخوانی واک ټینګ دی، جوړه شوې وه، خو بیا هم د سترې قوماندانۍ مشرۍ هغه ومانه او د هغه کړنه او عملي کول یې پیل کړل. کوتوزف، یوازې دومره ورته ولیکل چې د جګړې لارښوونه او مشري به له لرې واټن نه خورا ګرانه وي. پترزبورګ د دغو خنډ پېښونکو ستونزو د اوارۍ او نویو سپارښتنو د سرته رسولو لپاره ځینې کسان کوتوزوف ته ورولېږل.

له دې نه پرته، د روسي پوځ په قوماندانۍ کې باید نوي بدلونونه، ترسره شوي وای. د وژل شوي باګراتیون او خوابدي شوی بارکلی پر ځای باید نور کسان ټاکل شوي وای. په خورا غوڅه توګه دا تصور پیاوړی شوی و چې د الف پر ځای ب او د ب پر ځای الف وټاکال شي. او یا برعکس د A پر ځای D او د اسې نور، خو دا ټولې چارې دیو چا له خوښۍ پرته بله ګټه نه لرله. دا تصور هم له دې کبله وچې د پوځ د غوره والي لپاره د دغو چارو سرته رسولو ته اړتیا لیدله کېږي.

د پوځ په قوماندانۍ کې د کوتوزف او د هغه د درستیزوال

بینیګیسن ، ترمنځ تربګني، قوماندانۍ ته د ټولواک د ډاډورې کسانو راتګ او نویو بدلونونو له امله د بېلابېلو ډلو خپل منځي پیچلې کړکیچني دوکې ، دیوبل تیر ایستل او تربګنۍ سختې زیاتې لوبې روانې وې. چا یوه ته کنده کیندله او چا دبل لارې کې ځاه جوړوله او داسې نور او نور. ددې ټولو دوکو په منځ کې اصلي پلمه هغه پوځي عملیات و چې دغو کسانو هر یو تصور کاوه چې دی یې مشري او لارښوونه کوي، خو پوځي عملیات د دوی له ارادې پرته، هماغه شان چې باید ترسره شي یعني د دوی د اټکل نه لري روان و. دې عملیاتو د ولس د خوښې پرېنسټ خپله لاره وهله. دغه دوکې او تیر ویستل ټولې له ټولو سره لویدلې، سیالي یې سره کوله او د هغو غبرګون د پوځ پر لوړ پوړو چارواکو خپل اغیز کاوه...

ټولواک د تاروتینو تر جګړې وروسته، د اکتوبر په دویمه په خپل لیک کې کوتوزوف ته لیکلي و:

«شهزاده میخایل ایلاریونویچ ! د سپتمبر د دویمې راهیسې دښمن پر مسکوولکه کړې ده. ستاسو وروستي ګذارش د سپتمبر په شلمه رالېږل شوی و. په ټوله دې موده کې نه یوازې د دښمن په وړاندې زموږ دلومړنۍ پلازمېنې د خپلواکۍ لپاره څه کار نه دی شوی بلکې د وروستیو رپوټونو له مخې تاسو نور هم شاته تللي یاست. د سیرپوخوا ، سیمه هم دښمن لاندې کړې ده. دتولا سیمه چې د خپلو فابریکو له پلوه د پوځ د وړتیاوو د پوره کولو لپاره ، خورا ضروري ده، تر ګواښ لاندې راغلې ده، د جنرال وینځیګېرود ، په راپور کې وینم چې د دښمن یولس زره کسیز پوځ پترزبورګ ته په تلونکو لارو خوځېدلی دی او د دښمن بله قطعه چې څو زره تنه دی، د دیمتروف دښار پلو روان دي. او د هغه څلورم او د شمېر له پلوه د پام وړ پوځ د

روزا او موزا سیک د سیمو تر منځ ځای پر ځای شوی دی. په خپله ناپلیون د سپتمبر په ۲۵ په مسکو کې و. د دغو ټولو اطلاعاتو له مخې دښمن خپل پوځونه داسې خواره واره کړي دي او خپله ناپلیون له خپل ګارډ سره لا په مسکو کې دی. ایا دا کېدای شي چې د تاسو په وړاندې د دښمن پاتې پوځ په داسې یو حالت کې وي چې تاسو پر هغو د برېد توان ونه لري؟ برعکس په زیات ګومان داسې اټکل کولي شو چې هغه له خپلو ځوکنډکونو او یا په اغلب ګومان د داسې یوې فرقې په ملتیا تاسو پسې در روان دی چې تر ډېرې اندازې نه له هغه پوځ نه خوار او ضعیف دی چې تاسو ته سپارل شوی دی.

داسې برېښي چې له دې حالت په ګټه اخېستو سره تاسو کولای شو پر دښمن چې له تاسو خورا ضعیفه دی. په بریالیتوب برېد وکړئ، مات یې کړئ، یا یې لږ تر لږه شا ته تګ اړ او هغه سیمې چې د دوی تر ولکې لاندې دي، بېرته خپلې کړئ. تاسو به په دې کار سره تولا او نورو ښارګوټو ته د پېښ شوي ګواښ مخه ونیسئ. که دښمن خپل پیاوړی پوځ پترزبورګ ته راولېږي او زموږ دغه پلازمېنې ته چې دلته هومره دپام وړ پوځ هم پاتې نه دی، تر ګواښ لاندې راولي، ملامتي او مسوولیت به یې ټول ستاسو پر غاړه وي، ځکه تاسو تر خپلې قوماندې لاندې پوځ په برکت، که وغواړي، لږ زړه وکړي، په سربښندنه به د هغه مخه ونیسئ. دا په یاد لرئ چې تاسو به لا د مسکو د سقوط ځواب ولس ته وایئ. تاسو خو، دا تجربه لرئ چې زه کولای شم، تاسو وویاړم. د دغو ویاړلو اراده په ما کې ناتوانه شوې نه ده، خو زه او روسیه حق لرو چې له تاسو نه د پیاوړتیا، دریدو، سربښندنې او برې هیله ولرو. په جګړه کې ستا مېړانه، پوهه او قومانده، دا ټولې چارې ډېرې آسانه وي»

خو دغه لیک چې په هغه کې د پوځونو د انډول او په پترزبورګ کې

د دوی د پوځ د رښتيني قوت ښودنه کوله، لا په لاره وه. هغه کوتوزف ته رسېدلی نه و، هغه نور نه شو کولای دده تر قوماندې لاندې پوځ د يرغل نه راتم کړي او جګړه پيل شوې وه.

د اکتوبر په دويمه چې شاپووالف نومی قزاق له دې سېمې تېرېده، په غشي يو سوی، ښکار کړ او بل سوی يې تپی کړ. دغه قزاق په تپی شوی سوي پسې په ځنګل کې تر هغه وړاندې لاړ چې د مورا، د پوځ له کين اړخ سره مخامخ شو. د هغه پام شو چې دغه فرانسوي پوځ له هر ډول څارنې او ساتنې او بې احتياطۍ پرته هلته موضع نيولې وه. دغه سرتيری په خورا ملنډو خپلو ملګرو ته دغه کيسه وکړه او ويل يې چې نېږدې و، د فرانسويانو اسير شي. يو برېد ګي چې دغه خبرې اورېدلې وې، هغه يې خپل قوماندان ته ورسولې.

قزاق يې سره راوغوښت، پوښتنې، ګروېږنې يې ترې وکړې. د قزاقو قوماندان غوښتل له دې حال په ګټه اخېستو له فرانسويانو نه څو آسونه برمته کړي، خو له دغو قزاقانو نه يو تن چې د پوځ له لوړپوړو سره اړيکې درلودل، دا خبرې د سترې قوماندانۍ يوه جنرال ته ورورسولې، په دې وروستيو وختونو کې په پوځ کې سيالۍ او نانډرۍ خورا زياتې شوې وې، ايرمولوف څو ورځې د مخه بنيګسين ته ورغلی او له هغه يې هيله کړې وه چې له خپل واکه ګټه واخلي او پر فرانسويانو يرغل پيل کړي. بنيګسين ورته ويلي و، که تاسو مې پېژندلای نه وای، ما به فکر کړی و چې تاسو د هغه څه د سرته رسولو هيله نه لرئ چې غواړي. همدومره بس دی چې زه د يوه څه سپارښتنه يا هيله وکړم او کوتوزف د هغه برعکس کار وکړي.

دغه د قزاقانو له خوا راوړل شوی خبر د څارونکو له خوا هم تاييد شو او په ډاګه څرګنده يده چې پېښه کېدونکې ده، تارونه يې ورېږدېدل

او ساعتونو زنګونه ووهل. کوتوزوف د هغه واک له کبله چې تصور یې کاوه لري یې، د خپلې تجربې او پوهې له مخې چې د خلکو په پېژندنه کې یې لاره، بیا یې هم د بینیګسینن هغه یاد دښت ته پام وکړ چې په هغه کې یې له ټولواک سره د مخامخ اړیکو څرګندونه او ښودنه یې کوله چې دغه اړیکی له یوه ارمانه پرته بل ارمان نه لري او هغه دا چې ټول جنرالان په یوه خوله وایي او د ټولواک هیله هم داده چې دغه ارمان ترسره شي، خو د قزاقانو خبر د هغه مخه ونه نیول شوای ، دی دې ته اړوت د هغو عملیاتو قومانده ورکړي چې په خپله یې بې ګټې او زیان رسوونکي ګڼل او دی له یوې پېښې شوې پېښې سره مخامخ شو.

۴

کوتوزوف ته دیرغل په اړه د بینیګسینن له خوا د یاد ښت لېږل او د فرانسویانو د پوځ د کین اړخ د نه ساتنې په اړه د قزاقانو خبرتیا ، دیرغل لپاره یوازنۍ وروستۍ نښې وې. د یرغل لپاره د اکتوبر پنځه نېټه وټاکل شوه.

د اکتوبر په څلورمه کوتوزوف د یرغل د پیل د قوماندې امر لاسلیک کړ. جنرال تول، هغه ایرمولوف ته ولوست او له هغه نه یې هیله وکړه چې د هغه په اړه نور یې دوړتیا وړ چارې تر سره کړي.

ایرمولوف وویل:

- ښه ده، ښه ده ! زه اوس وخت نه لرم او له کوټې نه ووت.

د عملیاتو هغه کړنلاره چې جنرال تول، جوړه کړې وه، ډېره ښه وه ، د هماغې کړنلارې په شان ښه وه چې د استرلیځ د جګړې لپاره لیکل شوې وه، خو توپیر یې دا وچې دا په الماني لیکل شوې نه وه.

لومړی شمېره پوځ خوځېږي، دا پلو او هغه پلو. دویم پوځ، خوځېږي، هغې خواته او هغې خواته. ټول د کاغذ پرمخ ټاکل کېږي. پوځونه، د هغو لپاره ټاکل شویو ځایونو ته رسېږي او دښمن نابودوي. هرڅه د نورو ټولو کړنلارو او تګلارو په شان خورا پرځای او غوره و. یو پوځ هم په خپل وخت خپل ځای ته ونه رسېد.

کله چې کړنلاره او ټوله تګلاره چمتو شوه او ایرمولوف ته ورولېږل شول چې پانې یې د سرته رسولو لپاره هغه ته وسپاري. د کوتوزف دګارد د سپرو پوځیانو نه افسر چې ده ته په سپاذل شوې دندې ډېر ویاړیده، د ایرمولف کورته راغي.

دایرمولوف چوپړ هغه ته وویل:

-هغه لاړ، په کورکې نه شته.

دګارډ افسر د هغه جنرال کور خواته وخوځېد چې ایرمولوف زیاتره وخت د هغه دیدن ته ورته، خو نه جنرال هلته و او نه ایرمولوف.

د سواره پوځ ځوان افسر پر آس سپور شو او یو بل جنرال ته ورغي او وې پوښتل:

-نه، نه شته، هغه لاړ.

ځوان سواره افسر په زړه کې وویل:

- اوس ددې ټولو ملامتي او د خبر د ناوخته رسولو پړه پر ما را اچول کېږي.

هغه ټوله قطعه ایرمولوف پسې ولټوله، که چا به ویل چې ایرمولوف یې ولید چې له نورو جنرالانو سره کوم چېرې روان و او چا به په ډاډ ویل چې هغه بیا په خپل کورکې دی. هغه افسر چې لا غرمنۍ نه وه کړې، د ماښام تر شپږو بجو یې وخت په لټونه، پلټنه تیر کړ. ایرمولوف هېڅ ځای پیدا نه شو او هېڅوک نه پوهېده چې هغه چېرې دی. افسر په تلوار له خپل اندیوال سره یوه مړۍ ډوډۍ وخوړله او د مخکښو قواوو د ستري قوماندانۍ پلو، میلارادویچ ته ورغي، خو میلارادویچ هم په خپل کورکې نه و. هلته یې ورته وویل چې جنرال میلارادویچ د جنرال کیکین کورته، د نڅا جوړ شوي بنډار ته ورغلی دی او کېدای شي ایرمولوف هم هماغلته ورغلی وي.

-ښه دا بنډار چېرې دی ؟

قزاقي افسر وویل:

- په اچکین کې. هلته، او دلاس په اشاره یې نېږدې یو کور وروښود.

- دا څنګه کېدای شي، هغه خو د جبهې لومړې کرښې ته نېږدې ده.

- د هغې د ساتنې لپاره یې دده غونډ ورلېږلی دی. نن شپه هلته داسې مستي او عیش او نوش دی چې خدای خپله ښه پوهېږي څه به وښي. د موسیقۍ دوه ډلې او درې سندرغاړي هم راغلي دي.

افسر د لومړې کرښې نه آپلو د اچکین سیمې ته ورغي. کله چې د کور پلو ورنېږدې کېده، له لرې نه یې د موسیقۍ او سندرو زړه راښکونکې انګازې واورولې، هغوی د سرتیرو نڅایزه سندره بلله:

- دشنیلو، دشنیلو په څړځایو کې، دشنیلو په څړ ځایو کې..

د سندرغاړو آوازونو او دنغمو انګازې چې کله ناکله به د شراو شور په منځ کې ورکېدل، اورېدل کېدل. دغو نغمو دافسر په زړه کې دخوښۍ او مستۍ څپې راوېښې کړې، خو بیا هم هغه وحشت او ګډوډۍ پسې اخېستی و. هغه څکه ورخطا او نا آرامه و چې ده ته سپارل شوی پیغام ، ده په وخت نه و رسولی. نور نو د شپې نهې بجې وې. له آسه راکوز شو او د ارباب لا جوړې پاتې شوې ودانۍ مخکنیو زینو ته چې د روسي او فرانسوي کرښو تر منځ د جګړې په لومړۍ کرښې کې پرته وه ، وروخوت. د انتظار په کوټه او دکور په ساقیخانې کې ، چوپړانو د شرابو له جامو ، خمونو او له مزناکو ډوډیو سره په تګ راتګ کې وو. سندرغاړي، کړکۍ ته نېږدې ولاړ وو. ځوان افسر د دروازې پلو ته بدرګه شو او هغه ناڅاپه د پوځ مشران او ټول جنرالان چې جګ ونی لوړ ایرمولوف هم د هغو په منځ کې وو ، ولید. د ټولو جنرالانو تنې او

ګريوانونه پرانستي ، څېرې يې تکې سرې او لـه خوښـۍ نـه غوړېدلې وې. ټولو په کړس کړس خندل او راټول شوي ولاو وو. د صالون پـه مـنځ کې يو لنډ ونی او زړه راښکونکی ښکلی جنرال چې تکه سره څېره يې لرلـه، پـه خورا چټکـۍ او مسـتـۍ د پښو دټکولو نڅا کولـه او غږونه اوريدل کېدل:

- ډېر ښه !واه، واه، نيکولای ايوانوويچ !افرين !آفرين !

ځوان افسر داسې وانګېرله چې له دغه شان پيغام او داسې ناوختـه رارسېدلو سره يې، دوه ګونې ګناه کړې ده. هغه غوښتل څوشېبې صبر وکړي، خو له جنرالانو نه، يوه تـن هغـه وليد او پـوه شو چې د کـوم کار لپاره راغلی دی. هغـه لـه ايرمولـوف نـه پوښـتنه وکړه چې دا سړی دڅه لپاره راغلی دی ؟ايرمولوف تندی تريو کړ، افسر تـه ورنږدې شو، لـه هغه سره دباندې ووتل او دځوان افسر پيام يې واوريد. ليک يې له هغـه نه واخېست او هېڅ يې ونه ويل:

هغه شپه د لويې قوماندانۍ د سپورو پوځونو يوه افسر، دايرلـوف په هکله وويل:

- تاته ټوکې ښکاري، ته څه فکر کوې چې هغـه ناڅاپي دلتـه راغلی دی ؟

دا ټــولې خبــرې اټکلــي شــوي دی، ســبابه يــې کــوري چــې پــه کونوفينځين کې څه تېرېږي.

۵

بله ورځ سهار د وخته ستړی ستومانه کوتوزف، دوخته راپاڅېد، سهارنۍ لمانځنه او دعا يې وکړه، جامې يې واغوستې او له دې کبله يې طبيعت خټه و چې دی بايد د هغې جګړې قومانده وکړي چې دی يې نه غواړي. هغه په ګاډۍ کې سپور شو او د تاروتينو نه پنځه ورسته لرې د ليتاشيفسکي له سيمې نه، هغه پلو ته چې بايد يرغل کوونکي قطعات هلته راټول شوي وای، وخوځېد.

کوتوزوف دلارې په اوږدو کې ويده کېده او راويښېده، بيا يې دې ته غوږ نيو چې ايا د ښۍ خوا ډزو غږ راځي او کنه؟ جګړه پيل شوې او که څنګه؟ خو لا تر اوسه پورې هرې خوا ته چوپه چوپتيا خوره وه. سپېدې په چاودېدو او د مني تو ده خو وريځنۍ ورځ پېلېدونکې وه. کوتوزوف د تاروتينو سيمې ته په نږدې کېدو و چې د لارې آپلو کې يې څو تنو سپورو ته پام شو چې آسونه ګډر ته د اوبو ورکولو لپاره بيايي. کوتوزف هغو ته وکتل، دګاډۍ د دريدو غږ يې وکړ او له هغوی نه يې وپوښتل چې د کوم غونډ دي؟ هغو سپورو د خپلې قطعې نوم واخېست او ويل چې دوی بايد اوس له دې ځايه ډېر لرې، چېرته وړاندې په ښارځای کې وای. بوډا قوماندان له ځانسره وويل چې کومه تيروتنه شوې ده.

کوتوزوف دپلي غونډ پوځيان وليدل چې توپک يې کرار پر ځمکه

کتار ايښی او سرتيري په ولسي جامو کې نغريو ته ناست دي. ډوډۍ او شولې پخوي او ځينې هم لرګي او خس راټولوي. قوماندان له ګاډۍ نه راکوز شو، سرېې ښکته واچاوه، ژوره ژوره سا يې وويسته او پرته له هغه چې څه ووايي، سترګه په لاره وړاندې او وروسته خوځېده. کله چې د ستري قوماندانۍ راغوښتل شوی افسر اېپاخين، راښکاره شو، کوتوزوف له ډېره قهره تک شين او ښتی و، خو دده دا قهر له دې کبله نه چې د غه افسر په کومه تيروتنه تورن وي بلکې له دې کبله و چې ده داسې څوک پيدا کړی و چې دده د قهر ارزښت يې لاره. بوډا له قهره رېږيده. سا يې بنده بنده کېده. هغه د هغه ليونتوب په حالت ته رسېدلی و چې کله ناکله به له غضبه په ځمکه لګېده. هغه پر اېپاخين ورودانګل ، لاس يې د ګوابښ په ښه پر هغه پورته کړ، پر هغه يې چغې وروهلې او په ښکنځلو يې ښکانځه. په دې وخت کې بل راستون شوی افسر، بروزين هم له دې وهلو او ښکنځلو بې برخې پاتې نه شو:

- دا لا پسې کوم دوکه مار دی ؟ دا سپک ولی !.

هغه په ډډ آواز چغې وهلې، لاسونه يې ارتېږل او شهل شهل رېږيده. له ډېره قهر او غضب يې ځان خوړيده . هغه ستر قوماندان، والاحضرت، هغه څوک چې ټول په دې ډاډه و چې په روسيه کې هيڅ چا هېڅکله د هغه په کچه واک نه درلود ، اوس په داسې يو حالت کې راګير شوی و چې د ټول پوځ تر مخې د خندا وړ ګرځېدلی و. له هغه ځانسره ويل:

-هسې مې له سهاره دعا کوله، هسې مې ټوله شپه په شوګيرو تيره کړه.

هغه له ځانسره دا فکر کاوه:

-آن چې کمکی افسر هم وم، چا زړه نه شو کولای چې داسې راپورې

وخاندي، خو اوس ؟

د هغه ځان داسې خوږېده چې تا به ویل چا ښه وهلی وی، نو ځکه یې نه شو کولای چغې و نه وهي او خپل زړه له غضب او خواشینۍ تش نه کړی، خو ډېر ژر سترې او ستومانه شو، دا خوا، هغه خوا یې وکتل او داسې یې احساس کړه چې ډېرې ښکنځلې او اپلتې یې ویلي دي. ګاډۍ ته ورو خوت او پټه خوله وخوځېد.

تللی غضب او خواشینی بېرته نه راستنېده. کوتوزوف په ستړیا او ستومانۍ کې په سختۍ سترګې ورپولې او دایرمو لوف چې پرون راهیسې ده ته نه و ورغلی، دبینیګسینین، کونوفینځین او تول هغو خبرو ته غوږ شو چې دوی په هغه ورځ د برېد دنه پیل نه، د ځان د دفاع لپاره کولې، هغوی هڅه کوله وو ایي چې برېد باید بله ورځ پیل شوی وای.

او کوتوزف دې ته اړوت چې بیا د هغوی خبرې ورسره ومني.

۶

هغه پوځونه چې له ماښامه په ټاکلو ځایو کې راټول شوي وو، بله ورځ، د شپې په راخوریدو و خوځېدل. دمنې شپه وه. تورو شنو پخونو وریځو آسمان پوښلی و، خو باران نه ورید. ځکمه لمده وه، خوختې نه وې. پوځونه بې شر او شوره روان وو، خو یوازې کله ناکله به د توپونو د وسپنو غږونه اوریدل کېدل. په لوړې غږېدا د پیپ پر ځښولو او داور په لګولو بندیز لګول شوی و او هڅه کېده چې آسونه شنهاري ته پرینښودل شي. ددغو چارو پټول، د هغه په زړه پورې والي لا زیاتوه. ټول خوشاله روان وو. څو پوځې ډلې ودریدې، وسلې یې کېښودې او پر ځمکه یې کتار کړې. خپله پوځیان پر لمدې ځمکې پریوتل، ځکه هغو فکر کاوه هلته رسېدلي چې باید رسېدلي وای. ځېنو(زیاتره هغو)ټوله شپه په تګ تیره کړه. داسې بریښېده هغه ځای ته چې باید رسېدلي وای نه دې رسېدلي.

ګراف ارلوف او دینیسوف له خپلو قزاقانو سره (تر ټولو نه مخکې کمکۍ ډله) یوازینۍ ډله وه چې پر خپل وخت هغه ځای ته رسېدلې وه چې باید رسېدلې وای. دغه ډله دیوه ځنګله په وروستې څنډه کې د دیمتروفسکي ښار ګوټې د سرومیلوفي کلی ته د تلونکې نرۍ لارې تر څنګ میشته شوه..

ګراف ارلوف چې د سپېدو ترچاودیدو نه مخکې، تازه سترګې پټې کړې وې، له خوبه راویښ کړای شو. د فرانسوي پوځ نه یو را تښتېدلی یې ورته راوست. دغه تن د پونیاتوفسکي د پوځ نه، یو پولندی

برېدګی و. دغه پولندي برېدګي ویل چې له فرانسوي پوځه یې د تېښتې علت، هغه ظلم و چې پر ده کېده. هغه ویل چې دی باید لا د وخته افسر شوی وای، خو دی افسر شوی نه دی، مګر دا چې دی ډېر زوړ دی له همدې امله یې خپله قطعه پرېښې ده. ده ویل چې له هغو نه دغې اخېستو تکل لري. هغه خبر راوړی و چې میورات له دې ځایه وړاندې یو ورست، شپه کوي. ده غوښتنه کوله که ده ته سل سواره ورکړل شي، هغه به ژوندی راولي. ګراف ارلوف-دینیسوف له خپلو ملګرو سره مشوره وکړه. دا وړاندیز خورا په زړه پورې او پر هغه سترګې پټول ګران و. ټول چمتو شول او ټولو ویل د پولندي برېدګی خبره دې ومنل شي. تر ډېرو خبرو اترو او څېړنو نه وروسته تورنجنرال ګریکوف ومنله چې له دوو قزاقي غونډو سره مل له دغه پولندي سره لاړ شي.

ګراف ارلوف-ینیسوف برېدګی آزاد کړ او ورته وې ویل:

- ګوره په یاد لره که دې دروغ ویلي و، دا سې به دې ځوړند کړم، لکه سپی او که دې رښتیا وویل، سلې زرینې سکې به درکړم.

برېدګي چې خورا غوره بڼه غوره کړې وه او تندی یې تریو کړی و، بې له هغه چې ځواب ورکړي، پر آس سپور شو او ګریکوف پسې چې په چټکۍ خوځېدلی و، روان او په ځنګله کې پناه شول.

ګراف ارلوف د سهار له سړې وږمې نه چې نویې رالوتې وه، ځان کېښکود او له دې کبله چې په خپل مټ یې دغه شان یوه چاره پیل کړې وه، ګبڼې اخېستی و. د ګریکوف تر بدرګې وروسته له ځنګله نه راووت او د نوی راختونکي لمر تر شغلو لاندې د دښمن د پوځ په ننداره شو. د هغو د نغریو داور په مړه کېدو و. زموږ پوځونه باید د ګراف ارلوف-دینیسوف ښي اړخ ته د غونډۍ په لمنو کې راڅرګند شوي وای. هغې خواته یې وکتل، سره له هغه چې هغوی باید له لرې لیدلای شوي

وای، خو ددغو پوځونو کومه نښه نه لیدل کېده. د فرانسویانو په خواکې، هغه شان چې دوی ته برېښېده د دښمن د پوځ اړخ کې یو ډول خوښي او خوځون لیدل کېده. په تیره بیا د هغه یاور چې خورا ځیر او تند نظر درلود، هم دغه خبره منله. ګراف ارلوف چې دغه پوځ ته سترګې ګنډلې وې، وویل:

-په رښتیا هم ناوخته شوې ده.

هماغه شان چې ډېر وخت داسې پېښېږي، هغه څوک چې موږ باور پرې کړی، نور له موږه پناه شوی او موږ له خپل باور او اعتماد نه پښېمانه شوي یو. ګراف ارلوف ته هم ناڅاپه دا څرګنده شوه چې هغه برېدګی دوکه مار و او دوی یې دوکه کړي دي. د دوی دبرېد کار یې برباد کړی دی. دا څنګه کېدای شي چې څوک ستر قوماندان تیرباسي او د دومره پرګنو له مینځه سرتیري بوزي.

ګراف وویل:

- رښتیا هم دې دوکه مار دروغ ویلي دي.

دګراف له چوپړانو نه یو تن چې د ګراف په شان د دښمن په لیدو، په دغه کار بدګمانه شوی و، وویل:

- امر کوئ چې راستانه شي ؟

- هو ! رښتیا ؟ تاسو څه فکر کوي ؟ که یې په خپل حال پرېږدو ؟ او کنه ؟

- امر وکړه چې راستانه شي.

ګراف ارلوف، خپل ساعت ته وکتل او ناڅاپه یې په غوځه وویل:

- راستانه دې شي، راستانه دې شي. ناوخته به وي، بالکل رڼا شوې ده.

او چوپړ د ګریکوف پسې ځنګله ته ورودانګل. کله چې ګریکوف

بېرته راستون شو ، ګراف ارلوف ددغې بې پايلې ازموينې ، پليو پوځونو ته دانتظار نه چې لا راغلي نه و او هم د دښمن له رانېږدې کېدو نه (د هغه ټولي پوځيان هم دده په شان وو)ګښې پسې اخېست، پريکړه وکړه بريد پيل کړي. په زګيروی ډوله آواز يې قومانده ورکړه:

-سپاره شئ

پوځيان يې منظم شول او پر ځان يې صليبونه وويستل.

-خدای مومل شه !

په ځنګله کې يې د هورا غږ آوازې جوړې کړې. او سل سل تنه ، تا به ويل چې له کوم جواله راتوېږي. او قزاقان يو په بل پسې لکه ازاد شوي مرغان ، والوتل ، نيزې په لاس له سينده واوښتل او پر دښمن يې ورودانګل.

لومړي فرانسوي چې دقزاقانو بريد وليد ، له ډاره يې د وحشت او ناهيلۍ داسې چغه پورته کړه چې د هغوی ټول پوځيان چې هلته وو ، آن دريشۍ هم نا اغوستې ، ټولو همداسې په ډار ټول توپک ، توپونه او آسونه پرېښودل او هرچا چې هرې خواته کولای شول ، وتيښتېدل.

که هغو قزاقيانو چې فرانسويان يې پسې اخېستي وو ، خپل شا او خوا شيانو ته پاملرنه نه وای کړې ، هغوی به هم ميرات او هم هغه پورې نور ټول اړوند کسان او شيان لاندې کړي وای. قوماندان هم همدغه غوښتل. په تښتېدونکو پسې د هغو منډه او لمسون آسانه کار نه و. هېڅ چا د قوماندان قومانده نه اوريده. همالته يو زره پنځه سوه نيول شوي اسيران ، اته ديرش توپونه ، بيرغونه او تر ټولو نه د قزاقانو دخوښۍ څه ، آسونه ، شېړۍ ، څادر او ځېنې نور شيان برمته شوي وو. بايد ددې ټولو غم وخوړ شي. پر اسيرانو او توپونو واک ټينګ شي ، غنايم وويشي ، چېغې ووهي ، آن نا ندرۍ يې سره جوړې کړي او قزاقان

په دې ټولو اخته شول.

فرانسويان چې پوه شول چې نور نو دوی پسې څوک نه شته، لږ زړور شول او کرښې يې ببرته لږ سره منظمې شوې پوځي فرانسوي ډلو، بيا په ډزو پيل وکړ. ګراف ارلوف چې لا همدا اسې پياوړو قوتونو ته سترګه په لارې و، هم نور ونه شو کولای فرانسويان پسې واخلي.

په دې وخت کې لومړی پوځی ډله، د کړنلارې له مخې خوځېږي. او نورې هم همدا اسې د بېنيګسينين تر مشرۍ لاندې او د ټولو په لارښوونه، که څه هم ناوخته کړې وه هم خوځېدلي او يوچيرې ته رسېدلې وې، خو نه هغه ځای ته چې ورته ټاکل شوې و، بلکې د تل په شان خوځېدلی لارې ته وتلی کسان لومړی خوشاله او لېواله وو، خو يو وخت دريږي. ددوی په منځ کې د نارضايتۍ ګونګوسی اوريدل کېږي، خو په پای کې په خپله تيروتنه پوه شول او ببرته ستانه شول.

ياورانو او جنرالانو هره خوا منډې وهلې، شر او شور يې کاوه، چغې يې وهلې، خپل مينځ کې يې شخړې او ننداری کولې، ګوت نيوکې وې او ويل يې چې دا لاره چور، هغه لاره نه ده چې دوی غوره کړې ده، دوی ناوخته کړې ده، يو څوک يې سره ملامتاوه، ښکنځل يې سره کول، خو په پای کې ټولو لاسونه پورته کړل او وخوځېدل چې کوم ځای ته رسېږي:

- آخر به يو چېرته ورسېږو ! په رښتيا يو چېرته ورسېدل، خو هلته چې بايد رسېدلي وای، يو شمېر هلته رسېدل، خو ډېره ناوخته شوې وه او له لاسه يې څه نه کېدل او خپله دد ښمن د ډزونښه شول.. باګورت ، عمر خوړلی، نوميالی، باتور او آرام جنرال هم له ډېرو تيروتنو ، دريدا او خوځېدو او له ضد او نقيض سپارښتنو نه په تنګ او سخت په قهر شو او د خپل طبيعت او عادت برخلاف يې ټولو ته داسې ناوړه

خبرې وکړې چې ټول يې حيران کړل:

- زه نه غواړم چې ماته څوک د جګړې روزنه راکړې، زه تر نورو ښه کولی شم چې له خپلو سرتيرو سره يو ځای سر ښندنه وکړم، مخکې لاړ شم او مړ شم.

هغه تر دې خبرو وروسته پاڅېد او وړاندې لاړ. زړور او هيجان اخېستي ښاکووت، پرته له هغه چې فکر وکړي چې وړاندې او دفرانسويان تر ډزو لاندې تګ يې ګټه لري او که تاوان. مخامخ د جګړې ډګر ته شو او خپلو سرتيرو ته يې هم د دښمن د ډزو د باران لاندې، د وړاندې تګ قومانده ورکړه.

ګوابس، ډزې او مرمۍ، هغه څه وو چې ده اوس غوښتل او د هغه باغي قهر د هغه لېواله و. د دښمن له مرميو نه يوې لومړۍ هغې دی وواژه. او تر لومړنۍ مرمۍ نه وروسته نورو مرميو نور سرتيري ووژل، د هغه پوځ تر يو مودې هسې د دښمن تر دغه مرګني اور لاندې پاتې شو.

۷

په دې لړ کې باید نورو روسي پوځونو هم پر فرانسویانو برېد کړی وای. کوتوزوف هم دهمدې پوځونو په مینځ کې و. هغه په دې ښه پوهېده چې دده له خوښې برخلاف پیل شوې جګړې نه به ، له پېښمانۍ پرته ، بله ګټه تر لاسه نه شي. له دې کبله یې د خپل توان په اندازه ، د پوځ د پرمختګ مخه نیوله او خپله هم هومره وړاندې نه خوځېده.

کوتوزوف، پټه خوله پر خپل خړ آس سپور و او د برېد په اړه یې په خورا زړه تنګۍ او ځنډ، پوښتنو ته ځوابونه ویل.

هغه میلارادویچ ته چې غوښتل یې وړاندې ودانګي، وویل:

- تاسو ته له برېده پرته ، بل څه خیال نه درځي، خو تاسو وینئ چې موږ نه شو کولای کړکیچن خوځون وکړو.

یو بل تن ته یې ځواب ورکړ:

- سهار یې ونه شو کولای میورات ژوندی اسیر کړي. ټاکل شوې ده ، ځای ته په خپل ټاکلی شوی وخت ورسېږي، اوس نو هېڅ کېدای نه شي... هغه وویل:

- ټول غواړي چې یرغل پیل شي، له ببلا ببلو لارو، دوی وړاندیزونه کوي، خو کله چې برېد پیل شي، هېڅ شي به چمتو نه وي، دښمن له هرڅه نه خبر او د خپل وړتیا وړ اټکلونه کوي.

ایرمولوف، ددې خبرې په اورېدو ، خپل بانه سره وروستل، نرۍ موسکا یې پرشونډو خوره شوه، هغه په دې پوه شو چې پر ده راغلی

ګوابښ تیر شوی او کوتوزوف هم پر ده، په همدومره ملنډو قناعت کوي.

ایرمولوف، ترڅنګ ولاړ رایوفسکی په ځنګانه وواهه او په کراره یې وویل:

-د دې ټولو ملنډو موخه زه یم.

تر دې ټولو خبرو نه وروسته ، ایرمولوف وړاندې لاړ او په خورا درناوي یې کوتوزوف ته وویل:

- والاحضرت !لا ناوخته شوې نه ده، دښمن لا لرې شوی نه دی، ښه به دا وی چې د اور قومانده ورکړې، کنه پوځ ته به د باروتو بوی تر سپږمو هم نه شي.

کوتوزوف، هېڅ ونه ویل، خو کله چې یې هغه ته خبر ورکړ چې د میورات پوځونه شاته درومي، د اوربل امر یې ورکړ، خو هر سل ګامه وروسته یې د لس پنځلس دقیقو د دریدو امر کاوه.

ټوله جګړه، په هغو کړو کې تمامېده چې د ارلوف-دینیسوف قزاقانو کړې وو. دنورو قطعاتو د کړو پایله دا شوه چې هسې له ځوسوو تنه سرتیرو نه بې برخې شول.

تر دغې جګړې وروسته، کوتوزوف دالماسو نښان وګاټه، بینیګسین هم څو الماسونه او سل زره روبله، نورو هم د خپلو رتبو په اندول خورا ښې ډالۍ اورتبې تر لاسه کړې او بیا د پوځ په قوماندانۍ کې نوې ټاکنې او بدلونونه وشول.

دتاروتینو تر جګړې وروسته ، روسي افسرانو او جنرالانو ویل:

- ګورئ !موږ روسان تل ټولې چارې سرچپه کوو ، اوس هم کټ مټ همداسې سره وایي او موخه یې داده چې کوم احمق دا کارونه سرچپه کړي دي او که دموږ په زړه وای دا به داسې نه وای. خو هغه کسان چې

دغه راز خبرې کوي، يا خو له کاره خبر نه دي او يا په لوی لاس دځان دغولولو لپاره داخبرې کوي. ټولې جګړې: تاروتينسکايا، برادیسکایا، او ستیرلیشکایا، يوه هم هغه شان چې اټکل شوې وې، ونه شوې او اصلي خبره هم همدا ده.

ډېر خپلواک قوتونه، بل هېڅ ځای دومره خپلواک نه وي، لکه د جګړې په ډګر کې چې خپلواک وي، ځکه دجګړې په ډګر کې، هر څه د مرګ او ژوند په اړه وي. هر څه دجګړې په بهير اغيز کوي او هېڅکله دغه بهير اغيز اټکل کېدای نه شي او هېڅکله هم نه شي کولای د کوم بهير او قوت همګامه واوسي...

که تاريخ ليکونکي، په تيره بيا فرانسوي هغوی ليکي چې جګړې او نښتې د مخکنيو ټاکل شويو کړنلارو او تګلارو پربنسټ ترسره شوي دي، يوازينۍ پايله يې چې ددوی له دغو خيالاتو اخستې شو هغه داده چې د هغوی ليکنې ناسمې دي.

تاروتينسکايا جګړې، هغه هدف ترلاسه نه کړ چې ښاغلی تول، ورته ټاکلی ويعنې هغه شان چې دجګړې په کړنلاره کې يې اټکل شوی و، نه قطعات جبهو کې ځای پر ځای شول او نه يې هغه پايله ترلاسه کړه چې ګراف ارلوف غوښته. ګراف ارلوف غوښتل چې ميورات اسير کړي او نه هغه ارمانونه ترسره شول چې بينيګسين او نورو د ځان لپاره ټاکلي وو. نه هغه ارمانونه چا وليدل چې په يو وار د دښمن د ټول پوځ نابودي غوښتل کېده. او نه د هغه افسر ارمان ترسره شو چې په جګړه کې يې د ګډون ارمان درلود، د سرښندنې تکل يې کړی و او نه د هغه قزاق دا ارمان وخوت چې په جګړه کې به يې ډېر غنايم په نصيب شي. او داسې نور او نور ارمانونه.. خو که د جګړې اصلي موخه، هغه وه چې په رښتيا ترسره شوه، هغه په هغه وخت کې د ټول روسي ملت هيله

وه او هغه دا وه چې(له روسيې نه د فرانسويانو ويستل او د هغو د پوځ تالا والا کول و)په دې توګه دا څرګنده وه چې د کرنلارې له مخې د تاروتينسکايا د جګړې نه کېدل، د جګړې د هغه وخت په بهير کې، هغه څه و چې اړتيا ورته ليدل کېده. له دغې جګړې نه تر دې نه د غوره پايلې هيله کول، نه يوازې ګرانه بلکې ناشونې خبره وه. له خورا اله ګولې سره سره، په کمو هلو ځلو او لږې مرګ ژوبلې د ټولې جګړې نه تر ټولو غوره ګټه تر لاسه شوه. د روسي پوځ د شاتګ، پر ځای يرغل پيل کړ. د فرانسوي پوځ کمزورتيا ښکاره او هغه ټکان ورکړ شو چې د ناپليون پوځ يې تېښتې ته اړ کړ.

۸

ناپليون، د (لا مسکوا) په نامه د نه هېريدونکې ګټندويې جګړې نه وروسته پر مسکو ولکه ټينګوي، هېڅ څوک ددې برې په ګټلو کې څکه شک نه لري چې د جګړې ډګر د فرانسويانو تر واک لاندې پاتېږي. روسان شاته درومي او پلا زمېنه دښمن ته پرېږدي. مسکو د خوږو کالو له بې سارو زيرمو او بې شمېرو وسلو او مهماتو سره د ناپليون په منګلو کې دی. روسي پوځ چې دوه برابره تر فرانسوي هغه ضعيفه دی، ديوې مياشتې په اوږدو کې پر دښمن يو وار هم د کوم بريد هڅه نه کوي.

د ناپليون حالت خورا غوره او پرتمين دی. ددې لپاره چې په لا دوه برابره قوت د روسي پوځ پر پاتې شويو ډلو بريد او هغه ټوټه کړي. ددې لپاره چې د ځان په ګټه سوله ټينګه کړي او يا ددې لپا ره چې د سولې نه د روسانو د انکار په وخت کې به وخت کې، پر پترزبورګ د ګوابښمن بريد خبرې وشي او آن ددې لپاره که د ناڅاپي ماتې په وخت کې بېرته سمولينسک او يا ويلنا ، سيمو ته شا تګ وشي، په مسکو کې پاتې شي او ددې لپاره که په لنډه توګه وويل شي چې داسې ښکاريده چې د هغه غوره او ګټوونکي حالت د ساتنې لپاره چې په هغه وخت کې فرانسوي پوځ درلوده، کوم نبوغ ته اړتيا نه وه. ددې چارې د سرته رسولو لپاره، ديوې ساده چارې سرته رسول په کار و:

- پرېښښودل شي چې پوځ د خلکو شتمني تالان کړي، ټول پوځ ته ،

ژمنیې جامې چمتو شي (د هغه د ټولو هغو ګړو لپاره چې په مسکو کې وو)د شپږو میاشتو لپاره د اړتیا وړ خواړه(د فرانسوي تاریخ لیکونکو په وینا) ، خو ناپلیون ، دا دنابغوو ، نابغه، لکه هغه شان چې پر خپل پوځ ښه واکمن و ، ښه قومانده یې هم کوله، د مورخینو په وینا له دغو کارونو ، یو کار هم ونه کړ.

هغه نه یوازې په دغو کارو کې یو کار هم ونه کړ بلکې خپل ټول واک یې ددې لپاره کاروه چې دده مخې ته د ټولو پرتو لارو چارو له منځه ، تر ټولو احمقانه او وژونکې هغه غوره کړي. له ټولو هغو چارو نه چې ناپلیون کولای شول، یعنی ژمی په مسکو کې تیر کړي، یا پترزبورګ ته لاړ شي، یانیژني ګورد ته وخوځېږي، یا له هماغه لارونه چې وروسته کوتوزوف پرې لاړ شي، شمال یا سهیل ته لاړ شي ، یا داسې کوم بل څه وکړي ، ون کړل، خو هغه څه چې ده وکړه، تر هغه احمقانه څه نه و او هغه دا چې دی د اکتوبر تر میاشتې پورې په مسکو کې پاتې شي، سرتیري پرې ښودل چې په ښار تالان ګډ کړي او وروسته یې چې مسکو پرېښود ، زړه نا زړه و چې کومه قطعه او قوماندانې، هلته پرېږدي او کنه ؟

کوتوزوف، ته ورشي، خو پرته له هغه چې جګړه پیل کړي، په شا شو ، ښې خواته مخه کړي او کمکي یاروسلاو ، تر سیمې پورې لاړشي. بیا یې هغه تصادف چې پر دښمن د یرغل لپاره درلود ، ونه ازمایه ، پر هغه لار چې کوتوزوف، تللی و ، پرهغې لار لاړ شي که څنګه ؟ یا بېرته د موژایافسکی پر لاره چې د وورانو کنډوالو سیمو ته د سمیلینسک لارې ته وتله، وخوځېږي

تر دې نه احمقانه څه چې د پوځ د تباهۍ سبب کېدل، بل فکر یې نه شو کولای.

که د جګړې خورا غوره تګلارو جوړونکو، د روسي پوځ لـه ونډې پرته د ناپليون د پوځ د تباهۍ او تالاکولو لپاره کومه تګلاره جوړه کړې وای، کومه لارښوونه یې کړې وای، د کومو عملیاتو وړاندیز یې کړی وای، داسې به یې نه کړي لکه هغه څه چې خپله ناپلیون وکړل او تر هر څه زیات یې د هغه پوځ ته تاواني کړ.

ناپلیون په خپل نبوغ سره دا کار تر سره کړ، خو دا خبره چې ناپلیون خپل پوځ ځکه تالا والا کړ چې غوښتل یې هغه تباه کړي، یا که وویل شي چې هغه هسې ساده دی. دا به په هماغه کچه ناسمه وی چې ووایو، هغه خپل پوځ ترمسکوه ځکه راوست چې خپله یې داسې غوښتل او دی خورا هوښیار او نابغه و.

په دواړو حالاتو کې، د هغه د خپل شخصیت اغیز چې د هغه د هر سرتیري تر شخصیت او ارادې نه، پیاوړی نه و، یوازې دا اغیز لاره چې له هغو قوانینو سره یې اړخ لګاوه چې د پېښو د پېښېدو اتکل یې کولی شو.

د تاریخ پوهانو دا اند چې د ناپلیون پوځ په مسکو کې خپله پیاوړتیا له لاسه ورکړه(یوازې له دې کبله و چې د هغه د کړو د وروستیو پایلو اټکل یې ونه شو کړای)چور ناسمه ده. هغه تر ۱۸۱۳ کاله پخوا ، تر هغه وروسته خپلې ټولې پیاوړتیا نه کار واخیست چې د خپل پوځ لپاره غورې لارې چارې ولټوي. په دې موده کې دده چارې، په مصر، ایتالیا ، اتریش او پروس کې د هغه تر حیرانوونکي چارو نه کمې نه وې. موږ په پوره توګه په دې نه پوهېږو چې هغه هلته څه ښې چارې کړې دي، په مصر کې د هغه دسترو چارو ستاینې او خبرتیاوې موږته د فرانسوي سرچینو له ویناوو را رسېدلي دي. موږ نه شو کولای په اتریش او پروس کې د هغه په نبوغ ځکه قضاوت وکړو چې د هغو په

اړه معلومات موږ باید له فرانسوي او الماني سرچینو نه تر لاسه کړو. له جګړو او نښتو پرته، ناپلیون ته د نه ایلیدونکو مانیو او نه ماتېدونکو پوځونو تصور نه کېدونکي تسلیمي، المانیان د هغه د نبوغ منلو ته اړ کړي دي. ځکه دا یو ازیني دلایل دي چې په جرمني کې د جګړې د پېښېدو لپاره ویل کېدل، خو د خدای شکر دی چې موږ داسې کومه مخ توري نه لرو چې د هغه د پټولو لپاره هغه نابغه وګڼو. موږ پېښو ته په رښتیا د حق ګڼلو لپاره لویه بیه ورکړې او نه غواړو دا حق له لاسه ورکړو.

د ناپلیون کړه او نبوغ په مسکو کې، په نورو ځایو کې، د هغه د کړو په شان حیرانوونکي او له نبوغه ډک دي. مسکو ته د راننوتلو نه نیولې بیا تر وتلو پورې هغه پرله پسې فرمانونه ورکول او د جګړې کړنلارې یې جوړولې. په مسکو کې د اوسېدونکو او د هغو د استازو نشتوالي او آن د مسکو سوځېدلو، هغه خواشینی نه کړ. هغه نه د خپل پوځ هوساینه، نه د دښمن هلې ځلې، نه د روس د ملت نیکمرغي، نه د پاریس اداره او نه په راتلونکې کې د ټینګېدونکې سولې د ځانګړتیاو په اړه دیپلوماسي، یو هم له پامه لرې نه کړل.

۹

مسکو ته د رانئوتلو سره همهاله ، ناپلیون د جګړې په اړه جنرال سباسبستیان ته سپارښتنه کوي چې د روسي پوځونو خوځون تر سختې څارنې لاندې ونیسي. له مسکوه وتونکو بېلابېلو لارو ته پوځونه استوي او میورات ته فرمان ورکوي چې کوتوزوف پیدا کړي. بیا په ځیر او ښه پاملرنه په کرملین کې د لا ښه امنیت او پوځونو د غوره ځای پر ځای کېدو امرونه کوي او تر هغه وروسته، په ټوله روسیه کې د جګړې له نبوغه ډکه کړنلاره جوړوي.

په سیاسي برخه کې: ناپلیون، تورن یاکولیوف (د پېژندل شوي روس پوهان - ګرځن پلار) چې کور یې تالان شوی او په دې نه پوهېږي چې څنګه ځان له مسکوه وباسي، ځانته ورغواړي او په هر اړخیزه توګه هغه ته خپل سیاست بیانوي. د خپل رحم او مهربانۍ په اړه ورته وایي او د روس ټولواک الکساندر ته لیک لیکي. په دې لیک کې ځان پوروړی ګڼي چې خپل دوست او ورور ټولواک الکساندر په دې خبر کړي چې راستوپچین، په مسکو کې خپلې دندې په خورا ناوړه او ناسمې سرته رسولې دي. هغه دغه لیک د یاکولیوف په لاس پترزبورګ ته لېږي. بیا په هر اړخیزه توګه د خپلو عقایدو او مهربانیو په اړه په توټولمین، ته هم غږېږي او هغه د جرګو مرکو لپاره پترزپورګ ته لېږي.

په حقوقي برخه کې یې سمدلاسه سپارښتنه وکړه، هغه کسان پیدا

او جزا ورکړ شي چې مسکو ته يې اوروړته کړي دي او د ظالم راستوپچين ، د جزا په نامه يې سپارښتنه وکړه، د هغه کور وسوځل شي.

د اداري چارو په برخه کې ، مسکو ته يو اساسي قانون جوړوي. دښار د ادارې لپاره يو تن ښاروال ټاکي او بيا يوه خبرتيا هم خپروي:

«د مسکو او سېدونکو !

ستاسو بدمرغۍ او خوارۍ خورا درنې دي ، خو ټولواک واکمن هيله لري ، هغه پای ته ورسوي. تاسو به د هغو وحشتناکو کړو د بېلګو په اړه اوريدلي وي چې هغه جانيانو او باغيانو ته څنګه جزا ورکوي. بې پايه هڅه کېږي چې بې نظمي او بې امنيني پای ته ورسوي. هغه مشري چې ستاسو له منځه ټاکل شوې ده، ښاري جرګه يې جوړه او په خورا خواخوږۍ به د ښاري چارو واک تر لاسه او کار پيل کړي. د غه جرګه ګۍ به ستاسو په چوپړ کې، ستاسي اړتياوې به پوره ، د غه کسان به له نورو نه د توپيريدو لپاره ، يوه سره پټاره په اوږو اچوي او ښاروال به د سرې پټارې ترڅنګ يوه سپينه پټاره هم په اوږو اچوي، خو په غيررسمي وخت کې به هغوی يوازې پرچپ لاس يوه سره پټاره تړي.

دښار پوليسي اداره د پخوانيو اصولو له مخې جوړه او د دغو پوليسو له برکته په ښار کې امنيت او نظم ښه شوی دی. حکومت همدا اوس دښار په ټولو سيمو کې د پوليسو دوه عمومي قوماندان او شل سيمه ايز قوماندانان ټاکلي دي. هغوی په کين لاس د سپينې پټارې له مخې پېژندلی شئ.

دبېلابېلو عقايدو څو کليساوې پرانستل شوي ، په هغو کې لمانځنې رواني او هېڅوک د چا د مذهبي مراسمو خنډ کېدای نه شي. هره ورځ ستاسو يو شمېر ښاريان خپلو کورونو ته راستنېږي.

او سپارښتنه شوې ده چې له هره یوه سره د هغې بدمرغۍ په کچه چې هغه ته ورپېښه شوې ده، مرسته او خواخوږي وشي.

دا هغه امکانات او چارې دي چې حکومت یې ستاسو په چوپړ کې کاروي چې بېرته ستاسو هوسايي تامين او قانون ټینګ شي، خو دغه ارمان ته د رسېدو لپاره، له حکومت سره ستاسو ملګرتیا ته اړتیا لیدله کېږي، څومره چې کولای شئ، هغه خوارۍ او زوریدنې هېرې کړې چې تاسو لیدلي او زغملي دي. راتلونکې روښانه ده، برخلیک ته هیلمند اوسئ او په دې ډاډه اوسئ چې له حتمي او له شرمه ډک مرګ سره به هغه کسان مخامخېږي چې پرتاسو ظلم او تاسو ته پر پاتې شتمنیو تیري کوي. په دې کې شک مه لرئ چې ستاسو د شتمنیو ساتنه به کېږي. ځکه تر ټولو نه د سترو او عادلو پادشاهانو اراده، همدا غواړي.

سرتیرو او د مسکو اوسېدونکو، هرڅوک او هر قام چې یاستئ پر حکومت خپل باور بیا راپیدا او ټینګ کړئ، ځکه حکومت د نیکمرغیو سرچینه ده. په ورور ګلوئ ژوند وکړئ، یوله بل سره ګډه مرسته او خواخوږي ولرئ .. سره یو شئ چې د ظالمانو د ظلم مخه ونیسئ .. که پوځي او دولتي چارواکو ته غاړه کېږدئ، ډېر ژر به مو اوښکې ودرېږي» .

****

د خوړو او کالو او نورو ورځېنو اړتیا په اړه ناپلیون، سرتیرو ته سپارښتنه وکړه چې په وار سره مسکو ته لاړ شي او د تالان له لارې د پوځ اړتیاوې پوره کړي. په دې توګه یې په دې برخه کې د پوځ د راتلونکې غم وخوړ. په مذهبي برخه کې ناپلیون امر وکړ چې ټول کشیشان بېرته راوستل شي او په کلیساوې کې لمانځنې بیا پیل شي.

د سوداګرۍ او د پوځ د اړتیا په اړه یې د غه لاندنۍ خبرتیا خپره کړه:

خبرتیا !

تاسو د مسکو او سېدونکو !

استادانو او کارګرانو !

تاسو وروستیو بدمرغیو له ښاره لرې کړي یاستئ، تاسو ځمکوال بزګرو چې لا تر اوسه هم کوم نامعلوم ډار په دښتو کې ایسار کړي یاستئ، غوږشئ او واورئ:

آرامي دغې پلازمېنې ته راستنېږي او نظم په هغې کې ټینګ کېدونکی دی. ستاسو همښاریان چې هغوی ته کېدونکي درناوي کوي، له خپلو کورونو او ځارځایونه راوزي. د هغو او د هغو دښتمنیو په وړاندې هرډول تیری، سمدلاسه جزاویني. معظم همایوني ټولواک پاچا د ټولو خواخوږي کوي او پرته له هغو کسانو نه چې د هغه له فرمانو نه غاړه غړوي، ستاسو نه یو تن هم خپل دښمن نه ګڼي. هغه غواړي چې ستاسو بدمرغۍ پای ته ورسوي او هیله لري چې تاسو خپلو کورونو او کورنیو ته راستانه کړي. د هغه دښه نیت ملګرتیا وکړئ. موږ ته راشئ، ځکه امنیت او آرامي دلته ده.

د مسکو اوسېدونکو په پوره ډاډ خپلو مېنو او کورونو ته راستانه شئ! ډېر ژر به د خپلو اړتیاوو ، وړشیان پیدا کړئ. د کار زیار ایستونکو استادانو او کارګرانو! خپلو فابریکو ته راوګرځئ، ساسو مینې، دوکانونه او ستاسو ساتونکي ، تاسو ته سترګې په لاره دي. راشئ کارونه مو پیل او د خپلو کارونو له برکته مو د ویاړ وړ ګټې، وګټئ. او تاسو اې بزګرو چې د جګړې له وحشته مو ځنګلونو ته پناه وړې ده، مه ډارېږئ. خپلو جونګړو ته بېرته راستانه شئ او پوره ډاډ

واوسئ چې له تاسو او ستاسو شتمنيو نه به دفاع وشي. دښار بازارونو او انبارونه ستاسو لپار پرانستي دي او تاسو کولای شي، له خپلو اړتياوو نه زيات مالونه او فصلونه هلته خرڅ کړئ، حکومت دا لاندې چارې ددې لپاره ترسره کړئ چې ستاسو د آزادې راکړې ورکړې لاره آواره شي:

۱- تردې نېټې نه وروسته بزگر، ځمکوال او د مسکو ښنډو اوسېدونکي او کليوال کولای شي له هر گوانښه پرته، خپل هر ډول محصولات، هر څه چې وي، ښار ته راوړي او په هغو دوو بازارونو کې خوايا او اخوتنيرياد، کې يې خرڅ کړئ.

۲- د دوی محصولات دې د پېريدونکو او پلورونکو له خوا په ټاکل شوې بيه واخستل شي، خو که پلورونکي هغه بيه چې غوښتونکي يې دي، ترلاسه نه کړي، اختيار لري چې هغه بېرته کلي ته يوسي او هېڅ څوک به په هېڅ پلمه د هغو د وړلو خنډ نه شي.

۳- د هرې اونۍ د يکشنبې او چهارشنبې په ورځو به دبازار لويې ورځې وې او د سه شنبې او شنبې په ورځو به په پوره شمېر پوځيان دلارو د ساتنې لپاره له دې کبله گمارل کېږي چې له ډاړه مارانو نه ښار ته دمالونو د رسولو ساتنه وکړي.

۴- کليو او بانډو ته د ستنېدو په وخت کې به د لارو نه همداسې ساتنه وشي چې کليوال او بزگر له خپلو گاډيو او کراچيو سره په آرامه زړه بېرته لاړشي.

۵-د دود يزې او ورځنې سوداگرۍ دبيا پيل کېدو لپاره به سمدلاسي چارې او کارونه ترسره کېږي.

دښار او کليو اوسېدونکو، دکار استادانو او کارگرانو !

تاسو د هرقام چې ياستئ، تاسي ته بلنه درکول کېږی چې د ټولواک

امپراتور د پلارنيو هيلو د سرته رسولو لپاره هڅه او د ټولنيزې آرامۍ لپاره له هغه سره مرسته وکړئ. خپل باور او ډاډ له هغه څار کړئ او له هغه سره په يو ځای کېدو کې ځنډ مه کوئ».

د پوځيانو او ولسي خلکو د روحيې د لوړولو لپاره پرله پسې پريټونه جوړيدل، سوغاتونه او ډالۍ ويشل کېدې. ټولو اک امپراتور به دښار په کوڅو کې ګرځېده، د ښار او سېدونکو ته به يې ډاډ ورکاوه او سره له هغه چې د دولتي ستونزو په اړه به په اندېښنو کې ډوب و. ، په خپله به يې د هغو تياترونو په ننداروکې ګډون کاوه چې دده په امر پرانستل شوي وو.

د عدالت او خواخوږۍ په برخه کې چې د پادشاهانو تر ټولو غوره ځانګړتيا ده، ناپليون هم چې هرڅه کولای شو، کول يې. هغه سپارښتنه وکړه چې د خيريه موسسو د دروازې پر تندی دې وليکي:

-زما دمور کور !

هغه په دې ډول غوښتل چې د ماشوم او مور سپېڅلې مينه او شاهانه پرتم سره يو ځای کړي. هغه ، هغو روزنتونونو ته لاړ او خپل سپين لاسونه يې هلته ميشتو يتيمانو ته وروړاندې کړل چې هغوی يې ښکل کړي، په خورا مهربانۍ يې له توټولمين سره د زړه خواله وکړه، بيا لکه هغه شان چې تيير، په خواخوږۍ ژبه ويل، سپارښتنه وکړه ، د خپلو سربازانو معاش له هغو روسي پيسو نه ورکړي چې دده په امر جعلي جوړې شوې وې. هغه په دې چارو سره د ځان او فرانسوي پوځ پرتم او وياړ زياتوه او له هغه سره يې همهاله له هغو کسانو سره مالي مرسته کوله چې کورونه يې په اورونو کې سوځېدلي وو ، خو له دې کبله چې خواړه خورا ګران و او د هغو ويشل هم پر ديو ته چې ډېرکي يې

دښمنان هم وو، ګرانه وه، پریکړه وشوه چې هغوی ته کاغذي روبلونه وویشل چې وکولای شي هر څوک چې هر څه غواړي، هرځای، خپلې اړتیا پوره کړي.

د پوځ د نظم لپاره پر له پسې د دې لپاره فرمانونه ورکول کېدل چې له خدمته د سرغړونکو او د خلکو د شتمنۍ تالانګرو ته د سختې جزا غوښتنه کېده.

۱۰

خو د تعجب وړ دا وه چې دې ټولو چارو، اند ېښنو او بې شمېره نقشو چې په خپل ډول کې ساری نه درلود، بنسټيزې جرې يې آوارې نه کړې بلکې د ساعت د ستنو په شان چې د ساعت له مينځ سره يې اړيکي شليدلي وې، يوازې د ساعت پرمخ چورليدې او د مينځ له څرخونو سره يې هېڅ اړوند نه درلود.

په پوځي برخه کې د جګړيز نبوغ کړنلاره، لکه هغه شان چې تيير، د هغه په اړه وايي:

«د هغه نبوغ هېڅکله ژور، د ستاينې او حيرانۍ وړ څه نه و رامنځ ته کړي».

او په نسبي توګه له نباغلي فن سره يې په خبرو اترو کې هڅه کوله دا په ډاګه کړي چې د جګړې دغه له نبوغه ډکه کړنلاره، نه دا اکتوبر په څلورمه بلکې د اکتوبر په پنځلسمه ترتيب شوې ده. دا کړنلاره نه هېڅکله تر سره شوه او نه يې د تر سره کېدو امکان و، ځکه هغه له ژونده خورا لرې وه. وروسته ښکاره شوه چې د کرملين دماڼۍ دلا ټيګښت لپاره چې بايد جومات (ناپليون د نيکمرغه واسيلی کليسا په همدې نامه يادوله) ورانه شوی وای، يوهسې ناوړه چاره وه. له مسکو ه د ناپليون د وتلو په وخت کې کرملين په ماينونو الوزول، د هغه پخوانۍ هيله ترسره کوله او د ماشومانو هغو لوبو ته پاتې کېده چې ترخپلې پښو لاندې ځمکه ځکه وهي چې پردغې ځمکې دی لوېدلی او

ټپي شوي دي. د روسي پوځ پسې اخېستل چې دده ټول خيال پر ځان اخته کړی و، عجيبه ښه غوره کړې وه. د فرانسوي پوځ قوماندانانو د روسي شپيته زريزه پوځ ورک کړی و. د تيير په وينا، يوازې د ميورات هنر او نبوغ و چې د روسيې دغه شپيته زريزه پوځ لکه ستن په درمنده کې پيدا کړي.

په ديپلماتي برخه کې، ټول هغه دلايل چې ناپليون د توټولمين او ياکولوف لپاره ويلي وو (هغوی خو زياتره د ګاډيو او جامو د لاس ته راوړلو په غم کې و) ټول ددې لپاره وچې خپل عدل او لوړ خيالونه ورته ثرګند کړي، خو دغه دلايل ټول بې ځايه او بې ګټې شول. ټولو اک الکساندر دده دغه استازي ونه منل او د هغو راوړلو پيامونو ته يې ځواب ورنه کړ.

ګنهګارانو ته دجزا ورکولو په برخه کې وروسته له هغه چې داور اچولو په تورنيمايي کسان اعدام شول، دمسکو پاتې نيمه برخه هم په ايرو بدله شوه.

د اداري اصلاحاتو په برخه کې دښاروالۍ پرانستل او په ښار کې دښاروالۍ دځانګو جوړيدل، و نه شو کولای د خلکو دشتمنيو د تالان مخه ونيسي. دا کار يوازې د هغو ځو تنو په ګټه تمام شو چې ددغو جوړ شويو ادارو مشري يا غړيتوب يې درلود. دغو کسانو يا دنظم دساتنې په پلمه دښار په تالان کې ګډون کاوه او يا يې خپله شتمني دتالانګرو له تالانه ژغورله.

دمذهب او کليسا په برخو کې، د هغه هلې ځلې، په هغې آسانۍ سره چې په مصر کې جوماتونو ته دده په تګ سره بريالې شوې وې، دلته بې اغيز پاتې شوې. يو، دوه درې تنه کشيشان چې په مسکو کې هغو پيدا کړي وو، هڅه وکړه چې د ناپليون تکلونه پرځای شي، خو د

هغه یو تن د لمانځنې په وخت کې کوم فرانسوي سرتیری په څېړه وواهه او د هغه دیو بل تن په اړه، یو فرانسوي مامور داسې یوه خبرتیا خپل لوړ ځای ته استولې وه:

« هغه کشیش چې موږ پیدا کړی او په کلیسا کې مو د لمانځنې پېلېدو ته اړ کړی و، هغه کلیسا پاکه کړه، قفل یې ور واچاوه او بیا لاړ. په همدې شپه یې د کلیسا قفلونه او دروازه سره ماته کړې، کتابونه یې څېرلي یا ارتېږلي او نوریې هرڅه مات او وران ویجاړ کړي دي.

د سوداګرۍ په برخه کې د کار له استادانو، کارګرانو او بزګرو سره ملګرتیا لېوالتیا ونه موندله. نه د کار استادان پیدا شول، نه کارګر او نه بزګر او هغه چارواکي چې کارګرو او بزګرو پسې به لرې لرې سیمو ته تلل، همدا چارواکي به خلکو نیول او وژل به یې. تیاترونه تر پرانستلو وروسته، ډېر ژر وتړل شول. ځکه چې د دغو تیاترونو دلوبغاړو جامې او نور وسایل غلا او لوټ شوي وو او نه هنرمندانو نه شو کولای خپلې ننداري جوړې کړي.

خیریه چارو هم کومه ښه پایله نه لرله. جعلي او غیر جعلي پیسې په مسکو کې پریمانه، خو کوم ارزښت یې نه لاره. فرانسویان چې په تالان او دغنایمو په راټولو لګیا وو، له زرو پرته بل څه نه منل. نه یوازې په سخاوت د ناپلیون له خوا ، هغه جعلي لټونه او پیسې چې هېڅ ډول ارزښت یې نه لاره، خلکو او خوارانو ته ویشل کېدې، بلکې سپینو زرو هم د سرو زرو په وړاندې خپل ارزښت بایلود ، خوتر ټولو عجیبه چاره د لوړپوړو چارواکو او ناپلیون له خوا د تالان او غلا د مخنوي فرمانونه وو، چې چور بې ګټې پاتې شول.

پوځي چارواکو داسې خبرتیاوې ورکولې:

د تالان او غلا د مخنوي لپاره، د ورکړل شویو فرمانونو سره سره،

بیا هم په ښار کې تالان او غلا روانه ده، نظم نه شته او داسې کوم سوداګر چې قانون ته غاړه کېږدي او په خپلو چارو بوخت وي، نه لیدل کېږي. له یوازې پوځ سره مل سوداګرو ته اجازه ورکول کېږي چې خپل مالونه، هغه د غلا مالونه خرڅ کړي.. له دې خبره پرته چې سرتیري په غلا او تالان لګیا دی، بل کوم خبر نشته.

داکتوبر نهمه

«غلا او تالان دپخوا په شان روان دي. زموږ په سیمه کې د غلو د داړو داسې یو ډاره شته چې د پوځ له مرستې پرته د غلو دنیولو او دغلا مخنوي کار سخت ګرانه وي».

ټولواک امپراتور (ناپلیون) له دې امله خورا ناراضه و چې دغلا او شوکو د مخنوي لپاره دده د سپارښتنو او فرمانونو سره سره، بیا هم د ګارد او پوځ ډلې په کلیو او بانډو کې لوټماري کوله او ببرته کرملین ته راستنېدل. پرون او نن، په پخواني ګارډ کې غلا او تالان تر بل هر وخته زیات شوي وو. د ټولواک امپراتور دې ته خوا شنه وه چې دده خورا ښه سرتیري چې دده دځان، پرتم ساتونکي او دنظم او اطاعت غوره بېلګه دي، تر هغې کچې یاغي شوي دي چې اوس د پوځ پر زیرمو او انبارونو هم برید کوي، نوري ډلې بیا له پوځي دود دستور نه دومره لرې شوي دي چې دساتونکو افسرانو او سرتیرو قوماندو ته اصلا نه اوري، نه یوازې د هغو قوماندې ته غوږ نه ږدي بلکې هغوی ښکنځي او آن پر خپلو هغو، هم برید کوي.

قوماندان ولیکل:

«د دربار دتشریفاتو مشر، له دې امله خورا شکایت لري چې د پرله پسې سپارښتنو او هیلو سره سره، سرتیري هر چیرې چې رسېږي، آن د ټولواک امپراتور دکوټې لاندې متیازې کوي».

دغه پوځ د هغې له بنده ټبنتبدلې ګلې په شان، آن هغه خواړه چې کېداى شي کومه ورځ هغوى له لوږې وژغوري، بيا هم ترپښو لاندې کوي. په مسکو کې چې د هغو د پاتې کېدو موده چې څومره اوږدېده، هغوى په هماغه اندازه دغو نيمګړتياو او ناروا چارو پلو ورپرزيدل. ددې ټولو خبرو سره سره دغه پوځ له خپل ځايه هم نه خوځېده، خو يوازې هغه وخت يې تېښته پيل کړه چې ددوى يو کتار سره له ګاډيو او کراچيو د سميلينسک پر لارې او د تاروتينسکي په نښته کې ددښمن لاس ته ورولويد او ناڅاپه ډار پسې واخېستل. د تاروتينسکې د جګړې خبر چې به ناڅاپي ډول، ديو پوځي پريټ په وخت کې ناپليون ته ورسېد د تيير، د وينا له مخې په امپراتور کې يې روسانو ته د جزا لمسون راوپاراوه، نو هغه و چې تر دې خبرې وروسته يې د پوځ د وتلو فرمان چې ټول پوځيان يې سترګه په لار و، ورکړ.

ددغه پوځ وګړو له مسکوه د تېښتې په وخت کې، ټول هغه څه چې په دې ښار کې غلا، شوکه او تالان کړي وو، له ځانسره واخېستل. ناپليون هم خپله ځانګړې خزانه له ځانسره واخېسته. او تيير د ليکنې له مخې، کله چې امپراتور خپل هغه پوځيان چې دده خزانه يې وړه وليده، په وحشت کې شو. هغه په جګړه کې د خپلې تجربې له مخې دا وار لکه هغه شان چې مسکو ته دننېږدې کېدو په وخت کې يې، د خپل يو مارشال ته د زياتو کراچيو او ګاډيو د سوځولو امر کړى و، دا وار يې داسې کومه سپارښتنه ونه کړه. هغه، د هغو ګاډيو او کراچيو کتارونو ته چې سرتيري يې وړل، وکتل او وې ويل چې ښه ده، دغه ګاډي او کراچۍ به وروسته دخوړو، کالو او دټپيانو او ناروغانو د لېږدولو لپاره په کارشي.

د پوځ حالت د هغه ځناور حال ته ورته و چې خپل مرګ احساسوي،

خو نه پوهېږي چې څه وکړي.

مسکو ته د فرانسوي پوځ تر ننوتلو وروسته، بيا د هغه ترتباهۍ پورې، د ناپليون د اهدافو او د هغو د ماهرانه کړو وړو څېړنه، د هغه ځناور د رواني اړو دوړ څېړنه ده چې سخت ټپي شوی وي. ډېر وخت داسې پېښېږي چې ټپي ځناور، د کوم هسې غږ په اورېدو، د ښکاري مخې ته وردانګي، وړاندې او وروسته درومي او د خپل مرګ بهېر لا پسې چټک کړي. ناپليون هم د خپل پوځ تر فشار لاندې، همدغه حال درلود او همدغه کارېې وکړ. د تاروتينسکي جګړه، هماغه غږ و چې په ټپي ځناور کې يې وحشت راوپاراوه ، هغه وړاندې ودانګل او ځان يې غشي ته برابر کړ. د ښکاري پلو يې ورمنډه کړل، بېرته يې راوګرځاستل، بيا يې وړاندې او بيا يې بېرته شاته او بيا تر ټولو نه ، ده ته پر ګټوورې، ګوابنمنې، قانوني او آشنا لارې وخوځېد.

ناپليون چې موږ ټولو ته ، د دغه ټول بهېر لارښود برېښېده (لکه په بېړيو کې هغه تيره څوکه چې وحشيانو ته د لارښودنې څوکه برېښي)د خپل ګرد پوځي ژوند په موده کې، هغه ماشوم ته پاتې کېده چې د ګاډۍ د ننه تسمې يې نيولې وې، خو دی تصور کوی چې د همدې تسمو له لارې ګاډۍ چلوي.

۱۱

داکتوبر د میاشتې په شپږمه نېټه، پیېر په زندان کې له خپل ځایه (دلرګیو له کوټې) راووت، له څه شا او خوا لاړ، د دروازې ترمخې ودرید، له یواوږد ځاني سپي سره چې لنډې پښې یې لرلې او له ده تاویده راتاویده لوبې پیل کړې. دغه سپی له دوی سره په هغه لرګین زندان کې اوسېده او تل به له کراتایوف سره ویده کېده. کله ناکله به هغه ښار ته، خدازده کوم ځای ته تللو، خو بېرته به راستنېده. کېدای شي هېڅکله هغه هېڅ چا پورې اړه نه درلوده او اوس هم دغه سپي کوم خاوند نه لاره. فرانسویانو، دغه سپي ازور، نوماوه. هغه ټوکمارکیسه پور سرتیري، دغه سپي ته فیماګالکي نوم ورکړی و. کراتایوف او نورو هغه د(خړکي)او کله هم د واسیلي په نامه یاداوه. داسې بربښېده چې دنوم، ختې او آن د ځانګړې رنګ درلودل، دکمکی سپي ته څه تاوان نه رساوه. د هغه بېره، له ویښتو ډکه خو نرۍ لکۍ به تل شخه ولاړه وه. د هغه کږې وږې پښې ، هغه ته داسې په چوپړ کې وې چې کله به فکر کېده، هغه په لاسي توګه څلور واړه پښې یو واري کاروي او یوه وروستنۍ پښه په خورا ښکلې بڼه لوړه نیسي او په نورو دریو پښو په چټکۍ منډې وهي. د هغه لپاره هرڅه دخوند اولذت پلمه و. کله به یې له خوښۍ نه چغې وهلې او کله به له خوشالۍ په شا ورغړېده، کله به په خیالونو کې ډوب شو او اند ښمنه بڼه به یې غوره کړه، پیتاوي کې په یې ځان تاوداوه. او کله به یې دلرګیو له ټوټو یا وښو سره لوبې کولې او ټوپونه به یې وهل.

دپیېر جامې اوس یوازې، دپخوانیو وختونو یوخیرن، زوړ کمیس او دسرتیرو ددریشۍ یو پطلون و چې پایڅې یې د کراتایوف په خوښه

ددې لپاره په ښینګرو کې په رشمو تړې وې چې د سرو مخه ونیسي، زوړ جمپر اغوست او خولۍ یې هم پر سر و. په دې موده کې د پېیر څېره ډېره بدله شوې وه. نور د پخوا په شان څورب نه و، خو بیا هم د هغه د لوړې ونې او پراخو اوږو له امله چې د هغه د کورني میراث ځانګړتیا وه، پیاوړی او زړور برېښېده. ږېره او برېت ښه ببر شوي وو او د بشرې لاندنۍ برخه یې پو ښلې وه. اوږدې جړې وړې ځنې یې له سپږو ډکې شوې وې او له خرینوالي داسې ښکارېدې لکه لیمځی. سترګې یې لکه تېږه، آرامې او لټونکې وې. د پېیر کتل او د سترګو خوځېدا داسې وه چې هېڅکله داسې نه و، د هغه پخواني ملال کتل اوس خورا خوځېدونکې او یاغیتوب ته چمتو کېدل. پښې یې بربنډې وې...

آسمان له څو ورځو راهیسې شین و، سهار یې به ځمکه یخ وهلې وه او د روسانو په خبره د (بابې لیته) یعنې ځنډني اوړي مهال و.

هرڅه، نېږدې او لرې، څه کوډګره ځلا لرله. دغه، هغه حال و چې یوازې او یوازې د مني په شپو او ورځو کې لیدل کېږي. هلته لرې د وربیوفې په غونډیو کې کلیسا، کلي او کورونه لیدل کېدل. بربنډې ونې، شګې، کاڼي او تېږې، د کورونو بامونه، د کلیسا د زنګونو شین برج او د لرو سپینو کورونو څنډې، ټول او ټول په خورا غیر طبیعي ښېو داسې برېښېدل چې تا به ویل، په هوا کې له هرڅه جلا او پرې شوي دي. دلته نېږدې د کوم ارباب د وران شوي سوځېدلي کور، آشنا کنډواله چې فرانسویان په کې ځای پر ځای شوي وو، لیدل کېده، خو په هغه کې ولاړې ولې لا شنې پخونې برېښېدې. آن دغه کنډواله شوی، سوځېدلی کور چې په خړه هوا کې به ډېران ته ورته و، اوس په دې پاکه ځلېدونکې او آرامه هوا کې یو ډول ښکلې او آرامه برېښېده.

د فرانسویانو د ساتونکو مشر چې تنۍ یې خلاصې پرېښې وې، یوه

خولۍ يې پر سر او يو لنډ پيپ يې دغاښونو په مينځ کې نيولی، دبنديخانې له يوه کنجه راووت او په داسې حال کې په خوا خوږۍ يې سترګه کښکودله، پيير ته ورنږدې شو او وې ويل:

-ښاغليه کيريله ! عجيب لمر دی ؟ کټ مټ لکه د پسرلي په شان. (فرانسويانو پيير همداسې يادوه) په دروازه يې ډډه ولګوله او پيير ته يې د پيپ ست وکړ، که څه هم هغه تل پيير ته د پيپ څښول ست کاوه، خو پيير هم تل د پيپ څښولو نه انکار کاوه. فرانسوي وويل:

- په دغه شان هوا کې به چکر ته تللی وای.

پيير، له هغه نه د جګړې او پوځ د خوځېدا په اړه پوښتنې وکړې، فرانسوي وويل چې څه کم ټول پوځ خوځېدلی او نن سبا به د بنديانو په اړه هم فرمان راورسېږي. په هغه بنديخانه کې چې پيير بندي و، د سکالوف په نامه يو سرتيری سخت ناروغ او ځنکدن په حال و. پيير دغه فرانسوي ته وويل چې بايد ددغه سرتيري غم وخوړل شي. فرانسوي، پيير ته وويل چې ته بې غمه اوسه، دلته ګرځنده روغتونونه شته او کېدای شي ناروغان هغو ته وسپارل شي او ډاډ يې ورکړ چې په ټوليزه توګه قوماندانانو د هرڅه غم خوړلی دی.

يوه اونۍ مخکې فرانسوي پوځيانو ته چرم او ټوکر ورکړ شوي وو. هغوی دا چرم او ټوکر روسي اسيرانو ته ورکړي وو چې دوی ته موزې او کالي وګنډي.

کراتايوف، له هغه کميس سره چې په ځير سره يې مروړلی و، د زندان له کوټې راووت او وې ويل:

- چمتو دی، چمتو دی، ګربته !

کراتايوف هم د تودخې له امله او په کار کې د اسانتيا لپاره، يوازې يو پطلون او يو څيرې خيرن تور کميس اغوستي وو. هغه خپلې څنې،

لکه هغه شان چې د کار استادان یې تړي، په یوې ټوکریز ریښکۍ خپل تندی داسې تړی و چې ګرده څېره یې لا پسې ګرده او تر پخوا لا خوږه برېښېده.

پلات(کراتایوف)خپل ګنډل شوی کمیس پرانست او په موسېدو موسېدو یې وویل:

هغه شان چې مو د جمعې په ورځ ویلي و، هماغسې مې وکړه، فرانسوي سرتیري په نا آرامۍ شا او خوا ته کتل، خو په پای کې یې تا به ویل چې شک یې له زړه لرې کړي وي، خپله دریشې په چټکۍ وویسته او کمیس واغوست. هغه تر دریشۍ لاندې څه نه اغوستل. د هغه بربنډ، ژیړ او ډنګر بدن یوازې یوه وریښمن، ګل لرونکي او غوړ واسکټ پټاوه. داسې برېښېده چې هغه له دې کبله آرامه دی چې اسیران یې ووینې او پرې وخاندې. په تلوار یې سر د کمیس پر ګریوان ومانډه، خو یو اسیر هم څه ونه ویل... ده خپله وویل:

- نه دې، ښه دې ګنډلی دی. له تاسو نه مننه، خو پاتې شوی ټوکر چېرې دی؟

- هغه به لا ښه ښکاره شي، که کوم بل څه، تر هغه لاندې وانه غوندې، خورا ښه ښه او ښکلي به وي.

فرانسوي، څه پیسې له جیبه راوویستې او کراتایوف ته یې ورکړې او به خندا یې وویل:

- مننه، مننه ملګریه! خو پاتې ټوکر به څنګه شي؟

د پېیر دې ته پام شو چې پلاتون نه غواړي، پر هغه څه ځان پوه کړي چې فرانسوي یې وایي، هغو ته یې کتل، خو هېڅ یې نه ویل. کراتایوف، فرانسوي ته د پیسو له امله مننه وویله او له خپل کار نه یې خوند اخیستو ته دوام ورکړ. فرانسوي، هماغه شان په پاتې شوي ټوکر

ټینګار کاوه او له پېير نه يې هيله وکړه چې دده خبرې، کراتايوف ته وژباړي.

کراتايوف وويل:

- په پاتي شوی ټوکر دی څه کوي ؟ موږ ته يو ښه ګيتس ترې جوړېږي .. ښه ده، ښه ده، خدای دې مل شي.

او کراتايوف چې ناڅاپه يې دبشرې رنګ بدل شو ، په خورا خواشينۍ يې ټوکر چې ښه يې مروړې و ، له کميس لاندې راوويست، هغه ته يې ورکړ او وې ويل:

- بلا ورپسې.

کراتايوف، تر دې خبرې وروسته بېرته لاړ. فرانسوي ټوکر ته وکتل، په چرت کې لاړ، په پوښتنيز انداز يې داسې پېير ته وکتل چې ګواکې د پېير غلچک ده ته څه وويل.

فرانسوي ناڅاپه تک سور شو او په قهرجن آواز يې چغه کړل:

-پلاتونه ! پلاتونه چېرې څئ ؟ راشه، راشه، دا ټوکر واخله، دا دې ستا وي.

فرانسوي، ټوکر هغه ته ورکړ، له هغه نه يې مخ واړاوه او لاړ.

کراتايوف سر وښوراوه او وې ويل:

- وايي چې کافر دی، کافر... کافر دې وي، خو رحم خو لري.

سپين ږيري وايي، غوړ لاس نرم وي او وچ لاس ماتېږي. هغه خپله لوڅ لغړ دی او ټوکر يې ماته راکړ.

کراتايوف چې په خيالو کې ډوب و او په موسېدو موسېدو يې هغه ټوکرته چې په لاس کې و ، کتل، تر شېبه چوپتيا نه وروسته يې وويل:

- خو يوه جوړه ښه ګيتس ترې جوړېږي.

او ترې دې خبرې نه وروسته، د اسيرانو کوټې ته ورننوت.

۱۲

د پيير له اسيريدو څلور اونۍ تېرې شوې وې. که څه هم فرانسويانو هغه ته ويل چې دی به د سرتيرو له زندانه، د افسرانو ځای ته ورولېږدوي، خو دی په هماغه ځای کې پاتې شو چې لومړې ورځ ورته راوستل شوی و.

پيير په کنډوالـه شوي او سوځېدلي مسکو کې داسې سختۍ، خوارۍ او له زوريدو نه ډکې ورځې وليدلې چې زغمل يې له انساني واکه لرې وه، خو هغه د خپل پياړی بدن او روغتيا له برکته چې ده درلودل ځان ښه احساساوه.

ده نه يوازې هغه هر څه په آسانۍ بلکې په خوښۍ زغمل. په همدې موده کې ده هغه روحي آرامي وموندله چې دی تر اوسه پورې بې ګټې ورپسې ګرځېده. هغه په خپل ژوند کې ډېر وخت هره خوا د غه ارامي لټوله، خو په پای کې هغه د غه آرامي او روحي کراري، د برادينو په جګړه کې، د سرتيرو ارامي او روحي ارامتيا، دی په حيرت کې اچولي و. هغه به تل ستومانه او لار ورکی و. هغه د غه ارامي په خيريه چارو، په فراماسوني خدمتونو، په عياشۍ، شراب څکلو، مېړانې، سرښندنې او له ناتاشې سره په شاعرانه مينه کې لټولې. ده هڅه کوله چې د غه آرامي د تفکر له لارې تر لاسه کړي. خو په دې ټولو لټولو کې هغه لا پسې بې لارې او ځان يې دوکه کړی و. هېڅ په لاس نه و، ورغلي، خو په پای کې، پرته له هغه چې خپله يې پام شي، هغه د غه ارامي او سوله ايز حالت له ځان سره د سولې او يوازې د مرګ د وحشت او له

تقوا سره د بلد تیا له لارې او کراتایوف سره د پېژند ګلوۍ له برکته تر لاسه کړل. داسې برېښېده هغه وحشتناکې شېبې چې ده د خپلو نورو اندېوالانو د اعدامولو په وخت کې ولیدلې او وزغملې، هغه وحشتناک خیالونه او احساسات چې تر هغه پورې دده تر پامه خورا غوره برېښېدل، د تل لپاره دده له ذهن او خیال نه وتورږل شول او چور یې ترې هېرکړل. هغه ته نه د روسیې غمونه، نه د جګړې کړاونه، نه د سیاست ناندرۍ او نه د ناپلیون اند ېښنې، یو هم مهم نه و او داسې یې انګېرله چې ده پورې اړه نه لري، ده، د هغو په وړاندې کومه دنده او پور نه لاره، نو ځکه ده نه شي کولای، د هغو په اړه قضاوت وکړي. هغه د کراتایوف دا خبره تکراروله چې ویل یې:

-روسیه اوړۍ او یووالی نه لري.

او دغو خبرو په عجیبه ډول دی آراموه. اوس ده ته خپل هغه تکل چې غوښتل یې ناپلیون ووژني، نه یوازې د پوهېدو وړ نه و بلکې خورا د خندا برېښېده. له رازه په ډکو شمېرونو او حسابونو کې فال لیدل او... مکاشفه، اوس ټول ورته بې معنی او ملنډې برېښېدل.

د خپلې ښځې په وړاندې کرکه او هغه ننګ چې ده د خپل ځان لپاره بدنامي ګڼله، نه یوازې اوس ده ته بې معنی بلکې په زړه پورې هم نه برېښېده. ده به ویل:

- دا ده پورې څه اړه لرله چې دغې ښځې چېرې او څنګه هسې ژوند کاوه چې د هغې خپله خوښېده ؟

په تیره بیا ده دا ده پورې څه اړه لرله چې دی او یا نور په دې پوه شي چې د کوم اسیر نوم ګراف بېيزاو خوف دی. ؟

اوس یې زیاتره وخت له سردار اندرې سره خپلې مرکې او خبرې وریادولې. تل یې په خیال کې له هغه سره خپل خیالونه یوګڼل، خو په

لږ څه توپير، د هغه په اند ښـنو پوهېده. سردار اندرې فکر کاوه چې نيکمرغي تل ناوړه څه دي، خو دغه خبره يې له خواشينۍ او ملنډو نه په ډګه ژبه کوله. داسې برېښېدل چې د دغې خبرې په ويلو سره کوم بل خيال اوروي. دده د خبرو معنی دا وه:

- په مورې کې د نيکمرغۍ دلاس ته راوړلو ټولې هڅې او لېوالتيا يوازې ددې لپاره دي چې مورې هغې ته ونه رسېږو او ونه ډارېږو، خو پيير، پر ته له هغه چې پر دغو اند ښـنو ځانښود نه وکړي، پر هغو ښه پوهېده او د عدالت غوښتنه يې کوله. د رنځ نشتوالي، د اړتياوو پوره کېدل او د هغه په پايله کې د ژوند او کار د ډول لپاره د ټاکنې ازادي، اوس د پيير لپاره بې شکه او تر ټولو غوره انساني نيکمرغي برېښېده. دلته او اوس د لومړي ځل لپاره پيير په پوره توګه له خوړو او خوند اخيست. هغه وخت چې وږی کېده او خواړه يې غوښتل، هغه له څکلو خوند اخيست، له خوبه يې خوند اخيست، کله چې تږی کېده له اوبه نه يې خوند ګاټه او له تو د يدو نه چې کله به ساړه و، کله به يې چې له چا سره غږېده، خبرو به خوند ورکاوه او د هغه سړي اوريدو ته به غوږ. غوږ. و. د اړتياوو پوره کېدل، ښه خواړه، پاکوالي او ازادي، اوس دده لپاره، نيکمرغي، چې پخوا ترې بې برخې و، هرڅه، هرڅه غوره نيکمرغي برېښېده. د کار او د ژوند، د ډول ټاکنه چې تر اوسه دده ته ناشونې وو، داسې آسانه برېښېدل چې هېرول يې، په ژوند کې بې پايه ارامي، دا اړتيا د پوره کولو نه، د لاس ته راغلې نيکمرغۍ ټول خوند له مينځه وړي. او د کار په غوره کولو کې زياته آزادي، هماغه آزادي ده چې ده ته په ژوند کې زده کړې، بډايتوب، ټولنيز دريځ ورکړي و. دغه کار، د هغه لپاره د کار غوره کول خورا ګرانول او د کار اړتيا او د هغه کېدل يې ناشوني کول.

د پېير ټولې هيلې او خيالونه اوس دده دژوند هغو وختونو پورې تړلي وو چې دی آزاد شي. په هر حال تر دې نه وروسته، د ټول ژوند په موده کې پېير په خورا لېوالتيا د خپل دغه يو مياشتني اسارت، ددغې مودې د ژورو او خوښې پارونکو احساساتو چې نور يې احساسولې نه شي او تر ټولو غوره لا دا چې د هغې ژورې او بې پايه ورځې د آزادي په اړه و، چې په همدې موده کې، ده د هغه خوند ليدلی و، فکر يې کاوه او غږيده.

کله چې لومړۍ ورځ هغه سهار له خوبه پاڅېد، له خپل اسارت ځايه دباندې رڼا ته ووت، تر هرڅه دمخه يې د نووادويچی د کليسا ګنبدې او صليبونه وليدل. له دوړو نه پر ډکو شنيليو يې يخ وهلی شبنم وليد. د وربيوفې دغونډۍ لوړې څوکې يې وليدلې، دمسکو د سيند پرڅنډه و يې تاو راتاو شوې ګڼې ونې چې لرې لرې په ګلابي افق کې ټېټېدې ليدې، دتازه هوا خوند يې په زړه کې احساس کړ، له مسکوه ددښتو پلو ته يې دالوتکو کارغانو کغېدل واوريدل او بيا وروسته چې ناڅاپه دختيځ په لرو لمنو زرينې دوړې راخورې او دلمر تبۍ په خورا پرتمين برې د ګڼو وريځو له غبرې راوښويده او ټولې ګنبدې، دکليسا دصليبونه، شبنم او لرې لرې افقونه، په دغې رڼايي کې ډوب شول. پېير ، داسې يو نوی له خوښۍ او نيکمرغۍ نه ډک احساس، احساس کړ چې تر هغه وخته پورې يې په ژوند کې هېڅکله احساس کړی نه و.

دغه احساس نه يوازې داسارت په ټولو موده کې هغه پرېنښود بلکې څومره به يې چې ژوند سختېده، په هماغه کچه به دغه سختۍ لاپسې زياتېدلې.

هغه درناوی چې په دغه اسارت ځای کې تر ځای پر ځای کېدو نه وروسته، دده په وړاندې، له ده سره نورو اسيرانو، ده ته کاوه، دی يې

هر ډول درنې چارې او د هر شي زغم ته هڅاوه او د هغه، هغه معنوي پیاوړتیا یې لا پسې پیاوړې کوله. په څو ژبو بلدتیا، هغه ته د فرانسویانو درناوی، د هغه سادګي او پر ځان ډاډ او دا چې هرڅه به چاله ده نه غوښتل، ده به ورکول(هغه دافسرانو په شان هره اونۍ درې روبله ترلاسه کول)دا سارت په ځای کې یې، د خپل ځاني قوت له برکته پر دیوال د میخ وهلو له لارې، سرتیرو ته خپل توان ښودل، هغه مهرباني او خواخوږي چې ده له نورو اسیرانو سره په خپلو کړو وړو کې کوله، ددې زغم او استعداد له امله چې کرار او ناخوځېدونکی کېښې، هېڅ ونه وایي او په فکر کې ډوب شي، دې ټولو ځانګړتیاوو سره سره، هغه دنورو لپاره یو مرموز او تر نورو غوره څوک بریښېده، هغو ځانګړتیاوو، لکه دده بدني پیاوتیا، آرامه ژوند ته بې اعتنایي او دده سادګي نه یوازې هغه ته کوم تاوان نه و رسولی بلکې هغه یې د نورو اسیرانو په مینځ کې په بې سارې خبرې او اتل بدل کړی و. پېیر داسې انګېرله چې دغه دریځ دنورو په وړاندې دی لا مسوول او پوروی کوي.

۱۳

داکتوبر د شپږمې نه د اومې پر شپه، له مسکو نه د ګټندویو فرانسویان وتل پيل شول. پخلنځي، انبارونه او زندانونه رنګېدل، کراچۍ او ګاډي باريدلې او پوځي ډلې لارو ته سېخېدلې.
د سهار په اووبجو فرانسوي پوځونه، سفر ته چمتو، له خپلو وسلو سره، خولۍ پر سر، کځوړې پر شا يا پر اوږو پرتې، دد غه زندان پروړاندې کتار شوي وو او د هغو کسانو غږ يې اوريده چې اپلتې يې غږولې او يو بل يې په بدو ښکنځلو ښکنځل.
د ننه په زندان کې هر څه چمتو وو، ټولو اسيرانو جامې اغوستې وې، ملايې تړلې، بوټ پر پښو او يوازې دې ته سترګې په لاره وو، چې د تګ او وتو غږ وشي، يوازې ناروغ سرتيري سکالوف، خوار، رنګ الوتی چې له سترګو يې شنې شنې کړۍ اوښتې وې، نه يې کالي اغوستي او نه يې څه په پښو کړي وو، يوازې پر خپل ځای ناست او خپلو ملګرو ته يې، چې يوه هم ده ته پام نه کاوه په پوښتنيزه سترګو کتل او پرله پسې يې کرار کرار او يو رنګه زګيروی کاوه. داسې ښکاريده چې هغه نه هومره له ناروغۍ نه (هغه له ډېره اسهاله وينې کېناست) بلکې دی له يوازې پاتې کېدو نه ډاريده. او له همدې ډاره يې زګيروی کاوه.
پېير، هغه بوټ پر پښو کړي وو چې کراتايوف، د فرانسويانو لخوا، له راوړي چرم نه ورته جوړ کړي وو، ملايې هم په يوې ريښکۍ تړلې وه، ناروغ ته ورنېږدې او د هغه تر مخې د پښو پر سر کېناست.
هغه وويل:

- او خدایه !او خدایه مړ به شم، مړبه شم خدایه !
پېیر وویل:
-ښه ده، ته صبر وکړه. زه به اوس له هغو نه وپوښتم.
هغه پاڅېد او د زندان پلو ورغی، دلگی مشر، له دوو تنو سرتیرو سره جوخت له بهره، راننوت. دا دلگی مشر، هماغه څوک و چې پرون یې ده ته د پیپ څښولو ست کړی و. دلگی مشر او سرتیری د تلونکو په ډله کې وو. کڅوړې یې پر شا، خولۍ یې پر سر او د خولیو بندونه یې ترزنو لاندې تړي وو. د هغو څېرې چور بدلې شوې وې.
دلگی مشر د دروازې پلو ته ور روان و چې د قوماندان په قوماندې دزندان دروازه وتړلي او باید د دغه ځای تر پرېښودو او خوځېدو دمخه اسیران وشمېري.
پېیر وویل:
- دلگی مشره !له ناروغ سره څه کوئ ؟
خو په هغه شېبه کې چې هغه دا خبره کوله ده ته شک پیدا شو چې دا هماغه دلگی مشر دی او که بل کوم، نا آشنا سړی دی، ځکه د هغه کړه وړه، خورا ناوړه شوي وو.
د پېیر د دې خبرې سره هممهاله، ناڅاپه له دواړو خواوو نه د ډهل غږ واوریدل شو. دلگی مشر، د پېیر د خبرو په اوریدو تندی تریو کړ، وې ښکنځل او دروازه یې په گړز پورې کړه. په زندان کې تپه تیاره شوه او له دواړو خواوو نه د ډهل په رارسېدونکي غږ کې، د ناروغ د زگیروی غږ ورک شو.
پېیر، له ځانسره وویل:
- داده، داده بیا پیل شوه.
او ده له ارادې پرته یې پر ملا ساړه راخواره شول. د دلگی مشر په

بدله شوې څېره کې، د هغه دغږېدا په آواز کې، دډهل په پارونکي او کړوونکي غږ کې، پيېر، هغه له رازه ډک او هر له هر څه نه بې پروا قوت وپېژاند چې انسانان دې ته اړ وي چې، د دوی له خوښې نه پرته ځان ته ورته کسان ووژني. هماغه قوت چې ده د خپل اعدام په ورځ ليدلی و. له دې قوت او واکه ډارېدل، له هغه نه ډډه کول، له هغو کسانو نه چې وسلې يې په لاس کې دي، داهيله کوله، يا هغه ته نصيحت کول هسې بابيزه خبره ده.

پيېر، اوس په دې خبره پوهېده، هغه بايد انتظار ويستلای وای او زغم يې لرلای وای. پيېر نه ناروغ ته ورنږدې شو او نه يې وروکتل. هغه په تريو تندي، خواشينۍ او په پټه خوله د زندان دروازې ته ولاړ و.

کله چې د زندان دروازه پرانستل شوه، اسيرانو لکه د پسونو د ګلې په شان سره پورې وهل، يو بل يې لاندې کول، له يو بل نه مخکې کېدل او د دروازې ترمخې کوټه شول. پيېر تر ټولو نه مخکې او هماغه تورن ته نږدې شو چې د دلګۍ مشر په وينا چمتو و، له پيېر سره هر ډول مرسته وکړي. دغه تورن هم د تنګ جامې اغوستې وې او د هغه د ساړه غلچلک او سړې بشرې نه ((هماغه)) څه څرګندېدل چې پيېر د دلګۍ مشر په خبرو او د ډهل په آواز کې احساس کړی وو.

تورن چې سخت په قهر و، د اسيرانو سره نښتي کتار ته چې له څنګه يې تيرېده، کتل او پرله پسې يې سپارښتنې کولې.

- خوځېږئ، خوځېږئ!

پيېر که څه هم په دې پوه شو چې تورن ته رسېدل به کومه ګټه ونه لري، خو بيا هم هغه ته ورنږدې شو.

تورن په داسې يو پردې غلچک چې ګواکې پيېر هېڅ نه پېژني، هغه ته وکتل او وې ويل:

- څه غواړئ ؟
پېير په اسارت کې د پاتې ناروغ خبرې وريادې کړې.
تورن ځواب ورکړ:
- مړ خو به نه وي، خوځېدای خو شي او پرته له هغه چې پېير ته وګوري، پر اسيرانو يې چغو ته دوام ورکړ:
- خوځېږئ، ژر ژر خوځېږئ !
پېير ځواب ورکړ:
خوځېدای نه شي، حال يې مرګني دی.
خو افسر لا تندی تريو کړ او په يوې چغې يې پېير ته وويل:
- ورکېږه رانه، بلا درپسې...
-ډنګه، ډنګه، ډنګه، ډنګه، ډنګه، ډنګه ،... د ډهل غږ، شر او شور کاوه او پېير پوه شو چې هغه مرموز قوت پر دغو خلکو لاس برى شوى او اوس نورې خبرې هېڅ ګټه نه لري.
اسير افسران يې له سرتيرو افسرانو نه جلا کړل او ورته وې ويل چې مخکې لاړ شي. ددغو افسرانو شمېر چې پېير هم د هغو په ډله کې و ، ډېرشو تنو ته ورسېد ، خو د اسيرو سرتيرو شمېر ، تر درې سوو هغو نه هم زيات وو.
هغه افسران چې له نورو زندانونو نه را پربښودل شوي وو ، يوه هم پېير نه پېژانده. د هغو جامې تر پېير هغه نه خورا ښې او پاکې وې، نوځکه يې هغه ته په شک او ديوه پردي په سترګه کتل. پېير ته نبږدې يو اسير چې ښکاريده خپل اسير انديوالان يې ډېر درناوی کوي، يو څورب، تک ژيړ او ښتي جګړن چې خواشينی بربښېده او تاتاري چپنګۍ يې اغوستې او ملا يې په يوه دستمال تړې وه، روان و. هغه په يوه لاس تمبکمروړه (د تنباکو غوټه) تر تخرګ لاندې منډلې وه

او په بل لاس يې لاسي چلم چې د ختهو سرخانه يې لرله، نيولې وه. جګړن چې غړمبېده، ستمېده او له ټولو سره په شر او شور کې و. هغه داسې تصور کاوه چې ټول دی پورې وهي، ټول تلوار کوي، حال دا چې چېرې يې تلوار کړی وای؟ ټول حيران و، حال دا چې هغوی له حيرانۍ هېڅ نه و. يل، ټيټ ونی افسر له ټولو سره غړېده او داسې اټکلونه يې کول چې اوس به دوی چېرې او څومره لرې بيايي او دوی به نن تر کومه ځايه پورې ورسېږي. هغه مامور چې رسمي جامې اغوستې او ليمڅې بوټ يې پر پښو و، هرې خواته منډې وهلې، د مسکو د سوځېدلو ودانيو ننداره يې کوله، خپل د سترګو ليدلی حال يې په لوړ آواز نورو ته وايه او ويل يې چې دا يا هغه کنډواله تر سوځېدو د مخه څنګه وه. دريېم افسر چې په ختهه پولنډی و، له هغه مامور سره چې پوځي جامې يې اغوستې وې، په دې نانديره کولې چې د مسکو د ودانيو په پېژندنه کې تيروتلی دی او د خپلو خبرو رښتياوالي ته يې ډېر دلايل هم راوړل.

جګړن په خواشينۍ وويل:

- څه بيځايه نانديره کوي؟ پلار دې سپرو مړ کړ که پليو، ستا له ښې يې وويست. د نيکول کوڅه وسوه او يا د والس، ټول يو شي، وينې چې مسکو ټول ايره شوی دی او هر څه تر پايه سوځېدلي دي.

او هغه څوک چې تر شا يې روان و، هغه يې پورې واهه او ورته وې ويل:

-څه پورې وهل کوئ؟ بله لاره نه شته که څه؟

سره له هغه چې، هغه، دی هېڅ پورې وهلی نه و.

د مسکو د سوځېدلو کورونو له ليدو نه، له دې خوا او هغې خوا نه داسيرانو د خواشينۍ او افسوس آوازونه اوريدل کېدل.

- وای، وای، اخ، دا څه حال دی؟ دا زما مسکو او اريچي ګورئ!

زبووا ګورئ او کرملین ګورئ چې نیمایي نشته. ما خو ویل چې تول زاماسکوریچي سو ځبدلی او کنډواله شوی دی. مهرباني وکړئ. .

جګړن وویل:

- نو پوهېږئ چې تول، تول ایره شوي دي، نو خبرې بیا څه په کار دي؟

دخوموفسکس (دمسکو له څو سیمو نه یوه سیمه وه چې سوځبدلې نه وه) په سیمې کې، کله چې د یوې کلیسا له مخې تیریدل، تول اسیران ناڅاپه یوې خواته کنډک شول او د کرکې او خواشینۍ چغې یې پورته شوې:

- ګورو کافرانو څه کړي دي؟ یو مړی پروت دی او چا په څه شي غوړ کړی دی.

پییر هم د هغې کلیسا خواته چې د کرکې او خوابدۍ آوازونو او چغې ترې اوریدل کېدل ورنېږدې شو او په تت حالت کې یې هغه څه ولیدل چې د کلیسا پر دیوال ورتکیه شوی و. هغه د خپلو هملارو اندیوالانو له خبرونه چې هغه دوی ته تر ده نه ښه ښکاریده، په دې پوه شو چې دا د کوم سړي مړی دی او د کلیسا دیوال ته درول شوی و او مخ یې د لوګیو پر مومو ورغوړ شوی دی.

د پوځ دڅارونکو او اداره کوونکو ښکنځلې او چغې واوریدل شوې:

- ځئ! ژر ځئ! بلا وهلو، لعنتیانو!

او فرانسوي سرتیرو له غضبه په ډکې نوې ځپې، هغه اسیران چې په خواشینۍ یې دیوال ته د ولاړ مړي ننداره کوله، وړاندې پورې وهل.

۱۴

د خاموفيکوف په کوڅه کې اسيران يوازې او هغوی پسې پر آسونو سواره ساتونکي او له هغو سره مل ګاډۍ او کراچۍ روان وو، خو کله چې د خوړو کالو بازار ته ورسېدل د توپونو له يو لوی کتار سره چې ولسي ګاډۍ او کراچۍ هم ورسره ګډې شوې وې، مخامخ شول.

پله ته نېږدې ټول ودريدل، ټول دې ته ستر ګې په لاره شول چې مخکې تلونکې ډله وخوځېږي. اسيرانو د پله له پاسه، تر ځانه وړاندې او تر ځانه وروسته بې شمېره ګاډۍ او کراچۍ ليدلې. ښې اړخ ته، هلته چې د کالوژسکايا او نيکوچسکايا لارې سره يوځای کېدې، تر ډېرو لرو لرو پورې، بې شمېره سرتيري او ګاډۍ ليدل کېدې. هغه په تګ تګ کې وړاندې ورکتل..

دا تر ټولو نه دمخه وتلې د بوګارون قطعه وه. د هغه شاته، د سيند پر غاړه او د کامي پر پله د مارشال(نيا)پوځونه او د هغو د ګاډيو او کراچيو کتار روان و.

د داوو، قطعه چې اسيرانو هم هغو پورې اړه لرله، د کريمسکي د ګدر له لارې روان و او يوه برخه يې د کالوژسکايا واټ ته هم ور اوښتې وه، خو د ګاډيو او کراچيو کتار او قافله دومره اوږده وه چې د بوګارون د قطعې وروستۍ ګاډۍ لا د مسکو د کالوژسکايا واټ ته نه وې وروتلې چې د (نيا) د سرتيرو مخکنۍ ډلې بيا د بالشايا اردينکي واټ ته ورننوتلې وې. اسيران د کريمسکي د ګودر نه تر تيريدو وروسته، څو ګامه وړاندې لاړل، بيا ودريدل، بېرته وخوځېدل او له هرې خوا

ګاډی او سرتیري پرله پسې او په زیاتېدونکي ډول را روان وو. هغه څو سوه متره لاره چې پل یې د کالوژسکایا له واټه بېلاوه، اسیرانو څه کم په یوه ساعت کې ووهله او د زماسکواریځسکي او کالوژسکایا د واټونو دیوځای کېدو په ډګر اوګرځني کې دیوې لویې ډلې په توګه څو ساعته ولاړې پاتې شوې.

دګاډیو او ارابو خوځېدا او د هغو د تګ راتګ شر او شور، دګامونو او منډو غږ، دقهر او غضب چغې او نارې او ښکنځلې چې د سیند دڅپو شرهاري ته ورته وو، له هر پلوه اورېدل کېدې. پېیر دیوې ودانۍ نیمه سوځېدلي دیوال ته غبرګ ولاړ و او دغه غږ ته چې په تصور کې، هغه ته دډهل د غږ په شان برېښېده، غوږ غوږ و.

څو تنه اسیر افسران، ددې لپاره چې هرڅه ووینې، پر هغه نیمه سوځېدلي دیوال وروختل چې پېیر یې څنګ ته ولاړ وو. هغوی ویل:

-دغه ته وایي خلک ! ته به وایې چې قیامت دی، په توپونو ورختلي ! ګورئ ! ښه ګورئ څه حال دی ؟ نامردانو هرڅه لوټ کړل ! هلته شاته ګورئ پر خپله کراچۍ یې څه بار کړي دي ؟ ته ښه ګوره ! کوم شمایل نه یې کوم شي شکولي دي. توکل په خدای، داسې ښکاري چې هغه باید الماني وي. توکل په خدای، زموږ کلیوال بزګر دی. هو هو پدرلعنتی داسې یې بار کړی چې په لاره هم تلای نه شي. هغه بل بیا کراچۍ لاندې کړې، خپله پرې سپور شوی، ته ښه ورته ګوره ! د صندوقونو پر سر ناست دی. هو ! بابا دوی سره نښتي دي.

-اخ ! وهه یې ! په وربوز یې وهه ! تاته وایم په وربوز ! تر ماښامه هم چېرې تلای نه شو. ګورئ ! ګورئ ! ګورئ ! رښتیا وایم داخپله ناپلیون دی، ښه ورته ګورئ عجیبه آسونه دي ! د کراچیو او ګاډیو سرته ګورئ ! دتاجونو څه ځانګړې نښې پرې ولاړې دي. ګاډی یې د

يوې ښې کوټې په شان ده. يوه بوجۍ ترې ولويده، هغه نه وينئ، بيا يې سره ووهل، هغه ښځه ګوره !والله چې بد شي نه ده، هوکې !څه وايې، تاته خو لاره هم پرانيزي، ته ګوره !پاى يې نه ليدل کېږي. دا نجونۍ ګوره !روسي دي، خداى دې لري، نجونۍ، هسې په کراره په ګاډۍ کې ناستې دي...

له هماغه شېبې نه چې پيير د هغه مرموز قوت په پيدا ايښت پوه شو، هېڅ شى، دى نه حيراناوه، نه د هغه مړي ليدل چې چا د ټوکو او ملنډو لپاره غوږ او تور کړى و او نه د دغو ښځو چې ښکاره نه وه چې کومې خواته ځي او مندې وهي. او نه آن د مسکو کنډوالو کېدلو او ايره کېدو او نه نورو ټولو هغو شيزونو چې پيير اوس ليدل، يوه هم نه شو کولاى پر ده کومه اغيزه وکړي. داسې بربښېده چې د هغه روح سختو ورځو ته سترګه په لاره دى. هغه له هر هغه څه نه چې د ده روحي توان ته يې تاوان رساوه، ډډه کوله.

د ښځو ګاډۍ راورسېده. تر هغې نه وروسته، بيا ډولا ډول ګاډۍ، کراچۍ او څه نورې ارابې چې سرتيري په کې سپاره وو او په يوې نيمې کې به ښځبنه سپرې وې، رارواني وې.

پيير دغه خلک يو يو او جلا جلا نه ليده، هغه يوازې د هغو خوځون ته کتل، داسې بربښېده چې ټول دغه آسونه او وګړي کوم مرموز قوت وړاندې باسي. ټول هغوى د هغه يو ساعت په اوږدو کې چې پيير د هغو په ننداره بوخت و، له بېلابېلو کوڅو نه راوتل او ټولو يوه هيله لرله او هغه دا چې ژر تر ژره له دې ځايه تير شي. ټول هغوى په يوډول يو بل نه خپه کېدل او يو له بل سره يې لاس آچاوه. يو او بل ته يې په يو ډول خولې کږولې. تندي يې تريوول، ټولو په يوه ډول يو بل ښکنځل، هماغه د ځوانۍ تندوالى او غوختوب، پر يو بل د بربېد تکل او تر

ښکنځلو وروسته یو بل ته هماغه شان بد کتل چې نن سهار پېیر د ډهل وهلو په وخت ي د بربېدګي په څېره کې لیدلي وو.

لمر په غړ غړو و چې د کتار مشر، خپل سرتیري او ساتونکي راټول کړل. په چغو او نارو، په زور زور غړېدا، د ګاډیو او کراچیو منځ ته ورننوت او اسیران چې له هرې خوا محاصره شوي وو، د کالوژسکایا واټ ته ورننوتل.

په چټکۍ روان وو، چا دمه کولو ته نه پرېښودل او تر هغه چې لمر ونه لوید له خوځېدا هم پاتې نه شول. کتار کتار ګاډۍ ودرېدې او خپلې سورلۍ یې درېدو ته چمتو کړې. ټول نارضا او خواشیني برېښېدل. تر ډېرو د ښکنځلو، چغو او غضب آوازونه او ناندریو غړونه اورېدل کېدل..

ساتونکو له خپلو اسیرانو سره، تر هغه وخته لا زیاته د ښمني کوله چې سهار د مسکو نه د خوځېدا په وخت کې یې له هغوی سره کړې وه، دا د لومړي ځل لپاره و چې په دې تمځای کې اسیرانو ته، له خوړو سره، غوښه، هغه هم د آس غوښه ورکول کېږي.

داسې برېښېده چې ټولو فرانسویانو، له افسره تر سرتیري پورې له هره اسیره کرکه پیدا کړې، کړه وړه یې د هغو په وړاندې کرکجن او له قهره ډک شوي او دې کرکې له هغوی سره د دوی د پخوانۍ دوستۍ او لېوالتیا ځای نیولی و.

د کرکې او د ښمنۍ د غه احساس هغه وخت لا پسې پیاوړی شو چې د اسیرانو د سر شمېرنې په وخت کې څرګنده شوه چې هغه روسي سرتیری چې له مسکو نه یې د وتلو په وخت کې یې د ګېډې د ناروغې پلمې کولې، تښتېدلی دی. پېیر ولیدل چې یو فرانسوي څارونکي، یو روسي سرتیری چې له دې کبله چې له لارې لرې لرې شوی،

وواهه او دا یې واوریدل چې جګړن هماغه فرانسوي چې ده خپل دوست ګاڼه، دلګۍ مشر د روسي سرتیری د تېښتي له امله وښکانځه او ورته وویل چې محکمې ته به یې ولېږي. دلګۍ مشر، دده خبرې په خوا ب کې وویل چې روسي سرتیری ناروغ و او خوځېدای نه شو، افسر ځواب ورکړ، سپارښتنه شوې ده، هر هغه څوک چې له تګ او خوځېدا پاتېږي، باید وویشل شي. پېیر دا سې انګېرله، هغه زورونکی زورور قوت چې د سرتیرو د اعدام په وخت کې دی، سرسامه کړی او اغیز یې پرې کړی و، او بیا دا سارت په وخت کې هومره نه احساسېده، اوس بیا پر ده راخوره شوی دی.

هغه یو سخت وحشت پسې اخېستي و، خو ده داسې احساسوله چې هر څومره هغه زورونکی زورور قوت، دده د ماتولو لپاره قوت اخلي، په هماغه اندازه د هغه له قوته لرې کېږي او دده په زړه کې، د ژوند قوت پیاوړي کېږي.

پېیر، خپله هغه ماښامنۍ چې د اوروبشو ډوډۍ او دآس د غوښې شوروا وه، وخوړه او د ډوډۍ په لړ کې یې له خپلو ملګرو سره د زړه خواله وکړه. نه پېیر او نه د هغه ملګرو، یوه هم، نه د هغه په اړه چې دوی په مسکو کې لیدلي وو څه ویل، نه د دوی په وړاندې د فرانسویانو د زور زیاتي په هکله او نه د هغې سپارښتنې په اړه چې له پښو پاتې ناروغان باید وویشل شي. داسې بربښېده چې دوی ټولو دا سارت د سختیو په وړاندې چې دم په دم زیاتېدې، ټینګار کوی، دغه ټینګار دوی د خوښۍ او یا تریو تندی د ښودلو په بڼه ښوده. هرکله چې به خبره ، ورځني ژوند او حال ته ورسېده، بیا یې خبره سره بدلوله.

ډېر وخت تیر شوی و چې لمر لویدلی و. په راڼه آسمان کې ځای ځای ستوري ځلېدل. سرې نیمې میاشتې چې نوی یې سر راهسکاوه لکه د

اورنۍ لمبې په شان د آسمان په لمنه کې خوره شوې وه. د سپوږمۍ پلوشو ډاګونه روښانه کړي و. لمر لويدلی و، خوشپه لا پوره خوره شوې نه وه. پيير د خپلو نويو دوستانو له مينځه پاڅېد، د اور له مينځه، د واټ بلې خواته چې ويل کېدل، هلته اسير سرتيري ځای پر ځای شوي دي، ورواوښت. غوښتل يې چې له هغوی سره څه د زړه خواله وکړي، خو هغه، فرانسوي پيرې پرېښښود او بېرته راستون شو.

پيير، بېرته راستون شو، خو هغه د نغري څنګ ته کېناست او نه د خپلو ملګرو خواته بلکې هغه د ګاډۍ خواته پر سره ځمکه کېناست، پښې يې راټولې کړې، سر يې ګريوان ته کړ. تر ډېرې مودې په خيالونو کې ډوب، همداسې په کراره کېناست. پيير ته هېڅ چا مزاحمت نه کاوه. ناڅاپه يې خنديدل پيل کړل. هغه په ډډ، خواږه او لوړ آواز داسې په لوړه خنديده چې خلکو له هرې خوانه په حيرت او تعجب پام وراړاوه او ددغې عجيبې او بې سارې خندا خاوند ته يې ورکتل.

پيير په کړس کړس او لوړه خندل:هه ها.. خه خا... ها ها ها... او له ځانسره په لوړه غرېده:

-سرتيرو نه پرېښودم، زه يې ونيولم او هلته يې بندي کړم. هغوی زه اسير کړی او ساتلی وم. څوک ؟ زه يې اسير کړی وم ؟ زه ؟ زه يې ؟ زما ابدی روح ! ها هاها، خاخاخا !

داسې يې په کړس کړس خندل چې اوښکې يې له سترګو ښکته شېوه وې.

يو څوک پاڅېد، ده ته ورغی چې وګوري، دغه عجيب سړی په څه پورې خاندي. پيير نور نه خنديده، پاڅېد، له دغه ځيرمن سړي نه لرې شو اوخپل شا او خوا يې وڅارل.

هغه ستر پوځ چې د خلکو له ګڼې ګونې، غرېدا، دنغريو د سرو لمبو

لـه ترکهـاري او شـر و شـوره نـا آرامـه و ، کـرار کـرار آرامیـده. بشـپړه سـپوږمۍ، ځلبـدونکي او لـوړه آسـمان تـه راختلـې وه. د پـوځ آپلـو کروندې، شنبلیو او ځنګلونه چې تر دې دمخه تت برېښـېدل، اوس لـږ لږ، په افقونـو کـې کـرار کـرار را ښکاره کېدل. د دغـو ځنګلونو لمنې او د کروندو غاړې هغه بې پایـه روښـانه افقونـه وو چـې لوړېـدل او ټيټېـدل او دلیدونکو پـام یې ځانتـه وراړاوه. پیېیر سر پورتـه کـړ او آسـمان تـه، دبې پایـه ستورو سـیند تـه چـې ټـولـو سـترګکونه وهـل، کتـل. هغـه لـه ځانسره ویـل:

-دا ټول زما دي، دا ټول په ما کې دي او دا ټول زه یم. او دا ټول هغـو نیولي ، بندي کړي یې دي او په لرګینو کوټو کې یې اچولي دي.

هغه وموسېد ، لاړ، د خپلو نورو انډیوالانو منځ تـه ورغـي او ویـده شو.

۱۵

د اکتوبر په لومړیو نېټو کې، د ناپلیون یو بل استازی، کوتوزوف ته راغی او د روغې داسې یو لیک یې راوړ چې ګواکې له مسکو نه لیکل شوی دی، حال دا چې ناپلیون، د کالوژسکایا په پخوانۍ لاره، له کوتوزوفه وړاندې تللی و.

کوتوزوف دې لیک ته هم د هغه لومړني لیک په شان چې لیورستون راوړی و، هماغه شان ډول ځواب ورکړ، هغه ځواب داسې و:

-د روغې په اړه خبرې ناشونې دي.

تر دې ډېر ژر وروسته، د دوروخوف دایله جارۍ له پوځه چې د تاروتینې له کینې خوا نه وړاندې روان و، خبر راورسېد چې د پروس د پوځ یو شمېر فرانسوي پوځیان، دفومینسکایا په سیمه کې لیدل شوي دي. دغه پوځیان له خپلې قطعې نه جلا شوي او کېدای شي په اسانۍ سره، نابوده شي. سرتیرو او پوځیانو بیا د تکل غوښتنه کوله. دسترې قوماندانۍ جنرالانو چې د تاروتینې آسان بري مست کړي وو، په ټینګار سره له کوتوزوف نه غوښتنه کوله چې د دوروخوف، د ایله جار پوځ وړاندیز ومنې، خو کوتوزوف دهېڅ ډول کړو اړتیا نه لیدله.

دوی په پای کې یوه منځګړې پریکړه وکړه او دا هغه چاره وه چې باید شوې وای. یوه وړه پوځې ډله د فومینسکایا سیمې ته ددې لپاره واستول شوه چې پر پروسي پوځ برېد وکړي. لکه وروسته چې څرګنده شوه دغه دنده خورا ګرانه او ګواښمنه وه. هغه دیو عجیب تصادف له مخې دوختوروف ته وسپارل شوه. هغه کمینه او کمکی دوختورف چې هېڅچا دجګړې د خریطو په جوړولو کې د هغه هنر مو‌ړ ته نه و انځور کړی. هغه دوختورف چې د پوځونو د مخ ته تګ په لېوالتیا کې د هغه

مېړانه ، د سرتیرو د تشویق لپاره د سنګرونو په وړاندې، د هغه داوربلونو د ښودنې یادونه چا نه وه کړې، هغه دوختورف چې چا مېړنی او غوڅ نه ګاڼه، هغه دوختورف چې لنډ پاری او بې اند ېښنې ګڼل کېده، هغه دوختورف چې د روس او فرانسې په ټوله جګړه کې، داوستیرلیڅې له نښتې نیولې بیا تر ۱۸۱۳ کاله پورې، هرځای او هرچېرې چې سختی وې او ګواښمنه قومانده، ټول ده ته ورپه غاړه وې. داوستیرلیڅ په جګړه کې هغه وروستی څوک و چې د اوګیست د نهر له سیمې راوزي. د پوځ بیا راټولو ته متې رانغاړي. هغه وخت چې ټول تښتي، وژل کېږي. د پوځ په پاتې شونې کې ، آن یو جنرال هم نه و، چې د پوځ د ښلا ښېلو کنډکونو د تالا والا کېدو او تیت او پرک کېدو مخه ونیسي. دوختورف د توان په اندازه هغه منظموي او له نابودی یې مخه نیسي. په سیمولینسک کې د ناروغې او تبی سره سره له شلو زرو سرتیرو سره مل د فرانسوي پوځ په وړاندې وردانګې او د ښار د دفاع غږ کوي. په سیمولینسک کې هغه د ملاخو، د دروازې ترشا، هغه لا د سختې تبې نه متې سترګې پټې کړې نه وې چې پر ښار د توپونو د سختو ډزو نه راویښ او ټوله ورځ یې له سیمولینسکه دفاع وکړه. دبارادینو په جګړه کې چې کله باګراتیون ووژل شو او زموږ د پوځ د کین اړخ له لسو زرو تنو سرتیرو نه په سلو کې نوي وګړي ووژل شول او دفرانسې ټول توپچي قوت همدې پلو ته قومانده شوي و. همدا بې ارادې او پخ دوختوروف، بیا هلته ورلېږي. که څه هم نېږدې و چې کوتوزوف خپل تکل بدل کړي او بل څوک هلته واستوي، خو بیا هم په خپلې دې پریکړې درېږي او په خورا تلوار دی، دغې ګواښمنې دندې ته ګماري. دغه کمکی ځاني او پټ خولي دوختوروف، بارادینو ته ورځي او په دغې جګړه کې د روسي پوځ په خورا سترو ویاړو بدلېږي.

زمونږ په ډېرو شعرونو او داستانونو کې، د دغو جګړو ډېرو اتلانو نومونه انځور شوي دي، خو د دوختورف د نامه یادونه هېڅچا نه ده کړې.

اوس بیا دوختورف، فومینسکي ته، بیا کمکي یا رسلاف ته چې له فرانسویانو سره زمونږ وروستۍ نښتې هلته شوي دي، واستول شو. هغه ځای ته چې، په برالا او څرګنده هلته فرانسوي پوځیان وژل کېږي او پوځ تالا کېږي. مونږ ته ډېر کسان د دې جګړې د اتلانو او نوابغو په نامه انځور شوي دي، خو د دوختوروف په اړه یوه کلمه هم چا ویلې نه ده او که چا څه یادونه هم کړې وي، هغه هسې تش په نوم او په شک او ګمان کې یاده شوې ده.

داسې برېښي چې د دوختورف په هکله د غه چوپتیا ، بیا هم د هغه د لوړتیا ښه ده....

د اکتوبر په لسمه، په هغه ورځ چې دوختوروف فومینسکي ته د رسېدو په نیمایي لاره کې، د دې لپاره د اریسوا ، په کلي کې تم شو چې ځان د هغو سپارښتنو عملي کېدو ته چمتو کړي چې ده ته ورکړل شوي وې. فرانسوي پوځ، له خپلو ټولو ، الو ګلو او ګډه وډه خوځون سره په بشپړه توګه ځان د میورات سنګرونو ته ورساوه. او داسې برېښیده چې جګړه پیل کړي، خو پرته له هغه چې دلیل یې په ډاګه شي، ناڅاپه یې خپله لاره د کالوژسکایا د نوي واټ پلو ته ورکړه کړه او د فومینسکي په سیمه کې چې تر دې پورې یوازې یو بروسو ، هلته ولاړه وه، دېره شول. دوختوروف، په دې وخت کې له دوروخوف نه پرته د فیګنز او سیسلاوین، د دوو نه چندان ګڼ شمېرو پوځونه مشري هم کوله.

داکتوبر په یوولسمه، سیسلاوین له خپل یوه فرانسوي اسیر سره په اریسوا کې خپل قوماندان ته راغي.

دغـه فرانسـوي اسـير ويـل دی فومينسـکې تـه نـن راغلـی دی. دفرانسـويانو دغـه پـوځ ، د هغـو دسـترو پوځونـو مخکښ قـوت او ناپليون هم له هغو سره دی. ده ويل ، پنځه ورځې کېږي چې دغه پوځ لـه مسکوه راخوځېدلی دی. پـه هماغـه ورځ لـه باروفسکی نـه يوه راغلي کليوال وويـل چې ده پـه خپلـو سترګو وليـدل چې سـتر پـوځ ښـار تـه ورننـوت. د دوروخـوف د پـوځ څوتنـه قزاقـانو وويـل چـې دوی څـو فرانسوي پوځي ډلې وليدلې چې د باروسک پلو وړاندې لاړې. له دې ټولو خبرو نه يوه خبره څرګنديده او هغـه دا چې، پـه هغـه ځای کې چې دوی د يوې فرانسـوي قطعـې انتظار درلـود ، ټـول فرانسـوي پـوځ چې مسکو نه راوتلی دی، دلتـه راټول شوی او دکالوژسکايا د زاړه واټ، ناڅرګندې لارې ته برابر شوي دي. دختوروف، له دې امله چې حالت يې چور ناڅرګند و ، دهېڅ ډول پريکړې تکل نـه شو کولای او نـه پوهېده چې په دې وخت او حالت کې دده دنده څه ده. ده ته قومانده شوې ده چې په فومينسکې بريد وکړي، خو دا قومانده هغه وخت ورته شوې وه چې هغه د بروسو له قطعې نه پرته بل څوک نه و ، حال دا چې اوس د فرانسې ټول پوځ هلته راکوټه شوي و.

ايرمولوف غوښتل چې د خپلې پېژندنې او تکـل لـه مخې، پريکړه وکړي، خو دوختورف ويل چې دستر قوماندان ، دقوماندې نـه پرتـه بـه بله پريکړه او کار نه کوي.

ددې چـارې د سـرته رسـولو لپـاره دوی يـوځيرک افسـر بالخوويتينوف، ټاکلی و چې دليک د رسـولو ترڅنګ يې بايـد پـه ښـو خبرو او ويناوو کې هم هرڅه ويلي وای.

د شپې له يولسو بجو نه تېرې وې چې بالخوويتينوف ، د ليک سره مل شفاهي سپارښتنې تر لاسه او ديوه قزاق په ملتيا يې يو زياتي آس هم له ځانسره واخيست او دسترې قوماندانۍ په لور وخوځېدل.

۱۶

دمني تپه تياره او توده شپه وه. ځلورمه ورځ وه چې باران ودريد.

بالخوويتينوف، تر دوه واره آس بدلولو او ديرش ورسته واټن، ختهو او چيکړو ډکې لارې نه وروسته ، ديونيم ساعت په موده کې، تر يوې بجې نه وروسته، دليتاشوفسکي سيمې ته ورسېد.

د هغې دروازې مخې ته چې ديوال پر لوړه برخه يې ليکل شوي و:

-ستره قوماندانی !

له آسه راکوز شو ، آس يې پرېښود او تياره دهليز ته ورننوت. يو ځوک هلته، په هغه تپه تياره کې په ستمېدو ستمېدو پاځېده، ده هغه ته ويل:

-نوکريوال جنرال ته ، مهرباني وکړئ ، ژر وواييئ، ژر ! ډېر مهم خبر دی. چوپړ له خوا خوږې نه په ډکه ژبه وويل:

- له پرون شپې راهيسې ناروغ دی او درې شپې کېږي ويده شوی نه دی. تاسو لومړی تورن صاحب راويښ کړئ.

بالخوويتينوف، په تياره کې لکه ړوند ، هغه دروازې ته چې ورته پرانستل شوې وه، ورننوت او وې ويل:

-ډېره مهمه خبره ده، له جنرال دوختوروف نه راغلی يم.

چوپړ ترهغه دمخه وخوځېد او يو ځوک يې له خوبه راويښاوه:

-والاحضرته !والاحضرته ! يوريبار راغلی دی.

ديوچا خوبولی آواز وويل:

-څه شي ؟ څه شي ؟ دچا له خوا ريبار ؟

بالخوويتينوف، په تپه تياره کې هغه ځوک چې له ده نه يې پوښتنه

کوله، نه لیده، خو د هغه له غږه یې تصور کاوه چې هغه به کونوفینځین نه وي.
ده وویل:
- ددوختوروف الکسي پیتروویچ، ریبار ! ناپلیون د فومینسکې په سیمه کې دی.
راوینښ شوي سړي سا وویسته او وغځېد، هغه چې په تیاره کې ګواکې څه لټول ووي:
-- خبره داده چې زړه مې نه غواړي، هغه راوینښ کړم، ناروغه دی، کېدای شي دا خبرې هسې آوازې وې.
بالخوویتینوف، وویل:
- ګورئ پیغام دی ! ماته سپارښتنه شوې ده چې سمدلاسه یې نوکریوال ته ورسوم.
-صبر وکړئ چې شمعه ولګوم.
خوبولي سړي چوپړ ته مخ وروا ړاوه او وې ویل:
-هېڅ معلومه نه ده، داته لعنتي، دا شیان چېرې منډي.
دا سړی د کانوفنیځین یاور، شیربینین و. هغه غږ کړ:
-پیدا مې کړ، پیدا مې کړ.
چوپړ اورلګیت ولګاوه او شیربینین شمعه دانۍ لټوله. هغه په کرکې وویل:
-دا څه مرداري ده.
بالخوویتینوف، د اورلګیت دشغلو په رڼا کې د شیربینین ځوانه بشره ولیدله، د هغه شمعه په لاس کې وه. هلته ګوښې یو سړی پروت و، هغه کونوفینځین و...
شیربینین له استازي نه لیک واخیست او وې پوښتل:

- بالخوویتینوف، وویل:

- خبر ربښتیا او سم دی. اسیران، قزاقان او جاسون ، ټولو په یوه آواز یوه خبره کوي.

شیربینین وویل: چاره نه شته، باید راویښ یې کړو. هغه پا څېد او د هغه سړي خواته چې خولۍ پر سر وه او تر پوځي کوټ لاندې ویده و، ورغي او غږ یې پرې وکړ:

-پیوتر، پیترویچه !

خوانوفینڅین هېڅ ونه ښوریده.

یاوربیا وویل:

-ستره قوماندانۍ !

هغه وموسېد او تصور یې کاوه چې په دې خبره به هغه هرو مرو راویښ شي. او په ربښتیا هم په خولۍ کې مروړل شوی سر، سمدلاسه رالوړ شو.

دکانوفنیڅین په ښکلې او مالګینه څېره کې چې غومبورې یې له تبې تک سره اوښتي وو، د هغه خوبولې مستې او ویښتیا چې سخته نا انډوله بربښېدل، ره ګډ شول، خو ناڅاپه وربږدید ، ټکان یې وخوړ او څېرې آرام حالات پیدا کړ. د شمعې له رڼا نه یې سترګې وبربښېدې او په تلوار یې وپوښتل:

- ښه ! خبره څه ده ؟ د چا ګزارش دی ؟

ددې په لړ کې چې افسر ته غوږ و ، لیک یې پرانست او هغه یې ولوست. هغه یې لا ترپایه لوستلی نه و چې خپلې پښې یې چې وړینې جورابې یې اغوستې وې، پر ځمکه کېښودې او دبوټ په پښو کولو یې پیل وکړ. بیا یې خپله د خوب خولۍ له سره پورته کړه، د خپل ټیک (شقیقې) ویښته ږمنځ کړل او خپله پوځي خولۍ یې پر سر کړه.

-ته خو ژر راغلې، درځه چې جلالتماب ته ورشو !

کانوفيڅين ، سمدلاسه پوه شو چې رارسېدلی خبر ډېر مهم دی او په رسولو کې يې بايد ځنډ ونه شي.

دا ښه کار و او که بد ، په دې اړه يې هېڅ فکر ونه کړ. هغه ته دا هېڅ مهمه نه وه. هغه د جګړې ټولو چاروته ، نه د منطق او تفکر بلکې په بل ډول کتل. د هغه په روح کې يوه ژوره او نا ويل شوې عقيده وه او ده باور درلود چې ټولې چارې به سمې شي، خو په دې باور بايد باور ونه شي. ده به ويل چې په دې خبره هېڅ باور په کار نه دی بلکې يوازې او يوازې بايد کار وشي. هغه کار کاوه او دا کار يې داسې کاوه چې خپل ټول توان او قوت يې تر هغه ځاراوه. پيتر پېترويچ کانوفنيڅين هم د دوختورف په شان، تا به ويل، يوازې د نزاکت له مخې د۱۹۱۲ کال د اتلانو په ډله کې نيول شوی و. هغه اتلان لکه: بارکلي، ريفسکي، ايرمولوف، پلاتوف او ميلارادوويچ وو. هغه هم د دوختورف په څير دلړ استعداد او لږو اطلاعاتو خاوند بلل شوی و. کانوفنيڅين هم د دوختورف په څير هېڅکله د جګړې کړنلارې نه جوړولې، خو تل به په هغو ځايو کې و چې تر ټولو نه زياتې سختۍ او کړکيچ به و. ترهغه چې د کشف نوکريوال جنرال ټاکل شوی نه و ، تل به يې، آن د ويدو کېدو په وخت کې هم د کوټې دروازه پرانيستې وه. هغه سپارښتنه کړې وه چې دهر ريبار د رارسېدو په وخت کې دی راويښ کړي. د جګړې په وخت کې به تل تر اور لاندې و او له همدې کبله به کوتوزوف، هغه ملامتوه او ډاريده به چې کوم کار پسې يې ولېږي. هغه هم کټ مټ د دوختورف په څير د ماشين هغه غوره پرزه وه چې له شر او شور او کړپ او کړوپ نه پرته يې خپل کار کاوه.

کانوفينڅين چې په هغه تپه تياره او لمدبنه شپه کې له خپلې

جونګړې راووت، تندي يې د هغه درد له امله تريو کړ چې په ککرۍ کې يې د ناوړه خيالونو د ګرځېدو له امله، احسا ساوه. هغه په دې اړه فکر کاوه چې په ستره قوماندانۍ کې به اوس لوړ پوړې چارواکي، ددې خبر په اوريدو ، څه الهګوله جوړه کړي، په تيره بيا بينيګسين چې د تاروتينې تر جګړې وروسته ، له کوتوزوف سره غوښه او چاړه شوي وو. هغه فکر کاوه چې هغه به ددې خبر په اوريدو څه کوي ؟ څه نانددرۍ به پيل شي ؟ څه قوماندې به ورکړل شي ؟ او څه سپارښتنې به ناوړې وګڼل شي ؟ که څه هم دی په دې ښه پوهېده چې له دې نه پرته هرڅه ناشوني دي، خو بيا هم دغو احساساتو دی ډېر زوراوه.

په رښتيا هم کله چې هغه د خبر د رسولو لپاره د جنرال تول ، کوټې ته ورننوت، تول سمدلاسه هغه جنرال ته چې له ده سره په کوټه کې اوسېده، د خپلو خيالونو او تصوراتو په ويلو پيل وکړ، کانوفينځين چې په پټه خوله هغه ته غوږ غوږ و ، ناچاره دې ته اړوت چې ورته ووايي:ښه به دا وي چې ژر تر ژره جلالتماب ستر قوماندن ته ورشي.

۱۷

کوتوزوف، د ټولو نورو سپین ږیرو په څېر د شپې لږ ویده کېده، هغه به د ورځې تل خو ناڅاپه څوشېبې سترګې پټې کړې. د شپې به هغه پرته له دې چې دریشي وباسي، پر خپل کټ وغځېد او زیاتره وخت به یې سترګې همداسې رڼې خو په فکرونو کې به ډوب و.

اوس هم همدغه شان پر خپل کټ غځېدلی او خپل دروند او لوی سر یې په خپلو څوربو لاسونو کې کلک نیولی، په خیالونو کې ډوب او په هماغې یوې سترګې یې تپې تیارې ته کتل.

له هغه وخته چې بېنیګسین له ټولو اک سره دلیکونو، لیکل پیل کړي وو او په قوماندانۍ کې تر ټولو نه واکمن چارواکی ګڼل کېده له ستر قوماندان سره یې له مخامخ کېدونه ډډه کوله. کوتوزوف هم آرامه او په کرار شوی و او چا هغه ته نه سپارښتنه کوله او نه یې دې ته اړاوه چې خپل پوځونه بې ګټې جګړې ته قومانده کړي. هغه له ځانسره په دې اړه فکر کاوه چې د تاروتیني تر جګړې او ترجګړې نه یو ورځ مخکې پېښنو نه چې لا تر اوسه یې غمرلی اغیز پاتې و او دی یې زوراوه، باید دعبرت درس او پایله اخېستل شوې وي.

کوتوزف فکر کاوه:

-هغوی باید په دې پوه شي چې زموږ له خوا د یرغل پیل به، بری ونه لري. زغم او وخت زما پیاوړي جنګیالان دي. هغه په دې پوهېده چې شنې منې باید له ځانګو را ونه شکول شي.. منې چې پخې شي،

هغه خپله رالوېږي. که منه له ونې خامه راوشکول شي، هم منه خرابېږي او هم غاښونه برېښوي. هغه د يوه تجربه لرونکي او عمر خوړلي ښکاري په څير په دې پوهېده چې ځناور ټپي دی، داسې چې يوازې د روس ملت په خپلې پياوړتيا او ځيرکتيا کولای شي ه داسې څوک ټپي کړای شي، خو دا لا په ډاګه نه وه چې دغه ټپ مرګنی دی او کنه؟ کوتوزوف، د ناپليون دځانګړو استازو، لوريستون او بيرتيليم په رارسېدو او د خپلو جنګيالو له خبرونو نه، څه کم په دې ډاډمن شوی و چې هغه مرګنی ټپي شوی دی، خو دا بايد په ډاګه شوی وای او ويل به يې چې د دې چارې لپاره بايد صبر وشي.

کوتوزوف، له ځانسره وويل:

-هغوی ټول غواړي تر هر چا دمخه ور ودانګي او وګوري چې ښکار څنګه مري، مګر صبر وکړئ، هر څه به وګورئ. ټولې ښودنې او برېدونه، خو دا ټول دڅه لپاره؟نو دا ټول دڅه لپاره؟ ټول غواړي ځان وښيي، هغوی ټول غواړي برېد وکړي، له جګړې نه خوند واخلي او امتياز تر لاسه کړي. داسې برېښي چې هغوی له وينو خوند اخلي، هغوی ټول هغو ماشومانو ته ورته دي چې څوک د هغوی له خبرو او کړو نه، نه پوهېږي، دا ټول اخ او ډب ولې او دڅه لپاره و، ځکه هغوی ټول غواړي دا په ډاګه کړي چې دوی څومره ښه جنګېږي، خو اوس خبره په دې کې نه ده.

څه بې ساري، ښکلي وړانديزونه او کړنلارې دي چې دوی ټول يې ماته نه وړاندې کوي. هغوی فکر کوي چې کله دوی دوه درې واره څه تصادفي کړنلارې جوړې کړي(هغه پوځي کړنلاره ورياده شوه چې په پترزبورګ کې يې جوړه کړې وه)ټولې چارې به جوړې وي، حال دا چې د تصادفاتو ونډه خورا زياته وي.

دې جړې پوښتنې ته ځوک ځواب ويلی نه شي چې ايا د برادينو په جګړه کې دښمن ليدلی ټپ مرګنی و او کنه ؟ دا يوه مياشت کوتوزوف هم دې خيالونو ډوب کړی و. له يو پلو فرانسويانو مسکو لاندې کړی و او له بله پلوه کوتوزوف دا په ډاګه احساسول ، هغه ګوزار چې ده او د روس ټول اولس دښمن ته ورکړی دی، بايد مرګنی وي، خو دې خبرې بياهم ثابتول غوښتل.

په دې توګه دی يوه مياشت سترګې په لاره پاتې شو ، څومره به چې وخت زيات تيريده ، په هماغه کچه به يې زغم کميده . هره شپه به چې پر خپل کټ پريوت، هغه څه به يې کول چې ځوانو جنرالانو به کول او دا هغه څه وچې ده به تل د هغو له امله هغه ځوان جنرال غندل او ښکنځل. ده به هم خيال پلو واهه چې د کوم تصادفي پېښې له امله ناپليون وژلي شوی وي. هغه به دځوانانو په څير خيال پلوونه وهل ، خو دده او هغو دخيال پلوونو ترمنځ توپير په دې کې و چې ده به په دغو خيالو کې کومه پريکړه نه کوله، که څه هم دده ددغو خيالونو شمېر له يوه نه نيولې، بيا تر دوو او تر زرګونو پورې وو. څومره به چې دی په دې خيالونو کې ډوبيده ، په هماغه کچه به ددغه خيالونو تصور زياتېده. هغه به د ناپليون د ټول پوځ يا يوې برخې دخوځون بېلابيل ډولونه تصورول:

- دساري په توګه د پترزبورګ پلو ته ددغه پوځ ورخوځېدل، پر ښار د کېدونکي مخامخ يرغل يا د هغه کلابندول ، آن په دې اړه به يې فکر کاوه چې ناپليون به دده خپله وسله دده پرضد کاروي(له هغه څه نه چې دی له ټولو نه زيات ډاريده). ده به فکر کاوه چې ناپليون به په مسکو کې پاتې او هلته به ځای پر ځای شي. او کله کله به دې اند ښېښنې زوراوه چې د ناپليون پوځ به د ميدين او يوخنوف، سيمو ته به شا ولاړ شي،

خو يوازينی څه چې ده يې اټکل نه شو کولای، هماغه پېښ شول، يعنی له مسکو د ناپليون د وتلو نه وروسته د ناپليون د پوځ لـه الـه ګولې او سر سامتوب نه ډکې لومړۍ لسې ورځې وې.

دا د ناپليون د پوځ هغه خوځېدا وه چې د فرانسې د پوځ د بشپړې نابودۍ او تالا والا کېدو لاره يې آواره کړه. دا هغه څه وچې کوتوزوف، آن د هغه تصور هم نه شو کولای.

د بروسې، د پوځ پـه اړه د دوروخوف ګزارش، د ناپليون پوځ د خوارۍ او دربدرۍ په هکله د پارتيزانو خبرتياوې او هغه آوازې چې لـه مسکوه د فرانسوي پوځ د وتلو پـه باره کې خورې وې. دې ټولو ددې معنی لرله چې دفرانسې پوځ مات شوی، د وتلو لاره لټوي او ځان تېښتې ته برابروي، خو دا يوازې تصورات وو او آوازې چې د ځوانانو د بوختيا لپاره وي، نه دکوتوزوف لپاره. هغه د خپل شپيته کلن ژوند د تجربو له برکته په دې پوهېده چې تجربې ژوند کوم لور تـه سيخه وي. هغه په دې پوهېده، که يوڅوک ديوې خبرې پلوي يا غوښتونکی وي، څومره به هغه وکولای شي، هغه په خپله خوښه بدل کړي. داسې يې بدل کـړي لکـه دی يـې چې غـواړي او دده خوښـه وي. او همدغـه کسان پـه څومره آسانۍ د خپلې خوښې څه ته مخ اړاوي. له دې کبله هر څومره بـه چې هغه له دغو آوازو او تصوراتو سره لېوالتيا ښودله، ده بـه ځانتـه پـه هماغه کچه ډاډ ورکاوه چې هغه ونه مني. دغو خبرو، د هغه ټول روح او روان په ځان اخته کړی و. هر هغه څه چې دغـو خبـرو پـورې اړه نـه لرلـه، دده لپاره هېڅ ډول پـه زړه پـورې نـه وه. دسترې قوماندانۍ لـه مشـرانو سره دده جرګې مرکې، هغه ليکونه چې له تاروتينه يې مېرمن ستايل، ته ليکل. درومانونو لوستل، د وياړونو بښل، له پترزبورګ سره لکينـه او هغو دليکنو او اخېستنه او داسې نور او نور دده لپاره د ژوند پـه بې

معنی خبرو بدلې شوې وې، خو دفرانسویانو ماته چې یوازې ده یې اټکل کړی و، دده د زړه یوازینۍ لېوالتیا او خوشالي وه.

داکتوبر دمیاشتې د یوولسمې په شپه یې، سر په لاس ایښی و او په همدې اړه په خیالونو کې ډوب و.

په ګاونډ کوټه کې د ټول، کانوفنینځین او بالاخویتینوف د ګامونو غږ واوریدل شو.

فلیدمارشال پرهغو غږ وکړ:

- های، څوک یاستئ ؟

دننه راشئ ! راځي ! څه خبرونو دي ؟

تر هغه چې چوپړ شمعه لګوله، جنرال تول، دلیک ټوله موخه هغه ته وویله.

کوتوزوف وپوښتل:

- دا لیک چا راوړی دی ؟

خو چې کله شمعه روښانه شوه، تول، د ستر قوماندان د سړې او ناخوځنده څېرې نه ټکان وخوړ.

-په دې کې هېڅ شک نه شته، جلالتمابه !

-ورغږ کړئ ! ورغږ کړئ چې دلته راشي !

کوتوزوف ناست و، یوه پښه یې لاندې ځوړنده کړې وه، بله پښه یې داسې خپل ځان لاندې ورټوله کړې وه چې خپله پړسېدلې، لویه ګېډه یې پرهغه ور ایښې وه. خپله جوړه سترګې یې لاپسې ددې لپاره تنګه کړې وه چې د دوختوروف له خوا رالېږل شوی استازی، ښه وګوري. داسې ښکاریده چې هغه غوښتل، د هغه په بشره کې، د هغه پټې اند ېښنې ولولي.

د خپل کمیس پرانتې ګریوان یې، دټټر پر سر راټول او وتاړه او په

آرامه او عمر خوړلي آواز یې دوختوروف ته وویل:

- وایه ! وایه ګرانه ! راواندې شه ! رانږدې شه ! وایه څه خبر دی راته راوړی دی ؟ ښه ! وایه، ناپلیون له مسکوه لاړ ؟ دا رښتیا دی، څنګه ؟

بالاخویتینوف لومړی ټول هغه څه، په هر اړخیزه توګه ده ته وویل چې ده ته یې د ویلو سپارښتنه شوې وه.

کوتوزوف د هغه خبره پریکړه:

- وایه، ژر ژر یې وایه ! دا کرار کرار غږیدل دی، اور را لګوي.

بالاخویتینوف، خپلې خبرې پای ته ورسولې او لارښوونې ته سترګې په لاره چپ شو. جنرال تول، غوښتل چې څه ووایي، خو کوتوزوف یې خبره پرې کړه. ده خپله غوښتل څه ووایي، خو ناڅاپه یې بشره بدله او ګونځې ګونځې شوه. لاس یې د تول، خواته وروغځاوه، مخ یې بلې خواته واړاوه او د خپلې کوټې پلو ته یې چې یو شمایل په کې راځوړوند او تر نورو برخو څه تیاره غوندې وه، ور کتل.

لاسونه یې پر یو بل کېښودل او په ریږدیدونکي آواز یې وویل:

- لویه خدایه ! زموږ خالقه ! تاسو زموږ دعا ومنله !

روسیه دې وژغورله ! تا نه مننه او شکر کوم. لویه خدایه ! لویه خدایه !

او وې ژړل.

۱۸

د دغه خبرله اوریدو نه، بیا دجګړې تر پای ته رسېدو پورې دکوتوزوف ټولې هلې ځلې یوازې ددې لپاره وې چې که زور وي، که په هیلو، ځیرکۍ یا زاریو ، ددښمن پر پوځ چې په خپل سر د تباهۍ پلو روان و، د خپل پوځ د بې ګټې یرغل او نښتې مخه ونیسي.

دوختوروف، دکمکي یارسلاو پلو ته ځي ، خو کوتوزوف د ټول پوځ خوځون کرار او آرامـوي، دکالوژسکایا د پرېښودو قوماندې ورکوي، ځکه له هغه ځایه وتل، په پوره توګه شوني بریښېده. کوتوزوف، په هرځای کې شاتګ کوي، خو دښمن د هغه شاتګ ته انتظار نه باسي، هغه شاته تښتي، چور مخالفې خوا ته.

د ناپلیون تاریخ لیکونکي مونږ ته په تاروتینې او کمکي یارسلاو کې د هغه جګړېز ماهرتونو انځورونو باسي او دا تصور وړاندې کوي او وايي که ناپلیون د روسې ښه فصل لرونکي، حاصل لرونکي جنوبي ولایاتو ته ورننوتلای وای، څه به پېښ شوي و ؟

خو دوی دا نه وايي چې هېڅ شي او هېڅ څوک ، ددغو جنوبي حاصل راوړونکو ولایاتو دتګ خنډ نه وو(ځکه روسي پوځ دغه لارې ازادې پریښې وې)دغه مورخین دا هېروي چې ناپلیون هېڅ شي ځکه نه شو ژغورلي چې د هغه پوځ په خپله لا هماغه وخت دځان ت دباهۍ شرایط برابر کړي وو. ځکه دغه پوځ پر مسکو له ولکې سره سم د خوړو او کالو بې ساري زېرمې تر لاسه کړې، نه یوازې دا چې وې نه شو

کولای هغه وساتي بلکې هغه یې تر پښو لاندې تالا والا کړې. هغه پوځ چې سمیلینسک ته په رسېدو، د دې پر ځای چې د غه نعمتونه وویشي، پر هغوی یې شوکې ګډې کړې. نو دغه پوځ کالوژسکایا ولایت ته په رسېدو ځنګه او ناځاپه کولای شول، سم خلک شي، حال دا چې د کالوژسکایا او سېدونکي، هماغه شان روسان و، لکه دمسکو اوسېدونکي. لکه هماغه شان چې په مسکو کې اورونو ښار سوځاوه، هلته هم اورونو هرڅه سوځول.

دغه پوځ هېڅ چېرې او اصلا اصلاح کېدونکی نه و. هغه دبارادینو له جګړې نه نیولې بیا دمسکو تر تالان او غلا پورې، په ځان کې د ماتولو او خوساکولو کیمیاوي ځانګړتیا لرله.

دغه وګړي، دپخواني پوځ پوځیان له خپلو مشرانو سره، پرته له هغه چې خپله پوه شو، هر څوک هرچېرې او هر پلو تښتېدل (خپله ناپلیون او بل هر سرتیري) یوازې یوه هیله لرله، هغه دا چې دی په خپله دغه ګډ وډ حالت نه، چې په پوره توګه په هغه نه پوهېدل چې څومره ژر کېږي، ځان وباسي.

یوازې له همدې کبله و چې په کمکی یاروسلاو کې د جګړې شورا په جوړه شوې غونډه کې، د جنرالانو دنظر غوښتنې په لړ کې چې هر چا خپل اند څرګند اوه، کله د ساده سرتیری موتن وغږېد ، د هغه نظر، بې قدره نظر وګڼل شو ، که څه هم د هغه نظر د ټولو په زړه کې و او هغه په ډاګه څرګند کړه او وې ویل چې څومره ژر کېږي، باید ژر تر ژره له دې ځایه ووزي، ټولو خوله پټه کړه او هېڅ چا ، آن ناپلیون د دغه ترخه حقیقت په وړاندې چې ټولو ماته خوړلې ده، څه ونه ویل .

که څه هم دوی ټول د وتلو په اړتیا پوهېدل، خو د تېښتې منل دوی ته شرم بریښېده. یوازې یو بهېرنی ټکان په کار و چې دغه شرم مات

کړي او د غه تکان د اړتیا په وخت کې راپیدا شو او دا د ټولواک د رانړوتلو په وخت د (ټولواک دهورا) ناري وې.

بله ورځ تر جګړېزې جرګې وروسته ناپلیون، سهار وختي په دې پلمه چې غواړي د جګړې لومړۍ کرښې، هغه هم پخوانۍ او راتلونکې کرښې وګوري. هغه له خپلو مارشالانو او چوپړانو سره یوځای د سرتیرو په منځ کې، د هغو منځنۍ کرښې ته ورغي. یرغلګر قزاقان چې د تالان او غنایمو په خیال کې و، ټولواک ته خورا نبږدې شوي او کولای شول، هغه اسیر کړي. خو هغوی، ټولواک اسیر نه کړ. ځکه ددوی حرص د هغه دژغورنې سبب شو. یعنې هماغه څه و چې د فرانسوي پوځ د تالا او تباهۍ سبب شوي و. هغوی د ناپلیون د اسیرولو پرځای، غنایمو او تالان ته مخه کړه او ناپلیون ځان له دوی نه وژغوره.

کله چې د دون زامنو(قزاقانو)کولای شول، ټولواک ناپلیون، د خپل پوځ په منځ کې اسیر کړي، دا څرګنده شوه چې هغه له چټکې تېښتې پرته، هغه هم له خورا نبږدې لارې نه، بل څه کولای نه شو. ناپلیون چې هم له خپلې هغې راوتلې څلویښت کلنې خېټې سره، نور هغه پخوانۍ چمتوالي او زړورتیا نه لرله.. په دې خبره پوه شو. د قزاقانو نه پیدا شوي ډار چې ناپلیون یې پسې اخستی و، سمدلاسه یې د سرتیری موتن خبره ومنله او د تاریخ لیکونکو د وینا له مخې یې د سمیلینسک پلو خپل پوځ ته د شاتګ قومانده ورکړه.

دا چې ناپلیون د موتن د سرتیري ونیا ومنله او پوځ یې شا ته تګ ته اړوت. د هغه د پریکړې دلیل نه و بلکې پر ټول پوځ کې د هغه اغېز کوونکي قوت دلیل و چې هغوی یې د موژاسکي د واټ پر لور خوځاوه او هم مهاله یې پر ناپلیون هم اغیز کړی و.

۱۹

کله چې انسان په خوځښدا کې وي، هغه تل د دغه خوځښدا لپاره یوه موخه ټاکي. د دې لپاره چې انسان وکولای شي د زرو(۱۰۰۰) ورستو مزل ووهي، باید هیله مند واوسي او فکر وکړي چې د غه مزل ته د رسېدو سره به یو ښه او په زړه پورې ځه ته رسېږي. هغه باید د داسې یوې نیکمرغۍ مینې تصور وکړې چې په ده کې د تګ تلوسه را وتخنوي.

د فرانسویانو لپاره ، دغه مینه، دیرغل او پرمختګ په وخت کې، د مسکو لاندې کول او د وتلو او شا ته تګ په وخت کې خپل وطن ته بېرته رسېدل و ، خو وطن ډېر ډېر لرې و. او د هغه مسافر چې زر ورست مزل یې تر مخه دی، دې ته اړوزي چې خپله موخه او تکل هېر کړي او ځانته ووایي:

- تر ځلوېښت ورست مزله وروسته نن باید ، د دې شپې د تیرولو ځای ته ځان ورسوي. لومړی مزل، د ده د ویده کېدو ځای چې د ده د وروستي مزل نښې او موخه تتوي او د مسافر ټولې هیلې او غوښتنې په ځان کې رامروړي. هغه هځه او هاند چې په هر انسان کې جلا راځرګند ېږي د پرګنو په ډله ایز خوځون کې لا پسې ډېرېږي. . . .

د فرانسویانو لپاره د سیمولینسک په پخوانۍ لارې بېرته خوځېدل، وروستی ارمان د دوی خپله مېنه او هغه هم خورا لرې وه او نېږدې موخه چې د ټولو په ارمان بدله شوې وه، د سیمولینسک ښار و. دغه ښار ته د هیله مند مزل په توګه کتل، نه له دې کبله وچې په هغه کې، داړتیا وړ نعمتونه او نوي را رسېدلي پوځونه پریمانه وو (که څه هم د پوځ مشرانو خپلو وګړو ته دغه شان وعدې نه ورکولې، برعکس

آن خپله ناپلیون هم په دې پوهېده چې خواړه او کالي هلته زیات نه دي) بلکې دیوه هیلمند مزل په څیر د سیمولینسک ټاکنه له دې کبله وچې، ددغه ارمان ټاکنې دوی ته دا توان وربښه چې وړاندې لاړ شي او درښتینو محرومیتونو خوند وګوري. هغوی ټولو، هغه کسان چې پوهېدل او هغه یې چې نه پوهېدل، په یوه کچه ځان په دې تیر ابستل چې د سیمولینسک پلو ته تګ،. دوی نیکمرغۍ مېنې ته رسوي، نو ځکه ټولو هغې خوا ته هڅه کوله.

فرانسویانو لویې لارې ته په رسېدو سره، په حیرانوونکې پیاوړتیا او بې سارې چټکۍ د خپل تصور شوي هدف او موخې پلو په تېښته وو. ددې ترڅنګ په ډله ایزه، یو آواز او د یو مزل پلو ته تګ، فرانسویانو ته ستر قوت وربښه. د هغوی یووالي یو بل علت هم درلود او هغه علت دفرانسویانو ګڼ شمېروالي وو. د هغوی هماغه بې شمېروالي، ګواکې د فزیک د پوهې دجاذبې دقانون پر بنسټ، د هغوی هر یو جلا جلا، دځان خوا ته ورکشاوه او سره یو ځای کول یې. د هغوی سل زره کسیزه ډله دیوه ستر دولت په څیر یو ځای خوځېدل.

ددغې ډلې هر یوه، یو ارمان درلود او هغه دا چې اسیر شي او په دې ډول ددغې بدمرغۍ له وحشته ځان وژغوري. که له یوې خوا، دهدف او مزل پلو، د سیمولینسک پلو ته دډله ایز قوت، د هغو هر یو، یوه لورې ته، خوځون ته هڅول، نو له بلې خوا کله چې یو پوځ نه شي کولای ځان ډله ایز اسارت ته وسپاري، که څه هم فرانسویانو له هرې شېبې نه جلا ګټه اخېسته چې یو بل نه جلا او په هرپلمه چې کېږي، ځان روسانو ته ورتسلیم کړي. دغه پلمې هغوی ته تل پیدا کېدای نه شوې. هماغه بې شمېروالي، ډله ایز خوځون او دخوځون چټکتیا هغوی له دغو پلمو بې برخې کول. او دفرانسویانو ددغه پرګنیز او بې شمېره وګړو د

خوځون د قوت د رول او اېسارول، نه یوازې د روسانو په واک کې نه و، بلکې د غه کار یې ناشونی کاوه ؛. له ټاکلي بریده د یوې چارې تیریدل، او د یو بل څیز ټوټه ټوټه کېدل د د جلاتوب بهیر چټکولي نه شي. . .

که هرڅومره تود خه زیاته کړو، د واورې یو غونډاری، نه شي کېدای په یو وار اوبه شي، خو د دې لپاره چې هغه واوره اوبه شي، د هغې لپاره یو ټاکلي وخت په کار دی. ځکه برعکس هرڅومره چې تود خه زیاته شي، واوره لا پسې سختېږي.

د روسي پوځیانو په ډله کې، له کوتوزفه پرته، بل څوک په دې خبره نه پوهېدل. کله چې د سیمولینسک له لارې د فرانسوي پوځ تېښته په ډاګه شوه، د کانوفینیځن د اکتوبر د یوولسمې شپې اټکل په رښتیا کېدو شو. د پوځ ټولو مشرانو غوښتل ځان وښيي، مېړني شي، د دښمن د تېښتې خنډ شي، اسیران ونیسي، بربد وکړي او د یرغل غوښتونکي وو.

کوتوزوف په خپل قوت (د هر قوماندان د غه قوت چندان زیات هم نه) هڅه کوله چې د یرغل مخه ونیسي.

هغه نه شو کولای هغه څه، هغو ته وو ایي چې نن یې مونږ وایو:

- ولې جګړه ؟ ولې د فرانسویانو د تېښتې مخې ته خنډ واچول شي او خپل خلک او بې شمېره بد مرغه فرانسویان ووژل شي ؟ ولې ؟ د ې ټولو ته څه اړتیا لیدل کېږي چې د د غه پوځ یو په دریېمه برخه، له مسکوه د یازما، تر سیمې پورې، د لارې په اوږدو کې، په خپل سر وژل شوي او تالان شوي دي. دا کار د څه لپاره کېږي ؟

خو هغه د خپل عمر خوړلي ژوند د تجربو له برکته، هغو ته داسې خبرې کولې چې هغوی نه شو کولي په ژوند کې هم، پر هغو پوه شي. هغه، هغو ته د زرین پله په اړه خبرې کولې. (هغه پل چې تښتېدونکي

دښمن پرې تیر شي)هغوی پر ده خندل، پر ده یې لعنت وایه، دا ړې ورته جینګولې. دا خوا هغه خوا یې ټوپونه ورته اچول او دمړه ځناور پر شا او خوا ګڼه ګونه جوړوله او په ځانستاینو کې ډوب وو.

د ویازما سیمې ته نبږدې، ایرمولوف میلادراویچ، پلاتونوف او ځېنو نور چې فرانسویانو ته نبږدې شول، نه یې شوکولای د خپل غچ اخستونکي احساس مخه ونیسي او دد وو فرانسوي پوځونو مخې ته ورونه دانګي او تالا والا یې نه کړي. هغوی له خپلو دغو کړو نه، دکوتوزف دخبرولو لپاره ، هغه ته یو پاکت ولېږه او دلیک پرځای یې په هغه کې سپین کاغذ کېښود.

دکوتوزوف د ټولو هڅو سره سره چې له بربد نه یې د خپل پوځ مخنوی کاوه، بیاهم د هغه پوځ پر دښمن بربد وکړ او د هغو دتېښتې مخه یې ونیوله. پلو غوندونو، هغه شان چې کیسې کوي، د ډهل او نغارې په غږیدو کې پر دښمن یرغل وکړي، وې وژل او په زرګونو تنه خپل کسان یې له لاسه ورکړل.

هغوی دهېڅ چا لاره بنده نه شو کړای، څوک یې تالا والا نه شو کړای او فرانسوي پوځ دغه ګوابن ، لاپسې راټول او په اتفاق کړ او هماغه شان کرار کرار پسې اوبه کېده او د سیمولینسک پلو یې د خپلې تباهۍ مزل واهه.

څلورم ټوک

دریمه برخه

۱

دبارادینو جګړه، تر هغې وروسته پر مسکو ولکه او بې له کومې نښتې د فرانسویانو تېښته، دتاریخ له خورا اغیز ښونکو پېښو نه یوه پېښه ده.
ټول تاریخي پوهان په دې خبره یوه ژبه دي چې د خلکو او ددولت بهرنۍ چارې او دریځ او د هغوی په اړه د هغو خپل منځۍ شخړې، دجګړو په توګه را ثرګند بېږي. په دغو جګړو کې د وړو یا سترو بریو پایلې د دولت او خلکو سیاسي واک یا زیاتوي او یا کموي.
دا به ډېره د تعجب او حیرانتیا وړ برېښي چې څنګه کوم یو پاچا یا امپراتور له بل پاچا یا امپراتور سره وران شوی، پوځونه یې راټول کړي، پر دښمن یې ور دانګلي ، پر هغه بریالی شوی، د هغو درې ، پنځه یا لس زره کسان یې وژلي او د خپل دغه برید له امله یې پر یو ملت او د هغه پر څو میلیونو وګړو ولکه ټینګه کړې ده، خو دا د پوهېدو وړ نه ده چې څنګه د یوه پوځ د ماتې له امله چې د هغه ملت د وګړو سلمه برخه ده، د هغه ټول ملت دلاندې کولو سبب کېږي. د تاریخ ټول شواهد (تر هغه ځایه چې موږ ته څرګند دی)ددې واقعیت څرګندونه کوي چې پر یوه ملت دبل ملت کمکی یا ستر پوځي بری، د هغه ملت د یووالي او ناتوانۍ نښه نه ده. د یوه ملت پوځ ماتېږي او له هغه سره همهاله د بریالی ملت حقوق پر جګړه بایللی ملت غوره والي

پيدا کوي او د پوره ماتې پر وخت کې خو ماتې خوړلی ملت چور د بريالي ملت له خوا لاندې کېږي.

داتل (د تاريخ په اوږدو کې) همداسې وه. له لرغونو زمانو نه تر ننه پورې، د ناپليون ټولې جګړې د ددې دود ثرګندونه کوي. څومره چې د اتريش پوځ ماتېږي، په هماغه کچه اتريش له خپلو حقوقو بې برخه او پر هغو فرانسوي حقوق لا پسې خورېږي. د (اينوی) او (ايوريشت) په سيمو کې د پروس خپلواکي پای ته رسوي.

خو ناڅاپه، په ۱۹۱۲ کال کې د مسکو په څنډو کې د روس پر پوځ بری مومي، مسکو لاندې کوي، خو تر دې نه وروسته، پرته له نويو جګړو، نه يوازې روسيه نه نابودېږي بلکې د فرانسې شپېته زريزه پوځ تالا والا او تر هغه وروسته ناپليوني فرانسه نابوديږي...

د ۱۸۱۲ د جګړې په لړ کې، له بارادينو نه نيولې بيا او بيا د فرانسويانو تر وبستلو پورې، ټول ددې ثرګندونه کوي چې په يوه جګړه کې بری، نه يوازې پر يوه ملت لاسبری نه دی، بلکې پر هغه ملت د ولکې کومې دايمي نښې هم نه نه ليدل کېږي. له هغو نه دا ثرګنديږي. هغه قوت چې د ملتونو د بري ټاکونکی قوت، دا تلو فاتحانو په لاس کې نه دی، آن نه په پوځ او جګړې بلکې په کوم بل څه کې نغښتي دي.

فرانسوي تاريخ ليکونکي چې له مسکوه تر وتلو مخکې د فرانسوي پوځ حالت انځوروي، داسې چې په دغه ستر پوځ کې، که څه هم هرڅه منظم و، خو په سورو پوځونو، توپچي او ترانسپورت کې آن د آسونو او نورو څارويو لپاره واښه يا نور خواړه هم نه پيدا کېدل. د دغې بدمرغۍ مخه ځکه هېڅچا نيولې نه شوه چې کلېوالو بزګرو خپل واښه سوځول، خو فرانسويانو ته يې نه ورکول... تصور وکړئ چې دوو تنو تورې سره اخېستي او د تورو د چلولو له ټولو دودونو سره يې غوښتل،

توري وچلوي او سره ونښلي. ددوی سیالي تر ډېرې پورې دوام کوي، خو یو سیال ناڅاپه احساس کړه چې ټپي شوی دی. هغه دا هم احساس کړه چې دا څه تشه لوبه نه ده او ژوند یې له ګوابښ سره مخامخ دی، خپله توره یې وارتېړله او پر مخه ورغلې لومړۍ متروکه یې را واخیستله او تر سره یې تاوول. اوس نو تصور وکړئ چې دغه سیال، په داسې هوښیارۍ او ځیرکتیا، ترټولو نه ښه وسیله، خپلې موخې ته درسېدو لپاره کاروله او همماله په دې ټینګار کاوه چې په توره او د توري وهلو په ټول مهارت سره سیال مات کړي. کولای شئ تصور وکړئ چې دغه ناڅرګند حالت به څه غوغا ګډه کړي. هغه توري وهونکي چې د توري وهلو د ټولو دودونو له مخې د توري وهلو غوښتونکي وو، هغه فرانسویان وو او د هغو هغه سیالان چې توري یې وارتېړلې او متروکو ته یې لاس کړ، هغه روسان وو. او هغه خلک چې هڅه یې کوله، هر څه د توري وهلو د ټولو دودونو له مخې را وسپړي، هغه تاریخ لیکونکی دی چې دغه پېښې انځوروي.

په سمیلینسک کې د اورونو د لګېدونه داسې جګړه پیل شوه چې هېڅ شی یې پخوانیو جګړو ته ورته نه وو. د ښارونو او کلیو سوځول او تر جګړې وروسته بېرته شاتګ، د بارادینو ګوزار او بیا شا ته تګ، د مسکو سوځول، د خلکو ښارنه او کلیوالو نیول، د خوړو کالو د کاروانونو لوټول او غلچکۍ جګړې، هغه څه و چې د یوې جګړې ځانګړتیا هم نه لري.

ناپلیون، له هماغه وخته چې په مسکو کې میشت شو او ښه تورزن دریځ یې غوره کړ او د توري پر ځای یې پر سر لوړه متروکه ولیدله، پر له پسې یې کوتوزوف او ټولو اک الکساندر ته ریباران ورلېږل او خواشیني یې څرګندوله چې جګړه د خپلو ټولو دودونو برخلاف روانه

ده. (ګواکې د انسانانو د وژلو لپاره په رښتیا هم کوم دود ، دود دی). که څه هم فرانسویانو د جګړیز دود ، له سرغړونو نه شکایت درلود ، که څه هم په جګړه کې د روس دلوړپوړو قوماندانانو د متروکو کارول ، معلوم نه و ، ولې شرم یې ګاڼه او غوښتل یې چې د توریالیو د ټولو دود دستور ته په پام کې، له دښمن سره د تورو په نڅا کې، دربیم او څلورم دریځ ترلاسه کړي او داسې هنر څرګند کړي چې لومړی هغه ته ورسېږي. په دې توګه په ولسي جګړه کې ، له پرتم او ښکلا نه ډکې متروکې ، پرته له هغه چې دچا دخوښۍ او ناخوښۍ خیال وساتي، په خپل ټول قوت پورته شوې او په احمقانه سادګۍ، خو خورا هدفمنده بڼه بې له هغه چې په څه پوه شي، پورته کېدې، رالویدې او تر هغه پورې دفرانسویانو پر ککرو لګېدې چې یرغلګر پوځ یې تالا والا کړ.

پر هغه ملت دې ویاړ وي چې ۱۸۱۳ کال کې چې کله د فرانسویانو برخلاف جګړه پای ته ورسېده، د جګړې د ټول دود دستور ته په درناوي، توره ښکته او غلاف ته یې کړه. دوی نه یوازې په ماته غاړه توره ستر سیال ته وړاندې کړه بلکې هغه یې د هغه ترمخې یې کېښوده.

او ویاړ دې وي پر هغه ملت چې د بدمرغۍ په ورځ، په دې خیال کې نه وي چې نور ملتونه، په دې ته ورته ورځو کې څه کوي ؟ او په خورا سادګۍ او آسانۍ هغې لومړې متروکې ته لاس ور اچوي چې پر مخ ورځي، هغه را اخلي او تر هغه پورې یې چورلوي او دښمن پرې وهي چې د هغه په روح کې د غچ او سپکاوي احساس په خواخوږۍ او زړه خوږي بدل نه شي.

۲

د جګړې د تش په نوم دود د ستور نه، په سرغړونو کې يوه تر ټولو د پام وړ او ګټوره سرغړونه، پر منظم او ټينګ پوځ، د ګډوډو او تيتو پرکو خلکو يرغل دی. دغه ډول چارې تل په هغو جګړو کې پېښېږي چې جګړه ولسي او ملي بڼه پيدا کوي. په دغو ډول نښتو کې ددې پرځای چې يوه ډله دبلې ډلې په وړاندې ودرېږي، يوه خوا په وړو وړو ډلو ويشل کېږي، په يو وزري ډول پر دښمن غلچکي بريدونه کوي، دسترګو په رپ کې تښتي، بيا چې ددښمن لويه ډله په دوی بريد کوي، دوی خپله وخت ته په پام سره بيا بريد کوي. دغه غلچکيان يا جګړه مار همدا سې جنګېدل، دقفقاز غرنيو همدا سې کول او د ۱۸۱۲ کال په جګړه کې روسانو همدا سې وکړل.

دغـه ډول جګـړه، د پـارتيزانـي جګـړې نـوم ګټلـی دی او داسـې ګڼـل کېږي چې دغه نوم د هغه اهميت ته په پام کې خورا غوره نوم دی. خو دا بايد وويل شي چې دغه شان جګړه نه يوازې د يو دود د ستور سره هم برابره نه ده بلکې د ټولو جګړيزو دودونو برخلاف او دتاکتيکي جګړې له اصولو نه لرې ده. دجګړې دود دا وايي چې يرغلګر بايد خپل پوځ لـه کبله ښه راټول کړي چې د سيال دبريد په وخت کې پياوړي واوسي.

پارتيزاني جګړه(لکه هغه شان چې تاريخ ښيي، پارتيزاني جګړه تل ګټونکې ده)چور ددغه د ستور نه وتلې او لرې جګړه ده.

دغه لرې والي په دې کې دی چې په جګړه پوهنه کې، ديوه پوځ پياوړتيا او قدرت د هغه شمېر پوره اړه لري، يعنې چې څومره د پوځ

شمېر زيات وي، په هماغه کچه د هغه پياوړتيا او قوت زيات وي(برى تل د ګڼشمېره پوځونو په برخه دى)...

د تاريخ په اوږدو او د جګړه پوهنې په بهېر کې ډېرې داسې بېلګې پيدا کولای شو چې د پوځ زياتوالى، د هغو د قدرت نښه نه وه او خورا وړو ډلو پر خورا سترو پوځونو برى تر لاسه کړى دى...

په ۱۸۱۲ کال کې چې فرانسويان شا ته تلل، خو د تاکتيک له مخې هغوى بايد په وړو وړو ډلو کې له ځايه دفاع کړې وای، خو بيا هم دوى هڅه کوله سره غونډ او يوځای واوسي. ځکه د هغو روحيه داسې خرابه شوې وه چې يوازې يو ځاى يې کولاى شو، څه نښه شي، د دې برعکس روسانو بايد د پوځي تاکتيک له مخې، ډله ايز بريد کړى وای، خو هغوی په وړو وړو ډلو کې ځکه وويشل شول چې روحيه يې خورا لوړه او پياوړې وه او پرته له هغه چې کومې سپارښتنې او قوماندې ته سترګه په لاره ښی، پر فرانسويانو يې يرغل وکړ او له کومې اړتيا پرته يې د ګوابښ څپو ته ور دانګل او خوار يې ګاللې.

۳

سمیلینسک ته د فرانسویانو په ننوتو سره یوځای پارتیزاني جګړه پیل شوه.

تر هغه مخکې چې زموږ حکومت (روسیه) په رسمي توګه پارتیزاني جګړه ومنی، قزاقانو او بزګرو کلیوالو، د دښمن په زرګونو تنه پوځیان، پر کلیو یرغلګر او دوښو یو وزري غله او داړه ماروژلي وو. هغوی پر خپل سر، بې کومې ځانګړې کړنلارې او سپارښتنې، لکه سرسام سپي چې پر لیونو سپي داړې لګوي، پر هغو یرغل کاوه؟

دینیس داویدوف، لومړنی څوک و چې په خپلې روسي ځانګړتیا او ځیرکتیا، د هغې پورته شوې وحشتناکې متروکې او وسلې په قوت او پیاوړتیا پوه شو چې د جګړې هېڅ ډول دود دستور او هنر ته یې غاړه نه کېښوده او پر فرانسویانو یې تالان ګډ اوه او نابودول یې. د دغې ډول جګړې قانوني کول، د هغه د لومړي ګام ویاړ، د هغه ویاړ ګڼل کېږي.

داګست په ۲۴ نېټه د داویدوف لومړنۍ پارتیزاني ډله په رسمي توګه جوړه شوه او تر هغه وروسته بیا نورې ډلې هم رامنځ ته شوې. هر څومره چې جګړه اوږدېدله، په هماغه کچه د دغو ډلو شمېر زیاتېده.

پارتیزانو، ستر پوځ (د ناپلیون پوځ) ډلې ډلې او ټوټې ټوټې کړ. هغوی د فرانسوي پوځ له وچې شوې ونې نه، راتویې شوې پاڼې ټولولې او کله ناکله به یې ونه هم ښوروله. د اکتوبر په میاشت کې چې کله فرانسویان د سمیلینسک پلو ته په تېښته وو، د دغو پارتیزانو ډلو شمېر سلګونو ته رسېدلې وې، چې هره یوې ځانګړې اندازه او حالت

درلود. د یوې ډلې مشر، د کلیسا د یو مشر "چلي "لاسمل و چې د یوې میاشتې په اوږدو کې یې څو سوه اسیران نیولي وو. د واسیلي په نامه دیوه کلیوال مشرښځې هم په سلګونه فرانسویان وژلي وو.

د اکتوبر په وروستیو نېټو کې د پارتیزاني جګړې سختې شپې او ورځې وې. د جګړې لومړی پړاو تیر شوی و. په هغه پړوا کې پارتیزانان ، له خپلې زړورتیا نه په حیرت کې خو هره شېبه له دې نه ډاریدل چې د فرانسویانو له خوا محاصره او اسیر نه شي ، نو ځکه دوی هېڅکله آسونه کراړه، ته نه پرېښودل. له هغو نه ښکته کېدل، په ځنګلونو کې پټېدل او دې نه ډاریدل چې دښمن یې پسې وانخلي. اوس نو د جګړې بهېر ټاکل شوی او ټول په دې پوهېدل چې د فرانسویانو په وړاندې څه وشي او څه ونه شي. اوس یوازې د هغو قطعاتو قوماندان چې له خپلو قوماندانانو سره یې د جګړېز پوهنو له مخې فرانسویان له لرې څارل، لا تراوسه هم ځینې عملیات ناشوني ګڼل. وړو پارتیزاني ډلو چې له پخوا نه یې خپلې چارې او عملیات شوني ګڼل چې د لویو قطعاتو قوماندانانو د هغو په اړه آن د فکر کولو توان هم نه درلود. قزاقان او کلیوال بزګر چې د فرانسویانو منځ ته یې تګ راتګ درلود ، اوس یې د هرې چارې سرته رسول شونې ګڼل.

د اکتوبر په دوه ویشتمه دینیسوف چې د یوې پارتیزاني ډلې مشرې کوله. له خپلې ډلې سره په یوه لرې سیمه کې په لیوالتیا هلې ځلې کولې او لا سهار وختي خوځېدلی و. هغه ټوله ورځ د لویې لارې ترڅنګ په یوه ځنګله کې د هغه فرانسوي کاروان لاره څارله چې د سواره پوځ خورا ډېرې وسلې خواره کالی او روسي اسیرانو د خبرتیا له مخې د خورا لږ شمېر ساتونکو تر څارنې لاندې د سمیلینسک پلو ته روان و.

ددغه کاروان له شتوالي نه، نه يوازې دينيسوف او دولوخوف (هغه هم د يوې پارتيزانې ډله پارتيزاني ډله مشرې کوله) چې له دينيسوف سره نښتې شا او خواکې و، خبر و، بلکې دا خبر دځينو لويو قطعاتو قوماندانانو ته هم رسېدلي و او لکه هغه شان چې دينيسوف ويل، هغو ته يې غاښونه تيرول. ددغو پارتيزانو ډلو نه، د دوو لويو مشرانو چې يوه ډله يې پولندي او بله يې جرمنه وه، څه کم هممهاله دواړو، دينيسوف ته بلنه ورکړه چې د دوی له پارتيزانو ډلو سره يوځای او په ګډه به، پر دغه کاروان بريد وکړي.

دينيسوف چې دغه ليکونه ولوستل وې ويل:

-نه ورونړو! ماهم بريت هسې بې ځايه نه دی غوړ کړي.

هغه دليک تر لوستلو وروسته جرمن قوماندان ته وليکل چې د هغې ټولې هيلې او مينې سره چې دی يې ددغه شان يو زړور او پېژندل شوي جنرال، تر قوماندې لاندې کار ته لري، هغه بايد ددغه نيکمرغۍ نه ځکه ځان بې برخه کړي چې هغه لا دمخه د پولندي قوماندان، قوماندانې منلې ده، هغه پولندي قوماندان ته هم دې ته ورته ليک وليکه او هغه ته يې وليکل چې هغه د جرمن قوماندان قوماندانې منلې او له هغه سره يوځای شوی دی.

دينيسوف چې په دې ډول ځان د مشر قوماندانانو نه راخلاص کړ، تکل يې وکړ، پرته له هغه چې خپلو مشرانو ته خبر ورکړي. خپله له دولوخوف سره په ګډه بريد وکړي او د خپل لږ شمېر قوت په مرسته دغه کاروان اسير کړي.

دغه کاروان د اکتوبر په دوويشتمه د ميکولينه له سيمې نه د شميشيوا خواته په غځېدلی، يو لوی ځنګل کې پروت و چې په ځينو ځايو کې دلارې غاړې ته نښتې او په ځينو ځايو کې د يو ورست په

اندازه لرې و.

دینیسوف یوه ټوله ورځ په دې ځنګل کې پاتې شو. کله به د ځنګل زړه او کله به د هغه څنډو ته ووت او پر له پسې یې د فرانسویانو کاروان څاره. هماغه ورځ سهار میکولینې ته نږدې، په هغه سیمه کې چې لاره ځنګل ته نږدې تیریده ، په ځنګو کې د فرانسویانو دوه ښتې کراچۍ لاندې او له ځانسره یې ځنګله ته یوړې، خو له هماغې شېبې نه تر ماښام قضا پورې ، پرته له هغه چې په کاروان برید وکړي، فرانسویان یې څارل.

هغوی باید فرانسویان ډار کړي نه وای او په کراره یې پرېښې وای چې د شمیشوا تر سېمې پورې په آرامه تللي وای او بیا له دولوخوف سره په هغه ځنګله کې چې ماښام دوی هلته د پېیرې لپاره د د برېره کېدو پریکړه کړې وه، سره یوځای شوی وای. (له شمیشوا نه یوورست لرې)او بیا په سپیده داغ کې ، د ځنګله له دواړو خواو نه لکه واوره داسې پر فرانسویانو راتویې شوي وای، برید یې کړی وای او ټول یې اسیر کړي وای.

له دوی نه دوه ورسته واټنه لرې شاته ، د میکولینه په سیمه کې چې ځنګل له هرځایه زیات لارې ته رانږدې شوی و ، د دې لپاره شپږ قزاقان درول شوي او ګمارل شوي وو چې د فرانسویانو په راښکاره کېدو سره سمدلاسه دوی ته خبر ورکړي.

دولوخوف هم باید کټ مټ له شمیشوا نه دوه ورسته وړاندې لاره داسې تر څارنې لاندې نیولې وای چې دا ورته ښکاره وای چې فرانسوي پوځونه په کوم واټن کې را روان دي. داسې تصور کېده چې د فرانسویانو په دغه کاروان کې تر یوزرو پنځه سوه تنه را روان وو. خو د دښمن د پوځ زیاتوالي دینیسوف نه ډاراوه. دینیسوف یو څه ته اړتیا

لرله او هغه دا چې پوه شي د دښمن دغه قوتونه، کوم پوځیان دي ؟ هغه په دې کار د پوهېدو لپاره یوې ژبې (یعني د دښمن نه یوه سړي ته) اړتیا لرله. هغه ورځ سهار د دغې هیلې د سرته رسېدو لپاره ، دغه کار په داسې یو تلوار ترسره شوی و چې د دوی د یرغل په پایله کې، د فرانسویانو دیوې ګاډۍ ټول پوځیان وژل شوي وو او یوازې یو زلمی ډولچي چې له خپلې ډلې نه شاته پاتې و ، نیول شوی و. خو دغه زلمی ډولچي په دې اړه چې په دغه کاروان کې څه ډول پوځیان روان دي، هېڅ نه پوهېده.

دینیسوف، پر کاروان دویم برید له ګواښه ډک ګاڼه، ده نه غوښتل چې په دې کار سره په ټول کاروان ګېښې ورګډه کړي، نوځکه یې په خپله ډله کې تیخون شیربتوا نومی کلیوال بزګر د شمیشوا سیمې ته وړاندې مخکې له مخې ورلېږلی و چې که کېدای شي، د فرانسوي پوځ له ډلې نه لږ تر لږه یو تن اسیر کړي.

۴

د مني يوه توده، خو له اوربښته ډکه ورځ وه. تا به ويل چې آسمان او افق دواړه په يوه رنګ خړپړ وو. کله به د لړو لمن راخوره او کله به دباران سخته څپه تيره شوه.

دينيسوف، وړين کوټ په غاړه او پاپا نومې خولۍ يې پر سر چې دباران څاڅکي ترې څڅېدل، پر يوه اصيل ډنګر آس سپور و. هغه هم د خپل آس په څير ، د سخت باران له زوره سر ښکته ځوړند او غوږونه ځړولي، تندی تريو او په خورا پريشانۍ يې وړاندې کتل. که څه هم توره لنډه ږيره يې رسېدلې وه، خو وچ ډنګر مخ يې له قهره ډک برېښېده.

د دينيسوف څنګ ته ، دده په شان وړين کوټ په غاړه او پاپا خينه(له قرقل نه جوړ شوې اوږده خولۍ) نومې خولۍ پر سر اابېساول قزاق چې دده مرستيال ګڼل کېده پر آس سپورروان وو.

دربېيم افسر، اابېساول لاوايسکي و. هغه هم وړين کوټ اغوستی او پاپاخينه خولۍ يې پر سر وه او لوړه نرۍ ونه يې لکه دړه داسې کږه شوې وه. هغه سپينه بشره، ژېړې څنې، تنګې خو رڼې سترګې لرلې. ډاډمنې آرامې څېرې او پر آس ناستې يې پر ځان د ډاډ او راضيتوب څرګندونه کوله. که څه هم په لومړي نظر کې دا ګرانه خبره وه چې د سواره او د هغه دآس ځانګړتياوې څرګندې شي، خوبيا هم د دينيسوف او ايساول له لومړي وار ليدو نه دا څرګنديدله چې باران وهلي، لامده شوي او دا ګرانه پرې تمامېږي. داسې تصور کېده چې دينيسوف پر

آس ناست سړی دی، خو اېساول داسې نه برېښېده، اېساول د تل په څېر آرام او داسې نه و چې ګواکې سړی پر آس ناست دی بلکې آس او پر هغه سپور سړی یو برېښېدل.

تر هغو نه څه وړاندې یو کلیوال سړی روان و، هغه د لاړښود دنده لرله. ورښت ښه لوند کړی و، جاکټ پر غاړه او خولۍ یې پر سر وه. لږ شاته پر یو یوه ډنګر قرغزي آس چې لوړیال او اوږده لکۍ یې لرله، یو ځوان افسر سپور و. هغه شین بخوند فرانسوي کوټ هم اغوستی و. شونډې یې چاودلې او وینې ترې بهېدلې، د هغه څنګ ته یو سپور پوځي روان و. هغه ځان پسې شاته د آس پر ذین یو فرانسوي زلمی چې زړه شلېدلې پوځي دریشي یې اغوستې وه او خولۍ یې پر سر وه، کېنولی و. دغه زلمي له یخنۍ نه سره شوي لاسونه، تر سواره نه تاو کړي وو. زلمي خپلې بربنډې پښې په دې هیله ښورولې چې ګواکې په دې ډول یې تودې کړي. هغه وروځې برندې کړې وې او په حیرت یې شا او خوا کتل. دغه فرانسوي ډولچي و چې نن سهار اسیر شوی و.

د هغو تر شا، پر یوې نرۍ له چیکړو ډکې ځنګلي لارې چې د آسونو له ګڼه ګوڼې لا پسې چیکړنه شوې وه، درې درې، څلور څلور سواره، هغوی پسې قزاقان چې چا وړین او چا هم فرانسوي کوټونه اغوستي وو او یو خو یې آن د آس یو ځل هم پر ځان اچولی و، روان وو. آسونه که څه هم ژیړ بخون او څه سره بخون وو، ټول د باران له لمدیدو نه توربخون برېښېدل. د آسونو یالونه سخت لامده شوي وو او غاړې یې عجیبې نرۍ برېښېدې. له آسونو نه بخار پورته کېده. د ټولو وګړو کالي لکه د آسونو د ذینونو د جلوونو دریښکۍ په شان، لکه ټوله ځمکه او پر ځمکې د پرتو پاڼو په څېر لامده او سریښناک شوي وو. پر آسونو ټولو ناستو خلکو سرونه ښکته نیولي وو او هڅه یې کوله، ځکه ونه

ښوري چې له کاليونه ځان ته رسېدلي او به په ځان تو دي او پرېښږدي چې نورې او به يې، پښو ، ځنګنونو او غاړو ته ورننوزي.

د قزاقانو د روانو کرښو په منځ کې، دوه کراچۍ چې فرانسوي آسونو پورې تړلې وې او بيا د دغو آسونو افسارونه د قزاقانو د آسونو افسارونو پورې نښتي وو ، مخ وړاندې روانې وې. د دغو کراچيو ارابو ، پر ځمکه د پرتو غونډانو (د ونې کونده)او شاخو سره لګېدو نه شر او شور جوړاوه او د آسونو قدمونو د لارې په ډنډونو کې شړپ او شړوپ کاوه.

د دينيسوف آس په لاره کې له يوه ډنډ نه لاره چپه کړه ، يوې خواته کوږ او د هغه ځنګون يې له يوې ونې سره ولګاوه.

دينيسوف په قهر سره چغې کړې:

-آخ ! څه کوئ !

خوله يې جينګه ، غاښ ښکاره او آس ته يې درې ګوزاره ورکړل. هغه په دې کار سره ځان او خپلو ملګرو ته ختې ورو شيندلې. د دينيسوف طبعه خورا خرابه وه. هم باران او هم لوږې، دواړو د هغه طبيعت ور ختـه کړی و. (له سهاره راهيسې هېڅ چا ، هېڅ نه و خوړلي)خو تر ټولو نه لا بده خبره دا وه چې د دولوخوف هېڅ پته نه لګېده او نور هغه کسان هم چې د اسيرانو يرغمل کولو پسې تللي وو ، لا تر او سه بېرته راستانه شوي نه وو.

دينيسوف په زړه کې ريبل او کرل او له ځانسره ويل:

-بيا به خدا چې په دې لاره داسې کاروان راشي. هېڅکله !

په يوازې ځان يرغل خورا ګواښمن دی، خو بلې ورځې ته ځنډيدل هم دا ګواښ لري چې دغه غوره مړی به زموږ له لاسه د پارتيزانو کومه بله لويه ډله خپله کړي.

دینیسوف، له ځانسره غږیده، لږ لږ، چېرته وړاندې یې کتل او د دولوخوف له خوا دراليږل شوي ریبار لاره یې څارله.

دینیسوف له ځنګله نه راووت، په هغه ځای کې چې ښی خواته تر لرو لرو معلومېده، ودرید، هغه وویل:

-- کوم څوک را روان دی.

اېساول هغې خواته چې دینیسوف ښوده کتل او وې ویل:

-- دوه تنه دي، یو افسر او یو قزاق.

د هغه تل دا خوښیده چې داسې شېل وغږېږي چې قزاقان پرې پوه نه شي:

- یو ازې ددې تصور نه کېږي چې په خپله ډګروال دی وي.

دغونډیو پر لمن کې د دوی خواته را روان کسان له سترګو پناه ه، خو څو دقیقې وروسته بیا راښکاره شول. مخکې را روان هغه یې، افسر و چې ستړی ستومان آس یې د متروکې په وهلو خوځېدو ته هڅاوه. څنې یې جړې، ګډې وډې او باران وهلې وې. تر هغه وروسته یو قزاق و، چې پر رکاب ولاړ و او خپله کراچۍ یې زغلوله، را راوان و. دغه افسر خورا ځوان زلمی و، تکه سره بشره، نا ارامه سترګې او خپله خندنی وه. هغه د دینیسوف خواته ورودانګل او هغه لیک یې، هغه ته ورکړ چې باران لوند کړی و.

افسر هغه ته وویل:

- دا د جنرال له خوا نه دی. بښنه غواړم چې لوند شوی غوندې دی.

دینیسوف تندی تریو کړ، لیک یې واخیست او هغه یې خلاص کړ.

ځوان افسر، اېساول ته مخ ورواړاوه او په داسې حال کې چې دینیسوف لیک لوسته، هغه ته یې وویل:

-- ټولو ویلې چې ګواښ دی، ګواښ دی، غواړم ووایم چې ما او

مکاروف (هغه قزاق ته یې اشاره وکړه چې ورسره روان و) ځانونه چمتو کړي وو. هر یو مو دوه اون.. خو همدا چې سترګې یې په فرانسوي ډولچي ولګېدې، خپلې خبرې یې پرې کړې او وې پوښتل:

- دا څوک دی ؟ اسیر دی ؟ تاسو نښتې هم کړې دي، اجازه دی، له هغه سره وغږېږو ؟

په دې شېبه کې دینیسوف، هغه چاته چې لیک یې ورکړی و، ورو دانګل او چغه یې کړل:

- رستوفه ! پیتیا ! تا ولې ونه ویل چې ته څوک یې ؟

دینیسوف وموسېد ، مخ یې ورواړاوه او دافسر لاس یې کېښکود. دغه افسر پتیا رستوف و.

هغه په ټوله لاره کې دې ته ځان چمتو کاوه چې څنګه له پخوانۍ آشنایۍ ، دوستۍ او یادونې نه پرته دیوه غوره او مشر افسر په شان له دینیسوف سره مخامخ شي، خو همدا چې دینیسوف هغه ته وموسېد ، پیتیا هماغه شېبه له خوښۍ نه تک سور واوښت، خپله رسمي ځانګړتیا او حالت یې هېر شو او داکیسه یې پیل کړه چې څنګه دی د فرانسویا له څنګه راتیر شو او دا چې دی څومره خوشاله دی چې ده ته دغه چاره سپارل شوې ده. هغه دا هم وویل چې ده د یازما ، په نښته کې ګډون کړی دی او لیدلي یې دي چې څنګه یو سپور تر نورو نه په توپیر او غوره جنګېده.

دینیسوف د هغه خبرې پرې کړې او وې ویل:

- ستاسي له لیدو نه ډېر خوشاله یم.

او پر بشرې یې بیا د خواشینۍ څپه راخوره شوه. هغه مخ اېساول ته ورواړاوه او وې ویل:

- میخایل فیوکلیتچ ګوره ! دا لیک بیا د هغه الماني له خوا رالېږل

شوی دی. دا د هغو له ډلې نه دی.
او دینیسوف بیا کیسه پیل کړه چې دې الماني په دغه لیک کې چې دوی ته رالېږلی دی، خپله هغه غوښتنه بیا لیکلې ده چې هیله کوي، پر فرانسویانو د برید لپاره ددوی له ډلې سره یو ځای شي. ده د پایلې په توګه یې وویل:
- که سبا ته موږ دغه د فرانسویانو کاروان لاندې نه کړو، هغوی به دغه غوره مړی، زموږ له ستوني وباسي.
کله چې دینیسوف له اسپاول سره غږېده، پیتیا د هغه د خبرو له بې پروایۍ نه څه خوابدی او نا آرامه شوی و او داسې یې انګېرله چې ګواکې ددې حال سبب، دده د پطلون پایڅې وې، چې یوه ښکته او بله پورته وه، نو ځکه یې هغه ترکوټ لاندې داسې جوړې کړې چې د هیڅ چا ورته پام نه شو او څومره چې کولای شو، هومره یې هڅه کوله خپله پوځي بڼه غوره کړي.
د درناوي په نښه یې لاس خولۍ ته ورپورته کړ او بېرته یې د "یاور جنرال"لوبې چې مخکې له مخکې یې ځان د هغې لپاره چمتو کړی و، پیل کړې، هغه وویل:
-عالیجناب که کومه سپارښتنه ولرئ ؟
دا به راته ووایئ، بېرته خپلې قطعې ته لاړ شم او که دلته پاتې شم ؟
دینیسوف چې په خیالونو کې ډوب و، وې ویل:
-هو کې، ایا ته کولای شي تر سبا پورې دلته پاتې شي ؟
پیتیا چغې کړل:
-آخ ! څومره ښه ! زه کولای شم له تاسو سره پاتې شم ؟
دینیسوف وپوښتل:
- د جنرال امر څه و ؟ سمدلاسه باید ورستون شي ؟

پیتیا تک سور شو او په ننواتې پوښتنیزه ډول یې وویل:

- هغه په دې اړه کومه سپارښتنه نه ده کړې، تصور کوم پاتې کېدای شم.

دینیسوف وویل:

-ښه ده چې داسې ده. پاتې شه.

هغه خپلو وګړو ته مخ وروارړه او سپارښتنه یې وکړه په ځنګل کې خپلو دمه ځایو پلو ته لاړ شي، هغه پیدا کړي، وپوښتي چې هغه د شپې راځي که نه راځي. هغه خپله غوښتل چې له اېساول او پیتیا سره د شمیشوا پلو د ځنګله لمنو ته لاړشي او له هغه ځایه د فرانسویانو دنن شپې دمه ځای او هلته د هغو ځای پر ځای کېدل وګوري.

هغه ، هغه کلیوال بزګر ته چې د دوی لارښوونه یې کوله، وویل:

-- ښه، ږیروریه ! موږ به شمیشوا ته ورسوي.

دینیسوف، پتیا او اېساول له څو قزاقانو او سواره پوځیانو سره چې اسیر یې چېرته بوو ، له کینې خوانه په شیلیو کې، د ځنګل پلو وروخوځېدل.

۵

باران دریدلی و، خو یوازې لږې خورې او د ونو له څانګو څاڅکي څڅېدل. دینیسوف، اېساول او پیتیا په چوپه خوله خولۍ پر سر پلن پوندي کلیوال بزګر پسې چې د دوی لارښوونه یې کوله، روان وو.
کلیوال بزګر چې کله د لارې ګرځني ته ورسېد، ودرید او په داسې حال کې لاس یې ښوراوه، په یوډول رازه ډکه خوځېدا سره یې هغوی، خپل پلو وربلل.
دینیسوف او پیتیا هغه پلو ورغلل، له هغه ځایه چې هلته هغه کلیوال بزګر ولاړ و، فرانسویان لیدل کېدل. له دې ځایه ځنګله ته څېرمه ټیټو غونډیو ته ورته ډاګونو نه لیدل کېدل. د توندې ښکتې شیلې خوا ته، یو کوچنی کلی چې د خان کور په کې وران بربښېده، لیدل کېده. په دغه کوچني کلي او د هغه د خان په کور کې، د هغه په ټولو کروندو او باغونو کې، د هغه په شا او خوا څاګانو او نهرونو کې او د پله او د کلي ترمنځ تر دوه سوه ساژانه واټن پورې په لاره کې، دلړو په منځ کې، د خلکو بې پایه ګڼه ګونه او ډلې لیدل کېدې، د هغو غیر روسي غړونه او چغې، د هغوی آسونه چې کراچۍ او ګاډۍ یې مخ پورته کشولې. دغه راز د هغو د غړیدا آواز هم له ورایه اوریدل کېده.
دینیسوف، پرته له هغه چې سترګې له فرانسویانو نه بل پلو واړاوې، په کرار آوازیې وویل:
- هغه اسیر دلته راولئ

.

قزاق له آسه راښکته شو او ډولچي زلمی یې له ځانسره دینیسوف

ته بوت. دينيسوف د فرانسويانو ډلو ته د کتو په ترخ کې وپوښتل چې هغه څوک او د کومې قطعې دی. زلمي خپل له يخه بې حسه شوي لاسونه په جيبونو کې ومنډل، وروځې يې پورته واچولې او په وحشت وحشت يې دينيسوف ته کتل. که څه هم داسې برېښېده چې هغه هيله لري، ټول هغه څه چې دی پرې پوهېږي، ووايي، خوبيا يې هم ځوابونه څه ګډوډ ښکاريدل او يوازې يې دد ينيسوف پوښتنو ته دتاييد سر ښوراوه. دينيسوف تندی تريو کړ، له زلمی نه يې مخ واړاوه او خپلې انګېرنې يې ابساول ته بيان کړې.

پيتيا په چټکۍ خپل سر خوځاوه، کله به يې دغه ډولچي زلمي، کله به يې دينيسوف، کله به يې ابساول او يا به يې هغو فرانسويانو ته چې په کلي او لارو کې روان وو، کتل. هغه هڅه کوله کوم مهم څه له پامه ونه غورځوي او هر څه سم واوري. د دينيسوف سره يې سترګې وځلېدې او په خوشالۍ يې وويل:

- دولوخوف راشي او که را نه شي، بايد مرستې ته يې ورودانګو، څنګه ؟

ابساول وويل:

- ځای ډېر ښه ځای دی. دينيسوف دوام ورکړ:

- پلي به ښکته خوا ته، دجبې له لارې ورولېږو او دوی به باغ ته ور ننوزي او تاسو به له قزاقانو سره له هغې خوا نه ورشئ.

دينيسوف، دکلي شا ته ځنګله ته اشاره وکړه او زه به له خپلو سورو سره له دې خوا نه ، خو په دې وخت کې و چې دډزو غږ واوريدل شو...

ابساول وويل:

- دشيلې له لارې تګ ناشونی دی، آسونه به په جبې کې ډوب شي. هغوی بايد له ښۍ خوانه را تاو شي.

په همدې اوږدو کې چې دوی دواړه په کراره غږېدل، تر دوی نه ښکته په شيله کې، ديوې چينې لخوا نه دډزو غږ واوريدل شو. بيا د نورو ډزو غږ او تر هغه وروسته له ډزو نه پورته شوی سپين لوګی راښکاره شو. بيا د فرانسويانو ډله ايز شر او شور چې ګواکې د خوښۍ انګازې ترې خوريدې، دغونډۍ له لمنو نه واوريدل شو.

په لومړيو شېبو کې دينيسوف او اېساول څه ټکني غونډې شول او شاته يې ودانګل. دا ډزې او غږونه دومره دوی ته نږدې وو چې، داسې يې وانګېرله چې خپله د همدې ډزو او شر او شور موخه دي. يوتن چې سره بخون کالي يې اغوستي وو، دجبې له پلوه ددوی خواته منډې راوهلې، داسې ښکاره شوه چې دډزو او دفرانسويانو دچغو نښه همدا سړی وي.

اېساول غږ کړل:

- اوهو !وګورئ !دا خو زموږ خپل تيخون دی.

-هو کې، هو دی به خپله دی.

دينيسوف وويل:

-ډېر دوکه مار دی.

اېساول سترګې تنګې کړې او وې ويل:

-ترې تښتئ.

هغه سړی چې ويل کېده ، تيخون دی، په چټکۍ ځان سيند ته ورساوه او داسې د سيند څپو ته ورودانګل چې شا او خوا ته يې د اوبه و شيندل شوې. هغه يوه شېبه تر اوبو لاندې ورک شو ، خو همدا چې دساحل غاړې ته ورسېد ، تک تور له اوبو راووت او په منډه شو ، هغه فرانسويان چې دی يې پسې اخېستی و ، ودريدل.

اېساول وويل:

- هو کې، ښه کار کوي.

دينيسوف، په هماغه خوابښيني او غمجن غږ وويل:

-دوکه مار دی، هغه تر او سه بورې، آپلو څه کول ؟

پيتيا وپوښتل:

-دا څوک دی ؟

-دا زموږ داسخباراتو او امنيت سړی دی، مالېږلی و چې اسيران ونيسي.

پيتيا وويل:

- هو کې، هو کې !

هغه دد ينيسوف له لومړۍ خبرې سره داسې سر ښوراوه چې ګواکې هر څه چې اوري، دی پرې پوهېږي، حال دا چې هغه، د هغه څه نه چې ده ته ويل کېدل ، په يوه خبره هم نه پوهېده.

* * *

تيخون شيرباتی، د قطعې يو له غورو او هره شېبه وړو کسانو نه و. هغه په پکروفسکي ، دګژات د کوزې برخې لـه او سېدونکو نه و. دينيسوف چې کله د دغې جګړې په پيل کې د پاکروفسکې سيمې ته په راغی ، د خپل عادت له مخې يې مشر راوغوښت او له هغه نه يې وپوښتل چې دفرانسويان په اړه څه معلومات لري. د دې ډلې مشر هم دبلې هرې ډلې دمشر په څير، له ځانه په دفاع کې ، له سلو هو ، نه يو (نه) غوره وګڼله او وې ويل چې له هېڅ شي او هېڅ چا نه خبر نه دی، خو کله چې دينيسوف هغه ته وويل چې غواړي پر فرانسويانو بريد وکړي او کله چې ده وپوښتل چې ايا فرانسويان ددوی خواته نه دی ورغلی، مشر وويل ، شوکماران او تالانګر په رښتيا هم ددوی په سيمه کې پيدا شوي دي او يوازې تيشکه(تيخون) دی چې ددغو شوکمارو مخه يې نيولې ده.

دینیسوف وویل:

- لاړشئ

- او تیخون ده ته راولئ.

هغه یې راوست او دینیسوف، د هغه له دغو هلو ځلو او پالنې نه مننه وکړه. هغه یې ښه ونازاوه او د سیمې د مشر تر مخې یې پاچا(ځار)ته د وفادرای، له وطن سره دمینې او د هغې کرکې په اړه چې دهېواد دهر بچي په زړه کې ددښمن په وړاندې را خوره شوې ده، وغږېد. تیخون چې ښکاریده ، ددینیسوف خبرو ډار کړی دی، وویل:

- موږ له چاسره څه کار نه لاره، یوازې مو له هلکانو سره خپل وخت تیراوه، یو دشلو په شا او خوا کې چرګان غلا شول. خو موږ له چاسره څه کار نه لاره.

بله ورځ چې دینیسوف، د تیخون په اړه هرڅه هېر کړي وو او د پاکرافسکې له سیمې نه تلونکی و ، هغه ته خبر ورکړو چې تیخون راغلی او په دې ټینګار کوي چې غواړي ددوی د پارتیزاني ډلې غړی شي، ودینیسوف سپارښتنه وکړه چې هغه دی ومنل شي.

تیخون په پیل کې غیر پوځي چارې لکه دنغریو تودول، داورونو بلول، د اوبو راوړل، آسونو ته د وښو رسول او داسې نورې سرته رسولې، خو ډېر ژر یې په غلچکي پوځي ګوزارونو او نښتوکې هم مېړانه، زړورتیا او ماهرت وښود. هره واریې پر فرانسویانو په کېدونکو غلچکونو کې ګډون کاوه او هر وار به له کالیو، وسلو او نورو غنایمو سره راستنېده. او که له هغه نه به داسیر غوښتنه کېده، اسیر به یې هم نیوه او له ځانسره به یې راوست.

دینیسوف، ډېر ژر، تیخون له بیګارۍ نه وزګار او له ځانسره به یې ځانګړو دندو ته بوو او هغه ته یې د قزاقانو په ډله کې دنده وسپارله.

د تیخون پر آس سوریدل نه خوښېدل، تل به پلی ګرځېده، خو هېڅکله به له سورو نه شاته نه پاتې کېده. د هغه وسله، یو چقمه داره، خوله خلاصی توپک و چې د نورو د خندولو او ټوکو لپاره به یې له ځانسره ګرځاوه، خو د هغه غوره وسله، هغه نیزه او تبرګی و چې د هغه په کارولو کې یې بې ساری لاسبری او مهارت درلود او له ده سره داسې مل وو، لکه لېوه او د هغه غاښونه، چې د هغه په مرسته د خپل ښکار تر وړیو لاندې آډوکي راباسي، ژوییې او ټوټه ټوټه کوي یې...

تیخون د پارتیزانو په ډله کې، خورا زړور او ګټور سړی و. هېڅ چا د هغه په اندازه پر فرانسویانو د مرګني غلچکونو لپاره دومره وړ وختونو نه موندل او هېڅ چا د هغه په اندازه اسیران نه نیول او نه یې فرانسویان وژل. هغه د غه راز د قزاقانو او سواره پوځ د وګړو ترمنځ ټوکې ټکالې کولې او په خپله یې هم دغه چارې خوښېدلې.

دینیسوف پرون شپه، هغه شمیشوا ته ددې لپاره استولی و چې یو ژوک د راز او معلوماتو لپاره اسیر کړي، خو تیخون نه و غوښتي چې د یوه فرانسوي په اسیرولو بسنه وکړي او یا دا چې د شپې ویده شوی و، نو هغه و چې په رڼا ورځ د بوټو او ونو منځ ته ورننوت او دینیسوف د غونډیو له پاسه لیدل چې هغه د فرانسویان د پوځ منځ ته ورننوتلی او هغو هم هغه پیدا کړی و.

۶

دینیسوف، وروسته له هغه چې له اسپاول سره ، پر فرانسویانو دغوځ یرغل په اړه چې اوس یې په خپلو سترګو د هغه رانښکاره کېدل ولیدل، یو څه نور هم وغړېد ، د خپل آس مخ یې واړاوه، بېرته ستون شو او وې ویل:

-ښه وروره ! اوس درځه چې ځو ، ځانونه لږ وچ کړو.

دینیسوف چې د ونو له څانګو نه دیوې جوړې شوې وړې څپرې څنګ ته ورسېد ، ودرید او د ننه ځنګله ته ځیر شو. یو سړی چې جمپر په ځان، قزاقي خولۍ یې پر سر، ټوپک پر اوږو ، تبر په ملاتړلی، اوږدې پښې په ټینګو اوږدو قدمونو ، په داسې حال کې چې اوږده لاسونه یې شا او خواته ښورول، په بې پروایۍ د ونو په منځ کې له ځنګله نه راووت. دغه سړی د دینیسوف په لیدو ، هغه څه چې په لاس کې و ، په تلوار دبوټو شاته وارتېرل، خپله لمده خولۍ یې له سره لرې کړه او د خپل قوماندان خواته راوړاندې شو. داسړی تیخون و. د هغه بشره له حماقته ګونځې ګونځې وه، د هغه وړې سترګې ځلېدلې او په هغو کې دخوښۍ او نیکمرغۍ نښې څرګندېدې. هغه خپل سر داسې پورته کړ چې ګواکې هڅه یې کوي، دخندا مخه ونیسي. هغه مخامخ دینیسوف ته ځیر شو.

دینیسوف وویل:

-چېرې ورک شوی وې ؟

تیخون په شدل، خو په داسې یو غږ چې سندریزه انګازه یې خوروله، په زوړتیا او چټکۍ ځواب ورکړ:

- چېرې ورک وم ؟ د فرانسويانو اسيرېدو پسې ورک وم.
-نو ولې په رڼا ورځ ؟ خره ! نو ولې دې څوک اسير نه کړل ؟
تيخون چې پوځي بندلرونکي بوټ يې پښو وو، خپلې، پښې يې لا پسې سره لرې او پراخې کړې او دوام يې ورکړ:
- لا په هماغه لومړي سر کې مې يو تن اسير کړ، خو هوا لا تياره نه وه، هغه مې ځنګله ته راوست، بيا مې له ځانسره وويل:
- په دې يوه اسير خو هېڅ نه کېږي، ښه به دا وي چې لاړ شم او کوم بل تن هم برمته کړم.
د دينيسوف، اېساول ته وويل:
-ګورئ ! څه دوکه مار دی.
-ښه هغه يو دې ولې را نه وست ؟
تيخون په خواشينۍ، خو په تلوار ځواب ورکړ:
-رانه وست ! ولې يې راولم ؟ دا کارونه ګټه نه لري، تاسو څه فکر کوئ ؟ زه نه پوهېږم چې ستاسو څه ډول اسيران په کار دي ؟
- وينئ ؟ څه ځيرک خو غولوونکی دی، ښه !
تيخون دوام ورکړ:
-لاړم چې يو بل تن اسير کړم، په کراره، په ځنګله کې، پر ځمکه وغځېدم، دغه شان (تيخون ناڅاپه ، په داسې ډول چې هېڅ چا يې تصور هم نه کاوه، په تلوار، خو خورا آرامه د ځمکې پر مخ وغځېد او دا يې وښوده چې څنګه په ځنګله کې پر ځمکه وځښېد.)
بيا يې زياته کړه:
-بيا يو تن له کومې خوا راپيدا شو او هغه مې راونيو (دا يې چې وويل په چټکۍ يې ودانګل چې څنګه) بيا مې ورته وويل، ځه چې ځو او جلالتماب ډګروال ته ورشو !

هغه چیغې او نارې سورې پیل کړې.

په دې وخت کې یو څلور تنه نور راپیدا شول. پر ما یې توري راوویستې، ما هم خپل تبرګی پرې راوویست (تندی یې تریو کړ، ټټر یې وړاندې وویست او چغه یې کړل) او ومې ویل(او هغه څه یې چې کړي و، وې ښودل).

ابساول خپلې ځلېدونکې سترګې تنګې کړې او وې ویل:

- دلته مو له غونډې نه لیدل چې څنګه د ډنډو له لارې په تیښته وتښتېدې.

پیتیا، غوښتل د زړه له کومې وخاندي، خو پام یې شو چې ټول دخندیدو مخنوي کوي. هغه په چټکۍ له تیخون نه، د ابساول او دینیسوف پلو ته سترګې وروااړولې، خو په دې یې سر نه خلاصېده چې دا څه معنی لري.

دینیسوف په خواشینۍ وټوخید او وې ویل:

-ته دا احمقانه لوبې پرېږده، دا ووایه چې هغه یوتن اسیر دې ولې را نوست؟

تیخون په یوه لاس ملا او پر بل هغه، سر وګراوه، ناڅاپه یې ټوله بشره وغوړیده او د احمقانه خندا سره سم یې داړې راووتې. (د شیرباتي لقب چې دبې پرې شونډې معنی لري، له همدې امله پرې ایښودل شوی و) او دخوښۍ رڼایي یې برمخ راخوره شوه. د دینیسوف بشره هم وغوړیده او پیتیا په کړس کړس به زوره په خندا او وروسته تیخون هم له هغه سره همغاړی شو.

تیخون وویل:

- هغه ډېر خوار و، د ځان جامې یې ټوټه ټوټه او څیرې وې، په هغه حال مې چېرې بوولی وای؟ هغه څه کوئ چې هغه ډېر بد ژبی هم و.

عالیجنابه هغه ویل چې:

-زه په خپله د آنرال(جنرال)زوی یم، هېڅ چېرې نه ځم، لاس دې خلاص.

دینیسوف وویل:

- جوړ کوټې (د خره بچی)دی، زه غواړم ، حال معلوم کړم او دی د جامو کیسې کوي.

تیخون وویل:

-ماهم غوښتل چې حال ترې معلوم کړم، خو هغه ویل چې په هېڅ شي نه پوهېږي او له هېڅ شي خبر نه دی. مګر سرتیري ډېر زیات او حال ډېر خراب دی.

تیخون زیاته کړه:

-هسې نوم یې د سرتیرو دی، که یو، هم وشي، ټول به په تېښته شي او اسیران به شي.

تیخون ددې خبرې وروسته په خوښۍ، خو په غوځه بڼه د دینیسوف سترګو ته ځیر شو.

دینیسوف په تریو تندي او ځېږه ژبه وویل:

-اوس چې یو ځوسوه لښتې وخورې، بیا به خپله وواېې چې یو من ځو پتیرې کېږي او په خپله به ربښتیا پیل کړې.

تیخون وویل:

-ولې داسې ژر خوابدي کېږي ؟ څه وایئ، ایا ما ستا د ا فرانسویان نه دي لیدلي ؟ تـه لږ پرېږده چې تیاره خوره شي، څومره چې غواړې درته راولمه یې، یو نه درې تنه به درته راولم.

دینیسوف وویل:

- درځئ چې ځو !

آن تر پښیره ځایه پورې لاړ، په خواشینۍ یې تندی تریو کړ او هېڅ یې ونه ویل.

تیخون یې شاته روان و او پیتیا اوریدل چې هغه څنګه له قزاقانو سره خاندي. قزاقانو پر هغه د هغو موزو له امله چې ده د بوټو (ونو) په منځ کې وراتېرولې، ټوکې کولې.

کله چې د تیخون له خبرو، دوی ته پیدا شوې خندا او موسکا پای ته ورسېده، د پیتیا په یوه شېبه کې په دې سر خلاص شو چې تیخون فرانسوي اسیر وژلی دی. هغه ګبنې واخېست او نا آرامه شو. په همدې شېبه کې یې اسیر فرانسوي ډولچي ته وکتل او زړه یې پرې خوږ شو، خو دغې نا ارامۍ ټول د سترګو د رپ په اندازه دوام وکړ، هغه دا غوره وګڼله چې سر راپورته او ددې لپاره چې د سبا ورځې د عملیاتو لپاره له ابساول نه پوښتنې او پلټنې وکړي، ځان زړور او چمتو ښکاره کړي. او دا ټول هم ځکه چې ځان ورته تر هغو کسانو نه کم ونه برېښي چې دی اوس ورسره مل و. دولوخوف پسې لېږل شوی افسر، له دینیسوف سره په لاره کې مخامخ شو او هغه ته یې دا خبر ورکړ چې دولوخوف اوس په خپله رارسېږي او د هغه هرڅه ښه دي.

د دینیسوف پر څېرې ناڅاپه د خوښۍ څپې راخورې شوې، پیتیا ته یې ورغږ کړل او ورته ووې ویل:

- ښه اوس نو ته خپل حال راته ووایه، ستا کار ونه څنګه دي؟

***

۷

پیتیا له مسکوه لاړ، خپل خپلوان یې پرېښودل او له خپل غونډ سره یو ځای شو. هغه تر دې نه ژر وروسته، دداسې یوه جنرال یاور شو چې دیوې لویې قطعې قوماندان و. د خپل پوځي ژوند، په تیره بیا دعملي افسري ژوند له مهاله او له هغه وخته چې د ویزیمسکي په جګړه کې یې ګډون کړی و. تل یې په ګوګل کې دخوښۍ او نیکمرغۍ ولولو ځپې وهلې او په دې خوشاله و چې هغه لوی شوی او پر له پسې د مېړانې غرور کوي. هغه به تل په دې خار کې و چې خدای مه کړه چې د رښتنې سربښندنې کومه شېبه او پېښه ترې پاتې نه شي. هغه د هغه څه له امله چې په پوځ کې یې لیدل او اوریدل، ځان نیکمرغه ګاڼه، خو سره له دې هم هغه تل داسې انګېرله چې رښتنی اتلتوب او مېړانه په هغو ځایو کې دی چې دی هلته نه وي، نو له دې کبله ده تل تلوار او هڅه کوله هغه ځای ته ځان ورسوي چې دی هلته نه شته.

کله چې د اکتوبر په یوویشتمه، دده جنرال، دا هیله څرګنده کړه چې یو څوک ددینیسوف قطعې ته ورلېږي، پتیا په یوې بې ساري خواخوږۍ وویل چې دی دې هلته واستول شي، خو پیتیا ته یې د ویزیمسکي په جګړه کې د هغه کړه وړه وریاد کړل.

پیتیا په هغې جګړه کې ددې پر ځای چې خپله دنده سرته ورسوي، دجګړې په لومړیو کرښو ته لاړ شي، دفرانسویانو سیمو ته ورننوتلی و چې تر اور لاندې راتلای شوې او له خپلې تومانچې نه یې څو ډزې هم کړې وې. اوس دنوې سپارښتنې او هلته د استولو په وخت کې له هغه نه هیله وکړه چې د دینیسوف دډلې په هېڅ ډول پوځي کړو وړو کې

ګډون ونه کړي. له همدې کبله ، کله چې دینیسوف له هغه نه وپوښتل چې له دوی سره پاتېږي او که بېرته ستنېږي، تک سور واوښت او هک حیران شو چې څه وکړي. ترڅنګله پورې رسېدل، پیتیا خپله دنده بلله چې ده ته وسپارل شوې چارې ترسره او د هغو تر رسېدو نه وروسته سمدلاسه خپلې قطعې ته ورستون شي، خو کله چې یې هلته فرانسویان او تیخون ولیدل پوه شو چې نن شپه هرو مرو برید کېدونکی دی. هغه خپل تکل ډېر ژر بدل کړ او له ځانسره یې داوپتیله چې دده جنرال چې تر اوسه پورې یې دده ډېر درناوی کاوه او ده یې هر سپارښتنې ته غاړه کېښوده ، یو احمق جرمن او دینیسوف یو اتل دی. اېساول بل اتل او تیخون هم بل اتل دی. نو له دې کبله په دغو سختو شېبو کې د هغو یوازې پرېښودل د شرم وړ او بد کار دی.

کله چې دینیسوف او پیتیا له اېساول سره د ځنګله څنګ پوستې ته ورسېدل، د تیاري لمن په غوړېدو وه. د ماښامنۍ تیارې په رڼا یې کې، ذین شوي آسونه، سواره پوځیان او قزاقان لیدل کېدل. سرتیرو په داسې ځایونو کې نغري جوړول چې په امن کې وي. هغوی ځان شیلو ته برابرول، ځکه ډاریدل چې فرانسویان یې د اورونو لوګی له لرې ونه ویني. د یوې وړې څپرې تر څنګ یو قزاق چې لستوني یې بډ وهلي وو او د پسه غوښه یې ټوټه کوله. تر دغې څپرې لاندې د دینیسوف دډلې درې تنه سرتیري له لرګیو نه د میز په جوړولو لګیا وو. پیتیا خپل لوند کمیس وویست ، وریې کړ چې سره وچ یې کړي او خپله یې د ماښامنۍ په جوړلو کې له افسرانو سره مرسته پیل کړه. لس دقیقې وروسته میز جوړ او پر هغه ډوډۍ برابره وه. پر میز کاغذي دستمالونه غوړېدلي وو. دغه راز هلته ودکا ، رومي، خواړه ، سپینه ډوډۍ، کباب شوی پسه او مالګه مرچ هم اېښي وو.

پیتیا چې د افسرانو په منځ کې د میز تر شا ناست و، په غوږو لاسونو یې چې د وازدې غوږ ترې څڅېدل، الول شوې غوښه ټوټه کوله او خوړله. دماشتوب یو خوږ او خوندور احساس چې نه یوازې یې له ټولو خلکو سره له مینې او خواخوږۍ نه زړه ډک کړی و، بلکې د دغه احساس له مخې یې دا باور درلود چې له ده او نورو ګړو سره دغه شان مینه او احساس لري.

هغه دینیسوف ته مخ ورواړاوه او وې ویل:

- ښه نو، واسیلي فیدروویچ تاسو څه فکر کوئ، پروا خو نه لري، که زه له تاسو سره یوه ورځکۍ هم پاتې شم.

پرته له هغه چې ځواب ته سترګې په لاره شي، خپله یې ځانته ځواب ورکړ:

- ماته سپارښتنه شوې ده چې اطلاعات راټول کړم، خو یوازې تاسو ما د جګړې تر ټولو غوره برخې ته.. غوره برخې ته پرېږدئ. زه نه مډالونه غواړم، نه نښانونه.. زه یوازې غواړم.. پیتیا غاښونه وچیچل، خپل هسک کړی سر یې وڅرخاوه، شا او خوایې وکتل او لاسونه یې وخوځول.

دینیسوف چې موسېده تکرار یې کړه:

-ترټولو نه غوره برخې ته !

پیتیا دوام ورکړ:

-زما یوازینۍ هیله داده چې ماته بشپړه قومانده راکړئ، چې زه خپله قوماند ه ورکړم، تاسي ته څه سختۍ لرئ ؟

په دې شیبه کې یې، هغه افسر ته چې غوښتل یې له کباب شوي پسه نه غوښه راجلا کړي، مخ وروا ړاوه او هغه ته یې وویل:

-اخ ! تاسو چاړه غواړئ.

او د خپل لاس چاړه یې هغه ته ورکړه. افسر چاړه وستایله.
پیتیا تک سور شو او وې ویل:
-مهرباني وکړئ، وایېخلي ! زه داسې چړې ډېرې لرم.
او ورپسې پیتیا ، ناڅاپه چغې کړل:
-او بابا ، ما چور هېر کړل.
او بیا یې چغې کړل:
-زه خورا ښه ممیز لرم، زمونږ کلي ته نوی دوکاندار راغلی دی. داسې ښې ساري شیان یې راوړي چې مه کوه پوښتنه. ما ممیز لس پاوه واخېستل، زه خو د خوږو له خوړو سره عادت یمه. تاسي یې هم غواړئ ؟

او پیتیا ودانګل، په دالان کې یې خپل قزاق ته ځان وروورساوه او خپله توبره یې چې پنځه پاوه ممیز په کې و ، راوړه.
هغه وویل:
-نوش یې جان یې کړئ ! مهرباني وکړئ ښاغلو !
هغه اېساول ته مخ وروواړاوه او وې ویل:
-د تاسو به د قهوې د اېشولو لپاره څه کېږي، په کار نه وي ؟ ما د خپلې قطعې په دوکان کې واخېستل، خورا ښه شیان دی کنه ؟ هغه ښه، ښه شیان راوړي دي. او تر ټولو مهمه خبره خو لا دا ده چې هغه خورا مهم سړی دی. دغه شیان به هرو مرو تاسو ته راولېږم. که غواړئ چقمق به هم درته راولېږم، کېدای شي خلاص شوي وي یا له کاره لویدلي وي، ګوره ! کله کله داسې کېږي. ما له ځانسره را اخېستي دي، دا ګورئ !

هغه خپله توبره وښودله، ما دلته سل چقمقه ډېر ارزانه را اخېستي دي. مهرباني وکړئ چې څومره په کار دي، هومره واخلئ، کولای شئ

دروا یخلئ او ټول هم اخېستي شي. خو ناڅاپه یې خبرې پرې کړې او تک سور شو او تصور یې وکړ چې زیات وغږېد که څنګه ؟

هغه پاڅېد او وریاد یې کړل، چې کومه بله سادګي خو به یې نه وي کړې. د هغې ورځې ټولې پېښې یې وریادې کړې، هغه فرانسوي، ډولچي وریاد شو او په زړه کې یې تیره شوه:

- موږ خو دلته ډېر ښه یو ، خو هغه به څه حال لري ؟ هغه به یې چېرې اچولی وي ؟ څه خواړه به یې ورکړي وي او کنه ؟ یا به یې وروړي نه وي ؟ خو دې ته یې پام شو چې د چقمقونو په اړه یې اپلتې ویلې دي، نو ځکه اوس له نورو خبرو ډاریده.

له ځانسره یې وویل:

-هرو مرو به سره ووایي چې خپله زلمی دی ، نو څنګه یې په دې هلک زړه خوږېږي، خو زه به سباته وښیم چې زه زلمی یم، که څوان ؟ پیتیا همداسې فکرونو کول:

- دا نو څه د شرم ځای دی، که زه له هغو نه وپوښتم ؟ په هر حال، هر څه فکر چې کوي، کوي دي، بیا تک سور واوښت او په حیرت سره یې ددې لپاره نورو افسرانو ته وکتل چې وګوري، د هغو په څېره کې دملندو نښې ښکاري او کنه ؟

هغه وویل:

-اجازه ده چې هغه اسیر شوی هلک ته ورغږ کړو ؟ اجازه ده چې هغه ته څه خواړه او اوبه ورورو ؟ اجازه ده...

دینیسوف چې تصور کېده، دغه کارونو د شرم ورګنې، وویل:

- هو کې ! دزړو خوږي هلک دی، ډېر به وږی شوی وی، ورغږ کړئ چې دلته راشي، هغه وینسینت بوس، نومېږي، ورغږ کړئ، ورغږ کړئ، پیتیا وویل:

- زه به ورغبرګ کړم.

دینیسوف وویل:

- ورشه، هغه خوار ته ورغبرګ کړه !

هغه تکرار کړه:

- ورغبرګ کړه ! ورغبرګ کړه ! درحم وړ دی.

کله چې دینیسوف دا خبرې کولې، پیتیا د دروازې تر مخې ولاړ و. هغه د افسرانو له مینځه ورتیرشو او ځان یې دینیسوف ته ورنږدې کړ او وې ویل:

- ګرانه ! اجازه راکړه چې ښکل دې کړم. آخ، پوهېږئ، څومره غوره کار وشو، څومره ښه کار وشو !

هغه دینیسوف ښکل کړ او انګړ ته یې ورمنډه کړه، د دروازې تر مخې ودرید او چغې یې کړل:

- بوس وینسینت ! وینسینت !

له تیارې نه یو آواز راپورته شو.

- ښاغلیه ! ستاسو څه په کار دي ؟

پیتیا ځواب ورکړ:

- هغه فرانسوي هلک چې نن اسیر شوی دی.

قزاق وویل:

- ښه، هغه سین یادوې.

د وینسینت نوم، قزاقانو په ویسین او کلیوالو بزګرو او سرتیرو په ویسنیو بدل کړی و.

په دغو دواړو بدل شویو نومونو کې، د پسرلي او پسرلني معنی نغښتې وې. نو ځکه هغه هلک دوی د «پسرلیګوتي» په نامه چې د زلمي او ماشوم ښه یې څرګندوله، یادوه.

هغه هلته د نغري سره ناست و او ځان یې تاوداوه.
له خنداسره مل، یو غږ له هماغې تیارې نه راپورته شو:
- ها ها ها ها، پسرلیګوتیه !
له پټیا سره نېږدې سپور ولاړ پوځي، وویل:
- ځیرک هلک دی، ډېر ورېږی و، همدا اوس مو ډوډۍ ورکړه.
په تیاره کې د قدمونو غږ واورېدل شو، په ختو کې د لوڅو پښو شړپهاری تر غوږ او ډولچي هلک د دروازې په خولې کې راڅرګند شو.
پیټیا وویل:
-آه، داتاسویاستئ ؟ډوډۍ غواړئ ؟ډارېږمه !هېڅوک څه نه درته وایي !راځه !راووزه !راځه !
هغه په خواخوږۍ او مهربانۍ د هغه پر لاس، لاس ورکېښود او وې ویل:
-راځه !
ډولچي چې ماشوم وزمی آواز یې رېږدیده، وویل:
-
له تاسو نه مننه ښاغلیه !
هغه خپلې پېښبلې په ختو ککړې پښې راڅښولې او له ختو نه د پښو په پاک کولو پیل وکړ.
پیټیا غوښتل، دغه ډولچي ته ډېر څه ووایي، خو نه یې شو کولای. هغه په دالان کې د هغه ترخنګه ولاړ و، خو حیران پاتې وچې څه ووایي. بیا یې په تیارو کې د هغه لاس راونیو او هغه یې کېښکود.
له خواخوږۍ نه په ډک آواز یې وویل:
-مهرباني وکړئ، دننه راشئ !

پیتیا له ځانسره وویل:

-آخ، آخ ! کاشکي مې یو څه درته کولای شوای !

پیتیا دروازه راخلاصه کړه او هغه یې له خپل څنګه بدرګه کړ.

کله چې ډولچي دننه را ننوت، پیتیا له هغه لرې کېناست، ځکه هغه ته یې پاملرنه دځان لپاره سپکاوی ګاڼه. هغه لاس جیب ته کړ. په جیب کې یې په خپلو پیسو لاس وواهه، هغه یې لاندې باندې کړې او په شک کې و چې ایا دا به شرم نه وي او کنه ؟ چې ډولچی ته پیسې ورکړي.

۸

د دینیسوف په سپارښتنه یې ډولچي ته خولۍ ورپر سر کړه، کتاب او ودکا یې ورکړل او وې ویل چې هغه له اسیرانو سره ونه لېږي او له خپلې ډلې سره یې وساتي. دولوخوف چې کوټې ته راننوتلی و، د پیتیا ورته پام شو. ده د پوځیانو په منځ کې، د فرانسویانو په وړاندې د دولوخوف د بې ساري مېړانې او د کرکې کیسې اورېدلې وې. نو له همدې امله، له هغې شېبې نه چې دولوخوف کوټې ته راننوت، یوه شېبه یې هم له هغه نه سترګې بل پلو نه غړولې. پر له پسې یې هغه ته کتل، غاړه یې ددې لپاره په ویاړ هسکه نیولې وه چې ځان له دولوخوف سره د مرکې او خبرو سیال وګڼي.

د دولوخوف سادګۍ او عادي کړو وړو، پر پیتیا سخت اغېز ښندلی او هغه یې حیران کړی و.

دینیسوف، قفقازي چپنه اغوستې، ږیره یې پرېښې وه او د نیکولای معجزه لرونکی شمایل یې په غاړه کې پروت و. د هغه ژبې او کړو وړو، د هغه د حالت د ځانګړتیا څرګندوله کوله، خو دولوخوف برعکس چې پخوا یې په مسکو کې د پارس د شهزادګانو په څېر جامې اغوستې، اوس یې د ګارډ د یوه مغرور افسر بڼه لرله. . ږیره یې چپه وهلې وه او یوه غوړه افسري دریشي یې چې د ګریګوري ویاړمن روسي نښان یې پرتټر ټمبلی و، اغوستې او ساده پوځي خولۍ یې پرسر وه. خپلې لمدې جامې یې وویستې، هغه یې یوې خوا ته کېښودې او پرته له هغه چې له چا سره سلام ستړي مشي وکړي، مخامخ د ینیسوف ته راغي. له هغه نه یې د جګړې او چارو په اړه پوښتنې پیل کړې. دینیسوف، د هغو

خیالونو او لویو چارو د سرته رسولو د تکلونو په اړه چې په سر کې یې ګرځول، هغه ته خبرې وکړې. د هغه پیام په اړه چې پیتیا راوړی و او د هغو ځوابونو په اړه چې دغه زلمي ، دوو جنرالانو ته ویلي وو او تر هغه وروسته یې هغه څه چې ده د فرانسویانو د کاروان په اړه له ځانسره لرل، هغه ته بیان کړل. دولوخوف، وویل:

-ښه ! دادي، ټول په هرڅه خبر دي، خو باید په دې پوه شو چې د فرانسویانو د پوځ شمېر څو ، څو ډلې او کومې ډلې دي. باید هغو ته ورشو ، تر هغه پورې چې د هغوی په شمېر په پوره توګه پوه نه شو ، له هغوی سره د نښتې اجازه نه شته. زما خوښېږي چې هر کار په پوره ځیرکتیا او پام ترسره شي. هوکې ! دغسې ! اوس نو راته وو ایئ په دغو ښاغلو کې داسې څوک شته او کنه چې له ما سره د هغوی سیمو ته ورشي ؟ زما دریشي راسره ده.

پیتیا چغې کړل:

-زه، زه، زه درسره ځم !

دینیسوف، دولوخوف ته مخ وروااړاوه او وې ویل:

-نه، نه هېڅ چېرې تلای نه شي او پیتیا خو اصلا نه پرېږدم چې له دې ځایه وښوري.

پیتیا چغې کړل:

-ولې زه لاړ نه شم ؟

-دا ځکه چې همداسې ده.

پیتیا وویل:

-ډېره ښه نه غواړم، ښه نه ځکه غواړم چې زه خوځېږم او ځم، بله خبره نه شته.

او مخ یې دولوخوف ته وروااړاوه او وې ویل:

-تاسو ما له ځان سره بیایئ ؟

دولوخوف چې د فرانسوی، ډولچې نندارہ یې کوله، خدای خبر چې د خیال مرغه یې چېرې الوته.

هغه وویل:

- ولې نه ؟

هغه له دینیسوف نه و پوښتل:

-ډېره موده کېږي چې دا زلمی دلته دی ؟

همدا نن یې سره نیولی دی، دی خپله پر هېڅ شی خبر نه دی، خو ما همدلته له ځانسره پرېښود.

دولوخوف، وویل:

-په نورو څه کوې ؟ چېرې یې لېږې ؟

دینیسوف، ناڅاپه تک سور شو او وې ویل:

-څنګه چېرته ؟ هغوی لېږم. هر یو تسلیموم او د تسلیمۍ خط اخلم. په زوړتیا او ټینګه ویلي شم او وجدان مې هم له دې املـه آرامـه دی چې زما د اسیرانو له ډلې یو هم وژل شوی نـه دی. تـر دې چې زمـا د سرتیرو وجدان نا آرامه وي او ولړل شي، ماته د دیرشو او یا درې سوو اسیرانو تسلیمي غوره او آسانه ده، همداسې نه ده ؟

دولوخوف یوه سړه او له ملنډو ډکه موسکا وکړه او وې ویل:

-دغه له خواخوږۍ ډکې خبرې به د دغه ځوان ګراف ، شپاړلس کلن زلمي پر خولې ښې ښکاري، ښه به دا وي چې ته دا خبرې پرېږدې.

پیتیا په حیا وویل:

-زه نه غـواړم، څه وو ایم، زه یـوازې غـواړم وو ایمـاږ یـوازینۍ هیلـه مې داده چې هرو مرو له تاسو سره لاړ شم.

دولوخوف، دوام ورکړ:

-درځئ چې ځو ! نو څه ته ګوري وروره ! دا خبرې پرېږدئ، دا د خواخوږۍ او مهربانۍ خبرې.

داسې بربښېده چې په دې اړه ځکه خبرې خوند ورکوي چې دینیسوف یې خواشینی کاوه. هغه سر وښوراوه او وې ویل:

-نوښه ، دا یوتن مو ولې له ځانسره ساتلی دی ؟ له دې کبله چې زړه دې پرې وسوو ؟ ځکه موږ ټول ستا دا سیرانو په تسلیمۍ او خط اخېستلو هم پوهېږو. ته چې سل تنه تسلیموي ، دیرش تنه ژوندي ځای ته نه رسېږي. یا له لوږې مري او یا وژل کېږي، دا به ښه نه وي چې اصلا څوک اسیر نه شي ؟

ابساول، خپلې ځلېدونکې سترګې، لاپسې تنګې کړې او ددې خبرو دمنلو په نښه یې سر وښوراوه.

- دا نور، نو په ما اړه نه لري او په دې هکله غږېدل هم نه غواړم. دچا وژل هم په غاړه نه اخلم، ته وایې چې مري، مري دي، نو څه ؟ خو خبره داده چې زما له لاسه مړه نه شي.

دولوخوف وخندل:

-که هغوی توان لرلای او کولای شوای، زه به یې اوس سل واره نیولای وای، ته به یې هم نیولای وای، چا دې دآزاد طبعیت پروا هم نه کوله. که په لاس ورشو ، سمدلاسه به مو پر کومه ونه راځوړند کړي. تر یوې شېبې چوپتیا نه وروسته یې وویل:

-ښه به دا وي چې یو کار وکړو ، زما قزاق ته ورغږ کړئ چې له خپلې کڅوړې سره راشي، ما دلته دوه فرانسوي دریشیانۍ راوړې دي او پر پیتیا یې غږ وکړ:

-نوښه ! ته غواړې چې له ما سره لاړ شي ؟

پیتیا تک سور اونېږدې و چې له سترګو یې اوښکې راتویې شي.

هغه دینیسوف ته وکتل او وې ویل:

-زه ؟ زه هرو مرو درسره ځم.

په هغه موده کې چې دولوخوف له دینیسوف سره په دې اړه چې له اسیرانو سره څه وشي، خبرې کولې، د پیتیا په زړه کې ، بیا یو ډول نا آرامه تلوسه راوتخنیده او یوه تلوار پسې واخیست. هغه بیا به دې پوه نه شو چې دغه تیریدونکې او کېدونکې پېښې ښې دي او بدې دي. هغه له ځانسره فکر وکړ:

-که مشران او مخور داسې ګڼي، خو همداسې سمه ده. هرو مرو باید همداسې وشي، خو اصلي خبره داده چې دینیسوف باید داسې ونه ګڼي چې زه د هغه هرڅه منم او هغه پر ماخپله قومانده وچلوي. زه هرو مرو له دولوخوف سره، دفرانسویانو ترولکې لاندې سیمې ته ورځم، که هغه ورتلای شي. زه هم کولای شم ورشم.

دینیسوف چې هرڅه وکړل، هغه ته یې د نه تګ ډاډ ورنه شو کړای، هغه ویل چې دی هم عادت لري، هرڅه په پام او ځیرکتیا ترسره او په نیمای کې یې پرېښږدي. هغه وویل چې دی دده ژوند ته د ورپېښو ګواښونو خیال نه ساتي.

هغه هم داسې وویل:

-ګورئ، دا راسره ومنئ، که موږ په پوره توګه په دې پوه نه شو چې دفرانسویانو شمېر څومره او څنګه دي ، ، ځکه دې خبرې پورې زموږ، هغه هم د سلګونو تنو ژوند تړلی دی، حال دا چې موږ دوه تنه یو ، او اصله خبره خو داده چې زما خپل زړه غواړي چې لاړ شم، زه هرو مرو ځم، تاسو نور نه شي کولای ما راتم کړئ.

۹

پیتیا او دولوخوف، فرانسوي کوټونه واغوستل او د هغوی خولۍ یې هم پر سر کړې. تر هغه وروسته هغې لوړې پوستې ته ورغلل چې له هغه ځایه دینیسوف د فرانسوي پوځ څارنه کوله. هغوی له ځنګله نه راوتلې او په تپه تیاره کې یې ځان شیلې ته رسولی و. همدا چې شیلې ته ورسېدل، دولوخوف، هغو قزاقانو ته چې له دوی سره راغلي وو، سپارښتنه وکړه چې همالته دوی ته سترګه په لارې پاتې شي. هغه خپله په چټکۍ تر هغه پورې وړاندې لاړ چې پله ته ورسېد. پیتیا چې له لېوالتیا او همهالـه ګېنۍ نه مرګني حالت ته رسېدلی و، د هغه تر څنګ سپور روان و ؟

پیتیا وویل:

-که اسیر شوو، زه خو ژوندی نه تسلیمېږم، تومانچه لرم.

دولوخوف په کراره ، خو چټکۍ وویل:

-په روسي ژبه مه غږېږه. له دې خبرې سره همهاله ، له تیارې نه یو غږ راپورته شو:

- څوک را روان دی ؟! او دټزو غږ واوریدل شو.

د پیتیا پـر مخ وینـې راوبهېـدې اوتومـانچې تـه یـې لاس وروړ.

دولوخوف، پرته له هغه چې خپل آس کرار یا چټک کړي، وویل:

-د شپږم غونډ د اولان د ډلې یم.

د یوه پهیره دار تور سیوری د پله پر سر راښکاره شو او وې ویل:

-د شپې نوم ؟

دلوخوف، خپـل تـګ لـږ وروکـړ، څـه وړانـدې لاړ او لـه تـګ سـره

همهاله یې وپوښتل:

-کولای شم، وپوښتم، ډګروال ژیرار، دلته دی ؟

پېیره دار پرته له هغه چې د هغه ځواب ورکړي، د هغه مخه یې ونیوه او بیا یې وپوښتل:

-د شپې نوم ؟

دولوخوف، ناڅاپه په قهرشو او خپل آس یې مخامخ پرهغه وروست او په خورا غضب یې پرهغه چغې کړې:

- کله چې یو افسر چکر ته وزي، پېیره دار له هغه نه د شپې نوم نه پوښتي. تاسو نه مې وپوښتل ډګروال ژیرار، دلته دی او کنه ؟

او بې له هغه چې له هغه پېیرداره ځواب ته چې لاره یې ورته پرېښې وه، سترګه په لاره پاتې شي، دولوخوف همداسې د غونډۍ پلو وخوځېد.

دولوخوف، په هغه تیاره کې، په لارې کې له تیرېدونکو نه یوتن ودراوه او له هغه نه یې وپوښتل چې قوماندان او افسران چیرې دي ؟ دغه سړی چې یو سرتیري و او یوه بوجۍ په اوږو بارو، ودرېد دولوخوف آس ته ورنږدې شو، د هغه پر آس یې لاس تیر کړ او هسې په ساده ژبه یې دولوخوف ته وویل چې قوماندان او افسران پاس لوړ د غونډۍ ښۍ خواته په کلاکې وو (موخه یې هماغه د کوم خان باغچه ګۍ وه)

دولوخوف، پر هغې لارې چې له دواړو خواوو به یې، دلګېدلو اورنو د ناستو فرانسویانو د غږېدا، غږ راتـه ورانـدې لاړ او هغې باغچګۍ ته ور وګرځېد. له دروازې ورننوت، له آسه کوز شو او هغه دنغري پلو ته چې څو تنه یې شا او خواته ناست او په لوړ آواز غږېدل، ورتیر شو. دنغری په کوز سر کې، پر اېښې دیګ کې څه اېشېدل. یوتن

سرتیرى چې خولۍ یې پر سر او شین بخون کوټ یې پر غاړه و، د هغه تر څنګ کونډې وهلې وې او په هغه کې یې د خپل توپک سیخ ښوراوه. د دغه سرتیري بشره داور په رڼایي کې، تکه سره برېښېده.

دنغری بلې خواته، په تیاره کې یو ناست افسر وویل:

- په دې پېریانو یې والله که وګټې !

یوبل افسر په خندا شو او وې ویل:

-ټول اسیروي

دواړه افسران چپ شول او د تیارې په هغې خوا کې یې چې دولوخوف او پیتیا پرخپلو آسونو سپاره راروان و، د قدمونو آوازونو ته غوږ ونیو.

دولوخوف په لوړ او رسا آواز وویل:

- سلام ښاغلو !

دنغري په تیاره کې ناست افسران سره وکتېدل، لوړ وني افسر چې اوږده غاړه یې لرله، له نغري نه راتاو شو، دولوخوف ته ورنږدې شو او وې ویل:

- تاسو یاست کلیمان ! تاسو له کومې بلا...

د هغه ژر خپلې تیروتنې پام شو چې له ناپېژندلو کسانو سره مخامخ دی، تندی یې لږ څه تریو کړ، له دولوخوف سره یې ستړي مشي وکړه او وې پوښتل چې څه مرسته ورسره کولای شي. دولوخوف ورته وویل چې دی او ملګری یې له قطعې وروسته پاتې شوي دي، هغه دا هم وویل چې له ټولو نه یې پوښتنې کړې دي چې د شپږمې قطعې احوال لري او که نه ؟ خو هېڅ چا په دې اړه معلومات نه لرل. پیتیا ته داسې وبرېښېده چې دغه افسران ده او دولوخوف ته په کرکه او شک ګوري. یو څو شېبې ټول حیران او چپ پاتې شول.

له نغری نه آپلو له خندا نه ډک یو آواز راپورته شو او وې ویل:

-که له موږ سر مو دمانبامنۍ تکل کړی و، ناوخته کړې مو ده.

دولوخوف ځواب ورکړ:

-دوی دواړه ماړه دي او همدا نن شپه باید وړاندې لاړ شي.

هغه خپل آس، هغه سرتیري ته چې د خپل توپک سیخ یې په دیګ کې ښوراوه، ورکړ او په خپله دنغري په خوا کې دناست اوږدغاړي افسر څنګ ته ګونډه شو.

دغه افسر چې له دولوخفه سترګې بل پلو نه غړولې، دوه واریې له هغه نه وپوښتل چې دوی دکوم غونډ دي؟ دولوخوف، هغه ته ځواب ورنه کړ او داسې یې وښوده چې د هغه پوښتنه یې اوریدلې نه ده. هغه له خپل جیب نه خپل فرانسوي، پیپ راوویست، پیپ یې ولګاوه او له افسرانو نه یې دلارې د امنیت او قزاقانو دغلچکي یرغل او ګواښ په اړه وپوښتل.

له نغري نه آپلوته، ناست افسر وویل:

-دغه داړه ماران هرچېرې پیدا کېږي.

دولوخوف ، وویل چې قزاقان یوازې ده او دده دملګري په شان له خپلو ډلو نه پاتې کسانو ته ګواښمن دي. او بیا یې په پوښتنیزه بڼه زیاته کړه چې هغوی په لویو ډلو برید نه کوي، خو ده ته یې هېڅ ځواب ورنه کړ.

پیتیا د اور څنګ ته ولاړ او د هغوی خبرو ته غوږ غوږ و، هره شېبه یې په زړه کې تیریدله چې اوس به هغه وخوځېږي.

خو دولوخوف پای ته رسېدلې خبرې بیا راپیل کړې، په ځیرتیا او ټینګه یې له هغوی نه پوښتنې پیل کړې:

- څو قطعې، په کوم شمېر او څومره اسیران له دوی سره روان دي؟

د روسي اسيرانو په اړه يې وويل:

-دا هم هسې ناوړه کار دی چې دا مړي ځان پسې کشکاږي، ښه به دا وای چې ټول مو چاڼواري کړي وای.

يوه لېونۍ خندا پيل شوه، پيتيا لـه ځانسره وويـل چې اوس بـه فرانسويان د هغوی پر دوکه پوه شي. بيا پرته لـه هغه چې وغواړی پاڅېد او له نغري نه يو ګام شاته لاړ. هېڅ چا هغه ته ځواب ورنه کړ او نه په خندا کې ورسره همغاړي شول. هغه فرانسوي افسر چې کوټ يې پر ځان اچولی و او اوږد غځېدلی و اونه معلومېده، سر يې راهسک کړ او پـه زګيروي ډولـه توګـه يې خپل ملګري تـه څه وويـل. دولوخوف، وخوځېد او هغه سرتيري ته يې ورغږ کړل چې آسونه يې نيولي وو.

پيتيا همداسې بې واکه په زړه کې وويل:

-ښه ده، آسونه خو راکوي.

آسونه يې راوستل.

دولوف غږ وکړ:

-شپه مو په خير ښاغلو !

پيتياهم غوښتل چې ووايي:شپه مو په خير ! خو وې نه شو کولای چې څه ووايي.

افسرانو په خپل منځ کې کوم نه پوهېدونکي څه وويـل. دولوخوف، په ډېره ارامۍ او کراره پرخپل آس چې چېرې تړلی نه و، سپور شو او همداسې په کراره د کلا له دروازې نه ووت. پيتيا هم له هغه سره غبرګ خپل آس وخوځاوه او غوښتل يې شاته مخ واړوي او وګوري چې فرانسويان خو به، په دوی پسې نه وي راغلي، خو زړه يې ونه شو کړای.

دولوخوف چې لويې لارې ته سم شو، پر هغې لارې چې راغلی و، نه لاړ، بلکې د کلي پلو وړاندې لاړ، غوږونه يې څک کړل او وې ويل:

- پیتیا ، هغه غړونه چې په روسي ژبې غړېدل و پېژندل او دلګېدلو اوروننو ترخننګ یـې، پـه داسـې حـال کـې چـې د روسـي اسـیرانو تصویرونو ، دسترګو تر وړاندې تصورول، یـوې مـخ ځوړندې لارې تـه مخه کړه. ځانونه یې پله ته ورسول. کله چې پله ته ورسېدل، د پېیره دار تر څنګ تیر شول او هغه ته یې پام شو چې په خورا ختمه طبیعت د پله پـه سر ګرځي، راګرځي. هغوی ته یې هم هېڅ ونه ویل. دوی هم ځان هغې شیلې ته ورساوه چې قزاقان ورته سترګې په لاره و.

دولوخوف وویل:

- ښه نو دخدای په امان !

دینیسوف ته وواییٔ چې سهار ته دلومړې ډزې سره...

هغـه غوښتل چې لاړ شي، خو پیتیـا د هغـه لاس راونیـو ، هغـه یـې ودراوه، له ګبنې او خوښۍ نه په ډک آواې یې وویل:

-نه، نه، تاسو په رښتیا هم خورا مېړنی سړی یاستي ! هـای، هـای چې څومره ستر او غوره کار وشو ، څومره غوره ! ماته ډېر ګران یاستئ ،. دولوخوف وویل:

-ښه ده، ښه ده، خو پیتیا هغه نه پرېښوده، ددولوخوف پـام شو چـې پیتیا پـه تیـاره کـې د هغـه پلـو ورخمېـږي او غـواړي دی ښـکل کـړي. دولوخوف د پیتیا مخ ښکل کړ، وې خندل، د خپل آس مـخ یـې واړاوه او د شپې په تیاره کې یې ځان ورک کړ.

۱۰

پیتیا چې خپلې خپرې ته راستون شو، دینیسوف یې په دالان ډوله ځای کې ولید، دینیسوف خورا نا آرامه، ګبنی اخستی او په دې ډېر پښېمانه و، چې ولې یې پیتیا ته د تګ اجازه ورکړې ده. دی د هغه راتګ ته نا آرامه سترګې په لاره و. کله چې یې په پیتیا سترګې ولګېدې، چغه یې کړې:

-خدایه شکر !

کله چې یې له پیتیانه په خورا خوند او ولولو، پر هغه تیرې شوې کیسې واورېدې، نو وې ویل:

- په رښتیا له خدایه شکر ! په تا دې لعنت وي، پوهېږې ! ستا له غمه ویده شوی نه یم. د خدای شکر، راځه ویده شه، کېدای شي تر سهاره یو چرت ووهو.

پیتیا وویل:

- ښه ده، خو ماته لا خوب نه راځي. له دې پرته، زه خو ځان ښه پېژنم، که یو وار ویده شوم، نور نو کار وران دی، بله خبره خو لا دادی چې زه تر جګړې مخکې ویده کېدای هم نه شم.

پیتیا یوه موده، په خپره کې پاتې شو او په خورا خوند یې، د فرانسویانو منځ ته، د خپل ورتګ خیالونه پالل. هغه نه یوازې په دغو خیالونو کې ډوب و بلکې د راتلونکې ورځې، رښتینې جګړه یې د سترګو تر وړاندې انځوروله. وروسته تر هغه چې پوه شو، دینیسوف خوب وړی، پاڅېد او انګړ ته ووت. هوا تیاره وه. باران دریدلی و، خو دونو له څانګو څاڅکي څڅېدل.

پوستې ته نېږدې، د قزاقانو څېرې او له هغو سره نږدې تړل شوي آسونه، لکه تور تور داغونه، تر سترګو خوځېدل. د تورو څېرو شاته، د هغو څنګ ته دولاړو دوو کراچیو او هغو پورې تړلو آسونو شا او خواته، اورنه، په مړه کېدو وو. قزاقان او سواره پوځیان لا ویده نه وو. یو نیم ځای د څاڅکو د څڅېدو، د آسونو د شنهاري او د سرتیرو د بنګهاري غږونه اوریدل کېدل.

پیتیا چې له دالان ډوله ځای نه ووت، په تپه تیاره کې یې شا او خوا وکتل او کراچیو ته ورنږدې شو. دیوې کراچۍ لاندې د کوم چا د خرپهاري غږ پورته و. زین شویو آسونو خپلې اوربشې خوړلې. پیتیا په تپه تیاره کې خپل آس وپېژاند، که څه هم د هغه آس د کمکۍ روسیې (اوکرائین) و، خو هغه، هغه قره باغ نومولی و، د خپل آس اوربوز یې راونیو، هغه یې مچ کړ او وې ویل:

-ښه قره باغه! سبا به خدمت کوو! هغه قزاق چې د کراچۍ څنګ ته ناست وې ویل:

-اربابه ښه به دا وي چې لږ څه ویده شي.

نه، نه. دا سې ښکاري چې تاسې، لیخاچوف نومېږي؟ وینئ مونږ همدا اوس راورسېدو، د فرانسویانو منځ ته ورغلي وو. پیتیا، قزاق ته، په بشپړه توګه، د فرانسویانو منځ ته د خپل ورتګ کیسه وکړه، دا یې هم ورته وویل چې ولې یې دا کار کړی دی. هغه دا هم وویل چې ولې غوره ګڼي چې انسان خپل ژوند له ګواښه سره مخامخ کړي، ده وویل خو یو کار هم باید بې تکلفه نه وي.

قزاق وویل:

- ښه به دا وی چې لږ څه ویده شوی وای.

پیتیا ځواب ورکړ:

-نه، نه، زه له بې خوبۍ سره ربړدي شوی یم. او ګوره ! ستاسو د تومانچو ، چقمقې زړې شوې نه دي ؟ ما له ځانسره نوې چقمقې راوړي دي، څنګه ؟ په کار خو به دي نه وي ؟ که غواړې در و ايیخله.

قزاق له کراچۍ لاندې سر راوویست.

پیپتا وویل:

-زما عادت دی، هر کار په ځیرکتیا وکړم، ځینې خو هر څه، په هر ډول او بې پامه کوي او وروسته بیا پښېمانه وي، خو زما ځیرکتیا خوښېږي.

قزاق وویل:

-رښتیا هم همدا اسې ده.

-نور مې غوښتل تاسو ته ووایم، که مهرباني وکړئ او زما توره هم تیره کړئ ګرانه ! هغه پخه شوې ده... (خو پیتیا وډار شو چې دروغ ونه وایي) هغه هېڅکله چا تیره کړې نه وه، کولای شي هغه تیره کړې ؟

- ولې نه ؟ کېدای شي.

لیخاچوف پاځېد او په کڅوړه کې یې څه لټول. پیتیا ډېر ژر پر فولادي بېلاو (تېرې) د سولولو انګازیز غږ چې د جګړې آوازیې درلود، واورید، پر کراچۍ وروخوت، پاس کېناست او تر کراچۍ لاندې ناست قزاق د تورې تیرولو ته دوام ورکړ.

پیتیا وویل:

-څنګه ؟ زلمیان ویده دي ؟

-ځینې ویده دي او ځینې لا ویښ دي ؟

-ښه، هغه هلک څنګه ؟

-هغه سپرلیګوټی یاده وي ؟ هغه ، هلته د شنیلیو په منځ کې پروت دی. هغه له ډاره ویده شوی دی، پوهېږئ، له هغه نه ډېر راضي یو.

تـر دې خبرې وروسته، پیتیا تـر ډېرې مـودې پـورې چـپ پـاتې او رارسېدونکو آوازونو تـه غـوږ غـوږ و. د تیـارو لـه مینځـه د قـدمونو غـږ واورېدل شو او له هغه ځایه دکوم سړي سیوری رابښکاره شو.

دغه سیوری کراچۍ ته ورنږدې شو او وې پوښتل:

-دبادار، توره تیره کوم.

هغه سړی چې پیتیا تصور کـاوه، د سـواره پـوځ لـه پوځیـانو نـه دی، وویل:

-دا ډېر ښه کار دی، ګوره ! تاسو سره پیالې پاتې نه دي ؟

-هلته ، د ارابې ترڅنګ اېښې دي.

او د سواره پوځ، سواره پیاله واخېسته او لاړ.

پیتیـا ، هرومرو پـوه شـوی و چـې پـه ځنګله کې دی او د دینیسـوف د پـارتیزانې ډلـې غـړی دی. دوی یـو ورسـت لـه واټـه لـرې او پـر هغـې کراچۍ ناست دي چې لـه فرانسویانو یې برمتـه کړې وې او آسونه یې ترڅنګ پورې تړلي دي. د کراچۍ لاندې قزاق ناست او توره تیره کوي.

.

که پیتیا په دې وخت کې هرڅه لیدلي هم وای، د هغه لپاره د تعجب وړ نـه و، هغـه ، پـه هغـې کـوډګره نـړۍ کـې ډوب و چـې پـه هلتـه هرڅـه کېدونکي و.

هغـه آسمان تـه کتـل، هغـه یـې هم لکـه د ځمکـې پـه څېـر پـاړوګر تـر سترګو شو. آسمان د شنه کېدو په حال کې و او وریځې په چټکۍ د ونو پر سر خوځېدلې. داسې تصور کېده چې د ستورو لـه مخـې پـردې لـرې کوي. کله ناکله هغه ته داسې برېښېده چې آسمان پـه شـنه کېـدو او پـه تـوره تـرږمۍ کـې ډوبېږي، بیـا یـې پـام شـو چـې دا وریـځ ده. کلـه بـه یـې تصـور کـاوه چـې آسمان لـوړ دی او لاپسـې لـوړېږي او کلـه خـو بیـا چـور

ښېرته راکوزېږي. دومره راکوزېږي چې کېداى شي، لاس ور واوږد او هغه ته ورورسېږي.

پیتیا دسترګو په تړلو پیل وکړ او سر يې وښوراوه. څاڅکي څڅېدل او دغړېدا غږ اوریدل کېده. دآسونو شنهارى واوريدل شو، آسونو سرونه او یالونه يې وخنډل او دکوم ویده دخرهاري غږ اوریدل کېده.

دتورې دتیرې کولو غږ هم تر غوږه راته: جغ، ج، جغ، جغ، جغ...

او پیتیا ناڅاپه د يوې انګازینې موسیقۍ غږ چې يوه آشنا، او پرتمینه او خوږه سندره يې ويله، واوریده. پیتیا د خپلې خور ناتاشې په شان و، تر خپل ورور نیکولاى نه موسیقي زیاته خوښیده، خو هېڅکله يې دموسیقۍ زده کړې يې نه وې کړې، نو له همدې کبله دده غوږو ته، دغه ناڅاپي سندربزې انګازې، ده ته ځکه خورا نوې برېښېدې چې دده لېوالتیا يې په مینتوب بدلوله. دغه موسیقي دم په دم لوړېدله. نغمه د موسیقۍ د نغمه غږونکو آلاتو له يوه نه بل ته اوښته. دغه نغمه چې خوږېده او لوړېده د موسیقۍ په دنیا کې د فوګ په نامه یادیده. پیتیا اصلا په دې نه پوهېده چې فوګ څه ته وايي... کله کله به دغه آواز د کلیسا آسماني اواز ته ورته شو او کله به دبرې خوږه او نه هېرېدونکې سندره ترې جوړه شوه.

پیتیا چې لږ څه وړاندې وښورید، ځانته يې وويل:

-آخ، هوکې! زه خوب وينم، په غوږو کې مې سندرې غږېږي یا کېداى شي زما خپل موزیک دی. دادي بیا زموږ نغمه، بیا راته غږوي..

هغه سترګې وتړلې او آوازونه، له هرې خوا ګواکې، له لرې لرې رارسېږي، رايوځاى کېږي، ګډېږي او بیا له سره دیوې خوږې نغمې، دیوې برې راوړنکې نغمې په توګه رامنځ ته کېږي، پیتا له ځانسره

وویل:

-آخ ! څه ښکلې ده ! څومره غواړم، څومره چې کولای شم.

هغه هڅه وکړه چې د هغه ستر ارکستر مشري او لارښوونه وکړي.

پیتیا سپارښتنه وکړه:

-نو آرام شي، اوس ټول چپ‌بږي.

او آوازونه هغه ته غوږ غوږ وو. او اوس، پوره، خوشاله او لا له خوشالۍ نه ډک سندریز آوازونه، دیو ناپېژندلي تل نه راخوټېدل.

او پیتیا بیا وویل:

-سندروغاړو اوس ستاسو وار دي !

او لومړۍ له لرې نه دنارینو غږ واوریدل شو اوبیا ښځېنه تیره آوازونه ورسره مل شول. آوازونه کرار کرار او په یوه ډله ایزه بڼه پورته کېدل او په پرتمینه بڼه لوړیدل. پیتیا ددغو آوازونو، زړه غوړیدونکې ښکلا په ځان کې احساسوله او د هغو دبې پایه ښکلا نه په وحشت کې و. همدا نغمه دیو پرتمین او بري غږونکي مارش سره مل شوه. له دې سره همهاله داوبو دڅاڅکو دڅڅېدو او دتورې دتیریدو، دجغ، جغ، جغ غږ هم پورته و. د آسونو داوربشو خوړلو او د هغو دشنهاري او غورځېدو غږونه هم اوریدل کېدل، خو دغو آوازونو، دغو نغمو ته کوم تاوان نه رساوه بلکې له هغو سره په هما آهنګۍ کې ګډیدلې.

پیتیا نه پوهېده چې دغه حال څومره دوام پیدا کړ، هغه خوند ترې اخېست، پرله پسې له خپل خوند اخېستو نه په حیرت کې و او داهیله یې لرله چې چاته د هغه په اړه څه ووایي.

د لیخاچوف، خواږه غږ دی راویښ کړ:

- ستاسو توره چمتو ده، کولای شئ فرانسویان پرې ووهئ.

پیتیا را په حال شو او چغه یې کړل:

-ربښتیا هم رښا شوې، رښا شوې.

هغه نالیدونکي آسونه نور نو له ورایه لیدل کېدل او د ونو د بربنډو ښانګو له مینځه رښا خوریده. پیتیا ټکان وخوړ، له خپل ځایه یې ودانګل، یو روبل یې له جیبه راوویست او لیخاچوف ته یې ورکړ. توره یې واخېسته، هغه یې وښوروله، وې ازمایله او په غلاف کې یې کېښوده. قزاقانو آسونه راخوشې کړل او د هغو تنګونه یې وروتړل.

لیخاچوف وویل:

-دا هم قوماندان !

دینیسوف، له پوستې نه راووت، پیتیا ته یې ورغږ کړل او قومانده یې ورکړه.

۱۱

د سهار په تته، ترږمۍ کې يې په چټکۍ سره آسونه راخوشې کول، تنګونه ورتړل او په بېلابېلو ډلو کې يې چمتو کول. دينيسوف د پيش قراول مخې ته ولاړ و او ورستۍ سپارښتنې يې کولې. د پښو د سلګونو ځښهارو آوازونه اوريدل کېدل چې په ختو او چيکړو کې، پاځېدل، په ختو کې ننوتل او له لمر نه مخکې ترږميو په لړ کې، د ونو په منځ کې تلل او پناه کېدل. ايساول، زاقانو ته سپارښتنې کولې. پيتيا خپل آس نيولی او په تلوار يې د سپريدو د سپارښتنې شېبې شمېرلې. ديخ وهلو او بو نه يې مينځل شوی مخ ، په تيره بيا سترګې لکه اور داسې ځلېدلې، پر شا يې راخوره شوې سړه لړې، په چټکۍ پر ټول ځان او په يو ډول په خوريدو وه.

دينيسوف، وويل:

-ښکاري چې هرڅه چمتو دي، درځئ ، آسونه راولئ.

آسونه يې راوستل. دينيسوف قزاق ته په ډېر قهر شو چې د هغه د آس تنګ ښه کلک تړل شوی نه و. هغه تر ښکنځلو وروسته ودانګل او پر خپل آس کېناست. پيتيا د خپل آس جلو نيولی و. آس د عادت له مخې غوښتل د خپل خاوند ورنو ته خوله وروړي، خو پيتيا پرته له هغه چې خپل درونددوالي ته پام وکړي، وې دانګل او پر خپل آس کېناست، دده شاته ، په تياره کې، راخوځېدلي سواره ته مخ ورواړاوه، دينيسوف ته نېږدې شو او وې ويل:

-واسيلي فيدروويچ ! ماته يوه دنده راکوئ ؟ مهرباني وکړئ، دخدای لپاره !

دینیسوف، ګواکې پیتیا چور هېر کړی و ، د هغه خواته یې مخ وروا ړاه او په ټینګه یې وویل:

- له تاسو نه یوه هیله لرم، زما ترڅنګ به اوسئ. او هېڅ پلو به نه خوځېږئ.

د ټولې لارې په اوږدو کې دینیسوف، نور نو یوه خبره هم ونه کړه او چپه خوله روان وه. ګله چې د ځنګله څنګ ته ورسېدل، هوا ښه روښانه شوې وه. دینیسوف، په کراره ، ابساول ته څه وویل او قزاق د هغه او پیتیا تر څنګ تیر شول. کله چې ټول راورسېدل، دینیسوف خپل آس وخوځاوه او مخ ښکته پر غونډۍ شېوه شو. آسونو چې د شا پښې یې کږې وږې کولې، په داسې حال کې چې سواره پرې سپاره وو، کرار کرار، په ریږدیدا ریږدیدا ، ښکته د شیلې پلو ته ښکته شول. یوازې لرې لرې شیان وو چې د لړو په څپو کې نه ښکاریدل. دینیسوف چې شیلې ته ورسېد ، د سر په ننښه یې ، تر څنګ ولاړ قزاق ته اشاره وکړه او وې ویل:

-ننښه !

قزاق لاس پورته کړ او ښکته په شیله کې د ډزو غږ پورته شو او له ډزو سره هممهاله دآسونو د ګامونو شر او شور چې وړاندې یې دانګل او له هغو سره مل د سرتیرو شور او ځوږ چې له هرې خوا راټول شوي وو ، د درې په فضا کې انګازې جوړې کړې وې.

د آسونو او سرتیرو د دغه غریو سره سم، پیتیا د آس ډډې ته متروکه ورغبرګه کړه ، قبضه یې وخنډله او پرته له هغه چې د دینیسوف، دغې خبرې ته چې د هغه له څنګه به نه لرې کېږي، پام وساتي وړاندې هه کړل او دډزو په اوریدو سره داسې ورته بریښېدل چې شا او خوا د سهار رڼا خوره شوې، لمر په تندي ولاړ او تنکنده غرمه وه.

هغه د پله آپلو ، آس يرغه کړ. تر هغه نه وړاندې، په واټ کې قزاقان روان وو. دی، د پله پر سر، هغه قزاق ته چې له خپلو ملګرو نه شا ته پاتې و ، ور ورسېد. په تلوار له هغه نه تير شو ، يو شمېر پوځيان چې ښايي فرانسويان به وو ، په مخه ورغلل. هغوی د واټ له ښي خوا نه کينې خوا ته منډې وهلې. له هغوی نه يو تن ، د پيتيا تر آس لاندې په ختو کې ولويد. ديوې څپرې مخې ته څو تنه قزاقان را ټول وو او کوم څه يې کول. د ګڼه کوڼې له منځه وحشتناکې چغې راوتلې. پيتيا دغې ګڼه ګوڼې ته ورنږدې شو او لومړې څېره يې چې وليده، يو فرانسوي سرتيری و رنګ يې الوتی ، لاندنۍ ژامه يې رېږديده او هغه نيزه ډوله لرګی يې چې دده خواته په نښه و ، لاس کې نيولی و.

پيتيا چغې کړل:

-هورا زلميانو !

هر څه زموږ منګلو ته لويدلي.

د خپل آس جلو يې کېښکود او خپل تود شوی آس يې وړاندې کوڅې ته ورو ځغلاوه.

وړاندې ډزې روانې وې، له هرپلوه قزاقان، سواره پوځيان او هغه اسيران چې جنډه جنډه جامې يې اغوستې وې، په منډو وو او داسې چغې سورې او رمباړې يې وهلې چې د پوهېدو وړ نه وې. دا ګرانه و چې څوک پوه شي چې هغوی څه وايي. يوه فرانسوي چې ککره يې بربنډه، خواشينې بشره يې تکه سره، شين بخوند کوټ يې اغوستی و ، د سورو پوځونو په وړاندې يې، نيزه په لاس د ځان ساتنه کوله. تر هغه چې پيتيا وروسېد ، فرانسوي لويدلی و. په زړه يې بيا له دې امله اند ښنه راخوره شوه چې بيا ناوخته رارسېدلی و. هغه به خورا تلوار هغې خواته ودانګل چې د پر له پسې ډزو غږ ترې راته. ډزې د هماغه

کور په انګړ کې روانې وې چې پرون شپه دی او دولوخوف، هلته تللي وو. فرانسویانو دبوټو او نیالګیو په ډک باغ کې، ددغو بوټو او نیالګیو تر شا سنګر نیولی و

او پر هغو قزاقانو یې چې د دروازې شا او خوا یې ګڼه ګوڼې جوړه کړې وه، ډزې کولې. پیتیا چې دروازې ته ورننږدې شو، د لوګو او باروتو منځ کې یې دولوخوف ولید، د هغه بشره له ډاره او رنګ الوتنې نه تکه شنه اوښتې وه. رمباړې یې وهلې او خپلو کسانو ته یې سپارښتنې کولې. کله چې پیتیا هغه ته ورننږدې شو، هغه وویل:

-له کوره راتاو او پلیو ته سترګه په لاره شئ.

پیتیا چغې کړل:

-سترګې په لار، سترګې په لار، دڅه لپاره؟ وړاندې؟

پرته له هغه چې یوه شیبه تم شي، هغې خواته چې، د ډزو غږ ترې راته، ورودانګل. هغې خواته چې له بل هرځای نه هلته، لوګی او باروت زیات وو. د کارتوسو، دډزو غږ اوریدل کېده. مرمۍ خورې ورې لاړې او بې ښې ولګېدې. یو نیمه یې په څه کې ونښتې. قزاقان او دولوخوف، له دروازې نه، انګړته د پیتیا پسې ورننوتل. فرانسویان چې دګڼ لوګي په څپو کې هره خوا خواره وو، چا وسلې ارتېږلې، چا منډې وهلې، دبوټو او نیالګو له شا راوتل او د مخې له خوا راتلونکو قزاقانو پلو ورغلل او ځېنې نورو هغو دغونډۍ په لمنه کې د چینو پلو ته په منډه مخه کړه. پیتیا همداسې پر آس سپور و. دانګړ په منځ کې روان و. ددې پر حای چې هغه، د خپل آس جلو ونیسي. دوړه لاسونه یې په چټکۍ او عجیبه بڼه وځنډل او څومره چې مخکې روان و، په هماغه اندازه یوې خواته کږیده، د هغه آس، د هغه نغري پلو ته چې د سهار په رارسېدو په مړ کېدو و، ورغي. ناڅاپه ودرید او پیتیا ل یو

دروند پیټي سره غونجېده، خو د هغه سر ناخوځېدونکی پاتې و. مرمۍ يې پر ککره لګېدلې وه.

دولوخوف، د فرانسويانو له مشر سره چې د خپلې تورې په سر يې د تسلیمۍ په نښه سپين ټوکر غوټه کړی و او له کوره ووت، تر خبرو وروسته، له آسه راکوز شو او د پیټيا د مړي خواته چې خلاصه غېږ او ناخوځېدونکي لاسونه، پر ځمکه پروت و، رنېږدې شو. هغه وويل:

- پای ته يې ورسېدل.

دا يې وويل، پاڅېد او له دروازې د باندې، د دینیسوف هرکلي ته چې د ده خواته رروان و، ورووت.

دینیسوف چې له هماغه لرې نه لويدلی پیټيا چې د مرګ نښه يې څرګندوله، وليد، چغه کړل:

-وې واژه !

دولوخوف، تکرار کړه:

-پای ته ورسېده.

داسې برېښېده چې د دغې خبرې له تکراره خوند اخلي. دا يې وويل او په چټکۍ د هغو اسيرانو خواته چې تلوار اخېستي قزاقان ترې راچاپير شوي وو، ورغي او پر دینیسوف يې غږ وکړ:

- اسيران به نه نيسو !

دینیسوف، پرته له هغه چې ځواب ورکړي، د پیټيا خواته ورغي، له آسه راکوز شو، په رېږديدونکو لاسونو يې، د پیټيا د وينو او په خټو لړی مخ چې بيا شين شوی و، د ځان خواته راواړاوه او د پیټيا خبرې يې وريادې کړې:

-زما عادت دی، کوم خواږه چې ولرم، هغه نورو ته ورکوم، خورا ښه مميز دي، ټول يې دروا خلئ.

او قزاقان هغه غږ حيران کړل چې د سپي غپيدا ته ورته و. دينيسوف په تلوار سره، له هغو نه مخ واړواوه، هلته دريدلي اغزن سيم ته ورنږدې شو او ځان يې ترې ټينګ کړ.

د هغه روسي اسيرانو په منځ کې چې دينيسوف او دولوخوف راخوشې کړي وو، پيير بېزاوخوف هم و.

۱۲

له هغې ورځې نه چې د روسي اسیرانو ډله چې پېير هم په کې و، له مسکوه راوتلې وه، د هغو په اړه هېڅکله د فرانسوي قوماندانۍ له خوا کومه نوې سپارښتنه را رسېدلې نه وه. د اکتوبر په دوه ویشتمه نېټه، نور نو له هغوی سره ته هغه قطعه او نه کومه کراچۍ، چې له دوی سره له مسکوه راوتلي وو، هېڅ پاتې نه وو. نیمايي کراچۍ چې په هغو کې کاروان، خواړه او کالي بار، لا په هماغه لومړیو مزلونو کې وو، قزاقانو لاندې کړل او نیمايي هغه یې تر دوی نه مخکې ورانديې تللي وو. له هغو سواره پوځیانو نه چې پلي پاتې شوي وو او په لومړۍ سر کې د دوی مخې ته روان وو، یو هم پاتې شوی نه و. ټول تري تم شول. هغه توپچي پوځ چې په لومړیو رباطونو کې دوی تر خپلې مخې لیدل، نور خپل ځای د مارشال ژونو، د قطعې لویو لویو کتارونو او ډلو ته چې د وستفالتي(له سرتیرو جوړه شووې خدمتګاره ډله) د ډلو له خوا یې ساتنه کېده، پرېښی و. د اسیرانو شاته د سورو پوځیانو د وسایلو کتار را روان و.

د ویازما له سیمې چې مخکې فرانسوي پوځیان په درې کتارونو کې روان وو، اوس دیوې ګډې ورې ډلې په توګه خوځېده. په دغه پوځ کې الهګوله او بې نظمي چې د پېير په لومړۍ رباط کې ورته پام شوی و اوس په بې ساري توګه لا پسې زیاته شوې وه.

په هغې لارې کې چې دوی روان وو، دواړو خواوو ته یې، بې شمېره مړه آسونه پراته وو، جامې څېرې پوځیان چې له خپلو قطعو یا ډلو نه وروسته پاتې وو، کله به له خپلو ډلو سره یو ځای شول، کله به بیا

له هغو بېرته پاتې او کله به هم چور ځای پر ځای پاتې شول. په دغه مارش کې څو ځله، په دروغو دچغو ډهل غږېدلی و، پوځیانو خپلې وسلې چمتو کړې وې، ډزې او وارونه يې کړي وو، تښتېدلي وو، بېرته راټول شوي وو او يو بل يې د هغو دروغجن وحشت له امله چې خپله يې پر ځان راوستی و، ښه ښکنځلي وو.

د سواره پوځ مهمات او وسایل، د اسیرانو ډله او د مارشال ژونو و، کراچۍ او ګاډۍ چې د دريو ګډو خو نامنظمو ډلو يا کاروانونو په توګه روانې وې، که څه هم لا تر اوسه د جلا او بشپړو قطعو په ډول برېښېدې، خو بيا هم په چټکۍ سره خورې ورې کېدې.

په هغه کتار يا ډله کې چې په پیل کې يو سلو شل ګاډۍ او کراچۍ روانې وې، اوس شپېته عرادې هم پاتې نه وې. شپېته نورې يې يا روسانو تالا کړې وې او يا خپله فرانسويانو چېرې پرېښې وې. د ژونو و د قافلې هم څه ګاډۍ يا کراچۍ پرېښودل شوې وې. د داوو، د قطعې شاته پاتې کسانو پر دغه کاروان برېد کړی و او درې ګاډۍ يې ترې لاندې کړې وې. پېير د المانيانو له خبرو نه په دې پوه شوی و چې د دې قافلې د ساتنې لپاره د ګمارل شويو ساتونکو شمېر، تر هغو ساتونکو نه زيات وو چې د اسيرانو د ساتنې لپاره ګمارل شوي وو. يو الماني سرتيری خو يې په خپله د مارشال په سپارښتنه چنماري کړی و. هغه په دې تورن شوی و چې په جيب کې يې د مارشال د سپينو زرو يوه کاچوغه پيدا شوې وه.

د دغو درې کاروانونو د اسيرانو ډله تر ټولو زيات کمه شوې وه، له هغو درې سوو تنو نه چې له مسکو راوتلي وو اوس له سلو نه کم کسان پاتې وو. د سرتيرو لپاره، د سواره پوځ د ذينونو او په خپله د مارشال ژونو، تر ساتنې نه، د اسيرانو ساتنه، ګرانه تمامېدله. هغوی په دې

پوهېدل چې دآسونو ذینونه یا د مارشال ژونوو، د سپینو زرو کاچوغې به یوځه یا چاته په کار شي، خو په دې نه پوهېدل چې د غه ډله روسي اسیران چې د دوی په څېر لوڅ، وږي، تږي او د مرګ په حال، هرچېرې له پښو پاتې کېدونکي(دوی ته سپارښتنه شوې وه چې هرڅوک له پښو پاتې کېږي، باید وویشتل شي)ولې دوی ساتي. دا خبره نه یوازې د پوهېدو وړ نه و بلکې کله ناکله خو خورا د کرکې وړ هم برېښېده.

دا تصور کېده چې له دې خبرې نه د دوی ډار د دې لپاره و چې په دغه غمړلي حالت کې چې دوی خپله راګیر وو، پرخپلو اسیرانو یې رحم را ونه پارېږي.

د داراګاپوژ، په سیمه کې چې کله سرتیرو خپل اسیران په یوې تبیله کې بندیان کړي وو او خپله یې پر خپلو زیرمو تالان جوړ کړي وو، څوتنو اسیرانو له هغه ځایه ځمځه وهلې وه او تښتېدلي وو، خو فرانسویانو هغه نیولي او ویشتلي وو.

هغه دود چې په مسکو کې د اسیرانو د ساتنې لپاره یې سپارښتنه شوې وه او د هغه له مخې باید اسیر افسران او اسیر سرتیري جلا جلا وساتل شي، له پخوا راهیسې له پامه غورځېدلی او چایې مراعات نه کاوه. هغه کسان چې لا خوځېدای شو، ټول به ګډ روان وو. پییر له هماغه دربیم ګرځني نه وروسته، له کراتایوف او د هغه له خړرنګې کوږپښې سپې سره چې کراتایوف ته یې د خپل خاوند په سترګه کتل، یوځای شوی و.

له مسکوه تر وتلو، درې ورځې وروسته، په کراتایوف، بیا هغه تبه ولګېده چې له اسیرېدو د مخه د هغه له امله په روغتون کې بستر شوی و. به هره اندازه چې کراتایوف تبې خوار او ضعیفاوه، په هماغه اندازه پییر ځان له هغه لرې کاوه. له هغه وخته چې کراتایوف ناروغ او ضعیفه

شوی و ، پېير نه يو ازې لـه هغـه سره پـه يـوه کوټـه کې نـه او سېده بلکې هغه يې کوله چې هغه ته ورنېږدې هم نـه شـي. هغـه تـه بـه چې ورنېږدې شو ، د هغه زګيروي به يې اوريده او له هغه نه دلګېدونکي بوی نه به پـه عذاب و ، نوځکه يې نور ځان له هغه نه لرې کاوه او نور يې د هغـه خيـال نه ساته او آن فکر يې هم نه پرې کاوه.

پېير ، داسارت پـه زندان کې، نـه د تفکر او اسـتدلال لـه مخې بلکې دژوند پـه ټول مفهوم سره پـه دې پـوه شوی و چې انسـان د نيکمرغـۍ لپاره پيدا شوی او خپلـه نيکمرغـي پـه انسـان کې او د هغـه د طبيعـي انساني اړتيا پـه سرته رسېدو کې نغښتې ده. د انسـان بدمرغي نـه پـه اړتياوو بلکې په زياتوالي کې ده. پېير ، ددې وروستيو دروځو پـه يـون کې، په يوه نوي رښتينتوب او خواخوږوالي پـوه شوی و ، هغـه پـه دې پوه شوی و چې په دنيا کې، د وحشت وړ هېڅ څه نه شته. هغه پـه دې هم پوه شوی و چې په دنيا کې هېڅ داسې حالت نه شته چې، انسان پـه هغـه کې دبې پايه نيکمرغـۍ او آزادۍ خاوند شي. دغـه راز د اسې حالـت هم نه شته چې انسان په هغه کې چور بدمرغـه او بې واکه وي. هغـه پـه دې پـوه شـوی و چې د انسـان رنځ او ازادۍ يـوه پولـه لـري او ددغـو دواړو پولې خورا سره نېږدې دي. هغه په دې هم پوه شوی و چې د يوه انسان پـر ګلابي بستر ، د يوې ګلپاڼې دراغورځېدو د خواشينۍ ، د هغـه ، د هغـې ننني خواشينۍ او خوابدۍ نه کمه نه ده چې پرلمده ځمکه بربنډ څملي ، دځان يـوه خوايې لـه سړو ربړدي او د ځان بلـه خوايې داور لـه تـودخې سوځي ، د هغـه پښې چې اوس د هغـه د سوري شوي بـوټ پـه اندازه خوړيده ، لکه پخوا به يې چې د نڅاد ټينګو او تنګو بوټو د پښو کولو له کبله پښې خوږېدلې ، هغه په دې پـوه شوی و ، کله چې هغه پـه خپلـه خوښه ، لکه هغه شان چې ده خپله تصور کاوه ، له خپلې ښځې سره واده

وکړ، هغه تر هغه څه نه چې اوس په تبیله کې ویده و، زیاته آزادي نه درلوده. په هغه رنځونو کې چې ده وروسته د اسارت د رنځونو په نامه نومول، خو په خپل وخت یې هومره نه و، احساس کړي، تر ټولو بد یادونه، د هغه دلوڅو چاودو پښو، د دردونو یادونه وو. دآس غوښه خوږه او هضمېدونکې وه، د شاړو څمکو تریو والي چې دوی د مالګې پر ځای په خوړو کې کاروله، هم ښه مزناکه وه. هوا هم هومره بده نه وه، نور نو ساړه نه و، دوروځې به یې په خوځېدا ځان تو داوه، د شپې به یې اورونه بلول او سپږو به چې چیچه، د هغو له چیچېدو به تو دیده. یوازې یو شي، په پیل کې ورته ګران او دده لپاره زورونکي و او هغه دده پښې وې.

ددغه یون په دویمه ورځ کله چې پیېر د خپلو پښو دښنګرو او د هغو اړکو ته وکتل، وې ویل چې په دې رنځورو پښو تګ ناشوني دي، خو کله چې ټول پاڅېدل، هغه هم وخوځېد، ګوډ ګوډ کېده، همدا چې وروسته لږ څه تود شو، د هغه دردونه کرار او دي بې درده وخوځېد. ماښام یې چې بیا خپلو پښو ته وکتل، بیا په وحشت کې شو، مګر ده د هغو له کتنو مخ واړاوه او ځان یې په بل څه اخته کړ.

پیېر، نوی د انساني ژوند په توان او د پام اړولو په هغه ژغورونکي واک پوه شوی و چې انسان ته خدای ورښلی دی.. که څه هم د هغو له ډلې نه په سلګونو تنه، په دې ډول وژل شوي وو، خو نه یې لیدلي او نه یې اوریدلي و چې څنګه له پښو، پاتې کېدونکي اسیران ویشتل او وژل شوي وو. هغه د کراتایوف په اړه چې ورځ تر ورځې، ناتوان کېده او دا په ډاګه وه چې د هغه برخلیک هم باید د نورو وژل شویو اسیرانو په شان وای، فکر نه کاوه. پیېر، تر دې لا کم د خپل ځان په اړه فکر کاوه. څومره چې به پر ده حالات خرابېدل، څومره به چې راتلونکې،

لابد مرغه او وحشتناکه بربښېده، د هغه څه برخلاف چې دی ورسره لاس او ګريوان و، د هغه پر ذهن داسې خوږو خوښۍ پارونکو لېوالتياوو او آرامه کوونکو خيالونو چې دده له اوسني حالت سره يې هېڅ ډول اړيکي نه لرل، راخوريدل.

۱۳

د دویشتمې نېټې غرمه. پېیر، دغونډۍ له چیکړو پر ډکه او یخ وهلې لوړه روان و او خپلو پښو او لوړې ژورې لارې ته یې کتل. کله ناکله به یې خپلې شا او خوا کې د اسیرانو ډلې ته چې د ټولو بشرې ورته آشنا وې وکتل او بیا یې خپلو پښو ته سترګې وروا ړولې. دا او هغه دواړه ددې لپاره په یوه اندازه خپل او آشنا وو. د کراتایوف کوږ پښې، خړ رنګه سپی چې "خړکي "غږ به یې پسې کاوه، خپله لکۍ یې ښوروله او په خوښۍ یې منډې وهلې. بیا به یې کله د وروستیو پښو نه یوه، د خپلې خوښۍ اوخوند لپاره ګېډې لاندې راپورته کوله او په درې پښو به یې ټوپونه اچول او بیا به یې په غپا غپا پر ځلورو پښو، پر هغو کاغانو چې د واښ څنګ ته ناست وو، وروډنګل. "خړکي "اوس تر هغه وخته چې په مسکو کې ژوند کاوه، خورا خوښ او څورب بربښېده. ځلورو خوا ووته یې غوښې پرتې وې. له انساني غوښو نیولې بیا د آس تر غوښې پورې، دخوسا کېدو په حال کې وې. د خلکو ګڼه ګوڼې دغو غوښو ته د لېوانو د نېږدې کېدو مخه نیولې وه، نو له دې چې "خړکي "به چې هرڅه غوښتل، هومره به یې خوړلی شول.

له سهاره بارانګوټی وریده، داسې بربښېده چې شېبه په شېبه به ودرېږي، او آسمان به شین شي. خو څو شېبو نه وروسته، اوربدو بېرته زور واخیست. باران وهلې ځمکې نور نو د اوبو دمنلو زغم نه درلود، نو ځکه اوبو شودویارو ته مخه کړې وه.

پېیر روان و شا او خوا یې کتل، خپل قدمونه یې درې درې شمېرل او هر درې قدمونو نه وروسته یې خپله یوه ګوته اړوله. په زړه کې به یې

باران ته مخ وراړاوه، هغه سره به يې د زړه خواله کوله او ويل به يې:
-ښه ده، ښه ده، نور، نور...

هغه داسې انګېرله چې د هېڅ شي په اړه فکر نه کوي، خو د هغه زړه لـرې لـرې، ژور ژور د کـومې غـورې او آرام ښـېـوونکې اند ښـنـې پـه خيالونو کې ډوب و او فکر يې کاوه کراتايوف ته دغه اند ښـنه ، دده لـه پرونيو خبرونه ، يوه نازکه او روحي لېوالتيا نه راپيدا شوې اند ښـنه وه. پېير چې له سرو نه ريږېده ، پرونۍ شپه يې په خپل شپني ځای کې د مړه کېدونکي اور په وړاندې تيره کړې وه. هغه پاڅېد او هغـه نغري تـه چې شغلې يې وهلې، ورغي، پلاتون (کراتايوف)دهمدې نغري خوا تـه ناست و، هغه خپل کوټ لکه دکليسا د پاپانو پـه څېر چې سر پـه کې پټوي ، په سر اچولی و ، په خورا خوند او پـه زړه پـورې ژبـه يې چې دده دنـاروغۍ ځرګندونـه يې کولـه، هغـه نکـل چې پـه وار وار پېيـر تـرې اوريدلی و، سرتيرو ته وايه. شپه له نيمايي اوښتې وه، دا هماغـه وخت و چې هره شـپه بـه پـه همدې وخت پـه کراتـايوف تبـه لګېده، دا هماغـه وخت و چې شپه به په پخېدو او کيسې بـه تو ديدې. پېير چې نغري تـه ورنږدې کېدو سره هممهاله د کراتايوف ناروغ او کمزوری غږ اوريده او د هغه غمرلې څېره چې د اور په رڼايۍ کې ښه ځرګنده شوې وه، وليـده، پـه زړه کـې يـوه بـده ناخوالـه احساس کـړه. هغـه دغـه سـړي تـه، د خپـل احساس او خواخوږۍ له راپاريدو نه ډاريده، غوښتل يې لـه هغـه ځايـه لـرې شي، خو بـل نغـری نـه و، نوځکـه دی ، دې تـه اړوت چې همالتـه کېني، خو هڅه يې کوله پلاتون ته ونه ګوري.

هغه و پوښتل:

-څه دي؟ روغتيا دې څنګه ده؟

کراتايوف وويل:

- روغتيا ، روغتيا څه وي ؟ په روغتيا پسې خو به اوښکې نه تويوم. خدای مرګ نه راکوي.

کراتايوف، دا وويل او د خپلې پيل شوې کيسې ويلو ته يې دوام ورکړ.

پلاتون چې پر وچ او رنګ الوتي مخ يې موسکا خوره وه او په ځانګړي خوښۍ يې سترګې ځلېدلې، وويل:

-هو کې زما وروره ! هو کې زما وروره !

پيير په دې کيسه ښه پوهېده. کراتايوف، يو شپږ اوه واره دغه کيسه ده ته يوازې او په ډېر خوند او رنګ او احساس کړې وه. څنګه او څومره چې پيير په دغې کيسه پوهېده، هغه اوس دغې کيسې ته ديوې نوې کيسې په شان غوږ ونيو او د کراتايوف د کيسې ويلو دوخت خوند ، شور او لېوالتيا پيير ته هم ورلېږديدلي وو. دا کيسه د يوه زاړه ، ښه خلقه او نياومن سوداګر بوډا کيسه وه چې له خپلې کورنۍ سره اوسېده او يوه ورځ له خپل بډای ملګري سوداګره سره د ماکارو ، سيمې ته تللی و. دوې شپې هغه دواړه سوداګر په يوه مسافرخای کې ويده شوي وو. دواړه سوداګر ويده شول، خو بله ورځ سهار چې يو سوداګر راويښ شو ، د هغه ملګری وژل شوی، شتمني يې تالان شوې او په وينو لړې چاړه دده تر سر وبړدي لاندې پيدا شوې وه. قاتل محکمه شو ، تورن شو او جزا يې ولېده.

او کراتايوف زياته کړه:

- هغه شان چې قانون حکم کاوه دغه سوداګر قاتل د جبرې کار سيمې ته ولېږداوه.

- هو کې زما وروره !

(پيير په همدې برخه کې د کيسې اوريدو ته غوږ شو). په دې کيسې

لس او که څه زيات کلونه تير شول، دا سوداګر په هماغه زندان او د جبري ځای په سيمه کې اوسېده. هغه شان چې تقدير و، بوډا هرڅه ته غاړه ږدي، کوم بد کار نه کوي، هرڅه زغمي، خو يوه هيله لرې او هغه له لويه خدايه د مرګ هيله وه.

- ډېر ښه !

او يوه شپه له همدا مورږ غونډې، د دغه زندان زندانيانو سره راټولېږي، دغه بوډا سوداګر هم له هغوی سره دو. دوی دا سره وايي چې هر يو بايد، ووايي چې څوک په څه ګناه زنداني شوی دی او څنګه يې د خدای له ارادې نه غاړه غړولې ده او د هغه په وړاندې مخ توری دی. هر چا هرڅه ويل:

- چا ويل چې څوک يې وژلی دی، چا ويل يو څه يې کړبې دی ؟ چا ويل يې دوه يې وژلي دي، بل ويل چې اور يې لګولی دی، هغه بل ويل چې له يو څه تښتېدلی او يو نيم خو ويل چې هسې بې ګناه يې راوستی دی. يوه چا له بوډا نه وپوښتل:

-ښه بابا جانه ته د څه لپاره دلته زورېږې ؟

هغه وويل:

- هو کې ګرانه وروره ! درته ووايم چې زه نه د خپلو ګناهونو بلکې د نورو ګناهونو له امله دلته راغلی يم، هو کې، مانه سړی وژلی دی، نه مې غلا کړې ده او دا درته ووايم چې ما خپل مالونو هم نوروته ورکول. زه، زما مهربانه وروڼو ! درته وويل شي چې زه سوداګر وم، خورا زياته شتمني مې درلوده.

هغه همدا سې خپله کيسه هغو ته کوله او هر څه يې په ترتيب هغوی ته ويل:

-وروڼو زه په خپل غم کې نه يم، هو کې زه خدای درته رالېږلی يم،

خو زما زړه يو ازې خپلې زړې ښځې او ماشومانو ته سوځي.

او ټنګ په ژړا شو او وې ژړل.

ته د خداى رضا تـه ګوره چې د هغه سوداګر وژونکى هم ددوى په منځ کې ناست و ، زړه يې پر هغه بوډا سخت خوږيده ، هغه قاتل په يوې ځانګړې ادآ هغه بوډا سوداګر ته ورنېږدې کېږى او پوښتي يې:

-بابا جانه دغه پېښه چېرې پېښه شوې وه ؟ چېرې او کوم وخت ؟

راپاڅېد او د سپين ږيرې پښو ته ګونډه شو ، هغه ته يې وويل:

-ته زما له خوا تر سره شويو ګناهونو له کبله دلته ناست يې ؟ تـه خو تالا والا او تباه شوى يې. ګورئ او خلکو ! ټول ښه ځير شئ ! خداى په خپله ښه پوهېږي، دغه سړى بې ګناه او دا ټولې بدۍ ورځې يې هسې زغملي دي، هغه سوداګر ما وژلى و. هوکې بابا ! ته ويده وې او ما هغه چاړه چې هغه سړى پرې وواژه، ستا تر بالښت لاندې کېښوده. ما وبښه بابا ! د خداى لپاره ما وبښه !

کراتايوف چچپ شو ، په خوښۍ وموسېد او اور ته په کتو کتو کې يې ، يو لرګى په اور کې ځاى پر ځاى کړ.

سپين ږيري هغه ته وويل:

-خداى دې وبښه ! موږ ټول د خداى پر وړاندې ګنهګاران يو. دا هم زما د خپلو ګناهونو ډالۍ ده.

هغه خپله په ژړا او تودې تودې اوښکې يې له سترګو راتويې شوې.

د کراتايوف موسکا لاپسې وغوړيده ، داسې چې دغه غوړيدا د هغه پر ټولې څېرې راخوره شوه. داسې بريښېده ، د هغه څه په اړه چې دى اوس فکر کوي او غواړي هغه ووايي ، د هغې کيسې د ويلو ټول خوند په کې نغښتى دى، هغه وويل:

-ښه ګوربته ! څه فکر کوي ؟ هېڅ ، ځي او د زندان مشر ته ځان

ورپېژني چې قاتل ته يې او دا ورته وايي چې شپږ تنه دې وژلي دي ؟ (ستر داړه مار او وژونکی و) خو زړه مې دغه سپين ږيري ته سخت وسو، زه نه غواړم چې له مانه په عذاب شي.

هرڅه يې وويل، وې ليکل او هغه شان چې ښايي ، ټول يې ولېږل. هغه زندان خورا لرې پروت و، تر هغه چې هغه ګنهګار محکمې ته ورسېږي، بيا هغه محکمه شي، بيا لکه هغه چې ښايي محکمه پريکړه وکړي او هغه حکم وليکل شي، بيا مشران هغه لاسليک کړي او بيا هغه حکم څار(پادشاه)ته ورسېږي، بيا څار دبوډا دبښنې فرمان لاسليک کړي اوبيا دغه بې ګناه سوداګر آزاد شي. د هغه ظلم له امله چې پر هغه شوی دی، ښښه ترې وغوښتل شي، هغه وپالل شي او خواخوږي يې وشي. ډېر وختونه پرې تير شول. هرڅه چې و، په ورځو کې يوه ورځ دغه فرمان راورسېد ، د سوداګر لټه پيل شوه. دغه شان بې ګناه سپين ږيری چېرې دی ؟ او څنګه يې دا ټول زغملي دي ؟ همدلته وه چې د کراتايوف لاندنې ژامه څه وريږديده، خو بيايې هم دوام ورکړ:

- هوکې ګوربته !

کراتايوف، خپله کيسه پای ته ورسوله او پرته له هغه چې څه ووايي، تر ډېرې پورې يې وموسېد او مخامخ يې چېرته کتل.

نه خپله کيسه بلکې د هغه رازمن معنويت، د هغه ښادی ښودونکې خوښې چې د کيسې د ويلو په وخت کې د کراتايوف، پر څېرې راخوريده او د هغې ناپېژندل شوې خوښۍ پټې ولولې، د پيېر پر روح لاسبری شوی و.

۱۴

ناڅاپه د يوې چغې غږ واوريدل شو:

- پر خپلو ځايو ودرېږئ !

د اسيرانو او د هغوی د څارونکو ترمنځ يوه د خوښۍ ښوونکې ولولې او زيري راوړنکې پېښې، څه پرتمينې نښې راڅرګندې شوې او له هرې خوانه د قوماندانانو چغې اوريدل کېدې. له کينې خوانه، د ښکلو او نويو پاکو جامو اغوستونکي سواره راښکاره شول. هغوی پرغه روان وو. د ټولو پر خبرو يو ډول داسې ګېنۍ خوره وه چې ستر واکمن ته د نږدې کېدو په وخت دو ګړو پر خبرو راخپرېږي. داسيرانو ډله خوره وره شوه... څارونکي رامخې ته شول او په خپلو ځايونو ودريدل ، غږ شو:

- امپراتور ! امپراتور ! مارشال ګيرڅوګ !

او همدا چې د مړو او څوربوسورو ډله تيره شوه، ديوې ګاډۍ د راتګ غږ چې خړ رنګو آسونو کشوله، واوريدل شو. پيير يوه شېبه ، ديوه سړي څوربه، سپينه، ښکلې او آرامه څېره وليده چې درې کونجه خولۍ يې پر سر وه، هغه د مارشالانو له ډلې نه يو مارشال و. د پيير لوړې او پام ته وراړونکې ونې، د هغه پام ځانته ورواړاه. پيير داسې وانګېرله چې د مارشال په تريو تندي شوې څېره کې چې له ده نه يې مخ آړاوه، څه عذاب او رنځ ليدل کېږي او هڅه يې کوله چې هغه له ده نه څېره پټه کړي.

يو جنرال چې په تکه سره څېره کې يې د ډار نښې څرګندې وې او داسيرانو د ډلې مشري يې کوله، خپل ډنګر آس يې پرغه کېدو ته

هڅاوه. هغه یوه بګۍ پسې مخه کړه. څو افسران سره یوځای شول او سرتیري هم پرې راټول شول. د ټولو څېرې ګڼهۍ اخېستې او ډار ترې ورېده.

پېير واوريدل چې ټول پوښتي:

-هغه څه وويل ؟ څه شی ؟ څه ؟

د مارشال د تيريدو په وخت کې، اسيران په يوه کوټه کې يو کنج ته شول او پېير ، کراتايوف چې سهار راهيسې يې نه و ليدلی، وليد.

کراتايوف پر خپل ځای کې کېناست او د چنار ونې ته يې ډډه ولګوله. د هغه په بشره کې د تيرې شپې د بې ګناه سوداګر د مظلوميت د نقل د خوښۍ نه پرته، يوه پرتمينه آرامتيا هم ليدله کېده.

کراتايوف، په مهربانه ګردو سترګو چې اوس له اوښکو ډکې وې، پېير ته کتل. داسې بربښېده چې هغه ته، دځان پلو د نږدې کېدو بلنه ورکوي او غواړي کوم څه ورته ووايي، خو پېير چې دځان په اړه سخته اندېښنه لرله، داسې وښوده چې د کراتايوف کتل يې نه دي ليدلي. او په تلوار لرې شو.

کله چې د اسيرانو ډله بيا وخوځېده، پېير شاته وکتل ، کراتايوف دلارې څنګ ته، ترچنار لاندې ناست او د هغه پر سر ولاړوو دوو فرانسويانو په خپل منځ کې څه ويل. پېير نور نو شاته ونه کتل او همداسې ګوډ ګوډ پر غونډۍ وروخوت.

د هغه له شانه، له هماغه ځايه چې هلته کراتايوف ناست وو دډزو غږ واوريدل شو. پېير دغه ډزې په څرګنده واوريدې د دې ډزو د اوريدو سره همهاله دا ورياد شو چې هغه لا د مارشال د تيريدو له شېبې نه تر سميلينسکه پورې د پاتې رباطونو او مزلونو پيل کړي شمېر پوره کړی نه دی، هغه خپل شمېر ته دوام ورکړ. دوه فرانسوي سرتيري چې د هغو

د توپکو له خولې نه لوګی وت، د پېير له ځنګه تیر شول. د دواړو رنګ الوتی و. له هغو نه يو تن، پېير ته له شرم ډک غلچک ورولېږه. د هغه بشره د هغه ځوان بشرې ته پاتې کېده چې ده د خپلو اسیرو ملګرو د اعدام په وخت کې لیدلې وه. پېير چې د غه سرتيري ته و کتل، وريا د شول چې ځنګه د غه سرتيري پرون نه ابله ورځ. پر نغري د خپل کمیس د وچېدو په وخت کې، هغه وسوځاوه او ټولو پرې وخندل.

د شا له خوانه ، له هغه ځايه چې کراتايوف هلته ناست و ، د سپي د چغو او سورو غږ واوريدل شو ، پېير وويل:

- څه احمقه سپی دي، ولې دا چغې سورې وهي ؟

که څه هم له پېير سره تلونکو سرتيرو او د هغه ملګرو لکه په خپله دده په شان هغې خواته وکتل چې لومړی د ډزو غږ ترې واوريدل شو او بيا د سپي د رمباړې ، خوبیا هم د هغو څېرې ډېرې جدي وې.

۱۵

د مارشال پوځي کتار او د اسیرانو ډله، د شمیشیوا په کلي کې تم شول. ټول، ډلې ډلې او نغري یې ولګول. پيير هم يوه نغري ته ورنږدې شو، د آس سره شوې غوښه يې وخوړه، د اور څنګ ته وغځېد او هماغه شېبه خوب يوړ. هغه هماغه خوبونه لیدل چې د برادینو تر جګړې نه وروسته يې په موژایسک کې لیدل.

بیا ربښتیني ژوند د خوبونو له دنیا سره ګډېدل، بیا کوم چا، چې دی په خپله و که کوم بل څوک، ده ته، همالته په موژایسک کې دویل شویو ویناوو په څېر، کوم خیالونه ویل:

«ژوند هر څه دی، ژوند خدای دی، هر څه خوځېږي و ځای بدلوي او همدا خوځون خدای دی او تر هغه پورې چې ژوند دی، د خدای د پېژندنې لذت هم شته. د ژوند ګرانښت د خدای ګرانښت دی.

دغه ژوند، د هغه له ټولو انځورونو او د هغه د نا سزا وړو رنځونو سره سره، له دغه ژوند سره مینه او له بوالتیا تر ټولو ګرانه او غوره نیکمرغي ده.

پيير ته وریاد شول:

-کراتایوف !

هغه ته ناڅاپه لکه د ژوندي څېرې په توګه، د جغرافیې کمکي ځانګړه او مهربانه ښوونکي چې چور دده هېر شوی و، وریاد شو، هغه بوډا ده ته وویل:

-صبر وکړه !

هغه بوډا ده ته د جغرافیې ګړه وروښودله، دا ګړه، یوه ژوندۍ،

خوځېدونکي اوبې اندازې ګُړه وه. د ګُرې مخ لـه داسې ټکويا څاڅکو چې خورا سره نبږدې وو، جوړ شوی ، ودا څاڅکی به ښوريدل، بې ځايه کېدل او يو ځای کېدل به. کله به له څو څاڅکو يو څاڅکی او کلـه بـه يو څاڅکي په څو څاڅکو بدل شول. داسې تصور کېده چې هر څاڅکی سره شيندل کېږي چې ډېر ځای ونيسي. . . .

بوډا ښوونکي وويل:

-او ژوند همدا دی !

پېير فکر وکړ:

-څومره ساده او آسانه دی، ما څنګه نه شو کولای پخوا پـه دې خبره پوه شم.

ښوونکي وويل :

-خدای په منځ او تل کې دی، هر څاڅکی هڅه کوي، ددې لپاره لا زيات خپور شي چې خدای په ځان کې ځرګند کړي. دغـه څاڅکی پسې لوېږي، راټولېږي، يو ځای کېږي، د ګُرې لـه مخې ورکېږي، تل او ژورې ته ځي او بېرته راپورته کېږي. هوکې ! دې کراتايوف ته وګوره !

-وشيندل شو او ورک شو !

ښوونکی زياته کړه:

-څنګه سر دې پرې خلاصېږي !

يو غږ واوريدل شو:

-څنګه سر دې پرې خلاصېږی او کنه ؟ او کنه بلا ورپسې !

او پېير راويښ شو. هغه راپاڅېد او کېناست. »

يوه فرانسوي سرتيری چې څوشېبې مخکې يې يو اسير دنغري لـه څنګه شړلی و، خپله دمنګلو پر سر اورته نبږدې ناست و او په سيخ کې يـې غوښـه کبابولـه. لسـتوني يـې بـډوهلي وو، او لـه غټـو غـړو ډک

لنډګوتي لاسونو يې چې له ويښتو ببر وو ، سيخ په خورا مهارت پر اور چورلاوه. د هغه له خواشينۍ ډکه بشره او يرغلګر بانه، داور د شغلو په رڼايي کې له ورايه راڅرګند شول.

هغه ځان سره وبنګېد ، په چټکۍ يې مخ دده شاته ولاړ سرتيري ته ورواړاوه او وې ويل:

-هغه ته بې تفاوته ده، داړه ماره درځه !

هغه سرتيري چې د کباب سيخ يې پر اور چورلاوه، په خواشينۍ څېرې او تريو تندي پيېر ته وکتل. پيېر مخ ترې واړاوه او د تياري پلو يې وکتل. هلته يو روسي اسير، هماغه اسير چې فرانسوي د نغري له څنګه شړلی و ، ناست او په کوم شي يې لاس واهه. پيېر وروړاندې شو او د سرتيري تر څنګ يې ، يو ناست ژيړ رنګی سپی وليد ، سپی لکۍ وښوروله او پيېر وويل:

-آه ! راغی، بلا...

هغه خپله پيل کړې خبره بشپړه نه کړه ، هغه ته نا ببره. پلاتون هغه غلچک ورياد شو چې د چنارو ترونو لاندې دناستې پر وخت يې ده ته ورکتلي و. له هغه سره هممهاله، هغه ډزې چې ده هلته اوريدلې وې، د سپي قولې، دفرانسوي سرتيرو له جنايته شرمېدلې څېرې، د هغه له څنګه په چټکۍ د هغو تيريدل، د هغو له ډلې نه ديوه په لاس کې توپک چې له خولې نه يې لوګی خوت او په کورکې د کراتايوف نشتوالي، ټول او ټول ده ته هممهاله ورياديدل. دې يادونو پر ده څپه څپه يرغل کاوه او هغه په دې ډاډه شو چې کراتايوف وژل شوی دی، خو له دې سره هممهاله، په دې شېبه کې، د هغه په خيالونو کې، لوی خدای پوهېږي له کومه، د هغه ماښام يادونه راخواره شول چې ده د کيف په ښار کې ، د خپل کور په برنډه کې له يوې ښکلې پولنډۍ ښځې

سره تير کړي وو، خو دا چې ده ونه شو کولای، د هغو او خپلو ننيو يادونو ترمنځ اړيکي پيدا او پايله ترې واخلي، سترګې يې وترلې او د طبعيت اوړنې منظره يې، دلامبو له خاطرو او لوړې او ښکته خوځېدونکي ګړي له تصويرونو سره يوځای شول، هغه چېرته اوبه ته ورښکته شو، داسې چې اوبه يې له سره هم واوښتې.

د سپېدو مهال و چې هغه د ډزو او د چيغو سورو غږ راويښ کړ، د پيير له څنګه نېږدې فرانسويان تښتېدل.

له هغو نه يوه تن چغې کړل:

- قزاقان !

او له يوې دقيقې وروسته، يوې ډلې چې روسي څېرې يې لرلې، پر ده شا او خوا راتول وو.

د پيير تر ډېرې پورې پر هغه څه سر نه خلاصېده چې هلته تېرېدل، هغه له پلو نه د ملګرو د خوښې نارې سورې اورېدې. زړو سرتيرو، له قزاقانو او سورو پوځيانو نه غېږې تاوولې او له ژړا نه په ډکو نارو يې چغې وهلې:

-ورونو ! ماته ګرانو ! دزړه سرو !

سواره پوځيان او قزاقان له اسيرانو نه راتاوو شول او په تلوار تلوار، هغوته چا کالي، چا موزې او چا ډوډۍ ورکول. پيير چې د هغو په منځ کې ناست و، پر له پسې يې سلګۍ وهلې او آن يوه خبره يې هم نه شوه کولای. هغه، هغه لومړنی سرتيری نه و چې ده ته ورنږدې شو، غېږيې ترينه تاو کړه او په سلګو سلګو يې هغه ښکل کړ.

****

دولوخوف ديوه کنډواله شوي کور، د دروازې تر څنګ ولاړ و او تر مخې يې، د بې وسله شويو فرانسويانو يوه ډله تېرېده. فرانسويان له

پېښې شوي حالت نه خورا نا آرامه وو او په خپل منځ کې په لوړه لوړه غږېدل، خو کله چې به هغوی، د دولوخوف له څنګه چې په کراره او نرمۍ یې په متروکه خپله موزه وهله تېرېدل او دوی ته یې په هینداریزو سترګو چې د هغوی لپاره یې د خوښۍ هېڅ زیری نه لاره، کتل، هغوی به چپ شول.

د دروازې بل څنګ ته د دولوخوف قزاق ولاړ و او اسیران یې شمېرل. او دهرو سلو تنو په پوره کېدو به یې یوه کرښه ویسته.

دولوخوف له هغه قزاقه چې اسیران شمېرل، وپوښتل:

-خو تنه شول ؟

قزاق ځواب ورکړ:

-دویمه سلیزه پوره شوه.

دولوخوف وویل:

-خوځېږه !خوځېږه !

ده دغه خبره چې خوځېږه، له فرانسویانو زده کړې وه او همدا چې دده سترګې په فرانسویانو لګېدلې، په هغو کې به د کرکې او دښمنۍ نښې راڅرګندې شوې.

دینیسوف چې قزاقي خولۍ یې له سره لرې کړې وه، په تریو تندي او غمجنې بشرې، هغو قزاقانو پسې روان و چې د پیتیا رستوف څنازه یې، په باغ کې د کېندل شوي قبر پلو وړله.

۱۲

د اکتوبر له اته ویشتمې چې ساړه پیل شول، د فرانسویانو تېښتې تراژیدي بڼه پیدا کړه. هغوی یا سړو وهل او یا د اورونو ترڅنګه سوځېدل یا ، خوبې بیا هم تالان شوي او غلا شوي شیان نه پرېښودل، د هغوی د ریځ لا بدلیدونکی نه و. د بله ډله ټولواک ، سیمه ایزه امیران، ، شهزادګان او مارشالان ټول او ټول په خوځېدونکو ګاډیو او کراچیو کې له دغو قیمیتي پوستینونو او کوټونو او نورو غلاوو شویو غنایمو سره روان وو.

خو له مسکوه د وتلو له پیله لا تر اوسه پورې د هغوی د تېښتې او شاتګ په دریځ کې کوم بدلون راغلی نه و.

له مسکو نه د ویازما تر سېمې پورې د فرانسویانو له درې او یا یزه پوځ نه، د ګارد له پوځه پرته(چې د جګړې په ټوله موده کې یې د تالان او شوکو نه پرته بل څه نه وکړي) د شپږو زرتنو نه زیات څوک پاتې نه وو. (له دغې ډلې نه پنځه زره تنه په جګړه کې وژل شوي وو)د غه شمېر له د ضرب وهلو په شان چې وروستې شمېرنې په خپل سر راڅرګندېږي، همداسې راڅرګندیده.

فرانسوي پوځ د مسکو او یازما ، د یازما او سمیلینسک، د سمیو لینسک نه نیولې بیا بیریزنې ، له بیریزنې نه تر ویلنا پورې، د نورو ډولا ډول او سختو شرایطو لکه د سړو زیاتېدل او کمېدل، د پارتیزانو له د خوا د هغوی پسې اخېستل، د لارو بندیدل او له داسې نورو نه پرته، په پرله پسې له مینځه تلل او پو پناه کېدل.

د فرانسویان دغه پوځ تر یازما ، نه وروسته، د دې پر ځای چې

دپخوا په شان په درې کرښو روان وي، په يوې ګډې او له اله ګولې ډکې ډلې بدل شوی و. او تر پايه پورې همداسې روان و.

بريته، خپل امپراتور (ناپليون) ته (ټول په دې پوهېږي چې قوماندان، په خپلو ګزارشونو کې څومره غير رښتيني شيان په څومره مبالغه ليکي) وليکل:

تصور کوم دنده لرم، د سرتيرو او قطعاتو حالات. لکه هغه شيان چې خپله مې په دې درې ورو ستيو ورځو کې٠د هغو خوځېدا ليدلې، ستاسو همايوني اعلحضرت ته وليکم. پوځ څه کم ټول سره شړېدلی او خوړ ور شوی دی. د هغو سرتيرو شمېر چې ځان تر بيرق لاندې تګ ته اړ ګڼي ، څلورمه برخه پاتې ده. پاتې کسان هر څوک په خپله خوښه، دخوړلو دلټولو او دنظم د کړکيچ نه دژغورنې له کبله، هرې خواته ځي او تښتي. ټول د سميلنسک په اړه فکر کوي او دې ته سترګې په لاره دي چې هلته استراحت وکړي. په دې ورو ستيو ورځو کې سرتيري خپل ټوپک او کارتوس هسې ارتېږي. ستاسو همايوني اعلحضرت راتلونکې تکل چې هرڅه وي، هغه به وي، خو ملي ګټې دا غوښتنه کوي چې پوځ په سيملينسک کې راټول شي. هغه له غير پوځي او ناوړو کسانو نه پاک شي. داسې کسان چې آسونه او وسلې ترې پاتې دي، څو وروځو استراحت او خوړو ته اړتيا ليدله کېږي. سرتيري له لوږې او ستړيا نه، مرګنی حال لري او په دې ورو ستيو ورځو کې خو ډېر په لارو او تم ځايونو کې مړ شول. دغه دبدمرغۍ او خوارۍ حالات، هر څه لاپسې کړکيچن او ګواښمن کوي او که ددغې بدمرغۍ د مخنوي لپاره کومه چاره ونه سنجول شي، موږ به د خپل واک دساتنې لپاره کوم پوځ ونه لرو.

دنوامبر نهمه

د سیملینسک په دیرش ورسته واټن کې

فرانسویانو چې سیملینسک د خپلو هیلو او ارمانونو د غوړیدو ځمکه ګڼله، هلته ورسېدل، دخوړو او کالو د لاس ته راوړلو په هیله یې دیو او بل شکول او وژل پیل کړل، خپلې زیرمې یې تالا او د مغازو تر لوټولو وروسته ، خواره واره او وړاندې په تېښته وو.
پرته له هغه چې خپله پوه شي، چېرته او د څه لپاره درومي، ټول روان وو. تر ټولو نه زیاته بې خبرې د نابغه ناپلیون وه، ځکه هېڅ څوک نه و چې هغه ته سپارښتنه یا مشوره ورکړي. خو ددې ټولو خبرو سره سره ده او د هغه کسانو خپل پخوانی عادت مراعاتول:
فرمانونه یې لیکل، لیکونه او راپورنه یې لوستل، ، ورځني مهال ویشونه یې جوړول، یو بل ته یې د اعلحضرت همایوني، زما وروره شهزاده اکسموله ! ټولواک ناپلیون ! او نور نومونه یادول.
دغه فرمانونه یې او سپارښتنې ټول د کاغذ پرمخ وې، هېڅ چا هغه سرته نه رسول، ځکه هغه د سرته رسېدو نه وړ نه و ، که څه هم هغوی یوبل د همایوني اعلحضرت، ټولواک او ورور په نامه یادول، هغوی ټولو دا احساسوله چې هغوی، خورا خوار او سپک خلک دي چې د ظلم کاسه یې نسکوره شوې او اوس باید د خپلو کړو ځواب ووایي.
سره له هغه چې هغوی دا سې ښودله چې د پوځ په غم کې دي، خو هغو هر یو یوازې دځان په اړه فکر کاوه او دا چې څنګه ژر تر ژره لاړشي او ځان وژغوري.

۱۷

د شاتګ په وخت کې، د روس او فرانسې د پوځ عملیات له مسکوه تر نیمانا پورې د پټ پټانې او سترګو پټولو هغې لوبې ته ورته و چې ترپایه دلوبغاړو سترګې تړلې وې او کله ناکله د خپل ځان دښودلو لپاره یو زنګ وشرنګوي. په دې لوبه کې هغه لومړی ځوک چې باید ونیول شي، له هر ډول داره پرته زنګ وهي، خو کله چې هغه له ګوانښ سره مخامخ شي، هڅه کوي چې د زنګ له شرنګېدو پرته ځان وژغوري. هغه له خپل سیال نه تښتي او زیاتره وخت د تېښتې په خیال کې، سیال پر هغه برېد کوي او نیسي یې.

د ناپلیون پوځ هم په لومړي سر کې کله نا کله ځان ښوده. دا هغه لومړني وختونه و چې دوی د کالوژسکایا لارې ته مخه کړه، خو وروسته چې د سیملینسک لاروته ورسېدل، هغو په تښتېدو تښتېدو کې زنګونه هم شرنګول. د هغوی زیاتره په دې تکل کې وو چې ووزې، وتښتي، خو مخامخ پر روسانو وربرابرېدل.

دفرانسویانو تېښتې او هغو پسې مل د روسانو تلوار، ددښمن د تقربي ځای د پیدا کولو لپاره اصلي وسیلې، آسونه وو، چې د ستړیا له لاسه له پښو پاتې کېدل. دغه راز دواړو سیالو خواوو، د ځای د بیا بیا او ژر ژر بدلیدلو له امله د اړتیا وړ اطلاعات یا په لاس نه راتلل او که رارسېدل هم ، په خپل وخت نه رارسېدل. که په دویمه نېټه به خبر راورسېد چې د دښمن پوځ چېرې ځای پر ځای شوی دی، بله ورځ یعنی په دریېمه نېټه چې باید پر هغو برېد شوی وای، دغه پوځ به بیا نور هم وړاندې تللی وو دا سې ځای به رسېدلی و چې د هغه په اړه به هېڅ ډول

اطلاعات نه وو.

یو پوځ تېښتېده او بل ورپسې و. فرانسویانو له سیملینسک نه وروسته، ډېرې لارې لرلې او داسې برېښېده چې په دې ښار کې تر ځلورو ورځو پاتې کېدو وروسته، هغوی کولای شي د خپل دښمن (روسانو) دځای پر ځای کېدو سیمه پیدا او په دې اړه دځان په ګټه کومه پریکړه وکړي، خو تر ځلورو ورځو وروسته ، هغه بې نظمه ډله، تېښتې ته مخه کړه، نه ښي او نه کیڼې خواته لاړل، دتګ دتکل له هر ډول تدبیر او اند ښېښنې نه پرته ، د کراسنو او ورشو پر هماغې پخوانۍ لارې چې تر ټولو لارو، نا وړه، خو دوی ته آشنا لاره وه، خپلې تېښتې ته دوام ورکړ. هغوی په دې تصور چې دښمن تر شا دی نه تر مخې، دم په دم یې واټن سره لرې کېده او ډېر ژر د څلریشتو ساعتونو د واټن په کچه سره لرې شوي وو. تر ټولو دمخه امپراتور، بیا شاهان او ورپسې سیمه ایز شهزادګان، په تېښته وو. روسي پوځ تصور کاوه چې ناپلیون، تر ټولو غوره لاره، غوره کړې ده، ښي پلو ته یې مخه کړې او د دنیبر له سینده به واوړي. هداسې هم وشول، هغوی ښي پلو ته لاړل او دکراسنو لوېې لارې ته ووتل. او همالته و چې د پټ پټوني او سترګو پټولو لوبه کې، فرانسویان زموږ له مخکښو پوځونو سره مخامخ شول. فرانسویان ددغې ناڅاپي پېښې له امله ځای پر ځای ودریدل، دوی پسې اخېستي پوځ ته یې شا او وروسته بېرته په تېښته شول. دفرانسې خورور پوځ، د درې ورځو په اوږدو کې، ډله ډله، قطعې قطعې، لومړی د شهزاده، بیا د داټو، او وروسته د «نیسه» قطعه، د روسی پوځ له منځه تېریدل. هغوی یو او بل ته شا کړې وه، درانه مهمات، توپخانه، وسلې، او آن خپل نیمایي وګړي یې پریښې او یوازې د شپې په تیارو کې به پر روسي پوځ تر څنګیزو برېدونو وروسته تېښتېدل.

مارشال نی، چې تر ټولو وروسته و(ځکه د هغه بد مرغه حالت او یا له همدې امله ، هغه د هغه چا په شان و چې دده تر پښو لاندې ځمکې هغه ته تاوان رسولی وي او خپلو پښو لاندې ځمکه ژر تر ژره پرېږدي، هغه په دې کې و د سیملینسک دیوال که څه هم دچا مخې ته خنډ کېده نه، ځنګه رنګ کړي)

مارشال نی له خپل لس زریزه پوځ سره. و ، اورشو ته، ناپلیون ته مخه کړه ، خو هلته ددې یوازې زرتنه پوځ پاتې و خپل پوځ او توپخانه پرېښودل، د شپې په تیاره کې له دنیپره واوښت او یوازې له خپلو زرو تنو وګړو سره یې ځان ناپلیون ته ورورورساوه.

فرانسویان چې هماغه شان دښمن پسې اخښتی وو، هماغه دپټ پټوني لوبه کې، نور هم وړاندې، د ویلنا پلو په تېښته وو. د بیریزینې دسیند غاړو ته په رسېدو ، بیا الهکوله پرې ګډه شوه، د هغوی زیات شمېر په سیند کې ډوب شول، یو زیات شمېر هغو یې روسانو ته تسلیم شول او پاتې نور چې هر چا هر ځنګه کولای شول، له سینده پورې وتل او وړاندې وتښتېدل. د هغوی یو ستر قوماندان پوستین واغوست، خپل ملګري یې پرېښودل او په یوازې ځان په کراچۍ کې روان و. نور هم چې چا ځنګه کولای شول، د هغه په څېر وتښتېدل او هغه چا چې نه شو کولای وتښتي، یا تسلیم شول او یا هم ووژل شول.

۱۸

داسې برېښېده چې دجګړې او تېښتې په دغو عملیاتو کې، فرانسویانو له هرهغه څه نه چې ددوی د وژل کېدو سبب کېږي، مخ نه اړاوه. ددغو پرګنو په یوه خوځېدا کې، دکالوژسکایا له واټه نیولې بیا دستر قومندان تر تېښتې پورې، ټول خوځون چور بې معنی و. داسې برېښېدل، آن هغه تاریخ پوهان چې دتاریخ تګ لوری دیوه مشر د ارادې زېږنده ګڼي، نه شي کولای دغه شا ته تګ د خپل نظر سره سم وګڼي، خو نه داسې نه دی، ددې برخلاف تاریخ لیکونکو، غرونه غرونه کتابونه ددې عملیاتو په اړه لیکلي دي چې په هغو کې یې د ناپلیون دجګړېز نبوغ، د هغه دځیرکو جګړېزو کړنلارو، لرلید لرونکو اټکلونو او د هغه دمارشالانو دبې ساریو برې راړونکو قوماندو ستاینې شوې دي. تاریخ لیکونکو، له کمکي یارسلاونه د ناپلیون تر شاتګه، له هغه ځایه شاتګ چې هلته هر ډول نعمتونه پیدا کول ورته پریمانه و او هم په بله لاره چې وروسته کوتوزوف پرې لاړ، دی یې پسې واخېست، هم تلای شو. دغه غیر لازم شا ته تګ، هغه هم له ورانو او ګړو لارو نه، په بېلابېلو دلایلو ستایي. له سیملینسکه وروسته داورشو پلوته د هغه شاته تګ، په همدې ډول ستاینزو ویناوو ستایي. بیا په کراسنوکې د هغه داتلوالۍ غورې او ستاینې کېږي. داهغه ځای دی چې ګواکې دی پریکړه کوي د پوځ مشري خپله واخلي او دجبهو قوماندانی هم خپله کړي. هغه هلته په شنه ډاګ کې قدم وهی او وایي:

- امپراتورولي بس دی، نورنو ددې وخت رارسېدلی دی چې

جنرال واوسم.

خو ددې خبرې سره سره يې هماغه شېبه، بېرته تېښتې ته مخه کړه او خپل مات، خوار او له ځانه شاته پاتې پوځ يې تقدير ته وسپاره.

بيا يې موږ ته د مارشالانو، په تېره بيا (نيه)نومي مارشال د غوره او بري راوړنکی روح ستاينې وويلې او زياته يې کړه چې دده مېړانه په دې کې ده چې هغه د شپې په تيارو کې، دځنګلو او بې لارو لارو نه، ځان د دنيپر سيند ته رسوي. مارشال له هغه سينده اوړی، د خپل علم، توپخانې او په سلو کې دنوی (۹۰) وګړو دله لاسه ورکولو نه وروسته، د اورشاو په سيمه کې پناه لټوي.

او په پای کې مورخين دستر امپراتور دوروستي خوځون او د هغه له خوا د خپل قهرمان پوځ پرېښودنه، موږ ته ديوې سترې چارې اونبوغ په بڼه انځوروي، آن د تېښتې دا وروستې پېښه چې په انساني ژبه کې، ورته وروستی سپکاوی ويل کېدای شي او هر ماشوم په هغه د شرم احساس کوي، ددوی د مورخينو له خوا ديوې سترې مېړانې په نامه ستايل کېږي.

کله چې خبره دلته رسېږي چې تاريخي پېښې دومره وړاندې کش شوي اونورېې وړاندې پورې وهل ناشوني دي، کله چې نور هر څه، په ډاګه د هغه چا پرضد دي چې بشريت هغه عالی او ښه ګڼي، تاريخ ليکونکي د سترې ژغورنې خبرې له ګېډې راباسي.

کله چې مورخين دستر په اړه غږېږي، هلته نور نو دښه او بد لپاره ځای نه شته، هلته يوازې ستر پاتې کېږي اوستر خو بد کېدای نه شي. هېڅ ناولتوب نه شته چې ستر ته وويل شي.

همدا چې تاريخ ليکونکي ستروالي رامنځ ته کوي، نور هلته ښه او بد نه شته، هلته يوازې سترتوب او ناسترتوب وي اوبس. هر هغه چې

ستر دي، هغه ښه او هر هغه چې ستر نه دي، هغه بد دي. ستر يعني وجدان، د مورخينو له انده «ستر» داسې ځانګړي وګړي دی چې دوی خپله هغه اتل نوموي. او ناپليون چې ځان په تاوده پوستين کې مروړي، نه يوازې خپل ملګرو، د خپل پوځ مشران بلکې خپل سرتيري چې دده د خپلې وينا له مخې، ددنيا بل سرته يې راوستي وو، د مرګ منګلو ته سپاري او خپله کورته ځي. دی داسې انګيری چې ستر انسان دی او دزړه له کومې دآرامۍ احساس کوي. پنځوس کاله ټوله دنيا تکراروي:

- پرتم، پرتمين ! سترتوب ! ستر ناپليون !

له ستر پرتمتوبه تر خورا وړو کېدو او سپکاوي پورې، يوازې يو ګام لاره ده. د چا په خيال کې هم دا نه ګرځي چې د يوه شي ستر ګڼل چې دښو او بدو په محک تلل کېدونکي نه وي، يوازې او يوازې د خپل ټيټوالي او بې اندازې سپکوالي منل دي.

موږ چې دښو او بدو د معيارونو په معنی، دحضرت مسيح د وينا له مخې پوهېږو، هېڅ شي نا سنجش کېدونکي نه شته. په هر هغه څه کې چې سادګي، نيکي او رښتيتوب نه وي، هلته ستر والي هم نه شته.

۱۹

کوم روس به وي چې د۱۸۱۲ کال د جګړې د وروستيو پېښو تاريخ ولولي او دژورې خواشينۍ او سختې نارضايتې او هک پک کېدو احساس ونه کړي. څوک دی چې له ځانه دا پوښتنه نه کوي چې زموږ دربې واړه قطعې چې شمېر يې تر فرانسويانو هم زيات وو، هغه يې محاصره کړي وو، فرانسويان په اله ګوله کې، ورک لاري او حيران وو، وږي تږي او يخ وهلي وو، ډله ډله تسلمېدل او (د تاريخ د وينا له مخې) د روسانو موخه هم دا وه چې د فرانسويانو د تېښتې مخه ونيسي، ټول اسير کړي، نو بيا ولې يې هغه ونه نيول او ټول يې چانواري نه کړل؟

څنګه وشول چې د روس پوځ د بارادينو په جګړه کې د فرانسوي پوځ له زياتوالي سره سره بيا هم وکولای شول د جګړې ډګر پرېږدي، دښمن هک حيران کړي، خو اوس يې بيا سره له هغه چې تر ځانه کم شمېر فرانسويان له درې لوري کلابند کړي دي او دوی د پوځ اصلي موخه هم د دښمن محاصره کول و، خو بيا هم دوی خپل ارمان ته ونه رسېدل؟

ايا په رښتيا هم فرانسويانو زموږ په وړاندې دومره واک او ښه والي درلود چې زموږ له خوا د هغو د محاصره کېدو سره سره، بيا هم موږ ونه شو کولای پر هغو لاسبرې شو؟ څنګه دا ټول ببښېدای شو؟

تاريخ (يا هغه څه چې د تاريخ په نامه لوستل کېږي) دې پوښتنې ته داسې ځواب وايي چې د دې حال علت دا و چې کوتوزوف، ترماسوف، چيچاګوف، دې او هغه او هغوی داسې وکړل او داسې يې ونه کړل، خو دا څه وشول چې هغوی داسې يا هغسې ونه کړل؟ که موخې ته د نه رسېدلو ګناه، د هغو په غاړه وه، نو ولې هغوی محکمه نه شول؟ ولې

يې جزا ونه ليدله؟ خو آن که تصور وکړو چې د روسانو نه دبرې ملامتي، د کوتوزف، چيچاګوف او نورو په غاړه وه، دا د پوهېدو وړ نه ده چې د کراسنو او بيريزينې په سيموکې د روسي د پوځ دښه حالت (په دواړو ځايو کې روسانو غوره دريځ درلود) سره سره يې ولې، هغوی د فرانسوي پوځ سرتيري، مارشالان، شهزادګان او امپراتور چې د دوی اصلي موخه وه، اسير نه کړل؟

د دغه عجيب دريځ سپړنه (لکه هغه شان چې روسي پوځي مورخين د هغه په اړه ليکي) چې کوتوزوف پر دښمن دبرېد مخنوی کاوه، چور ځکه ناسمه ده چې موږ ټول ښه پوهېږو چې د کوتوزوف ارادې نه شو کولای د يازوما او تورو تينا په ځنډو کې، پر دښمن د روس د پوځ مخنوی وکړای شي.

د دغو ټولوضد او نقيض خبرو سرچينه په دې کې ده چې، تاريخ ليکونکي خپلې ليکنې د ټولواکانو، جنرالانو دليکنو او هغو د ګزارشونو له مخې ليکي او په لوی لاس د۱۸۱۲ کال د پېښو په اړه د خپل کار بنسټ په تيروتنو درويږ. هغوی دا سې ګڼي چې د روسي پوځ بنسټيزه موخه په دې پړاو کې دا وه چې د فرانسوي قطعاتو ترمنځ اړيکې پرې کړي او ناپليون، د هغه مارشالان او ټول پوځ اسير کړي.

روسانو هېڅکله دا سې يوه موخه نه لرله، ځکه چې:

- لومړی خو د ناپليون تيت او پرک شوی پوځ په منډه منډه له روسې نه وتښتېد او دا هغه څه و چې هر روسي د هغه ارمان لاره، نو هغه و چې بريد په هغو فرانسويانو پيل شو چې تښتېدل، نو ځکه هغوی چې څومره ژر کولای شول، هماغسې په منډه وتښتېدل.

دويم د هغه دښمن مخه بندول او په لاره کې خنډ جوړول چې په چټکۍ ستا له خاورې تښتي، خپله بې معنی خبره ده.

دریيم دا چې د فرانسوي پوځ د نابودۍ لپاره چې بې له هر دلیل نه په خپل سر د نابودۍ پلو روان و، د خپل پوځ نابودي، یوه بې معنی خبره وه....

څلورم دا چې له امپراتور، له هغه سره مل شاهان شهزادګان او له هغوی سره ملګرو وګړو د اسیرولو هیله لرل، څکه بې معنی خبره چې د هغو ساتل به لکه هغه شان چې آن د هغه وخت سترو دیپلوماتانو (ما بستر او نورو ویل) د روسانو لپاره خورا ستونزمن کار و. تر دې نه لا بې معنی خبره دا و چې د ناپلیون د پوځ اسیرول، په داسې یو دریځ کې چې د کراسنو تر څنډو پورې زمونږ خپل نیمایي پوځ هم له مینځه تللی و، حال دا چې د پوځ د اسیرانو د ساتلو لپاره باید څو پوځه وګمارل شي. دا په داسې دریځ کې و چې خپل پوځ پوره او خواړه او کالي نه درلوده او وګړي یې له لوږې مړه کېدل.

دغه ټولې عاقلانه کړنلارې، د هغه پالېزوان کړو او تکل ته پاتې کېږي چې د پالیز کتارونه یې خرو تر پښو لاندې کړي وي، هغه خر له پالیزه باسي، په منډه د دروازې پلو ته وردانګي او خر په سر وهي. د دغه پالیزوان د حقانیت لپاره یوازینۍ خبره کېدای شي دا وي چې وویل شي، هغه خورا خواشینی شوی و. خو د دغه پولو د جوړولو لپاره دا خبره څکه کېدای نه شي چې هغه په پالیز کې د ورانو شویو پولو له غمه زوریدلی نه و.

خو د دې ټولو سره سره، له پوځ سره د ناپلیون د اړیکو پریکول هم بې معنی کار و او هغه ناشونی هم و...

له تارونتیو نه تر کراسنو پورې، په دغې خوځېدا کې، د روسي پنځوس زره پوځیان د ناروغانو، سترو، ستومانه او له پښو پاتې شویو په نامه کم شوي وو، یعني د یوه لوی ښار د وګړو په شمېره د دغو

کسانو ښايي پرته له هغه چې په جګړه کې ګډون وکړي، وژل شوي وو.

دجګړې په دغه پړاو کې چې د يوه پوځ بې موزو، بې کاليو، بې خوړو اوبې شرابو پوځيان په شپو شپو په ۱۵ درجو سړو کې، په وار وار شپې سباکوي، هغه هم په داسې حال کې چې ورځې لنډې، شپې اوه ساعته او شپې شپاړلس يا وولس ساعته اوږدې وي، پوځي نظم لکه هغه شان چې په جګړه کې وي، نه و. کېداى شي په څو ساعتو کې خلک خپله دمرګ پولو ته ورسېږي، خو نه مري، هغوى هره شېبه د لوږې او سړو له ګوابنه سره لاس اوګريوان وي. له همدې امله ديوې مياشتې په اوږدو کې، نيمايي پوځ تالا والا شو. د جګړې په دغه پړاو کې، تاريخ ليکونکي موږ ته وايي چې ميلارادېوويچ څنګه او پر کوم ځاى بايد څنګيز برېد کړاى واى. څنګه بايد تارماسوف، پر هماغه ځاى يرغل کړي او څنګه بايد چيچاګوف (چې تر څنګلو پورې په واورو کې ډوب و) کوم ځاى او کومې خواته لېږديدلاى واى، څوک تالا او دچا اړيکي يې له چا سره شلولې واى، او داسې نور او نور.

روسي پوځ چې نيمايي وګړى يې وژل شوي وو، ټول هغه څه ترسره کړل چې بايد تر سره شوي واى. ټول هغه څه چې ديوه ملت د ارمان لپاره ترسره شوي واى، تر سره شول. دا د هغوګناه نه وه چې په تودو او آرامو کوټو کې نورو ناستوروسانو، داسې تصور کاوه چې بايد هغه چارې تر سره شوې واى چې ناشوني وې.

ټول هغه ضد او نقيض او عجيب ټکي او د پېښونا څرګند حالت چې اوس د واقعيت او د تاريخ ليکونکو د ليکنې تر منځ راپيدا شوى دى او هغه داچې تاريخ ليکونکي يوازې د جنرالانو ښکلې خبرې او احساسات انځور کړى دي، نه دجګړې اصلي او رښتينې حالت.

د هغه لپاره د ميلارادويچ ويناوې، هغه مډالونه او نښانونه چې ده

یا هغه جنرال اخېستي او د هغه وړاندیزونه، تر هغه څه ډېر په زړه پورې او د پام وړ دي چې پنځوس زره تنه وګړي په روغتنونو کې پاتې او یا په ادیرو کې هېر شول. دا ددې لپاره آن هم د پام وړ نه دي، نوځکه یې هغوی د څېړنې وړ هم نه ګڼي.

په دې لړ کې دا خبره د پام وړ ده چې که یوازې د جنرالانو د غه ګزارشونو، کړنلارې او وړاندیزونویوې خواته کړو او د هغو سل زره وګړو حالت ته پاملرنه وکړ چې په دغې جګړه کې یې مخامخ ونډه لرله، که د غه حالت ته پاملرنه وکړو، ټولې هغه تتې برخې به راڅرګندې شي چې لا تراوسه پورې ناڅرګنې برېښي، دا ناڅرګندتوب به ناڅاپه څرګند او برالا شي.

له پوځ سره د ناپلیون د اړیکو پریکول، دلسګونو تنو نه پرته دبل هېڅ چا په خیال کې هم نه ګرځېدل، داځکه چې هغه بې معنی او د هغه عملي کېدل له امکانه لرې خبره وه.

خلکو یو ارمان درلود: د پردیو له ولکې نه د خپلې خاورې ژغورل. دا ارمان پوره شوی و. دا ارمان ځکه پوره ګڼل کېده چې لومړی:

فرانسویان خپله په تېښته و او هیله یې دا وه چې څوک یې د تېښتې خنډ نه شي.

دویم دا ارمان د خلکو په ګډو پوځي عملیاتو او د فرانسویانو په نابودولو ترسره شوی و.

دریم دا چې د روس پوځ په تښتېدونکي فرانسوي پوځ پسې غبرګ روان و او دې ته چمتو و، هرچېرې چې ودرېږي، هغوی به په زور پسې اخلي.

روسي پوځ د تښتېدونکي ځناور پر سر متروکې ته ورته و، تجربه لرونکی سپور په دې پوهېږي چې د زغلېدونکي ځناور پر سر ګوابښمنه پورته شوې متروکه، پر هغه تر ګوزاره ګتوره ده.

څلورم کتاب

څلورم برخه

۱

کله چې انسان کوم ځناور د مرګ په حال کې ويني، هغه ډار پسې اخلي، ځکه خپل ځان د هغه د ځان يوه برخه ګڼي. هغه ويني چې د هغه ترمخې يو ژوند پای ته رسېږي، خو کله چې يو انسان مري، هغه کسان چې دی ورته ګران دی، له مرګه د ډار له وحشتناک احساسه پرته د جلاوالي او روحي ټپي کېدو د ډار، لکه د فزيکي ټپ په څير چې کله سړی وژني او کله هغه ببرته پالي ، ورپاتېږي. د دغه احساس زوريدل تل پاتې او له وسيله نه چې د دغه بهير د لمسون لامل کېږي، ځان لرې ساتي.

د سردار اندرې، تر مرګه وروسته ناتاشا او شهزادګۍ ماريا دواړه په يوه کچه د غه حالت احساسوه. هغوی روحا د مرګ د ګوابڼ د تصور په وړاندې چې د دوی پر زړه يې سيوری غوړولی و، ملا ، ماته کړې وه او د دې توان يې نه درلوده چې د غه ژوند ته د ژوند په سترګو وګوري.

هغوی په احتياط هڅه کوله د زړه تپونه د بهرنيو لمسوونکو زورونو کړو وړو نه وساتي، هر څه:

په کوڅو کې په چټکۍ رارسېدونکې ګاډۍ، د مېلمستيا په اړه يادونو، د کميسونو او نورو کاليو په هکله د نجونو پوښتنو، دوی ته د ډوډۍ خوړلو د بلنې غږ، تر ټولو لا بده دا چې، له دوی سره د خواخوږۍ

په نامه د خلکو لاسي او ورځ چاړډوله خبرو د دوی د زړه په تپونو مالګې دوړولي، دوی یې زورولې. دغو تولو خواخوږیو ، ددغو دواړو د وړتیا وړ خاموشي چې د دوی دګډ زغم او تر اوسه لا د دوی په تصور کې د پاتې شویو وحشتناکو سندرویزو ساندو نه د پټ وحشت چوپتیا ماتوله او دوی دې ته نه پرېښودې چې هغوی ، هغو بې پایه او رازمنو خیالو ته وروګوري چې څو شیبې دمخه د دوی د سترګو په وړاندې تیر شوي و.

دوی دواړو ، یوازې هغه وخت دغه د زړه د تل غم او زورید نه احساسوله چې به یوازې وو. هغوی به په خپل مینځ کې خورا لږ غږیدلې او که غږیدلې به ، خبرې به د کوم ناڅرګند شي په اړه او هسې ګپ شپ به یې لګاوه. یوې او بلې په یوه کچه هڅه کوله، د اسې څه رایاد نه کړي چې په هغه کې د رتلونکې یادونه کېده.

هغوی، د راتلونکې په اړه خبرې ، د هغه یاد ته سپکاوي ګاڼه، دغه راز دوی خورا احتیاط کاوه چې د هېڅ کوم داسې شي یادونه ونه شي چې د دوی د خدای بښلي پورې به یې اړه پیدا کوله.

هغوی ته داسې بربښېدله، هغه څه چې په دوی تیر شوي دي او دوی احساس کړي دي، نه شي کېدای په تورو کې انځور شي. هغوی داسې انګېرله چې د هغه د ژوند د هرې برخې یادونه، د هغه پرتم پرزوي او د هغه راز سپیڅلتیا راټیټوي چې دوی پیدا کړی دی.

په خبرو کې پرله پسې ځنډ ، د هر هغه څیز په اړه له خبرو کولو په احتیاط ډډه کول چې هغه پورې یې اړه موندله، په هغو بربېدونو له هرې خوا تم کېدل و چې نوربايد نه وای ویل شوي او تر دې نه لا په ډاګه او څرګنده د دوی په وړاندې ، هغه خیالونه دریدل چې دوی یې تصور کاوه.

خو ژور او پوره غم داسې ناشونی دی لکه همداسې چې ژور او پوره خوشي ناشوني ده.

شهزادګۍ ماریا، د خپل دریغ له مخې یوازې او د خپل برخلیک واکمنه وه د هغه یو اصل دا و چې د خپل وراره روزنه او پالنه یې په غاړه لرله، هغه تر خپلې خورلنډې مخکې د خواشینۍ او غم له هغې دنیا نه چې دوې اونۍ په کې اوسېدلې، راووته.

هغې ته له خپلوانو داسې لیک راورسېد چې دې باید د هغه ځواب لیکلی وای. هغه کوټه چې نیکولای جان او دوی دواړه په کې ویده کېدل، لمده بل درلود او هغه ټوخېدې. الپاتیچ، یارو سلاو ته راغلی و او د چارو حسابونه یې راوړي وو. هغه شهزادګۍ ته وړاندیز وکړ او مشوره یې ورکړه چې مسکو ته راشي او د واژدوفیژنسکي په واټ کې په خپل کورکې چې دجګړې نه جوړ پاتې دی او یوازې لږ څه ترمیم غواړي میشته شي. ژوند روان و او باید ژوند وشي. که څه هم د شهزادګۍ ماریا لپاره دا خورا ګرانه وه، دیوازیتوب او ځان خوړلو له هغې وینا نه چې د ورور د مرګ له وخته په هغه کې اوسېده، راوزي. دناتاشا یوازې پرېښودل هم د هغې لپاره نه یوازې دخواشینۍ بلکې د وجدان نا آرامي وه. هو ! دژوند اړتیاوو، هغه هڅېدو ته وربلله او هغې، بې ارادې هغوته غاړه کېښوده. له الپاتیچ سره یې له حسابونو او د چارو په اړه تر خبرو وروسته د وراره له روزونکي دوسال سره مشورې وکړې او سپارښتنه یې وکړه چې مسکو ته دتګ چارې چمتو کړي. ناتاشا یوازې پاتې کېږي. وروسته له هغه چې شهزادګۍ ماریا، مسکو ته دسفر لپاره چمتوالي پیل کړ، هڅه یې کوله له هغې سره مخامخ نه شي.

شهزادګۍ ماریا، مشرې ګرافینې ته وړاندیز وکړ چې ناتاشا له

دوی سره مسکو ته لاړه شي، ګراف او ګرافینې په خوښې سره د شهزادګۍ د غه خبرڅکه ومنله چې ورځ تر ورځې یې د خپلې لور د روغتیا خرابۍ او رنګ ژیړیدو ته پام شوی و. هغوی دځای بدلون او دمسکو د داکترانو څارنه دلور لپاره ګټوره ګڼله.

خو کله چې خپلې ناتاشې ته دغه وړاندیز وشو، هغې ځواب ورکړ:

-زه هېڅ کله، هېڅ چېرې نه ځم، زما یوازینۍ هیله له تاسو نه داده چې په کراره مې پرېږدئ.

هغې دا وویل او له کوټې ووته. هغې نه شو کولای، د خپلو اوښکو مخه ونیسي. داسې برېښېده چې د هغې دا اوښکې نه دغم بلکې دخواشینۍ اوغم دي.

وروسته له هغه چې ناتاشې احساس کړه چې شهزادګۍ ماریا، هغه غم او ویر ته یوازې پرېښې ده، زیاتره وخت به هغه د خپلې کوټې پر څوکۍ ناسته، پښې به یې راټولې او سر په زنګون به یې چرتونه وهل. په خپلو نازکو قلمي او ناکرارو ګوتو یې څه شي څېرل اویا به یې په ټینګار په ناخوځېدونکو سترګو کوم شي ته کتل او سترګې به یې همالته پاتې وې. دغه له عذابه ډک یوازیتوب، هغه لاپسې په عذابوله، خو دغو زوریدو ته، هغې اړتیا لرله. همدا چې کوم څوک به د هغې کوټې ته ورننوتل، هغه به په چټکۍ پاڅېده، دبشرې بڼه او دسترګو غړول به یې بدل کړل. یا به یې کتاب رااخېست اویا به یې څه شي ګنډل او که څوک به ددې کوټې ته ورننوتل، داسې برېښېده چې دې ته به سترګه په لاره وه چې ددې کوټې ته ورننوتلي څوک ژر له دې نه ووزي. هغې ته داسې برېښېده چې دادي اوس اوس به هغه راز چې ددې د روح موشګافه سترګو په ځان کې نغښتي و له وحشتناکې او له ځان خوړونکې پوښتنې سره د هغه سپړلو ته ملا تړلې او راوسپړي یې.

د د سامبر پای و چې ناتاشا په تور وربښمین کمیس کې، جړې او پربښو دلې خورې ورې څنې، ډنګره شوې، رنګ الوتې پر خپل کټ سر په زنګانه ناسته او په خپلو نازکو منګلوبې د خپل ملاوستي پای تاواوه او ببرته یې وازاوه. هغه د دروازې کنج ته یې کتل.

هغې، هغه پلو ته کتل چې داد پوهېده چې هغه ، هغه پلو تللی و، د ژوند هغه پلو ته، چې پخوا دې د هغه پلو په اړه هېڅ فکر نه وه کړی، هغه پلو ته چې پخوا هغې ته خورا لرې او لاس ته نه راوړنکی بربښېده. هغه پلو ته چې اوس د هغې د پوچوالي، ورانی، غم او ماتم او دژوند تر دې پلو نه دې ته نبږدې او د پوهېدو وړ بربښېده.

هغې، هغه پلو ته کتل چې دې تصور کاوه چې هغه هلته دی، خو هغې، هغه پرته له هغې بڼې نه چې، دې دلته لیدلی و، په بله بڼه لیدلی نه شو. هغې ، بیا هغه ، په هغه بڼه چې دې د میتیشا، د ترویڅکې او یاروسلاو په سیمو کې لیدلی وړ، ولید.

هغې د هغه بشره ولیده. هغې د هغه غږ واورید او هغه څه چې دې هغه ته ویلي و، تکرارول او کله کله به یې د ځان او د هغه لپاره د هغو خبرو تصور کاوه چې کېدای شو، هغه وخت د دوی ترمنځ ویل شوې وای.

هغه دی، هغه چې خپله بخملي چپن اغوستې، پرهغې لاستي لرونکې څوکۍ ډډه لګولې ده، څنګلې یې پر ځنګانه او سریې پر ډنګر ژیړ شوي لاس ایښی دی. ټټر یې سخت لویدلی دی او اوږې یې وتلې دي. هغه شونډې چیچلې او سترګې یې ځلېدلې. په رنګ الوتې تندي یې ګونځې راخورې او ببرته ورکې شوې. یو ځنګون یې په یوې ځانګړې او پرله پسې بڼې ربږدیده. ناتاشا پوهېده چې هغه له یوه ژور درده زور ببږي.

ناتاشا ، فکر کوي:
-دغه درد څه شی دی ؟ ولې دغه درد ؟ هغه څه احساس کوي ؟ څنګه خوږېږي ؟
د سردار اندرې د هغې کتو ته پام شو ، سترګې يې راپورته کړې او پرته له هغه چې وموسېږي، په خبرو يې پيل وکړ او وې ويل:
يوه خبره وحشتناکه ده او هغه دا چې خپل برخليک يې د زوريدونکي ناروغ له برخليک سره تړلی دی. دا يو ابدي عذاب دی. په يوه ځارونکي غلچک يې هغې ته وکتل. ناتاشې دغه غلچک وليد او دغه غلچک ته يې وکتل. ناتاشا د تل په شان مخکې له هغه چې د ځواب په اړه فکر وکړي، ځواب يې ورکړ او وې وويل:
-نور داسې دوام پيدا کولای نه شي، دا به داسې نه وي، تاسو به رغېږئ، چور به رغېږئ.
ناتاشې، بيا هغه څېره وريادة کړې وه. او ټول هغه څه يې بيا احساسول چې په هغې ورځې يې احساس کړي وو. له دې خبرې سره مل يې، د هغه پر له پسې او غمجن غلچک وریاد او د هغه له ملامت او ناهيلۍ نه په ډکه معنی يې سر خلاص شو.
ناتاشې، اوس له ځانسره وويل:
-ما ومنله چې دا به خورا وحشتناکه وي، که هغه د تل لپاره په عذاب کې پاتې شي. ما دغه خبره يوازې له دې امله وکړه چې د دغه حالت زغمل به د هغه لپاره خورا ګرانه وي، خو هغه په دغه خبره داسې پوه شو او فکر يې وکړ چې دا به زما لپاره ډېره وحشتناکه وي، هغه، لاهغه وخت غوښتل چې ژوندی پاتې شي، هغه له مرګه ويريده او ما داسې په احمقانه خو ادبي ډول هغه وويل، ما داسې تصور نه کاوه. زما په زړه کې ناوړه څه نه و ، ما چور بل ډول فکر کاوه، که ما هغه څه ويلي

وای چې تصور مې يې کاوه، ما به داسې ويلي وای:

-پرېږدئ چې هغه مړ شي !

پرېږدئ چې هغه زما د سترګو په وړاندې همداسې مرګني پاتې شي. د ژوند تر پايه پورې همداسې زما تر څنګه مرګني پاتې شي.

زه به هغه له اوسه هم، نيکمرغه وای. اوس... هېڅوک او هېڅ شي نه لرم. ايا هغه په دې پوهېده ؟ نه، نه پوهېده هېڅکله به پوه نه شي او اوس هم هېڅکله، هېڅکله دا تيروتنه ، جبران کېدای نه شي. او سردار اندرې، بيا همدا خبرې هغې ته تکرار کړې. هغه، هغې ته بيا هماغه خبرې تکرار کړې، دا وار ناتاشې هغه ته په تصور کې بل ډول ځواب ورکړ. هغې د هغه خبرې پرې کړې او ورته وې ويل:

-تاسو ته به وحشتناکه وي، نه نه، تاسو زما لپاره، تاسو پوهېږئ چې زه په ژوند کې له تاسو پرته بل هېڅوک نه لرم او تاسو سره ګډ عذاب زما لپاره نيکمرغي ده.

هغه د هغې لاس راونيو ، هغه يې کېښکود ، داسې يې کېښکود ، لکه تر مرګه څلور ورځې مخکې يې چې کېښکودلی و. هغې په تصور کې، ډېرې خوږې، مهربانه او مينه کې خبرې، داسې خبرې چې هغه وخت يې بايد ورته کړې وای، وکړې:

-ته ماته ګران يې... ګران، ګران يې...

دا خبرې يې کولې او خپل سرګردانه لاسونه يې سره مروړل او خپل غاښونه يې په خورا تلوار چيچل.

له خوښۍ نه ډک يو غم يې پر زړه راخوريده. اوښکو يې په سترګو کې باران جوړ کړ. خو ناڅاپه يې له ځانه وپوښتل:

-دا خبرې چاته کوې ؟ هغه چېرې او اوس هغه څوک دی ؟

اوبېرته هرڅه ساړه او د ناپوهېدو په ناڅرګنده غوټه کې ډوب

شول، بیا په وروځو کې د ګبنې نبني رابنکاره شوې، هغې خوا ته یې سترګې خبنې کړې چې هغه هلته و. او داسې یې انګېرله چې شېبه شېبه کېدای شي راز راوسپړي. . . خو په هغې شېبه کې چې دغه راز راسپړیده ، د دروازې د قفل کوم دروند او لوړ غږ د دې غوږونه یې نا آرامه کړل، وا ورېدل شو. د هغې مینځه دونیاشا ، رنګ الوتې، ګبنې اخېستې، په چټکو او بې احتیاطو ګامونو کوټې ته راننوته. دونیاشا ، په ژوندي او ځانګړي انداز چغې کړل:

-کوم بد زیري دی، د پیتر ایلیچ، لیک را رارسېدلی دی.

۲

له ټولو خلکو د پردیتوب له احساسه پرته، ناتاشې اوس د خپلې کورنۍ دغړو په وړاندې هم د پردیتوب ځانګړی احساس درلود. د هغې ټول خپلوان:مور او پلار، سونیا دومره هغې ته نېږدې او دومره له هغو سره عادت شوي او دومره دیدن دې ته تکراري شوی و چې د هغو ټولې خبرې او احساسات و دې د خپلې هغې نړۍ لپاره سپکاوی ګاڼه چې دا اوس په کې اوسېده. هغه نه یوازې د هغو په وړاندې بې پروا وه بلکې هغوی ته یې په کرکه کتل.

هغې د پیترایلیچ او بدمرغۍ په اړه د دونیاشا خبرې واورېدې، خو په هغو پوه نه شوه.

ناتاشا په خپل خیال کې وویل:

-د هغو، هلته څه بدمرغي وي ؟ هغوی ته به څه بدمرغي پېښه شي ؟ د هغو هر څه د پخوا په شان دود یزه او آرامه دي.

کله چې تالار ته ننوتله، پلاریې په تلوار د مشرې ګرافینې له کوټې نه راووت. پر مخ یې دغم څپې خورې او له اوښکو لوند و. داسې برېښېده چې، هغه له هغې کوټې راوتلی و چې له پخوانه پسې اخېستو سلګیو نه یې ستونی تش کړی دی. دناتاشا به لیدو یې له ناهیلۍ نه چغه پورته کړه ، په ژړا شو ، سلګۍ یې وهلې، داسې ژړا او سلګۍ چې له هغو نه دده څېره خوړینه شوې وه.

هغه چغې وهلې:

-پیتیا !پیتیا !پیتیا !

راشه چې مور دې غواړي !

هغه لکه ماشوم داسې سلګۍ وهلې، پښې سستې کېدې، په داسې حال کې چې کوږ وږ کېده د اوږدې څوکۍ پلو لاړ او داسې وبرېښېده چې پر څوکۍ ورولوېد او مخ یې په لاسونو پټ کړ.

لکه د تندر په څېر ناڅاپه دناتاشې له سره ترپښو پورې یوه برېښنا وزغلېده او د هغې زړه ته یې یو درونکی ګوزار ورکړ، یو وژونکی درد یې احساس کړ. هغې داسې احساس کړه چې کوم څه په کې وچاودېدل او دا مري، خو تردغه درده وروسته یې په یوه شېبه کې داسې وانګېرله چې له هغو بندونو نه آزاده شوې ده چې دا په کې راګیره وه. د پلار په لیدو او د دروازې له شا نه یې د مور دلېونو او وېرونکو چغو په اورېدو، سمدلاسه او په یوه شېبه کې خپل غمونه، ویر او ځان هېر کړل. هغې پلار ته ورمنډې کړې، خو بې حاله وه. لاسونه یې ښورول او د هغې دروازې خواته یې اشاره کوله چې دمشرې ګرافینې دچغو غږ ترې راته. شهزادګۍ ماریا چې رنګ یې الوتی او لاندنۍ ژامه یې رېږدېدله، له دروازې راووته، ناتاشا یې له لاسه ونیوله او هغې ته یې څه وویل. ناتاشې، نه هغه لیده او نه یې د هغې غږ اورېده. هغه په چټکو ګامونو پر دروازې ورننوتله، یوه شېبه ودرېده، داسې برېښېده چې له ځانسره په اخ او ډب کې وه او مور ته یې ورمنډه کړې.

مشره ګرافینه پر کټ پرته وه. په عجیبې نا آرامۍ او خورا بې سارې هڅې یې ځان د دیوال خواته کشاوه او سر یې په دیوال واهه. سونیا او نورو نجونو هغه له لاسه رانیولې وه.

ګرافینې دناتاشې په لیدو چغې کړې:

-ناتاشې !ناتاشې !دا رښتیا نه دي. دروغ دي، دورغ دي... هغه دروغ وایي ناتاشې !هغې ددې پر شا او خوا راټول شوي خلک پورې وهل او وې ویل:

-ځئ !ووزئ !ټول رانه ووزئ !دا دروغ دي، رښتيا نه دي !وايي چې وژلي يې دی، دا رښتيا نه دي، دا دروغ دي !

ناتاشې، پر کټ ګونډې وروهلې ، پرمور ورټيټه شوه، له هغې يې غېږ تاو کړه، ناڅاپه يې هغه راپورته کړه، د هغې مخ يې خپلې خواته راواړاوه او خپلې غېږې ته يې را کېښکوده. پرته له دې چې په خبرو کې يې ځنډ راشي، په سلګو سلګو يې وويل:

-ادکې !ګرانې !زه دلته يم !زما دزړه سر يې ادکې !مورجانې !

هغې چې له مور نه همداسې غېږ تاو کړې وه، په مينه يې له هغې سره خواخوږی کوله، سرو يې ډی او اوبه يې غوښتې. ناتاشې دمور تنې خلاصولې او ګريوان يې ورڅېراوه.

پرته له هغه چې دا ولوېږي، په زګيروي زګيروي يې وويل:

-موريې !د زړه سره !ګرانې ادکې !دما روحه قربان دې شم.

په داسې حال کې چې د هغې سر، لاسونه او مخ يې ښکلول او احساسوله يې چې د اوښکو باران يې پر ليمو او پزې راروان دی.

مشرې ګرافينې د خپلې لور لاسونه کېښکودل، سترګې يې پټې کړې او يوه شېبه چپه شوه، ناڅاپه په غير معمولي ډول او په خورا چټکۍ پاڅېده. بې له کومې موخې يې دې او هغې خواته وکتل او دناتاشې په ليدو يې د هغې له سره لاسونه تاو کړل او په ټول قوت سره يې هغه کېښکوده او بيا يې هغه هماغه شان د هغې سر په لاسونو کې کلک نيولی و، خپلې خواته يې را ګرځاوه او تر ډېرې پورې يې د هغې دردلې او ګونځې څېرې ته کتل.

-هغې په زګيروي ډوله بڼه، خو په ډاډه آواز وويل:

-ناتاشې زه درته ګرانه يم؟ ته خو به ما نه تير نه باسې؟ ته خو به رښتيا راته ووايې؟

ناتاشا چې سترګې يې له اوښکو ډکې وې، په ځير ځير يې مور ته کتل او د هغې په سترګو او څېره کې يوازې او يوازې د ښښنې او زاريو هيلې او مينه ځلېدله او بس.

هغې بيا وويل:

-ګرانې مورجانې !

هغې خپله ټوله مينه او هيلې په خپل آواز کې مروړله چې کېدای شي وکولای شي. د غم هغه پيټی چې د مور پر زړه پروت دی، لږ څه راکم کړي.

مور په داسې حال کې چې له ريښتينې پېښې شوې پېښې نه يې انکار کاوه، دا يې نه منله چې داخپله دې ژوندې پاتې وې او د هغې ګران او نازولی زوی دې د ژوند له ګلاليو غوټو بې برخې شی وی. هغې د ژوند له ترخه حقيقت نه د لېونتوب رازمنې نړۍ ته پناه يوړه.

ناتاشا په دې نه پوهېده چې هغه ورځ، هغه شپه، بله ورځ او بله شپه څنګه تير شول. نه ويده شوه او نه له مور نه لرې شوه. دناتاشې مينې پر له پسې نه په کومې بلې خبرې او يا کوم تسل بلکې هره شېبه په خورا صبر او زغم خپله مور ژوند ته بلله. دريېمه شپه وه چې ګرافينه څو شېبې آرامه شوه او ناتاشې سر د څوکۍ پر لاستي کېښود او دڅو شېبو لپاره يې سترګې پټې کړې، د کټ شغهاری شو او ناتاشې سترګې پرانستې، مشره ګرافينه په کټ کې ناسته وه او کرار کرار يې وويل:

-پوهېږئ څنګه خوشاله يم چې ته راغلی، ته ستړی شوی يې، چای غواړې ؟

ناتاشا، هغې ته ورنږدې شوه. ګرافينې د لور لاس راونيو او دوام يې ورکړ:

-ښکلې شوې يې، نور نو ښه مېړه درته جوړ دی.

-مور جانې، تاسو څه وايئ ؟

-ناتاشې ! هغه نه شته، هغه نور نه شته.

او ګرافينې له لور نه غېږ تاو کړه او د لومړي ځل لپاره يې په ژړا پيل وکړ.

۳

شهزادګۍ ماریا، خپل سفر وځنداوه. سونیا او ګراف هڅه کوله چې د ګرافینې ترڅنګ کله ناکله د ناتاشې پر ځای ودرېږي، خو کولای یې نه شو. هغوی لیدل چې یوازې هغه کولای شي، خپله مور د هغې لېونۍ ناهیلتوب او ویر نه راوباسي. ناتاشا په پرله پسې درې اونۍ، سره له هغه چې له مور سره په یوه کوټه کې نه اوسېده، د مور په کوټه کې پر ولاړې اوږدې څوکۍ څملاسته. هغې خپلې مور ته دارو او خواړه ورکول او تل به یې د زړه خواله ورسره کوله، ځکه یوازې د لور مینه ناک غږ و چې کولای یې شول د ګرافینې نه یې ویر هېراوه.

د مور روحي ټپ د رغېدو نه و. د پیټیا مرګ د هغې نیمایي ژوند ترې اخستی و. د پیټیا تر مرګه یوه میاشت وروسته، هغه پخوانۍ مسته، خوشاله، پنځوس کلنه ښځه لکه مړې داسې له کوټې راووته چې ژوند یې نه غوښت او زړه پړه برېښېده. هماغه غم چې ګرافینه له نیمایي ژوند بې برخه کړې وه، ناتاشا یې ببرته له ژوند سره لېوالتیا ته وهڅوله.

هغه رواني ټپ چې د انساني روحي ویر او درد نه راپیدا کېږي، که څه هم خورا عجیبه برېښي خو لکه جسمي ټپونو په څیر لکه د جسمي ټپ کرار کرار رغېږي. ځاني ژور ټپونه چې روغ شي، داسې ښکاري چې چاودې یې سره ورغلي دي او جوړې شوې دي. روحي ټپونه هم د ځاني ټپونه په شان یوازې، له انساني داخلي او د ژوند د بهېر له لېوالتیا سره په لمسون رارغېږي.

د ناتاشا روحي ټپونه هم همداسې وو، داسې تصور یې کاوه چې

ژوند يې پای ته رسېدلی، خو د مور مينې يې ناڅاپه دا ورښودله چې د ژوند موخه، مينه ده او دا مينه لا په دې کې ژوندی ده، مينه راژوندې شوه او د مينې له را ژوندي کېدو سره ژوند، راژوندي شو.

د سردار اندرې د ژوند وروستي ورځې، ناتاشا او شهزادګۍ ماريا خورا نېږدې کړې. نوې بد مرغۍ هغوی دواړه لا پسې نېږدې کړې. شهزادګۍ ماريا خپل سفر وځنډاوه او وروستي درې اونۍ يې لکه ماشوم داسې له ناتاشې سره خوا خوږي کوله. هغه وروستۍ اونۍ چې ناتاشې، د مور کوټې کې تيرې کړې، هغه له لاس او پښو غورځولې وه.

يوه ورځ غرمه، شهزادګۍ ماريا، ناتاشې ته پام شو چې سختې تبې اخېستې او له تبې رېږدېده. هغه يې خپلې کوټې ته بدرګه کړه او پر خپل کټ کې يې څملوله. ناتاشا څملاسته، خو وروسته له هغه چې شهزادګۍ ماريا پردې راښکته کړې، غوښتل يې چې ووزي، ناتاشا هغې ته ورغږ کړ او وې ويل:

-ماريا، ماته خوب نه راځي، راشه راسره کېنه !

-ته ستړې شوې يې ؟ ښه به دا وي چې ويده شي.

- ولې مو زه له کوټې راوويستم ؟

هغې وپوښتل:

- نه، نه، تا ولې، زه راويستلم ؟

شهزادګۍ ماريا وويل:

-اوس يې حال ډېر ښه دی، هغه نن داسې ښه غږېده.

ناتاشا، په کټ کې پرته وه او په نيمه تياره کوټه کې يې د شهزادګۍ ماريا بشرې ته کتل.

ناتاشا له ځانسره ويل:

- هغه، ماريا، هغه ته ورته ده ؟ هو کې، هغه ته ورته ده او که نه ده ؟

یوه ځانګړې ځېره لري، یو ډول پردې، پردې ده، چور نوې او ناپېژندل شوې ځېره او زه ورته ګرانه یم. د هغه په زړه کې به څه وي؟ یوازې او یوازې خواخوږي، مګر څنګه؟ هغه څنګه فکر کوی؟ ماته هغه څنګه ګورئ؟ هو کې، هغه خورا ستره نجلۍ ده.

په مهربانۍ او کمینې یې د شهزادګۍ ماریا لاس راونیو، خپلې خواته یې را کش کړ او وې ویل:

- ماشا(ماریا ته له نازه ماشا ویل کېږي)ته داسې فکر مه کوه چې زه بده نجلۍ یم، ښه؟ ګرانې ماشا ! ته پوهېږې چې ماته څومره ګرانه یې ؟ راځه چې دواړه ښې، خورا ښې خورلنډې واوسو.

ناتاشې، له دې خبرو سرو همهاله، له ماریا نه غبېږ تاو کړه او د هغې لاسونه او مخ یې پرله پسې مچول.

شهزادګۍ ماریا د ناتاشې ددغې مینې او لېوالتیا نه هم شرمېده او هم خوشاله وه. تر دې ورځې نه وروسته د شهزادګۍ ماریا او ناتاشې ترمنځ هغه خوږه او له شوقه ډکه دوستي رامنځ ته شوه چې یوازې د ښځو تر منځ وي. هغوی تل یو بل ښکلولې، یو بل ته یې مینه ناکې خوږې خبرې کولې او زیاتره وخت یې سره ګډ تیراوه. که به یوه دباندې ووته ، هغه بله به نا آرامه وه او هڅه به یې کوله سره یو ځای شي. هغوی به کله سره یوځای وې، تر هغه وخته به یې ژوند زیات خوندور و چې یوازې به وې. د هغوی تر منځ تر دوستۍ لوړ احساس رامنځ ته شوی و او تل یې دا احساسوله چې یو د بل تر څنګه واوسي.

کله به چپه خوله په ساعتو ساعتو سره ناستې وې او کله به آن چې په خپلو کټونو کې هم پریوتې، تر سپېدو به یې د زړه خواله کوله. زیاتره به د پخوانیو وختونو په اړه غږېدل. شهزادګۍ ماریا د خپل ماشمتوب، د خپل مور او پلار او د خپلو خیالونه په اړه خبرې کولې.

ناتاشې چې پخوا د ماریا د کمینې تسلیم او اطاعت، په دغه ژوند کې د حضرت مسیح د سربښندنې او ښوونو پر کې چې د خورا ښکلې شعر بڼه یې لرله، دنه پوهېده او خوند به یې نه ورکاوه، اوس یې چې ځان له شهزادګۍ سره په مینه کې ګډ ګاڼه، د هغې په پخواني ژوند هم پوهېده او دژوند پر هغو اړیکو چې پخوا یې سر نه پرې خلاصېده، اوس هم پوهېده او هم یې خوند ورکاوه. هغه په دې خیال کې ځکه نه وه چې د اطاعت او تسلیم لاره خپله کړي چې دا له نورو لذتونو نه په خوند اخېستو روږدې شوې و، خو دې ته هغه نه پوهېدونکې خوا خوږې چې پخوا یې پوهېدل ورته ګران و، اوس یې په خپلې خورلنډې کې لیدله.

شهزادګۍ ماریاهم چې دناتاشې د ماشمتوب او تاند پېغلتوب کیسې اورېدې، دې ته دژوند پخواني ناڅرګند اړخونه، یعنې پر ژوند او په هغه کې پر نغښتو لذتونو اعتقاد راڅرګندېده. هغوی د پخوا په شان د "هغه" په هکله له دې کبله نه غږېدل چې ویره یې لرله او لکه هغه شان چې دوی ته برېښېده، په خبرو، هغه لوړ او تاند احساس را ړنګ نه کړي چې د هغه په اړه ددوی په زړه کې توخنېده. پرته له هغه چې دوی، خپله د دوی خپل باور راشي. دغه چوپتیا ددې لامل شي، چې کرار کرار هغه هېر کړي.

ناتاشا، ډنګره شوې وه، رنګ یې الوتی و او جسماً دومره ضعیفه شوې وه چې تل به ټولو د هغې د روغتیا پوښتنه کوله. دغو پوښتنو دې ته خوند ورکاوه، خو کله به ناڅاپه نه یوازې د مرګ، ناروغۍ، ناتوانۍ او دښکلا د ورکېدو ډار پسې واخېسته او کله به یې خپل بربنډ مړوند ته پام شو او د هغه ډنګرتوب نه به هکه پکه شوه. هغې به کله ناکله، بې ارادې، سهاري په هینداره کې، لکه هغه شان چې دې ته ښکارېده، خپله ډنګره او خواره شوې بشره ولیدله. که څه هم هغې ته

داسې برېښـېده چې دا بایـد همداسـې وي، چـې ده، خـو بیـا بـه هـم داویریدله او په غمونو کې به ډوبه وه.

یو وار چې کله هغې په ډېرې چټکۍ پـه بـرو پـورتـه زینو منډه کړه او سا یې بنده بنده شوه، بیا یې سمدلاسه بې ارادې تکل وکړ، ښکته ودانګي، له ښکته یې بیا پـورتـه وځغاسـتل او دا ټـول ددې لپـاره چـې د خپلو پښو قوت او د خپل توان حالت څرګند کړي.

بل وار یې د دونیاشاته ورغږ کړ. د هغې آواز رېږدیده، سره لـه هغـې چې دې د هغې مینځې د رانږدې کېدو او دګامونو غـږ اوریـده، د زړه لـه تل نه یې، بیا په هغه آواز چې دې به کلـه سـندرې ویلـې ، بیـا ورغـږ کـړل او خپله، خپل آواز ته غوږشوه.

هغه خپله نه پوهېده او کـه کـوم بـل چا هـم ورتـه ویلـې وای، ددې بـه باور نه کېدای چې د هغې په روح کې، تـر نـاولې کرکجنـې پـردې لانـدې چې دې ته نالیدونکې برېښېده ، دځوان، تاند او یـو نـازک شـنیلې زړې او ریښې په غوړېدو وې. دغه شنیلې بایـد ، ریښـې او څـانګې غـوړولې وای او د هغو تانـدو څـانګو او پـاڼو پـر ټـول هغـه غـم او خـواشـینۍ لمـن غوړولې وای چې پر دې خواره وو. دغو شنو تاندو څانګو او پـاڼو څکـه لمن غوړولې وای چې نور نو ، خلک د دې ویر نه یوازې ونـه لیـدلی شـي بلکې د چا ورته پام هم نه شي. د هغې د ګوګل ټپونه په رغېدو وو.

دجنوري په پای کې شهزادګۍ ماریا مسکو ته لاړه او مشرګراف پـه ټینګار ټینګار ناتاشه دې ته اوړیسته چې ، هغه ددې لپاره له هغې سره لاړه شي چې هلته دا له ډاکترانو سره مشوره وکړي.

۴

د ویازمې، تر نښتې وروسته چې کوتوزف ونه شو کولای پر دښمن د خپل پوځ د یرغل، د دښمن د قطعاتو تر منځ د اړیکو د شلولو لېوالتیا او نورو داسې پېښو مخه ونیسي. له فرانسویانو سره نښتې او هغو پسې د روسانو منډې، له کومې نښتې پرته د کرنسو ترسیمې پورې دوام وکړ.

د فرانسویانو تېښته داسې چټکه وه چې هغوی پسې تلونکو روسانو نه شو کولای هغوی پسې ورسېږي، آسونه، سواره پوځونه او توپخانه شاته پاتې کېدل او د فرانسویانو د تګ لوري په هکله اطلاعات تل ناسم وو.

د روسي پوځ وګړي، له دغه پر له پسې منډو او خوځونه چې په شپه او ورځ کې یې څلویښت ورست لاره وهله، داسې په عذاب او ستومانه شوي وو چې تر دې نه د چټک خوځون توان په کې پاتې نه و.

د روسي پوځ د ستړیا د کچې د اندازه کولو لپاره به داښه وي چې لاندې شمېرنې ته پاملرنه وکړو:

هغه پوځ چې د تاروتینو ، تر جګړې وروسته یې شمېر سل زریزو ته رسېده، او ټوله لاره کې یې له پنځو زرو نه زیات مړګ ژوبله نه درلوده او د اسیرانو شمېر هم له سلو نه زیاتېدل، د کرانسو سیمه ته د رسېدو په وخت کې پنځوس زره تنه پاتې وو.

فرانسویانو پسې د روسي پوځونو چټک خوځون ، پر روسي پوځ هم هماغه بد اغیز درلود لکه تښتې چې پر فرانسوي پوځ لاره. د دغو دواړو توپیر په دې کې و چې روسان په خپل خوځون کې آزاده وو. او

هغه ګوابښ او د وژونې ويره چې فرانسويان يې پسې اخستي وو، روسانو نه درلوده. د فرانسويانو بله بدمرغي دا وه چې د دوی پاتې شوونکي هم د دښمن لاس ته لويدل او د روسي پاتې شوونکي په خپلو کورونو کې پاتې کېدل. د ناپليون د پوځ د کمېدو اصلي لامل د هغه چټکه تېښته وه او همدا کار د روسي پوځ د کمېدو اصلي لامل هم ګڼل کېږي.

د کوتوزوف د ټولو کړو وړو اصلي موخه له تاروتينو نه نيولې بيا تر يازما پورې يوازې او يوازې په دې کې وه چې تر پايه هڅه وشي، د دښمن د تېښتې مخه، چې په رښتيا يې هم د دښمن د پوځ لپاره يې له تالا والا کېدو بله پايله نه لرله، ونه نيسي. (د هغه څه برخلاف چې پترزبورګ او د روسي پوځ جنرالانو غوښتل) نه يوازې دا چې د هغوی مخه يې نه نيوله بلکې هرڅه يې دې ته هڅول چې هغه لا پسې تېښتې ته وهڅوي د خپل پوځ خوځون آسانه او پېټي يې کم کړي.

د دې ترڅنګ، له هغه وخته چې د چټک تګ له امله د پوځ مرګ ژوبله او ستومانېدل څرګند شول، کوتوزوف د روسي پوځ د خوځېدا د کرارولو او د مه کېدو لپاره نور دلايل هم لرل. د روسي پوځ موخه، د فرانسوي پسې اخېستنه او څارنه وه. د فرانسويانو د تېښتې تګ لوري څرګند نه و، څومره به چې هغو پسې زموږ پوځيان ورلنډ وو، نو په هماغه کچه بايد موږ دا لاره وهلې وای، خو يوازې هغه وخت چې له هغوی نه به زموږ واټن لرې و، موږ کولای شو، تر ټولو لنډې لارې د هغو پلو ورپرې کړو او هغو پسې ځان ورسوو...

کوتوزوف، نه د عقل يا پوهې بلکې په خپل ټول روسي روح سره دا احساسوله، لکه هر روسي سرتيري چې احساسوله، هغه دا چې

فرانسویانو ماته خوړلې ده. دا چې دښمن تښتي او باید هغه تر پایه وځارل شي، خو له دې سره سره د غه تښته چې د چټکتیا او بې سارې یخ له امله بې سارې وه. د بل هر سرتیري په شان احساسوله.

خو جنرالانو په تیره بیا غیر روسي جنرالانو چې دځانښودنې هیله یې لرله، خلک حیران کړې، ځان ستاینې خپلې کړې. دا ټول د څه لپاره ؟کوم شهزاد یا خپلواک اسیر کړي. د غو جنرالانو تصور کاوه ، هغه وخت چې د هرډول جګړې پېښېدل بې معنی او د شرم وړ و، باید دوی دښمن جګړې ته اړ کړی وای، دوی لېوالتیا ښودلې وای چې همدا وخت د کوم چا د مېړانې او بریاو وخت دی. کوتوزوف د جنرالانو د خبرو په اوریدو اوږې پورته واچولې، هغوی به یو په بل پسې هغه ته خپل هغه وړاندیزونه او د جګړې د اسې تګ لارې به یې وړاندې کولې چې دوی پښېبلې، نیم بربنډ او وږي سرتیري چې شمېریې د یوې میاشتې په اوږدو کې ، پرته له کومې جګړې نیمایي ته راښکته شوی و ، نښته وکړي. که د دښمن د تېښتېدونکي پوځ د غه تېښته او هغه پسې روسي ځارنه ترټولو نه په غوره بڼه ترسره شي، روسي پوځ باید د روسې تر پلو پورې د تګ توان وساتي او ترهغه لارې چې وهلې یې ده، نوره زیاته لاره ووهي.

د د غو ځانښودونو او ځانستاینو ځانګړتیاوې، د دښمن د ځپلو هیلې او د هغو د پوځي قطعاتو له یو بل نه د جلا کوله هڅې، په تیره بیا هغه وخت لا زیاتېدې چې روسي پوځونه به فرانسویانو ته نږدې شول.

دغه شان یوه پېښه د کرانسو د سېمې په څنډو کې هغه وخت پېښه شوه چې تصور وشو چې دوی د فرانسویانو له درې قطعو یوه پیدا کړې ده، حال دا چې دوی د ناپلیون په مشرۍ له یو شپاړلس زریزه فرانسوي پوځ سره مخامخ شوي وو.. سره له هغه چې کوتوزوف له خپل ټول توان

او امکانه کار واخیست چې په دغه مرګنۍ نښتې کې د خپل پوځ د ورګډیدو مخه ونیسي. هغه له مرګ او نابودۍ نه وژغوري ، د کرانسو د سیمې په څنډو کې د روسي ژوبل او ناتوان پوځ له خوا د تالا شوي فرانسوي پوځ وژلو درې ورځې دوام پیدا کړ.

جنرال تول، ټوله کرنلاره په خپل زړه جوړه کړه .. لومړنۍ قطعه هغه پلو خوځېږي... او نورې نور... لکه هغه شان چې په دې ډول حالاتو کې پېښېږي، هېڅ کار د ټاکلې کرنلارې له مخې ترسره نه شو.

شهزاده افګیني فیرتیمبیرسکی، دغونډ له سره پر هغو فرانسوي تښتېدونکو پوځونو توپونو اورني ګوزارونو کول چې ددوی له څنګه تیریدل. ده د مرستندویو قواوو غوښتنه کوله، دومره مرستندوی یې قوواوې له کومه شي ؟ فرانسویانو د شپې له خوا له روسي پوځونو نه ځان آوارو سیموته تاو کړ. څوک په دښته کې خواره شول او چا په ځنګلونو کې ځان پټ کړ. هر چا چې هر څنګه کولای شول، ځان یې له دغې بلا نه لرې کاوه.

میلارادوویچ، چې ویل یې د پوځ د خوړو او کالیو اړتیاوې ده پورې هېڅ اړه نه لري او هېڅ وخت به هلته د هغه پته نه لګېده چې ده ته به اړتیا وه. هغه ځان بېړنی شاه زلمی ګاڼه. له فرانسویانو سره د خبرو اترو او جرګو مرکو سخت لېواله و. هغه څو تنه ریباران یې دښمنانو ته ورلېږلي وو چې د تسلیمۍ خبرې وکړي. ده ډېر وخت په دغو خبرو اترو او ریبارۍ کې تیر کړ، خو هغه چارې چې ورسپارل شوې وې، یوه هم ترسره نه شوه.

هغه د خپلو پوځیانو پلو ورغی ، فرانسوي سواره یې هغو ته وروښودل او وې ویل:

-هلکانو دا قطعه تاسو ته دربښم.

سواره چې له ستړيا او ستومانۍ نه يې ، آسونه له پښو پاتې وو ، د متروکو او تورو په مرسته يې هغه خوځېدو ته لمسول. هغوی په خورا خوارۍ هغې ډالۍ ته، يعنې يو شمېر هغو فرانسويانو ته چې له لوږې او سړو (يخ)نه مرګ حال وو ، ورنږدې شول. او هغه فرانسوي پوځيان چې په خورا سخاوت دوی ته ښنل شوي وو ، هغه څه ترسره کړل چې له پخوايې هيله لرله او هغه دا چې وسلې يې وارتېږلې او تسليم شول.

د کرانسويه د سيمې په څنډو کې، شپږويشت زره اسيران، په سلګونه ټوپونه، يوه لکړه چې د مارشال لکړه بلل کېده، ونيول شول. ډېرې نانندرۍ او خبرې اترې په دې اړه وې چې څوک په مېړانه او سرښندنه کې تر نورو غوره و ، خو ټولو په دې افسوس کاوه چې ولې يې په خپله ناپليون يا لږ تر لږه کوم مارشال اسير کړی نه دی. ددې نيمګړتيا ، ملامتي، هر چا پر يوبل په تېره بيا پر کوتوزف وراچوله.

دغه خلک په خپلو خيالونو کې ډوب وو او يوازې ديوه غمرلي او رانده قانون سرته رسوونکي وو. هغوی ځانونه ستر اتلان بلل او داسې يې انګېرله چې ګواکې نه هېريدونکې چارې يې ترسره کړي دي. هغوی کوتوزف تورناوه او ويل يې چې هغه لا دجګړې له هماغه پيل نه پر ناپليون د دوی دبری لپاره خنډونه جوړول. دوی ويل چې کوتوزف، يوازې د خپلو هوسونو او خيالونو د سرته رسولو لېونی او لېوالـه دی. هغه د پالوتينا ذودونوف، له سيمې (داهغه کلی دی چې هلته د ستر روسي شاعر الکساندر پوشکين د ښځې نتاليا ګنچاروف، کورنۍ اوسېده او کوتوزف څو ورځې هلته پاتې شوی و.)ځکه زړه نه شکوي چې هلته ښه آرامه وي. تر هغه وروسته يې په کرانسويا کې پوځ ته د دريدو امرځکه ورکړ چې هلته د ناپليون د نږدې والي د خبرېدو سره سم دی ګبنۍ واخېست او هک پک پاتې و چې څه وکړي او آن دا خبرې

هم پسې کېدې چې هغه له ناپليون سره ګوتې خوږې کړې او د کومې دوکې په تکل کې دي او ناپليون دی تطميع کړی دی او نور.

نه يوازې دغه خلک چې په خپلو خيالونو کې ډوب وو، دغه خبرې کولې بلکې وروسته نورو خلکو، تاريخ ليکونکو او بهرنيانو ناپليون ستر او کوتوزوف يې بوډا درباري، دوکه مار، عياش، ضعيف النفس ګڼلی دی. روسانو خو هغه داسې بې تدبيره او بې اغيزه نانځکه ګڼلی ده چې د روس له سندريز نامه نه پرته، د روستوب، بله هېڅ نښه نه لري.

۵

د ۱۲۱۳-۱۸۱۲ کلونو په اوږدو کې و چې کوتوزف په مخامخ توګه د تیروتنو له امله تورن شو. ټولواک هم له هغه ناراضه و. او په هغه تاریخ کې چې د دربار دسترو دریځوالو په سپارښتنه لیکل شوی و، هغه د یو داسې درباري دوکه مار او دروغجن په نامه، نومول شوی و چې ګواکې د ناپلیون دنامه په اوریدو رېږدیده او د کرانسویا او برزینا په سیمو کې یې د شویو تیروتنو له امله، روسي پوځ پر فرانسویانو د پوره بري له ویاړه بې برخې کړ.

دا دنه دسترو او نه سیالو خلکو برخلیک دی، هغه خلک چې د ویاړ شمله نه لري او روسي روح هغه نه پېژني. دا د هغو یو وزرو او تل یوازې پاتې شویو خلکو برخلیک دی چې د ازل ارادې ته، د هغې تر پېژندنې وروسته د خپلې ارادې غاړه ږدي. پرګنې، دغه راز خلک د لوړو ارادو او دلوړو قوانینو د پوهېدو له امله ګنهګار ګڼي، له هغو نه له همدې امله کرکه کوي او دجزا وړ یې بولي..

د خواشینۍ او افسوس وړ ده چې د روس تاریخ لیکوکو لپاره ناپلیون، دا دتاریخ نانځکه، چې هېڅکله او هېڅ چېرې، آن په تبعید کې یې هم انساني شرف نه درلود. د ویاړ او ستاینې وړ اتل دی. ستر دی او نه هېریدونکی. حال دا چې کوتوزوف د هغوی لپاره، هغه سړی دی چې د خپل پوځي خدمت په ټول پړاو کې، له پیله ترپایه پورې، له ۱۸۱۲ م کاله نیولې، بیا د بارادینو تر جګړې او ویلینا پورې، رښتنی او صادق پاتې شو، هېڅکله یې د خپلو کړو یو کړنه او آن یوه کلمه هم ناوړه و نه بلله. دغه سړی په تاریخ کې د سربښندنې او درک یوه غوره

بېلګه پاتې شوی او ټول کړه يې د اوسني او راتلونکي پر بري ولاړ و، دغه شان يو سړی، هغوی او تاريخ ليکونکو ته يو ناتوانه نوم ورکې سړی ګل کېږي، له همدې امله دی. دا سې يو سړی، چې کله د کوتوزف او د۱۸۱۲ کال د پېښو يادونه کېږي، د هغوی لپاره د شرم وړ خبره ګڼل کېږي.

خو له دې خبرو سره سره دا به ګرانه وي چې داسې يوه تاريخي څېره تصور کړو چې د هغه هڅه او هاند داسې تل او پر له پسې، يوې موخې او نښتې ته ځير وي.

ګرانه ده چې د داسې يوې موخې تصور وشي چې د يوه ملت لپاره دومره ارزښمنده، داسې غوره او د خلکو له ارادې سره داسې برابره وي. تر دې نه لا ګرانه به دا وي چې وکولای شو، په تاريخ کې داسې يو تاريخي شخصيت پيدا کړو چې مخې ته ايښې موخه يې دومره په بشپړه توګه سرته رسېدلې وي، لکه هغه موخه چې په ۱۸۱۲ کال کې کوتوزوف د هغې د سرته رسولو لپاره کار وکړ.

کوتوزوف، هېڅکله د کوم څلوېښت پېړيز څوکو (برجونه، لکه د مصر هغه) په اړه چې د هغه له سره وګوري نه غږېده، د هغې سرښندنې په اړه چې خپلې خاورې ته يې کړي، نه غږېده او د هغو چارو په اړه چې يې کړي يا يې د کولو تکل لري، هېڅکله څه نه ويل. هغه اصلاد ځان په اړه هېڅ نه غږېده. د کومې ځانښودنې او خپلې بې سارې وندې يادونې يې نه کولې. هغه تل خورا ساده او شډل سړی برېښېده او خورا ساده او شډلې خبرې يې کولې. خپلو لوڼو او، مادام م ستايل ته يې ليکونه ليکل، رومانونه يې لوستل، ښکلې ښځې يې خوښېدې او له هغو سره يې له کړو وړو نه خوند اخيست. له جنرالانو، افسرانو او سرتېرويې ټوکې ټکالې کولې او هېڅکله د هغه چا په وړاندې نه درېده او سيالی

نه کوله چې غوښتل یې ده ته څه ثابت او په ډاګه کړي
کله چې ګراف راستوپچین د یاوزسکي د پله پر سر کوتوزوف هغه په منډې راغی، او په ملامتۍ کې یې هغه د مسکو د تسلیمۍ ټوله ملامتي پر هغه وروا چوله او ورته وې ویل:
- ایا تاسو نه ویل چې مسکو به له جګړې پرته تسلیموئ ؟
سره له هغه چې مسکو تسلیم شوی و، کوتوزوف وویل:
-زه له جګړې پرته په رښتیا مسکو نه تسلیموم.
کله چې ارکچیوف د ټولواک له خوا ده ته راغي او وې ویل چې باید ایرمولوف د توپچي قوتونو قوماندان وټاکل شي، کوتوزوف ځواب ورکړ:
- هو کې ! ما خپله همدا اوس، همدا وویل.
که څه هم یوه دقیقه مخکې یې چور بل څه ویلي و. دا له دې کبله و چې د دغو سترو بې پامه پرګنو په منځ کې هغه یوازینی سړی و چې د رارسېدونکي ګواښ اټکل یې کولای شو. ده ته دې معنی نه لرله چې د مسکو له رسوايۍ نه ډک تسلیمي ګناه راستوپچین خپله وګڼي او یا یې پر ده واړوي ؟ آن هغه ته دا خبره بې معنی برېښېده چې د توپچي قوماندان ایرمولوف دی، که بل څوک. دغه بوډا د ژوند او تجربو نه زده کړي وو چې د انسانانو د خوځون او لمسون تر ټولو غوره لامل نه اند ښنني او نه عقاید او نه هغه خبرې دي چې دغه عقاید څرګندوي، نو ځکه یې نه یوازې د دې پېښو په اړه بلکې تل هسې بې معنی او هرڅه چې په خوله ورتلل، ویل یې
خو همدې سړي چې هېڅکله یې خپلو وینا وو ته پام نه کاوه، د خپل ټول خدمت په موده کې هېڅکله آن یو وار هم داسې څه نه و، ویلي چې د هغه یوازیني ارمان د سرته رسېدو، دلارې خنډ شي چې دې د ټولې

جګړې په اوږدو کې د هغه پلو روان و. په دې تصور او زورونکي ترخه ډاډ چې د هغه په خبره څوک نه پوهېږي، په وار وار په بېلا بېلو شرایطو کې هغه هم بې ارادې ، خپل خیالونه څرګندوي. په لومړي سر کې یې چې کله د بارادینو په جګړه کې له خپلو شا او خوا کسانو سره پر حالاتو شخړه پیدا شوه، یوازینی څوک و چې ویل یې:

- دبارادینو جګړه د دوی بری دی. ده دا خبره په ډاګه کوله. هغه دا هم تکرارولـه چـې دمسـکو تسـلیمي، د روسـیې تسـلیمي نـه ده. هغـه لوریستون ته چې د ناپلیون له خوا روغې ته رالېږل شوی و ، وویل:

-روغه ځکه ناشونې ده چې خلک یې هغه نه غواړي.

هغه یوازینی څوک و چې د فرانسویانو د تېښتې په وخت کې یې ویل:

-هغه څه چې موږ یې هیله لرو ، هغه خپله په خپـل سر ترسره کېږي، نو ځکه ګوابښ ته اړتیا نه شته.

هغه ویل چې ددښمن د پوځ وتلو ته باید ځکه زرین پل وتړل شي چې نه په تاروتنیو کې جګړې ته اړتیا شته، نه په یازما کې او نه دکرانسویه په سیمه کې.

هغه ویل چې ددښمن پوځ باید تر پولې پسې واخستل شي او دی یو روسي سرتیري پر لسو فرانسوي، هغو هم نه ورکوي.

او یـوازې د سیالانو پـه وینـا ، دغـه درباري بوډا چـې د ټولـواک د خوښۍ لپاره آراکچیوف ته دروغ وایي او دغـه درباري بوډا پـه ویلینـا کې په زغرده وایي چې نور د روسیې لـه پلوه جګړه د دوی پـه تـاوان او بې ګټې ده. دی، داټولې خبرې ددې لپاره کوي چې ځان د خواخوږۍ او مهربانۍ وړ وګڼي، خو یوازې د هغه له ویناوو نـه دا څرګندیـده چـې دی نه یوازې ، له هماغه پیله د پېښو د پرمختګ په لوري پوهېده ، بلکـې د

هغه کړه هم پرته له هرډول شک نه، دیو ارمان د سرته رسولو لپاره اغیزمن و، هغه ارمان چې دري پړاوو یې لرل:

۱- له فرانسویانو سره د جګړې لپاره د خپلو ټولو پوځونو چمتو کول.

۲-پرهغوی بری.

۳-له روسیې نه دفرانسویانو ویستل او په ټول توان د خلکو او پوځ د بدمرغۍ د پېښې سپکول.

کوتوزوف د سستۍ هغه ستر استازی چې شعار یې صبر، زغم او د وخت تېرول و، هماغه دبارادینو په جګړه کې د غوڅو پریکړو او ګامونولوی دښمن، په مېړانه وجنګېد او دیوې پرتمینې او ویاړمنې جګړې لاره یې آواره کړه. هماغه کوتوزوف چې د استرلیځ د جګړې له پیل نه لا دمخه یې ویل چې جګړه به بایلي، هماغه کوتوزف چې د بارادینو په جګړه کې یې د ټولو جنرالانو له ډاډ سره سره چې ویلي یې چې په جګړه کې یې ماتې خوړلې ده. او هماغه کوتوزوف چې ددې ټولو خبرو سره سره چې په تاریخ کې هېڅ داسې نه و شوي چې د جګړې ګټونکی پوځ دې شا تګ او تېښتې ته اړ وزي، ددې ټولو برخلاف په دې ټینګار کاوه چې دبارادینو جګړه د روس د پوځ په ګټه پای ته رسېدلې ده. هغه یوازینی څوک و چې دفرانسویانو د شاتګ او تېښتې په ټولو موده کې یې په دې ټینګار کاوه چې له کاره لویدلې دښمن سره باید نښته و نه شي، له نوې جګړې نه ډډه وشي او د روسیې له پولو وروسته باید دښمن تعقیب نه شي.

خو دخورا تعجب وړ دی چې څنګه دغه بوډا جنګیالي، د ټولو د عقیدې برخلاف وکولای شول، د خلکو د دودیز روان په رڼا کې د پېښو

داسې سم اټکل وکړي. داسې اټکل چې د خپل ټول خدمت په وخت کې يو وار هم تير نه وزي ؟

د پېښو په اړه د دغه بې ساري خيال او اټکل سرچينه، له خلکو سره د هغه خواخوږي او د هغو په روان پوهېدنه وه، ده د خلکو او اولس دغه سپېڅلی احساس او پاکه چينه په خپل ګوګل کې ساتلې وه.

يوازې د دغه عجيب احساس او د هغه په ګوګل کې د هغه د معنويت د سرچينې موندل و چې خلک او ملت يې دې ته وهڅول. په دغې جګړه کې، هغه د خپل استازي او مشر جنګيالي په توګه غوره کړي.

او يوازې دغه احساس و چې ، هغه يې د انساني احساس پر لوړو څوکو ودراوه او د پوځ دغه ستر قوماندان خپل ټول توان له هغې څوکې نه، نه دانسان وژنې بلکې دانسانانو دژغورنې لپاره وګماري.

دغه ساده او کمين سړی، د دغې شاهانه سادګۍ او مينې په برکت، نه شو کولای د اروپا دروغ پالو د اتلانو په بڼه چې ځانته لاسي تاريخ جوړ کړي ځان را څرګند کړي او د خلکو له ارادې پرته ، په خپل تصور کې د خلکو لاربښوونه وکړي.

چوپړان ستر انسان نه لري، ځکه چې ستروالي د ځان لپاره خپلې ځانګړتياوې لري.

۶

د نوامبر پنځمه، د هغې تش په نوم جګړې لومړۍ ورځ وه چې د کراسنینسکایا نوم یې ګټلی دی. کله چې جنرالانو دلمر په غړغړو کې، تر ډېرو خبرو اترو وروسته، خپل قطعات هغو ځایونو ته بدرګه کړل چې باید بدرګه شوي وای. خپل استازي او یاران یې لا ډول ډول او له یو بل اوضد فرمانونو سره مل، هرې خواته واستول. خو کله چې څرګنده شوه چې دښمن هر چېرته په تېښته تښتي او جګړه ناشونې ده، کوتوزوف د کراسنینسکایا له سیمې ووت او د دوبرو، پلو ته چې قوماندانې یې هلته لېږدیدلې وه، وخوځېد.

آسمان تک شین او هوا سړه وه. کوتووف د خپلو ملګرو له لویو ډلو او له خپلو ناراضو جنرالانو سره چې تر شا یې ډنډوری پسې غږولې، پرسپین خورب آس سپور او د دوبرو، د سیمې خواته ورغی. د ټولې لارې په اوږدو کې فرانسوي اسیران (هغه ورځ ۷ زره تنه اسیران شوي وو) ډله ډله د بل شویو نغریو اور شا او خواته راټول او ځانونه یې تودول. دوبرو، ته نېږدې، له یوې لویې ډلې اسیرانو سره چې څېرې موزې یې اغوستې وې، سرونه، لاس یا پښې یې په پټارو او یا هرهغه څه چې په لاس ورغلي وو، تړلي وو، مخامخ شول. هغوی له سنګرونو نه د راابستل شویو فرانسوي توپونو د اوږده کتار خواته ولاړ وو. ګڼه ګوڼه، شور او غږ وو. همدا چې ستر قوماندان رانږدې شو، شر او شور چپ او د هغه خواته چې کرار کرار را روان و، ځیر شول. د هغه خولۍ پر سر، سره پټاره لرونکی سپین پیوندي پوستین پر غاړه، خم خم روان و. یوتن جنرال، کوتوزوف ته ګزارش ورکړ چې دغه توپونه او

اسیران چېرې په لاس ورغلي دي.

کوتوزف، په خپلو غمجنو خیالونو کې ډوب او د جنرال خبرې یې نه اوریدې. په خورا خواشینۍ یې سترګې برندې کړې وې او په ځیر ځیر یې د هغه اسیرانو سر او ځان ته کتل چې خورا خوار او حیران برېښېدل. د فرانسوي اسیرانو زیاتره ځېرې ډېرې وچې او بدرنګې شوې وې، پزې او غومبوري یې یخ وهلي وو او څه کم د ټولو سترګې پړسېدلې، سرې شوې او خېرنې وې.

د فرانسویانو یوه ډله، لارې ته نېږدې ولاړه وه او دوو سرتیرو چې دیوه بشره له ټپونو ډکه وه، یوه ټوټه خامه غوښه په لاس ټوټه کوله. د هغوو په هغه چټک غلچک کې چې سورو ته یې وراچاوه، کوتوزوف ته د ټپي سرتیرۍ په لنډ غلچک کې یوه پټه کرکه او کومه وحشتناکه غریزه نغښتې وه.

کوتوزوف یو څه شیبې د غو سرتیرو ته ځیر شو، د بشرې ګونځې یې لاپسې ژورې او بانه یې لاپسې سره نېږدې شول. په خیالو کې ډوب او سر یې وښوراوه. هلته بلې خواته یې یو روس سرتیري ولید چې په خندا خندا یې یو بل اسیر پر اوږه ډباوه او په مینه مینه یې هغه ته څه ویل. کوتوزوف بیا هم هماغه شان سر ښوراوه.

هغه، چې د پرې ابرژینسکی غونډ مخې ته ولاړ و، له هغه جنرال نه چې د څه شي ثابتول یې غوښتل او هڅه یې کوله د ستر قوماندان پام هغه فرانسوي بیرغونو ته چې دوی ولکه کړي وو، ورواړوي، وپوښتل:

- ته څه شي وایې؟ څه شي؟

داسې برېښېده چې هغه ځان له هغو خیالونو چې په کې ډوب و، راوژغورو او وې ویل:

- بیرغونه! ها! سر یې پورته نیولی او هغې خواته یې وکتل. په

زرګونو سترګې ، هغه ته په دې هيلې ور اوښتې وې چې دی څه وايي.

د پـري ابراژنسـکي، غونډ پـه وړانـدې ودريـد ، سـور اسـويلی يـې وويست او سترګې يې پټې کړې. د کوتوزوف سره، له مل کسانو نه کوم يو چا ، هغو سرتيرو ته چې بيرغونه يې په لاس کې وو، اشاره وکړه چې له ستر قوماندان نه راتاو شي او د بيرغونو لاستي پر ځمکه کېږدي. کوتوزوف څو شېبې چپ پاتې شو او داسې برېښېده چې زړه نازړه يې د خپل دريځ غوښتنې ته غاړه کېښوده ، سر يې پورته او خبرې يې پيل کړې. د افسرانو ډلـه تـرې راتاو شوه. هغه پـه ځير سره د راتاو شوو افسرانو کړۍ وڅارله او څو تنه يې په کې وپېژندل.

هغه سرتيرو ته مخ ورواړوله او بيا يې افسرانو تـه مخـه کړه او وې ويل:

- له ټولو نه مننه !

په هغه چوپتيا کې چې د هغه پر شا او خوا کې څارل کېده، په ښه او څرګنده توګه د هغه له خوا ادا کېدونکې کلمات اوريدل کېدل:

- تاسو ټولو نه د ګران او صادقانه خدمت له امله مننه ! بری تر لاسه او روسيه به تاسو هېر نه کړي. ستاسو وياړ دې ابدي وي !

هغه شا او خوا وکتل او چپ شو.

يو سرتيری چې فرانسوي ګربت لرونکی بيرغ يې پـه لاس کې و او بې ارادې يې د هغه څوکه د پري ابرژينسکي د بيرغ پـه وړانـدې ورټيټـه کړې وه، وويل:

- راټيټه يې کړه، سر يې راټيټ کړه، لږ يې نور راټيټ کړه، نور هم ، هو کې د غسې !

دژامې په چټکې چټکې ښوريدا سره يې پر سرتيرو غږ وکړ:

- هورا زلميانو !

د زرګونو سرتيرو د غږ، يوه غړمبا پورته شوه. هو... را !

تر هغه پورې چې سرتيرو هورا ويسته، کوتوزوف، په کړوپه ملا ، بيا د آس پر ذين ناست و ، سريې ښکته اچولی و او په سترګو کې يې د مينې او ملنډو بريښنا ځليدله.

کله چې د سرتيرو د هورا چغه پای ته ورسېده، وې ويل:

-هوکې ورونو داسې ده !

او ناڅاپه د هغه آواز او د بشرې رنګ بدل شو. نور نو هغه ستر قوماندان نه و ، هغه يو خوار ساده بوډا و چې غوښتل يې، د زړه خوالې په توګه ، څه د اړتيا وړ څه، نه افسرانو بلکې خپلو ملګرو ته ووايي.

د افسرانو په ډله او د سرتيرو په کتارونو کې ، داسې، خوځون راښکاره شو چې هڅه يې کوله، هغه څه ښه واوري چې اوس ويل کېږي.

- هوکې ورونو !وينئ ! زه پوهېږم تاسو ته ګرانه ده، نو څه کولای شو !زغم ولرئ، لږ پاتې ده. کله چې دا مېلمانه بدرګه کړو ، بيا به استراحت کوو.

ټولواک به ستاسو دا چوپړ نه هېروي. که څه هم تاسو ته ګرانه ده، خو بيا هم ښه داده چې په خپل کورکې ياستئ او هغوی.

هغه اسيرانو ته اشاره وکړه او وې ويل:

-تاسو ورته ګورئ !تر خورا بدو هم خوار دي. تر هغه پورې چې هغوی پياوړی وو ، په کرار مو نه پرېښودل، خو اوس بايد رحم پرې وکړو ، هغه هم انسانان دي !هوکې زلميانو !

هغه خپل شا او خواته وکتل او ځان ته له هک او پک او همهالـه درناوي نه ډکو کتو کې يې ، د ټولو خواخوږي او ملګرتيا احساسوله. بشره يې ، د هغه له خوږې زړې موسکا نه چې د خولې او سترګو

دګونځو په شا او خوا کې لکه ستوري داسې غوړېده ، روښانه روښانه و. هغه چپ شو او ګواکې له حيرته يې سر ښکته واچاوه.

هغه ناڅاپه سر راپورته کړ او وې ويل:

- که وواېو، هغه چا درته رابللي وو ؟ ځي دې، بلا ورپسې !

خپله متروکه يې واره کړه او دجګړې په ټوله موده کې دا لومړی وار و چې په يرغه او ځغاسته لرې شو او دسرتيرو هورا چې کتارونه يې دچغو له زوره ماتېدل، هغه بدرګه کړ.

د پوځيانو په هغو خبرو چې کوتوزوف ويلې، خورا کم سر خلاصيده. له هغو نه يوهم نه شو کولای دفيلد مارشال په هغو خبرو چې لومړي يې په پوځي پرتمين ډول او په پای کې د يوه زاړه بوډا په ساده ژبه وويل، پوه شي.

خو ددغو خبرو اصلي معنی چې د زړه له تل نه ادا کېدې، نه يوازې د پوهېدو وړ وې، بلکې د هغه شاهانه رسمي پرتم او غوره احساس چې پر دښمن له رحم سره مل او د خپل حقانيت ثرګندونه وه او دښمن ته ددغه بوډا په ژړو او ښکنځلو کې نغښتي وو، دهر سرتيري پر زړه منګولې خښولې او د هغو له خوښۍ نه په ډکو چغو کې چې تر ډېرې پورې اوريدل کېدې، ثرګندې وې.

کل چې تر دې پېښې وروسته يو جنرال پوښتنه وکړه:

-امر نه کوئ چې ګاډۍ راوستل شي. کوتوزوف چې خورا هيجاني شوی و. دځواب په هځه کې يې سلګۍ له ژړا سره په ستوني کې راغوټه او ناڅاپه په ژړا شو.

۷

دنوامبر په اتمه نېټه د کراسنینسکایا دجګړې په وروستۍ ورځې، دتیارو له خپریدو سره پوځونه، خپلې قشلې ته راورسېدل. ټوله ورځ آرامه، سړه او څه میده میده واوره هم وریدلې وه. ماښام ته نېږدې هم لږ رڼا شوه او د واورو له منځه به کله ناکله په تور شنه رنګې آسمان کې، ستوري ولیدل شول. ساړه دم په دم زیاتېدل.

وسله وال غونډ چې د توراتینو له سیمو نه د راوتلو په وخت کې یې شمېر، درې زره تنه وو، د شپې تیریدو ټاکلې ځای ته، تر ټولو نه مخکې د رارسېدو په وخت کې نهه سوه تنه پاتې وو. دغه تمځای د لویې لارې څنګ ته یو کلی و. د ځای برابرولو، چارواکې چې، د غونډ هرکلې ته راوتلې وو خبر ورکړ چې ټول کورونو او کوټې دفرانسوي ناروغانو یا مړو، یا هم دسپورو پوځیانو او یا د هغوی دقوماندانۍ د افسرانو له خوا ډکې او له یوې کوټې پرته چې دغونډ دقوماندان لپاره پاتې ده، نور هېڅ ځای نه شته.

دغونډ قوماندان هغې کوټې ته چې ورته ټاکل شوې وه ورغی. د هغه سرتیري او افسران دکلي نه تیر او وړاندې د وروستیو کورونو څنګ ته یې خپل پېټې او وسلې کېښودې.

غونډ د ځناورو د یوې بې پایې او بې شمېره ډلې په شان، ځانته د ځایونو په جوړولو او د ډوډۍ په پخولو لګیا شو. یوه ډله سرتیري چې تر ځنګنو پورې په واورو کې ډوب وو، ښۍ خواته د چنارونو په ځنګله کې ځای پر ځای او خواره شول. سمدلاسه دتبرونو د وهلو، دڅانګو دماتولو، ټوکو ټکالو او خندا غږونه په ځنګله کې خواره شول. بله ډله

د غونډ د ګاډیو او کراچیو ترڅنګ چې په منځنۍ برخه کې یې آسونه هم ولاړ وو، د نغریو په جوړولو، داورونو په بلولو ، د دیګونو په بارولو، د وچې ډوډۍ په راوړلو او آسونو ته د وښو او دانې په ورکولو لګیا شوه.

دربیمه ډله، ددې لپاره په کلي کې خوره شوه چې د قوماندانۍ افسرانو ته یې دخوب ځایونه ولټوي. دوی له کوټو نه د فرانسوایانو مړي راټول، له کوټو او واورو لاندې نه یې د سون او ددیوالو د جوړولو لپاره وچې دړې، سوارې او وچ لرګي راغونډول. د کلي د کورنو ترڅنګ پنځلسو تنو سرتیرو د یوې سرای ډوله کوټې دیوالونه چې چت یې لاپخوا الوزول شوي و، په خوښۍ او چغو سورو ښورول او غوښتل یې چې ویده شي.

هغوی، په تیارو کې چغې وهلې:

- هې، هې، راښکته کړئ

هغو په چغو چغو، هغه دیوال چې واورې پرې پرتې وې او د یخونو د ماتېدلو غږ یې اوریدل کېده، ښوراوه. د دیوال په لاندنۍ برخه کې کرار کرار چاودې زیاتېدې او په پای کې دیوالونه له سرتیرو سره یو ځای راغوځار شول. له دې سره همهاله د ټولو ګډه خندا او د خوښۍ چیغې واوریدل شوې.

-دوه، دوه، هغه، هغه چوکه ماته راکړئ. دغسې، ته چیرې ننوزې ؟

- ټولو هلکانو دمه وکړئ، درځئ، درځئ ټول یو ځای درځئ !

ټول چپ شول او یو نه لوړ، نرم او په زړه ښه لګېدونکي آواز سندره پیل کړه. د دربیمې انترې په پای کې له وروستیو تورو سره همهاله شل غږونو یو ځای په ملګرتیا او ګډه چغې کړې:

- او هو را روان دی، ښورې، ښورې !

خو د هغو د ټول زور او هڅو سره سره دیوال هومره چې دوی چغې وهلې، له ځایه نه ښوریده. په درنه ، خوره شوې خاموشۍ کې، یو دروند غږ واوریدل شو:

-آها ! شپږم ټولی ! بلا وهلي یاستئ، شیطانانو ! څه ته ګورئ، مرسته وکړئ، موږ به زور وکړو.

د شپږم ټولي سرتیرو چې شمېر یې سلو تنو ته رسېده او کلي ته روان وو ، له دیواله راپرزوونکو سره یوځای او په واورو کې پرلویدلي دیوال چې **۵** سازانه (سازان، د پخواني روسیې د اندازه کولو معیار دی. هر سازان ۲/۱ متره اوږد و) سورور و ، تر خمېدو وروسته او په کوڅې کې وخوځېدل.

- درځه ! خوځېږه، څه ته ګورې ! تاته وایم !

له خوښۍ سره مل ښکنځلو غږونو پای نه لاره.

ناڅاپه د یوه سرتیري قومانده ورکوونکی غږ د دیوال وړونکو سرتیرو خواته واوریدل شو.

-څه خبره ده ؟

کوم دلګی مشر و چې په غورزو پرزو یې ویل:

- خپله ښاغلی دلته دی. جنرال په دې کوټه کې دی. تاسو بلا وهلي شیطانان، مورغولوو دلته څه حال جوړ کړی دی، زه به مواوس...

لومړی رارسېدلي سرتیري ته یې ګوزار ورکړ او وې ویل:

-ولې په کرار نه یې، که څنګه ؟

سرتیري ارامه او چپ شول، هغه سرتیری چې ، هغه دلګی مشر وهلی و ، په ټوخیدو شو او له خپل مخې نه یې وینې پاکولې، ځکه د هغه له ګوزار سره سم مخ په دیوال لګېدلی او وینې شوې و.

کله چې د هغه پام شو چې هغه دلګی مشر لرې شوی دی، په حیا او

پټه وويل:

- ګوره ! بلا وهلی عجيب وهل کوي ! ټول اورونه يې راته په وينو ولړل.

يو له ملنډو ډک غږ وويل:

- که څنګه ؟ درته ګران نه يم ؟

او سرتيري چې نرم نرم غږيدل، کرار کرار وړاندې لاړل، خو همدا چې له کلي ووتل، بيا يې غږونه هماغه شان په چغو بدل شول او بيا هماغه اپلتې او بيا هماغه ښکنځلې پيل شوې.

د هغه کور له څنګه چې دغه سرتيري تيريدل، هلته د ستري قوماندانۍ مشران دچای لپاره راټول شوي او د پرونۍ ورځې د پېښو او دراتلونکې د اټکلو نو په اړه يې خبرې اترې کولې. دوی تکل لاره داسې پريکړه وکړي چې له کينې خوا د شهزاده پر ډلې ددې لپاره يرغل وکړي چې له نور پوځ سره يې اړيکي وشلوي او دی اسير کړي.

کله چې سرتيرو ديوال ټاکلي ځای ته ورساوه، هرې خوا ته نغري بل او دآشپزانو اورونه تاوده وو. دلرګيو د سوځېدو پړقهاري، د واورو د ويليدلو غږ. ونه اوريدل کېدل او د سرتيرو تور سيوري په دغې ټولې سيمه کې پر لاندې شوې واورې دې خوا او هغه خوا خوځېدل. تبرونه اوتبرګي هرې خوا ته لګېدل. هر څه، پرته له هر ډول سپارښتنو ترسره کېدل. د شپې لپاره لرګي زيرمه شول، دقوماندان لپاره کباب جوړ او ديګونه پر نغری بارشول.

د شپږم ټولي لخوا راوړل شوی ديوال، په نيم دايروي ډول، د شمال خواته ودرول شو. د مېږويو په ښنولو يې هغه ديوال پر ځمکه ښخ او ټينګ کړ. تر څنګ يې نغري ولګېدل او اورنه بل شول. نغارې وغږول شوې، حاضري واخستل شوه، ماښامنۍ وخوړ شوه او د شپې تيرولو

لپاره هرڅوک دنغریو شا او خوا ځایونو کې پر ځای شول. چابوټ ګنډل، چا پیپونه ښکول، چا چور ځان لوخ کړی و او ور ته یې سپړې وژلې.

۸

داسې برېښېده، په هغو تصور نه کېده ونکو حالاتو کې چې روسي پوځیان را اېسار شوي دي ، نه تودې او سمې موزې لري، نه پوستینونه، نه کوټونه، نه کور او نه نور نور. واورې پرتې، تر اتلسو درجو پورې یخني، نه خواړه او نه کالي هېڅ شی نه وو ، ځکه چې د دغو شیانو د رارسولو کتارونه له پوځ نه بېرته پاتې کېدل.

داسې برېښېده چې پوځیان باید په خورا ناوړه غمجن ویر اخته شي، خو برعکس روسي پوځیان آن تر ټولو نه په ښو او غوره مادي حالاتو کې چې خواړه او کالي به یې ښه پریمانه وو ، داسې خوښ او تازه دمه نه برېښېدل. د دې علت دا و چې ټول هغه کسان به چې هره ورځ، په خواشینۍ، ناهیلۍ او سستۍ اخته کېدل، د پوځ له کرښو به پاتې کېدل او ټول هغه کسان چې له جسمي او روحي پلوه ناتوانه او سست وو ، لا پخوا شاته پاتې شوي وو او یوازې د پوځ تر ټولو نه غوره کسان چې له جسمي او روحي پلوه پیاوړي وو ، چارو ته دوام ورکاوه. اتم ټولي ته چې د دیوال کوز پلو ته دیره شوی و ، تر ټولو نه زیات خلک راټول شوي وو.

ژیړځني سرتیری که څه هم له ډېر لوګي نه یې تندی تریو او بانه یې سره ګونځې کړي وو ، خوبیا هم له اوره نه لرې کېده، وویل:

- اې مکایوفه ! دا څه کوئ ؟ چېرې ورک شوې ؟ لېوان خو به دا ړلی نه وې ؟

او بیا یې مخ بل سرتیري نه دلګی مشر ته وروا ړاوه او غږ یې پرې وکړ:

- درڅه کارغیه ! لږ څه لرګي خو راپیدا کړه.

دغه ژیړځني سرتیري، نه دلګي مشر او نه افسر و، هغه یوازې یو ټکړه او ښکلی ځوان و، نوځکه یې له ځانه پر خوارو سرتیرو غږ کاوه چې دا یا هغه چاره ترسره کړه. هغه ډنګر، کمکی سرتیری چې کارغه یې بللی و، په اطاعت سره پاځېد چې دده سپارښتنه پر ځای کړي، خو په دې وخت کې یوځوان، نری او ښکلی سرتیری د اور په رڼا کې راښکاره شو او یو پنډ لرګي یې راوړ.

- دې خواته یې راوړه، څه ښه کار دې وکړ !

لرګي یې مات کړل، پر اور یې ورکېښودل، په خولۍ او د کوټ په لمن یې اور تازه او لمبه لمبه کړ. داور پرقهاري پورته شو. سرتیري لاپسې نغري ته ورواړندې شول او خپل پیپونه یې ولګول. هغه نری ښکلی سرتیری چې لرګي یې راوړي و، لاسونه یې پر ملا کېښودل، خپلې یخ وهلې پښې یې له سرو نه پر ځمکه ډبولې او داسندره یې ویله:

- آخ ادکې، سوړ شبنم !

هوکې ځومره ښه دی، هوکې د وسله وال سرتیری لپاره دا اور او دانغری ښه دی... هغه داسې ویل چې ګواکې د هرې څپې پای مقطع لري او دی یې په لوستلو دربړي.

ژیړ ځنې سرتیري پام شو چې د نځېدونکي ځوان دبوټو تل الوزي نو چغې یې کړي:

- اې، دبوټ تلی دې الوزي ! د خدای په امانۍ سندري وایي.

نځېدونکی ځوان ودرید، هغه چرم یې وشکاوه چې له بوټه یې جلاشوی و، هغه یې د اور لمبو ته ور واچاوه او وې ویل:

- رښتیا وایې، وروره !

هغه کېناست او له کڅوړې یې د وړیو یوه شنه فرانسوي ټوټه

راوویسته او په هغه کې یې خپله پښه ومروړله. په داسې حال کې چې پښې یې اور ته ورغځولې، وې ویل:

- له یخه شنډې شوې دي. داسې وایي چې زر به مو پرېږدي. کله چې د دښمن غم ترپایه وخوړل شي، ټولو ته به دوه برابره شیان ورکوي.

دلګي مشر وویل:

-هغه مورغوی وینئ! پتروف په لاره کې پاتې شو.

یوبل تن وویل:

-هوکې ما لا له پخوانه هغه څاره!

- هو، هغه یو سرتیر ګوتی و.

- په دریېیم ټولي کې یې سره وویل چې یوازې پرون یې نهه تنه کم شوي دي.

- خپله فکر وکړه، کله چې پښې داسې یخ وهي، چېرې کولای شي لاړ شي.

دلګي مشر غږ وکړ:

- اې، تاته وایم، پرېږدئ، دا اپلتې.

یوبوډا سرتیري په ملامتیې، هغه سرتیري ته چې ویلي و، پښې یې یخ وهلې، وویل:

- نه چې ته هم غواړې مورږ پرېږدي.

لوړ پـزي سـرتیري، هماغـه چـې کارغـه نومـول شـوی و، ناڅاپـه، دنغري له څنکه راپاڅېد، په ډډ خو رېږدیدونکي غږ یې وویل:

- نو ته څه فکر کوې؟

-هغه چې غوړ او څورب دي، هغه خوارېږي او هغه چې خوار دي، مري. دا ماته ګوره! وروستیې سا باسم.

مخ یې دلګی مشر ته ورواړاوه او ناڅاپه یې په غوڅه ژبه وویل:

- سپارښتنه يې وکړه چې روغتون ته مې ورسوي، د اډونو له دردو نو نو شنډېږم. نور يو ګام هم تلای نه شم.

دلګي مشر په کراره وويل:

-خير دی، خير دی، په کرار شه !

سرتيری آرام شو، خو خبرو اترو يې دوام پيدا کړ.

يوه سرتيري خبره په بله واړوله او نوې خبره يې پيل کړه:

- نن خو مې پريمان فرانسويان ونيول، خو موزې ؟څه ووايم، ديوه هم سمې او روغې موزې نه وې، هسې تش په نوم موزې يې پر پښو دي.

-

خو هغه نڅاګر سرتيري وويل:

-موزې يې قزاقانو ترې ويستلي دي. مړي يې له هغې کوټې ويستلي دي او يوه کوټه يې هم د ډګروال لپاره تشه کړې ده. زلميانو ! په هر حال مرګ د زړه خوږي خبره ده. کله چې يې هغوی دا خوا هغه خوا اړول، له هغو نه يو تن په کې لا ژوندی و، باور وکړئ. باور کوئ ؟ په خپله ژبه يې څه بنګاری کاوه.

لومړي سرتيري وويل:

-پاک خلک دي. داسې تک سپين دي لکه د چنار د ونې په شان، ښه زړور هم په کې پيدا کېږي. څنګه ؟ مهربان خلک هم لري.

- ښه نو تا څه فکر کاوه، هغوی له هر قام او هر ډول خلکو نه، سرتيري راټول کړي دي.

هغه نڅاګر سرتيري په نه پوهېدو کې موسکا وويل:

-هغوی زموږ په ژبه هېڅ نه پوهېږي. زه به له هغه وپوښتم په ختمه څوک يې ؟

هغه هماغه خپله کیسه کوي، عجیبه خلک دي.

هغه سړی چې د فرانسویانو له سپینتوبه په حیرت کې وه، وویل:

-له ټولو نه خو د تعجب وړ خبره لا دا وه چې د موژایسکي کلیوالو بزګرو کوله. هغوی ویل چې دوی د جګړې له ډګره د وژل شویو په راټولولو پیل وکړ. ګورئ؟ یوه میاشت دا مړي پراته وو، خو خراب شوي نه وو او لکه د سپین کاغذ داسې پاک پراته وو، د سپینو باروتو په شان. کوم بوی یې هم نه کاوه.

یو تن وویل:

- دا به له دې کبله چې ساړه و.

- هو، هوښیار، ښه هوښیاري کوي، له سړو مخکې خو تودخه وه. که د سړو له امله و، نو زموږ مړي به هم نه خوسا کېدای. وایي چې زموږ مړي داسې بوی اخستی و چې ورنږدې کېدل ګران و، د چنچیو له لاسه شړیدلي وو. لکه متیازې داسې بوی یې کاوه، خو د هغو لکه سپین کاغذ داسې پاک او لکه باروت داسې بې بویه.

ټول خاموشه شول.

دلګۍ مشر وویل:

-دا د خوړو له برکته دی، هغوی شاهانه ډوډۍ خوړله.

هېڅچا یې مخالفت ونه کړ.

هغه د موژایسک کلیوال بزګر، همالته چې جګړه تیره شوې وه، وویل چې دوی له سلګونو کلیو نه مړي راټول، شل ورځې یې کار کاوه، خو بیا هم ټول راټول شوي نه دي. ویل کېدل چې لېوانو...

بوډا سرتیري، وویل:

-دا جګړه د ریښتیانو جګړه وه. هغه جګړه چې موږ یې یادوو او وروسته به یاد یږي، خو خلک یې هم ډېر وزورول...

- هو کاکا جانه ! پرون نه آبله ورځ، موږ پرې وروړو دانګل، موږ ته چا وخت رانه کړ چې کومې خواته ورورسېږو. هغوی خپلې وسلې کېښودې، په ګونډو شو او وې ویل، وبښئ !

دا خو جګړه نه شوه، د جګړې نندا ره ده. داسې آوازې وې چې خپله پلون (ناپلیون) هم دوه واره نیول شوی دی. هغوی آن په خبره هم نه پوهېږي، نیسه یې، نیسه یې، درواخله، په لاس کې به دې په مرغۍ بدله شي. والوته او والوته او وزل یې هم ناشوني دي.

-یاره ! کیسلوفه ! دروغ خو هم یوه اندازه لري، تاته چې ګورم او دا لاپې دې اورم...

- کوم دروغ او کومې لاپې، ټول رښتیا دي.

- که ماته په لاس راغلي وای، سمدلاسه به مې خښ کړی وای او یوه نښه به مې هم پرې درولې وای. پوهېږې، څومره خلک دې وژلي دي ؟

بوډا سړي چې اربړمې یې ویسته، وویل:

-داسې به یې کړو چې نور، نو دښوریدو نه وي.

خبرې اترې پای ته ورسېدې او سرتیري څملاستل.

یوه سرتیري چې دآسمان په لیدو یې زړه وتوخنید، وویل:

-ګوره چې ستوري څنګه ځلېږي ؟ ته به وایې چې ښځو تکري ارتېږلي دي.

-زلمیانو ! دا ددې نښه ده چې سږکال به فصلونه ښه ډېر وي.

- څه نور لرګي اورته په کار دي.

- یاره ملا مې له تودخې سوځي، خو خېټه بیا یخ وهي، دا څه کیسې دي ؟

-خدای دې خیر کوي.

-څه دې خواته، هغې خواته اوړې، اور یوازې، څه دستما لپاره دی

که څنګه ؟

دچپتیا له خپریدو سره، دځو تنو ویدو سرتیرو خرپهاری اوریدل کېده، نور څو تنه ارخ په ارخ اوښتل او ځانونه یې تودول او یو نیم تن خو لا خبرو ته دوام ورکاوه. له اوره سل ګامه آپلو لرې، دیوې خوړې او مینه ناکې خندا غږ واوریدل شو.

دې پنځم ټولي څه شر او شور جوړ کړی دی، ښه مست خلک خو دي.

یو سرتیری پاځېد او دپنځم ټولي خواته ورغی. دغه سرتیری په خندا خندا بېرته راستون شو او وې ویل:

-دوه فرانسویان یې نیولي دي، یو خو چور یخ وهلی دی او دا سې بل له مستۍ نه لېونی لېونی کېږي او سندرې وايي:

- اوي، اوي، درځي چې ورشو.

او څو تنه سرتیري دپنځم ټولي خواته ورخوځېدل.

۹

د پنځم ټولي ځنګل ته ځېرمه، يو لوی نغري د واورو په منځ کې لمبې وهلې او د ونو له يخه ډکې څانګې يې روښانولې.

د شپې په نيمايي کې د پنځم ټولي سرتيرو د ځنګله په واورو کې د قدم وهلو او ترپښو لاندې څانګو د ماتېدو غږ اوريد.

يو سرتيري وويل:

هلکانو يږ دی !

ټولو سرونه راهسک کړل او غوږ غوږ شول. د ځنګله له خوا نه د نغري د رڼا خواته دوه تنه چې نا آشنا جامې يې اغوستې وې، راروان وو. يو له بل يې سره نيولي وو.

دا دوه تنه فرانسويان وو، چې په ځنګله کې پټ شوي وو. هغوی په کومه ناڅرګنده او ناپوهېدونکې عسکري ژبه څه ويل. هغوی نغري ته ورنېږدې شول. د هغوی يو تن چې لوړه ونه يې درلوده، افسري خولۍ يې پر سر وه، خورا ناتوان او ضعيفه بريښېده. نغري ته په نېږدې کېدو يې غوښتل کېني، خو پر ځمکه ولويد. هغه بل لنډ ونی څه سورور چې مخ يې په دستمال کې تړلی او قوی بريښېده. خپل هغه لويدلی ملګری يې راپورته کړ، خپلې خولې ته يې اشاره وکړه او کوم څه يې وويل. سرتيري د فرانسوي په شا او خوا راټول او ناروغ يې پر کوټ څملاوه. دواړو ته يې شوله او ودکا راوړل.

دغه خوار فرانسوي افسر، هماغه رامبال و. او هغه سرتيری چې سر يې په دستمال تړلی و، هغه د هغه ياور، موريل و.

موريل چې کله ودکا وڅکله او شوله يې وخوړله، ناڅاپه يې يوه غمجنه خوشالي پيل کړه او پرته له هغه چې دمه وکړي، پرله پسې يې

سرتيرو ته په ناپوهېدونکې ژبه کوم څه ويل. رامبل، هغه ته وړاندې شوې ډوډۍ ونه منله، د اور خواته يې پر څنګل ډډه ولګوله، غځېدلی ناست او سرو سترګو يې روسي سرتيروته حيران حيران کتل. کله ناکله به يې يو اوږد زګيروی وکړ او بيا به بېرته را چپ شو. موريل د هغه اوږې ته اشاره وکړه، سرتيري يې پوه کړل چې ملګری يې افسر دی او بايد تود کړل شي. روسي افسر چې اور ته نېږدې شوی و، کوم څوک يې ډګروال ته ورولېږه چې ترې وپوښتي، ايا نه غواړي دغه فرانسوي افسر ته اجازه ورکړي، دده کوټې ته بدرګه شي. رامبال ته وويل شول چې د ډګروال کوټې ته ورشي. هغه پاڅېد او غوښتل يې چې لاړ شي، خو ورېږدېد او د هغه ترڅنګ ولاړ سرتيري که هغه نه وای نيولای، هغه به لويدلای و.

سرتيري له ملندو نه په ډکه ادا رامبال ته سترګه کېښکوده او وې وويل:

- څنګه؟ نه ورځې؟

له هرې خوا د نورو سرتيرو آوازو دغه ټوکمار سرتيري ته ګواښ وکړ او وې ويل:

- احمقه! څه اپلتې وايي، که...

سرتيري پر رامبال ورټول شول، دووتنو سرتيرو، هغه تر ترخګ لاندې ونيو، راپورته يې کړ او د ډګروال کوټې ته يې وروست.

رامبال خپل لاسونه د سرتيرو غاړې ته وراچولي وو او کله چې يې هغه بدرګه کاوه، په زګيروي، زګيروي يې وويل:

-آه زلميانو! زما مهربانو! مهربانو ملګرو! آه، زما مهربانو ملګرو!

او لکه د ماشوم په شان يې سر د يو سرتيري پر اوږې ورولويد.

په دې لړ کې، موريل په خورا ښه ځای کې ناست او سرتيري پرې

راټول شوي وو.

دغه لنډوني سورور فرانسوي افسر چې پړسېدلې سترګې يې له اوښکو ډکې وې، لکه د ښځو په شان يې خولۍ نه دستمال تاو کړی و او لنډه ښځينه پوستين يې په ځان. داسې برېښېده چې د ودکا له څکلو وروسته يې حال بل ډول دی، لاس يې څنګ ته دناست سرتيری په غاړه کې وراچولی و. په ډډه او پرې پرې آواز يې فرانسوي زمزمه کوله.

سرتيرو هغه ته وکتل او له خندا نه يې بډوډي کلک نيولي وو.

هغه ټوکمار چې سندرې يې ويله او موريل يې لاس په غاړه کې ور اچولی و ، وې ويل:

-څن. ګه. څنګه. را زده کړه. . زه يې ژر ژر کوم، راته وايه څنګه ؟

موريل سترګه کېښکودله او سندره يې پيل کړه:

-تل دې وې، څلورم هانرې !

-تل دې وې هغه مېړنی زړور ټولواک او داسې نور څه په فرانسوي ژبه.

او سرتيرو د هغه پېښې کولې، خپل لاسونه يې څنډل او سندرې يې ويلې او په رښتيا يې هم ښې پېښې کولې.

له هرې خوانه دخوښۍ او کله هم دشډلې خندا غږونو انګازې کولې:

-وينئ ! وينئ څومره ښه يې وايي ! واه، واه. . .

موريل خندل او خندا يې پر بشرې کې ګونځې جوړولې.

-ښه، ورځه. دوام ورکړه، وايه !

هغه درې غوره چارې درلودې:

-څکل، سرښندنه او مهرباني.

- ګورئ، په رښتيا هم خورا ښې سندرې وايي، خو اوس وارد زاليتايووف دی.

زالیتایووف په خورا خورایۍ سره وویل:

- کیو، کیو، کیو، یو، یو

هغه چې شونډې یې غوټۍ کړې وې، د هغه په شان وویل:

-کیو، کیو، کیو... دې، بې. دي.

هغه په سندریزه توګه دوام ورکړ:

- اوهو ! خورا ښه ! فرانسوي سندرې دغه شان ویل کېږي. هوي، هوي، ها، ها ، هو ته بیا وږی شوی یې.

ورکړئ، بیا شوله ورکړئ، دا سې ژر مړښت نه لري.

بیا یې هغه ته شوله ورکړه او موریل په خندا خندا د دریېمې کاسې په خوړلو پیل وکړ. ټولو هغو سرتیرو چې موریل ته کتل، پر بشرو یې د خوښۍ موسکا خوره وه.

عمر خوړلي سرتیري چې د نغري آپلو غځېدلي و، دغه شان چارې یې اپلتې ګڼلې او ویل یې چې ښه کار نه دی، خو بیا یې هم کله ناکله سر راپورته کاوه، ځنګلې به یې ووهلې او په خندا خندا به یې موریل ته وکتل.

له هغو کسانو نه یوتن چې څادر یې له ځانه تاو کړی و، وویل:

- هغه هم خلک دي، آن اغزي هم پر خپلو ریښو ولاړ وي او په همدا سې زرغونېږي.

- وای لویه خدایه ! ستوري څنګه ځلېږي، د شپې به ښه یخ وي.

اوچوپه، چوپتیا خوره شوه.

او ستوري ګواکې په دې پوهېدل چې اوس به نور څوک نه ورته ګوري. په تک تور آسمان کې یې لوبې کولې. ستوري به ځلېدل، کله په آرامه شول ، کله به کومه خوښي په کې خوره شوه، خو په رازمن ډول یې په خپل منځ کې څه سره ویل.

۱۰

فرانسوي پوځونه، درياضي دقاعدې له مخې کرار کرار له منځه تلل. د برزينا له سيمې نه چې تېريدل، د هغې په اړه ډېرې ليکنې شوي دي، دفرانسوی پوځ د له مينځه تللو يو منځنی پړاو و، هغه په هېڅ ډول ټاکوونکی او اريز پړاو نه و.

که د برزينا په اړه دېرې ليکنې شوي يا کېږي، که دفرانسويانو په اړه دي، هغه له دې کبله دي چې دفرانسويان تالا والا کېدل کرار کرار و، خو په لنډه موده کې يې د برزينا د وران پله پر سر خورا زياته او دبدمرغي تراژيدی بڼه پيدا کړه. داسې يوه بدمرغي چې د ټولو په ياد پاتې شوه، خو دبرزينا په اړه د روسانو له خوا د ډېرو ليکنو لامل يوازې دا و چې په پترزبورګ کې، دجګړې له ډګره، له برزينا نه لرې (پفول) داسې يوه تګ لاره جوړه کړې وه چې دوی به دبرزينا دپله د ستراتيژيکې برخې په لوديز کې ناپليون اسيروي. ټول په دې ډاډمن وو چې هرڅه هسې کېږي لکه په تګ لاره کې يې چې اټکل شوی و، نو ځکه هغوی په تيره بيا په دې ډاډمن وو چې له برزيناتيريدل به دفرانسويانو د بشپړې تباهۍ سبب کېږي. ، خو رښتيانۍ خبره داده چې په برزينا کې دفرانسويانو مرګ ژوبله او دوسلو له لاسه وتل، تر هغه شمېره خورا لږه و چې په کراسينيسکايا کې و.

له برزينا نه د فرانسويانو د تيريدلو يوازينی اهميت په دې کې دی چې دغې چارې د ټولو هغو تګ لارو او اټکلونو ناسمولای ثرګند کړ چې ددښمن دبيلا بيلو قطعاتو په هکله شوی و او هم يوازينی، سم او کېدونکی اټکل چې په دې اړه و او هغه هم دکوتوزوف له خوا شوی و،

یعنی د دښمن پسې اخېستل او له ښتې پرته د فرانسویانو د تېښتې او د چټک او زیاتېدونکي تګ څارنه. دغه پوځ لکه تېږې شوی ځناور، داسې په تېښته و چې درېدل یې ناشوني و.

هرڅومره چې فرانسویان لرې تېښتېدل او هرڅومره چې د هغو د ژوندي پاتې شویو کسانو حال (په تېره بیا له برزینا نه تر تیریدو وروسته چې د پترزبورګ د تګلارې ټاکونکي اغیز ته سترګه په لاره و) خرابېدونکی و. روسي قوماندان چې یوبل په تیره بیا کوتوزوف یې په غفلت او تیروتنو تورناوه، لاپسې سودا یې کېدل.

داسې اټکل کېده چې د پترزبورګ د تګلارې د نه سرته رسېدو ګناه او ملامتي د کوتوزوف په غاړه شي، نو له دې کبله له هغه نه خوابدي، نارضایتي او پر هغه ملنډې پرله پسې زیاتېدې. البته دغه سپکاوی او ملنډې په خورا درناوي او دوکه کې څرګندېدې، داسې چې کوتوزوف آن په دې پوهېدای هم نه شو چې دی ولې او د څه له امله ملامت دی.

له هغه سره به څوک په ډاګه او په غوڅه نه غږېدل او که هغه ته به چا ګزارش ورکاوه، د هغه پریکړې ته به داسې سترګه په لاره و چې ګواکې کوم رسمي، سترې چارې ته د اړتیا له مخې اړ شوي دي. د هغه سترګې به چې بل پلو وغړېدې، دوی به خپلو منځو کې سترګې کېښکودې او په هر ګام کې به یې هڅه کوله هغه سره وغولوي او تیر یې باسي.

دغه ټول خلک، له همدې امله چې نه یې شو کولای د هغه په ژورو خیالو یې سر خلاص شي، دا یې غوره ګڼله چې له دغه بوډا سره خبرې ونه کړي، ځکه هغه یې بې پایلې ګڼلې او ویل به یې چې هغه د دوی په ژورو اند ښنو او تکلونو نه پوهېږي. هغوی ته داسې برېښېده چې هغه به دوی ته د هرې پوښتنې په ځواب کې بیا هماغه خبره تکراروي (دوی ته د هغه ځوابونه هسې خبرې برېښېدې)ر. د زرین پله په اړه او په دې

اړه چې له پولې نه تیر شوی، خوار او تالان شوي پوځ باید نور تعقیب نه شي او داسې نور او نور، دا او نورې خبرې چې دوی به په وار وار او لاپخوا اوریدلې وې. او ټول هغه څه چې ده ویل، هغه دوی ته تکراري بربښېدې. د ساري په توګه دا خبرې چې باید خوړو او کالو ته سترګې په لاره شو، سرتیري موزې او بوټ نه لري، تولې داسې ساده خبرې وې او هغه څه چې دوی خپله د هغو په اړه غږېدل او د هغو وړاندیز یې کاوه ، د دوی لپاره خورا کرکیچن او عاقلانه وو او برعکس په دې ډاډه وو چې هغه باڅاري او بوډا دی ، خو دوی نبوغ لرونکي خو بې واکه دي.

په تیره بیا تر هغه وروسته چې د سمندري قواوو نومیالی قوماندان او د پترزبورګ د اتل ویتګیشتاین پوځ له هغو سره یوځای شو. په قوماندانۍ کې دغه اپلتې په بې ساري توګه زیاتې شوې. کوتوزوف دغه لیدل، ساړه اسویلي یې ویستل او یا یې یوازې اوږې پورته اچولې. یوازې یو وار هغه خوابدی شو چې دبرزینا تر پېښې وروسته بینیګسن په مخامخ توګه ټولواک ته ګزارش ورکاوه او هغه دا لیک هغه ته ولیکه:

((دعالیجناب دناوړې روغتیا حالت ته په پاملرنې سره، ددغه لیک د ترلاسه کولو سره به سمدلاسه دکالوګې سیمې ته خوځېږي او هلته به د نوې دندې ټاکنې او دهمایوني ټولواک فرمان ته سترګې په لاره پاتې شي.))

خو د بینیګسن تر لیږلو وروسته ، ستر شهزاده کانستانتین پاولوویچ چې دجګړې په پیل کې یې هلې ځلې زیاتې وې او دکوتوزوف په سپارښتنه له پوځ نه لرې شوی و، بېرته جبهې ته راغی. ستر شهزاده چې اوس کله جبهې ته راورسېد ، کوتوزوف ته یې خبر ورکړ چې اعلحضرت ټولواک د پوځ له بریاوو او کرار خوځون نه خورا

اند ښنمن دی. هغه وویل چې همایوني اعلحضرت په پام کې لري چې په دې څو ورځو کې خپله جبهې ته راشي.

دغه سپین ږیری، په هغه کچه په درباري چارو کې تجربه لرله لکه په پوځي چارو کې چې لاسبری و. هغه کوتوزوف چې د سږکال داګست په میاشت کې د ټولواک د اداري برخلاف د پوځ ستر قوماندان ټاکل شوی و، هغه سړی چې ولیعد شهزاده او د ټولواک ځایناستي یې له پوځه شړلي وو، هماغه څوک چې په خپله خوښه او د ټولواک دخوښې برخلاف یې مسکو تسلیم کړ، دغه کوتوزوف په هماغه شېبه کې په دې پوه شو چې دده د بخت شېبې پای ته رسېدلې دي، هغه پوه شو چې دده ونډه ترسره شوې او هغه ناڅرګند او بې پایه واک چې ده درلود، نور نه شته. هغه له ده سره د دربارله اړیکو نه هم دا احساس کړې وه. له یوې خوا هغه لیدل، هغه جګړه چې ده په کې ټاکوونکې ونډه لرله پای ته رسېدلې ده او احساسوله یې چې دده چارې ترسره شوې دي، له بلې خوا دې سره هممهاله ده خپله ځاني ستوماني او ستړیا احساسوله او ددغه عمرخوړلي ځان لپاره یې استراحت ته اړتیالرله.

دنوامبر په نهه ویشتمه کوتوزوف، د ویلینا سیمې ته لاړ. هغه د خپل خدمت په موده کې، دوه واره د ویلینا والي ټاکل شوی و، په دې بډای او له ورانیو نه په ژغورل شوي ښار کې دژوند له آسانتیاوو پرته چې له مودو مودو نه هغه له هغو نه بې برخې و، کوتوزوف خپل پخواني ملګري او یادونه بیا موندل.

هغه ناڅاپه خپلې ټولې پوځي او دولتي چارې او غمونه هېر او څومره چې د هغه شا او خوا حالاتو ده ته اجازه ورکوله، هغه آرام او ورځني معمولي ژوند ته مخه کړه. داسې بربښېده چې ګواکې هغه څه چې اوس دنړۍ په تاریخ کې تیرېږي او یا وروسته تیرېدونکي و، ده

پوري په هېڅ ډول اړه نه لري.
چیچیګوف، د هغو مشرانو له ډلې نه یو مشر و چې د دښمن د قطعاتو تر منځ د اړیکو د پرېکولو او پر هغو د یرغل سخت لېواله و، غوښتل یې په یونان او بیا وروسته په وارسا کې کومه دوکه وکړي، خو دا یې هېڅ نه غوښتل هلته لاړ شي چې دی ګمارل شوی و.
چیچیګوف، له ټولو اک سره په زړورتیا خبرو کولو کې خورا پېژندل شوې څېره وه. دغه چیچیګوف، کوتوزف ځکه خپل منت بار ګڼاه چې کله په ۱۸۱۱ کال کې د کوتوزوف له خوښې پرته له ترکیې سره د روغې د تړون لاسلیکولو لپاره استول شوی و، همدا چې پوه شو چې ستر قوماندان له خوښې نه پرته روغه شوې ده، ټولو اک ته یې وویل چې دا د کوتوزوف خدمت دی.
همدغه چیچیګوف و چې د ویلینا د ښار په هغې ماڼۍ کې چې کوتوزوف میشت کېدونکی و، تر ټولو لومړی څوک و چې د هغه هرکلی یې وکړ. چیچیګوف، په سمندري دریشۍ کې، لنډه توره تر ملا، خولۍ تر تخرګ لاندې نیولې، هغه ته ګزارش ورکړ او د ښار کلي یې ورته وړاندې کړه.

دغه بوډا په وړاندې، د ځوانو قوماندانانو له نزاکته ډک، او له سپکاوي سره مل درناوی چې ددوی په وینا د دغه سپین ږیري کړه وړه له سپین ږیرتوبه باخارتوب ته ورته شوی و، او چیچیګوف چې په خورا لوړه کچه پر کوتوزوف له ملنډو او تورونو له ټولو نه خبر و، له ورایه او په څرګند ډول دده په کړو وړو کې را څرګند بدل.
کوتوزوف، له چیچیګوف سره د خبرو اترو په لړ کې، هغه ته وویل

چې د باریسوف په سیمه کې له ده نه، د ده غلا شوې ګادۍ او په هغه کې پراته کالي او کېړې بشپړ او ده ته به وسپارل شي.

چیچاګوف له قهره اورنی شو او وې ویل:

- تاسو غواړئ ماته ووایئ چې زه څه نه لرم چې ډوډۍ په کې وخورم ؟ نه داسې نه ده، برعکس تاسې د کومې سترې مېلمستیا لپاره یاست، زه کولای شم هغه درته جوړه کړم چیچیګوف په هره خبره کې غوښتل دا ثابته کړي چې دی برحقه دی او داسې تصور یې کاوه چې کوتوزوف هم همداسې فکر کوي او طبیعت یې په دې خرابه دی.

کوتوزوف بیا خپله له بري ډکه او اغیزمنه موسکا پر شونډو راخوره کړه ، اوږې یې پورته واچولې او وې ویل:

-زه غواړم یوازې هغه څه ووایم ، چې ما د هغه ویل غوښتل.

-کوتوزف د ټولواک د هیلې برخلاف، د پوځ یوه زیاته برخه په ویلنا کې ساتلې وه. کوتوزوف د هغه د ملګرو او ده سره مل یارانو د وینا له مخې په ویلنا کې سخت ژوبل شوی او جسماً هم خورا ناتوانه شوی و. هغه په ناهیلۍ خپلې چارې ځارلې او زیاتره هغه یې خپلو جنرالانو ته پرېښې وې او د ټولواک د راتګ په پلمه یې خپلې عیاشۍ کولې.

ټولواک چې له خپلو درباریانو، ګراف تولستوي، شهزاده والکونسکي ، ارکچیوف او له نورو سره د نوامبر په اوومه نېټه له پترزبورګ نه خوځېدلی و، د نوامبر په یوولسمه ویلنا ته راورسېدل او په هماغه ګاډۍ کې مخامخ ماڼۍ ته ورغلل. د سختو سړو سره سره د سلو په شا او خوا کې جنرال او د سترې قوماندانۍ افسران د درناوۍ او سلامۍ په دریشیو کې، د ماڼۍ تر مخې هرکلي ته ولاړ وو او د سیمونوفسکي غونډ هم د ټولواک هرکلي ته سلامي و.

د هرکلي ډله ، په هغې ګاډۍ کې چې په خولو کې لمدو درې آسونو

کشوله او به ماڼۍ کې د تولواک مخې ته ورلېږلې شوې وه، ناري کړه:
-راروان دي !

کونوفنیځن دالان ته ددې لپاره ور ودانګل چې د ساتونکي په وړه کوټه کې سترګې په لاره کوتوزوف ته د تولواک د رارسېدو زیری ورکړي.

یوه دقیقه وروسته غټ او ځورب بوډا چې د پریت دریشي یې اغوستې، ټټر یې له تمبل شویو نښانونو او مډالونو ډک وو او ټنډې خېټې نه یې نری دستمال تاو کړی و، په ربړېدیدونکو ګامونو برنډې ته راووت. کوتوزوف له یوځي دود سره سم خولۍ پر سر کړه، دستکشونه یې په لاس کې را واخېستل، یو خواته کوږ شو، په خورا خواریو پر زینو رانښکته او هغه ګزارش یې چې تولواک ته چمتو کړی و، په لاس کې و.

ګڼه ګونه وه، د دري آسیزې ګاډۍ شر او شور چې لکه باز داسې الوته، را روانه او تولو خلکو ورته کتل. په رانېږدې کېدونکې ګاډۍ کې تولواک او فالکونسکي ناست وو.

دغه بوډا جنرال که څه هم د پنځوس کلن خدمت په موده له دغه راز مراسمو سره ښه آشنا او ږدی و، خو ددغو کړو وړو تر اغیزې لاندې راغی. په خورا اندېښنې یې لاس پر ځان تیر کړ، خپله خولۍ یې ځای پر ځای کړه، سمه یې کړه او پوره په هماغه شېبه کې چې تولواک پښه له ګاډۍ نه پر ځمکه کېښوده، هغه ته یې وکتل، هغه ته یې. سترګې ورپورته کړې، ببرته آرامه شو، ودرید، لږ ځیر شو او خپل ګزارش یې هغه ته وسپاره او په خورا نرم او ملایم غږ یې له هغه سره خبرې اترې پیل کړې. تولواک په یوه چټک غلچک، کوتوزوف سر ترپایه وڅاره. یوه شېبه یې تندی تریو کړ، خو سمدلاسه یې ځان ببرته راجوړ کړ، هغه

ته وروا ړندې شو ، لاسونه يې پرانستل او له بوډا جنرال نه يې غېږ تاو کړه. د ټولواک دغې مهربانۍ د تل په شان پر کوتوزوف اغيز وکړ او د پخوا په شان بيا د خپلو احساساتو لاندې راغی ، کومې تلوسې پسې واخېست او ټنګ په ژړا شو

ټولواک له افسرانو سره روغبړ وکړ، د سيمونوفسکي د هرکلي دغونډ له مخې تير شو ، بيا يې د بوډا لاس کېښکود او له هغه سره مل کوټې ته ننوت.

ټولواک چې کله له فيلد مارشال سره يوازې پاتې شو ، د دښمن د ځارنې او پسې اخېستو کې، ددوی د پوځ سستۍ ، په کراسينيسکايا او برزينا کې د تيروتنو په اړه يې د خپلو اندېښنو تر څرګندولو وروسته يې په راتلونکې کې د روسيې له پولو نه بهر د خپلو کړو په اړه خپله اندېښنه ورته څرګنده کړه. کوتوزوف له هغه سره نه مخالفت وکړ او نه يې خپل نظر څرګند کړ، هغه دهماغه اوه کاله پخوا په شان چې د اوسترليځ په جګړه کې ، په اطاعت او بې پروايۍ د ټولواک سپارښتنې اوريدلې وې، هماغه حالت يې بيا پر څېرې راخور شو.

کله چې کوتوزوف، له کوټې راووت، په کړو وړو ګامونو او ښکته سر په دالان کې روان شو ، د چا غږ هغه ودراوه او وې ويل:

-تاسو عاليجناب !

کوتوزوف سر راپورته کړ او تر ډېر ځنډه پورې يې خپلې مخې ته ولاړ ګراف تولستوي ته چې د سپينو زرو په يوه قاب کې يې کوم وړوکی شی ايښی و ، کتل. داسې بربښېده چې کوتوزوف، په دې نه پوهېده چې څه ترې غواړي، خو ناڅاپه ګواکې ورپه ياد شول. نرۍ موسکا يې پر پړسېدلې بشرې راخوره شوه ، په درناوي يې سر ښکته کړ او په قاب کې پروت وړوکی شی يې واخېست. دا د ګيورکي لومړۍ درجه نښان و.

۱۱

بله ورځ مارشال يوه داسې غوړه او غوره غرمنۍ جوړه کړې وه چې نڅاوې هم پکې روانې وې. د ټولواک ګډون دغه مېلمستيا لا پسې وياړمنه کړه. که څه هم کوتوزوف د ګيورګي په لومړي درجه نښان وياړل شوی او ټولواک په بې ساري توګه هغه وياړه او نازوه، خو له فيلډ مارشال نه د ټولواک په خوابدۍ هرڅوک خبر و. ټولو نزاکتونو ته پاملرنه کېده او په خپله ټولواک په دې برخه کې تر ټولو غوره او ښه بېلګه وه، خو ټول په دې پوهېده چې سپين ږيری ملامت او د هېڅ چارې د سرته رسېدو نه دی. کله چې کوتوزوف، د نڅا بندار ته د راننوتلو په وخت د اکاترينې (د روسيې ستر ټولواکه) د زمانې د پخوانی دود په شان سپارښتنه وکړه چې يرغمل شوي بيرغونه د هغه پښو ته ورواړتېرل شي، ټولواک ، په ناخوښۍ تندی تريو کړ او څه يې وويل او ځېنو کسانو د هغه خبرې واورېدې:

-زوړ ټوکمار !

له کوتوزوف نه د خپلواک خوابدي ، په ويلنا کې ځکه لا پسې زياته شوه چې کوتوزوف په ښکاره يا نه غوښتل او يا نه پرې پوهېده ، د هغه جګړې په اهميت پوه شي چې د دوی په وړاندې روانه وه.

کله چې د بلې ورځې پر سهار ټولواک، راټول شويو افسرانو ته وويل چې:

-تاسو نه يوازې روسيه ژغورلې ده، تاسو ټوله اروپا ژغورلې ده.

ټولو داسې وانګېرله چې جګړه پای ته نه ده رسېدلې.

يوازې کوتوزوف نه غوښتل په دې پوه شي او په ډاګه يې خپل نظر

ښکاره او ویل یې چې نوې جګړه نه شي کولای د روسیې دریځ ښه او ویاړ یې لا لوړ کړي. هغه نه یوازې دا بلکې دا یې هم ویل چې نوې جګړه به د روسیې او سني دریځ چې دده په اند اوس یې لري، سپک او ویاړ به یې راکم کړي. هغه هڅه کوله ټولو ته دا ثابته کړي چې د نویو پوځیانو راټولول ناشوني دي، هغه ویل چې د خلکو ژوند خورا خوار او کړېدلی شي نا بریاوو او له نورو نورو بدمرغیو سره مخامخ شي.

فلید مارشال په طبیعي ډول، په دغه اند سره یوازې او یوازې دراتلونکې جګړې خنډ و.

له بوډا سره د ټکر د مخنوي لپاره یوه آسانه لاره پیدا شوه ، دا لاره په دې کې وه چې د اوسترلیخ او د دې جګړې د پیل د وخت په شان چې قوماندانی یې د بارکلی په غاړه وه، پرته له هغه چې ستر قوماندان خبر او خوابدې شي ، دواک هغه لوړه چې دی پرې ولاړ او هغه ناڅرګند او بې پایه واک چې دی یې لري ترې واخېستل شي ، او ټولواک ته وسپارل شي. دهمدې تکل د سرته رسولو لپاره د سترې قوماندانۍ په جوړښت کې څه بدلون راوستل شو ، د کوتوزوف د قوماندانۍ کړۍ کرار کرار ماتې او واک ورو ورو ټولواک ته ور ولېږدول شو. هریو ، کونوفنیڅن او ایرمولوف نورو چارو ته وګمارل شول. ټولو په ډاګه ناري وهلې چې فیلد مارشال خورا خوار او روغتیا یې ښه نه ده.

د هغه روغتیا ځکه خرابه وه چې واک بل چاته ، هغه چاته چې غوښتونکی یې و ، ولېږدوي. او په رښتیا هم د هغه روغتیایي حالت ښه نه و.

لکه هغه شان چې په طبعي ، ساده او کرار کرار کوتوزوف د ترکیې له جبهې نه، په پترزبورګ کې دا حتیاط غونډ ته استولی شوی او داربکیو راټولو ته ګمارل شوی و او بیا هماغه وخت د اړتیا له مخې اړ

شول ، هغه د پوځ قوماندانۍ ته ولېږي. اوس هم هماغه شان ساده ساده ، کرار کرار او په طبیعي ډول د کوتوزوف له خوا د خپلو چارو ، تر سرته رسېدو نه وروسته ، د هغه پر ځای بل څوک چې اړتیا ورته لیده کېده ، راپیدا شو.

د۱۸۱۲ کال جګړې د روسیې روح ته له ګرانښت او ملي ګټو پرته ، بله ځانګړتیا هم باید له لرلای او هغه د هغې اروپایي اهمیت و .

له لودیزه، ختیځ ته د پرګنو ترخوځونه وروسته ، اوس باید له ختیځه لودیز ته د خلکو خوځېدا پیل شوې وای. ددغې نوې جګړې لپاره نوي نومیالي په کار دي ، هغه نوي نومیالي چې د کوتوزوف دعقایدو او خیالاتو په توپیر یې باید ددې نوې چارې دهڅولو او لمسولو لپاره نور خیالات او عقاید لرلای.

لومړی الکساندر(د روسې ټولواک) دختیځ نه، لودیز ته د خلکو دخوځون او دملتونو دبرېدونو دټاکلو لپاره، هماغه شان په کار و ، لکه کوتوزوف چې د روسیې د ژغورنې او ویاړمن کېدو لپاره په کار و.

کوتوزوف د اروپا ، دقواوو د انډول او د ناپلیون د ونډې په معنی نه پوهېده. هغه نه شو کولای په دې پوه شي. کله چې د روسیې دښمن تا والا شوی وی ، هېواد او د هغه ازادي د ویاړلوړو څوکو ته رسېدلي، دغه ویاړته تر رسېدو وروسته د روسیي خلکو استازو ته، روسي انسان ته، لکه دیوه روس په څیر نوره اړتیا نه لیدل کېده، د ولسي جګړې استازي ته له مرګه پرته بل هېڅ څه او هېڅ چاره پاتې نه وه. هغه مړ شو.

۱۲

پېيېر لکه چې تل همداسې وي، د ټولو هغو جسمي او روحي ستونزو در ندوالي چې د اسارت په وخت کې ليدلی وو، يوازې هغه وخت احساس کړ چې دغه ستونزې او محروميتونه پای ته ورسېدل. تر ازاديدو وروسته ، هغه د اريول، ښارته راغي او تر راتګه درې ورځې وروسته يې چې کله د کيف ښار ته د تګ تکل وکړ، ناروغه شو او درې مياشتې د ناروغۍ په بستر کې پاتې شو. داکترانو ويل چې (دصفرا دکيسې) په ناروغې اخته شوی دی، خو داکترانو وينه يې ترې واخېسته، دارو درمل يې ورکول او تر هغه پورې د هغه تداوي کوله چې روغ شو.

ټول هغه څه چې پر پېيېر راغلي وو، له اسارته ، تر ازادۍ او بيا تر ناروغۍ پورې ، هېڅ يوه هم پر هغه کوم اغېز نه کړی. هغه ته يوازې خړه هوا ، غمړلي بارانونه، کله واوره او کله له اوربښته پرته بل څه نه وريادېدل. په زړه کې پراته غمونه ، د پښې او تخرګ درد ، دبد مرغۍ غمړلې خاطرې او د خلکو زوريدنې وريادېدې. د جنرالانو او افسرانو له ګېڼې نه ډکې پوښتنې وريادېدې، دګاډۍ او څو آسونو د لاس ته راوړلو لپاره خپلې هلې ځلې او ترټولو نه لامهمه په هغه وخت کې د تفکر او احساس لپاره د استعداد نه لرل، وريادېدل. د خپلې آزادۍ په ورځ هغه د پيتيا رستوف مړی وليد. په هماغه ورځ هغه له دې خبر شو چې سردار اندرې د بارادينو تر جګړې يوه مياشت وروسته هم ژوندی او دا څوموده وړاندې د ياروسلاو په ښار کې د رستوفيانو په کورکې مړ شوی دی.

په هغه ورځ چې کله دینیسوف دغه خبر پېیر ته وایه، په دې ګمان چې پېیر لا پخوا د خپلې ښځې ایلن له مرګه خبر دی، د هغې یادونه یې هم کړې وه. دغه ټول خبرونه او پېښې، هغه وخت پېیر ته عجیب بریښېده. هغه داسې انګېرله چې دی نه شي کولای په دې ټولو خبرو پوه شي. په هغه ورځ، دده یوازینۍ هیله دا وه چې څومره ژر کېږي له دغې سیمې نه چې انسانان یو بل په کې وژني لاړ شي او چېرته سترګې پناه او آرام وکړي. دده هیله یې لرله چې آرام وکړي او د هغه څه په اړه فکر وکړي چې ده ته عجیب و اونوي پېښ شوي دي، خو همدا چې د اریول ښار ته ورسېد، ناروغه شو. کله چې له خوبه راویښ شو، هغه خپل ځنګ ته له مسکوه راغلي دوه تنه ناست چوپړان ولیدل دغه دوه تنه، تیرنته او واسکا وو. مشر سردار چې د ایلیخ په سیمه کې اوسېده هم له دوی سره وو. دوی همدا چې د پېیر له آزادۍ او ناروغۍ نه خبرشوي وو، ځان یې ددې لپاره هغه ته رارسولی و، چې د هغه پالنه او درملنه وکړي.

پېیر د خپلې رغېدو په موده کې هڅه کوله کرار کرار ځان د هغو خیالونو له اغیزه چې په دې څو میاشتو کې د هغه په عادتونو بدل شوي وو، وژغوري او په دې ډاډه شي چې سبا ته یې څوک کومې خواته په زور لږ دیدو ته نه اړوي، څوک به بیا تود بستر نه ترې اخلي او هرو مرو به سهارنۍ، غرمنۍ او ماښامنۍ ولري. خو هغه تر ډېرې مودې پورې یې لا په خوب کې هم ځان هماغه شان په اسارت کې لیده. دغه راز کرار کرار پېیر په دې خبرو سرخلاصېده چې سرداراندرې او دده ښځه مړه شوي دي او فرانسویان تالا والا او ماتې یې خوړلې ده.

دآزادۍ خوښونې احساس، هغه بې ساری سپېڅلی احساس چې د انساني غریزې، نه جلاکېدونکې برخه ده او له انسانه نه یې څوک

اخیستی نه شي، دا هغه څه و چې ده دلومړي ځل لپاره له مسکوه تر وتلو وروسته احساس کړي و . دغه احساس د ناروغۍ او له ناروغۍ نه د رغیدو په موده کې دده روح پاله. هغه دې ته حیران و چې دغه روحي آزادي له بهرنیو پېښو سره هېڅ اړیکي نه لري، هغه دا هم انګېرله چې دغه آزادي ګواکې بې پروا خو په پرتمین ډول، په بهرنیو ازادیو ګاڼل شوې ده. پېښې په هغه ښارکې یوازې او چور پردی پردی و او هېڅ پېژند ګلوي یې نه درلوده. هېڅ چا، له هغه نه، نه څه غوښتل او نه یې چېرې لېږه. هر څه چې ده غوښتل اوس هغه درلودل. د ښځې په اړه د هغه ټول پخواني خیالونه چې دی یې زوراوه ، نور نه وو، ځکه هغه ښځه نور، نه وه. کله چې د خوړې او مزناکې شورا میز ده ته جوړیده او یا کله به چې په پاک او سپېځلي بستر کې غځېده او یا به چې کله وریاد شول چې دده د ښځې او د هغه فرانسوي کیسه پای ته رسېدلې ده، هغه به له ځانسره وویل:

-آخ څومره ښه ! آخ څومره خوندور !

او د خپل پخواني عادت له مخې یې خپل ځان نه پوښتنه کوله:

- نو څنګه ؟ نو څنګه به کوم ؟

او سمدلاسه یې خپله ځانته ځواب وایه:

-هېڅ ! هسې ژوند به کوم، اخ چې څومره ښه ده.

هغه څه چې پخوا دی زووراوه، هغه څه چې دی تل د هغه په لټه کې و، هغه څه چې دده دژوند موخه و، نور دده لپاره شتوالي نه درلود. دژوند دغې نا څرګندې موخې اوس په تصادفي توګه نه یوازې په دغې شېبه کې، شتوالي نه لاره، بلکې ده داسې انګېرله چې دده دغه موخه نه شته او شته والي یې ناشونی دی. نور ددغې موخې نشتوالي هغه ته د آزادۍ هغه پوره احساس ورکاوه چې د هغه نیکمرغي یې جوړوله.

هغه اوس کومه موخه نه شوه لرلای، ځکه چې اوس هغه ایمان لاره. دا ایمان نه په ده یا هغه، یا په دې قانون او یا هغې قاعدې ایمان، یا په کومه خبره یا اندېښنې ایمان، هغه پر خدای ایمان درلود.

تر دې نه پخوا هغه خدای په خپلو موخو کې لټاوه. د دغې لټونې موخه یوازې د خدای لټونه وه، خو د اسارت په وخت کې هغه ناڅاپه، نه د دنیا یا د اندېښنو او استدلال له مخې، بلکې مخامخ د احساس او شهود له لارې، پر هغه څه چې ده ته لا پخوا د ده مینځې په خورا ساده ژبې ویلي و، ایمان راوړ:خدای، هغه دی خدای. هغه هرچېرې دی.

هغه په اسارت کې په دې پوه شو چې خدای په کراتایوف کې، تر هغه خدای نه چې ماسونیان یې د نړۍ د ستر جوړونکي او معمار په توګه مني، لوی، بې پایه او په تصور کې نه ځایدونکی دی. هغه د هغه چا په شان احساس درلود چې کومې ورکه یې لرې لرې د ګرځېدو په حال کې تر خپلو پښو لاندې پیدا کړې وي. هغه په خپل ټول عمر کې، د ده په شا او خوا کې خلکو نه، کومې لوړې خواته کتل، حال دا چې لوړ کتل په کار نه و، ده باید یوازې خپلې مخې ته کتلي وای.

هغه پخوا تر دې، هغه ستر، بې پایه او د عقل له تصور بهرڅه، هېڅ چېرې لیدلی نه شو. هغه یوازې دا احساسوله چې د غه شان څه باید یو چېرته وي. ده هغه لټول، ده ځان ته نېږدې مفاهیمو کې له لنډ پارې، ورکتوب، سپکوالي او بې معنی یې نه پرته بل څه نه لیدل.

هغه ځاتنه یوه لرې دنیا جوړه کړې وه. ده هلته لرې ورکتل. هلته ته چې دغه واړه دنیایي څه د خیال په لړو کې ورکېدل او ده ته په هماغه کچه ستر او بې پایه بربښېدل. ده ته اروپایي ژوند، سیاست، ماسونوالي، فلسفه او له انسانانو سره مرسته، ټول په دې ډول بربښېدل او هماغه وخت او هماغه شېبې چې ده د خپلو نیمګړتیاوو

شیبې ګڼلې، د هغه عقل ، هغه لرې او له تصوره وتلي څه ته لاره موندله او هلته یې هم له لنډ پارې، دنیوي او بې معناتوبه پرته بل څه نه شو موندلای، خو اوس ده دا زده کړي و چې ستروالي، ابدیت او بې پایتوب په هرڅه کې ووینې او پیدا یې کړي. دا طبیعي خبره ده چې هغه دا ووینې. او ددې لپاره چې د دغه لرې لیدونکي څه نه خوند واخلې، باید هغه لرلید (دوربین) چې ده د نو رو له سره پورته په هغه کې کتل، لرې وا چوي او په خوښۍ خپل شا اوخواته ، تل بدلیدونکي، ستر، ابدي، اوله تصوره، وتلي او بې پایه ژوند ته وګوري، څومره چې ده نېږدې هغه ته کتل، په هماغه کچه دی آرامه اونیکمرغه و. هغه وحشتناکه پوښتنه د څه لپاره ؟ هغه پوښتنه چې تر دې نه مخکې به یې دده ذهن راپرزاوه، نور نو هغه له ځانه، نه پوښتله. اوس دا پوښتنه د څه لپاره وه ؟ د هغه دزړه په تل کې ځواب چمتو و: ددې لپاره چې خدای شته، هغه خدای چې د هغه له ارادې پرته، د انسان یو ویښته هم له سره، لوېدلای نه شي.

۱۳

د پېير په کړو وړو کې څه کم هېڅ بدلون نه و راغلی. د هغه بشره هماغه شان و، لکه پخوا چې وه. هغه لکه د پخوا په شان پريشانه او داسې برېښېده چې دده ترمخې له تيريدونکو پېښو نه چېرې لرې، په نورو او ځانګړو خيالونو کې ډوب دی.

د هغه د پخواني او اوسني حالت توپير په دې کې و چې پخوا به يې ترمخې تريدونکو پېښو او کړو ته کتل، خو هغه به يې نه ليدل، هغه څه به يې چې دده ته ويل، هغه به يې نه اوريدل، دردونکې ګونځې به يې پر تندی راخورې شوې او داسې برېښېده چې هڅه کوی، خو نه شي کولای، له ده لرې کوم ولاړ څه ته وروګوري.

هغه اوس هم، هغه څه هېرول چې ده ته به ويل کېدل او هغه څه چې دده ترمخې تيريدل نه يې ليدل، خو اوس يې له ملنډو سره په مل يوې موسکا دابنودله چې دده تر مخې هر تيريدونکي څه ويني او هرڅه چې ده ته ويل کېږي، هغه اوري، خو سره له هغه هم دا ښکاريده چې چور بل څه ته ګوري او غوږ يې چور بلې خواته دی. پخوا که څه هم هغه بد مرغه خو مهربانه برېښېده. نو له همدې کبله خلکو له هغه نه د لرې کېدو هڅه کوله. اوس يې د خوښې، ژوند ښودونکې موسکا پر شونډو خوره و او له خلکو سره د خواخوږۍ لېوالتيا يې په سترګو کې ځلېدله. هغه له ځانه پوښتنه کوله:

-ايا دا نور خلک هم دده په شان نيکمرغه دي او کنه؟

نو ځکه خلکو له هغه سره له خبرو اترو نه خوند اخېست.

پخوا هغه ډېر غرېيده او په غربيدا کې په قهريده، نورو ته يې لږ غوږ

ونيو خو اوس خورا لږ غږيده او داوريدلو زغم يې هم پيدا کړی و ، داسې چې خلکو آن په خورا لېوالتيا هغه ته خپل رازونه ويل.
مشره شهزادګۍ چې هېڅکله پيير ورته ګران نه و ، دبوډا ګراف تر مرګه وروسته يې ځان د هغه منت باره ګاڼه او له دې کبله يې د هغه په وړاندې په زړه ځانګړی احساس پيدا شوی و. هغې د اريول ښار ته تر راتګ نه لنډه موده وروسته په ډېرې حيرانۍ او تعجب دې ته پام شو چې (هغه اريول ته ددې لپاره راغلی و چې د پيير له خوا له دوی سره د ټولو نادودو سره سره، دناروغۍ په وخت کې د هغه پالنه وکړي) پيير ورته ګران دی... پيير د شهزادګۍ دزړه دلاس ته راوړلو لپاره هېڅ نه کول او يوازې يې په ځير ځير يې هغه څارله. پخوا شهزادګۍ داسې احساسوله چې دې ته د هغې کتل له بې پروايۍ او څه ملنډو سره مل دي، نو ځکه د هغه په وړاندې به يې هم لکه د نورو په شان تندی تريو او د خپل ژوند او طبيعت ترخې خواوې ځرګندولې ، خو اوس برعکس هغې داسې انګېرله چې هغه ګواکې آن ددې د ژوند رازمن اړخونه لټوي او زړه ته يې دلارې د پيدا کولو په تکل کې دی. هغې لومړی په نه ډاډمنه توګه ، هغه ته کتل خو وروسته يې په خورا خواخوږۍ او مهربانۍ د خپل طبيعت رازمنې ځانګړتياوې هغه ته راوسپړل.
آن خورا ځيرکو او چالاکو کسانو هم نه شو کولای ، د شهزادګۍ داسې باور وګټي چې د هغې دځوانۍ دښو وختونو يادونه راوسپړي، هغه په خبرو يې راولي او خپل رازونو ورسره ګډ کړي. د پيير ټوله ځيرکتيا په دې کې نغښتې وه چې هغه د خپل روح د آرامۍ لپاره د شهزادګۍ په کرکجن ، وچ او د شهزادګۍ والي له غروره په ډک زړه کې يې انساني احساس راپاراوه.
شهزادګۍ په زړه کې ويل:

- هو کې !

کله چې هغه زما غوندې د ښو خلکو تر اغیز لاندې وي، خورا خورا مهربانه انسان وي.

د پېیر چوپړانو، ترنتي او واسکا هم هغه بدلون ته پام شو چې د دوی د بادار په کړو وړو کې راغلی و. د هغوی دې ته پام شو چې پېیر خورا ساده شوی دی. ترنتی به چې کله له خپل باداره کالي وویستل. کالي او بوټ په لاس به یې هغه ته شپه په خیر ویلې او په کراره به د وتلو د هڅې په لړ کې، دې ته سترګې په لاره و چې بادار خو له ده سره د خبرو هیله نه لري، نو د پېیر به دې ته پام کېدو او هغه به یې دراوه او خبرې به یې ورسره کولې.

هغه به پوښتل:

- ښه ! دا راته وایه، تاسو ځانته څنګه ډوډۍ پیدا کوله ؟

او ترنتی به د مسکو د تالان نه کیسه راپیل کړه. د خدای بښلي ګراف یادونه به یې راتازه کړل. تر ډېره وخته، کوټ په لاس به یې نقلونه کول او کله به هم د پېیر خبرو ته غوږ او له خپل بادار سره به یې له خواخوږۍ او نېږدېوالي نه خوند اخیست. او دهمدې خوښیو په څپو کې به له هغه نه ووت.

هغه ډاکتر چې پېیر یې تداوی کاوه او هره ورځ به یې پوښتنې کولې او څارنې ته ورته. که څه هم د ډاکترانو د عادت له مخې یې دا خپله وندړه ګڼله چې د داسې سړي ښه څرګنده کړي چې د هغه د ژوند هره ګړانه شېبه د انساني ژوند د ساتنې لپاره ده، هغه به په ساعتونو ساعتونو، د پېیر خواته ناست و. د ناروغانو د نا ارامه اعصابو د څارنې په لړ کې یې هغه ته د خپلې خوښۍ په تیره بیا د ښځو په اړه خوږې

کیسې کولې.

ډاکټر ویل:

- هو کې ! خبرې خو له دغه شان سړي سره خوند کوي، نه دا چې زموږ د سیمې (ولایت) ناروغانو سره.

په اریول کې څو فرانسوي اسیرانو ژوند کاوه. دغه ډاکټر هم د هغو یو تن چې یو ایټالوي ځوان و ، پییر ته راوست.

دغه ایټالوي، پییر ته تګ راتګ پیدا کړ او شهزادګۍ به د هغه په هغو اندو او احساساتو خندل چې دغه ایټالوي د خبرو په لړ کې، پییر ته څرګندول. دا سې ښکاریده چې دغه ایټالوي یوازې هغه وخت د نیکمرغۍ احساس پیدا کوي، چې پییر ته ورځي، له هغه سره غږیږي او هغه ته د خپل تیر ژوند ، خپلې کورنۍ ژوند او د خپلې مینې په اړه غږیږي او د فرانسویانو په تیره بیا د ناپلیون په وړاندې کرکه څرګندوي.

هغه پییر ته وویل:

-که ټول روسان او یا لږ ترلږه د هغو یوه برخه تاسو ته ورته وای ، له داسې خلکو سره جنګیدل به چور کفر وای. تاسو د فرانسویانو له لاسه څومره رنځ ولید ، خو تاسو اوس د هغو په وړاندې هسې چې وړ ده، ان کرکه هم نه څرګندوی.

ایټالوي، له پییر سره ځکه داسې لیونۍ لیوالتیا ښودله چې پییر د هغه په زړه کې له ویرې سره مل ، داسې یوه احساس رالمسولی و چې د هغه ورځې د خورا غوره هیلې څرګندونه یې کوله.

په اریول کې د پییر د اوسېدو په وروستیو وختو کې، د هغه پخواني ماسون، انډیوال ګراف ویلارسکي دده دیدن ته راغی. دا هغه څوک و چې په ۱۸۰۷ کال کې یې پییر ماسوني لوژ ته بدرګه کړی و.

د ویلارو سکي مېرمن یوه بدایه روسي ښځه وه چې د اریول په ولایت کې یې لوی نوم او ډېر جایدادونه لرل. ویلارسکي د ښار د خوړو د برابرولو په اداره کې یوه موقته دنده لرله.

ویلارسکي چې کله اریول ته د بیزاو خوف، (پیېر) له راتګه خبر شو، سره له هغه چې له هغه سره یې دومره نږدې پېژندګلوي نه لرله، هغه ته ورغی. له پیېر سره د هغه مینه او خواخوږي، د هغه کسانو خواخوږي او مینې ته پاتې کېدل چې معمولا یې ځوک په یوه دښته کې دچا په لیدو څرګندوي. ویلارسکي په اریول کې خفتیان پسې اخېستی و او له دې کبله چې هغه خپل یو سیال یې پیدا کړی و، په لیدو یې سخت خوشاله و.

د ویلارسکي په ډېره حیرانۍ دې ته پام شو چې پیېر له رښتیني ژونده شاته پاتې شوی او داسې چې هغه د ځانستاینې او بې غمۍ په رنځ اخته شوی دی.

هغه وویل:

- تاسو خورا زیات په ځان کې ډوب شوي یاستئ.

له دې خبرو سره سره. ویلارسکي تر پخوا نه له هغه سره خواخوږی او مهربانه و او هره ورځ به هغه ته ورته و، خو پیېر به چې کله ویلارسکي ته کتل او د هغه خبرې به یې اورېدې، هک پک او په حیرانۍ به یې دا فکر کاوه چې دی هم څو موده پخوا همداسې و.

ویلارسکي ښځه لرله، ورنۍ یې لرله، د خپلې ښځې اداري او د جایدادونو چارې یې کولې. ټولې دغه چارې دده دژوند خنډ وې، هغه ته یې په سپکاوي کتل، ځکه د هغو د ټولو سرته رسولو موخه دده او د ده د کورنۍ د ګټې او ښه والي لپاره و.

پوځي، اداري، سیاسي او ماسوني خیالونو، د هغه ټول پام ځانته

ور اړولی و. پښیر پرته له هغه چې د هغه د خیالونو د بدلون هڅه وکړي، یا هغه برحق او ملامت وګڼي، په خپلې پرله پسې، آرامې او له ملنډو مل موسکا سره یې، ده ته، د داسې یوه آشنا اغیز ستاینه کوله.

له ویلا رسکي، شهزادګۍ، ډاکټر او نورو ټولو هغو خلکو سره چې ده اوس لیدنې کتنې لرلې، ده داسې نوې بڼه پیدا کړې وه چې د ټولو مینه او خواخوږي یې ځانته را اړولې وه. او دا دده هغه اعتقاد و چې هرڅوک حق لري په خپله خوښه او ډول فکر وکړي، هغه احساس کړي، خپل ژوند ته وګوري او په دې باور چې په خبرو نه شو کولای د چا عقاید بدل کړل شي، دا د هرچا خپل حق دی. دا هغه څه و چې پخوا به یې د پښیر زیات پام، آن تر قهرکېدو پورې ځانته وراړوه، خو اوس له نورو سره دده د خواخوږۍ او ملګرتیا بنسټ جوړاوه. د خلکو ترمنځ اختلاف او یا د عقایدو او یا د ژوند د ډول توپیر په ده کې خوښې را المسوله او پر شونډو یې له ملنډو ډکه موسکا را خوروله.

په ورځنیو چارو کې، پښیر ناڅاپه دا احساس کړه چې داسې څه د هغه د کړو منځ پانګه شوي دي چې پخوا نه و.

پخوا د پیسو په اړه خبرې او پوښتنې، په تیره بیا له ده نه د یوه بډای سړي په توګه د پیسو غوښتنې چې تل او پرله پسې له ده کېدې، دی لېونتوب او سرسامۍ ته وسپاره. هغه به له ځانه پوښتل:

- ورېې کړي؟ او که ور یې نه کړي؟ هغه به حیران و، ویل به یې:

- زه یې لرم او هغه اړتیا ورته لري. او هغه بل بیا ترهغه نه هم زیاته اړتیا ورته لري. څوک زیات اړمن دي؟ کېدای شي دواړه دوکه مار وي؟

پخوا به یې له دغو ستونزو د خلاصون هېڅ لاره موندلای نه

شوه او هرچاته يې ورکولې، تر هغه پورې يې ورکولې، چې وې. د خپلو جايدادونو په اړه يې هم کټ مټ له همداسې پوښتنو سره مخامخېده. کله به يوه ويل: داسې وکړه او بل به وايي چې نه هسې ښه ده.

خو دې خپله دې ته حيران و چې ټولو دغو پوښتنو ده ته کومه پريشاني او خوابدي نه پيدا کوله. اوس په هغه کې داسې يو قاضي راژوندی شوی و چې د داسې قوانينو له مخې چې ده نه پېژندل، هره ستونزه آوارولـه او ورته ويل يې چې څه وکړي او څه ونه کړي.

هغه اوس هم د پخوا په شان، د پيسو او مالي چارو په وړاندې بې پروا و، خو اوس ښېشکه دی په دې پوهېده چې کوم کار بايد وکړي او کومه چاره ونه کړي. دده دغه نوی قاضي د يو فرانسوي ډګروال د هغې غوښتنې په اړه و چې پيير ته راغلی و، هغه ته يې د خپلې اتلوالۍ او مېړانې کيسې وکړې او په پای کې يې په خورا سپين سترګۍ د څلور زرو فرانکو غوښتنه وکړه هغه دا غوښتنه ددې لپاره کړې وه چې هغه خپلې ښځې او ماشومانو ته ولېږي. پيير. له کومې سختۍ او پر ځان له زور راوستو نه پرته، هغه ته، نه، ويلي و. وروسته دی خپل ځانته حيران و چې څنګه ده په اسانۍ هغه کار کړی دی چې پخوا به ده ته خورا ګران برېښېده، خو له دې سره همهاله، کله چې ده فرانسوي ډګروال ته د پيسو له ورکولو ډډه کړې وه، ده تکل کړی و داريول له ښاره د خوځېدا نه دمخه، په خورا ځيرکۍ ايتالوي ځوان دې ته وهڅوي، هغه پيسې له ده نه واخلي چې ډېره اړتيا ورته لري.

په عملي چارو کې دده د ورګډېدو بله نښه، د خپلې ښځې د پورونو د پريکړو او د مسکو د کورونو او باغونو د بيا جوړولو او نه جوړلو په اړه، دده پريکړې وې.

هغه لا داريول په ښار کې و چې د هغه د جايدادونو د چارو چلونکی

ده ته راغی او له پيير سره يې په ګډه خپل حسابونه وکړل. د چارو د مشر چلوونکي د حساب له مخې د مسکو اورونو، پيير ته دوه ميليونه روبله په شا او خوا کې تاوان رسولی و.

د هغه د جايدادونو د چارو مشر چلوونکی، د دغه تاوان له غمه د آرامۍ لپاره پيير ته هغه حساب وړاندې کړ چې د دغه تاوان سره سره، ګټه نه يوازې لږه شوې نه ده بلکې زياته شوې هم ده، خو په دې شرط چې دی د ګرافينې (خپلې ښځې-ايلن) نه پاتې شوي پورونه چې دی يې ورکولو ته اړ هم نه دی، پرې نه کړي. دغه راز که دی په مسکو او د مسکو په څنډو کې د خپلو کورونو او باغونو د بيا جوړونې ته چې په کال کې له کومې ګټې پرته اتيازره خرڅ لري، ډډه وکړي.

پيير په خوښۍ سره وموسېد او وې ويل:

- هو کې، هو کې، همداسې ده. هو کې هو کې، زه د غو شيانو ته هېڅ اړتيا نه لرم. زه د دغو کنډوالو له برکته له پخوا نه هم بډای شوی يم.

خو د جنوري په مياشت کې له مسکو نه سافيليچ راغی. هغه د مسکو د حالاتو او د هغو حسابونو په اړه ورته وغږېد چې د مسکو او د مسکو په څندو کې د هغه د کورونو او بيا جوړولو لپاره په کار دي. د هغه له خبرو داسې برېښېده چې د دغو کارونو چارې پوره چمتو دي. له دې سره همهاله پيير له پيترزبورګه د سردارو اسيلي او نورو آشنايانو ليکونه ترلاسه کړل. په دې ليک کې د هغې د ښځې د پورونو يادونه شوې وه.

پيير پريکړه وکړه چې دده د جايدادونو د مشر چلوونکي هغه تګلاره چې دده هم خوښه شوې وه، بې نتيجې ده او دی بايد پترزبورګ ته لاړ شي. له ښځې نه پاتې ستونزې آوارې کړې او بيا مسکو کې ميشت شي، خو هغه خپله په دې نه پوهېده چې دا کارونه د څه لپاره دي

؟ خو په دې کې یې شک لاره چې هغه باید ترسره شي. دده دې پریکړې د هغه ګټه څلور برابره راټیټه کړه، خو ده دا احساسوله چې دا کار باید ونه شي.

ویلارنسکي هم مسکو ته روان و او دواړه پریکړه وکړه چې په ګډه لاړ شي.

پییر په اریول کې د خپلې تداوۍ په ټوله موده کې د خوښۍ، ازادۍ او خوندور ژوند احساس کاوه، خو کله چې یې د سفر په لاره کې ځان په ازاده فضا کې ولید، په سلګونو نوې څېرې یې لیدلې او د هغو په لیدو د هغه احساس لاپسې پیاوړی شو. هغه د سفر په ټوله لاره کې د ښوونځي د هغه زدوکوونکي په شان خوښي کوله چې رخصت شوی وي. د ټولو څېرې، د ګاډیوانانو، نندارچیانو په لاره یا په کلي کې د بزګرو کلیوالو، ټولو او ټولو څېرو، هغه ته نوې معنی لرله. دده ترځنګ د ویلارسکي شتوالي او له اروپا نه د روسیې د ببرته والي او د خلکو د ناپوهې په اړه د هغه خبرو د پییر خوښي لاپسې زیاتوله.

هلته چې ویلارسکي، د مرګ نښې لیدلې، پییر به هلته د ژوند غیر معمولي پیاوړتیا او ژورې نښې لیدلې. هغه پیاوړتیا چې د دغه یو ملت او خلک یې په هغو واورو کې راژوندي او یو موټي کول. هغه له ویلارسکي سره ناندرۍ نه کولې او داسې یې ښودله چې ګواکې د هغه خبره مني (ځکه هغه ظاهري ملګرتیا له بې پایه شخړو او ناندریو غوره ګڼله) هغه به په خوښۍ، هغه ته موسېده او هغه ته به غوږ غوږ و.

۱۴

لکه هغه شان چې ګرانه ده وویل شي، ولې مېړتانه، له خپلې خاورینې ورانې ځالې نه کوم پلو او چېرته په تلوار دي. یوه ډله څه خځلې یا هګۍ او یا د مړو مېړتانو مړي له هغه ځایه کشکاږي او بله ډله بیا بېرته ځالې ته ور روان يې، د څه لپاره دوی سره ټکرېږي. یو له بله مخې ته کېږي، ډغرې سره وهي، همدغه شان نه شو کولای وو ایو کوم لاملونه د فرانسويانو له وتلو نه وروسته، روسان دې ته اړ کړي وو چې د مسکو نوي ځای ته ډله ډله ورستانه شي، خو بیا هم هماغه شان چې د دانو د جالو په شا او خواکې د تیتو پرکو مېړتنو ته ګورو، د دغو بې شمېره مېړتنو له ټینګار، هڅو او هانده پوهېږو چې د هغود ځالې د ورانۍ سره سره چې د هغو په کنډوالو کې یوازې د ځالې نښې پاتې وې. مسکو هم د اکتوبر په میاشت کې، سره له هغه چې نه چارواکي په کې پاتې وو، نه مقدسات او نه دلمانځنې د اړتیا وړ وسایل، نه د خلکو شتمنۍ او نه کورونه، خو بیا هم مسکو هماغه ګڼه ګوڼه درلوده، هغه هماغه شان مسکو و، د اګست د میاشتې مسکو (تر جګړې مخکې مسکو) د مرموزو، سترو او نه راپرزیدونکو شیانو نه پرته، هرڅه په کنډوالو بدل شوي وو.

هغه لمسون چې خلک یې د فرانسويانو تر وتلو او له دوی نه د دغه ښار د پاکېدو نه وروسته، له هرې خوا نه د مسکو پلو ورتګ ته پارول، بېلا بېل او ځېنې ځانګړي دلایل وو چې په لومړی سر کې یې چور ځناور وزمه بڼه او ځانګړتیا لرله. یوازې یو شي و چې هغوی ټول یې په ګډه د غې چارې ته لمسول او هغه، هغه ځای ته تګ و چې پخوا مسکو

نو ميده او ددې علت هم دا و چې دوی وکولای شي هلته خپل کار ته دوام ورکړي.

يوه اونۍ وروسته په مسکو کې د ميشتو خلکو شمېر پنځلس زرو تنو او دوې اونۍ وروسته د هغو شمېر پنځه ويشت زره او همداسې ورځ په ورځ زياتېدل او زياتېدل. دد غو خلکو شمېر د ۱۸۱۳ کال په منې کې دومره زيات شو چې د هغو شمېر په ۱۸۱۲ کال کې په مسکو کې له ميشتو هغو نه واوښت.

هغه لومړني روسان چې مسکو ته ورسېدل ، هغه دفينځګراد نومي پوځ قوماندان او دمسکو دګاونډو کليو کليوال او مسکويان و چې له ښاره تښتېدلي او دمسکو په شا او خوا کې پټ شوي وو ، کله چې روسان کنډواله مسکو ته راستانه شول. ويې ليدل چې ښار تالان شوی دی. نو دوی هم په غلا او تالان پيل وکړ ، هغوی هم هغه څه ته چې فرانسويانو کړي وو ، دوام ورکړ. کليوال به له خپلو کراچيو سره ددی لپاره راتلل ، چې دمسکو په ورانو کنډواله کورونو او کوڅو کې ټول پاتې شيان کلي ته يوسي. قزاقانو چې څه موندل ، هغه يې خپل پوځ ته رسول، د کورونو خاوندانو هر هغه څه چې هرچېرې او په نورو کورونو کې موندل، په دې پلمه چې دا د دوی دي، خپلو کورونو ته وړل.

لومړيو تالانګر او داړمارو پسې ، نور تالانګر او داړمار، دويمو پسې دريېمې ډلې را روانې وې او ورځ په ورح د هغو شمېره زياتېده. د داړمارو د شمېر زياتېدو سره، غلا او تالان هم ګرانيدل او ځانګړې بڼه يې موندله.

که څه هم پر مسکو د فرانسويانو د ولکې سره، ښار له خلکو تش شوی و ، خو ديوه ژوندي ښار ټولې ځانګړتياوې او اصول لکه: سوداګري، کسب او کار ، قيمتي راکړه ورکړه، دولتي ادارې او

مذهبي کړه وړه په خپل ځای پاتې و. که څه هم دغه ځانګړتیاوې له کاره لویدلې وې، خو تش په نوم یې دوام درلود. دوکانونه ، غرفې، مغازې، ګدامونه، بازارونه او زیاترې فابریکې، کارخانې او تخنیکي دوکانونه ټول او ټول پر خپل ځای وو. ماڼۍ، پرتمین قیمتي کورونه چې له غوره او قیمتي پرتمینو کالیو او کپړو نه ډک وو. روغتونونه، زندانونه، دولتي ادارې، ورې او لویې کلیساوې ، ټول پر خپل ځای وو. څومره چې په دې ښار کې د فرانسویانو میشتیا اوږدیدله ، په هماغه کچه د ښاري ژوند دغه نښې له منځه تللې او آن تر دې چې په پای کې ، داسې تباهي راغله چې له یو تالان شوي مرګني ډاګه پرته بل څه پاتې نه شول.

څومره چې فرانسوي تالان دوام پیدا کاوه، په هماغه کچه د مسکو بډایان او شتمن تالان کېدل، خو د تالانګرو توان هم راکمېده.

د روسانو تالان چې د روسیې د پلازمېنې د لاندې کېدو سره مل پیل شوی و ، څومره چې زیاتېده او دوام یې پیدا کاوه ، په هماغه کچه د تالانګرو شتمي زیاتېده او له هغه سره د مسکو شتمني او د ښاري ژوند نښې پراخېدې او زیاتېدې.

له شوکمارو او داړمارو نه پرته ، د خلکو نورې بېلابېلې ډلې. د کورونو خاوندان، روحانیون، لوړپوړي او کمکي چارواکي، سوداګر، کسبه کار، کلیوال بزګر په ډول ډول خیالونو او تکلونو کې، څوک دولتي کارته د تګ په هیله، څوک هسې د لیدنې پلټنې او څوک د خپلو حسابونو لپاره هرڅوک له هره پلوه، لکه وینه د زړه مراندو ته په تکل کې وو.

یوه اونۍ وروسته هغه کلیوال بزګر چې له خپلو ګاډیو سره له ښار نه د څه وړلو په هیله راغلي وو ، د چارواکو له خوا ونیول شول او دې ته

اړ کړل شول چې په خپلو کراچيو او ګاډيو کې له ښاره مړي دباندې وباسي. نورو کليوالو چې د خپلو اندېوالانو دغه ناکامي واوريده ، خپل غنم او وړه يې رابار او مسکو ته د خرڅلاو لپاره راوړل. هغوی په خپل منځی سيالی کې قيمتونه داسې راټيټ کړل چې له پخوانيو نرخونو نه هم ټيټ و. د ختګرو او ترکاڼو ډلې ، هره ورځ د ښې خواری او غريبی د پيدا کولو په هيله، ښار ته راتلل او د ښار په هره سيمه کې نوې ودانی راپيدا او کنډوالې هغه بيا جوړېدې. سوداګر او کسبه کارو ، خپل کارونه او راکړه ورکړه پيل کړه. په سويو او نيمه ورانو کورونو کې هوټلونه او سماوارونه جوړېدل. په روغو پاتې شويو کليساوو کې روحانيونو لمانځنې پيل کړې وې، ځينو د کليساوو سپېڅلي مالونه او شمايل بېرته کليسا ته راوړل. مامورينو خپل ميزونه او له پاڼو او دوسيو ډک الماری په خپلو وړو وړو کوټو کې ځای پر ځای کول. لوړپوړو چارواکو او پوليسو له فرانسويانو نه ترتېښتې پاتې مالونه په خلکو ويشل. د هغو کورونو خاوندانو چې د نورو کورونه او کپړې د دوی په کورو کې راټول شوي وو ، دا ګيلې او مانې کولې چې څوک حق نه لري دغه ټول د کرملين مانۍ ته ولېږدوی. ځينو نورو ګيلې کولې چې فرانسويانو له څو کورونو نه غلا شوي کالي په يوه کورکې راکوټه کړې او دا به له انصافه لرې خبره وي چې د دوی په کورونو کې دغه راټول شوي کالي، د دغه کور خاوند ته پرېښودل شي، پوليسان يا ښکنځل کېدل او يا هم بډې ورکول کېدې چې د سوځېدل شويو شيانو قيمت په لسهاوو برابره زيات وليکل شي يا هغوی له دولتي خزانې نه مرستې غوښتې او ګراف رستوپچين خپلې اعلاميې خپرولې.

۱۵

پیر، د جنوري په پای کې، مسکو ته راغی او د خپل جوړ پاتې شوی کور په یوه ګوښه کې دیره شو. هغه د راستوپچین لیدو ته ورغی او خپل څو تنه نور آشنایان یې چې مسکو ته راستانه شوي وو، ولیدل. هغه د راتګ په دربیمه ورځ تکل وکړ چې پترزبورګ ته لاړ شي. ټولو د بري لمانځنه کوله او. پلازمېنې په کنډوالو کې د ژوند شور او مستي په خوریدو وه. ټول د پییر په لیدو خوشاله و، ټول د هغه د لیدو لېواله وو او ټولو هیله لرله، له هغه نه، پر هغه د تیرو شویو پېښو پوښتنې وکړي. ببیر د ټولو هغو کسانو په وړاندې چې لیدل یې د مینې او دوستۍ احساس کاوه، خو اوس یې بې ارادې له ټولو هغو خلکو سره په اړیکو کې احتیاط کاوه چې نه یې شو کولای له چا سره، کومه ژبه یا وعده وکړي. ټولو هغو پوښتنو ته چې له ده نه کېدې، هغه مهمې وې او که نه وې، د ساري په توګه، چېرې به ژوند کوي؟ ایا کېدای شي چې دی خپل کورونو بیا جوړ او هلته میشت شي؟ هغه څه وخت پترزبورګ ته ځي او ایا هغه به صندوقچه واخلي او ځای ته به یې ورسوي؟

ده به په لنډه توګه:

- هو، کېدای شي، زه فکر کوم او داسې نور ځوابونه یې ورکول.

هغه واوریدل چې د رستوفیانو کورنۍ د کسترامې به ښار کې میشته شوې ده، خو د ناتاشې یادونه پر ده نه راخوریدل او که راخوریدل هم، هغه ډېر پخواني او تت خواږه یادونه وو. هغه یوازې دا احساسوله چې ځان نه یوازې د ژوند له ستونزمنو شرایطو بلکې له هغه احساس نه چې ده ته ګواکې بربښیده چې ده پر ځان زغملي، ازاد ګاڼه.

مسکو ته د خپل راتګ په دربیمه ورځ یې له دربځکویا نه واوریدل چې ، شهزادګۍ ماریا په مسکو کې ده.

د سردار اندرې د مرګ او د هغه د ژوند د وروستیو ورځو زوریدنې چې زیاتره وخت به ، د هغه په خیالونو کې ګرځېدې راګرځېدې، او س په نوي قوت د هغه پر خیالونو یرغل وکړ. ترغرمنۍ وروسته خبر شو چې شهزادګۍ ماریا په مسکو کې ده او د فردفیژنکي، په کوڅه کې ، په خپل کور کې چې لا جوړ شوی نه دی اوسي. پيير په هماغه ماښام هغې ته ورغې.

پيير، د شهزادګۍ کور ته په تګ لاره کې، له سردار سره، له هغه سره د خپلې ملګرتیا ، له هغه سره د خپلو مخالفتنو ، له هغه سره د خپلو کتنو ، په تیرې بیا د وروستې کتنې، د هغې کتنې په اړه چې په بارادینو کې شوې وه، فکر کاوه.

ایا هغه به په هماغه حالت چې زړه یې له کرکې ډک و ، مړ شوی یې ؟ ایا له مرګه دمخه به هغه ته دژوند راز را سپړل شوی نه وي ؟

هغه ته کراتایوف وریاد شو او د هغه مرګ. بې ارادې یې دغه دوه کسان یې سره پرتله کړل. دغه دوه کسان سره له هغه تول توپیره چې لاره یې ، د هغې مینې له کبله چې ده له دغو دواړو سره لرله، ده ته دواړه سره ورته بربښېدل، دواړو ژوند کړی و او دواړه مړه وو.

پيير په خورا ښه روحي حالت او غوره بڼه، د زړې شهزادګۍ کورته ورورسېد. کور له جګړې او اور نه روغ پاتې و ، که څه هم د ورانۍ نښې یې په کورکې لیدل کېدې، خو د هغه بڼه هماغه پخوانۍ وه. هغه بوډا چوپړ چې د پيير هرکلی ته راوتلی و ، داسې بربښېده چې ګواکې وایي چې د شهزادګۍ شته والي د بې نظمۍ نښه نه ده، په خورا جدي بڼه یې وویل:

-شهزادګۍ خپلې کوټې ته تللې ده او مېلمانه يوازې ديکشنبې په ورځ مني.
پېير وويل:
- تاسو خبر ورکړئ، کېداى شي ومې مني.
چوپړ ځواب ورکړ:
- اطاعت کوم ! تاسو مهرباني وکړئ او هغه د تصويرونو کوټې ته درځئ.
څو دقيقې وروسته چوپړ په داسې حال کې چې دوسال ورسره و، بېرته راستون شو.
دوسال ، د شهزادګۍ له نامه پېير ته وويل چې شهزادګۍ به ددې له ليدو نه خورا خوشاله شي او که دى اجازه ورکوي، له هر ډول رسمي هرکلي نه پرته ، مهرباني وکړي په پاسنۍ پوړ کې د هغې کوټې ته ورشي.
شهزادګۍ د پاسني پوړ په يوه ټيټه کوټه کې چې يوه شمعه په کې لګېدلې وه، له يوې ښځې سره چې توري جامې يې اغوستې وې، ناسته وه. دپېير دا په ياد و چې له شهزادګۍ سره تل يوه مينځه ګرځي ، خو دا يې چې دغه مينځه څوک او څه ډول دى ، په ياد نه و.
پېير په تورو جامو کې ناستې مېرمنې ته وکتل او له ځانسره يې و ويل:
- دا د شهزادګۍ کومه خورلنډه وي.
شهزادګۍ په چټکۍ پاڅېده او هغه ته يې لاس ور اوږد کړ.
وروسته له هغه پېير، د شهزادګۍ لاس ښکل کړ، هغې د پېير بدله شوې بشرې ته وکتل او وې ويل:
- ګوره په څه حال کې سره ګورو !

هغې په ټینګار د پییر نه سترګې خپلې خورلنډې ته وروا ړولې، دیوې شېبې لپاره یې هغه حیران کړ او وې ویل:

- هغې په دې وروستیو وختونو کې تاسو ډېر یادولئ . کله مو چې ستاسو د ژغورنې وا وریدل ، ډېره خوشاله شوم. دا یوازینی ښه خبر و چې له ډېرې مودې وروسته مو اوریدلی و.

شهزادګۍ بیا ، خو تر پخوا نه په لا پریشانۍ خپلې خورلنډې ته وکتل او غوښتل یې چې څه ووایي ، خو پییر یې خبره ونیوه او وې ویل :

-تاسو یې تصور کولای شي چې زه له هغه نه هېڅ خبر نه وم. ما فکر کاوه چې هغه وژل شوی دی. ما چې د هغه په اړه څه اوریدلي دي، هغه څه و چې، له نورو مې اوریدلي دي، هغه هم له دویمې اویا دریېمې خولې نه. ما یوازې دا اوریدلي و چې هغه د رستوفیانو له کورنۍ سره دی، خو دا چې څه حال لري، نه پوهېدم، دا څه برخلیک دی ؟

پییر چټک او په لېوالتیا غږیده.

هغه ناڅاپه د هغې د خورلنډې څېرې ته ځیر او د هغې څارونکې، مهربانه او له خوا خوږۍ نه ډک غلچک ته یې وکتل او دې ته یې پام شو چې هغه ده ته ځیره ده. لکه تل چې د خبرو اترو په وخت کې احساسېږي، خدای خبر ولې ده احساس کړه چې د غه په تورو جامو کې ښځه، مهربانه، زړه سواندې او ویاړمنه ده، داسې مهربانه او ویاړمنه چې نه غواړي چې له شهزادګۍ سره د ده د زړه خوالې ته هېڅ مزاحمت نه کوي.

خو کله چې د رستوف د کورنۍ په اړه خپله وروستنۍ خبره وکړه، د شهزادګۍ ماریا په تندی کې د پریشانۍ نښې لا پسې راڅرګندې شوې، هغې بیا په تلوار، له پییر نه سترګې هغې تورجامې ښځې ته وروا ړولې او وې ویل:

- تاسو په رښتیا هغه نه پېژنئ ؟

پېير يو ځل بيا د شهزادګۍ خورلنډې ته، د هغې رنګ الوتې ډنګر مخ ته، تورو سترګو او عجيبې خولې ته وکتل. ده ته دغه کتونکې سترګې، ډېرې خپلې خو لاپخوا هېرې شوې، داسې سترګې چې دزړه راښکونکو ستاینه ورته کمه وه، ځېرې وې.

هغه فکر وکړ:

- نه، نه دا ناشونې ده، دا جدي، ډنګره، رنګ الوتې او زړه شوې بشره ؟ نه دمنلو نه ده، دا هغه نه ده، دا به يوازې د هغه يادونه وي، خو په دې وخت کې شهزادګۍ ماريا وويل:

- ناتاشا !

او هغه خبره چې په ځيرمنو سترګو، خو په کړاو، داسې لکه زنګ وهلې دروازه چې خلاصيږي. په يوې موسکا وغوړېده او ناڅاپه له دغه پرانستل شوي وره نه، دپخوانۍ او هېرې شوې نيکمرغۍ وږم راولګيد، په تيره بيا هغه وخت ده دغه وږم را خپور شو چې نور نو ده د هغه په اړه هېڅ فکر نه کاوه. دا خور شوی وږم، راخور او له ده نه يې پوره غېږ راتاو کړه. کله چې هغه وموسبده. کله چې هغه وموسبده، نور پېير ته په دې اړه هېڅ شک پاتې نه شو. دا ناتاشا وه او هغه ده ته ګرانه وه.

په هماغه لومړې شېبه کې پېير هغې ته، شهزادګۍ ماريا ته او ترټولو نه غوره دا چې خپل زړه ته، هغه راز راوسپړه چې په خپله هم تر اوسه، دی ترې خبر نه و. هغه له خوښۍ او زورنکې ويرې نه پرته، تک سور شو. هغه غوښتل چې خپل هيجان پټ کړي. ، خو څومره چې به، هغه د هغه دپټولو لپاره هڅه کوله، هغه به لاڅرګنده او څرګنده په لاڅرګندو خبرو او تورو، هغه ځای ته هغې ته او شهزادګۍ ماريا ته،

هر څه ویل چې ورته ګرانه ده.

پېیر په زړه کې وویل:

- نه، نه، دا له دې کبله چې مایې هیله نه لرله.

خو همدا چې غوښتل یې له شهزادګۍ ماریا سره پیل شوي خبرو ته دوام ورکړي، بیا یې ناتاشې ته وروکتل، تر پخوا نه لا زیات سوروالی یې پر بشرې راخور شو او دخوښۍ تر ټولو سترې ګبنې او ویرې یې زړه ومروړه. له هغه نه خبرې ګډې وډې او په نیمایي کې ترې پاتې شوې.

پېیر، ناتاشې ته پام شوی نه و، نو ځکه هغه دلته د هغې دلیدو هېڅ هیله نه لرله. خو هغه، هغه ځکه ونه پېژانده چې د دوی د جلاوالي په موده کې، په هغې کې راغلي بدلونونه خورا زیات وو. هغه ډنګره شوې وه، رنګ یې تک ژیړ اوښتی و. خو دا هغه څه نه و چې هغه یې د ده لپاره تر ناپېژدونکې پورې بدله کړې وه، پېیر درانوتلو سره سمدلاسه هغه ځکه ونه پېژانده چې د هغې په څېره کې، له هغو سترګو چې تل به له خوښۍ ډکې ځلېدونکې ژوندبښونکې ځلا خوریدله، خو اوس ده د رانوتلو په لومړې شېبه کې هغې ته په کتو کتو کې یې نه هغه موسکا ولیدله، نه هغه غلچک، یوازې سترګې وې، او هغه هم ځیرکې، مهرباني او له غمه ډکه پوښتنیزې وې.

د پېیر ګبنې، نه پر ناتاشا اغیز وکړ او نه یې نا آرامه کړ، بلکې یوازې د هغې دحیرانتیا سبب شوه، هغه حیرانتیا چې د هغه څېره یې لږ څه د پام وړ وځلوله.

۱۲

شهزادګۍ ماریا وویل:

-هغه دلته زما مېلمنه ده، ګراف او ګرافینه هم په دې ورځو کې راځي. د ګرافینې حال هم خورا خرابه دی او ناتاشا هم خپله ډاکتر ته اړتیالري، هغه مې په زور له ځانسره راوسته.

پییر ناتاشې ته مخ وروا ړاوه:

-ایا داسې یوه کورنۍ به وې چې یو غم ونه لري؟

تاسو پوهېږئ، دا ټول هغه وخت پیل شول چې موږ یې له اسارته آزاد کړو. ماهغه ولید. څه تکړه زلمی دی.

ناتاشې هغه ته وکتل او د هغه د خبرې په ځواب کې یې، یوازې خپلې سترګې برندې او ځلولې.

پییر وویل:

- څه کولای شو ووایو او څه مو کولای شول چې تاسې ارامه شئ؟ هېڅ! نه پوهېږو داسې غوره ماشوم چې دژوند له مستۍ نه ډک دی ولې ومري؟

شهزادګۍ ماریا وویل:

- هو! زموږ په زمانه کې، بې له ایمانه ژوند ګران دی.

پییر په تلوار ورزیاته کړه:

-هو کې! هو کې! دا ربښتینی حقیقت دی!

ناتاشا په ځیرو سترګو پییر ته وکتل او وې پوښتل:

- ولې؟

شهزادګۍ ماریا وویل:

- څنګه ولې؟ هغه څه په یاد لرل چې بله دنیا کې موږ ته سترګه په

لاره دي.

ناتاشا، پرته له هغه چې د شهزادګۍ ماريا خبره تر پايه واوري، بيا يې په پوښتنيز غلچک پيير ته وکتل.

پيير دوام ورکړ:

- له دې کبله چې يوازې هغه څوک به، د دغه راز غم او وير چې پر موږ او تاسې راغلی، زغم وکړي، چې پر خدای، پر هغه خدای چې زموږ لارښوونه کوي، ايمان ولري.

ناتاشه په دې هيله چې څه وواييي، شونډې پرانستې، خو ناڅاپه خاموشه شوه. پيير په تلوار له هغې نه مخ واړاوه او له شهزادګۍ ماريا نه يې د خپل ملګري، د ژوند د وروستيو ورځو په اړه پوښتنه وکړه.

د پيير پريشاني اوس پای ته رسېدلې وه، خو داسې يې انګېرله چې د هغه پخوانۍ ازادۍ هم نېږدې ټولې له منځه تللې دي.

هغه داسې انګېرله چې اوس د هغه پر هرې خبرې او هرو کړو کوم قاضي ولاړ دی، هغه قاضي چې قضاوت يې د دنيا تر ټولو خلکو غوره دی. هغه غږېده او له غږېدا سره هممهاله يې په دې فکر کاوه چې پر ناتاشې څه اغيزکوي. هغه په ځانګړې توګه داسې څه نه ويل چې د هغې خوښ شي، خو هر هغه څه چې ده ويل د هغې له نظره يې خپله د هغه په اړه قضاوت کاوه.

شهزادګۍ ماريا، د تل په شان په خورا تلوسې د هغه حالت په اړه کيسه پيل کړه چې څنګه له سردار اندرې سره د دې ديدن وشو، خو د پيير پوښتنو، د هغه بريد او نا آرامه کتو او د هغه له ګبنې ريږديدونکې څېرې، هغه کرار کرار دې ته وهڅوله، د هغه، هغه حالت چې دا خپله آن په خيال کې د هغه له ياديدو نه ډاريده.

پيير، په بشپړه توګه د شهزادګۍ ماريا خوا ته ورخم شوی او په

خورا تلوسې یې هغې ته غوږ نیولی و او ویل یې:

-ښه، ښه، داسې، هو ! هغه آرام شو ؟ هغه نرم شو ؟ او په دې توګه هغه په خپل ټول قوت سره دزړه له تله ددې په لټه و چې ښه سړی واوسي، نو ځکه هغه ویریده... هغه نه شو کولای له مرګه وډار شي.

که هغه کومه نیمګړتیا لرله، که لرله یې د هغه، د هغه سرچینه په ده کې نه وه، هغه له بلې خوا نه وې.

پېیر وویل:

-ښه، هغه داسې نرم او ارام شوی و ؟

هغه ناڅاپه ناتاشې ته مخ ورواړاوه، په داسې حال کې چې د هغې له اوښکو ډکو سترګو ته یې کتل، هغې ته یې وویل:

- دا څومره لویه نیکمرغي ده چې له تاسو سره د هغه دیدن وشو..

دناتاشې بشره وربړیده، یوه شېبه یې تندی تریو شو او سترګې یې ښکته واچولې. یوه دقیقه په شک کې وه چې څه ووایي او که ونه وایي، خو بیا یې له ګوګل نه په راپاڅېدونکي آرام غږ وویل:

- هو کې ! دا لویه نیکمرغي وه، په رښتیا ماته نیکمرغي وه. هغه یوه شېبه چپه شوه او بیا یې وویل:

-هغه... هغه... په هغه شېبه کې چې زه هغه ته ورغلم، هغه هم همدا هیله لرله.

دناتاشې غږ ورړدید او مات شو، هغه تکه سره واوښته، سریې راپورته کړ او ژر ژر یې خبرې پیل کړې:

-کله چې موږ له مسکوه وخوځېدو، په هېڅ هم خبر نه وو. ما دا زړه نه شو کولای چې له چانه د هغه پوښتنه وکړم، خو ناڅاپه سونیا ماته وویل چې هغه زموږ له کاروانه سره دی. ما هېڅ تصور هم نه شو کولای. دا فکر مې نه شو کولای چې هغه به څه حال لري، زما یوازینۍ هیله دا

وه چې هغه ووینم او تر څنګه یې و اوسم. ناتاشا په غړېدا غړېدا کې ریږدیده او ستمېده. پرته له هغه چې چاته په خپلو خبرو کې د ننوتو اجازه ورکړي ، ټول هغه څه یې چې هېڅکله دي چاته نه ویل، ټول هغه څه چې د دوی درې اونیزه سفر په اوږدو او د یارسلاو په ښارکې د اوسېدو په موده کې پرې تیر شوي وو ، هغوی ته وویل.

پېیر له حیرته په وازه خولې هغې ته غوږ و او له اوښکو په ډکو سترګو یې هغې ته کتل. هغه په داسې حال کې چې هغې ته غوږ و ، هغه، نه د سردار اندرې او نه د هغه څه په اړه چې ده ته ویل کېده، دیوه په اړه هم فکر نه کاوه، هغې یوازې هغې ته یې غوږ نیولی و او د هغه رنځ له امله یې پر هغې زړه خوږېده چې د دغې کیسې د ویلو په وخت کې ناتاشې اوس زغمه. شهزادګۍ ماریا چې د ناتاشې ترڅنګه ناسته وه او د هغه زور له امله چې د خپلو اوښکو د تمېدو لپاره یې پر ځان راوړ، تندی یې ګونځې بربښېده او د لومړي ځل لپاره یې له ناتاشې سره د خپل ورور د ژوند د وروستیو ورځو د مینې داستان اورېده.

هغې د غه زورونکي، خو له خوښۍ نه ډک داستان ته ډېره اړتیا لرله.

هغه غړېده، خورا وړې خبرې یې په ډېرې اوږدې بڼې د خپل زړه د پټ راز په توګه ویلې او داسې بربښېده چې هغه به، دغه کیسه هېڅکله پای ته ونه رسوي. هغې به یوه خبره بیا بیا تکراروله.

د دروازې له شا د دوسال غږ واورېدل شو ، هغه پوښتل چې ایا نیکولای جان کولای شي، دمخه ښې لپاره راننوزي ؟

ناتاشا وویل:

- هو کې ! خلاصې شوې .. داده خبرې خلاصې شوې.

د نیکولای له راننوتلو سره هممهاله، هغه په چټکۍ پاڅېده، داسې چې تا به ویل منډې وهي، د دروازې خواته لاړه... سر یې د پردې شاته

په دړې ولګيد او په زګير وي، زګيروي چې معلومه نه وه، له غمه او که په دروازې د سر دلګيدو له امله و، له کوټې نه ووته.

پېير هغې دروازې ته چې ناتاشا ترې وتلې وه، کتل او په دې نه پوهېده چې هغه په ټوله نړۍ کې ولې يوازې پاتې شوې ده.

شهزادګۍ ماريا ددې کوټې ته د خپل واروه راننوتلو ته پا وراړولی و او وراره ته پام هغه دغم له څپو راوويسته.

د نيکولای بشره چې سخته د خپل پلار هغې ته ورته وه، د پېير پر زړه چې په دې وخت کې سخت نرم شوی و، داسې اغيز وکړ چې هغه سمدلاسه نيکولای جان ښکل کړ، په چټکۍ پاڅېد، خپل دستمال يې راوويست او د کوټې خواته لاړ، هغه غوښتل له شهزادګۍ ماريا سره مخه ښه وکړي، خو هغې، هغه تګ ته پرنښود او وې ويل:

-نه، زه او ناتاشه تر درې بجو پورې هم نه ويدې کېږو، مهرباني وکړئ او کېنئ. زه سپارښتنه کوم چې ماښامنۍ جوړه کړي. تاسو ښکته لاړ شئ، موږ هم سمدلاسه درځو.

مخکې له هغه چې پېير ووزي، شهزادګۍ هغه ته وويل:

- دا لومړي ځل و چې ناتاشې د هغه په اړه داسې غږېده.

۱۷

پېير يې يو لوی او روښانه خوړنتون ته بدرګه کړ. څو دقيقې وروسته د ګامونو غږ واوريدل شو، شهزادګۍ او ناتاشا کوټې ته راننوتې. ناتاشا ارامه وه، خو بيا هم د هغې جدي او بې موسکا حالت، د هغې بشرې ته راګرځېدلی و. شهزادګۍ ماريا، ناتاشا او پېير درې واړو، په يوه اندازه هغه نا آرامه حالت احساسوه چې معمولاً تر سپينو او د زړه له کومې نه د ويل شويو خبرو نه وروسته چاته پيدا کېږي. د مخکنيو خبرو دوام ناشونی و. د اپلتو ويل او د وجدان نا ارامي وه. سکوت کول هم ځکه بد و چې، زړه خبرې غوښتې او چوپتيا يو ډول ښه خبره نه وه. هغوی په پټه خوله ميز ته ورغلل. چوپړانو له ميز نه څوکۍ را لرې کړې او د هغو تر ناستې وروسته يې بېرته وروړاندې کړې. پېير د سړو خوړو، دستمال وغوړاوه او په دې هيله چې چوپتيا ماته کړي، ناتاشا او شهزادګۍ ماريا ته يې وروکتل. هغوی دواړو هم هممهاله هغه ته وروکتل او د دواړو په سترګو کې د ژوند د خوند برېښنا او هغه اقرار ځلېده چې له غم او وير نه پرته په ژوند کې خوښي هم شته.

شهزادګۍ ماريا وپوښتل:

-تاسو خو ودکا څکئ ؟

او په دې خبرې سره يې، د دوی تر منځ لوېدلې پرته پرده لرې کړه.

شهزادګۍ ماريا وويل:

-دځان په اړه يو څه ووايه. ستاسو په اړه خورا عجيبې او غريبې کيسې کېږي.

پییر له ملنډو په ډکه موسکا چې نور نو ددې لپاره عادي خبره و ، وویل:

- هو کې، ماته هم زما پرعجبوالي خلک هرڅه او داسې خبرې وايي، څه چې ما آن په خوب کې هم نه دي ليدلي. ابراموا ، مېلمه کړم او ماته يې هغه کيسې کولې چې پرما شوي دي يا بايد شوې واى. ستيپان ستيپانيج هم ماته را زده کول چې څنګه بايد خپلې کيسې وکړم. زما دې خبرې ته پام شوى چې څومره سړى په زړه پورې وي(زه اوس په زړه پورې سړى يم)هغو سره هغه آرامه وى). هرڅوک يې مېلمه کول او خپلې کيسې ورته کوي.

ناتاشا وموسېده او غوښتل يې چې کوم څه ووايي:

شهزاده ماريا زياته کړه:

-مور ته يې سره وويل چې تاسو په مسکو کې دوه ميليونه تاوان کړى دي، دا رښتيا دي ؟

پییر وويل:

- خو زه درې برابره بډاى شوم.

که څه هم د پییر چارې د هغې د ښځې پورونو او دکورونو دبيا جوړلو اړتياوو ، ورژوبلې کړې وې، خوبيا يې هم ويل چې ګټه يې درې برابره شوې ده.

هغه په زغرده وويل:

-هغه څه چې ما ببشکه ګټلي، هغه خپلواکې ده چې. . .

خو دې ته يې پام شو ، چې ددې خبرې دوام به ډېره ځانستاينه شي. ، له خبرو يې ډډه وکړه. . .

-کور موجوړوئ ؟

-هو ! سافيلچ همداسې پريکړه کړې ده.

شهزادګۍ ماریا وپوښتل:

- دا راته ووایاست چې تاسو لا په مسکوکې وئ چې د ګرافینې(د هغه ښځه ایلن)له مرګه خبر وئ ؟

شهزادګۍ ددې پوښتنې سره جوخت، ځکه تکه سره شوه چې دې دا پوښتنه سمدلاسه د پییر له هغې خبرې نه وروسته وکړه چې وې ویل:

- له هرڅه نه خپلواک شوی دی.

نو دې دا تصور وکړ چې ددې له دغې پوښتنې به هغه بل تصور تر لاسه کړي.

پییر داسې څرګنده کړه چې ګواکې دده آزادۍ ته د شهزادګۍ له اشارې نه، خپه شوی نه دی، هغه وویل:

- زه له د هغې له مرګه په اریول کې خبر شوم، تاسو یې تصور نه شي کولای چې دې خبر زه څنګه حیران کړم.

ژر یې ناتاشې ته سترګې وروا ړولې. د هغې په بشرې کې یې د پوهېدو د تلوسې نښې ولیدې، هغه تلوسه چې غوښتل پوه شي، پییر د خپلې ښځې نوم څنګه یادوي.

بیا یې ژر وویل:

- که څه هم موږ خورا ښه ښځه او مېړه نه وو، خو د هغې مرګ سخت ویرمن کړم. کله چې دوه تنه خوابدي کېږي، تل دواړه ملامته وي، خو دګناه پېټی د هغه لاپسې زیاتېږي چې له دغو دووتنو نه یوتن مړ شي. او بیا دغه شان مرګ... نه ملګریلري ، نه خواخوږي. زما پر هغې ډېر ډېر زړه خوږېږي.

کله چې یې خپلې خبرې پای ته ورسولې، په خورا خوند یې دناتاشې په بشره کې یې د خپلو خبرو دتایید نښې ولیدې.

شهزادګۍ وویل:

-هوکې !او بیا تاسو یوازې او ښه زوم یاستئ.

پییر ناڅاپه له حیا نه تک سور واوښت او تر ډېرې پورې یې هڅه کوله، ناتاشې ته ونه ګوري، خو کله چې هغه، هغې ته د کتلو تکل وکړ، د هغې څېره سره، برنده او هغه شان چې ده ته بربنبیده دیو ډول سپکاوي څرګندونه یې کوله.

شهزادګۍ ماریا وویل:

-موږ اوریدلي، ایا تاسو په رښتیا په خپله ناپلیون لیدلی او خبرې مو ورسره کړي دي ؟

-هېڅکله، یو وار مې هم ناپلیون نه دی لیدلی، ټولو ته داسې برېښي چې کله اسیر شي، ګواکې د ناپلیون مېلمه یې. ما نه یوازي هغه لیدلی نه دی بلکې د هغه په اړه مې هېڅ څه اوریدلي هم نه دي. زه له خورا خوارو خلکو سره یو ځای وم.

ماښامنۍ پای ته ورسېدله. پییر چې په لومړي سر کې د خپل اسیرتوب په اړه کیسو نه ډډه کوله ، کرار کرار په خبرو راغي او د اسیرتوب یادونه یې رایاد کړل. ناتاشا چې نرۍ موسکا یې پر شونډو راخوره شوه ، له هغه نه و پوښتل:

- خو دا خو رښتیا دي چې تاسو ، ځکه په مسکو کې پاتې شوئ چې د ناپلیون د وژلو تکل مو کړی و ؟ ستاسو یادېږي ، هغه ورځ مو چې د سوخاروف د برج تر څنګه ولیدل، زه په هماغه ورځ پوه شوم چې تاسو دا تکل لرئ.

پییر دا ومنله چې دا خبره رښتیا ده. له همدې اعترافه او د شهزادګۍ ماریا ، په تیره بیا د ناتاشې پوښتنو نه دې ته اړ شو چې کرار کرار د هغو ټولو پېښو حال بیان کړي چې پر ده تېرې شوې وې.

شهزادګۍ ماریا چې نرۍ موسکا یې پر شونډو خوره وه ، کله پییر

او کله هم ناتاشې ته کتل، هغې د پيير په دې ټولو کيسو کې دصداقت او مهربانۍ نه پرته بل څه نه ليدل. ناتاشې چې څنګل لګولې وه. پرته له هغه چې له پيېره سترګې بلې خواته واړوي ، له هغه څه نه چې له هغه نه يې اوريدل ، د هغې بشرې حالت هم بدليده رابدليده. داسې برېښېده چې په دې ټولو پېښو کې له پيېره سره مل او هغه څه احساسوي چې پر هغه تير شوي دي. پيير نه يوازې د هغې غلچکوبلکې د هغې له اوازه او هغو لنډو پوښتنو نه په دې پوهېده چې ناتاشه نه يوازې پر هغه څه چې پيير يې وايي بلکې پر هغه څه چې هغه غوښتل ووايي او د ويلو توان يې نه لري، هم پوهېږي. دماشوم او د هغې ښځې په اړه چې له هغو سره د مرستې له امله دی نيول شوی و ، خپله کيسه پيير داسې پيل کړه:

-يوه غمرلې پېښه وه. ماشومان يې پرېښودل، يو نيم خو په لمبو کې پاتې کېدل، زما تر مخې يې ماشوم د لمبو له منځه راوويست. له ښځو يې هرشي اخېستل ، آن غوږي يې له غوږو ترې شکولې...

پيير سور واوښت اوګېنهۍ واخېست او زياته يې کړه:

-او هماغه و چې يوه ډله ځارونکي راورسېدل او ټول نارينه يې او په هغه ډله کې زه هم ، په دې نامه چې ګواکې په تالان کې او الـه ګوله کې ګډون لري ونيول.

ناتاشې وويل:

-داسې ښکاري چې تاسو ټولې خبرې نه کوئ، داسې برېښې چې څه به مو کړي و.

هغه چپه شوه او بيا يې وويل:

- کوم ښه کار.

پيير خپلو کيسو ته دوام ورکړ ، خو کله چې هغه د اعدام کيسې ته ورسېد ، غوښتل يې چې له دغو وحشتناکو کيسو نه سترګې پټې کړي

، خو ناتاشې له هغه نه هیله وکړه چې هېڅ شي له دوی نه پټ نه کړي او هر څه ورته په ډاګه کړي.

پېیر د کراتایوف کیسه پیل کړه(هغه د میز له څنګه پاڅېد ، په کوټه کې ګرځېده راګرځېده او ناتاشې له هغه سترګې نه اړولې، بیا ودرید او وې ویل:

- ښه ! تاسو په دې پوهېدای نه شئ چې ما له دغه ساده او نالوستي سړي نه څه زده کړل.

ناتاشې وویل:

- نه، نه، راته ووایه، هغه چېرې دی ؟

-هغه یې زما تر مخې وواژه.

او پېیر له فرانسوي پوځ سره د خپلو تلو او شا تـه تـګ او د کراتایوف د ناروغۍ (د هغه غړ پر له پسې ربړدیده) او مرګ کیسه کوله.

پېیر خپلې کیسې داسې کولې چې تا به ویل، هغه هېڅ کله چا تـه، هغه ویلې نه دي او آن له ځان سره یې هم رایادې کړي نه دي. هغه لیدل چې په ده ټولې تیرې شوې پېښې نوې بڼه پیدا کوي. اوس ټولو هغو خبرو او څه چې دې ناتاشې ته ویل، هغه بې ساری خوند پیدا کاوه چې ښځې یې نارینه ته د غوږ نیولو نه وربښي. خو نه ځیرکو او هوښیارو ښځو ته چې غوږ نیسي او هڅه کوي هغو ته ویل شوې کیسې، هغوی د خپلې پوهې د زیاتوالي لپاره ذهن ته وسپاري او د اړتیا په وخت کې یې بېرته نورو ته ووایي او یا اوریدل شوي څه ، په خپله خوښه بدل کړي او ژر تر ژره نه یوازې د خپل ذهن وړه دنیاګۍ پرې رنګینه او خوږه کړي بلکې هغه هوښیارې او ربښتینې ښځې د نارینو په خبرو کې بې ساري ښې خبرې پیدا او هغه خپلې کړي. ناتاشا خپله پرته له هغه چې

په دې پوه شي، ټوله پام پام وه، هغې نه هېڅ شي بې پاملرنې نه پاتې کېدل، نه کومه خبره، نه کوم غلچک، نه دآواز ټيټېدل او لوړېدل، نه د هغه دبشري ګونځې کېدل او يا د پېير کوم بل خوځون. هغې لا دنا ويل شويو خبرو، توري رانيول او مخامخ يې خپل راسپړل شوي ګوګل ته ورړل او د پېير دناسپړل شويو ارمانونو او دروحي حالت اتکل يې کولی شو.

شهزادګۍ ماريا د هغه په کيسو پوهېده، هغه يې احساسولې، خو هغې اوس بل څه ليدل او دې ټول پام ځانته وراړولی و. هغې د ناتاشا او پېير ترمنځ يوه رالمسېدونکې مينه او نيکمرغي ليدله او دلومړي ځل لپاره، ددې ذهن ته دښکلي خيال ورتګ د هغې ګوګل له خوښيو ډک کړی و.

د شپې درې بجې وې، چوپړان په خواشيني بڼه او تريو تندي رانننوتل، شمعې يې بدلې کړې، خو هېڅ چا هغو ته پام نه کاوه.

پېير خپلې کيسې پای ته رسولې وې، ناتاشې په ځلېدونکو برندو سترګو پرله پسې، په ځير او پوره پام هغه ته کتل، داسې چې ګواکې هيله لري، غواړي په هغه څه پوه شي چې لا تراوسه پېير هغه نه دي ويلي.

پېير په حيا او نيکمرغۍ کې ډوب، حيران حيران، خو کله ناکله ناتاشې ته ورکتل او په دې فکر کې و، چې اوس څه ووايي او خبره بدله کړي. شهزادګۍ ماريا خاموشه شوه، خو د هېڅ چا دې ته پام نه و چې د شپې درې بجې دي او نور بايد چې ويده شي.

پېير وويل:

- بدمرغي او زورېدل. هو، که څوک غواړي، همدا اوس به پر ما هغه څه راشي چې تر جګړې مخکې پر ما راغلې وو او يا غواړي بيا

هغه څه پر ما راشي چې په اسارت کې پر ما راغلي وو ؟ زه به وو ایم ، دخدای لپاره ! بیا اسارت او دآس غوښه. موږ داسې فکر کوو ، که له هغه ژونده چې موږ ورسره روږدي شوي یو ، لرې شو ، هر څه تباه کېږي، حال دا چې داسې نه ده او هلته ، نوې ښې لارې پیل دي. تر هغه پورې چې ژوند شته، نیکمرغي هم شته. ډېر څه لا تر مخې دي. هغه ناتاشې ته مخ ورواړاوه او وې ویل:

- دا تاسو ته وایم.

ناتاشا چې چور دبلې پوښتنې ځواب وایه، وویل:

- هو ، هو ، زه هم له دې نه پرته چې هرڅه بیا وازمایم، بله هیله نه لرم.

پېیر په ځیر ځیر هغې ته وکتل.

ناتاشا په ټینګار وویل:

- بل هېڅ شي.

پېیر چغه کړل:

- دا رښتیا نه ده. دا زما ګناه نه ده چې زه ژوندی یم او غواړم ژوند وکړم او تاسو هم همداسې !

ناتاشې ناڅاپه سر په لاسونو کې کلک کړ او په ژړا شوه.

شهزادګۍ ماریا وویل:

- ناتاشا دا څه دروشول ؟

هېڅ. هېڅ، هغه په ژړا ژړا کې پېیر ته وموسېده او وې ویل.

- دخدای په امان، نور نو باید ویده شوو.

پېیر پاڅېد او مخه ښه یې وکړه.

***

شهزادګۍ ماریا او ناتاشا دتل په شان دخوب کوټې ته لاړې. هغوی د هغه څه په اړه چې پېیر ویلي و ، وغږیدې. شهزادګۍ ماریا د پېیر په

اړه خپل نظر څرګند نه کړ او ناتاشا هم د هغه په هکله څه و نه ویل.

ناتاشا وویل:

- ماریا دخدای په امان ! خو ګوره زه زیاتره وخت له دې ډاریږم چې د هغه په اړه(سردار اندرې) وغږیږو. ګواکې له دې ډاریږو چې د هغه په وړاندې خپل احساس کم نه کړو.

شهزادګۍ ماریا ژوره سا وویستله او په یوې سا یې د ناتاشې خبره تایید کړه، خو په خوله یې هېڅ ونه ویل. هغې وپوښتل:

-ایا کېدای شي هغه هېر کړل شي ؟

ناتاشې وویل:

-زه دومره خوشاله وم چې نن مې هرڅه وویل. ګرانه وه، زورنکې وه، خو ډېر ښه وشول چې هرڅه موو ویل. زه په دې ډاډه یم چې هغه ته هم هغه ګران و، ما له همدې کبله هغه ټوله کیسه وکړه. ناڅاپه تکه سره شوه او وې ویل:

څه پروا خو نه لري چې ما هغه ته ټول وویل ؟

شهزادګۍ ماریا وویل:

- پېير ته ؟ نه، نه، ښه دې وکړل ؟ څومره ښه سړی دی.

خو ناتاشه، ناڅاپه، په داسې حال چې له شیطانۍ نه ډکه موسکا یې پر شونډو خوره وه، هغه موسکا چې له مودې مودې راهیسې شهزادګۍ ماریا هغه نه و لیدلې، وویل:

- ماریا پوهېږئ ! هغه څومره صادق او رښتینی دی، پاک زړی، تاند، چور ساده او شډل. ته پوهېږئ، ته پوهېږئ، ته به وایې همدا اوس له کلي راغلی وی، پوهېږئ ؟ همداسې نه ده ؟

شهزاده ماریا وویل:

- هو ! هغه له ژونده ډېر څه تر لاسه کړي دي.

- کوټ ډوله یې کرتۍ یې لنډه شوه، څنې یې جوړې کړې، په رښتیا، په رښتیا چې...

شهزادګۍ ماریا وویل:

-زه پوهېږم چې هغه ته(سردار اندرې) هېڅ څوک د اسې ګران نه و، لکه هغه.

-هو، هغه له هغه نه ډېر تو پیر لري، ویل کېږي چې نارینه هغه وخت ښه ملګرتوب کوي چې هېڅ څه یې سره ورته نه وي. دا رښتیا باید همداسې وي، رښتیا ده چې د هغوی هېڅ سره ورته نه دی.

- هو کې !بې ساری دی.

ناتاشې ځواب ورکړ:

- نو ښه ده، دخدای په امان.

او هماغه له شیطانۍ نه ډکه موسکایې، ګواکې لکه هېره شوې یې چې وي، تر ډېرې مودې پورې پر شونډو پاتې شوه.

۱۸

پییر ته په هغه شپه تر ډېره خوب نه ورته، هغه په کوټه کې وړاندې وروسته ګرځېده راګرځېده ، کله به یې د کوم ګران او پېچلي څه په اړه فکر کاوه او کله به یې ټکان وخوړ، اوږې به یې پورته اچولې او کله به یې د نیکمرغۍ موسکا پر شونډو خوره وه.

هغه ته سرداراندرې وریاد شو، هغه د ناتاشې په اړه فکر کاوه ، د هغې د مینې په اړه، کله به یې د هغوی پر پخوانۍ مینه رخه کوله، بیا به یې ځان له دې امله ملامتوه. بیا به یې ځان له دې امله وباښه د سهار شپږ بجې وې او هغه لا همداسې په کوټه کې ګرځېده.

هغه له ځانسره وویل:

- ښه ! چې بې له دې نه کېږي، نو څه وکړم ؟

هر څه چې دی، باید هغه وزغمو.

په تلوار یې خپل کالي وواېستل او په کټ کې پریوت. نیکمرغه، خو نا ارامه زړه یې ټینګ او شک ته یې لاره نه پرېښوده.

هغه له ځانسره وویل:

- که هر څومره عجیب وي ، که هرڅومره دا نیکمرغي ناشونې وي، باید له ټولو امکانات کار واخېستل شي چې هغه زما ښځه شي.

پییر لا څو ورځې مخکې ، د جمعې ورځ پترزبورګ ته د خوځېدا لپاره ټاکلې ده. کله چې هغه د پنجشنبې په سهار راویښ شو ، سافیلیچ د کالیو دبارونو د تړلو د سپارښتنې اخېستو لپاره هغه نه راغي.

پییر بې ارادې له ځانه وپوښتل:

- پترزبورګ ته ؟ پترزبورګ نو څه ؟ په پترزبورګ کې څوک لرم ؟ په

پترزبورګ کې څه خبره ده ؟

- هو ، دا سې بربښي چې لا ډېر پخوا مخکې له هغه چې دغه پېښه شوې وي، ما له ځانه و پوښتل او نه پوهېدم چې د څه لپاره پترزبورګ ته ځم ؟ هلته څه لرم ؟ یا هم کېدای شي لاړ شم.

د سافیلچ عمر خوړلې څېرې ته یې په کتو کتو کې ، په زړه کې تېره شوه:

-هغه څومره ښه او ځیرک دی. هر څه یې په یاد دي او څه خوږه موسکا یې پر شونډو خوره ده.

پېیر و پوښتل:

-ګوره سافیلچه، ته غواړې آزاد شي ؟

-عالیجنابه زه به آزادي څه کړم ؟

د مشر ګراف تر سیوري لاندې (لږ آرامه شو) خدای دې جنتونه ځای کړي، د هغوی ډوډۍ مې خوړلې ، ستاسې نه مې هم څه بد نه دي لیدلي.

- ښه نو ماشومان ځنګه کېږي ؟

- ماشومان به لوی شي عالیجنابه ! خو ستاسې غوندې بادارانو چوپړ لوی نعمت دی.

پېیر وویل:

-خو زما وارثان ؟ که ناڅاپه زه واده وکړم ؟

په یوې بې ارادې موسکا یې زیاته کړه:

- دا خو دې زړه ته لوېږي چې دا کار کېدای شي ؟

- که سپین سترګی مې نه ګڼئ، خورا ښه کار دی جلالتمابه !

پېیر په زړه کې وویل:

- د هغه لپاره څومره آسانه بربښي !

هغه په دې نه پوهېږي چې څومره وحشتناکه ده، څومره له ګوابنه ډکه ده، یا ډېره وحشتناکه وي، وحشتناکه ده، وحشتناکه !

ساوفلیچ وپوښتل:

- څه مهرباني کوئ، تاسو سباته تلونکي یاست ؟

پېیر وویل:

-نه، سفر یو څه ځنډوم، بیا به درته وو ایم چې څه وخت ، ته به ما وبښې چې نا آرامه وم دې.

خو د ساوفلیچ د موسکا په لیدو یې له ځانسره وویل:

-څه عجیبه ده چې هغه لا نه پوهېږي چې اوس نو کوم پترزبورګ ؟ او تر هرڅه دمخه باید دغه خبره جوړه کړو ، که څه هم هرو مرو به پوهېږي، مګر ځان بې خبره نیسي. که له هغه سره وغږېږم ؟ وګورم هغه په دې اړه څه فکر کوي ؟ یا څنګه ، نه ، نه ، پرېږده، بیا وروسته.

د سهارنۍ پر وخت یې شهزادګۍ ته وویل چې پرون مابښام د شهزادګۍ ماریا دیدن ورغلی و او پوهېږي چې تصور یې هم نه شي کولای چې هلته یې څوک ولیدل ؟ نتالیا رستوا !

شهزادګۍ داسې وښودله چې په دې خبره کې هېڅ د پام وړ څه نه ویني. دا هماغه شان دی لکه ده که انا سیمونونا لیدلې وای.

پېیر وپوښتل:

-تاسو هغه پېژنئ ؟

هغې ځواب ورکړ:

- ما شهزادګۍ لیدلې ده او اوریدلي مې دي چې غوښتل یې، هغه د رستوف زوی ته ورکړي. دغه واده به د رستوف د کورنۍ په خیر وي، ویل کېږي چې هغوی سخت خوار شوي دي.

-نه ، د هغوی لور ناتاشا پېژنئ ؟

- ما هغه وخت يوازې د هغه د ژوند کيسه واوريده ، ډېر زړه مې پرې خوږ شو.

پيير له ځانسره وويل:

- نه پوهېږم، هغه نه پوهېږي، يا به داسې ښودنه کوي چې نه پوهېږي، ښه به داوي چې دې ته هم څه ونه وايم.

شهزادګۍ هم د پيير د سفر لپاره خواړه برابر کړي وو.

پيير له ځانسره فکر کاوه:

-څنګه هغوی ټول مهربانه دي، اوس به د هغوی ټولو لپاره ګرانه وي ، هغه چارې ترسره کړي چې د دوی نه خوښېږي. هغه هم زما لپاره. دا ډېره د حيرانتيا وړ ده. په همدې ورځ د پوليسو مشر، پيير ته له دې وړانديز سره راغي چې حقوقي وکيل ولېږي. وکيل د دې لپاره ولېږي چې څو ټول شيان خپلو خاوندانو ته تسليم کړي (دا هغه شيان وو چې فرانسويانو له کورونو نه راوړي وو).

پيير د سيمې د پوليسو مشر ته په کتو کتو کې، له ځانسره وويل:

- هو کې ! دا هماغه ښوک دی. دا څه وياړمن، ښکلی او مهربانه افسر دی. اوس په څه کمکيو او وړو شيانو اخته دی. سره له هغه هم بيا هغه پورې سره وايي چې هغه غلط سړی او له هرڅه نه ناوړه ګټه اخلي. څه اپلتې ؟ او بيا ولې ګټه وانخلي ؟ هغه همداسې روزل شوی دی، ټول دا کار کوي. څومره خوا خوږی برېښي، مهربانه او بارحمه بشره، ماته چې ګوري، موسېږي.

پيير د ماښامنۍ لپاره د شهزادګۍ ماريا کور ته لاړ.

هغه په واټونو کې د سوځېدلو کورونو او ودانيو ترمنځ، ښکلا وو حيران کړی و. د کورونو دبخاريو، موريو (دودرو) او راړنګ شويو ديوالونو د راين او لوليز شاعرانه مناظرو هغه راپارولی او تخنولی و..

.

د شهزادګۍ ماریا کورته رسېدو سره سم، پېیر ته شک پیدا شو چې ، ګواکې په رښتیا پرون شپه دی دلته و او له ناتاشې سره یې لیدلې او غږېدلی دی.

هغه له ځانسره وویل:

-کېدای شي دا هسې تش خیالونه وي، دا تصور وي، کېدای شي زه کورته ورننوزم او هغه څوک ونه وینم، خو لا پوره کوټې ته ورننوتلی نه و چې هلته یې ناڅاپه دناتاشا شتوالي ځکه احساس کړ چې ده خپله ازادی له لاسه ورکړه. هغه په هماغه پرونی تور چپن ډوله کمیس کې وه. اوربل یې هماغه شان جوړ کړی و، لکه پرون ماښام، خو هغه نن چوربل ډول ښکاریده. که هغه پرون ماښام، هغه وخت چې دی کوټې ته ورننوت دغه شان وای لکه اوس چې ده، دا به ناشونې وای چې په لومړي غلچک یې هغه پېژندلې نه وای.

هغه هماغه شان وه، لکه هغه شان چې ده له ماشتوبه پېژانده او له هغه وخته چې د سرداراندرې کوژدنی شوې وه، په سترګو کې یې د خوښۍ ځلېدونکې رڼا او پوښتنیزه ادا ځلېدله. څېره یې مهربانه ، خو له شیطاني اداوو نه ډکه وه.

پېیر ماښامنۍ وخوړه او غوښتل یې تر ناوخته کېني، خو دا چې شهزادګۍ د ماښامنۍ لمانځنې لپاره کلیسا ته تلونکې وه، دی هم ورسره لاړ، خو تر هغه وروسته ګډ کورته راستانه شول.

سره له هغه چې شهزادګۍ ماریا او ناتاشا له ورایه د مېلمه په راتګ خوشاله وې، سره له هغه چې د پېیر د ژوند ټوله لېوالتیا اوس له دغه کور سره وه... خوبیا هم...

دوی په دې ماښام د هر څه او هر څه په اړه وغږېدل ، له یوې ناځیزې

خبرې نه ، پرله پسې خبره بلې هغې ته ور اوښته او کله ناکله به چوپتيا خوره شوه.

پيير په دې شپه ، تر دومره ناوخته پورې کېناست چې شهزادګۍ ماريا او ناتاشې په دې هيله يو بل ته سره کتل چې څنګه او څه وخت به هغه لاړ شي، پيير که څه هم دغه حالت ته پام و او هرڅه ليدل خو بيا هم کرارناست و.

شهزادګۍ ماريا چې د دغه حال اټکل نه شو کولای، تر هرڅا لومړی په دې پلمه پاڅېده چې سر يې خوږېږي، مخه ښه يې پيل کړه او وې پوښتل:

- ښه ! څنګه تاسو سباته پترزبورګ ته روان ياستئ او کنه ؟

پيير په حيرانتيا او داسې چې ګواکې خوابدی شوی دی، په تلوار وويل:

- نه زه نه ځم. هو کې پترزبورګ ته نه ځم. له تاسو سره هم مخه ښه نه کوم. سباته راځم ، کېدای تاسو هم ځينې کارونه ولرئ ؟

هغه د شهزادګۍ ماريا تر مخې ولاړو. تک سور اوښتی و او د وتلو توان يې نه درلود.

ناتاشې هغې ته لاس ورکړ او ووتله.

شهزادګۍ برخلاف د هغه چې لاړه شي، ځان پر لاستي لرونکې اوږده څوکۍ کې وارتبږه او په رڼو ځيرو سترګو يې په غوره پام پيير ته کتل. هغه ستوماني چې مخکې دې احساسوله، نور چور له منځه تللې وه. هغې اوږده او ژوره سا وايستله ، داسې سا چې ګواکې ځان او ودو خبرو او د زړه خوالې ته چمتو کوي.

د ناتاشې د وتلو سره هممهاله او په هماغه شېبه کې ، د پيير ټوله ګېنې او تلوسه له ده نه ورک او پر ده يو ډول شور او خوښي را خواره

شول. هغه خپله څوکۍ په خورا چټکۍ شهزادګۍ ماريا ته ډېره ورنږدې کړه.

هغه د هغې د پوښتنيزې کتنې په ځواب کې وويل:

-شهزادګۍ مرسته راسره وکړه، زه څه وکړم ؟ ايا هيله لرلای شم ؟

شهزادګۍ ، زما ګرانې ! زما خبرې واوره. زه په هرڅه پوهېږم، زه پوهېږم چې د هغې ورتيا نه لرم. زه پوهېږم چې اوس په دې اړه خبرې ناشوني دي، خو زه غواړم د هغې ورور و اوسم، نه، نه، زه نه غواړم. زه نه شم کولای...

هغه له خبرو پاتې شو. پر مخ او سترګو يې لاس تير کړ، هغه چې هڅه يې کوله خبرې بې ارتباطه نه شي، دوام يې ورکړ:

-ښه ! داده وګوره ! زه په دې نه پوهېږم چې هغه له څه وخته راته ګرانه شوې ده، خو ماته په ټول ژوند کې يوازې هغه، يوازې هغه ګرانه ده، زه له هغې نه پرته د ژوند تصور هم نه شم کولای. اوس خو له هغې نه دکوژدې هيله هم نه شم کولای، خو ددې تصور کېدای شي چې هغه زما شي او زه دغه بخت له لاسه ورکړم ، وحشتناکه ده، دا راته ووايه ، ايا زه دا هيله لرلای شم ؟

دا چې هغې ځواب ورنه کړ، لږ ځندني شو، د هغې لاس يې ونيو او وې ويل:

-مهربانې شهزادګۍ ! دا راته ووايه زه څه کولای شم ؟

شهزادګۍ ځواب ورکړ:

زه د هغه څه په اړه فکر کوم چې تاسې ماته وويل. زه غواړم تاسو ته ووايم ، تاسو حق لرئ همدا اوس هغې ته د خپلې مينې ووايئ...

شهزادګۍ ماريا لږ ځنډنۍ شوه، هغې غوښتل چې ووايي ، له هغې سره اوس د مينې په اړه خبرې ګرانې دي، خو ونه يې ويل، ځکه هغې

ليدل چې دا دربېيم ورځ ده چې ناتاشا ناڅاپه او چور بدله شوې ده.

ناتاشا به د پېير د مينې د خبرو له اوريدو ، نه يوازې خپه شوې نه وای، بلکې هيله به يې دا وای چې پېير هغې ته د خپلې مينې ويلې وای.

خوبيا هم شهزادګۍ ماريا وويل:

- سره له دې هم ، هغې ته بايد دغه خبرې ونه شي.

-نو !آه زه څه وکړم.

شهزادګۍ ماريا وويل:

- دا ماته پرېږده ، زه پرې پوهېږم.

پېير د شهزادګۍ ماريا سترګو ته ځير شو او ويل يې:

- زه پوهېږم چې هغې ته تاسو ګران ياستئ.

شهزادګۍ ماريا خپله خبره راسمه کړه ، تاسو به ورته ګران شئ.

هغې لا دا خبره بشپړه کړې نه وه چې پېير ودانګل او په داسې حال کې چې پر څېرې يې ډار او تلوار راخواره شوي وو ، د شهزادګۍ ماريا لاس يې را ونيو او وې ويل:

-تاسې ولې دا فکر کوئ ؟ تاسې فکر کوئ چې زه هم هيلمند واوسم ؟ تاسو فکر کوئ ؟

په داسې حال کې چې شهزادګۍ ماريا موسېده ، وې ويل:

- هو ، هو ، فکر کوم. د هغې مور او پلار ته ليک وليکه او نورې خبرې ماته پرېږده . زه به هر وخت چې امکان ولري ، ورسره وغږېږم ، زه هم دا هيله لرم چې دغه کار وشي. او زړه مې دا احساسوي او راته وايي چې دا به کېږي.

پېير ، په داسې حال کې چې د شهزادګۍ ماريا لاسونه يې ښکلول ، وې ويل:

--نه، نه، دا ناشونې دي ؟ زه څومره نیکمرغه یم. نه، نه دا ناشونې ده... های چې څنګه بختور یم. !نه، نه، رښتیا هم دا ناشونې ده.

هغې وویل: ښه به دا وي تاسې پترزبورګ ته لاړ شئ، او زه به لیک درته ولیکم، پترزبورګ ته ؟ ښه ده، لاړ به شم، لاړ به شم، خو سبا کولای شم بېرته تاسو ته راشم.

پېير بله ورځ د مخه ښه لپاره راغی، دناتاشې خوشالي او لېوالتیا تر نورو ورځو څه کمه برېښېده، خونن به چې کله پېير د هغې سترګو ته ور وکتل، داسې به یې احساسوله چې ډوبېږي، داسې چې دی نور نه شته او له نیکمرغۍ او بختورتیا نه پرته بل هېڅ څه پاتې نه دي. هلته دناتاشې له هرغلچک، خوځېدا او خبرې سره به یې، زړه ته ویل:

- دا رښتیا ده ؟ نه، نه، دا ناشونې خبره ده. او د هغې دغو کړو دی د نیکمرغیو څپو ته وسپاره.

کله چې یې له هغې سره مخه ښه کوله، د هغه نازک، تاند او ډنګر لاس یې رانیو او بې ارادې هغه څوشېبې له هر وخته زیات په لاس کې ټینګ کړ.

ـ ایا په رښتیا به دغه لاسونه، دغه بشره، دغه سترګې او ښینځه ښکلاوې، دغه پردۍ خزانې، دا به په رښتیا زما شي، تل تر تله زما او لکه زما د خپل ځان په شانبه زما وي، نه، نه، دا ناشونې دي !

هغې په لوړ آواز، هغه ته وویل:

- ګرافه په مخه موښه !او په کرار یې زیاته کړه:

- په خورا بې صبرۍ به دې سترګې په لاره واوسم.

دغه ساده کلمې، غلچک او دبشرې حالت د دوو میاشتو لپاره د پېير دیادونو ناوې او د نیکمرغیو خیالانو خیالونه جوړول. هغه به له ځانسره ویل:

- په خورا بې صبرۍ به دې سترګې په لاره واوسم.

هوکې، هوکې، څنګه هغې وويل ؟ هو، په بې صبرۍ بـه دې سـترګې په لاره واوسم. آخ چې څنګه نيکمرغه يم.

پيېرله ځانسره وويل:

-دا څه وشول ؟ چې څنګه بختوريمه، بختور !

۱۹

هغه څه چې اوس د پيير په ګوګل کې تيريدل، هغه څه سره يې هيڅ ورته والی نه درلود چې دده په ګوګل کې د ايلن د ريباری په وخت کې تيريدل د هغه وخت په شان يې ده ته له شرمه ډکه يادې شوې ويناوې له ځانسره تکرارولې، هغه ځانته ته وويل:

-آخ، ولې ؟ولې ؟مې دا نه و ويلي ؟ولې مې هغه وخت وويل:

- تاسو ماته ګران ياست.

اوس برعکس هغه ټول هغه څه چې ده ناتاشې او هغې ده ته ويلي و، ده توري په توري له ځانسره په خيال کې تکراول. هغه، د هغې د بشرې ټولې اداګانې، خوځېداوې او موسکاوې وريادولې. هغه نه غوښتل هغه تکرار کړي. د هغه څه د ښه والي او بد والي په اړه چې ده کړي و، هيڅ شک پاتې نه و. يوازې به کله ناکله يو وحشتناک شک د هغه پر زړه راخور شو او هغه دا چې ده به ويلې چې ايا دا ټول خو به په خوب کې نه وي ؟

ايا شهزادګۍ ماريا تيروتلې نه ده ؟ايا زه خو له اندازې زيات مغرور او ځانستايونکی شوی نه يم ؟زه په دې ډاډه يم، خو که څه پېښه وشي ؟که شهزادګۍ ماريا هغې ته ووايي، هغه موسکه شي او ځواب ورکړي:څه عجيبه ده ! هغه هرو مرو تيروتلې ده. ايا هغه په دې نه پوهېږي چې هغه يو سړی، هغه يو ساده سړی دی او زه ؟او زه چوربل ډول، خورا لوړه...

يوازې دغه شک و چې د پيير زړه يې زوراوه، هغه هيڅ لارې چارې هم نه سنجولې.

هغه ته دغه رارسېدونکې نیکمرغي داسې نه منونکې برېښېده چې که کومه پېښه شوې وای، ده به نو رپه ژوند کې بل کوم ارمان نه لرلای او هرڅه پای ته رسېدل.

پېیر په خپل ځان کې، د هغه له خوښۍ نه ډک ناڅاپه لېونتوب زغم نه لیده چې پر ده راخور شوی و.

د هغه لپاره دژوند ټول مفهوم ، نه یوازې دده لپاره بلکې د ټولې نړۍ لپاره ، ده ته د هغې په مینه او له ده سره د هغې په ممکنه مینه کې برېښېده. کله به هغه ته داسې برېښېده چې ټول خلک لکه دده په شان بختور دي، خو هغوی هڅه کوي خپله دغه بختورتیا له ده نه پټه کړي او داسې وښیي چې هغوی په نورو چارو بوخت دي. هغه په هره کلمه او هره خوځېدا کې د خپلې نیکمرغۍ نښې لیدلې. هغه زیاتره وخت له ده سره مخامخ کېدونکي خلک، په ځانګړو حالاتو کې، په خپل معنی لرونکې او له رازه ډکې خواخوږۍ او په خپلو نیکمرغو کتو او موسکاوو حیرانول. خو کله به چې هغه په دې پوه چې کېدای شي خلک دده له نیکمرغۍ نه خبر نه وي، دزړه له کومې به یې پر هغو زړه خوږېده، او په یو ډول نه یو ډول یې هڅه کوله هغوی په دې پوه کړي ، پرهغو شیانو چې دوی پر اخته دي، چور بې معنی، پوچ او دوې پاملرنې وړتیا نه لري.

کله به که هغه ته د کومې چارې د منلو وړاندیز کېده او یا به د هغه تر مخې د ټولنیزو دولتي چارو یا جګړې په اړه خبرې اترې کېدې او به یا یې ورته ویل چې د خلکو نیکمرغي ددغه یا هغه کار سرته رسولو پورې اړه لري. هغه به په یوې لنډې زړه راښکوونکې موسکا هغه ته غوږ و. داسې خبرې او ټوکې به یې وکړې چې له ده سره غږېدونکي خلک به یې حیران کړل، خو هم هغه خلک چې ده یې تصور کاوه چې

دژوند په رښتني معنی یعنې دده په احساس پوه شوي او هم هغه بدمرغه خلک چې ګواکې ده تصور کاوه چې دده احساس نه درک کوي، ټول خلک په دغه زماني پړاو کې د هغه ځلېدونکي احساس په رڼا کې چې دده په ګوګل کې ځلېده، دده له هرډول هڅونه پرته ، له ده سره په هر ځل مخامخ کېدو کې، له خورا غوره انساني او زړه راښکوونکو ښېګڼو نه پرته بل څه نه لیدل.

د خپلې خدای بښلې ښځې د کاغذونو او اسنادو د کتو په لړ کې به د هغې یاد او تصور، په ده کې هېڅ ډول احساس نه اپاراوه. خو ده په دې افسوس کاوه چې ، هغه پرته له دې نه چې له دغو نیکمرغیو نه چې دی یې اوس لري، څهووینې او وڅکي، له دې دنیا نه سترګې پټې کړې.

سردار واسیلي چې دلوړې چارې او د هغه په ویاړ د ښبانونو د ترلاسه کولو له امله اوس خورا مغرور شوی و، دده تر پامه یو د زړه خوږی، مهربان او خورا بوډا بربښېده.

پېیر وروسته زیاتره وخت دغه د لېونی نیکمرغی وختونه رایادول، ټول قضاوتونه چې په دغه موده کې ده د خلکو او پېښو په اړه کړي وو ، دتل لپاره دده په ذهن کې پاتې او لا تر اوسه یې باور پرې درلود.

هغه وروسته یوازې د پېښو او شیانو په اړه د خپل دغه وخت له عقایدو نه پېښمانه، نه شو بلکې برعکس هر وخت چې به یې په زړه کې د چا ، یا دڅه شي په اړه کوم شک پیدا شو ، د خپل همدغه نیکمرغه لېونتوب وخت نظریاتو ته به یې مخه کړه او هغه به تل برحقه او رښتیا را ووتې. هغه به له ځانسره ویل:

- کېدای شي هغه وخت به زه عجیب او د خندا وړ بربښېدم ، خو زه

هغه وخت داسې لېوني او باځاري نه وم لکه چې بربښېده ، بلکې برعکس هغه شېبه تر بل هر وخته خورا ځيرک ، هوښيار او منظم وم. په هر هغه څه پوهېدم چې په ژوند کې د پوهېدو وړ و ، نو ځکه زه نيکمرغه وم.

د پيير لېونتوب او باځاروالی په دې کې و چې هغه د پخوا په څېر او س د خلکو د ګرانښت لپاره له هغو نه د ځانګړو دلايلو د درلودلو چې ده د خلکو ښېګڼې ګڼلې، هيله نه کوله. ځکه ميني د ده زړه ډک کړی و. ده له خلکو سره پرته له کوم لامله مينه کوله او له هغو سره به يې د مينې لپاره ځانګړې ځانګړتياوې پيدا کولې.

۲۰

د تر پېير د تګه وروسته ، په هماغه ماښام ناتاشا له خوښۍ په ډکې ، خوملنډو سره مل موسکا شهزادګۍ ماريا ته وويل چې پېير په رښتيا ، رښتيا له دې لنډې کرېټ او دې تازه جوړ شويو څڼو سره داسې برېښې چې، همدا اوس له حمامه راوتلی وي.

له هماغې شېبې نه ، د ناتاشا په ګوګل کې يو پټ ، دې ته هم نا آشنا او نه ايلېدونکی څه راويښ شوی و. د هغې هرڅه: بشره ، تګ ، کاته او غلچک . آواز او هرڅه هرڅه ناڅاپه بدل شول. پرته له هغه چې ده خپله هيله لرلای، يو شور او ژورې لېوالتيا د هغه په ګوګل کې غوغا جوړه کړه. او غوښتل يې چې دا خپلو ارمانو ته ورسېږي. ناتاشا له هماغې لومړې شپې نه ګواکې ټول هغه څه هېر کړي چې په دې تير شوي وو. هغې تر اوسه پورې آن يو وار هم له خپل حاله شکايت ونه کړ. يوه خبره يې هم د خپل تير ژوند په اړه ونه ويله او نورې له دې ويره نه درلوده چې د خپل راتلونکي ژوند لپاره د خوښۍ نه ډکې تګلارې جوړې کړي. هغه د پېير په اړه لږه غږېدله، خو کله به چې شهزادګۍ ماريا د هغه يادونه وکړه، د هغې په سترګو کې به ويده شوې ځلا بيا راوځلېده او شونډې به يې په يوې عجيبې موسکا سره راغوټې شوې.

په ناتاشې کې راغلی بدلون، په لومړي سر کې شهزادګۍ ماريا حيرانوله، خو کله چې د هغه په معنی پوه شوه، دغه بدلون د هغې رخه راپاروله. شهزادګۍ ماريا به چې کله يوازې وه، په دې اړه به يې فکر کاوه او ويل به يې:

- ايا زما ورور هغې ته داسې لږ ګران و چې کولای شي، داسې ژر يې هېر کړي؟

کله به چې له ناتاشې سره وه، نه به له هغې خوابدې کېده او نه به يې ملامتوله. په ناتاشې کې د ژوند راويښ شوی شور، داسې لمسوونکی او د هغې د الهام لپاره هم داسې ناڅاپي و چې شهزادګۍ ماريا، دناتاشې په مخ کې داسې انګېرله چې آن هغه په زړه کې هم د هغې د ملامتولو حق نه لري.

ناتاشا په داسې بشپړه او دزړه له کومې ددغه احساس څپو ته ځان سپارلی و چې دغم پای ته رسېدل او دخوښۍ اونيکمرغۍ رارسېدل يې نه پټول.

کله چې شهزادګۍ ماريا له پيير سره د شپنۍ خبرو اترو او زړه خوالې نه راستنه شوه، هغه يې د کوټې په درشل کې وليده.

ناتاشې تکرار کړه:

-هغه وويل، هغه وويل.

د هغې پر څېرې د غم او زاريو سره مل خوښي او خوشالي راخوره وه.

- ما غوښتل چې د دروازې تر شا غوږ ونيسم، خوزه پوهېدم چې ته به هرڅه راته وايې.

هرڅو مره به چې شهزادګۍ ماريا، دناتاشې کتل ځانته نه

پوهېدونکي او اغيزمن ګڼل.

په هماغه اندازه به د شهزادګۍ ماريا لپاره دناتاشې کتل نه پوهېدونکي او اغيزمن و، هر څومره چې د هغې هيجان او ګبنې د زړه خوږي واى. بيا د ناتاشاخبرې په پيل کې د شهزادګۍ ماريا لپاره له سپکاويه کې او زورونکې برېښېدې. هغې ته يې وروور او له ناتاشې سره د هغه مينه ورياديده.

شهزادګۍ ماريا په زړه کې وويل:

-نو، څه کېداى شي؟ هغه بله چاره نه لري.

په غمرلي او څه تريو غوندې تندى يې ټول هغه څه ناتاشې ته وويل چې پېير دې ته ويلي و.

ناتاشې چې پترزبورګ ته د پېير د تګ واوريدل، هکه حيرانه شوله.

داسې چې ګواکې سر يې نه پرې خلاصېږي، ناتاشې تکراه کړه:

-پتربورګ؟

خو همداسې د شهزادګۍ ماريا غمرلې بشرې ته ځڅيره شوه، د هغې ددغه غم د لامل احساس او تصور، ناڅاپه آرامه کړه، په ژړا شوه او وې ويل:

- ماريا! رازده کړه، څه وکړم؟ ډارېږم کوم حماقت ونه کړم. هر هغه چې ته راته ووايې، هغه به کوم، ماته يې رازده کړه.

- تاته هغه ګران دى؟

ناتاشې په پسېدو پسېدو وويل:

- هو !

شهزادګۍ ماريا له خوشالۍ د ناتاشې د همدې خوښۍ له امله ، هغه ښښلې وه او وې ويل:

-نو ژاړې ولې ؟ زه ستا په نيکمرغۍ نيکمرغه يم.

-دا خو داسې ژر نه کېږي. خو يو وخت نه يو وخت به دې ارمان ته ورسېږي. ته تصور کولای شي ، هغه نيکمرغي چې زه د هغه ښځه واوسم او ته له نيکولای سره واده وکړې.

- ناتاشې ! ما له تا نه هيله وکړه چې په دې اړه مه غږيږه ، مونږ به د تا په اړه غږېږو.

هغوی خاموشه شولې.

ناتاشې ناڅاپه وويل:

- خو پترزبورګ د څه لپاره ؟

او په خپله يې ببرته ځانته ځواب ورکړ:

- نه، نه، دا بايد همداسې وي.. کنه ماريا ؟ دا بايد همداسې وي.

پایلیزه (وروستیزه)

۱

له ۱۸۱۲ کاله ، او ه کاله تیر شول. د اروپا د سمندرګي تاریخي یاغي ځپې په خپلو ځنډوکې پرېوتې ، و د هغه ځې آرامه شوې، خو هغه مرموزه قوتونه چې د تاریخ د غه یاغي ځپې یعنې بشري پرګنې خوځوي (مرموزې ځکه نومول شوي چې د هغو د خوځون او لمسون قوانین موږ ته ناپېژندل شوي پاتې دي). همدغه شان دوام لري.

سره له هغه چې د دغه تاریخي سمندر ځپې ظاهرآ ناخوځېدونکې برېښېده ، خو ولسي پرګنې په پرله پسې ، د وخت د خوځون په څېر همدغه شان په خوځون کې وې.

د وګړو بېلې بېلې ډلې جوړېدې، خوریدې او د دولتونو د جوړېدو او پرزیدو او د خلکو د بیا ځای پر ځای کېدو ، لاملونه رامنځ ته کېدل.

تاریخي سمندرګی د پخوا په شان نور له یوه ساحله بل ته نه خوځېده ، هغه په تل کې ځپې وهلې. تاریخي څېرې له دغو ځپو سره له یوې غاړې نه بلې ته وړل کېدې او داسې برېښېده چې د غه ځپې اوس پر یو ځای راچورلېږي.

تاریخي مشرانو چې پخوا د پوځونو مشري کوله او په خپلو فرمانونویې د جګړو د پیل، د پوځونو د قوماندې او دولسونو د خوځون استازیتوب کاوه، اوس په سیاسي غورځنګونو او دیپلوماتي روغو ، د تړونونو په منلو او د قوانینو په جوړلو د خلکو لاربنوونه کوله.

تاریخ لیکونکي د تاریخي شخصیتونو دغه کړه د ارتجاع په نامه نوموي.

تاریخ لیکونکي چې د دغو تاریخي شخصیتونو د کړو په تفسیر کې

خپله هغوی ، ددغې ارتجاع لامل ګڼې او پر هغو قضاوت کوي ، د هغه وخت پرتهولو پېژندل شویو څېرو ، له الکساندر نیولې بیا تر ناپلیون پورې او بیا تر مېرمن ستایلې، او تر هغه وروسته ، تر فیتیې، شیلینګه، فاخته او شاتوبریانه پورې تول او تول خورا سخت زړې قضاوت ته رابلل کېږي. او ددغې ارتجاع په وړاندې د دریدو او له هغې نه د ملاتړ له امله یا برائت اخلي او یا تورنېږي.

د دوی دلیکنې له مخې روسیه هم په دغه تاریخي پړاو کې له ارتجاع نه بې برخې پاتې نه شوه. د دوی په وینا ددغو پېښو تر تهولو ستر ګنهګار لومړی الکساندر و. هماغه الکساندر چې د دوی د قضاوت له مخې، په روسیه کې دلیبرالیزم ، ریفورم او د مشروطه غوښتنې سرچینه او ددغه هېواد ژغورونکی و.

د اوسنۍ روسیې په ادبیاتو کې، د ښوونځیو له زده کوونکو نیولې بیا تر تاریخ پوهانو او تاریخي لیکوونکو پورې به داسې یو څوک پیدا نه شي چې لومړی الکساندر د خپلې پادشاهۍ په وخت کې د هغه دناوړه کړو وړو له امله و نه غندي.

هغه باید داسې کړي وای، هغسې یې کړي وای او داسې هسې، په دې برخه کې هغه ښه وکړل او هلته یې سادګی او حماقت، د خپلې پادشاهۍ په پیل او د۱۸۱۲ کال په اوږدو کې یې کړو وړه او پریکړې ښې، خو په پولند کې داساسي قانون جوړول، د سپېڅلي تړون منل او ارکیچییوف ته د واک سپارل د ګولیڅین ملاتړ ، د شیشکوف او فوتیوس ستاینه او پالنه او هغو د عرفاني اند ښښو ملاتړ ، هغه ناوړې چارې وې چې د هغه دنورو ناوړه چارو لکه د جګړې لومړیو کرښو ته له تګه نیولې بیا د سیمونوفسکي د غونډ تر ړنګولو پورې ، تول تول غندي او ملامت یې ګڼي.

د هغو ملامتیو او تورونو د لیکلو لپاره لسګونې پاڼې په کار دي چې مورخین یې د هغه معنویت پر بنسټ چې ګواکې بشریت دوی ته وربښلي او دلومړي الکساندر لخوا ترسره شوي دي.

دغه تورونه او ملامتیۍ څه دي؟

دا هماغه چارې دي چې لومړي الکساندر ترسره کړي او مورخین هغه، د هغه ویاړمنې چارې ګڼي.

د پادشاهۍ مشروط کول د ناپلیون په وړاندې دریدل، په ۱۸۱۲ او په ۱۸۱۳ کلونو کې جګړو، د هغه کړه وړه، او نور نور (د هغه د ژوند بنسوونکو او روزنیزو ځانګړتیاو او د هغه بیولوژیکي جوړښت، هو کې! چې د هغه شخصیت یې جوړ کړی دی) پوره اړه نه لري.

هو کې! د هغه، د هغو ناوړو کړو له امله چې مورخین هغه ناوړه ګڼي، لکه (د سپېڅلي تړون منل، ، دلهستان اساسي قانون او د شلمو کلونو ارتجاع) ټول یوه سرچینه نه لري؟ د دغو ملامتیو او تورونو سرچینه چېرې او په څه کې ده؟ د دغو تورنو او نیوکو بنسټ دا دی چې د لومړي الکساندر په څېر یو تاریخي شخصیت چې په بشري نړۍ کې تر ټولو نه د زیات واک خاوند او د ځلا او پرتم په غوره دریځ ولاړ و، تر سختو دوکمارۍ او ناوړه نیوکو لاندې راغلی، تهمتونه پرې شوي، غوره مالۍ او د هغه پر وړاندې بې سارې درناوی چې تل له واک سره مل دی. دده پر وړاندې ترسره شوي، هغه څوک و چې د ژوند په ټولو شېبو کې یې د اروپا د ټولو ملامتیۍ او مسوولیت دروند پېټی پر اوږو اخیستی و.

هغه (الکساندر) نه دچا د خیال تخلیق او نه کومه افسانه، بلکې هغه د بل هر سړي په شان د خپلو عادتونو، خیالونو، پریشانیو سره، د

ښکلاوو، رحم او لېوالتيا خاوند سړی و. د هغه مخالفيو هغه د انساني حرمت په نه درلودلو او بې رحمۍ تورناوه. پنځوس کاله پخوا د بشري توان په اړه هغه نظريات نه لرل، چې نن يې هغه اسناد لري، چې د زلمتيوب ټول ژوند په هغه لګيا دي. يعنې کتابونه يې لوستي، درس يې ورکړی او بيا يې دغه کتابونه او درسونه په يوه کتابچګوټې کې دځان لپاره ليکلي دي.

خو که داسې تصور وکړو که الکساندر پنځوس کاله پخوا هغه دبشري ټولنې په اړه، تيروتلي ، داتصور هم بايد وکړو د هغو تاريخ ليکونکو حکم چې اوس يې دلومړي الکساندر په اړه کوي ، تر يو څو مودې وروسته ، هماغه شان تيروتنه وبلل شي لکه دبشري خير په اړه چې اوس د الکساندر کړه تيروتنه بلل کېږي.

که دتاريخ بهير ته په ځير وګورو ، دغه نظر ځکه طبيعي بريښي چې د هرکال او يا دبل هر نوي ليکوال په پيدا کېدو سره د بشر د خير په اړه، غوره څرګندونې بدلېږي. دا په دې معنی ، هر څه چې نن دبشر خير ګڼل کېږي، لس کاله وروسته به هغه کېدای شي شر وګڼل شي.

ددې ترڅنګ پر يو مهال او په يو وخت کې دخير او شر نظريات کېدای شي، خورا يو له بل سره توپير ولري. ځېنې مورخين د پولند لپاره داساسي قانون جوړول او له سپېڅلي تړونه دالکساندر ملاتړ د هغه ښېګڼې او چوپړ بولي او ځېنې بيا هغه د سزار وړ تيروتنه ګڼي.

د الکساندر او ناپليون دکارونو په اړه موږ نه شو کولای ووايو چې له پلوه ګټور او له کوم پلوه هغه ناګټور او يا نه شو کولای چې ووايو دڅه لپاره هغه ګټور وو او په کوم دليل تاواني دي. که دچا، د کوم چا کړه وړه نه خوښېږي او يا يې يوازې په دې نه خوښېږي چې د هغه د پوهې کچه د خير د پوهېدنې له کچې سره اړخ نه لګوي، ښايي په ١٨١٢

کال کې تر ټولو غوره کار په مسکو کې زما د پلارنۍ مېنې روغ پاتې کېدل و، یا د پولند آزادي یا د روسي پوځ ویاړ یا د پترزبورګ یا بل هرپوهنتون آبادي او غوړېدل، یا د پولند آزادي، یا د روسي پرتم، یا په اروپا کې د قوتونو انډول، یا په اروپا کې د علومو د بهیر رنسانس او پر مختګ، خو زه باید اعتراف وکړم چې د هر تاریخي شخصیت کړه وړه، له دغو ټولو موخو نه پرته، نورې موخې چې زما ذهن د هغو له پېژندنې عاجز دی، هم لري.

که داسې تصور وکړو که دغه د پوهې په نامه، نومول شوې څه، وکولای شي دغه ټولې بېلابېلې او مخالفې ډلې سره پخلا او د تاریخي پېښو او شخصیتونو کړو وړو لپاره یو ځانګړې او نه بدلېدونکې تله غوره کړي.

که دا ومنو، که الکساندر واک لرلای او دغه چارې یې ټولې. په بل ډول سرته رسولې وای.

که دا ومنو که هغه، د هغو کسانو په لارښوونه چې دی یې تورناوه، هغه کسان چې تصور کوي د انسانیت له وروستي ارمانه باخبره دي، خپله کړنلاره د ملیت، ازادۍ او یووالي او پرمختګ په نامه (چې د دوی لپاره تر دې غوره څه نه شته) دی به یې بیا هم ملامت ګاڼه. که دا ومنو چې دغه شان کړنلاره، کېدونکې او الکساندر هغه منلې وای، نو هغو کسانو ته به څه پاتې شوي وای چې د هغه وخت د دولت د کړو وړو په وړاندې دریدلي وو، هغه کړه وړه چې د ننني تاریخ لیکونکو په اند ښه او ګټور و؟ دغه کړه وړه به چور نه و، ژوند به نه و او هېڅ به نه و.

که دا ومنو چې عقل د ژوند لارښوونه وکړي، نو بیا د ژوند امکان له مینځه ځي.

۲

که د مورخینو په څېر دا ومنو چې ستر انسانان بشري ټولنه د سترو ارمانونو: د ساري په توګه د روسيې يا فرانسې سترواليې، په اروپا کې دقواوو انډول، يا د انقلابي اندېښنو خپرونه ، يا ټوليز پرمختګ او يا بل هر ارمان پلو بدرګه کوي. په دغه شان يو حالت کې نه شو کولای د تاریخي پېښنو بهېر د تصادف او نبوغ له مفاهیمو پرته وسپړلای شو.

که د اوسنۍ پېړۍ د اروپايي جګړو د پيل موخه د روسيې سترواليې و ، دغه ارمان د ټولو مخکنيو جګړو له پېښندو او په هغه کې د نورو ځمکو دلاندې کولو پرته ترسره کېدای شوه. که دغه ارمان دفرانسې سترواليې و ، دغه ارمان بې انقلابه او دامپراتورۍ له جوړولو ، دتوپکو او ټوپونو له کاروني پرته ترسره کېدای شو ، که موخه د کوم ارمان خپرول و ، هغه به د پوځ له کاروني پرته د کتابونو په مرسته او ژر تر سره شوی وای.

ارمانونو ته د رسېدو لپاره ، دانسانانو له وژلو او د هغو دښتمنيو دتالان او سوځولو پرته په خورا سادګۍ نورې اغيزمنې لارې موندای شو.

دا ولې داسې او نه په دې ډول پېښ شول ؟ دا ځکه چې همداسې پېښ شول. تاريخ وايي:

- تصادف شرايط رامنځ ته کوي او نبوغ له هغه ګټه اخلي.

خو تصادف څه شي دی ؟ او نبوغ څه ته وايي ؟ د تصادف او نبوغ کلمات ، دهېڅ هغه شي معنی نه لري چې په رښتيا شته دي ، نو له دې کبله د هغه ځانګړې پېژندنه هم نه شته. دغه کلمات يوازې د پېښنو

دتاکلې کچې څرګندونه کوي. زه په دې نه پوهېږم چې دا يا هغه پېښه ولې پېښېږي ؟ فکر کوم چې په هغې پوهېدای هم نه شم، نو ځکه وايم چې دا تصادفي ده. يو قوت او واک وينم چې ديوې پېښې او چارې لامل دی چې دانسان له توانه لوړ دی. په دې نه پوهېږم چې دا څنګه ترسره شو ، نو هغه ته وايم:

-نبوغ.

ديوې ډلې پسو لپاره، هغه پسه چې هر ماښام شپون ، په يوه جلا ځای کې، جلا کوي، هغه ته ځانګړي خواړه او واښه ورکوي، او تر نورو دوه برابره څورببږي، هرو مرو بايد نابغه وبرېښېږي.

نور پسونه ددغه پسه دغه حالت چې هره شپه نه په ټوليز آخور کې، بلکې په ځانګړي اخور کې واښه او دانې ورکول کېږي، ګوري، وايي چې دا به هماغه پسه وي چې تر نورو نه، دغوړې او نازکې غوښې دلرلو له امله به حلالېږي (وژل کېږي). نور به نو د نورو پسونو نبوغ او دناڅاپي پېښنو تر منځ ځانګړو اړيکو ته پام کېږي.

خو دا به بس وي که دغه پسونه له خپلو دغو خيالونو لاس پر سر شي چې دوی ته ټولې ورپېښې پېښې ، ددوی د هغو ارمانونو د لاس ته راوړلو لپاره دي چې د دوی په پسيزه تصور کې ځايېږي.

د دوی لپاره دا بس دي، که هغوی ومني چې پر دوی ټولې راغلې پېښې د هغو ارمانونو لپاره دي چې د دوی له تصوره بهر دي، نو ددوی به په هماغه شېبه سر خلاص شي چې په ښه پالل شوي پسه راغلې پېښې تصادفي نه دي او دوی به بيا د تصادف او نبوغ په اړه فکر نه کوي.

که موږ يوازې له نېږدې اهدافو نه لاس په سر شو او دا ومنو چې د موخو پای موږ ته څرګند نه دی، نو هغه وخت به موږ ته د تاريخ د

شخصیتونو د کړو منطق او د هغو د اجنداو تناقض څرګند شي. او د هغو پېښو د پېښېدو لاملونه به موږ ته په ډاګه شي چې انساني امکاناتو او د هغو له کړو سره اړیکي نه لري. او دغه وخت به پوه شو چې د تصادف او نبوغ کلماتو ته اړتیا نه لرو.

یوازې دا خبره به زموږ لپاره بس وي که وو ایو چې د اروپا د خلکو د نا آرامۍ او اله ګولې لاملونه موږ ته څرګند نه دي او هغه یوازیني څه چې موږ ته څرګند دي، هغه رښتیني پېښې، وژنې او تالانونه وو چې د لومړي ځل لپاره له فرانسې نه پیل او بیا یې په ایتالیا ، افریقا ، پروس، اتریش، هسپانیا او روسیې کې دوام پیدا کړ. او له لودیزه ختیځ ته او بیا له ختیځه ، لودیز ته، د پرګنو ستر خوځون د دغو خونړیو پېښو موخه ده.

موږ ته، نه یوازې نه ښایي چې د ناپلیون او الکساندر په شخصیتونو کې کوم نبوغ ولټوو بلکې هغوی هم باید د دغو نورو ساده خلکو په شان خلک وګڼو. نور به موږ نه یوازې دې ته اړ وزو چې د هغو کمکیو پېښو له برکته چې دغه کسان یې په مخورو څېرو بدل کړي دي، تصادفي وګڼو بلکې دا به راته څرګنده شي چې همدا کمکۍ پېښې باید هرو مرو پېښې شوې وای.

همدا چې موږ د وروستۍ موخې نه لاس پر سر شو، دا به په ډاګه راته څرګنده شي، هماغه شان چې د ګل او د هغه د دانو تر منځ د شنیلیو د طبعیت له مخې، بل هېڅ شي د ګل او دانې په کچه ، هغې ګیاه ته چې دغه ګل ترې راز ېږي ، نېږدې نه دي، په همدې کچه په هېڅ ډول دا امکان نه لري چې بل دوه تنه د هغو د ټولو ځانګړتیاوو او توان سره تصور کړای شو ، لکه دغه دوه تنه: الکساندر او ناپلیون چې د خپلې دغې ونډې لپاره په دغه وخت کې غوره شوې دي.

۳

د هغو پېښو اساسي ماهیت چې د اوسنۍ پېړۍ په پیل کې په اروپا کې پیل شوې وې، د اروپا د بېلابېلو هېوادونو د خلکو هغه ډله ایزه خوځون و چې له لودیزه، ختیځ ته او بیا له ختیځه لودیز ته پیل شو. ددغه لومړني خوځون لمسون له لودیزه ختیځ ته یرغل و. ددې لپاره چې دلودیز خلک وکولای شي، ختیځ ته، تر مسکو پورې هغه شان چې ښايي خوځون وکړي، دې کړو ته یې اړتیا لیدله:

۱- په داسې پوځي ډلو کې سره یو شي چې د بهرنیو ختیځو پوځي ډلو د ټکر زغم ولرلای شي.

۲- له خپلو ټولو عادتونو او دود دستوره لاس پر سر شي.

۳- د خپل دغه پوځي یرغل په موده کې داسې یو مشر ولري چې هغه دځان او د دوی لپاره ددغه لښکر دوکې، شوکې، تالان او وژنې برحق وګڼي.

۴-د فرانسې د انقلاب له پیله، هغه د واک پخوانۍ ډله چې واک یې خورا کمزوری شوی و، له منځه ځي. پخواني عادتونه او دود دستور ورکېږي او کرار کرار نوې ډله په نوې کچه راپیدا او نوې عادتونه او دودونه رامنځ ته کېږي او ددې لپاره چې د نوي رامنځ ته کېدونکي واک مشري په غاړه واخلي، باید نوی مشر پیدا شي.

یو بې عقیدې سړی چې نه یې کوم دود مانه، نه دستور، نه یې نوم درلود، نه پېژند ګلوي او آن فرانسوی هم نه و او داسې ښکاریده چې دکوم عجیب تصادف له مخې، د هغو ډلو په منځ کې چې هغه وخت یې فرانسه له الو ګولو او بغاوتونو سره مخامخ کړې وه، ځانته لاره پیدا

کړي او پرته له هغه چې د هغو ډلو له کومې یوې سره ملګرتیا وکړي ، ځان لوړ او غوره دریځ ته رسوي. د ملګرو ناپوهي، د سیالانو ناتواني او سپکاوی رښتیا ډوله دروغ او د دغه سړي بې ساري ځانستاینې او بې ځایه غرور دی د پوځ تر ټولو ستري مشرۍ ته ورساوه.

د ایتالیا د سرتیرو غوره جوړښت او زړورتیا ، له مخالفینو سره له نښتو نه سرغړونه، بې ځایه سربښندنه او ځانستاینه او پر ځان هسې ډاډ ، له هر څه نه زیات پوځي ویاړ ورپه برخه کړ. دغه راز بې شماره تش په نوم تصادفونو ، هرچېرې او هرځای ډېره پېیرزوینه پرې وکړه.

د فرانسوي چارواکو خواخوږي د هغه په ګټه تمامېږي. د خپلې لارې د بدلون لپاره یې هڅې کوم ځای ته ونه رسېدې او د روسیې د امپراتورۍ ، په خپل پوځ کې د هغه وړاندیزونه ونه منل. ! په ۱۷۹۴ کال کې چې ناپلیون یو ناپېژندل شوی برېدګی و ، د روسیې په پوځ کې یې د خدمت لپوالتیا او هیله څرګنده کړې وه) په ترکي پوځ کې هم ده ته کار پیدا نه شو. د ایتالیا د جګړو په موده کې هم څو واره له مرګ او وژلو سره مخامخ کېږي او هر وار په ناڅاپي توګه ژغورل کېږي.

روسي پوځ، هماغه پوځ و چې کولای شي ، بیا دده ویاړ راوپرځوي. د ډولا ډول دیپلوماتیکي نزاکتونو له امله تر هغو چې هغه په اروپا کې دی، دغه پوځ له هغه سره ، له جګړې نه ډډه کوي.

له ایتالیا نه دراستنېدو په وخت کې د پاریس حکومت، داسې راپرزونکی وي چې هرڅوک پرې واکمن شي، هرو مرو له مرګ سره مخامخ کېږي. له دغه ګواښمن دریځ نه د ژغورنې لار په خپل سر د هغه لپاره پرانستل کېږي. هغه بې معنی او بې دلیله حالت ، یوازیني ، هغه حالت ته ورته دی چې یوازې په افریقا کې تجربې کېږي. بیا هماغه خبره چې تصادف نومېږي، له ده سره مرسته کوي. نه ایلیدونکې مالتا چې

لاندې کول یې تر هغه پورې ناشوني بريښېده، له يوې ډزې پرته تسلېمېږي.

تر ټولو بې نظمه ننښته، پوره بري ته رسېږي. د دښمن سمندري پوځ چې د چا يوې ببډې ته لاره نه ورکوله، د هغه ټول پوځ ته لاره پرېږدي. په افريقاکې پر ولس او بې وسلو خلکو بې شمېره ستم، ناروا وې او پوځي جنايتونه تر سره کېږي. د دغو جنایاتو کړونکي، په تيره بيا د هغو مشران ځان ته ډاډ ورکوي چې د دوی کړه خورا ښه او ويارمن او د مقدوني اسکندر کړو ته ورته او خورا ښه دي.

هغه خيال چې د غه سړي د ځان لپاره جوړ کړی و، يعنې هغه لويو الی او وياړ چې ظلم يې، ظلم نه ګڼه، په خيانت يې وياړ کاوه او خپل کړه بې آسماني الهام باله، دا ټول هغه څه و چې دده او دده د ملګرو لپاره د الهام سرچينه وو، په افريقا کې جوړېدل. هر هغه چاره به چې ده کوله، په بري به پای ته رسېده. له طاعونه روغ راووت. بې رحمه وژل، هغه ګناه نه ګڼله. له افريقانه، په بې باکۍ، بې احتیاطۍ او بې علته راوتل او هلته بد مرغۍ ته د خپلو ملګرو پرېښودل، دده لپاره غوره خدمت ګڼل کېږي. او هم د دښمن سمندري پوځ له سمندره د هغه د تيريدو مخنوی نه کوي. د خپلو جنايتونو له دريځه هغه سرسام شوی، په مستۍ کې ډوب، د خپلې دغه ناوړه ونډې د سرته رسولو لپاره بې له کومې موخې پاريس ته رسېږي، د هغه جمهوري حکومت دريځ چې يو کال پخوا يې کولی شو، دغه سړی ووژني، اوس چور راپرزيدلی دی او يو ازاد سړی کولی شي د ګوندي پرو او جنبو په مرسته واک ته ورسېږي.

هغه هېڅ کومه کړنلاره نه لري. که څه هم له هرڅه ډارېږي، خو بيا هم هر ګوندي (حزبي) پسې دی او غواړي مرسته ورسره وکړي.

هغه يوازينى څوک دى چې په ايتاليا او مصر کې يې ځانته پر لوړوالى او وياړ ورپه برخه کولو سره ، په خپلو لېونو خيالونو ، په خيانت او سپين سترګۍ ، په خپلو رښتين ډوله دروغو ، هر هغه چې دغه ناوړتيا او بل هرڅه چې کوي، برحقه وښيي.

هغه، هغه دريغ ته په کار دى چې ده ته سترګه په لاره دى، نوځکه د هغه له خوښۍ پرته، سره له هغه چې نه کوم تکل لري، نه کومه تګلاره، سره له هغه چې خورا تيروتنې کوي، هغه يوې لويې ډوکې ته ورکشول کېږي. هغه دوکه چې د واک دلاندې کولو موخه لري او دا دوکه دبري په لور درومي.

هغه په زوره د حکومت غونډې ته ورپورې وهل کېږي(د ۱۷۹۵-۱۷۹۹ کالو تر منځ يوه ۵ کسيزه ډله واک تر لاسه کوي) هغه له دې ډارېږي ، د تېښتې هڅه کوي، ځان مړ اچوي، په دې پلمه چې ګواکې بېسده شوى، لوېږي، اپلتې غړوي، هغه اپلتې چې دتباهۍ نښې ښيي، خو دفرانسې د واک مشري، هغه کسان چې تر دې مخکې مغرور او سرکشه وو ، داسې وانګېرله چې ددوې وخت پاى ته رسېدلى دى ، تر ده لا زيات ګېنګۍ اخېستي دي. هغه څه چې بايد دواک د ژغورنې او د هغه دنابودۍ لپاره وو ايي، هغه نه وايي.

تصادف، په ميليونو تصادفات او ټولو خلکو ګواکې خوښه سره کړې ده چې دغه واک مني.

بې شمېره تصادفات وو چې د هغه وخت دفرانسې حکومت د هغه واک ته غاړه کېږدي. دغه تصادف (دروسيې ټولواک) لومړى پاول (۱۸۰۱-۱۷۹۴) هم دې ته اړوي چې هغه په رسميت وپېژني. هغه تصادف چې دده په وړاندې دوکې جوړوي، دغه دوکې نه يوازې دى نه راپرزوي بلکې د هغه د واک ټېنګېدو ته ګټه رسوي. تصادف دى چې شهزاده ده

ته سپاري او دی هغه وژني او همدا چاره تر ټولو زیات خلک دې ته اړوي چې دا ومني، چې هغه (ناپلیون) تر ټولو واکمن دی او برحقه یې وګڼي.

دا تصادفي کار دی چې دی تکل کوي خپل پوځ د انګلستان پلو قومانده کړي، خو که دغه کار شوی وای، دده د تالا والا کېدو به سبب شوی وای، خو هېڅکله دا کار نه کوي. هغه تصادفاً خپل پوځ د ماک او اتریش پلو قومانده کوي. هغوی هم بې له نښتې ده ته تسلیمېږي. تصادف او نبوغ د استرلیغ په جګړه کې ده ته بری ور په برخه کوي. او تصادف دی، چې نه یوازې فرانسویان بلکې ټوله اروپا له انګلستانه پرته چې په دې پېښو کې ګډون نه کوي، ټوله اروپا، د هغه د ټولو جنایاتو او له هغه نه کرکې سره سره، دده هغه واک چې ده خپله ځانته ورکړي، په رسمیت پېژني. د هغه د خوښې ستروالي او ویاړ چې خلکو ته ولې غوره او معقول برېښي، د هغه د شان وړ ګڼي.

دلو دیز قوتونه، داسې چې ګواکې هغوی مخکې له مخکې دې چارو ته دآزاماینو لپاره چمتوالی نیسي، په څو پړاونو کې د ۱۸۰۵، ۱۸۰۷-۱۸۰۶ او ۱۸۰۹ کلونو په اوږدو کې د ختیځ پلو ورودانګي، درومي او پرله پسې خپل واک ټینګوي او خپل شمېر زیاتوي.

پر ۱۸۱۱ کال په فرانسې کې جوړ شوی پوځ د مرکزي اروپا د سرتیرو په ملتیا یو ستر قوت رامنځ ته کوي. ددغو خلکو په زیاتېدو سره، د هغه چا لېوالتیا او تنده زیاتېږي چې ددغه پوځ مشري کوي.

دلسو کالو په اوږدو کې چې ددغه خوځون لپاره چمتوالی روان و، دغه سړی د اروپا له ټولو اکمنانو سره اړیکې ټینګ کړل. دنړۍ واکمنان چې ځان ورته بیواکه برېښي، د ناپلیون ددغه بې معنی، ویاړمن او ستر ارمان په وړاندې، بل ارمان نه لري، هغه ته په نېږدې

کېدو او خدمت کولو کې يو تر بله وړاندې درومي. د پروس پاچا، د هغه دخواخوږي د لاس ته راوړلو لپاره خپله ښځه هغه ته ورلېږي. د اتريش ټولواک دا لويه مهرباني ګڼي چې دغه سړي دده لور منلې ده. پاپ د اروپا مذهبي مشراو دملتونو دسپېڅلتيا ساتونکی له مذهبه هغه زينې جوړوي چې دغه سړی، واک ته پرې ورلوړ شي. پر ناپليون زياتره راټول شوي خلک تر خپله ناپليونه زيات، دده هڅه کوي، هغه ددې لپاره چمتو او قانع کړي چې د هغه څه مسووليت ومني چې کېدونکي دي او يا به وشي..

المانيان د هغه دبری دلمانځنې لپاره، تر هغو جشنونو نه چې ايينا او اويريشيت نومېږي، بل غوره جشن نه شي جوړولای. نه يوازې دی خپله ستر ګڼل کېږي بلکې د هغه نيکونه، د هغه ورونه، د هغه برکتي او د هغه زومان خورا ستر دي. هرڅه ددې لپاره ترسره کېږي چې وروستي عقلي خنډونه ددې لپاره لرې شي چې هغه ددغه وحشتناک مسووليت دمنلو لپاره چمتو شي. هر کله چې دی چمتو شي، پوځ هم چمتو دی.

ختيځ ته په تلوار پيل شوی يرغل خپل موخې، مسکو ته رسېږي. پر مسکو ولکه ټينګېږي. روسي پوځ تر بل هروخته، د اوسترليڅ له جګړې نيولې تر واګرام هغې پورې تالا والا شوی دی، خو ناڅاپه د تصادفاتو اونبوغ پرځای چې تراوسه پورې يې ديو لړ بربو په مرسته دغه سړی، له پخوا نه دټاکل شوې موخې خواته رساوه، بې شمېره ناوړه او زيان رسوونکي تصادفونه راپيدا کېږي، دغه تصادفونه:

د برادينو په جګړه کې د والګي له پيدا ايښت نه نيولې، تر سوځونکو سړو او يخ وهلو لارو او بيا مسکو ته د اوراچولو او له دغه اوره د پورته شويو سختو لمبو پورې، دغه راز دنبوغ پرځای د حماقت

او سپکاوی چې ساری یې نه درلود، راپیدا کېدل.

یرغلګر پوځ، تېښتې ته مخه کوي، کله ببرته ستنېدل او بیا تېښته، ټول تصادفونه، اوس یو هم دده په ګټه نه بلکې دده په تاوان دي.

خوځون سرچپه کېږي، له ختیځه ببرته ستنېدل یعنې له ختیځه لودیز ته ببرته تګ په بې ساری ته توګه، داسې څه ته ورته دی چې له لودیزه ختیځ ته شوی و. له لودیزه، ختیځ تر ټولیز یرغله مخکې هم، چې په ۱۸۰۲، ۱۸۰۵ او ۱۸۰۷کلونو کې و، لوی واړه یرغلونه شوي وو. هماغه دپخوا په شان لویې وړې ډلې سره یوځای کېږي، خورا لویې ډلې جوړوي، هماغه دپخوا په شان دمرکزي اروپا خلک له دغه بهیر سره یو ځای کېږي، هماغه شان موخې ته درسېدونکې لارې په نیمایي کې دغه خوځون سستېږي او شک ورته پیدا کېږي او هماغه شان څومره چې هغوی، خپلې موخې ته نږدې کېږي، په هماغه کچه د هغوی خوځون چټکېږي.

دغه خوځون پاریس ته چې ددې موخه ده رسېږي، د ناپلیون واک او د هغه پوځ تالا والا شوی دی، خپله ناپلیونه نه هم یو بې معنی څه جوړ شوی دی. د هغه ټول کړه وړه له ورایه دافسوس او خواشینۍ وړ دي، خو بیا هم نه بیانېدونکی تصادفات رامنځ ته کېږي.

د ناپلیون په وړاندې سره یو ځای شوې ټلواله ټول خپله بدمرغي له ده ګڼي، له ده کرکه کوي، همدا چې هغه ببواکه کېږي، سیاسي واک یې له منځه ځي، نو هماغه و چې په خیانت او جنایت تورنېږي. نو هرو مرو دوی ټولو ته داسې برېښېده لکه لس کاله پخوا چې برېښېده او یا یو کال وروسته چې باید وبرېښي. یعنی یو تالانګر او باغي. خو د کوم تصادف له مخې کوم څه راپېښېږي او دغه حالت هېڅوک نه ویني، د

هغه ونډه لا پای ته نه ده رسېدلې. هغه سړی چې لس کله پخوا او یا کال وروسته هغه باید ټول تالانګر او باغي وګڼي ، هغې لرې وچې ته چې له فرانسې د دوو ورځو تګ په واټن کې پرته ده، شړل کېږي، هغه ته شتمني ورکول کېږي، ساتونکي ورته ګمارل کېږي او دا هم نه ښرګند ېږي چې ولې هغه ته په میلیونونو پیسې ورکول کېږي.

۴

د خلکو د غورځنګونو څپې په خپلو ساحلونو کې په ارمېدو پيل کوي. د دغه سيلاب سترې څپې آرامېږي او د دې آرام سمندر پر سر په ارامو جوړو ښويو کړيو ، ديپلوماتان په دې هيله چې د دې توفانونو آراموول د دوی کار دی، خپل آرام غورځنګ پېلوي، خو آرام شوی سمندر بيا ناڅاپه په څپو کېږي. ديپلوماتانو ته داسې وبرېښېده چې د دوی ناندرۍ د دغو نويو قوتونو د شخړې لامل شوي دي.

هغوی د خپلو واکمنو ښتو ته سترګې په لاره دي ، کړکيچ دوی ته نه آواريدونکی برېښي. خو هغه څه چې دوی يې راپاڅېدل احساسوي ، له هغه ځايه نه راپاڅي چې دوی ورته سترګې په لاره دي. دا څپه هماغه څپه ده او دا د پاڅېدو ځای هم پاريس دی. وروستۍ څپه له لوديزه راستنه شوې او شاته تلونکې ده. ديپلوماتان ، بايد هغه ستونزې چې نا آوريدونکې ګڼل کېږي، آوارې او د دې زمانې پوځي غورځنګ پای ته ورسوي.

هغه سړی چې فرانسه يې راپرزولې ده، په يوازې ځان له دوکې او سرتيرو پرته ، بيا فرانسې ته راستنېږي. هر ساتونکی کولای شي هغه وويني، خو د کوم عجيب تصادف له مخې هېڅ څوک د هغه د نيولو هڅه نه کوي بلکې ټول په ولولو سره ، دغه سړي ته، چې پرون يې لعنتي ګاڼه او مياشت وروسته به يې بيا هم لعنتي ګڼي، هرکلی او درناوی وايي.

وروستي کړه ترسره شوي دي. وروستې لوبه لوبول شوې ده. لوبغاړي ته سپارښتنه شوې ده ، دلوبو جامې وباسي، د سترګو رانجه

پاک او سره شوي بشره پريمنځي. هغه ته نوره اړتيا نه شته. دغه سړی په خپله جزيره کې په يوازې ځان ، ځو کاله ، خپله غمجنه کمډي ډرامه لوبوي، هغه پرته له ځانه بله ننداره نه لري. ځان تير باسي، خپله ځان ته دو کې جوړوي، خپل هغه وخت چې نور د هغه برحق والي ته اړتيا نه شته، برحقه ګڼي. او ټولې نړۍ ته دا ښيي، هغه څه و چې ، خلکو دده واک ګاڼه او هغه ناڅرګند قوت چې دده لارښوونه يې کوله څه او کوم و.

دننداري په پای ته رسېدو سره ، دلوبغاړو مشر ، د لوبغاړۍ جامې وويستې او موږ ته يې اصلي څېره راوښوده:

- وګورئ ! تاسو په څه باور درلود ؟دادی، دادی د هغه اصلي څېره وينئ!

چې دا هغه څه نه و چې دتاسې لارښوونه يې کوله او هغه زه وم چې تاسو مې خوځون ته لمسولئ.

له دغه بدلونه وروسته چې د خلکو په سترګو يې تياري راخوري کړې وې، هغوی تر ډېرې پورې دا نه شو منلي چې څه پېښ شوي دي.

خو دلومړی الکساندر ژوند ، د هغه چا ژوند چې دمخالف خوځون له ختيځه ، لوديز ته د خوځون مشري يې کوله، د ناپليون تر هغه غوره او منطقي و.

هغه سړی چې نور، د هغه تر مخې په هېڅ کښل کېدل او له ختيځه يې لوديز ته ديرغل مشري کوله، بايد څه ځانګړتياوې لرلای ؟

بايد دعدالت احساس وکړي، په اروپايي چارو کې ونډه ولري او په کراره او چپه خوله خپلو ګټو ته پاملرنه وکړي.

له اخلاقي پلوه پر خپلو سيالانو ، ملګرو او دوخت پر پادشاهانو او واکمنانو لوړتيا ولري. بايد مهربانه، خواخوږي او په زړه پورې وي او په خپله يې ناپليون خپه او سپک کړی وي.

لومړی الکساندر دغه ټولې ځانګړتیاوې لرلې. دغه شرایط ټول په هغه کې نغښتي و. دغه او یا په بله وینا د هغه د تیر ژوند بې شمېره تصادفونه، د هغه روزنې، د هغه دلیبرالو تکلونو پیل، پرهغه را ټول شوي ځناور او د استرلیځ، تیلزیت او ایرفورت په جګړو کې د هغه تجربو، دې ټولو او ټولو هغه چمتو کړی و.

دغه سړي په لویه جګړه کې، ځکه کوم ځانګړی مسوولیت نه درلود چې هغه ته اړتیا نه لیدله کېده، خو کله چې په اروپا کې د ټولیزې جګړې وړتیا احساس شوه، هغه په وړ وخت کې او په وړ ځای کې وه. هغه اروپايي ملتونه سره یو او دموخې پلو یې د هغو لارښوونه او مشري وکړه. موخه

ارمان تر سره شوی و، لومړی الکساندر، تر وروستۍ جګړې وروسته، پر ۱۸۱۰ کال، دانساني واک تر ټولو نه پر لوړه څوکه ولاړ و. هغه دغه واک څنګه کاراوه ؟

لومړی الکساندر د اروپا د روغې مشرو هغه سړی چې لا له ځوانۍ یې یوازې د خپلو خلکو د نیکمرغۍ تکل درلود، په خپل هېواد کې د لومړنیو لیبرالي غورځنګونو نوښتګر، اوس ښکاري ترټولو نه د زیات واک خاوند او د هغه واک له برکته کولای شي تر خپل لاس لاندې خلکو نیکمرغۍ لپاره ګټور واوسي.

په دې وخت کې و، چې ناپلیون په تبعید کې خپل ماشوم وزمه او دوکمارې کړنلارې جوړوي او په دې خیالونو کې ډوب دی، که واک یې درلودلای، څنګه به هغه بشر نیکمرغه کړای وای.

لومړي الکساندر چې خپله ونډه سرته رسولې او د خدای حضور حاضر ګڼي، ناڅاپه دد غه واک دنابودوالي او بیواکۍ احساس احساسوي، له هغه نه مخ اړوي، هغه، هغه خوار اولس ته چې دی هم

هغه خوار ګنې سپارې او یوازې وایې:

- نه زموږ لپاره ! نه زموږ لپاره ، ښه به دا وي چې د ځان لپاره !زه ستا سو په شان یو انسان یم. په کراره مې پرېږدئ چې د انسان په څېر ژوند وکړم. د خپل روح او خدای په اړه فکر وکړم.

****

هغه شان چې لمر او هر اتم، هر یو داسې چورلک دی چې په ځان پورې او تر خپل ځانه را چورلي، خو سره له هغه هم، یوازې اتم، له خپل ټول بشپړوالي سره د کلیت داسې یوه ذره ده چې د هغه پرتم د انساني ذهن له تصوره وتلې خبره ده. د غه راز هرڅوک ځانته خپلې موخې لري، دی په داسې حال چې د غو موخو ته د رسېدو په هڅو کې دی، هغه سره همهاله د هغو ارمانونو په خدمت کې هم دی چې دی له هغو نه خبر نه دی.

د عسلو غومبسه چې پر یوې غوټۍ ناسته وه، یو ماشوم یې وچیچه. ماشوم له غومبسې ډارېږي او وایي:

-د غومبسې موخه داده چې خلک وچیچي. د شاعر لپاره هغه غومبسې چې له ګلونو ، شهد راباسي، شاعرانه او ګرانه برېښي. هغه په دې باور دی چې د شهدو د غومبسو دژوند موخه داده چې له ګلونو شهد او عطر راټول کړي. د هغه چا لپاره چې د غومبسو لپاره یې کندو اېښی دی، د غومبسو دژوند موخه داده چې په ګلانو وګرځي، شهد راټول کړي او هغه کندو ته راوړي، نوځکه وایي چې د دغې غومبسې د ژوند ارمان د انګبنیو راټول دي.

د هغه بل چا لپاره چې غومبسو ته یې کندو ایښی دی ، دغومبسو دژوند موخه داده چې په ګلانو وګرځي، دګلانو دانې او زړي زبېښي، هغه د نویو زوکړو غومبسو او د هغو دملکې او په دې توګه د نسل

دزياتوالي لپاره راوړي. باغوان ويني چې غومبسې دالوتو پر وخت پر يو بل ګل کيني، ديو ګل نه بل ته او له بل نه بل ته زړي لېږدوی او دنويو ګلانو د زرغونېدو سبب کېږي او دغومبسو دغه کړه د هغو موخه ګڼي. يو بل تن چې دشنيليو په وده کې غومبسې خورا اغيزمنې ګڼي او په دې توګه د هغه پايله داده چې دغومبسو دژوند وروستۍ موخه، له هغو موخو نه چې انساني تفکر يې تصور کولای شي. په پوره او پوره توګه بيانېدای نه شي. هر څومره چې انساني عقل ددغو په سپړنه کې بريالی وي، په هماغه کچه د وروستيو موخو ناسپړنه ، هغه ته لاپسې څرګندېږي.

انسان يوازې دخارنې له لارې کولای شي، د غومبسواو نورو موجوداتو د ژوندانيکي پيداکړي او دتاريخي شخصيتونو او ملتونو موخې هم همدغه برخليک لري.

۵

په ۱۸۱۳کې له نا تاشې سره، د بېزاو خوف (پېير) واده ، د رستوف د لرغونې کورنۍ لپاره له خوښۍ نه ډکه وروستۍ پېښه وه. په همدې کال ګراف ايليا اندرويچ هم مړ شو او لکه چې تل همداسې وي، د کورنۍ د مشر له مرګ سره همهاله د غه پخوانۍ کورنۍ هم سره ونړېده.

د وروستي کال ټلې پېښې :د مسکو سوځېدل، له مسکوه د مسکويان تښتېدل، د سردار اندرې مرګ او ناتاشا مايوسي، د پتيا مرګ او سردار زړه مات والي، هغه ټول ګوزارونه و چې يو پر بل پر سردار راغلل. هغه داسې انګېرله او تصور يې کاوه چې نه پوهېږي ، هغه څه درک کړي چې پر ده راغلي دي. هغه له عصبيت خپل زوړ سر يې ښکته اچولی او ګواکې دې ته سترګه په لاره و چې نوي ګوزارونه پر هغه ددې لپاره راشي، چې دده هر څه پای ته ورسوي.

هغه به کله وېرې پسې اخېستی او پريشانه به و او کله به غير طبيعي توګه خورا ټکړه او لېواله برېښېده.

دناتاشا واده په خپلو خوږو ننداړو ، هغه(بوډا) ، ديو څو مودې لپاره پر ځان اخته کړې وه. هغه دغرمنيو او ماښامنيو سپارښتنې کولې او غوښتل يې چې خوشاله وبرېښي. خو د هغه خوښۍ او مستۍ پر چا اغيز نه کاوه بلکې په هغو کسانو کې يې، چې دی يې پېژانده او ورته ګران و ، خواخوږي راپاروله.

تر هغه وروسته پېير خپله ښځه له ځانسره بوتله، هغه لاپسې آرام، خاموشه او په ځان کې ډوب شو. کله ناکله به خپتيان پرې راخورشو او

له همدې امله څو ورځې وروسته ناروغ او په بستر کې ولوید. د داکترانو له ډاډ سره سره ، هغه د ناروغۍ په لومړیو ورځو کې په دې پوه شو چې بیا به له دغه بستره راپورته نه شي. ګرافینې، آن جامې هم بدلې نه کړې او دوې اونۍ یې دده د بستر څنګ ته پر اوږدې څوکۍ په ناسته تېرې کړې. هر وار چې ګرافینې هغې ته دارو ورکول، هغه به ټنګ په ژړا شو او د هغې لاسونه به یې مچول. په وروستۍ ورځ یې له خپلې ښځې او زویه د هغه په غیاب کې څکه ښښنه وغوښته چې ده خپلې شتمنۍ هسې برباد کړې دي. ده تر ټوله خپله لویه ګناه همدا بلله. هغه له خدایه ښښنه وغوښته ، پر هغه دعاوې وویل شوې او په کراره مړ شو.

بله ورځ د هغه خپلو خپلوانو او آشنایانو له هغه سره د وروستۍ دیدن لپاره راغلل او د رستوفیانو کرایه شوي کور به له خلکو ډکېده او تشیده. ټول دغه آشنایان چې په وار وار یې دده مېلمستیا خوړلې وه او په وار وار یې دده د نڅا په بنډارونو کې ګډون کړی و ، په وار وار یې پر هغه ملنډې وهلې وې او پرې خندلي یې و ، اوس ټولو په یوه احساس او دځان ملامتۍ په ښه ګواکې د چا په وړاندې د اعتراف په ډول ویل:

-هوکې څوک به څه وایي او که نه به وایي، هغه خورا ښه سړی و ، نور نو داسې خلک پیدا کولای نه شو ، هېڅ څوک بې عیبه نه دي.

ګراف پوره هغه وخت ناڅاپه مړ شو چې د هغه مالي چارې داسې دیوالي شوې وې چې چایې آن تصور هم نه شو کولای چې اخر به څه کېږي.

نیکولای د روسي پوځ په ملتیا په پاریس کې و چې. پلار د مرګ خبر ورورسېد. هغه سمدلاسه استعفا وکړه او پرته له هغه چې ځواب ته یې سترګه په لاره شي ، مسکو ته راغی. د ګراف تر مرګه یوه میاشت

وروسته د هغه حسابونه رابښکاره شول. د هغه واړه پورونه چې څوک ترې خبر نه و، دومره زیات وو چې ټول یې حیران کړل. د هغه د پورونو اندازه د هغه د شتنمۍ دوه برابره وو.

د نیکولای خپلوانو او آشنایانو هغه ته مشوره ورکړه چې. پلار له میراثه تیر شي، خو نیکولای ،. پلار له میراثه لاس په سر کېدل ،. پلار یاد ته چې دده لپاره یې سپېڅلتیا لرله، سپکاوی ګاڼه، نو له دې کبله یې ددغو مشورو له اوریدلو ډډه کوله. پلار میراث یې ومانه او د هغه د پورونو پریکول یې پیل کړل.

پوروړو چې د هغه په ژوند کې ، د هغه د خواخوږۍ او مهربانۍ یاد او منت باري یې ساتل او دصبر په چوپتیا کې یې د پور اخېستو تلوسه نه لرله، ناڅاپه د خپلو پورونو سملاسي غوښتنه کوله. هغوی نه یوازې پورونه غوښتل بلکې په دې کې سیالي جوړې شوې چې څوک تر نور ژر خپل پورونه تر لاسه کولای شي. او هغه کسان لکه میتکا او ځېنې نور چې پورونه یې نه وو او هسې حوالې یې درلودې او دځېنو سوغاتونو وعدې ورکړل شوې وې، اوس تر ټولو نه دمخه د پیسو غوښتنه کوله.

نیکولای نه چا په کراره پرېښود او نه یې وخت ورکاوه او هماغه کسان چې ګواکې په سپین ږیري یې زړه سوځي، ویل یې چې هغه د دوی تاوانونو لامل و (که تاوان شوی وی) په خورا بې رحمۍ پر دغه ځوان وارث تیری کاوه چې په خپلې زړورتیا یې د پورونو پرې کول منلي وو او په څرګنده یې د هغو په وړاندې کومه ګناه نه لرله.

ددغو پورونو د پرې کولو لپاره د نیکولای ټولې هلې ځلې بې ګټې پاتې شوې. هغه خپله شتمنۍ په نیمه بیه لیلام کړې ، خو بیا هم. پلار نیم پورونه هماغسې پاتې ول.

نیکولای هغه دیرش زره روبله چې د هغه او ښې پېیر ببزا و خوف، هغه ته. پلار د پورونو لپاره ورکړي وو ، ومنل او له دې ډاره چې کېدای شي . پلار پوروړي ، دی په زندان کې واچوي ، ببرته دولتي ماموریت ته لاړ.

که هغه بیا پوځ ته تللی وای ، په پوځ کې د لومړی خالی بست د پیدا کېدو سره به دی هلته ټاکلی شوی وای، خو هغه له دې کبله نه شو کولای پوځ ته لاړ شي، چې مور ، هغه د ژوند د وروستي ارمان په توګه یوازې پرېښږدي ، بلکې باید د هغې ساته او پالنه یې وکړي.

سره له هغه چې د مور یې دا نه خوښیدل چې هغه له هغو کسانو سره پاتې شي چې دده له ژوند سره آشنا وو ، سره له هغه چې ، هغه په دولتي څانګو کې له میشتیا سره کرکه لرله، هغه د مسکو په یوه ملکي اداره کې ماموریت و مانه او خپله ګرانه پوځي دریشي یې وویسته.

نیکولای له خپلې مور او سونیا سره د مسکو د سویځوی ورژاک د واټ په یوه واړه اپارتمان کې دیره شول.

له دې سره همهاله ناتاشا او پېیر په پترزبورګ کې ژوند کاوه او د نیکولای د ژوند د ستونزو تصور یې هم نه شو کولای. هغه له دې کبله چې له خپل او ښې یې پیسې پور کړې وې، نو هڅه یې کوله خپله بې وزلي پټه وساتي. د نیکولای ژوند له دې کبله خوار و چې هغه باید ، د میاشتې په خپل یو زره درې سوه روبله معاش نه یوازې ځان ، مور او سونیا ساتلي وای بلکې باید داسې ګوزاره یې کړې وای چې مور یې خواري احساس کړې نه وای. ګرافینه چې له ماشتومبه، په بډای او پرتمین ژوند روږدې شوې وه، نه شو کولای په دې پوه شي چې د غه راز له خوارۍ ډک او بد ژوند هم شونی دی. هغې به هره شېبه دې یا هغه ځای ته د تګ او یا د دې او یا هغه آشنا دلیدو دورتګ لپاره د هغې

ښکلې ګاډۍ غوښتنه کوله چې نه وه.

هغې ځانته د ښو او ګرانو خوړو ، زوی ته د زړو شرابو ، ناتاشا او سونیا ته د نویو پیدا شویو ډالیو د اخېستو سپارښتنې کولې او په دې نه پوهېده چې د دې ټولو پوره کول، د هغه د زوی لپاره څومره ګرانه خبره ده.

سونیا د کور په چارو اخته وه او د ګرافینې پالنه یې کوله. هغې ته به یې کتابونه لوستل ، د هغې نازونه او له ځانسره د هغې پټه رخه به یې زغمله او له نیکولای سره به یې له مورنه د هغو ستونزو او خوارۍ په پټولو کې مرسته کوله چې دوی پرې اخته وو.

نیکولای د هغه چوپړ له امله چې سونیا د ده د مور لپاره کاوه، ځان د هغې په وړاندې په نه ادا کېدونکې توګه منت باره باله ، د هغې صبر او زغم ته حیران و او هڅه به یې کوله، له هغې نه ځان لرې وساتي.

هغه په ګوګل او خیالو کې، سونیا له دې امله ملامتوله چې هغه له هېڅ پلوه، د هغې په کړو او وړو کې ، کومه داسې نیمګړتیا نه شوه پیدا کوله چې هغه پرې ملامته کړي. په هغې کې ټول هغه څه نغښتل شوي وو چې خلک د هغه له امله ستایل کېږي، خو هغه څه نه و چې دی د هغې ګرانښت ته ولمسوي. هغه داسې انګېرله څومره چې دی، د هغې زیات قدر او پالنه کوي، په هماغه کچه له هغې سره د ده مینه کمېږي. نیکولای په هغه ټکي ولاړ و چې سونیا په یوه لیک کې هغه له خپلې مینې آزاد کړی و او اوس هغه له دې سره خپل اړیکي داسې ساتل چې ګواکې د دوی ترمنځ چې هرڅه و ، هغه ډېر پخوا هېر شوي او بیا نه تکرارېدونکي دي.

د نیکولای ژوند ورځ تر ورځې خرابېده ، له خپله معاشه زېرمه کول هسې تش خیالي خبره وه ، هغه نه یوازې څه زېرمه کولای نه شوه بلکې

دځېنو پورونو د ورکولو لپاره یې یو نیم نوی پور هم کاوه. هغه له دې حالت نه د وتلو هېڅ لاره نه لرله. له بده ایې پېغلې سره واده لکه هغه شان چې دی ته ولو دې ته هڅاوه، ده ته ډېر کرکجن برېښېده. هغه پرته له دې چې یا یې دغه واده ته غاړه ایښې وای او یا یې د مور مرګ منلی وای، بله چاره نه لرله. هغه نه کوم چا او یا نه کوم شي ته هیله لرلای شوه او نه یې د خپل دغه حال له غمرلي او زورونکي زغمه خوند اخېست. هغه نه یوازې د پخوانیو اندېوالانو له سپکاوي نه ډکو خواخوږیو له اوریدو او لیدو نه چې دی یې زوراوه ډډه کوله بلکې له هر ډول چکرونو او بنډارونو نه یې ځان لرې ساته او آن په کورکې یې، پرته له دې چې له مور سره په قطعو کې فالونه وګوري، بل هېڅ شي نه کول. هغه به په خپله کوټه کې بښکته پورته ګرځېده او پرله پسې به یې یو په بل پسې پیپ څښناوه. هغه ګواکې هڅه کوله په ځان کې هغه غم وساتي چې ده په هغه کې له دغه حالت نه د وتلو زغم لید.

۶

د ژمي په پيل کې چې شهزادګۍ ماريا مسکو ته راغله او دښار له آوازو نه هغه د رستوفيانو د کورنۍ له حاله خبره او دا يې واوريدل چې:

-زوی خپل ژوند له موره ځار کړی دی.

شهزادګۍ ماريل له ځانسره وويل:

-ما هم له هغه بل انتظار نه درلود.

خو سره له هغه ، هغې ديوې خوښۍ احساس وکړ، له هغو سره خپله مينه ورياده شوه او دايې خپله دنده وګڼله چې بايد د هغو ديدن ته ورشي. هغې ته د وروڼژ په ښار کې خپل کړه وړه ورياد شول، له کوم څه نه وويريده ، خو سره له دې هم هغې ځان قانع کړ او مسکو ته رارسېدو نه څو اونۍ وروسته ، د رستوفيانو ديدن ته ورغله.

نيکولای لومړی څوک و چې هغه يې وليده، ځکه چې د ګرافينې کوټې د تګ يوازينۍ لاره ، دده د کوټې له لارې تيريده. د نيکولای بشره د هغې په ليدو ددې پرځای لکه هغه شان چې دې يې هيله لرله د خوشالۍ حالت پيدا کړي ، داسې سړه او مغروره بڼه پيدا کړه چې شهزادګۍ پخوا هېڅکله هسې نه وه ليدلې.

نيکولای له هغې سره تر ستړي مشې وروسته د هغې د روغتيا پوښتنه وکړه او هغه يې د خپلې مور کوټې ته بدرګه کړه. يو پنځه دقيقې هلته کېناست او بيا له هغه ځايه ووت.

کله چې شهزادګۍ د ګرافينې له کوټې راووته، نيکولای بيا له هغې سره مخامخ شو او بيا يې په تريو تندي او نا مهربانه غلچک تر دالانه بدرګه کړه. نيکولای دده د مور په هکله د هغې پوښتنو ته هېڅ ځواب ور

نه کړ او یوازې دومره یې وویل:

-زما پر مور یې ستا څه؟ په کرار مې پرېږدئ.

تر هغه وروسته چې د شهزادګۍ ګاډی د دوی له کوره وخوځېده، پرته له هغه چې د خپل آواز د ټیټېدو هڅه وکړي، په لوړ آواز یې سونیا ته وویل:

-دا څه دلته ښکته پورته کېږئ؟ دا څه غواړئ؟ ددې ښځو او د هغو لېوالتیا زغم نه لرم؟

سونیا چې متې متې کولای شول خپله خوشالي پټه کړه، وویل:

--آخ! نیکولای جانه! ته څنګه کولای شې، داسې ووایې؟ نیکولای جانه! هغه داسې مهربانه او مور جانې ته هم ډېره ګرانه ده.

نیکولای هېڅ ځواب ورنه کړ او غوښتل یې وښیي په دې اړه هېڅ نه غږېږي، خو د هغه مور به د شهزادګۍ تر دغې کتنې وروسته د ورځې څو وارې د هغې په اړه له ده سره خبرې کولې.

مشرې ګرافینې، شهزادګۍ ستایله او هیله یې لرله چې زوی یې د هغې کورته ورشي او لېوالتیا یې ښودله چې هغه زیاته وګوري، خو سره له دې هم کله چې به یې د هغې په اړه خبرې کولې، طبیعت به یې خټه کېده. کله به یې چې مور د شهزادګۍ خبرې پیل کړې، نیکولای هڅه کوله چپ پاتې شي، خو د زوی دغه کار د هغه مور ډېر زوروله.

هغې به ویل:

- هغه خورا ښه او دلوړو اخلاقو نجلۍ ده، ته باید هغې ته ورشې، په هر حال ته باید له یو چا سره وګورې، شا او خوا ته لاړ شې، تر څو به له مور سره ناست یې، زه فکر کوم زړه به دې تنګ وي.

- هو کې ادکې! نه غواړم، اصلاً د هغې دلیدو هیله هم نه لرم.

- پخوا خو دې غوښتل چې هغه ووینې او اوس بیا وایې چې د هغې

دلیدو هیله نه لري. ګرانه که رښتیا راباندې وایې، زما خو ستا په کړو وړو سر نه خلاصېږي. کله وایې چې خفه شوی یې او کله بیا وایې چې د چا دلیدو هیله نه لري.

- نه مورجانې، داسې نه ده، ما کله ویلي چې زه خفه یم.

- دا څه وایې؟ تا خپله وویل چې د هغې دلیدو هیله نه لرې. هغه خورا ښه نجلۍ ده او تل ستا خوښېده او اوس په ډول ډول پلمو له مانه هرڅه پټوې.

- نه مورجانې! هېڅوک له تانه څه شي نه پټوي.

- زه خو له تا نه کومه ناوړه هیله نه لرم، زما هیله له تانه دا ده چې د هغې دیدن ته ورشه، ځکه نزاکت او ژوند همداسې غواړي.. ما له تانه همدا غوښتل چې ته له موره هرڅه پټوې، نور به ستا له ژوند سره هېڅ کار نه لرم.

-ښه، ښه چې تاسو ډېر ټینګار کوئ، ورځم، ورځم.

- زما یې څه؟ زه خو یې ستا لپاره وایم.

نیکولای ژوره سا وویسته او په داسې حال کې چې بربېت یې ژول، قطعې یې وویشلې، هڅه یې کوله، د خپلې مور پام بل پلو واړوي.

بله ورځ، دریمه ورځ، څلورمه ورځ، هر څه همداسې تېریدل. له شهزادګۍ ماریا د رستوفیانو له کورنۍ سره تر کتنې او د نیکولای له ناڅاپي او ساړه هرکلي نه وروسته، له ځانسره دا وویل چې هغه برحقه وه چې ویل یې:

-نه غواړې چې لومړی دا د رستوفیانو کره ورشي؟

هغه خپل غرور، خپلې مرستې ته راوغوښت او له ځانسره یې وویل

:

-ما دبل څه انتظار هم نه درلود، زما هغوی سره څه دي؟ ما یوازې

غوښتل ، د هغه بوډۍ مور چې تل له ما سره ډېره خوا خوږي ښيي، ووينم. زه د هغه د مهربانۍ منت باره يم.

خو هغه دې خبرو نه قانع کوله، هر وار به چې هغې له رستوفيانو سره خپله ورو ستې کتنه ورپادوله، په زړه کې يې يو ډول د پښېمانۍ احساس راوېښېده. که څه هم هغې په ټينګه پريکړه کړې وه چې نور به هېڅکله د رستوفيانو کورته نه ورځي او هر څه پر دې تير شوي، هغه به هېروي، خو هغې بيا هم په زړه کې د نا آرامۍ احساس کاوه او غوښتل يې په دې پوه شي، چې څه شي دي، چې دا څه زوروي. بيا يې خپله اعتراف کاوه چې د دې ټولو زوريدو سرچينه له نيکولای سره د دې اړيکي دي.

دی داسې انګېري چې د نيکولای د ساړه او مودبانه کړو وړ تر شا کوم څه پټ دی (هغې په دې باور درلود) په دغه څه بايد دا پوه شوې وای. دې داسې احساس کړې وه، تر هغه پورې چې دغه څه دې ته څرګند شي، دا به آرامه نه شي.

دژمي نيمايي وه، شهزادګۍ له خپل وراره سره د زده کړو په کوټه کې ناسته او له هغه سره په زده کړه لګيا وه په دې وخت کې چوپړ خبر راوړ چې رستوف راغلی دی. شهزادګۍ ماريا په غوڅه او برندې بڼه ، په داسې ډول چې راز يې څرګند او دا هم ګښې وانه اخلي، له پېغلې بوری بن نه هيله يې وکړه چې له رستوف سره مېلمستون ته لاړ شي.

نيکولای ته دلومړي غلچک نه شهزادګۍ پوه شوه چې هغه د نزاکت له مخې د درناوي لپاره راغلي او په زړه کې يې پريکړه وکړه چې دا هم له هغه سره هماغه شان په درناوي خبرې اترې او مرکه وکړي لکه هغه يې چې له دې سره کوي.

هغوی د مشرې ګرافينې د روغتيا او د ګډو آشنايانو په اړه وغږېدل

، د جګړې د وروستیو خبرو یادونه یې وکړه او تر هغو لسو دقیقو چې مېلمه یې تر ناستې وروسته کولای شي، پاڅي او لاړ شي. نیکولای پاڅېد چې مخه ښه وکړي.

شهزادګۍ ماریا د پېغلې بوری بن په مرسته له مېلمه سره مرکه، هغه شان چې دې یې تکل کړی و، ښه روانه کړې وه، خو په وروستیو شېبو کې، هغه وخت چې نیکولای پاڅېد او د مخه ښې تکل یې وکړ، دا په داسې ستومانۍ، د داسې شیانو په اړه غږېده چې دې پورې یې هېڅ اړه نه لرله، هغې د بر خلیک له بدو پېښو چې په دې یې ژوند تریخ کړی و، خبرې کولې او خپلې ځلېدونکې حیرانې سترګې یې پر یو ځای داسې خښې کړې وې چې د نیکولای پاڅېدو ته یې هم پام نه شو.

نیکولای هغې ته کتل او داسې ښوده چې د هغې پریشانۍ ته یې پام شوی نه دی. له پېغلې بوری بن سره څه خبرې وکړې او بیا یې شهزادګۍ ته وکتل. شهزادګۍ هماغه شان په کراره او ناخوځېدونکې ناسته او پرتانده بشره یې د غم نښې خپرې وې. د هغه ناڅاپه پر هغې زړه خوږ شو او داسې تته ورته وبرېښېده چې کېدای شي، دی د هغې پریشانۍ لامل وي چې د هغې پر څېرې خوره ده. هغې غوښتل له هغې سره مرسته وکړي، کومه خوږه خبره ورته وکړي، خو هر څه یې چې کول، نه یې شو کولای داسې څه وریاد کړي چې هغې ته یې ووایي.

هغه وویل:

- د خدای په امان شهزادګۍ !

هغه له خیالو راووته، په قهر غوندې شوه او سوړ ژور اسویلی یې وویست.

داسې لکه له خوبه چې راویښه شوې وي، وې ویل:

-اخ ! ښښنه غواړم تاسې داسې ژر ځې ګرافه ! ښه ! په مخه مو ښه !

د ګرافينې لپاره سرو بړدي ؟

پېغلې بورى ين وويل:

- لړ تم شئ ، زه يې اوس راوړم. او له کوټې ووته.

دواړه چپ پاتې شول او کله ناکله به يې يو بل ته وکتل.

ترډېر ځنډه وروسته نيکولاى، په يو غمرلې موسکا وويل:

- هوکې شهزادګۍ ! په باګوچاروا کې ، زما او ستا ترکتنې وروسته څومره وخت او څه پېښې چې تيرې نه شوې، خو بيا هم داسې برېښي لکه پرون چې وي. مورږ ځان بد مرغه ګاڼه ، خو زه چې هرڅه وکړم چې هغه وختونو راستانه کړم، خو هغه وختونه، نه راګرځېدونکي دي.

نيکولاى چې دا خبرې کولې، شهزادګۍ په ډېرې تلوسې د هغه سترګو ته کتل، هغې ګواکې هڅه کوله د هغه دخبرو په هغه راز ځان پوه او کېداي شي، په هغو کې دځان په اړه د هغه احساس پيدا کړي.

هغې وويل:

- هوکې، هوکې، ګرافه ! خو تاسې بايد ددې غم ونه لرئ او په خپلو تيروختونو او عمر پسې خفه نه شي. زه چې اوس ستاسې ژوند ته ګورم، تاسو به هغه تل په خوږو خاطرو راياد کړي، ځکه هغه شان چې تاسو نن په سر ښندنه او ...

نيکولاى ناڅاپه د هغې خبرې پريکړې او زيانه يې کړه:

- نه، نه، زه ستاسې دا ستاينې منلي نه شم بلکې برعکس زه پرله پسې ځان ګرم بولم. په هرحال زموږ دا خبرې نه په زړه پورې دي او نه د خوښۍ وړ. او بيا يې سترګو ملالـه او غمجنه بڼه پيدا کړه، خو شهزادګۍ په دغو سترګو او هغو ته په کتو بيا هماغه سړى ومونـد چې دي يې پېژاند او مينه يې ورسره لرله او اوس يوازې له ده سره غږيدله.

هغې وويل:

زه فکر کوم تاسې به ماته دا اجازه راکړئ چې زه تاسو ته ووایم چې ما او تاسو دومره سره نېږدې شوي يو چې اندازه نه لري، زه داسې تصور کوم چې تاسې به زما دغه خواخوږي بې ځایه ونه ګڼې، خو زه تیروتلی ومه. ناڅاپه یې آواز ورږدید

ځان یې برحقه ګاڼه.

او وې ویل:

-زه نه پوهېږم ولې، خو پخوا چور بل ډول وې...

نیکولای په کراره وویل:

- ولې ؟ دا ولې په زړګونو لاملونه لري، ولې (هغه د ولې کلمه په ځانګړي ډول او فشار ادا کوله) اوبیا یې وویل:

- شهزادګۍ ستاسو له خواخوږۍ نه مننه، خو کله کله ډېره سخته ده.

د شهزادګۍ ماریا په ګوګل کې یو ناست آواز وویل:

- ښه، دا له دې کبله ، ښه، دا له دې کبله.

نه، نه یوازې د هغه خوښ، مهربان او خوږ غلچک ، چې پر زړې یې منګولې خښولې، نه یوازې د هغه ښکلا چې زه یې پر ځای مینه کړم بلکې ما په هغه کې د مهربانۍ ، ټینګار او سرښندنې د روح اټکل کړی و. هو کې هغه اوس بې وزلی او زه بډایه یم، هوکې یوازې له دې امله. هوکې ! یوازې له دې امله. هوکې .. که داټول داسې نه وای.

د هغه پخوانۍ مهرباني یې وریاده کړه او د هغه اوسنۍ مهربانه غمږلې څېره یې ته یې کتل. او ناڅاپه یې له ځانسره هغه د نا خواخوږۍ او سړو کړو وړ لامل پیدا کړ.

بې ارادې د هغه خواته وروړاندې شوه او ناڅاپه یې داسې چې تا به ویل چې چغې وهي، وویل:

- ولې ؟آخر ولې ګرافه ؟ ماته ووايه ولې ؟ تاسې بايد راته ووايئ ؟

نيکولای چپ پاتې شو ، بيا يې دوام ورکړ:

- زه ستاسو په "ولې "نه پوهېږم، خو پر ما هغه ډېره ګرانه تمامېږي. زه... زه په دې اعتراف کوم چې دا به ماته ډېره ګرانه وي که تاسو ما له خپلې دوستۍ نه بې برخې کړئ. دا زما لپاره ډېره زورونکې ده.

د هغې په سترګو کې اوښکو او په آواز کې يې غم ځپې وهلې:

- زما په ژوند کې نيکمرغي دومره لږ وه چې د هرې خوښۍ له لاسه ورکول راته ګرانه تمامېږي. ما به وبښئ، د خدای په امان.

هغه ناڅاپه په ژړا شوه او له کوټې ووته.

نيکولای هڅه کوله، هغه ودروي او چغه يې کړل:

-شهزادګۍ ودرېږئ ! د خدای لپاره ودرېږئ !

هغې سترګې را واړولې. يو شېبه يې په چپه ديوبل سترګو ته سره وکتل او هغه ناشونې، لرې څه ناڅاپه رانږدې شول. هغه وشول او ترسره شول.

....

۷

د۱۸۱۴ کال په مني کې نیکولای له شهزادګۍ ماریا سره واده وکړ او له خپلې ښځې، مور او سونیا سره په لیسه ګورې ته لاړل او همالته په کلي کې میشت شول.

د درې کالو په اوږدو کې پرته له هغه چې د ښځې له جایدادونو نه څه وپلوري او خپل پاتې پورونه پرې کړي، بل څه یې ونه کړل. د تره دلور تر مرګه وروسته، هغه ته څه میراث ورسېد او د خپل اوښي پېیر پورونه یې هم ورکړل.

درې کاله نور هم تیر شول. تر ۱۸۲۰ کاله پورې یې خپل مالي ژوند داسې راجوړ کړ چې دلیسه ګورې څنګ ته یې یو څه نور واړه جایدادونه هم واخېستل او د اترادنیا په سیمه کې یې. پلار دجایدادونو د بېرته اخېستو په اړه چې دده یوازینۍ هیله وه، د هغه له خاوند سره خبرې پیل کړې.

هغه چې به پیل کې له ډېرې اړتیا و نه کرکیله پیل کړې وه، ډېر ژر د کر کېلې داسې لېواله شو چې پرځمکه کار د هغه د مینې ځانګړی او یوازینی کار شو.

نیکولای ساده بزګر و. هغه په کرکیله کې دنوښت په تیره بیا دانګریزي کرکیلې د ډول چې په هغو وختو کې سخت دود شوی و، پلوی نه کوله او دغه راز چارې یې نه خوښیدې. هغه د کرکیلې او بزګری په اړه په لیکنو او نظریاتو ملنډې وهلې، فابریکې او نورې تولیدې کارخانې یې نه خوښیدې. دتولید دزیاتوالي او دګرانې کرکیلې، په تیره بیا په یوې ځانګړې برخې کې یې له لویو خرڅونو سره

مینه نه ښودله. هغه د خپلو جایدادونو، نه کومې جلا بلکې ټل یې ټولو برخو ته پاملرنه لرله د هغه لپاره په خاوره کې اکسیجن یا هایدروجن... او یا سرې اهمیت نه درلود. د هغه لپاره تر ټولو زیات دې خبرې اهمیت درلود چې د هغه له لارې ځنګه اکسیجن، هایدروجن او.. . نور اغیزمن کېږي... کله به چې نیکولای په کرکیله پیل او په هغې کې بېلابېلو برخو ته پاملرنه وکړه، بزګرانو به ده ته خورا پاملرنه وراړوله. بزګر د هغه لپاره د تولید وسیله نه وو، هغوی دده لپاره هم موخه وو او هم قاضي. هغه لا د بزګرۍ ژوند په پیل کې بزګر ښه وڅېړل، بیا یې د هغو په اړتیا ځان پوه او هڅه یې وکړه چې په دې یې سر خلاص شي چې بزګر څه شي ښه ګڼي او څه شي بد... هغه دچا لارښوونه، نه کوله.. کله چې د بزګرو په کړو وړو او دود دستور پوه شو. د هغو په خبرو اترو او په خبرو کې د هغو په پټو معناوو یې ښه سر خلاص شو. کله چې پوه شوچې دی دبزګرو په ژوند ښه پوه شوی او ښه یې احساس کړي او ښه ده ته ورنېږدې شوي دي، نو هغه وخت یې دا زړه وکړ چې دنورو لارښوونه وکړي. هغه هم په دې معنی چې دبزګرو په وړاندې خپلې دندې تر سره کړي، هغه دندې چې بزګر له خپل باداره د هغو د سرته رسولو هیله لرله، نو له همدې برکته و چې د هغه کرکیلې اوبزګرۍ بې سارې پایله لرله..

هغه ځانته اجازه نه ورکوله چې په لوی لاس کوم بزګرته کوم ستونزمن کار وسپاري او یا جزا ورکړي یا په خپله خوښه د هغه کار کم او زیات کړي او یا یې وستایي.

هغه نه شو کولای وو ایي چې ددې یا د هغه کار د سرته رسولو، یا نه رسولو معیار څه شي دی، خو په روح کې یې دغه ټینګ او نه ماتېدونکی معیار ځای پر ځای و. که به کله کومې چارې کې ناکامه

شو او یا به په کوم کار کې له کړکیچ سره مخامخ شو، په خورا افسوس سره به یې ویل:

دې روسي کیلوالو سره...

داسې یې ښودله چې ددغو کلیوالو زغم نه لري.

خو په رښتینې ژوند کې یې زموږ روسي کلیوال او د هغو دود دستور د زړه له کومې خوښېدل، نو له همدې کبله چې د کرکیلې او جایدادو یوازینۍ لاره یې غوره کړه، دغې چارې د هغه لپاره ښې پایلې یې لرلې او د هغې په ښه والي پوه شوی هم و.

ګرافینې ماریا، له خپل مېړه سره د هغې مینې له امله چې هغه له دغه راز چارو سره لرله رخه کوله او په دې یې خواشیني ښرګندوله چې له هغې سره په دې چارو کې ګډون نه شي کولای، خو په هغه خوشالۍ او غم یې هېڅ سر نه خلاصیده چې مېړه یې له دې نه جلا، له دغې دنیاګۍ نه اخلي. د هغې په دې سر نه خلاصیده چې کله ددې مېړه سپېده داغ پاڅېږي، څو ساعته په کروندو کې اخته وي، یا کرکیله کوي، یا لو کوي اودرمندونه ټولوي او بیا دچای لپاره دې ته راستنېږي، څنګه یې په ګوګل کې دخوښۍ او مستۍ توفان څپې وهي او څنګه خوښ او خوشاله وي؟ هغه په دې نه پوهېده چې څنګه یې مېړه، په خورا لېوالتیا د بزګر، ماتوي ایرمیشن دشتمنیو په اړه کیسې کولې او د هغه په اړه یې ویل چې څنګه دغه بډای بزګر ټوله شپه له خپلې کورنۍ سره دغنمو ګېډۍ او سترۍ راټولې کړې وي، حال دا چې لا نورو بزګرانو هېڅ شی ته لاس وروړی نه وي او دده درمند تیار او راټول وي.

خو دده ښځه په دې نه پوهېده چې د هغه له کاره دی ولې داسې خوښ او له شوره ډک دی؟ هغه په دې نه پوهېده چې هغه ولې د کړکې

له خوا د کوټې د کتارې پلو ته روان او تر بریتو لاندې یې موسکا خورېږي، هغه وخت دا موسکا لازیاتېږي، چې کله پر ځمکه پر نویو راټوکېدلو د وچېدو په حال کې غنمو تود باران راتوېږي، یا هغه وخت ، کله چې دلو او درمند په وخت کې، بادونه ګوابښمنې وریځې بلې خواته شړي. هغه په خورا ورین تندي ، خوشاله لمر وهلې څېرې، په داسې حال کې چې خولې یې توېږي ، دده له څنګو د ویلنې او شنیلیو دعطر بوی لګېږي. د درمند ځایه دکور پلو راروان وي، له خوښۍ لاسونه سولوي او وایي:

- که یوه بله ورځ هوا مرسته وکړي، زما فصل او دبزګرو هیلې به ټولې پرځای وي.

خو هغه له هرڅه نه زیات په دې نه پوهېده چې کله دا دغه خواخوږي، زړه سواند او مهربان نیکولای ته چې تل ددې په اټکلونو پوهېده او ددې دهیلو سرته رسولو لپاره چمتو و، خو کله چې به یې دکوم کلیوال بزګر یا ښځې کومه هیله چې هغوی دې له کاره آزاد کړي ، ده ته ورسوله، همدا نرم زړي او خواخوږي نیکولای به، نه یوازې دا هیله نه منله بلکې په قهریده به، له هغې به یې هیله کوله او ورته ویل به یې:

- په هغه کار کې چې نه کار، هلته څه کار.

هغې دا احساسوله چې هغه خپله دنیاګۍ لري. داسې دنیاګۍ چې هغه یې لېواله او ده ته ګرانه ده، داسې دنیاګۍ چې ددې لپاره نه پوهېدونکي قوانین لري.

کله به چې هغې هڅه کوله ، هغه درک او دده ترلاس لاندې بزګر سره د هغه خواخوږۍ او مهربانۍ په اړه وغږیږي، نیکولای به په قهرشو او ځواب به یې ورکړ:

-دا سې نه ده، ما له هېڅ چا سره مهرباني نه ده کړې او په خيال کې مې هم نه ګرځي چې له چا سره د غه شان مهرباني وکړم لکه تا سې يې چې وايې. دا هسې سندرې او د ښځو افسانې دي. له خلکو سره مرسته، هسې هوايي خبرې دي. زما يوازينی هيله دا ده چې زما بچيان پر بې لارو لاړ نه شي، زه بايد نورې ګټې او جايدادونه ولرم او خپل هغه ، ددې لپاره لاپسې ښه کړم چې زما ما شومان بل چاته اړ نه شي. دا زما د ژوند ارمان دی او ددې ارمان ساتنه او پالنه نظم ته اړتيا لري. د هغه لپاره ځېرړوالی او تريخوالی په کار دی.

هغه به خپل سو کونه ښورول او ويل به يې:

-دغه اصلي خبره ، حق او انصاف دی.

هغه به دا هم ويل:

- دا ځکه چې که بزګر وږی او بربنډ وي او آس يې هم يوازې يو آس وی، په دې حالت هغه نه د ځان لپاره او نه زما لپاره ، ديوه لپاره هم کار نه شي کولای.

د نيکولای کارونو ځکه ښه پايله لرله او ګټور وو چې هغه هېڅ کار د خواخوږی او له نورو سره دلېوالتيا په نامه نه کول. د هغه شتمني ورځ تر ورځې او په چټکی زياتېده، ګاونډه بزګران به ده ته راتلل او هيله به يې کوله چې دی هغوی واخلي (تر ۱۸۲۱ کاله پورې بزګر له خپلې ځمکې سره يو ځای خرڅېدل). ددغه کار له امله و چې د هغه تر مړينې ، ډېره موده وروسته هم په خلکو کې د هغه د ادارې نوم لګېده او په درناوي يې يادونه کېده:

-ښه بادار و ، لومړی بزګر او بيا دی...

-لنډه دا چې بادار، بادار و.

۸

هغه یو څه چې دی یې د خپلې کرکیلې او بزګرۍ په چارو کې زوراوه ، دا دده ژر خوښېدل او قهرېدل وو. دا عادت ده ته د سواره پوځ او پوځي ژوند ده پاتې و او له همدې امله به یې کله ناکله په خپلو سړیو لاس پورته کاوه. هغه د خپل ژوند د دغه پړاو په پیل کې، په خپل دغه عادت کې، دغندنې کوم څه نه و لیدلي، خو د واده په دویم کال یې خپلو چوپړانو او بزګرانو ته د دغه راز جزا ورکولو په ډول کې بدلون راوست.

د اوړي یوه ورځ د بوګوچارورا له جایدادونو نه ، د هغه د اداري چارو هغه مشر چې د درونه، تر مرګه وروسته ټاکل شوی او څو ځله په دغلۍ او دوکو تورن و ، لیسه ګور ته رابلل شوی و. نیکولای د کور د برنډې پر زینو د هغه مخې ته ورووت. له هماغو لومړیو ځوابونو سره هم مهاله آن دننه په کوټه کې د وهلو او چغو آوازونه واورېدل شول. کله چې نیکولای د سهارنۍ لپاره کورته راستون شو ، خپلې ښځې ته چې سر یې پر خپل ګنډ ورټیټ کړی و ، ورنږدې شو. هغې ته یې د هره ورځې په شان د هغو ټولو پېښو او د هغه له ډلې نه د بوګوچاروا د اداري چارو د مشر په اړه خبرې پیل کړې.

ګرافینه ماریا چې تکه سره اوښتې وه او شونډې یې چور نه ښورېدې، هماغه شان یې سر ښکته اچولې و او دخاوند خبرو ته یې هېڅ ځواب نه وایه.

نیکولای چې یوازې د خپل چوپړ په یادېدو له قهره تک شین اوښته، وویل:

-دا سپین سترګی، پلید ، لوی دوکه مار او بې حیا ! هغه به اوس بیا راته ویل چې هغه نشه و ، یا یې پام نه شو او وې نه لیدل، خو ناڅاپه یې له ښځې وپوښتل:

- ماریا په تا څه شوي دي ؟

- ګرافینې ماریا سر راپورته کړ، غوښتل یې څه ووایي، خو ژر یې سر ښکته او شونډې یې ورټولې کړې:

- تا ته وایم، څه درشوي دي ؟ ګرانې تا ته وایم !

ناښکلې ماریا به چې هر کله ژړل، ښکلې کېده به. هغې هېڅکله له درد یا غمه نه ژړل، هغې تل له خواشینۍ او زړه سوي نه ژړل. او هر وخت به یې چې ژړل، د هغې ځلېدونکې سترګې به لا ملالۍ او زړه راښکونکې شوې.

همدا چې نیکولای د هغې لاس راونیو ، هغې نور ددې توان نه درلود چې د اوښکو مخ ونیسي او په ژړا شوه.

- نیکولای جانه ! ما ولیدل... هغه ملامته دی، خو تا... تاولې ؟ او مخ یې په لاسونو پټ کړ.

نیکولای چپ شو. بشره یې سره او ګلابي شوه، له هغې نه لرې او پرته له هغه چې څه ووایي په کوټه کې ګرځېده راګرځېده. هغه د ښځې دژړا په علت پوه شو ، خو ناڅاپه هغه په ګوګل کې احساس کړه چې نه شي کولای له هغې سره همغږه نه شي. له هغه څه نه چې له ماشوبه ورسره رږدی و او په ختهه کې یې نغښتي و ، لاس پر سر شي. هغه په زړه کې ویل:

-ایا دا خواخوږي او مهرباني د ښځو افسانې او کیسې دي، که هغه په برحقه دي ؟

هغه ونه شو کولای دې پوښتنې ته ځواب ورکړي، بیا یې د هغې

زوريدلې او مينه ناکې څېرې ته وروکتل او ناڅاپه دی پوه شو چې نه يوازې هغه رښتيا وايي بلکې دی له پخوا راهيسې دځان په وړاندې ګنګار دی.

هغه، هغې ته ورنږدې شو او په کراره يې ورته وويل:

-ماريا ! زه له تاسره ژبه کوم چې بيا به هېڅکله دا تکرار نه شي.

په داسې حال کې چې آواز يې لکه د هغه ماشوم په څېر چې بښنه غواړي ربړدي، وې ويل

-بيا به هېڅکله تکرار نه شي.

د ګرافينې اوښکې لاپسې زياتې شوې، د خپل خاوند لاس يې راونيو او ښکل يې کړ.

په دې پلمه چې خبره په بله واړوي، د هغه په ګوته((لا اوکوون)) – (دايلياد دکيسې يو اتل)، نومې غمې ته وکتل او وې ويل:

- نيکولای جانه ! د ګوتې غمی دې څه وخت مات شو ؟

- همدا نن، په همدې پېښه کې. او ماريا، نور نو دا خبرې مه رايادوه.

بيا په قهر شو او موټې يې په سوکونو بدل شول. د مات غمې ګوته يې په ګوته کې چورلوله او د هغه چا په وړاندې چې دی يې په قهر کړی و، سرښکته واچاوه، خو له دې سره سره په کال نيم کال به يې يو دوه واره بيا واک له لاسه ورکاوه، بيا به يې ښځې ته دا اعتراف کاوه، بيا به يې ژبه کوله چې دا دده وروستی وار دی.

هغه به ښځې ته ويل:

- ماريا، ته هرو مرو ما د سپکاوي وړ ګڼې، ته رښتيا حق لرې.

ګرافينې ماريا چې هڅه کوله مېړه په کرار کړي، په غمجن آواز يې هغه ته ويل:

-هر کله او هر ځای چې دا احساس کړې چې پر ځان واک لـه لاسـه ورکوې.

ژر تر ژره له هغه ځایه ووزه.

د ولایت د اعیانو او مخورو په ټولنه کې نیکولای ته پوره درناوي کېده، خو هغه چاته ګران نه و. هغه د اعیانو ګټې ته هو مره پاملرنه نه کوله، نو له دې کبله ځېنو هغه مغرور او ځېنو بیا هغه احمق ګاڼه. ټول اوړی هغه به ټوله موده، د پسرلي له کښتـه نیولې بیا د فصلونو تـر رسېدو پورې په کروندو کې بوخت و. او په مني کې به ، په هماغه لېوالتیا او مینې چې ټوله موده په کرکیله لګیا و ، دی په ښکار اخته شو. میاشت یا دوه به هغه له خپلو ښکاریانو ، د هغو له سپیانو سره ښکار او ښکار ځایو ته تلل. ژمی به هغه نورو کلیو ته روان و او هلته به یې خپلې مطالعې او څېړنې کولې. د هغه د مطالعاتو زیاتره برخه د تاریخ په اړه وه او هر کال به یې د ټاکلو کتابونو د اخېستو سپارښتنه کوله او دا ټول کتابونه به دلته راوړل کېدل. دده د خپلې وینا له مخې هغه ځانته ښه کتابتون جوړ کړی و او د خپل دود له مخې یې ټول اخېستل شوي کتابونه هرومرو مطالعه کول. هغه به خورا په غوره د خپل کار په کوټه کې ناست و او کتابونه به یې لوستل.

دا کار ده ته دیوې سپارل شوې دندې په توګه ښکارېده، خو وروسته هغه ده ته په داسې یو عادت بدل شو چې خوند یې ترې اخېست. هغه به دلوستلو په وخت کې داسې انګېرله چې په خورا غور لګیا و دی. دځېنو اړتیا وړ سفرونو نه پرته به د ژمي زیاتره موده هغه په کورکې له خپلې ښځې او ماشومانو سره تیروله او د مور او ماشومنو په هره چاره او کار به غرېده. خپلې ښځې ته به پرله پسې نږدې کېده او دهرې ورځې په تیرېدو سره به د هغه د روحي خزانې پانګه زیاتېدله.

سونیا د نیکولای تر واده نه وروسته هم د هغوی په کور کې اوسېده. لا دواده نه د مخه ، نیکولای ټول هغه څه خپلې ناوې ته ویلي وو چې دده او سونیا ترمنځ تیر شوي وو. هغه له شهزادګۍ ماریا نه هیله کړې وه چې د خپلې ترور له لور ، سونیا سره مهربانه او د هغې خواخوږې واوسي.

ګرافینې ماریا د خپل مېړه ګناه پوره احساس کړې او ځان یې هم د سونیا په وړاندې ملامت ګاڼه. هغې فکر کاوه چې ددې شتمنې د نیکولای له خوا دې سره په واده کولو بې اغیزه نه و. هغې د سونیا په کړو کې داسې کوم څه نه لیدل چې هغه ګرمه وګڼي. هغې هڅه کوله چې هغه ورته ګرانه واوسي، خو په زړه کې له هغې سره داسې کومه کرکه توخنېده چې لرې کولې یې نه شوه.

یوه ورځ ګرافینې ماریا ، له خپلې خورلنډې ناتاشا سره د سونیا او د هغې په وړاندې د خپلې بې انصافې په اړه غږېدله.

ناتاشې وویل:

- ته پوهېږې ! تا خو انجیل لوستې دی. هلته یو ځای شته چې مخامخ د سونیا په اړه غږېږي.

ګرافینې ماریا په حیرانتیا وپوښتل:

- څه شي ؟

هر څوک چې څه لري، هغه ته نور هم ورکول کېږي او هغه څوک چې څه نه لري، ترې اخېستل کېږي. (غوږ پر غوږ توبږي) په یاد دې دي ؟ هغه خواره ، ولې ؟ ښايي هغه په زړه کې پاکه وي، نه پوهېږم، نه پوهېږم، خو له هغې نه هرڅه اخېستل کېږي. هر څه ترې اخېستل شوي دي. کله ناکله مې ډېر زړه پرې سوځي، ما پخوا د زړه له کومې غوښتل چې نیکولای له هغې سره واده وکړي، خو دا مې هم تل احساسوله چې

دا کار ناشونی دی. پوهېږئ؟ هغه لکه د شاتوتو د ګل د رنګ په څېر، هغه هم بې ثمره ګل ته ورته ده. کله مې ډېر زړه پرې خوږ شي او کله ناکله خو فکر، هغه، هغه څه نه شي احساسولي چې موږ یې احساسوو.

سره له هغه چې ګرافینې ماریا ناتاشې ته دا څرګنده کړه چې د انجیل دا خبره باید داسې تفسیر نه شي او باید دا ډول تعبیرشي، خو سونیا ته یې په کتو سره د ناتاشې تعبیر و مانه.

په رښتیا هم سونیا له خپل دغه دریځ نه، نه زوریده او د خپل بې ثمره والي دریځ یې په پوره توګه منلی و.

داسې بربښېده چې هغه نه د کورنۍ د کوم غړي بلکې د ټولې کورنۍ درناوی کوي. هغې لکه د پیشو په څېر نه له خلکو بلکې له کور سره عادت کړی و. هغې د مشرې ګرافینې خواخوږي کوله، ماشومان یې نازول او د ټولو لپاره یې ټول هغه واړه چوپړونه تر سره کول، چې له لاسه یې کېدل. د هغې ټول دغه خدمتونه او چوپړونه هم بې ارادې د ټولو له خوا منل کېدل او چا له هغې نه کومه ځانګړې مننه نه څرګندوله.

په لیسه ګورې کې، باغ او کور جوړ شوي وو، خو د مشر سردار د وخت پرتم یې نه درلود. تر جګړې وروسته، بیا جوړونه، په سختو وروځو کې پیل شوه وه او خورا ساده و. ستره ودانۍ چې د تېرو تهداب او بنسټ درلود، نوره لرګینه، خو یوازې د ننه دیوالونه یې سپین شوي وو او د ودانۍ دغولي بې شمېره لرګي بې رنګه پاتې وو، څوکۍ، کټونه او میزونه خورا ساده کلک او سخت وو. دا ټول شیان د کور نجار په خپله د دوی له خپلو چنارونو له لرګیو نه جوړ کړي وو. کور لوی و او ډېرې کوټې یې لرلې. د چوپړانو لپاره یې جلا ځای او د مېلمنو حجرې او دېرې لرلې. د رستوفیانو او بالکونسکي د کورنیو غړي به له ټولو خپلو خپلوانو، شپاړلسو آسونو او له لسګونو چوپړانو سره لیسه

ګورې ته د مېلمستيا وو لپاره راتلل او په مياشتو مياشتو به هلته پاتې کېدل. دغه راز هرکال به څلور واره د اربابانو د زده کړې او د نوم د ورځې په وياړ ليسه ګورې ته په سلګونو مېلمانه رابلل کېدل او يو دوه ورځې به دلته پاتې کېدل. د کال نور وختونه به په کرارۍ او آرامۍ د ورځني ژوند له دود سره سم، په ورو ځينو چارو، چايونو، سهارنيو، غرمنيو او ماښامنيو سره چې هر څه به يې له خپلو جايدادونو د راټول شويو فصلونو نه جوړيدل، تيريدل.

۹

د ۱۸۲۰ کال ژمی ، دد سامبر ۵ او د نیکولین د اختر د رشل و. پر هغه کال ناتاشا ، له خپلو ماشومانو او مېړه سره ، دمني له پیله د خپل ورور مېلمانه وو. پېیر د خپلو ځېنو چارو د سرته رسولو لپاره ، لکه هغه شان چې ده خپله ویلي و ، دیو درې او نیزه سفر لپاره پترزبورګ تللی، خو د درې اونیو پر ځای ، اوس شپږ اونۍ پرې اوښتې وې. هره شېبه یې ښځه ورته سترګې په لاره وه.

د دسامبر په پنځمه د بېزاو خف د کورنۍ ترڅنګ د نیکولای یو پخوانی دوست، واسیلي فیودروویچ دینیسوف چې اوس یو متقاعد جنرال و ، د دوی مېلمه و. نیکولای پوهېده چې په شپږمه نېټه د مبارک جشن په ورځ دده کورته مېلمانه راتلونکي دي، باید خپلې دودیزې جامې وباسي ، لنډ کوټ، تنګې جورابې او تنګې موزې واغوندي او دده له خوا نوې جوړې شوې کلیسا ته ورشي. د خلکو مبارکۍ ومني، دې هغوی ته مېلمستیا ورکړي او هم باید د اعیانو دټاکنو او د فصلونو د راټولو په اړه خبرې وکړي، خو دی په دې ډاډه و چې تر دې ورځې نه، مخکې شپه به په خپله دودیزه بڼه تیروي.

له غرمنۍ نه مخکې نیکولای د ریزان د ولایت د جایدادونو حسابونه چې دده منځنۍ خورځې پوره یې اړه لرله او د هغه ځای اداري چارواکي ورته راوړي وو ، وکتل. د خپلو جایدادونو په اړه یې دوه نور لیکونه ولیکل. درمندځایونو او د پسونو او آسونو طبیلو ته ورغي. په رارسېدونکي اختر کې یې د کلیوالو د زیاتو شرابو د مخنوي لپاره ، څه سپارښتنې وکړې او د غرمنۍ لپاره کورته راغي. پرته له هغه چې له

خپلې ښځې سره يو په يو د زړه خوالې وخت پيدا کړي ، د هغه اوږده ميز تر شا کېناست چې د شلو تنو لپاره جوړ او د کورنۍ ټول غړي پرې راټول وو. ميز ته ناست کسان ، دده مور ، له دوی سره ميشته بوډۍ چې بيلوه نومېده ، د هغه ښځه او درې ماشومان ، دماشومانو ښوونکی او لارښوونکی ، د هغه د ښځې وراره او د هغه ښوونکی ، سونيا دينيسو ، ناتاشا اودرې ماشومان يې ، د هغوی روزونکي او د خدای بښلي سردار معمار ميخايل ايوانوويچ چې د خپل ژوند د پای ورځې يې په ليسه ګورې کې تيرولې.

ګرافينه ماريا خپل خاوند ته مخامخ ، د ميز بل سر ته کېناست ، همدا چې خاوند يې پرخپل ځای کېناست ، خپلې مخې ته د دستمال له اخېستو او په چټکۍ مخې ته د ګيلاس او د جام دځای پر ځای کولو نه وروسته په دې پوه شو چې طبيعت يې خټه دی. په هغه کې به د غه حالت هغه وخت ليدل کېده چې مخامخ يې د جايدادونو تر کتنې وروسته ميز ته راته او ډوډۍ ته کېناست. ګرافينې ماريا ، د هغه له دغه راز بد خلقۍ سره ښه آشنا وه. کله به چې د هغې خپل طبيعت ښه و ، هغه به په کرارۍ دې ته ستر ګه په لاره و چې له هغه سره د زړه خواله پيل کړي. هغه به ددې د زړه خوالې نه وروسته ، دې ته اړيده چې د زړه حال وو ايي او ځرګنده کړي چې دده هسې تش طبيعت خټه دی ، خو نن هغه د غه خبره چور هېره کړې وه چې ددغه خيال ساتنه وکړي. هغه په دې ډېره خپه شوې وه چې هغه له کوم لامله پرته په دې په قهر شوی و. هغه له دې امله ځان بد مرغه احساساوه. هغې له هغه نه وپوښتل چې هغه چېرې و. هغه ځواب ورکړ. هغې بيا ترې وپوښتل چې په کرونده کې هرڅه ښه دی ؟ نيکولای د هغې له ترخې ژبې نه تندی تريو کړ او په تونده ژبه يې ځواب ورکړ.

ګرافينې ماريا له ځانسره وويل:

-وينې زه تير وتلې نه وم، نو په څه هغه له مانه خوابدی دی ؟

ګرافينې ماريا ، د خپل خاوند په ځواب کې دځان په وړاندې يو ډول داسې نا خواخوږي او خواشيني احساس کړې وه چې ګواکې دې ته يې د چوپتيا پاتې کېدو ويل.

که څه هم هغې داسې انګېرله چې د دې خبرې طبيعي نه وې، خو هغې نه شو کولای يو څو نورې پوښتنې ونه کړي.

د دينيسوف له برکته د ميز شا خبرې ډېرې ژر تودې او خوږې شوې او ګرافينې دماريا له مېړه سره د خبرو وخت پيدا نه کړ. کله چې ټول له ميزه پاڅېدل او دمشرې ګرافينې نه دمننې لپاره د هغې خواته ورغلل ، ګرافينې ماريا خپل خاوند ته لاس ور اوږد کړ، د هغې لاس يې ښکل کړ او ترې وې پوښتل:

-ولې له مانه خپه يې ؟

هغه ځواب ورکړ:

- ته هم تل په عجيبه خيالونو کې ډوبه يې، زه اصلاً د خفتيان فکر هم نه لرم.

خو د تل د کلمې ځواب ، ماريا ګرافينه آراموله:

- هو کې زما طبيعت خته دی، خو درته ويلي نه شم چې ولې.

د نيکولای ژوند له خپلې ښځې سره دومره ښه و چې آن د سونيا او مشرې ګرافينې درخې سره سره چې د هغوی تر منځ يې د خوابدۍ پلمې پيدا کولې او ديو بل په وړاندې يې ولمسوي ، خو بيا به هم کله کله د هغوی ترمنځ د کرکې نښې ښرګندې شوې. کله نا کله ، په تير بيا د ښو نيکمرغو شېبو نه وروسته به پر هغه د پرديتوب او دښمنۍ احساس راخور شو دغه احساس په ماريا ګرافينې کې د اميدوارۍ په وخت کې

زيات ليدل کېده. او هغه اوس په همداسې يو پړاو کې وه.

نيکولای په لوړ، ګواکې له خوښۍ نه په ډک آواز(ګرافينې ماريا داسې وانګېرله چې دا به په لاسي ددې دسپکولو لپاره کوي) وويل:

- ښاغلو او آغلو ! زه د سهار له شپږو بجو راهيسې همداسې په دوو پښو يم. سبا به بيا همدا زوريدل وي، ښه به دا وي چې لږ استراحت وکړم. او پرته له هغه چې ګرافينې ماريا ته څه ووايي ولاړ شو او ووت او په صالون کې پر اوږدې څوکۍ خملاست، ګرافينې ماريا له ځانسره وويل:

-تل همداسې ده، له مانه پرته له ټولو سره غږېږي. وينم، وينم چې هغه له مانه کرکه لري، په تيره بيا چې زه په دغه حال يمه. خپلې پړسېدلې خېټې ته يې وکتل او په هينداره کې يې خپلې ژېړې او رنګ الوتې څېرې او وتلو او تر هر وخته لويو سترګو ته يې کتل.

هرڅه بد پرې لګېدل. ددينيسوف لوړه غږېدا او خنداوې، له ناتاشې سره خبرو ، په تيره بيا د سونيا هغه غلچک چې په تلوار يې ددې خواته ورلېږلې و.

د ماريا ګرافينې لپاره سونيا لومړی پلمه وه چې خپل خپتيان څرګند کړي.

هغه څوشېبې له مېلمنو سره کېناسته ، خو له دې امله چې د هغو په خبرو يې سر نه خلاصيده، پاڅېده او په کراره له صالونه ووته او دماشومانو کوټې ته لاړه.

ماشومان هلته پر څوکيو ناست او په لوبو لګيا وو. هغوی مسکو ته د تګ تکل درلود او دې ته يې هم بلنه ورکړه چې له هغوی سره مل شي. هغه کېناسته او له هغو سره يې لوبې پيل کړې، خو د مېړه په اړه خيال او له دې نه د هغه بې ځايه خپتيان دا زورولـه. هغه پاڅېده ،

وخوځېده ، په سختۍ د پښو په منګلو روانه او کمکي صالون ته لاړه.

هغې له ځانسره وويل:

- کېدای شي هغه ويده نه وي، غواړم ورسره سپينه يې کړم. اندرې جان د هغې مشر زوی، دمور په شان ، هماغه شان د پښو پر څوکو هغې پسې روان و او د هغې هېڅ ورته پام نه و.

سونيا چې په لوي صالون کې وه (او ګرافينې ماريا ته دا سې برېښېده چې هغه يې هرچېرې څاري) او وې ويل:

- ماريا ! هغه ويده دی، ښکاري هغه ستړی شوی دی، نه چې اندرې جان هغه راويښ کړي.

ګرافينې ماريا ، شاته وکتل او وې ليدل چې اندرې جان ورپسې ور روان دی. ماريا احساس کړه چې سونيا برحقه ده، خو بيا هم سره وايشېده، په قهر شوه او په خورا سختۍ يې وکولای شول ځان له بدو خبرو وژغوري.

هغې هېڅ څه ونه ويل، خو ددې لپاره چې د سونيا خبرو ته پام ونه کړي، په لاس يې اندرې جان ته اشاره وکړه او ګواکې ورته وې ويل چې شور مه کوه، خو اندرې جان دې پسې روان او د صالون دروازې ته ورسېد. سونيا له بلې دروازې نه ووته. له هغې کوټې نه چې نيکولای په کې ويده و. د هغه نرۍ سا چې له هره پلوه د هغې ښځې ته آشنا وه، اورېدل کېده. هغې دغه سا ويستل اورېدل او له ځانسره يې د هغه ښکلی اوار تندی ، برېت او ټوله هغه غمجنه بشره چې هغې په وار وار سره د شپو په چوپتياوو کې هغې ته کتلې و، ليدل. نيکولای ناڅاپه ټکان وخوړ او چغه يې کړل. او له هغه سره هممهاله د دروازې تر شا اندرې غږ وکړ:

-پلار جانه مور مې دلته ولاړه ده.

د ګرافینې ماریا له ګبنې نه رنګ الوتی و او د خپل زوی په کرارولو یې پیل وکړ. هغه چپ و. دغه چوپتیا چې د ګرافینې ماریا لپاره سخته زورونکې وه، یوه دقیقه یې دوام وکړ. هغه پوهېده چې د نیکولای دغه راز راوښول سخت نه خوښېږي. ناڅاپه د دروازې له شا نوی شور او خوځېدا واورېدل شول او د نیکولای ناراضه غږ یې تر غوږه شو:

- یوه دقیقه یې هم څوک په آرامه نه پرېږدي، ماریا دا ته یې؟ ولې دې هغه دلته راوستی دی؟

- زه راغلم چې یوازې وګورم، هغه ته مې پام نه شو... وبښې...

نیکولای وټوخید او خاموشه شو. ګرافینه ماریا له دروازې لرې او خپل زوی یې د ماشومانو کوټې ته بدرګه کړ. پنځه دقیقه وروسته درې کلنه کمکۍ ناتاشا چې پلار ته خورا ګران وه، له وروه واریدل چې پلار یې په واړه صالون کې ویده دی، پرته له هغه چې دمور یې ورته پام شي، پلار ته ورمنډې کړې، دغې تور سترګې نجلکۍ دروازه په خرپ خلاصه او په وړو غونډو پښو، خوټینګو ګامونو، هغه څوکیو ته ورنږدې شو چې پلار یې پر ټټر پر هغې پروت و. هغې پلار ته وکتل، بیا د پښو پر څوکو لوړه شوه او. پلار لاس یې چې تر سر لاندې ایښی و، ښکل کړ. نیکولای چې خوږه موسکا یې پر شونډو راخوره شوې وه، مخ راواړه.

د ګرافینې ماریا کرار او وحشتناکه غږ د دروازې له شا واوریدل شو:

-ناتاشا! ناتاشا، پلار جان غواړي ویده شي.

کمکۍ ناتاشا په ډاډمن آواز ځواب ورکړ:

- نه مورې، هغه نه غواړي، ویده شي.

پلار یې وخندل.

پلار یې له څوکۍ پښې راکوزې کړې ، پاڅېد او له خپلې لور نه یې غېږه تاو کړه
هغه خپلې ښځې ته وویل:
- ماشا(په روسي ژبه کې ماریا ته له نازه ماشا وایي)راځه د ننه.
ګرافینه ماریا کوټې ته راننوته او دخاوند ترڅنګه کېناسته.
ماریا په حیا وویل:
- ما ونه لیدل چې څنګه هغه ماپسې را روان دی، زه هسې خیالونو.
..
نیکولای چې ښځې ته کتل، یولاس یې لـه لـوره تـاو کـړی و ، د هغې ملامته څېره یې ولیدله. بل لاس یې له هغې تاو کړ او پـه څټو یـې ښکل کړ.
هغه له ناتاشې وپوښتل:
- کولای شم مور جانه ښکل کړم ؟
ناتاشا چې له شرمه ډکه موسکا کوله ، هغه ځای تـه چې نیکولای ښکل کړی و ، اشاره وکړه او په آمرانه ژبه یې وویل:
-یو ځل بیا !
نیکولای، د هغې پوښتنې پـه ځـواب کې چې پوهېده ، د ښځې پـه زړه کې ګرځي، وویل:
-زه نه پوهېږم ، ته ولې فلکر کوې چې زما طبیعت خټه دی ؟
- ته یې تصور هم نه شې کولای چې کله تـه داسې یې ، زه څومره بدمرغه او یو وزرې یم، ماته داسې بریښي...
نیکولای په خوشالۍ وویل:
- ماریـا !دا څومره سادګي ده، تـه څنګه نه شرمېږې چې دا خبرې کوې.

- ماته داسې بريښي چې زه داسې ساده او احمقه يم چې ستا نه خوښېږم... تل داسې و... اوس هم داسې ده... او په... دا تل داسې وه.. . اوس هم داسې ده... او په را....

-آخ، ته څنګه د خندا وړ يې ! ته ښکلې او مهربانه او مهربانه ښکلې يې. دا خو يوازې ملوينا (ديوه افسانې ښکلې نجلۍ)د خپلې ښکلا له بركته هرچا ته ګرانه ده. خو ماته مې خپله ښځه ګرانه نه ده ؟نه، نه ده. هسې نه پوهېږم څنګه درته ووايم. كه ته نه يې ، څنګه درته ووايم لكه چې توره پيشو مې له مخې تېره شوې وي. تباه تباه يم او هېڅ كولای نه شم. ته څه وايې، خپله ګوته راته ګرانه ده ؟نه، نه ده ګرانه، كه ګرانه ، نه ده، نو پرېكولې خو يې نه شم..

-نه ، نه زه داسې نه وايم، خو زه پوهېږم ، ته خو له مانه هسې نه خپه كېږې.

نيكولای وويل:

-پوهېږئ چې څومره مې خوا شنه ده.

وموسېد ، پاڅېد ، پر خپلو ويښتو يې لاس تېر كړ او په كوټه كې په ګرځېدو شو.

اوس چې سره پخلا شول، سمدلاسه يې په لوړ آواز د هغه څه په هكله چې ددې په اړه يې په خيال كې تېرېدل خبرې پيل كړې. هغه پرته له هغه چې له خپلې ښځې و پوښتي د غه خبرې اورې او كنه، هغه څه يې چې فكر ته ورغلې و او پرېكړه يې كړې چې هغه به هغې ته ګټور وي، نو ځكه يې بايد هغې ته ووايي، وويل، ده تكل كړی دی چې پېير په دې راضي كړي چې پسرلی په موسم كې له دوی سره پاتې شي.

ګرافينې ماريا د هغې خبرې اورېدې او د هغو په اړه يې خپل اند

ځرګنداوه بيا يې خپله په لوړ آواز د هر څه په اړه خپل مېړه ته وواېه، خو د دې خبرې د ماشومانو په هکله وې.

هغې چې ناتاشې ته اشاره کوله، په فرانسوي ژبه يې وويل:

- له همدې ماشتموبه، ښځتوب په کې ځرګند دی. تاسو موږ ښځې په دې ملامتوي چې موږ منطق نه لرو، دا ګوره، دا زموږ منطق دی. زه غواړم چې پلار ويده شي او هغه وايي، نه، نه غواړي.

هغه وخندل.

ګرافينې ماريا وويل:

- او هغه برحقه ده. او له نيکمرغۍ نه ډکه يوه خندا يې وکړه.

نيکولای وويل:

-هو، هو.. او

خپلې قوي متې يې له لور تاو کړې، هغه يې پورته کړه، پر اوږو يې کېښوله، د هغې پښې يې کلکې ونيولې او په کوټه کې په ګرځېدا شو.. پلار او لور پر مخونو يو ډول بې معنی نيکمرغي راخوره شوه.

ګرافينې ماريا، په زګېرون آواز په فرانسوي ژبه وويل:

-پوهېږې کېدای شي ته برحقه ونه اوسې، له دې سره ته خورا زياته مينه کوې.

-هو کې ! نو څه وکړم ؟ خو هڅه کوم چې دا رانه ښکاره نه شي...

په دې وخت کې په لاره او د کور دالان ته نېږدې د چا د تيريدو او د داسې ګامونو غږ چې ګواکې را روان دي، واوريدل شول.

-څوک راغلل.

ګرافينې ماريا وويل:

زه ډاډه يم چې دا به پېير وي، زه به ورشم وبه ګورم. دا يې وويل او له کوټې نه ووته.

نیکولای د ماریا تر وتلو وروسته ځانته اجازه ورکړه ، خپلې لورته په کوټه کې سورلي ورکړي. همدا چې سا یې وسوځېده ، هغه یې له اوږو نه غېږ ته راښکته او پر خپل ټټر یې کېنوله، دغو پاڅېدو ، کېناستو هغه ته نڅاوې وریادې کړې. دلور ګردې ماشومې بشرې ته په کتو کتو کې په دې خیال کې ډوب شو ، که دی زوړ او دا نجلۍ بیا دی د نڅا بنډارونو ته وروبولي ، هغه سره د مازورکا ، نڅا ، هغه نڅا چې خدای بښلي پلار یې له ناتاشې د دانیلوکوپر، نڅا کوله ، وکړي. بیا څنګه او څه کېږي.

څو دقیقې وروسته، ګرافینه ماریا ، بېرته کوټې ته راننوته او وې ویل:

- نیکولای جانه په خپله هغه دی. اوس زموږه ناتاشا بیا ژوندي شوې ده. دادې باید لیدلي وای چې هغه په څه تلوسې او مینې د هغې هرکلی کوي او له هغه سره هممهاله خپه کېږي چې ولې یې وعده ماته کړې او ډېره موده یې تیره کړې ده.

هغې خپلې لورته چې ځان یې پلار پورې ټینګ نیولی و ، په خندا خندا وکتل او وې ویل:

- ژر ژر کوئ، درځئ چې ژر ورشو ، پرېږدئ، یو بل پرېږدئ.

نیکولای لور له لاسه ونیوله او له کوټې ووتل.

ګرافینې ماریا په کوټه کې پاتې شوه او په کراره یې له ځانسره وویل:

-هېڅکله ، هېڅکله مې داسې تصور نه شو کولای چې داسې دې نیکمرغه واوسي.

پربشره یې د نیکمرغۍ ځلا راخوره شوې وه، خو له هغه سره هممهاله یې ژوره سا وویسته او په ژورو کتو کې یې یو ژور غم

راڅرګند شو. داسې برېښېده چې ګواکې له دې نیکمرغۍ نه پرته چې دا یې احساسوي، په دې ژوند کې بله داسې نیکمرغي چې بې ارادې همدا شېبه هغې ته ورياده ، هم شته چې په دې ژوند کې یې موندل ګران دي.

۱۰

ناتاشې د ۱۸۱۳ کال د پسرلي په پيل کې مېړه وکړ او په ۱۸۲۰ کال کې هغې درې لوڼې او يو زوی چې خپله يې د هغو دلرلو خورا لېوالتيا درلوده، لرل. دي خپله اوس د هغوی ساتنه او پالنه کوله.

دا دومره ځوربه او سوروره شوې. دا ډېر ګران کار و چې په دې پياوړې مور کې د هغې پخوانۍ نرۍ، تنکۍ مستې ناتاشې نښې وليدل شي. د هغې د بشرې ځانګړتياوې سره څرګندې او يو آرام نرم حالت يې راڅرګند او ه. په څېره کې يې نور د پخوا په شان د ځوانۍ هغه زړه رانښکوونکې اور، نه بليده. اوس يوازې د هغې مخ او اندام ليدل کېدل او د روح او روان نښې يې تري تم وې. اوس يوازې يوه پياوړې او بلاربه اسپه لېدل کېده. اوس به ډېر کم او کله ناکله او يوازې هغه وخت ، هغه پخوانی اور د هغې پر بشره او سترګو کې رابليده چې د اوس په شان به د هغې مېړه له سفره راستنېده او يا يې زوی له ناروغۍ نه ښه شوی و او يا يې چې کله له ګرافينې ماريا سره د سردار اندرې يادونه راتازه کول (هغې داسې تصور کاوه چې د سردار اندرې يادونې د هغې د مېړه رخه راپاروي، نو ځکه يې هېڅکله له هغه سره د هغه په اړه خبرې نه کولې) خو په دغه شان ځانګړو شېبو کې به چې کله د هغې په ښکلې او وده کوونکي بدن کې ، هغو پخوانيو اورونو لمبې وهلې نو تر پخوا هغه به لا زړه رانښکوونکې بربښېده.

له هغه وخته چې ناتاشې واده کړی و ، هغه له خپل مېړه سره په مسکو او پترزبورګ، د مسکو د څنډو په کلي او له خپلې موريعنې د نيکولای کره اوسېدله.

دغه ځوانه ګرافینه ښېزا او خوفه، په ښدارونو خورا لږ کې لېدل کېده او که یو نیم ځای به چا ولیدله ، له لیدو به یې ځوک هومره نه خوښېدل، هغه نه مهربانه وه او نه زړه راښکوونکې. دا ګرانه وه چې ځوک وو ایې چې د هغې یو ازیتوب خوښېږي. (هغه په دې نه پوهېده چې یوازیتوب یې خوښېږي او کنه ؟). هغه پرله پسې بلا ربېده ، ماشومان یې زېږول، دخاوند په هرچاره کې یې ګډون درلود ، نو له دې کبله ، هغې پرته له دې بله چاره نه درلوده چې له ښدارونو ، نڅاګانو او له مېلمستیاوو نه ښې راټوله کړي. ټول هغه کسان چې تر واده دمخه یې پېژانده، هغه بدلون حیران کړي وو چې تر واده وروسته ، په هغه کې راغلي وو. خو یوازې مشر ګرافینه وه چې د مورنۍ احساس له امله په دې پوهېده چې دناتاشې دشور او لېوالتیا سرچینې د مېړه لرل او د کورنۍ پیدا کولو پورې اړه لري. (او ناتاشا په اترادنایا کې نه یوازې په ټوکه بلکې په رښتیا په نارو نارو دا څرګندوله او د هغه خلکو حیرت ته، په حیرت کې وه چې دا یې نه منله چې ناتاشا به یوه ښه ښځه او غوره مور وي.
ګرافینې به ویل:
- یوازې له ماشومانو او مېړه سره مینه په هغه کې شور او مینه راوښنوي. او نور هرڅه سادګي ده.
ناتاشې دغه زرین دود ته چې ځیرکو او هوښیارو خلکو ، په تیربیا فرانسویانو هغه په پام کې ساته ، پاملرنه نه کوله چې نجونې تر واده وروسته باید بې پروا نه شي، خپل استعداد او ښکلا یز ذوق هېر نه کړي. خپلې ښکلا او سینګار ته ، تر هغه څه زیاته پاملرنه ولري چې تر واده دمخه یې لرله. ناتاشې نه یوازې دغو چارو ته پام نه ساته بلکې هغه نازونه یې چې تر واده دمخه پر مېړه کول ، اوس یې نه کول. هغه هڅې چې تر واده د مخه هغې پر ځان د مېړه دلا مینیدو لپاره ، کولې ،

اوس يې نه کولې. ناتاشا برعکس تر واده وروسته سمدلاسه خپل او د هغه په ډله کې سندرې ويل چې د زړه راښکون تر ټولو ستره او بې ساري وسله وه، پريښې و. هغې سندرې نه ويلې، ځکه داسې ورته برېښېده چې سندرې په رښتيا تر ټولو کوډګر ټوان لري. هغه، هغه شان چې ويل کېږي، ډېره بې پروا شوې وه. ناتاشې، نه په خپلو کړو وړو او نه په خبرو اترو کې، هېڅ څه ته پام نه ساته. نه يې دا هڅه کوله چې په خپلو له نازو ډکو او زړه راښکونکو کړو وړو، له مېړه زړه يوسي، نه يې خپلو جامو او نه يې خپل سينګار ته... هغې د کورنۍ ژوند دغو ټکو ته هېڅ پاملرنه، نه کوله. هغې داسې انګېرله چې د هغې پخواني نازونه چې ددې په ختمه کې نغښتي وو، اوس ددې مېړه ته دخندا وړ برېښي. هغه څه چې له مېړه سره دژوند له پيله دپام وړ و، هغه دا و چې د ګډ ژوند له پيله يې، خپل ټول روح او روان د زړه له کومې هغه ته وربښلی و. هغې، هېڅ څه يې له هغه پټ نه و، برېښي. هغې داسې انګېرله چې له مېړه سره ددې اړيکې نه پر شاعرانه احساس چې مېړه ددې لېواله کوي بلکې پر بل يو ناڅرګند او غوره څه لکه ددې د خپل روح او تن د اړيکو په څېر پر اړيکو ولاړ وو.

دڅنو جوړول، پر سر د هغو راټول، د پراخې لمنې اغوستل، د مينه ناکو سندرو ويل، هغه هم ټول ددې لپاره چې ځانته د مېړه پام ورواړوي، همداسې ترپامه عجيبه ورتلل، لکه چې ځان ښوک ددې لپاره سينګار کړي چې خپله هغه ته وګوري او خوند ترې واخلي.

ځان ددې لپاره سينګارول چې د نورو خوښه شي، ښايي دې کار به دې ته خوند ورکاوه، خو دا نه پرې پوهېده او نه يې د هغه لپاره وخت درلود. هغه تر ټولو غوره لامل چې دې نه سندرې ويلې، نه يې جامو او سينګار ته پام کاوه، نه يې خپله وينا څارله، دا وچې دې، دې کارونو

ته هېڅ وخت نه درلود.

دا څرګنده خبره ده چې انسان حق لري ، چور په داسې یو بې معنی څه اخته شي چې هېڅ ارزښت نه لري، دا هم څرګنده ده چې یو څه یا شي چې هرڅومره بې ارزښته او بې معنی وي ، که هغه ته زیاته پاملرنه وشي ، هغه به غوره ونه برېښي.

او هغه څه چې ناتاشا پر مینه او اخته شوې وه، هغه کورنۍ وه...
کورنۍ:مېړه، هغه څوک چې باید داسې څارنه او پالنه وشي چې دې او کورنۍ پورې یې اړه ولري او له دوی نه جلا کېدونکي وي. او ماشومان چې دې ته هیلمند شي، هغوی ته ورنږدې شي، پې او خواړه ورکړي او وې روزې.

څومره به چې هغه زیاته، نه د عقل بلکې د روح او روان په مرسته، په خپل ټول توان او هستۍ سره، د ټول هغه څه په مرسته چې دا یې لېواله وه، اخته کېده، هغه څه لاپسې زیاتېدل او د هغه د سرته رسېدلو لپاره خپل وس او توان کم ورته برېښېده ، داسې چې څومره به یې هغه ته پاملرنه نه کوله، بیا به یې هم هغه څه ، تر سره کول، چې د سرته رسولو تکل به یې نه و کړی.

د ښځو د حق، د مېړه او ښځې ترمنځ اړیکې ، د هغوی آزادي او حقوقو په اړه خبرې او ناندرۍ که څه هم هغه وخت د اوس په شان د پام وړ موضوع نه ګڼل کېده ، خو بیا یې هم دنن په شان شته والي درلود ، خو د ناتاشې لپاره د غه موضوع نه یوازې په زړه پورې نه وه بلکې هغه هېڅ نه پرې پوهېده. دغه خبره هغه وخت لکه اوس. د هغه چا لپاره د پام وړ وه چې په واده کې یوازې لذت ویني. هغه لذت چې مېړه او ښځه یې یو بل نه اخلي. یعنې د واده خوند ، نه دا چې د کورنۍ د جوړولو پیل...

ناتاشا په ټولیزه توګه د مخورو او اعیانو له بنداړونو سره لېوالتیا

نـه لرلـه، خـو د خپلـو خپلوانـو: ګرافينـې ماريـا ، ورور، مـور او سـونيا ناسته ولاړه يې ډېره خوښېده. هغې له هغو خلکو سره لـه ناسـتې ولاړې نـه خونـد اخېسـت چـې دا وکـولای شـي پـه جـړو ځنـو او خيرنـو کـاليو دماشـومونو لـه کـوټې ددوی مخـې تـه راووزي، دماشـومانو زاړه کـالي چـې اوس داغ داغ او خيـرن شـوي وو ، هغـوی تـه وښـيي او د هغـوی خواخوږي ته چې وايي اوس ماشومان ښه شوي دي. غوږ غوږ شي.

ناتاشا تر دې کچې بې پروا شوې وه چې د هغې جامې، د هغې ځنې او کاکل، د هغې اپلتې او بې ځايه خبرې، لـه سـونيا او دماشـومانو لـه روزونکو سره د هغې رخه، د ټولو ټولـو د ټوکـو وړ وو. ټـول پـه دې بـاور وو چې پېير له خپلې ښځې ډارېږي او پـه رښـتيا هـم همداسـې و. د ګـډ ژوند د پيل له هماغې لومړۍ ورځې، ناتاشا خپل مېړه ته شرايط ايښـي وو چې دی به د خپلې ښځې په غوښتنه د خپل ژوند هره شېبه د کـورنۍ پـه چـوپړ کې وي. دې خبرې او د ښـځې دې هيلـې او غوښـتنې دی چـور حيران کړی و ، خو سره له هغه هم په دغـو هيلـو دی ويارېده او غـاړه يـې ورته ايښې وه.

د شرايطو ته د پېير غاړه اېښودل نه يوازې پـه دې کـې ځرګنـده وه چـې هېڅکله يې نه شو کولای کومې بلې ښځې ته کومه خبره وکړي او يـا لـه هغې سره په موسکا وغږېږي، هغه نه شو کـولای کـوم بنـډار يـا کلـب تـه لاړ شي، يا کوم بل ځای ډوډۍ وخوري او چکر ووهي، هغه پيسـې هـم نه شوې خرڅولای، هغه له ډېرې اړتيـا پرتـه چېـرې سفر هـم نـه شـو کـولای. ناتاشا د هغه علمي چارې هم ددغو کارو له ډلې ګڼلې. که څه هم د هغـې پر دغو کارونو سر نه خلاصېده ، خو بيا يې هم هغـو تـه پـه درنـه سـترګه کتـل او غـوره يـې ګڼـل. بـرعکس پېيـر پـه کـورکې پـوره واک درلـود ، نـه يوازې يې دا حق درلود چې کوم کار څنګه تر سره شـي(هغـه شـان چـې ده

غوښتل)دی خپله څه وکړي، بلکې د ټولې کورنۍ دلاربښوونې مشرو.
ناتاشه هم په خپل کورکې، لکه یوه مینځه د مېړه په چوپړ کې وه، کله به چې پېیر په خپله کوټه کې څه لوستل او یا به یې څه لیکل، د کورنۍ ټول غړي به د پښو په سر ګرځېدل چې شر او شور ونه شي. هر هغه څه سره به چې پېیر لېوالتیا وښودله، سمدلاسه به د هغه هیله ترسره کېده. که به هغه د کوم شي هیله وکړه، ناتاشا به سمدلاسه پاڅېده او هغه به ده ته چمتو و.
هغه سخت وختونو هېڅکله د پېیر له یاده نه وتل چې ناتاشا د لومړي ځل لپاره بلاربه او لومړی ماشوم یې وزېږاوه. هغه ډېره ناتوانه او خوارا خوار و او ناتاشا دې ته اړوته چې درې واره خپله مینځه بدله کړي. ناتاشا له ډېرې ناهیلۍ نه ناروغه شوې وه پېیر دغه وختونو هېڅکله هېرولي نه شول. هغه یوه ورځ ناتاشې ته د ژان ژاک روسو هغه خبرې چې ده خپله پرهغو پوره باور درلود، وریادې کړې:
د دایې په لاس د ماشوم روزنه د طبیعت ضد خبره ده.
د بل ماشوم د زده کړې وروسته ناتاشې د مور، ډاکترانو او د مېړه د مخالفت سره سره چې دا باید ماشوم ته پۍ ورنه کړي (په هغه وخت کې د مور لخوا ماشوم ته د پیو ورکول، د مور روغتیا ته تاواني ګڼل کېده) دا په خپل اند پاتې او ترپایه یې خپلو ماشومانو ته خپلې شودې ورکولې.
ډېر وخت د ناآرامۍ او په هغه شېبه کې چې طبیعتونه به خراب وو، داسې هم پېښېدل چې مېړه او ښځه به په کوم څه سره خوله په خوله شول، ناندرۍ او شور به یې وکړ، خو تر دغو ناندرېو او خوابدیو وروسته به د پېیرپه خوښۍ او تعجب نه یوازې د خپلې ښځې په خبرو بلکې په کړو کې د هغو خبرو اغیز ولید چې هغې له هغو سره مخالفت

کړي و...

پېښېر تر اوه کاله ګډ ژوندهٔ وروسته، په خوښۍ او ټينګه دا احساسوله چې هغه احمق سړی نه دی او هغه ځکه دا احساسوله چې، هغه ځان د خپلې ښځې په هنداره کې ليده. هغه په خپل ځان کې ښه او بد احساسول، داسې چې دغه ښه او بد په ګډه يو له بل سره زغمل او پټول، خو په خپلې ښځې کې يې، يوازې هغه څه ليدل چې رښتيا او ښه و. هر څه به چې ناولي او خراب وو، هغه به يې لرې غورځول او يا به لرې غورځول شوي وو. او په هغه کې د دغو کړو نغښتل کېدل، نه د منطقي تعقل له مخې بلکې د کومې بلې رازمنې او ناڅرګندې لارې نه ترسره کېدل.

۱۱

دوې میاشتې دمخه، کله چې پېیر د رستوفیانو مېلمه و، د سردار فیودر هغه لیک یې تر لاسه کړ چې په هغه کې یې ده ته بلنه ورکړې وه، دځېنو خبرو دخبرو لپاره پترزبورګ ته ورشي. پېیر باید د هغې ټولنې په غونډه کې ګډون کړی وای چې دی یې هم یو له غوره بنسټ ایښودنکو نه و.

ناتاشې چې دغه لیک ولوست (ځکه هغې د هغه ټول لیکونه لوستل) سره له هغه چې په کور کې د مېړه غیابت پر دې خورا ګران تمامېده، هغې هم پېیر ته وړاندیز وکړ چې پترزبورګ ته لاړ شي. دناتاشې لپاره د مېړه ټولې فکري او ذهني چارې، سره له هغه چې هغه نه پرې پوهېده، خورا اهمیت درلود. هغې تل ویره لرله چې د خپل مېړه د دغو کړو خنډ نه شي. دلیک تر لوستلو وروسته، پېیر له درناوي نه په ډک پوښتنیز او ځوابیز غلچک هغې ته کتل. لکه هغه شان چې په لیک کې راغلي او له ده نه غوښتنه شوې وه، دې هم هغه ته وړاندیز وکړ چې پترزبورګ ته لاړ شي، خو ښه به دا وي چې دی د خپل راستنېدو نېټه وټاکي.

هغه ته دځلورو اونیو لپاره رخصتي ورکړه شوه چې پترزبورګ ته لاړ شي. هغه لاړ، خو اوس دادي د هغه له رخصتۍ نه هم دوې اونۍ اوښتې وې، نوځکه ناتاشه پر له پسې په ویره کې وه، غمونو پسې اخیستې وه او په هرڅه زوریدله.

متقاعد جنرال دینیسوف چې له خپل اوسني دریځه ناراضه او له دوو اونیو راهیسې دلته مېلمه و، په حیرانتیا او خواشینۍ یې ناتاشې

ته به یو وخت کې ده ته د یو ګران انځور په توګه کتل.

ملال غمجن کاته، ګډ وډو ځوابونه، او د ماشومانو په اړه خبرې ټول هغه څه وو چې له دغې پخوانۍ افسانوي کوډګرې نه اوریدل کېدل.

ناتاشا په ټوله دې موده کې، په تیره بیا هغه وخت چې دا به مور، ورور او ګرافینې ماریا دلاسه کوله، خورا خواشینې او په قهر وه، هغوی به هڅه کوله ناتاشا پییر په پترزبورګ کې د ځنډیدو له امله وبښي.

ناتاشې ویل:

-دا ټول حماقت دی، دا ټولې تشې خبرې دي. د هغه ټولې خبرې ببولالې دي او هېڅ کومه ګټوره پایله نه لري، دا ټولې ټولنې بې معنی او حماقتونه دي.

دا ټولې خبرې هغې د هغو چارو په اړه کولې چې ده یې په ستر اهمیت پوره باور درلود، هغه دماشومانو کوټې ته ننوتله چې خپل یوازیني ماشوم پیټیا ته پی، ورکړي.

هېڅ چا په هغه کچه، لکه هغه درې میاشتني ماشوم چې په دې شېبه کې د دې پر ټټر پروت او پی، یې رولې، هغه داسې نه احساسوله.

هېڅ چا نه شو کولای داسې ارام ببنونکې او هوښیارې خبرې هغې ته وکړي، لکه دغه درې میاشتني ماشوم چې د دې پر ټټر پروت او دې د هغې خوله او د دې د تي رودل احساسول. هغه ماشوم، هغې ته ویل:

- ته خوابدې یې، ته رخه کوې، ته غواړې له هغه غچ واخلې، ته ډاربږې، خو دادې، دا زه یم، دادي دا زه یم..

ناتاشا ځواب نه درلوده، دا خبرې په هغه کچه حقیقت درلود چې له تصوره وتلې وه.

ناتاشا په دې دوو نا آرامو اونيو کې ددې ماشوم د آرامۍ هڅه وکړه ، دومره يې هغه ته شودې ورکړي چې هغه ناروغ شو. د ماشوم ناروغي هغه ډېره زوررړله، خو بيا هم هغې دغې ناروغۍ ته اړتيا لرله، هغې د ماشوم په پالنې سره کولای شو په آسانۍ دخاوند دنه شته والي زغم وکړي.

هغه بيا هم ماشوم ته شودې ورکولې. په دې وخت کې و چې د کور دمخې د پېير ګاډۍ ودريده، غړيې واوريدل شو او يوه مينځه چې پوهېده څنګه پر خپلې خاوندې دخوشالۍ زېرې وکړي، تر ټولو دمخه هغه وليد. دغه مينځه په شر او شور او چټکو ګامونو په داسې حال کې چې بشره يې له خوښۍ ځلېده ، په دروازې راننوته.

ناتاشا چې ډاريده په خپلې چټکې او ناڅاپي خوځېدا ويده کېدونکی ماشوم راويښ نه کړي، په کرار او خپ آواز يې وپوښتل:

-راورسېد ؟

مينځې په خپ آواز ځواب ورکړ:

هوکې ادکې !له خيره سره راورسېد.

دناتاشا بشره تکه سره شوه ، پېښې يې بې ارادې وخوځېدې، خو نه يې شو کولای منډې کړې او ودانګي. ماشوم بيا سترګې پرانستې، هغې ته يې وروکتل او ګواکې له هغې يې وپوښتل:

- دلته يې ؟

او بيا يې په شونډو کې زبېښل پيل کړل.

ناتاشې په کراره له هغې نه تې راخوشې کړ، هغه يې لړه په غېږه کې ، وځنګاوه ، هغه يې مينځې ته ورکړه او په چټکو ګامونو يې د دروازې پلو منډې کړل. د دروازې په درشل کې لږ له دې امله ګواکې ودريده چې د مېړه د رارسېدو په خاطر يې ماشوم پريښی و . هغې د

شرم احساس کاوه او له دې امله یې ځان نا آرامه ګاڼه چې په تلوار له ماشومه جلا شوې وه. هغې ببرته وکتل ، مینځې لستوني بډ وهلي وو او ماشوم یې زانګو ته ورساوه.

مینځه په هغې موسکا او کراری غږیده چې د میندو او نورو مینځو تر منځ یې آرامتیا راوسته. هغې وویل:

- مهرباني، ګرانې ! مهرباني، آرامه اوسئ، مهرباني !

او ناتاشا په چټکو ګامونو ، برنډې ته وروو تله.

دینیسوف چې پیپ یې پر شونډو و ، له کوټې نه صالون ته راووت، بیا یې په ناتاشې کې هماغه لومړنی ناتاشا ولیدله.

د هغې څېره چور بدله شوې وه، څېره یې له خوښی نه ځلېدله او لکه د ګلو دغوټۍ په څېر داسې غوړیدلې وه.

هغې په منډه منډه کې هغه ته وویل:

- راغي !

د دینیسوف که څه هم پییر نه خوښېده ، خو داسې یې احساس کړه چې د هغه له راتګ نه دی هم خوشاله شوی دی. ناتاشا برنډې ته په وتلو سره خپل لوړ مېړه چې پوستین یې اغوستی او دغاړې ښکلی دستمال یې اچولی و ، ولید.

هغه چې د هغه خواته ورالوته، وې ویل:

- هغه دی، هغه دی، په رښتیا هم دی په خپله دی. او له هغه نه یې غېږ تاو کړه ، ځان ته یې رانېږدې کړ ، د هغه سر یې پر ټټر کېښود ، بیا یې هغه له ځانه لرې کړ او د هغه له یخه تک سپین شوي مخ ته یې وروکتل او وې ویل:

- هو کې، دی په خپله دی، نیکمرغه او راضي.

او ناڅاپه هغې ته ، هغه عذاب وریاد شو چې، هغې، هغه ته د

انتظار په دې وروستيو دوو اونيو کې زغملی و. هغه عذاب چې دا يې ستو مانه کړې او د دې پر بشرې يې د خواشينۍ لړې راخورې کړې وې. د ملامتۍ او غندنې د غبار باران پر پيير په وريدو شو:

- هو کې، په تا خورا ښه تيريده، ته ډېر خوشاله وې او خوښۍ دې کولې... زه خو خير، په دې ماشومانو خو به دې زړه خوږ کړی و. زه خو ماشومانو ته شودې ورکوم، له ډېره غم مې شودې وچې شوې، پيتيا خو تر مرګه پورې ورسېد او ته په خوښيو کې ډوب وې، هو کې په خوښيو کې...

پيير په دې پوهېده چې دی ملامت نه دی، ځکه هغه نه شو کولای تر دې دمخه راشي، هغه پوهېده چې د دې لخوا دا غضب نه ښايي، هغه پوهېده چې يو دوې دقيقې وروسته دا هرڅه تيرېږي. او په دې پوهېده چې تر هرڅه به غوره دا وي چې دی خوشاله او ښه دی. هغه غوښتل چې وموسېږي، خو ان د دې د فکر کولو زړه يې هم نه شو کولای. هغه د خواخوږۍ وړ غمجنه ښه غوره کړه او سر يې ښکته واچاوه.

- خدای ښه پوهېږي چې مې نه شو کولای، پيتيا څنګه دی؟

- اوس نو پروا نه لري، شرم هم نه لري، کاشکې تا ليدلای شوای چې بې له تا نه څه حال لرم. څنګه او څه عذابونه مې ويستلي دي.

- ستا روغتيا ښه ده؟ ناتاشا پرته له هغه چې د هغه لاس پرېږدي، وويل:

- درځئ چې ځو، درځئ. او دواړه خپلې کوټې ته ننوتل.

کله چې نيکولای او ښځه يې د پيير ليدو ته راغلل، کوربانه د ماشومانو په کوټه کې وو. ماشومان راويښ شوي وو او هغه، خپل د غېږې ماشوم په خپل پراخ زانګو ډوله ښي لاس کې نيولی و. هغه

یې شوراوه. د ماشوم له پراخې، خلاصې او بې غاښو خولې نه، موسکا نه ورکېده.

د ناتاشا له بشرې نه خواشینی لا پخوا کډه کړې وه او اوس د هغې پر ځای د خوښی لمرینه ځلا ولاړه او په خورا ځیر یې خپل مېړه او ماشوم ته کتل.

ناتاشا وویل:

- ښه، خپلې ټولې خبرې دې ، سردار فیودرو سره خلاصې کړې ؟

-هو کې ! خورا ښې وې . .

-ګورې ! لا ټینګ دی(د هغې هدف د هغې خپل سرو)پوهېږي ځومره یې ډار کړې وم.

-ښه، له شهزادګۍ سره دې هم دیدن وشو ، دا رښتیا ده چې هغه پر ده مینه ده ؟

- هو ، تصور یې کولای شي ؟. . .

په دې وخت کې و چې نیکولای او ګرافینه ماریا راننوتل. پییر ماشوم هماغه شان په لاس کې نیولی و ، ځان یې لږ خم کړ، له هغوی سره یې ښکل کړل او د هغوی پوښتنو ته یې ځواب ورکاوه. خو داسې برېښېده چې خبرو اترو ته ټولې تلوسې سره سره ، د پییرټول پام ماشوم ته چې خولی یې پر سر وه او ککره یې ښوریده ، ور اوښتې و.

ګرافینې ماریا د ماشوم په لیدو ، له هغه سر لوبې پیل کړې او وې ویل:

- ځومره خوږ دی !

هغې خپل مېړه ته مخ ورواړاوه او وې ویل:

- خو زه په دې نه پوهېږم نیکولایه ! چې ته څنګه د دغو ښکلاوو په معجزو نه پوهېږې.

نیکولای په ساړه غلچک ماشوم ته وکتل او وې ویل:

-نه پوهېږم او نه کولای شم پوه شم ، دغوښه یوه تړته ده. او پر پېیر یې غږ وکړ:

پېیره درځه چې ځو !

ګرافینې ماریا چې هځه کوله خپل مېړه له ملامتیـ وژغوري، وویل :

- خو رښتیا خبره داده چې هغه دغه شان مهربانه پلار دی، خو مهرباني هغه وخت پیل کېږي چې ماشومان یو کلنیـ او یا همدغه شان یو منګ ته ورسېږي.

ناتاشا وویل:

-نه، پېیر لکه دمینځې په شان د هغوی پالنه کوي، هغه وایي چې د هغه منګولې د ماشومانو د زانګو لپاره جوړې شوي دي، ورته وګورئ !

پېیر ناڅاپه وخندل:

- نه یوازې ددې لپاره. او له ماشومه یې غېږ تاو کړه او مینځې ته یې ورکړ.

۱۲

لکه د بلې هرې کورنۍ په څېر، په لیسه ګورې کې د میشتې کورنۍ غړو هم څو ډولا ډول او له یو بله جلا او چوربل ډول دنیاګانې او ګډه ژوند درلود. د دوی هرې دنیاګۍ خپلې ځانګړتیاوې لرلې، هغوی هر یو د یو بل په وړاندې سره تیریدل، خو دوی ټولو بیا پر یوې خوږې او هم آهنګه دنیاګۍ راټول وو.

په کورنۍ کې هره یوې پېښې د ټولو لپاره یو ډول اهمیت درلود او د ټولو لپاره په یوه اندازه د خوښۍ او یا خواشینۍ وړ وه. خو هرې دنیاګۍ بیا ځانته، پرته له هغه چې یو له بل سره اړیکي ولري، دخوښۍ او یا خواشینۍ لامل لرونکې پېښې لرلې.

خو څنګه چې د پېیر راتګ، یوه خوښۍ ښونکې پېښه وه، پر ټولو یې یو همدا شان دخوښۍ یو ډول اغیز کړی و.

چوپړان، دبادرانو وفاداره قاضیان، څکه هغوی د بادارانو په اړه قضاوت نه د هغو دخبرو او احساساتو له مخې بلکې د هغوی د ژوند دبهیر او کړو وړو له مخې کوي. ټول د پېیر په راتګ خوشاله وو، څکه هغه پوهېدل چې کله هغه پرځای وي، هر څه ښه وي. هم دوی، له دې امله خوشاله وو چې د اختر د رار سبدو په ویاړ به دوی له هغه نه نوي نوي سوغاتونه تر لاسه کړي.

ماشومان او د هغه ښوونکي د پېیر راتګ ته څکه خوشاله وو، چې له پېیره پرته بل هېڅ چا هغو ته په خوښیو او جشنونو کې د ونډې اجازه نه ورکوله. هغه یوازیني څوک و چې د اکوسو (هغه یوازینۍ نغمه چې دده زده وه) په هغې پوهېده او کولای یې شول هغه له ساز سره وغږوي.

دده په وینا له دغې نغمې سره هره نڅا کېدای شوه او دا خبره خو ټولو ته څرګنده وه چې هغه بې شمېره سوغاتونه هم راوړي وو.

نیکولای جان چې اوس پنځلس کلن ډنګر ځوان ، ګونځې زرینې څنې ، ښکلې سترګې ، ځیرکه خو خواره بشره یې لرله ، ځکه خوشاله و چې پېییر کاکا یې (هغه یې په همدې نامه یاداوه) دده لپاره د ټولو غوره چارو بېلګه او ورته ګران و او هغه یې ستایه بل. هېڅ څوک پیدا کېدای نه شو چې د نیکولای په ژوند کې ، د پېییر او له هغه سره دده دمینې ځای ونیسي. که څه هم هغه ډېر کم هغه لیده ، خو بیا هم دغه مینه بې ساري وه. ګرافینې ماریا په ټول توان هڅه کوله ، نیکولای دې ته وهڅوي چې ددې له مېړه سره ددې په شان مینه پیدا کړي ، خو نیکولای جان له پېییر سره مینه کوله. نیکولای ته ، نیکولای جان ګران و ، خو د هغه مینه له نیکولای جان سره لږ د سپکاوي رنګ درلود ، حال دا چې پېییر دلمانځنې تر کچې ورته ګران و. نیکولای جان نه ددې هیله لرله چې د نیکولای په څېر د سواره پوځ افسر شي او نه یې د ګیورګي د ښبان ویاړ غوښته ، د هغه هیله دا وه چې د پېییر په شان یو پوه ، ځیرا او مهربان سړی واوسي. د پېییر په مخې کې به تل د هغه بر بشرې د خوښې ځلا غوړېدلې وه او هر وار به چې له هغه سره غږېده ، هغه به غوړېده او سا به یې تازه شوه. هرڅه به چې پېییر ویلې ، د هغه ټولې خبرې به یې په ځیر اوریدلې او یوه یې هم نا اوریدلې نه پرېښوده. او بیا به یې له خپل ښوونکي دوسال سره یادولې او یا به چې کله یوازې شو ، هغه به یې له ځانسره رایادولې او د پېییر دخبرو پر هریوې کلمې به یې فکر کاوه. د پېییر پخوانی ژوند ، له ۱۸۱۲ کاله مخکې د هغه بدمرغۍ او نابریاوې (هغه په دې اړه له اوریدلو کیسو نه ، ځانته تته شاعرانه دنیاګۍ جوړه کړې وه) په مسکو کې پر هغې تیرې شوې پېښې ، اسارت ، . پلاتون

کراتایوف کیسي (چې په خپله له ده نه یې اوریدلې وې). له ناتاشې سره د هغه مینه (زلمي په خپله په ځانګړي توګه له هغه سره مینه لرله) او تر ټولو غوره دا چې دده له پلار سره د پېیر دوستي چې د نیکولای جان نه یادیده او نه پرې پوهېده ، ټولو دغو چارو له پېیره دده لپاره یو سپېڅلی اتل جوړ کړی و.

هغه خبرې چې. پلار او ناتاشې په اړه یې دلته اوریدې او د هغې لېوالتیا او خواخوږی، نه چې دده. پلار په هکله د پېیر په خبرو کې راڅرګندیده، د هغه خوږوالي، ستاینو او لطافت نه چې دده. پلار په اړه دخبرو په لړ کې په ناتاشا کې راپیدا کېدل، نیکولای کرار کرار د هغې مینې دکچې اټکل کاوه چې دده پلار له ناتاشې سره لرله. د هغه پلار، د خپل مرګ په وخت ، هغه (ناتاشا) خپل ملګري (پېیر ته) سپارلې وه چې ځارنه یې وکړي. نیکولای چې پلار هېڅ نه وریادیده، هغه یوازې د ګوګل دیوه یاد او له سترګو نه د اوښکو له څاڅکو نه پرته په بل ډول تصور کولای نه شو. پلار دده لپاره د یوه خدایي روح بڼه لرله. هغه د پېیر په راتګ ډېر خوشاله و.

مېلمانه د یېیر په راتګ ځکه خوشاله او نیکمرغه وو چې په هره ډله او بنډار کې به چې دی و، هغه ته به یې شور او مستي وربښله.

ناتاشې خو څه کوي چې د کورنۍ مشرغړي، د پېیر په راتګ ځکه خوشاله وو، چې کله به هغه دلته و، ژوند به خوشاله او آرامه و.

زړې ښځې په دې خوشاله وې چې پېیر هرو مرو له ځانسره سوغاتونه راوي او له ټولو نه لا غوره په دې ښه پوهېدل چې د هغه په رارسېدو سره ناتاشا بیا ژوندي او تازه کېږي.

پېیر دځان په اړه د خلکو دغه ډولا ډول خبرې اوریدې، احساسولې او هڅه یې کوله چې دهرې ډلې ارمان پوره کړي.

پېير چې خورا سودا ايي او هېرونکی سړی و ، اوس به يې هرڅه د هغې ليکنې له مخې چې ښځې يې ورته ليکل ، اخېستل، آن د خوابښې او اوښې سپارښتنې څه کوې چې د مېرمن بيلووې او خپلو خورڅو لپاره سوغاتونه يې هم نه و هېر کړي..

له هغه ورځې چې پېير، په لوی کور کې ژوند پيل کړ او دداسې لوی کور مشري چې لوی خرڅ يې درلود ، ورپه غاړه شوه، په حيرانتيا يې دې ته پام شو چې ترپخوا ايې خرڅونه کم شوي دي او د هغه مالي چارې (چې د هغې د پخوانی ښځې دخرڅونو او پورونو له امله خرابې وې) بېرته ښې شوې دي. ژوند ځکه ازران و چې خرڅونو نظم پيدا کړی و. دپخوانی پرتمين ژوند ، چې پرتمين والي يې هره شېبه په بدلون والي کې و ، نوريې يوه نښه هم پاتې نه وه. پېير بيا د هغه دپيل کېدو لېواتيا نه لرله. هغه داسې انګېرله چې د هغه دژوند بهېر اوس په غوڅه او دتل لپاره تاکل شوی دی او ددغه بهېر بدلون تر مرګه دده په واک کې نه دی.
..

پېير په خورا خوشالی او موسکا خپله اخېستل شوې سودا سره جوړوله... او سوغاتونه يې را واخېستل..

د سوغاتونو تر ټولولو وروسته، هغوی لومړی د ماشومانو کوټې او بيا مشرې ګرافينې ته ورغلل.

کله چې پېير او ناتاشا چې سوغاتونه يې په غېږ کې وو ، د هرکلو کوټې ته راننوتل ، ګرافينه دتل په شان... په قطعو دفالونو په ليدو اخته و.

دګرافينې عمر اوس له شپېتو اوښتی و. د هغې وېښته ټول سپين شوي وو او ځانګړې خولی يې پر سر کېښوده... مخ يې ګونځې ګونځې شوی و ، پاسنی شونډه يې خولې ته ننوتلې وه، سترګې يې نور

نو نه ځلېدلې او مړاوې شوې وې.

د زوی او مېره تر مرګه وروسته چې يو په بل پسې مړ شول، هغې بد مرغۍ احساس کاوه، په دې دنيا کې ژوند ورته نه کومه معنی، نه کوم ارزښت او نه دې کوم ارمان درلود. هغه خوري، څکي او ويدېږي، کله به دېره تازه وه، خو ژوند خوند نه ورکاوه. هغې په ژوند کې له آرامۍ او کرارۍ نه پرته د بل څه هيله نه لرله او آرامي دې يوازې په مرګ کې موندلای شوه او تر هغه پورې چې مرګ رارسېدلای نه و، هغه دې ته اړه وه چې ژوندۍ واوسي. يعنې خپل وخت او د ژوند له توانه ګټه واخلي. په هغې کې هغه څه پريمانه ليدل کېږي چې په خورا وړو ماشومانو او خورا عمر خوړلو کې ليدل کېږي. د هغې په ژوند کې ددې د روح نه بهر کوم بل ارمان نه ليدل کېده، خو داسې ښکارېده چې يوازې دا دې ته اړتيا لري چې خپل بېلابېل توان وکاروي او خپل ډولا ډول هيلې او ارمانونه ترسره کړي. هغې دې ته اړتيا لرله چې وخوري، ويده شي، فکر وکړي، وغږېږي، وژاړي، کار وکړي، خفه شي او نور يوازې له دې کبله چې خېټه يې لرله، ماغزه يې لرل، غړي يې لرل، عصب يې لرل او بډوه دې.

هغې کله ناکله لکه د ماشومانو داسې ژړل، ځکه هغې د اوښکو تويولو ته اړتيا لرله. په دې ډول هغه څه چې د نورو وګړو لپاره يو ارمان و، ددې لپاره يوازې يوه پلمه وه.

د سارې په توګه دې به سهارې، په تيره بيا چې کله به يې د شپې کوم غوړ څه خوړلي و، دې ته اړتيا ارله چې چاته زړه تش کړي او هغې ددې کار د سرته رسولو لپاره، له هرې رارسېدونکې پلمې نه کار اخيست او آن د مېرمن بېلووې له کوڼوالي نه.

هغې به په زګېروي وويل:

- ګرانې، داسې ښکاري چې نن هوا توده غوندې ده ؟
بېلووې په ځواب ورکړ:
-څنګه راغلل ؟ ګرافینه به په غضب شوه او وبه غړمبېده:
- دا نه یوازې کنه نه ده، احمقه هم ده.
بله پلمه چې دې به زړه پرې تشاوه، هغه ددې د بویولو تنباکو وو. کله به یې ویل چې تنباکو ډېر وچ دي، کله به یې ویل چې زیات لامده دي او کله به یې ویل چې سم میده شوي نه دي. تر دغو خوابدیو او قهرونو نه وروسته به یې په څېرې کې ګونځې راپیدا شوې، مینځې او چوپړانو به ددغو نښو تر راڅرګندیدو وروسته په دې پوهېدل چې څه وخت به تنباکو وچ وي، څه وخت به د کنې بېلووې وار وي او څه وخت به بیا تنباکو لامده وي او څه وخت به بیا ددوی دباداری څېره تګه ژېړه شي. همدا چې هغې به د خپل تریخي نه پلمې جوړولې، همدا شان یې اړتیا لرله خپل نور بدن وکاروي او ددې چارې د سرته رسولو لپاره به یې په قطعو کې فال کوت، خو کله چې به یې ژړا ته زړه وشو، دخدای ښنلې ګراف یادونه تر ټولو غوره او ښه پلمه وه. کله به چې د سودا او تشویش اړتیا پیدا شوه نیکولای او د هغه روغتیا خبرې تر ټولو ښې پلمې وې. او کله به یې چې غوښتل څوک خوابدي کړي، د ژبې کوخک یې، ګرافینې ماریا ته ښکنځل و. کله به یې چې د غاړې تازه کولو ته اړتیا لیدله، دا په دوديز ډول له ډوډۍ او دماښام تر شپږو بجو وروسته، په تیاره کوټه کې، نورو ته د تیرو زمانو، هماغه کیسه کول و چې په وار وار ټولو اوریدلې وه.
د کورنۍ ټول غړي، دددغې بوډۍ په دغه حال ښه پوهېدل، خو هېڅکله یې په دې اړه څه نه ویل. ټولو په هر ډول چې کولای شول، د هغې د هیلو او اړتیاوو د پوره کولو لپاره هڅې کولې. یوازې

نیکولای، پېیر، ناتاشې او ګرافینې ماریا به کله ناکله یو بل ته په کتو کتو او نری غمرلې موسکا، ددې له دغو اندېښنو نه اندېښنه څرګندوله.

خو دغو غلچکونو له دې نه پرته یو بل څه هم ویل. دغو غلچکونو یو بل څه هم ویل او هغه دا چې مشرې ګرافینې په دې ژوند کې نور نو خپلې ټولې چارې تر سره کړې وې، هغه تل داسې نه وه لکه اوس چې لیدل کېږي او بله دا چې یو وخت نه یو وخت مونږ ټول دغه دریځ او حالت ته رسېږو، نو ځکه باید په خورا مینې او لېوالتیا هغې ته د درناوي سر ټیټ کړو ، ځان دغې لارې ته چمتو کړو او د هغه چا په وړاندې چې یو وخت مونږ ټولو ته ګرانه او دژوند دبهیر قوت وه او اوس په دغه حال شوې ده، مهربانه او خواخوږي واوسو او مرګ په یاد ولرو.

له دې سره هممهاله غلچکونو ویل:

- یوازې احمقو، سخت زړو او خورا وړو ماشومانو دغه حالت درک کولای نه شو او له هغې نه دپردیو په شان لرې کېدل.

۱۳

کله چې پېير له خپلې ښځې سره مېلمستون ته راننوتل ، ګرافينې په قطعو کې د فال په ليدو ، خپل د خيال مرغه آرامه کړی و. هغې د عادت له مخې بيا هغه خبرې تکرار کړې چې له سفره د پېير د راستنېدو او يا د زوي د راتګ په وخت کې به يې کولې.
-بايد راغلی وای، بايد راغلی وای. لارې ته په کتو کتو مې سترګې وختې، ګرانه ! شکر د خدای دی !
هغې ته د راوړل شوي سوغات تر ورکولو وروسته، هغې خپله هغه خبره تکرار کړه چې د سوغات تر اخېستو وروسته يې بايد کړې وای:
-ګرانه ! دا سوغات مهم نه دی، مهمه داده چې زه بوډۍ دې په يادوم.
خو داسې برېښېده چې په دې شېبه کې دې د قطعو په پاڼو کې خپل فال ليده، د پېير راتګ په دې نه دی تمام شوی. کله چې يې د فال ليدل پای ته ورسول د سوغاتونو په کتو لګيا شوه. د هغې د قطعو لپاره يو ښکلی او خورا ښايسته پوښ ، يوه چيني پياله چې په شنه راڼه رنګ، رنګ شوې او سرپوښ يې هم درلود. پر پيالې د يوې ځوانۍ نجلۍ تصوير هم انځور شوی و. يوه زرينه تنباکمروړه چې د ګراف څېره پرې انځور او د پېير په سپارښتنه ، په پترزبورګ کې ميناتوري شوې وه(ګرافينې له مودو مودو د دغه شي هيله لرله)هغې چې ژړا ته يې زړه نه کېده، نوځکه يې په بې پروا يۍ تصوير ته کتل او د تنباکمروړې په کتو لګيا شوه.
هغې ، هغه څه چې تل ويل، بيا يې تکرار کړل:

-ښه ګرانه ! خوشاله او آرامه دې کړم، خو تر ټولو غوره ډالۍ دا دي چې ته په خپله راغلې. دا له هېڅ ډالۍ سره برابرېدلای نه شي. ګوره !لږ به دې خپله ښځه ښکنځلې وای. ته څه وايي، هغه بې له تا نه لکه لېونۍ داسې وې. نه څه ويني او نه څه اوري.

هغې خپلې خبرې تکرار کړې او خپلې مېنځې ته يې وويل:

- ګوره اناتيموفيوفنا !دغه ته وايي زوي !څه ښکلې قطعې يې راته راوړي دي.

مېنځې هغه سوغاتونه واخېستل ، وې کتل او ښکلا ته يې حيرانه شوه.

که څه هم پېير، ناتاشا ، نيکولای، ماريا او نيکولای جان ډېرې خبرې درلودې ، خو د مشرې ګرافينې ترمخې يې هغه خبرې نه شو کولای. هغوی د هغې تر مخې دا خبرې ځکه نه شي کولای چې ګواکې له هغه يې پټولې بلکې له دې امله چې هغه د ژوند له بهېره دومره لرې پاتې شوې وه چې که د کوم شي په اړه د هغې تر مخې خبرې پيل شوې وای، بايد د هغه د بې شمېره بې ځايو پوښتنو ته ځوابونه ووايي چې په وار وار سره ستا د خبرو په مېنځ کې کېږي ، تکرار ځوابونه ووايي: يعنې هغه مړ شو ، هغه واده وکړ ، هغه څه چې د دې له ياده وتلي وو ، خو بيا هم دوی د دود له مخې په مېلمستون کې د چای لپاره کېناستل او پېير د ګرافينې هغو پوښتنو ته چې نه يې د دې لپاره ګټه لرله او نه د بل چا لپاره په زړه پورې وې، ځوابونه ويل. د ساري په توګه هغې پوښتل چې سردار واسيلي زوړ شوی دی او ګرافينې د ماريا الکساندرفنې سلامونه رالېږلي او داسې نور اونور...

دغه خبرې اترې چې د هېڅ چا لپاره به په زړه پورې نه وې، خو هرو مرو به د چای په ټوله موده کې روانې وې. د کورنۍ غړي د چای ميز ته

راټول وو او سونیا سماوار ته نېږدې ناسته وه. ماشومان، د هغو ښوونکي او روزونکې، ټولو خپل چای څکلی او د څنګ له کوټې نه یې د شر او شور غږ راته. هرڅوک د میز تر شا په خپلو ځایو کې ناست وو، نیکولای د واړه میز شا ته، د بخارۍ ترڅنګ کېناست او ده به هلته چای وروړ. میلکا پخوانۍ ښکاري سپۍ چې د پخوانۍ میلکا لور او دبشرې ټول ویښته یې تک سپین او برندې تورې سترګې یې لاپسې په کې وتلې بربښېدې، دده څنګ ته، په لاستي لرونکې څوکۍ کې پرته وه.

دینیسوف چې د سرګونځ ویښته، بریت او ږیره یې مخ په سپینېدو و، د جنرالۍ د دریشۍ تڼۍ یې خلاصې کړې وې، د ګرافینې ماریا څنګ ته ناست و. پییر د خپلې ښځې او مشرې ګرافینې ترمنځ ناست و. هغه، د هغه څه په اړه خبرې کولې چې تصور یې کاوه مشره ګرافینه پرې پوه او هغې ته په زړه پورې وي. هغه د بهرنیو، کورنیو او نورو ټولنیزو پېښو او د هغو کسانو په اړه خبرې وې چې یو وخت د ګرافینې د لیدو کتو او بنداړونو دډلې غړي او د هغې همزولي وو او ددې په شان یې د خپل ژوند وروستۍ شپې ورځې تیرولې. هغوی د خپل ژوند د کروندې پاتې وږي راټولول. دګرافینې لپاره ربښتینې نړۍ او ژوند په ځانګړي توګه همدغه دده د زاړه عمر خوړلی او دځوانۍ همزولي وو. ناتاشا دپییر ښه طبیعت او د هغه تاندوالي ته کتل، په دې پوهېده چې سفر یې ښه په زړه پورې تیر شوی دی او هغه غواړي په دې اړه ډېر څه ووايي، خو هغې نه شو کولای د ګرافینې تر مخې وغږېږي.

دینیسوف چې د دوی د کورنۍ غړی نه و، نه یوازې په دې نزاکتونو یې سر نه خلاصیده بلکې له حالاتو هم څه ناراضه غوندې و، ډېر لېوالـه و چې په پترزبورګ کې په تیریدونکو پېښو خبر شي، نو ځکه یې لـه

پېیره هیله کوله چې د سیمیونوفسکي دغونډ د وروستیو حالاتو یا د ارکیچییوف د کارونو او یا هم دانجیل د پلویانو د ټولنې په اړه ورته وغږېږي. پېیر به کله ناکله بې ارادې د هغو پوښتنو ځوابونه پیل کړل ، خو ناتاشا او نیکولای به بیا د هغه پام د شهزاده ، ایوان او ګرافینې ماریاانتونووا دروغتیا او همدې ته ورته نورو خبرو په اړه مرکې ته ور واړاوه.

دینیسوف وپوښتل:

- ناسو څه وایئ ؟ دا د ګوسنر او تاتارینوا (دا د هغه وخت د پترزبورګ دعرفاني ډلې غړي وو چې ګڼ شمېره پلویان یې لرل) اپلتې لا دوام لري ؟

پېیر په لوړ آواز وویل:

-څنګه دوام لري ؟ تر هربل وخته په پیاوړي توګه. دانجیل د پلویانو ټولنه ؟ اوس د حکومت زیاتره غړي په کې غړیتوب لري.

ګرافینې چې له خپل چایه غړپ کاوه او داسې بربښېده چې غواړي تر ډوډۍ وروسته د خپل تریخي د تشولو لپاره پلمه پیدا کړي ، وویل :

- دا ته څه وایئ ؟ حکومت ؟ په دې خو مې سر خلاص نه شو. په دې وخت کې نیکولای خبرو ته ځکه ورودانګل چې پوهېده ، څنګه دا خبره مورته وکړي چې هغه پرې پوه شي، وې ویل:

-دغه شهزاده الکساندر نیکولاویچ ګولیڅن، یوه تولنه جوړه کړې ده او وایي چې هغه ټولنه اوس ډېر خلک لري.

پېیر په بې احتیاطۍ وویل:

- ارکیچییوف او ګولیڅن ؟ هوکې دغه دوه یعنې ټول حکومت. هغه هم څه حکومت، هر چېرې دوکې دي او دوکه مار، ټول ډاربېږي.

ګرافینې په خواشینۍ وویل:

- دا څه معنی لري ؟ د شهزاده الکساندر نیکولا یچ څه ګناه ده ؟ هغه خورا ویاړمن سړی دی. ما په هغه وختو کې ، هغه د ماریا انتونوفنا په کورکې لیدلی و.

خو هغه له دې امله چې ټولو چوپتیا غوره کړې وه، لا پسې خواشینې شوه او دوام یې ورکړ:

- دا څه زمانه شوه ؟ ټول پر ټولو قضاوت کوي ! ټول وایي د انجیل د پلویانو ټولنه ! ښه، نو د دې عیب په څه کې دی ؟ تر دې خبرو وروسته پاڅېده (او ټول نور هم پاڅېدل) په تریو تندي او غوره بڼه د مېلمنو په منځ کې خپل میز ته ورغله او کېناسته.

د هغې چوپتیا په منځ کې چې پر ټولو خوره وه، له ګاونډۍ کوټې د ماشومانو د خندا او غږېدا غږ او ریدل کېده.

داسې برېښېده چې د ماشومانو تر منځ کوم داسې څه پېښ شوي و چې د هغوی د خوښۍ او شر و شور لامل و.

د دغه ټول شر او شور په منځ کې د کمکۍ ناتاشې چغې له ورایه پېژندل کېدې چې ویل یې:

- چمتو دی، چمتو دی !

پییر ګرافینې ماریا او نیکولای ته وکتل (خپلې ښځې ته خو یې تل کتل) او د زړه له کومې یې وخندل او وې ویل:

- څه کوډګره موسیقي ده.

ګرافینې ماریا وویل:

- دا ، آنامکاروفنا د جورابو او بدل پای ته رسولي او جورابې یې چمتو شوي دي. دا ټول شر او شور د همدې لپاره دی.

پییر و دانګل او وې ویل:

- ځم چې وګورم. هغه د دروازې په خوله کې ودرید او وې ویل:

- ته پوهېږې، د څه له امله مې دغه موسیقي خوښېږي ؟ دا تر هرڅه ښه او چمتو دي. نن چې دې خواته را روان وم، هر څومره چې کورته رانږدې کېدم ګبنی او نا آرامي لا پسې زیاتېدل، خو کله چې سرای ته راننوتم او داندرې جان شر او شور مې واورید ، پوه شوم چې هرڅه ښه دی او کرار شوم.

نیکولای د هغه خبره ورسره ومنله او وې ویل:

- پوهېږم، پوهېږم، زه له دې احساس سره ښه آشنا یم. زه نه شم کولای هغې کوټې ته ورشم، ځکه دغه جورابې ماته یو ناڅاپي سوغات دی او زه ترې خبر نه یم.

پېبیر د ماشومانو کوټې ته ورننوت او د هغو د ورننوتلو سره د هغو چغې او نارې او شر وشور لا پسې زیات شو. د پېبیر غږ واورېدل شو:

- ښه انا ماکاروفنا ! دلته دې خواته ، د کوټې منځ ته راشه او ماته غوږ شه. زه به وایم یو ، دوه او کله چې ووایم درې، ته به دلته ودرېږې. ته هم زما څنګ ته راشه، ښه، یو ، دوه... چوپتیا خوره شوه. درې !

او په کوټه کې د ماشومانو د خوښۍ او شر وشور څپو انګازې جوړې کړې.

هغوی چغې وهلې:

-دوه دي، دوه دي !

دا درې جورابې وې، دا دوه جورابې ، انا ماکاروفنا ، په داسې ښه هممهاله جورابې اوبدلې چې راز یې یوازې دې ته څرګند و او کله چې د هغو اوبدل پای ته ورسېدل، هغې په یوه بریالي او ویاړمن خوځون د ټولو ماشومانو ترمخې یو له بلې رااوویستلې.

۱۴

تر دې لږه موده وروسته ماشومان مخه ښې لپاره راغلل، ټولو یو له بل سره ښکل کړل، ښوونکو او روزونکو یو بل ته درناوی وکړ او لاړل. یوازې دوسال پاتې شو او د هغه زده کوونک... هغه په کراره خپل زده کونکي ته وویل چې ښکته لاړ شي.

نیکولای بالکونسکي هماغه شان په کراره ځواب ورکړ:

-ښه ښاغلیه دوسال ! زه مې له ترور نه هیله کوم او همدلته پاتې کېږم.

نیکولای بالکونسکي خپلې ترور ګرافینې ماریا ته ورغی او وې ویل:

-ترور جانې ! اجازه راکړئ همدلته پاتې شم.

د هغې څېرې همهاله د زاریو، ګبنې او برندوالي څرګندونه کوله.

ګرافینې ماریا هغې ته وکتل، بیا یې پېیر ته مخ وروا ړاوه او وې ویل:

-کله چې تاسو دلته یاست، هغه نه شي کولای بلې خوا ته لاړ شي.

پېیر د سویدني سړي (دوسال) لاس کېښکود او وې ویل:

- زه یې خپله بیا تاسو ته درولم. شپه په خیر ښاغلیه دوسال !

هغه په موسکا نیکولای ته وویل:

-ما او تا هېڅ نه دي لیدلي.

بیا یې مخ ګرافینې ماریا ته وروا ړاوه او وې ویل:

- هغه څنګه ورته، ورته دی.

د هلک څېره تکه سره شوه، بیا ګلابي شوه او سترګې یې وځلېدې او بیا یې د خپلې پوزې له څوکې پېیر ته ور وکتل او وې پوښتل:

- پلار ته ؟

پيير هغه ته سر وښوراوه او خپله ځنځنۍ کيسه يې بېرته ماشومانو ته پيل کړه.

ګرافينې ماريا خپل ګڼ اوبده او ناتاشا له خپل مېړه نه بل پلو سترګې غړولې. نيکولای او دينيسوف پاڅېدلي او پيپونه يې راغوښتي وو او څښول يې. هغوی له سونيا نه چې په پريشانۍ کې ډوبه، دسماوار ترڅنګ ناسته وه، چای يې اخيست او له پيير نه يې پر له پسې پوښتنې کولې. ګونځې څڼې، رنګ الوتی، ناروغ وزمی ماشوم چې سترګې يې ځلېدې په يوه کنج کې داسې آرام ناست وچې د چا ورته پام نه و. کله ناکله به يې خپل سر له ګونځنيو څڼو او نرۍ غاړې سره له پرانستي ګريوان نه راوويست او هغه پلو ته چې پيير ناست و، وراړاوه او بيا به کله ورېږديد ، له ځان سره به يې څه وويل او داسې برېښېده چې کوم نوی او پياوړی احساس احساسوي.

خبرې دلوړو چاروا کو غيبت او د هغو په اړه پر آوازو وه، پر هغو خبرو چې د کورني سياست غوره برخه ګڼل کېدې. دينيسوف په حکومتي چارو کې د خپل نه بري له امله ، له جکومت ناراضی و، په خپل ګمان يې ، په خورا خوښۍ هغه څه حماقت بلل چې اوس په پترزبورګ کې تيريدل او په خورا سپکه يې د زړه له کړمې په ترخه ژبه غندل. هغه په چغو چغو ناري وهلې:

- پخوا به که الماني وای ښه قدر دې کېده او اوس بايد دتاتارينوا او مېرمن کرودنر (هغه الماني ښځه چې په المان کې له تولواک الکساندر سره آشنا شوې وه او هغه يې له عرفان سره آشنا کړی و) په وړاندې لاس په نامه و اوسي. او دالماني عرفاني شاعر اکارتسهاوزن، او د هغه په شان نورو شاعرانو اوليکوالو شعرونه ولولي. آخ چې يو

وار یې بیا هغه زموږ ځوان بناپارت را خوشې کړی وای. هغه نارې وهلې:

-زه نه پوهېږم، دا څه معنی لري چې د سمیونوفسکي د غونډ قوماندانۍ شواتر ته سپاري (د غونډ افسرانو د لومړی الکساندر لهدغې ټاکنې سره مخالفت درلود) هغه چاته چې د یوه ساده سرباز عقل هم نه لري.

نیکولای که څه هم د دینیسوف په شان ټولې چارې احمقانه نه ګڼلې، خو دا یې ښه ګڼله چې د حکومتي چارو په اړه خبرې اترې وشي. هغه دا ویل چې څوک وزیر ټاکل شوی دی، کوم څوک والي ټاکل شوی ، ټولواک دا خبرې کړي او هغه وزیر دا سې یا هغسې ښې ساري کارونه کړي دي. او باید خبرې پرې وشي. هغه له دې خبرو سره لېوالتیا لرله چې په دې ټول سره وغږېږي او له پېیره هم پوښتنې وشي ، خو د دغو دوو تنو پوښتنې او ځوابونه د لوړ پوړو او حکومت په اړه له غیبته پورته کوم دریځ نه پیدا کاوه.

خو ناتاشا چې د خپل مېړه له ټولو کړو وړو او خیالو سره آشنا وه ، لیدل چې پېیر له ډېره وخته دې سترګه په لاره دی چې خبرې بدلې او خپل د زړه ناویل شوی حال چې دی د هغه لپاره پترزبورګ ته تللی و ، ووایي. دی د خپل همدې خیال لپاره هلته تللی و ، چې هلته د هغه په اړه له خپل نوي ملګري سردار فیودرویچ سره مشوره وکړي، ناتاشې د هغه مرستې ته ورودانګل او وې پوښتل:

- له سردار فیودرویچ سره دې کارونه څنګه شول ؟

نیکولای و پوښتل:

- څه کارونه ؟

پېیر خپل شا او خواته وکتل او وې ویل:

- هماغه کارونه، هماغه ! ټول ويني چې کارونو داسې خراب دي چې ناشونې دي چې داسې دوام پيدا کړي. ټول پاک او صادق خلک بايد په دې برخه کې مرسته راسره وکړي او د خپل توان په کچه اغيزمن و اوسي. نيکولای تندی څه تريو غونډې کړ او وې پوښتل:

- ښه او صادق خلک څه کولای شي ؟ نه پوهېږي هغوی به څه وکړي ؟ - ښه داسې...

نيکولای وويل:

- درځه چې زما دفتر لاړ شو.

ناتاشا چې له ډېرې مودې سترګه په لاره وه چې راشي او هغه ماشوم ته د شودې ورکولو لپاره ور وغواړي. د مينځې د آواز په اوريدو د ماشومانو کوټې ته ورغله. ګرافينه ماريا هم له هغې سره لاړه. نارينه دفتر ته لاړل. نيکولای بالکونسکي ته د ترور د مېږه پام نه شو. هغوی پسې دی هم لاړ او په يوه تياره کنج کې کړکۍ ته نېږدې د نيکولای د ميز شا ته کېناست.

دينيسوف وويل:

-ښه، نو اوس راته ووايه چې څه کولای شي ؟

نيکولای وويل:

-هماغه ابدي خيال پلو !

پيير پرته له هغه چې کېني ، کله به په کوټه کې ګرځېده ، کله به ځای پر ځای ودريد ، په داسې حال کې چې له خبرو سره يې همهاله لاسونه ښورول، وويل:

- هو کې، دغسې ! د په پترزبورګ کې حالات دغه شان دي چې زه يې درته وايم. ټولواک له چارو سره هېڅ کار نه لري. هغه چور په صوفيانه، عرفاني ژوند کې ډوب دی. د پيير لپاره اوس د صوفيانه

ژوند ګناه نه بښېدونکې وه. هغه اوس یوازې دآرام او هوسا ژوند په خیال کې دی، هغه اوس یوازې آرامۍ ته اړتیا لرله او آرامي هغه ته یوازې بې وجدانه او بې ویاړه خلک ورکولي شي. داسې خلک لکه ماګنیخکی او ارکچییوف او دوی ته ورته او نورهغه کسان چې په بې پروایۍ وژنې کولای شي او په خلکو کې په بې ساري توګه فریادونه خفه کوي... هغه مخ نیکولای ته وروا ړاوه او دوام یې ورکړ:

- ته دا مني، که تاخپله دجایدادونو د چارو مشري نه کولای او له خپلې آرامۍ نه پرته بل خیال دی نه لرلای چې څومره دی اداره کوونکی بېرحمه وای ، په هماغه کچه به ته آرامه وای.

نیکولای وویل:

- نوښه !نو ته دا خبره بیا د څه لپاره کوي ؟

پېیر وویل:

- هر څه د مرګ لور ته روان دی. په محکمو کې غلا اوبلهږي، په پوځ کې نه یوازې زور زیاتي، پوځ او نورخلک بیګاري او وهلو ته اړوي. هغوی په عذابوي، پوهه دتباهۍ پلو درومي، هر هغه څه چې ځوان او سپېڅلي دي، وژل کېږي، ټول ویني او پوهېږي چې داسې نور امکان نه لري، زور زیاتي داسې کچې ته رسېدلی دی چې نور یې زغم یې ناشونی دی. پېیر هم د ټولو نورو هغو کسانو په څېر له هغه ورځې چې حکومت شته والي لري ، کارونو ته یې ځیر دی. یوه ورځ نه یوه ورځ به هر څه پای ته ورسېږي او چاودنه به وشي. ما په پترزبورګ کې دغه ټول، ټولو ته ویل.

دینیسوف وپوښتل:

-چاته دې وویل ؟

پېیر ترسترګو لاندې په معنی لرونکې بڼه هغو ته وکتل او وې ویل:

-سردار فیودر او نورو ټولو ته. دا څرګنده ده چې په ښوونې او روزنې، خیره چارو او نورو ټولو کارونو کې سیالي خورا ښه کار دی. دا ښه تکل دی، خو په او سنیو حالاتو کې ، نور څه په کار دي.

په دې وخت کې د نیکولای، خپل خوریي، نیکولای جان ته پام شو. د هغه تندی تریو او هغه ته ورنږدې شو او هغه ته یې وویل:

-ته دلته څه کوي ؟

پیېر وویل:

- څه کوي ؟ پرېږده هغه دلته پاتې شي...

پیېر، د نیکولای مړوند راونیو او خپلو خبرو ته یې دوام ورکړ:

-ماهغه ته وویل چې ستاسې چارې ښې خو کمې دي، اوس دې ته نور څه په کار دي. کله چې تاسې ټول ولاړ او دې ته سترګه په لاره یاستي چې هره شېبه دغه نازک مزی (پړی)وشلېږي ، کله چې تاسې چې ټول، هرو مرو کېدونکي (کودتا) بدلون ته انتظار یاست. ښه به دا وي چې زیات شمېر خلک یو بل ته لاس ونه سره ورکړي او ددې لپاره یې ښه یې سره کلک کړي چې ددغه نوغي (مصیبت)مخه ونیول شي. ټول ځوانان، ټول پیاوړي کسان هغه پلو ته هڅول کېږي او ټول دتباهۍ پلو ته روان دي. یوښځې تیرباسي، بل د دریځ او منصب لپوني دی، بل دشهرت غوښتونکی او دپیسو په هیله له هغې بلې ډلې سره یو ځای کېږي. ما او تا غوندې ناپیلي کسانو ته هېڅ نه پاتې کېږي. زه وایم راځئ د هغې ډلې شمېر زیات کړو چې دا شعار وایي:

- راځئ نه یوازې د خیر غوښتنه بلکې خپلواکي او ناپیلتوب هم وي.

نیکولای خپل خوریي پرېښود ، څوکۍ یې منځنی ځای ته راپورې

وهله، پر هغې کېناست ، پېير ته يې غوږ نيولی و ، په نارضايتي يې ټوخل او تندی يې لا دم په دم تريويده ، هغه چغه کړل:

دڅه لپاره هلې ځلې او هڅې ؟او له حکومت سره به ستاسې اړيکي څنګه وي ؟

ـګوره څه اړيکي !د ملګرتيا اړيکي !که حکومت زموږ دمخې خنډ نه شي، موږ د خپلې ټولنې پرپتېدو ټينګار نه کوو. زموږ ټولنه نه يوازې له حکومت سره دښمني نه کوي بلکې هغه له خورا ښو محافظه کارانو جوړه ده. زموږ ټولنه له خورا ښو ښاغلو ، د هغې په امنيتي معنی سره جوړه ده. زموږ هڅې يوازې ددې لپاره دي چې بيا کوم پوګاچوف پيدا نه شي او زما او ستا ماشومان ونه وژني. او ددې لپاره چې ارکيچييوف ما کوم پوځي کمپ ته تبعيد نه کړي. موږ يوازې په همدې هيلې سره يوځای شوي يو او زموږ موخه يوازې ټولنيز خير او امنيت دی.

نيکولای په لوړ آواز وويل:

-هوکې !په هرحال دا ټولنه يوه پټه او له رازه ډکه ټولنه ده. هره ټولنه چې رازمنه او ناسپړل شوي وي، هغه هرو مرو واک دښمنه وي او پر کومه ټولنه چې دښمني لاس بره وي، هغه له شره او سيالۍ نه پرته بل حاصل نه لري.

- ته څه وايې ؟ايا په المان کې دتوګيندبوند ، ډلې (د پوهې په نامه ډله په ١٨١٨ کال د ملی دود دستور د ژغورنې په هيله جوړه شوې وه)اروپا ونه ژوغورله. (لا هغه وخت چا دا زړه ونه شو کولای، فکر وکړي ، داروپا ژغورنه د روسيې کار دی) ايا هغو شر رامنځ ته کړ ؟ دتوګيندبوند ، ډله د پوهې اوفضليت ډله وه چې شعاريې مينه اوله يوبل سره مرسته کول دي. او دا هغه څه چې مسيح د صليب پر سر د هغه

ښودنه کوله.

ناتاشا د خبرو په منځ کې کوټې ته راننوته او په خوښۍ یې خپل مېړه ته وکتل. د هغې خوښي د مېړه له خبرو نه وه ، خو د غه خبرې د دې لپاره په زړه پورې نه وې، ځکه چې هغې ته دا خبرې خورا ساده بربښېدې او دا سې یې ګڼله چې هغه په دې ټولو له پخوا راهیسې پوهېږي. (هغې ته دا خبرې ځکه ساده بربښېدې چې هغه د هغو له سرچینو نه خبره وه او دغه سرچینه د پېیر ګوګل و). د هغې خوښي او لېوالتیا ، د هغې جذبې له لیدو نه وه چې د خاوند پربشرې یې راخوریده.

پېیر تر نورو زیات ، په خوښۍ او لېوالتیا هغه زلمیګوټي ته کتل چې نرۍ غاړه یې له پرانتي ګریوانه راوتلې وه.

د پېیر هرې خبرې ، د هغه پر زړه اور لګاوه او له ډېر عصبیته به یې قلمي ښکې او نور هرڅه پر میز پراته شیان چې په لاس ورتلل ، له خپل پام او ارادې نه پرته میده میده کول او ماتول یې.

- هسې چې ته یې تصور کوي، هېڅکله هغه شان نه و ، المانی توګیندبوند ، هغه شان وو چې زه یې وړاندیز کوم.

د دینیسوف لوړ او غوڅ غږ واوریدل شو:

-ښه وروره ! دغه توګیندبوند ، د هغه لپاره کالباسه (وچه غوښه) خواړه نه وو. زه په دې پوهېږم او نه پرې خبرې کوم، خو دا منم چې هرڅه کرکجن او خواشنه کوونکي دي. زه دې په دغه توګیندبوند ، موګیندبوند ، دې نه پوهېږم. که رښتیا خبرې کوئ او له هرڅه نه ناراضه یاستئ. درځي پاڅون کوو او بس، که بغاوت کولای شي، زه د تاسې یم.

پېیر وموسېد ، ناتاشې وخندل، خو نیکولای تندی لاپسې تریو کړی و او هڅه یې کوله پېیر ته دا سې وښیي چې هېڅ ډول بدلون او

کودتا ته اړتیا نه شته او هغه ګواښ چې دی د هغـه پـه اړه غږېږي، هغـه یوازې دده تصور دی. پییر د هغه برخلاف خبرې کولې او علت یې دا و چې دده ذهني پیاوړتیا او لاملونه تر هغـه زیات وو، نـو ځکـه نیکـولای تصور کاوه دده پر وړاندې مات شوی دی. دی همدې حالت لاپسې پـه قهراوه، ځکه هغه د زړه له کومې نه کوم استدلال درلود او نه کوم قـوي دلیل بلکې د خپل زړه د غږ له مخې یې ځان تر نورو پیاوړی ګاڼه.

هغه له خپل ځایه پاڅېد، پـه عصبیت سره یې هڅه کوله خپل پیپ د خولې په کونج کې ټینګ کړي، خو پـه پای کې یې هغـه لرې وارتېږه، او وې ویل:

- پوهېږم یو څه درته وو ایم، خو درته ثابتولي یې نه شم. تـه پـوهېږي چې زمـا هرڅـه خـراب دي او هرڅـه بـه راوپرزېږي، خو زه یې داسې نـه وینم. ته وایي چې قسم خوړل یو شرط دی، زما خبره به تاته دا وي:

- تـه پـوهېږي چې تـه زمـا خـورا نېږدې ملګری یې، خـو همـدا چې تاسې خپلـه پټـه ټولنـه جـوړه کـړې ده، تاسې بـه لـه حکومـت سـره یـا ملګرتیا او یا دښمني کوي، خو زمـا یـوازینۍ دنـده داده چې حکومـت کـه هرڅنګـه وي، اطاعـت یې وکـړم. کـه اراکچییـوف ماتـه همـدا اوس قوماندې راکړي چې پر تاسو یرغل وکړم، بې له ځنډه او بې له شکه دغـه کار کوم. بیا چې ته هر قضاوت چې کوي، کوه یې.

تر دې خبرو وروسته یوه ژوره چوپتیا خوره شوه، خو ناتاشا تر ټولـو لومړي دغـه چوپتیـا ماتـه کړه او دخاونـد پـه ملاتـړ کې یې پـر وروور ودانګل.

دغه ملاتړ کمزوری او زورونکی، خو بیا هم د هغې ارمـان پـوره کـړ. خبرې اترې بیا پوره شوې، خو د نیکولای د وروستیو خبرو پـه پـه شـان زورونکې نه وې.

کله چې ټول ما ښامنۍ ته پا څېدل ، نیکولای بالکونسکي، پییر ته ورنږدې شو ، په الوتي رنګ او ځلېدونکو سترګو يې وپوښتل:

- کاکا پییره !... تاسې... نه، نه که پلار مې ژوندی وای، دغه خبرې چې تاسې يې کوئ، هغه به درسره منلې وای ؟ پییر ناڅاپه پـه دې پـوه شو چې ، ددغو خبرو په لړکې ، ددغه ماشوم په ذهن کې، يـو ځـانګړی، ناپېیلی، کړکیچن او قوی احساس را پاریدلی ، نوځکه يې خپلې ټولې کړې خبرې ورپه یاد کړې. دی له دې نه پښېمانه شو چې ده ولـې بـه کوټـه کې د هغه د پاتې کېدو او دده ددغو خبرو داورېدو لامل شوې و ، خو پـه هرحال ده باید هغه ته ځواب ویلای وای. هغه زړه نا زړه ځواب ورکړ:

- زه فکر کوم چې، هو..

دا يې وويل او له کوټې نه ووت.

هغه سر ټیټ کړ او داسې وبرېښېده چې د لومړي ځل لپاره يې په دې سر خلاص شو چې پرمیز يې څه ورانۍ ويجاړې جوړې کړې دي. خو ايې شنه شوه، نیکولای ته ورنږدې شو او هغه ته يې هغه بڼکه (د هغه وخت قلـم)او مشـوانۍ وروښـودل ، چـې ده نـا خبره ټوټـه ټوټـه کـړي وو ، وروښودل او وې ویل:

-کاکا جانه ما به وبښئ، ګوره ما څه کړي دي، خو داسې نه و ، هېڅ خبر شوی نه یم.

-نیکولای چې د بڼکو او سرغوچ ټوټې يې تر میز لاندې اچولې وې ، له قهره ورېږدید او وې وویل:

-ښه ده، ښه ده.

هغه چې په سختۍ د خپل غضب او قهر مخه نیوله، لـه هغـه مـخ واړاوه او وې ویل:

- ته باید اصلا دلته پاتې نه وای.

۱۵

د ماښامنۍ په وخت کې نور د سیاست او ټولنو په اړه خبرې نه کېدې او ټولې مرکې او خبرې اترې د دینیسوف لپاره د۱۸۱۲ کال د ښو خاطرو او یادونو د رایادولو پلو ته لاړې. پېیر په خورا خوښۍ او لېوالتیا په هغو کې ګډون وکړ او خپل خپلوان په خورا خوښۍ او خوشالۍ سره بیل شول.

تر ماښامنۍ وروسته چې کله نیکولای، د کار په دفتر کې جامې بدلې کړې وې، د خپلو اداري چارو چلوونکي ته چې لا تر اوسه ده ته سترګه په لاره پاتې و، د اړتیا وړ سپارښتنې وکړې، د خوب په کالیو کې د خوب کوټې ته راغی، وې لیدل چې ښځه یې د میز تر شا په لیکنه لګیا ده.

نیکولای، وپوښتل:

-ماریا ته څه لیکې ؟

ګرافینه ماریا تکه سره واوښته. هغه له دې ډاریده چې د دې په لیکنې به د هغې د مېړه سرخلاص نه شي او له ده به خفه شي.

هغې که له یو پلوه غوښتل، خپله لیکنه مېړه نه پټه کړي، نو له بله پلوه په دې خوشاله وه چې هغه د دې لیکنه ولیدله...

خپله د خاطرو شنو بخونه کتابچه یې چې په څرګند او غټو ټکو لیکل شوې وه، هغه ته ورکړه او وې ویل:

-نیکولایه ! دا زما د ورځنیو خاطرو کتابچه ده.

نیکولای د خاطرو کتابچه را واخیسته او په داسې یوه ژبه چې د ملنډو نښې په کې څرګندې وې، وویل:

-د ورځنیو خاطرو کتابچه ؟

خاطرې په فرانسوي لیکل شوې وې.

((نن د اکتوبر په څلورمه چې کله د دوی مشر زوی اندرې له خوبه راویښ شو ، نه یې غوښتل کالای واغوندي. پېغلې لونیز زما خارنه کوله. هغه ناز کاوه او ډغرې یې وهلې. ما د ګواښ هڅه وکړه ، هغه مې په خپل حال پرېښود او دنورو ماشومانو په راویښولو او پاڅولو لګیا شوم. ما هغه ته وویل چې راته ګران نه یې، هغه ډېر وخت ګواکې حیران پاتې او چپ شو ، بیا یې په یوه کمیس کې زما خواته راودانګل او داسې سلګۍ یې وهلې چې تر ډېرو پورې ما نه شو کولای هغه په کرار کړم. داسې بریښېده چې تر هرڅه نه زیات هغه له دې امله په عذاب و چې زه یې په قهر کړې یم. ماښام مې چې کله هغه ته د هغه کاغذونه ورکړل، بیا یې زما په غاړه کې لاسونه را واچول، هغه بیا په داسې حال کې چې ښکلومې، زاز زار یې ژړل. له هغه سره په مهربانۍ او خواخوږۍ هرڅه کېدای شي)).

نیکولای وپوښتل:

-دا د څه شي کاغذونه دي ؟

-ما په دې پیل کړی ، نو د ماشومانو د ورځېنیو پېښو په اړه ځینې یادښتونه لیکم. دا یادښتونه ښيي چې هغه د ورځو په اوږدو کې څه کوي.

نیکولای چې سترګې یې ځلېدې کتابچې ته کتل. د هغې کتابچې پاڼې یې واړولې، راواړولې او ماته یې څه ولوستل. د خاطرو په دغې کتابچې کې د ماشومانو د ژوند ټول هغه څه راغلي و چې مور ته یې خورا په زړه پورې بریښېدل. د هغوی ټولیز خلق او خوی او یا د هغوی د روزنې او پالنې د لارو چارو او کړو وړو په اړه ټولې چارې. دغه ټکي که

څه هم خورا ساده او بې اهميته بريښېدل خو کله چې هغه دلومړي ځل لپاره هغه ولوستل، هغه نه مور او نه پلار ته، يوه ته هم داسې ساده نه بريښېدل.

د اکتوبر د پنځمې ورځې دچارو او پېښو په اړه داسې ليکل شوي و:

((ميتيا پر ميز شوخي کوله. پلار جان وويل چې هغه ته پتيرې ور نه کړي، هغه ته چا پتيرې ور نه کړې، خو تر هغه پورې چې نورو هغه پتيرې خوړې ، هغه په خورا رخه او افسوس هغو ته رډ رډ کتل، زه داسې فکر کوم چې د خوږو له خوړلو نه د چا بې برخې کول ، يوازې بخيلي لا پسې پالي. زه بايد نيکولای ته ووايم)).

نيکولای دخاطرو کتابچه کېښوده او خپلې ښځې ته يې کتل، په ځلېدونکو سترګو او پوښتنيز غلچک يې (په دې معنی چې دا يادښتونه مني او که يې نه مني)هغې ته کتل، خو به دې کې هېڅ شک نه و چې نيکولای نه يوازې د خپلې ښځې دغه کار مانه بلکې هغه د خپلې ښځې له دې کاره هک پک و.

نيکولای فکر کاوه او په زړه کې يې ويل:

-ګوندې دا به ښه نه وي چې په داسې نيوکو هر څه وڅارل شي او يا خو کېدای شي چور دغه کار ښه نه وي، خو دغې پرله پسې ځيرکتيا او نه ستړي کېدونکو هڅو چې موخه يې د ماشومانو اخلاقي روزنه او پالنه وه، هغه خوښ او حيران کړی و...

هغه په دې وياړېده چې ښځه يې داسې هوښياره ځيرکه ده. دی په دې ښه پوهېده چې دی په روحاني نړۍ کې د ښځې په وړاندې په هېڅ شمار دی، خو هغه په دې خوشاله و چې ښځه يې له خپل ټول روحي توان سره نه يوازې ده پورې اړه لري بلکې د هغه يوه برخه ده.

هغه په برنده او معنی لرونکي بڼه وويل:

-ګرانې ډېره ډېره یې تاییدوم.

له لړې چوپتیا نه وروسته یې وویل:

-زما ننني کړه وړه هومره ښه نه و. ته په دفتر کې نه وې، زما له پېښیر سره څه شور او نانډرۍ شوې. زما خبرې خورا ترخې شوې، ډېرې ترخې. هغه لکه ماشوم داسې دی. زه نه پوهېږم که ناتاشا نه وي چې هغه یې داسې راټینګ کړی دی، څه به پرې راغلي وای. ته یې تصور کولی شې چې هغه د څه لپاره پترزبورګ ته تللی و ؟... هغه هلته تللی و چې...

ګرافینې ماریا وویل:

-هو کې ! پوهېږم د څه لپاره ؟ ما ته ناتاشې ویلي و.

نیکولای چې هسې د هغې پېښو په یادیدو په قهر شوی و، دوام ورکړ:

-هغه غواړي ما ته قناعت راکړي چې د هرصادق سړي دنده په دې کې ده چې د حکومت په وړاندې د سیالۍ او مخالفت غبرګ پورته کړي او خپله دنده او قسم.. کاشکې ته وای، هم دینیسوف او هم ناتاشا... دا ناتاشا ګورې، دا خو د خندا وړنجلۍ ده. هغې پېښیر چورتر قوماندې لاندې راوستي ، خو بیا دا کوم خپل نظر نه لري. کله چې د خبرو وخت شي، خپله یوه خبره هم نه لري او هر څه چې وایي د هغه خبرې تکراروي.

نیکولای چې دنورو په اړه له خپلو خپلوانو سره د قضاوت په وخت کې په خپل اند ټینګار کاوه او نه ایلیدونکی و. دا یې هېرول ، هغه خبرې چې دی یې دناتاشا او د هغې د مېړه د اړیکو په اړه کوي. دده او د ښځې تر منځه اړیکي هم همداسې و. ګرافینې ماریا وویل:

- هو ، زما دې خبرې ته پام شوی دی.

- کله چې ما هغه ته دا وویل چې دنده او د وفادارۍ لوړه ترهرڅه لوړ دي. خدای خبر دی چې هغه د څه شي په ثابتولو پیل وکړ. حیف،

حيف چې ته خو وای، خو که وای څه به دې ويلي وای ؟

- زما په اند تـه چور برحقـه يې ، مـا هم ناتاشې تـه همداسې وويـل. پېير وايي چې ټول زور برېږي، عـذاب باسي او بې لارې کېږي. او زموږ دنده داده چې له خپلو خپلوانو سره مرسته وکړو.

ګرافينې ماريا وويل:

-البتـه هغـه برحقـه دی، خو هغـه دا هېروي چې د خپلو خپلوانو پـه وړاندې نورې دندې هم لرو. هغـه دنـدې چې خپله خدای موږ تـه د هغـو سپارښتنه کوي، هغـه داده چې موږ ځان ګوابښ تـه سپارلی شو ، خو ماشومان بايد وژغورل شي.

نيکولای وويل:

- هـو ، هـو ، همداسې ده. نيکـولای پـه رښـتيا تصـور کـاوه چـې همداسې يې ويلي دی. هغوی ټولو په خپلو خبرو ټينګار کاوه، د هغـوی ټولې خبرې له خپلو همنوعانو سره مينه او لېوالتيا او دحضرت مسيح د لارښوونو په اړه وې. او دا خبرې ټولې د کمکي نيکولای په مخ کې کېدې، هغه راغلی و ، زما پـر ميز ناست او هرڅه چې پـه لاس ورتلل، ماتول يې.

ګرافينې ماريا وويل:

-آخ، پوهېږې نيکولايه !زه زياتره وخت د نيکولای جان لـه املـه پـه عذابـه يـم. دا داسې عجيـب هلـک دی. زه ډاربـږم چـې زه بـه پـه خپلـو ماشومانو دومره اخته شم چې هغه رانه هېر شي. موږ ټول ماشومان او خپلوان لرو. هغه هېڅوک نه لري او يوازې له ځانسره لګيا وي.

نيکولای وويل:

- خو زه درته وايم چې د هغه له امله ته بايد ځان ملامت نـه کـړې. هر هغـه څـه چـې يـوه مهربانـه او خواخوږه موريې د خپلو ماشومانو لپاره

کولای شي، تا د هغه لپاره کړي او کوي يې. او ته په دې پوهېږې چې زه په دې ډېر خوشالېږم. هغه خورا ښه هلک دی. هغه نن داسې د پېير خبرو ته غوږ نيولی و چې چور يې ځان هېر کړی و، ته يې تصور کولای شې چې نن مونږ ما ښامنۍ ته روان وو چې ګورو هغه داسې په ځان کې ډوب دی چې پر ميز پراته شيان يې، ناخبره ميده ميده کړي وو، هغه خپله هم په دې اقرار وکړ. ما هېڅکله نه دی ليدلی چې هغه دې دروغ وو ايي. نيکولای تکرار کړه:

- خورا ښه هلک ، خورا ښه هلک دی !

که څه هم هغه يې د زړه په تل کې نه خوښيده، خو بيا هم نيکولای غوښتل وو ايي چې هغه ښه هلک دی.

ګرافينې واريا وويل:

- خو خپله مور خپله مور وي. هېڅوک نه شي کولای د ماشوم د مور ځای ونيسي. ما تل په دې اړه فکر کاوه چې دا دده لپاره يوه لويه نيمګړتيا او ما ډېره زوروي. هغه بې ساری هلک دی او زه پر هغه ډېر ډارېږم. هغه سخت اندېوالانو ته اړتيا لري.

نيکولای وويل:

- نو چې داسې ده،

سږکال اوړی به هغه د يو څه مودې لپاره پترزبورګ ته واستوو.

هغه بيا هغو خبرو ته راستون شو، چې په دفتر کې به يې له پېير سره کړې دي. داسې بريښېده چې د هغو خبرو دی ډېر زوراوه، هغه دوام ورکړ:

-هو کې ! پېير تل سودايي و او همداسې سودايي پاتې دی، خو زما يې په دې ټولو خبرو څه ؟ زما يې څه چې اركچييوف ښه سړی نه دی، زما يې څه چې ما واده کړی دی او پرما ډېر پورونو پاتې و، زما يې څه

چې پوروړي به ما بندي کړي، زما يې څه چې د مور مې په دې ټولو خبرو سر نه خلاصيده ؟ او تر دې سربېره، ته، ماشومان دي او د ځمکو کار او بار، ايا زه د ځان د خوند لپاره له سهاره تر ماښامه کار نه کوم ؟ دا خوا هغه خوا منډې نه وهم. نه، نه زه پوهېږم چې بايد کار وکړم چې مور مې آرامه وي، ستا پورونه پرې کوم او هڅه مې داده چې ماشومان هسې خوار پاتې نه شي، لکه زه چې وم.

ګرافينې ماريا غوښتل هغه ته وو ايي چې انسان يوازې په ډوډۍ نه مړېږي او پزي د مالي چارو اغيز ته خورا پاملرنه لري، خو هغه په دې پوهېده چې د دې خبرو کولو ورته اړتيا نه لري او بايد ونه ويل شي ، هغه يوازې د هغه لاس را ونيو او ښکل يې کړ. هغه د ښځې دا کار د خپلو خبرو او اند ېښنو تاييد وګاڼه او تريو څو شېبو نه وروسته يې په لوړ آواز خپلو څرګندونو ته دوام ورکړ او وې ويل:

- ته پوهېږې ماريا ! نن ايليه ميتروفانوويچ د دوی د اداري چارو مشر و ، هغه د تامبوف له کلي راغلی او وايي چې د دوی ځنګل اوس په اتيا زره غواړي. نيکولای چې پر څېرې يې د خوښۍ او هيجان نښې راخورې وې، ويل يې چې ډېر ژر به د اترادنايا د سيمې جايدادونو بېرته واخلي. هغه وويل:

- تر لسو کلو وروسته به زه وکولای شم ، ماشومانو ته په لسګونو زره پرېږدم او د دوی ژوند به خورا ښه شي.

ګرافينه ماريا مېړه ته غوږ غوږ وه او په ټولو هغو خبرو چې دې ته يې کولې پوهېده . هغه په دې پوهېدله چې کله به هغه په لوړه خبرې کولې، دې نه به يې پوښتل چې دا پوه شوې چې څه يې ويلي دي او که پوه نه شو چې دده د خبرو په وخت کې د هغې پام بلې خوا ته و ، ډېره به خوابدې کېده ، سره له هغه چې ګرافينې دده له خبرو او دده له چارو

سره هېڅکله لېوالتيا نه لرله، خوبيا يې هم هڅه کوله چې د مېړه په خبروپوه شي. هغې، هغه ته کتل، هوکې، هغې، هغه ته کتل، خو په خيال او احساس کې بل ځای و. هغه د غه سړی سره يوه نه ايليدونکې او تانده مينه لرله. هغه په دې پوهېده چې مېړه به يې هېڅکله د دې دغه احساس، احساس نه کړي. او له همدې امله يې هم، له هغه سره مينه زياتېده او په سودا بدليده... هغې د خپل وراره په اړه فکر کاوه، خپل ماشومان يې هم وريادېده. هغه خپل وراره له خپلو ماشومانو سره نه پرتله کاوه، هغه به، د هغه په اړه له خپل احساسه تېريده، او په خورا خواشينۍ به په دې پوهېده چې د نيکولای جان په اړه يې احساس هسې چې ښايي نه دی. او له دې امله په رښتيا خفه کېده.

کله به يې داسې فکر کاوه چې د احساس دغه توپير د عمر، د دوی د عمر توپير دی. هغې ځان د هغې په وړاندې ملامت ګاڼه او په خپل زړه کې به يې ژبه وکړه چې ځان اصلاح کړي او دغه ناشوني کار به ترسره کوي. او په دې ژوند کې به خپل مېړه، ماشومانو، نيکولای او ټول خپلوان، د هغې مينې له برکته چې له حضرت مسيح سره يې لري، ورته ګران واوسي. د ګرافينې ماريا روح تل د بې پايتوب، ابديتوب او لوړتيا پلو هڅه لرله او له همدې امله يې هېڅکله آرامي نه لرله، خو د هغې په څېره کې د ځاني او پټ روحي عذاب نښې له ورايه ځرګندې وې. نيکولای، هغې ته کتل او هغه به فکر کاوه:

-لويه خدايه! زه چې د هغې بشرې ته ګورم، هغه به ډېر ژر مړه شي، موږ به څنګه کوو؟ هغه د شمايلو په وړاندې ودريد او مانښامنۍ لمانځنه يې پيل کړه.

۱۶

ناتاشا بـه چې کله لـه خپـل خاونـد سره یـوازې پـاتې شـوله، هغـوی دواړه به داسې خبرې کولې لکه تـل يې چې ښـځه لـه مېـړه سـره کـوي. دا خبرې ، پـه بـې سـاري ټوګـه سـپينې ، يـو بـل تـه د مفـاهيمو پـه چټکـو لېږدولو ، هغه هم په داسې ډول چې له هېڅ ډول منطق سره به جوړې نـه وې. له قضاوت او پام نيولو پرته او په پوره ډول په خپلې ځانګړې بڼه ، ناتاشا لـه مېـړه سـره پـه دې ډول خبرو کولـو کـې تـر هغـې کچـې روږدې شوې وه. که د خپلو اند ښـنو د څرګندولو لپاره بې منطقي او دوديزه بڼه غوره کړې وای، دغه حالت به داسې ښودنه کوله، چې ګـواکې لـه پېښـې سره يې او به خړې شوې دي. هغه به ددوی .

هرځـل بـه چـې پېښـي ، هڅـه کولـه د خپلـو خبـرو او اند ښـنو دثابتولولپاره په آرامه کومه دليل راوړي او يا به چې کله خپله ناتاشې د هغه لاره ارامه غوره او هغه ته به يې غـاړه کېښـوده، د هغـه کـړه بـه يـې خپله ببلګه کړه. په دې به پوهېده چې خبره هـرو مـرو ورانـۍ او نانـدرېو ته رسېږي.

له هماغې شېبې چې هغوی يوازې پاتې شول، ناتاشې چې سـترګـې يې له خوښۍ او نيکمرغۍ نه ځلېدلې په کراره هغـه تـه ورنـږدې شـوه، خو ناڅاپه يې په تلوار د هغـه سر نـه لاسـونه تـاو کـړل، پـر خپـل ټټـر يـې راکېښـکود او وې ويـل:

- اوس ټول، ټول زما يې، له مانه چېرې تلای نه شې. له همدې شېبې نه دا خبرې اترې، هغه خبرې اترې وې چې لـه هېڅ منطق سره جوړې نـه وې. هغـوی هممهالـه دبېلابېلـو موضـوعاتو پـه هکلـه خبـرې کـولې.

د بېلابېلو موضوعاتو په هکله د دوی همهاله خبرې، نه یوازې د دوی د څرګنده پوهېدو خنډ نه کېدې بلکې دا د دې نښه وه چې په بشپړه توګه ، د دوی دیو بل په خبرو سر ه پوهېږي.

هماغه شان چې په خوب لیدو کې، د خوب لیدو له احساسه پرته ، هر څه بې معنی او ضد او نقیض وي، د دغو دوو کسانو په کړو کې هم د منطق د ټولو اصول ضد ، د هرڅه په ډاګه کول او څرګندول نه د دوی خبرو ، بلکې هغه څه کاوه چې د دوی دا احساس سرچینه یې جوړوله.

ناتاشې د خپل ورور د ژوند او د هغه د کړو وړو په اړه غږېدله، هغه په دې اړه چې د مېړه د مسافرۍ په وخت کې څومره زوریدلې او ژوند له خپل خاونده پرته څومره بې معنی ، او په دې اړه چې ماریا ورځ تر ورځ لا ورته ګرانېږي او هغه په رښتیا له روحي پلوه تر دې (ناتاشې) غوره ده، خبرې کولې. ناتاشا په دې خبرو سره د زړه له کومې دا منله چې ترڅانه د ماریا په غوره والي پوهېږي، خو له دې سره همهاله له پېیره غوښتل چې دا تر ماریا او تر بلې هرې ښځې غوره وګڼي. هغې پر دغې خبرې چې ځان یې تر نورو غوره ګاڼه ، بیا بیا ټینګار کاوه، په تیره بیا د پېترزبورګ تر سفره وروسته چې هغه نورې ښځې هم لیدلې وې، هغې پر خپل ښه والي لا ډېره غږېده.

پېیر د ناتاشې د خبرو په ځواب کې ویل چې څنګه د پېترزبورګ په مېلمستیاوو او بنډارونو کې، دده ګډون او هلته له ښځو ، سره دده لیدنې څومره دده له زغمه وتلې او ګرانه وه.

هغه ویل:

- له ښځو سره مې چور خبرې کول هېر کړي دي. له هغوی سره خبرې راته غمرلې بربښي، په تیره بیا چې زه خو په کارونو پسې ډېر سرګردانه وم.

ناتاشې په ځير ځير هغه ته کتل. خپلو خبرو ته يې دوام ورکړ او وې ويل:

- ماريا، ماريا دښکلا يوه نښه ده. تصور نه شي کولای چې هغه ښکه د ماشومانو په حال او خبرو پوهېږي. هغه ګواکې يوازې د هغو دزړه تل ويني. د ساري په توګه همدا پرون ماښام چې ميتينکا نازونه پيل کړل... پېير ورغبرګه کړل:

-آخ ! چې څومره هغه خپل پلار ته ورته ده.

ناتاشا سمدلاسه په دې پوه شوه چې پېير ولې د ميتينکا او نيکولای ورته والي ته اشاره وکړه. له خپل اوښي (نيکولای د ناتاشې ورور) سره د خبرو اترو ياد ورته خوراګران و او غوښتل يې په دې اړه د ناتاشې خوښه وغواړي.

هغې وويل:

- هوکې، نيکولای دا نيمګړتيا لري، که يو خبره د ټولو خوښه نه وي، دی هم له هغې خبرې سره مخالفت څرګندوي. زه ډېر ښه پوهېږم چې ستا په ځانګړي توګه د غه شان چارې ځکه خوښېږي چې د ځان څرګندونې لپاره يوه لاره پرانيزي، دا کټ مټ د پېير خبرې وې.

پېير وويل:

- نه، دا سې نه ده. د نيکولای لپاره فکر کول او دلايل راوړل يوازې د وخت تيرولو وسيله ده. د ساري په توګه هغه ځان ته يو کتابتون جوړ کړی او دا سې يوه لاره يې غوره کړې چې تر هغه پورې چې اخېستل شوی کتاب ټول و نه لولي بل نوی کتاب نه اخلي. هغه وموسېد او زيا ته يې کړه:

-هم سيمسوند وي، هم ژان ژاک روسو او هم مونتسکوي. خو د دې لپاره چې خپله وينا لږ نرمه کړي، زيا ته يې کړه:

-خو ته پوهېږئ چې هغه څنګه ماته..

خو ناتاشا، هغه ته د خپل دې احساس دښودلو لپاره چې نه، داسې نه ښايي، ورزياته کړه:

- ته نو داسې فکر کوې چې د هغه لپاره فکر کول، هسې دوخت تيرولو وسيله ده..

- حال دا چې زما لپاره دا نور هرڅه دتفريح او وخت تيرولو وسيله دي. زه په ټوله هغه موده کې چې په پترزبورګ کې وم، ګواکې خوب مې ليده. کله چې مې ذهن په څه اخته وي، نور ټول څه ماته دتفريح وسيله وي....

ناتاشې وويل:

-آخ! ارمان، ارمان! ارمان چې ما ونه ليدل چې تا له ماشومانو سره څنګه ستړي مشي وکړه، له هغو نه کوم يو تر ټولو نه زيات ستا په ليدو خوشاله شو؟ هرو مرو ليزا؟

پيير وويل:

- هو.

او د هغه څه ويلو ته يې چې په خيال کې يې تيريدل، دوام ورکړ:

-نيکولای وايي چې موږ بايد په دې موضوع فکر ونه کړو، خو زه نه شم کولای فکر، ونه کړم. هو، دا درته وايم چې (زه تاته کولي شم ووايم) ما داسې احساس کړه چې بې له تانه په پترزبورګ کې هرڅه نړيدلي و او هرچا هرڅه خپل پلو کشول. ما بېرته ټول سره يو کړل، دا ځکه چې زما فکر خورا ساده او روښانه دی. وينې! زه نه وايم چې د دې او هغه په وړاندې ودرېږو، ځکه کېدای شي تيروزو. زه وايم ټول هغه کسان چې خيرغوښتونکي دي، بايد ټول يو موټي شي، ټول ديوې جنډې، د خير او برکت ترجنډې لاندې راټول شي. ګوره! هغه سردار سرګي، هم ښه او

هوښيار سړی دی.

ناتاشې په دې کې هېڅ شک نه لاره چې د پېير فکر خورا لوړ فکر دی، خو هغه يوه څه ډېره نا آراموله او هغه دا چې پېير ددې خاوند و. هغې ويل:

- ايا په رښتيا ټولنې ته دغه شان غوره او اغيزمن سړی، ددې مېړه دی ؟ دا څنګه دا سې کېدای شي ؟ هغې غوښتل، د خپلې دغې اندېښنې په اړه له هغه سره وغږېږي. هغې فکر کاوه: هغه خلک څوک دي ؟ هغه څوک دي چې په دې پوه شوي دي، او په رښتيا يې دا پريکړه کړې ده چې ، هغه تر ټولو هوښيار دی ؟

په دغو خيالونو کې به هغه ډوبه او د هغو کسانو نومونه به يې له ځانسره شمېرل چې پېير ته يې خورا درناوي کاوه، د هغه له خبرو داسې څرګندېده چې هغه ته پلاتون کراتايوف تر بل هر چانه ګران او زيات درناوی يې ورته کاوه.

هغې وويل:

-ته پوهېږئ زه اوس د څه په اړه فکر کوم ؟. پلاتون کراتايوف په اړه، څنګه ؟ ته څنګه فکر کوي، هغه به اوس ستا دغه کړه وړه تاييد کړي وای ؟

هغه وويل:

-پلاتون کراتايوف ؟

هغه په فکر کې لاړ او هڅه يې وکړه د زړه له کومې تصور وکړ چې، که په رښتيا اوس پلاتون کراتايوف ژوندی وای. دده د خبرو په اړه به يې څه فکر کاوه.

هغه زياته کړه:

- د هغه به په دې خبرو سر نه خلاصيده او يا کېدای شي، هو...

ناتاشې وویل:

- دلېونو په شان درسره مینه لرم، دلېونو، دلېونو !

پېیر په چرت کې لاړ او وې ویل:

- نه، هغه به زما کره وړه نه منل.

هغه لږ څه فکر وکړ او وې ویل:

- خو زموږ کورنی ژوند به یې خوښ شوی وای. هغه په هرڅه کې ځیرکتیا، نیکمرغي او آرامي لیدله او ما به اوس په ویاړ هغه ته زموږ ګډ ژوند ورښودلای وای. ، ته څه وایې، بېلتون، ته به باور ونه کړې چې زه تر بېلتونه وروسته ستا په وړاندې څه ځانګړې مینه احساسوم.

ناتاشې پیل وکړ:

-ښه نور څه ؟

- نه، نه، زما موخه دغه نه وه. له تاسره به زما مینه هېڅکله کمه نه شي. له تاسره زما تر مینې بله ستره مینه نه شته، دا بل څه شي دي، خو خبره په دې کې ده...

هغه خپله خبره پای ته ونه رسوله، ځکه د هغوی سترګې سره ولګېدلې او نورې ټولې خبرې یې سترګو سره وکړې.

ناتاشې ناڅاپه وویل:

- دا څه اپلتې غږوې، وایې چې دعسلو میاشت او دژوند ترټولو خواږه وختونه، په رښتیا اپلتې دي. برعکس اوس، تر ټولو ښه وختونه دي، خو په دې شرط چې کاشکې ته چېرې نه تلای. ستا یاد برې چې څه سپکې سپورې به مو ویلې ؟ او تل به زه ملامته وم. تل، تل به مو په کوم څه ناندرۍ کولې. واله که خو مې سم یاد برې.

ببیر په موسکا وویل:

-هر څه په یوه خبره کې و، اخ..

ناتاشې پرې چغې کړل:
-مه وایه، اوس یې زغم نه لرم.
د کرکې یوه سره ځلا یې پر سترګو راخوره او هغه چپه شوه.
تر لږ ځنډه وروسته یې ورزیاته کړه:
- تا هغه ولیدله ؟
- نه، هو. که لیدلې مې وای، پېژندلې به مې نه وای.
ناتاشا چې ګواکې هڅه یې کوله، د دوی ترمنځ پر خواخوږۍ راخپرې شوې ځپې لرې کړي، وویل:
- آخ ! ته پوهېږې ! کله چې د کار په دفتر کې غرېدې، د رته کتل مې، داسې مې زوییک (هغوی خپل زوی داسې یاداه)هوکې داسې مې زوي ته ورته یې، لکه یوه منه چې دوه ټوټې کړې. وای، نور نو باید هغه ته ورشم. هغه ته ورشم، خو زړه مې اصلا نه غواړي چې ستا له څنګه لرې شم. هغه دواړه چپ پاتې شول. اوبیا ناڅاپه دواړه هم مهاله یوبل ته مخونه سره واړول او د څه شي په اړه یې خبرې پیل کړې. پېير په ډاډمن او شور، خو ناتاشې په ارامې او نیکمرغې موسکا سره پیل وکړ. د دواړو د غږېدا په ټکرېدو سره ، دواړه ددې لپاره چپ شول چې یوبل ته د غږېدا وخت ورکړي.
- نه، نه، تاڅه وویل ؟ ووایه، ووایه.
ناتاشې وویل:
نه، نه، ته بیا وایې، ماهسې اپلتې غږولې. ته یې ووایه،
پېير هغه څه وویل چې پیل کړي وو. دا د هغه له ډاډ او غرور نه ډکو برېو په هکله خبرې وې چې په پترزبورګ کې یې په برخه شوي وو. هغه ته په داسې شېبه کې داسې برېښېده چې ده ته ، هغه دنده ورپه غاړه شوې ده چې ټول روسي ملت او د ټولنې نړیوالې ټولنې تګ لورې ته

نوی روح ورو ښيي.

- ما غوښتل وو ایم چې ، ټول هغه افکار چې سترې پایلې لري، ټول ساده وي. زه تل په دې اړه فکر کوم، که بې لارې او فاسد خلک کولای شي، په خپل منځ کې تل یو لاس وي او یو قوت جوړ وي ، ښه او پاک خلک هم باید یو ازې دې ته ورته یو قوت شي، وینې ؟ څنګه ساده دي.

-هو کې !

- تا څه ویل ؟

ما هسې اېلتې غږولې.

- نه، په هرحال، څه خو دې ویل.

ناتاشې چې لاپسې وغوړیده، په موسکا یې وویل:

- نه، نه ما خو درته وویل هسې، اېلتې. ماغوښتل چې د پیتیا په اړه درته وو ایم. . .

هغه په موسکا شو ، سترګې یې پټې کړې، ځان یې ما پوره وننبلاوه. رښتیا وایم ، هغه غوښتل ځان پټ کړي. پوهېږئ، هغه څومره نازولی دی. بیا یې چغې کړې:

-لاړم، د خدای په امان.

او له کوټې ووت.

په دې وخت کې، هلته په لاندني پوړ کې، د اندرې بالکوسکي په کوټه کې شمعه لګېدله. (هلک له تیارې بېریده او چا ددغې نیمګړتیا چاره نه شوه کولای)روزونکي دوسال، عادت لاره دخوب په وخت کې یې سر لوړ وي. هغه به څلور بالښتونه ترسرلاندې کېښودل. د هغه له رومي (اوږدې- یعنی د روم د خلکو د پزې په شان)پزې به دخرهاري منظم آواز راوت. نیکولای جان چې همدا شیبه راویښ شوی و. سترګې یې برندې، وتلې او په سړو خولو کې په خپله بړستنه کې ناست و. خپلې

مخې ته يې کتل. هغه کوم وحشتناک خوب ليدلی او هماغه خوب راويښ کړی و. هغه په خوب کې ځان او ببير ليدلي وو. هغه ليدلي وو چې د دواړوو خولۍ پر سر دي. هغه شان خولۍ چې د پلوتاراخ په کتاب کې انځور شوې وې. دی او کاکا پېير، ديوه ستر پوځ مخې ته روان وو. دا پوځ هغه سپينې ريښکۍ وې چې فضا يې ډکه کړې وه. دغه ځه، دغهو، هغو تارونو ته ورته دي چې د مينې په هوا کې خورې او ځپې وهي او دوسال د حضرت مسيح د مزيو (تارونو) په نامه يادول. تر هغه وړاندې د ويار ښاپېرۍ وه. د همدې ريښکيو او مزو په شان، خو په دې توپير چې دا لړ سوروړې وې. هغوی، دی او پېير په کرار کرار، خپلې موخې ته رسېدل، خو ناڅاپه په هغې ريښکۍ چې دوی يې خوځول، سستې راغله او پر هغې وړاندې تګ ګران شو. او کاکا نيکولای ايليچ په تريو تندي او ګواښمنه بڼه د دوی په وړاندې ودريد. هغه ماتو شويو ښکو او سرغوچ شويو ښکو ته اشاره وکړه او وې ويل:

-دا تاسو ماتې کړې دي؟ زه له تاسو سره مينه لرم، خو ارکچييوف ماته سپارښتنه کړې ده چې ستاسو هريو چې لومړی په مخه راشئ، ووژنم. نيکولای جان پېير ته مخ ورواړاوه، خو پېير نور نه و. پلار يې و، سردار اندرې. هغه کومه ځانګړې د ليدو بڼه نه لرله، خو هلته و. نيکولای جان چې هغه وليد، داسې يې و انګېرله چې د مينې له زوره ناتوان شوی دی. هغه د ناتوانۍ احساس کاوه او داسې يې انګېرله چې په ځان کې يې اډوکي پاتې نه دي او اوبه شوي دي. پلار هغه نازاوه او زړه يې پرې خوږيده، خو کاکا نيکولای ايليچ همداسې د دوی خوا ته کرار کرار ورنږدې کېده، نور يې نو نيکولای راونيو او هغه و چې دی له خوبه راويښ شو.

هغه له ځانسره وويل:

-پلار مې، پلار مې !(که څه هم په کورکې د سردار اندرې دوه تصویرونه وو ، خو نیکولای جان په ټول او ورځني ژوند کې هېڅکله په انساني بشرو کې ددې تصور نه شو ، کړی) . پلار مې را سره و او زه یې نازولم. هغه زما هر څه منل او د کاکا پېیر کره وړه یې هم ښه ګڼل. هغه چې هرڅه وو ایي، زه به هماغه شان کوم، موخوي سخیولي، خپل لاس سوځي، خو ولې زما په ژوند کې داسې څه نه پېښېږي ؟ زه پوهېږم هغوی غواړي چې زه زده کړې وکړم. زه به زده کړې وکړم، خو یوه ورځ نه یوه ورځ به زده کړې پر ېږدم او کارته به مخه کړم، زه له خدایه یوه هیله لرم او هغه دا چې زه دې هغه شان شم، لکه د پلوتارک د کتاب اتلان چې وو. زه به هم د هغوی په شان واوسم. زه به د هغوی په شان مېړانه کوم، تر هغو نه په غوره توګه. ټول به له ما خبر شي او ټولو ته به ګران واوسم. زما چارو ته به ټول حیران وي او هغوی به ددې کار لېوالـه شي، خو نیکولای جان، ناڅاپه په ګوګل کې سلګۍ احساس کړې او وې ژړل.

هغه د دوسال غږ واورید چې ویل یې:

- ناروغه خو به نه یې ؟

بېرته یې سر په سرو بړ دي کېښود او له ځانسره یې د دوسال په اړه فکر وکړ:

- هغه خورا مهربانه او ډېر ښه سړی دی. او کاکا پېیر !هو هو !چې څه عجیب سړی دی. ماته ګران دی. او پلار ؟پلار !پلار !زه به داسې کارونو کوم چې آن هغه هم راضي وي.

دویمه برخه

١

د خلکو او بشري ټولنې ژوند ، د تاریخ موضوع ده. د ټول بشریت د ژوند مخامخ سپړنه او په کلمو کې د هغو انځورنه څو څه چې، آن دیوه قام هم ګرانه خبره ده.

ټولو پخوانیو تاریخ لیکونکو ددې لپاره چې د خلکو نه سپړېدونکی ژوند ، وسپړي له یو ډول لارو ساده چارو نه کار اخېستی دی. هغوی یوازې د هغو څېرو او شخصیتونو سپړنه او څېړنه کړې، چې پر خلکو لاسبرې وو. همدې څېرو د هغو لپاره د خلکو د ارادې څرګندونه کوله.

تاریخ لیکونکو ، دې پوښتنو ته چې څنګه دغو واکمنو ، خلک د خپلې ارادې منلو ته هڅول او ددوی خپله اراده بیا د چا تر واک او خوښې لاندې وه، دلومړۍ ځواب په توګه ویل:

- دخدای اراده ده چې خلک دیوه غوره وګړي ارادې ته تابع کوي

او ددویمې پوښتنې ځواب دا چې:

- هماغه د خدای اراده ده چې، دیوه ټاکلي موخې پلو ته ، ددغه غوره وګړي د ارادې لارښوونه کوي.

پخوانیو به دغو پوښتنو ته، دایمان او په انساني چارو کې دخدای دمخامخ ګډون له مخې ځوابونه ویل.

دتاریخ نوې پوهنه دغه دواړه خبرې نه مني. .

نوی تاریخ، د غوره وګړو او آسماني استازو پر ځای چې د خدایي واک په درلودلو او مرسته او دخدای تر مخامخ ارادې لاندې وي، یا

داسې اتلان او نومیالي چې دغیر دودیز انساني استعداد لرونکي او یاهغه کسان ، له ټولو اکه نیولې بیا تر خبریاله پورې چې دځانګړو ځانګړتیاو لرونکي ، او د خلکو لاربښوونه کوي غوره کړي دي.

نوی تاریخ ، د هغو موخو پر ځای چې پخوا د خدای له لوري د قامونو او ملتونو لپاره ټاکل کېدې ، لکه هغه څه چې یهودانو ، یونانیانو او یا لرغونو رومیانو خپل ارمان ګاڼه . ځانګړي ارمانونه ، لکه:د فرانسویانو ، المانیانو یا انګریزانو نیکمرغي او یا په خورا ساده ذهني ډول د ټول بشریت نیکمرغي ، خپل ارمان ټاکلی دی او البته هغوی ، هغه ملتونه بشر ګڼي چې دلویې وچې ، شمال لوديزه کوچنۍ برخه یې لاندې کړې ده.

نوي تاریخ پخواني عقاید زاړه وګڼل ، خو د هغه پر ځای یې نوي عقاید وړاندې نه کړل. تاریخ پوهانو چې په خپل اند ، د واکمنانو د واک خدایزه سرچینه او یا تقدیر له منځه وړی و. د منطق د غوښتنو له مخې بېرته له بلې لارې ، هماغه اعتقاد ته راستانه شول:

۱- د خلکو مشرتوب ، دځانګړو یوازنیو کسانو له خوا کېږي.

۲-یوه ټاکلې موخه او ارمان شته چې خلک او ټول بشریت د هغه پلو وردرومي.

دنویو تاریخپوهانو په ټولو آثارو کې له ګیوبن نه نیولې بیا تر باکل پورې (دوه انګریزي مورخین) ، د هغو ټولو سیالیو سره سره چې ظاهرآ یې په خپل منځ کې لري ، همدغه دوه فرضیې په هرو مرو ډول دنورو ټولو بنسټ جوړوي.

لومړی خو مورخ ، دبشریت د هغو ځانګړو شخصیتونو کره وړه سپړي ، چې دچا لپاره هغوی ټولواکان ، وزیران یا دجنګیالیو مشران دي اوبیا د بل چا لپاره د واکمنانو ترڅنګ خطیبان ، پوهان ، اصلاح

غوښتونکي ، فیلسوفان او شاعران دي او د خلکو او بشریت لارښوونکي ګڼل کېږي.

دویم داچې هغوی وایي، دوی ته هغه څه او موخه ځرګنده ده چې بشریت د هغه پلو درومي، څوک دغه موخه د روم دامپراتورۍ یا داسپانیا یا د فرانسې او یا نورو د پرتمینه ژوند غوړیدا ګڼي او بل یې بیا هغه ځانګړې ازادي او برابري ګڼي چې د نړۍ د یوې کمکۍ برخې په تمدن پورې چې اروپا نومېږي، اړه لري.

په ۱۷۸۹ کال کې په پاریس کې یو پاڅون رامنځ ته کېږي، هغه وده کوي، خپرېږي او له لودیزه ختیځ ته د ملتونو د خوځون بڼه پیدا کوي. ختیځ ته دغه خوځون څو ځله تکرا رېږي او د ختیځ له خوا د لودیز دغه خوځون له غبرګون سره مخامخ او ټکر پیدا کوي. پر ۱۸۱۲ کال، د لودیز دغه خوځون، خپل تر ټولو غوره موخې او ارمان مسکو ته رسېږي او بیا په خورا غوره عجیبه بڼه دغه خوځون ، په هماغې لوري بڼې له ختیځه، لودیز ته ترسره کېږي او د منځنۍ اروپا خلک ټول ځان پسې ورکاږي.

راغبرګ شوی خوځون، بېرته په لودیز کې ، خپل راپاڅېدونکي ټکی، پاریس ته رسېږي. سړېږي او آرامېږي.

د دغو شلو کلونو په اوږدو کې څه ځمکې چې شاړېږي، بې کرکیلې پاتېږي، بې شمېره کورونه په ایرو بدلېږي، د سوداګرۍ بهیر بل پلو ته اوړي. په میلیونونو ، میلیونونو خلک یا وژل کېږي، یا هم بډا یېږي. لېږدي رالېږدي او په میلیونونو عیسوي وګړي چې له خپلو همنوعانو سره د مینې د قانون له مخې ژوند کوي، یو بل وژني.

دا ټول څه معنی لري ؟ دا ټول له کومه راپیل شول ؟ څه لاملونو دغه خلک دې ته لمسول چې کورونو ته اور ورته کړي او ځانته ورته کسان

ووژني ؟ ددغو پېښو لاملونه څه وو ؟ کوم قوت دغه خلک ، دغه شان کړو ته اړ کړل ؟ دا هغه ساده، خو خورا پر ځای او قانوني پوښتنې دي چې له ارادې نه پرته، هر انسان ته دتیرو زمانو داسنادو په لیدو پیدا کېږي.

ددغو پوښتنو د ځواب دپیدا کولو لپاره، دبشریت سلیم عقل تاریخپوهنې نه چې موخه یې د ملتونو او بشریت پېژندنه ده، مرسته غواړي.

که تاریخ دپخوانیو نظر منلی وای. هغه به داسې وای چې:

- خدای د خپلو بندګانو، دثواب یا هغه ته د سزا ورکولو لپاره ناپلیون واک ته ورساوه او د خپلو خدایي ارمانونو دسرته رسولو لپاره یې د هغه د ارادې لارښوونه وکړه. که دا و منل شي، ځواب به بشپړ او څرګند و. ددغه ځواب له مخې به کېدای شو، ویل شوی وای، چې ناپلیون دخدای استازی ګڼل شوی وای، او یا دغه خبره منل شوې نه وای، وه، خو ددغې مودې په ټول تاریخ کې د هغو کسانو لپاره چې دخدای په ارادې غوره ګڼل شوي دي، هېڅ شک نه شته.

البته نوې تاریخپوهنه نه شي کولای ، دې خبرې ته داسې ځواب ووایي...

نوې تاریخپوهنه، ددې پوښتنو په ځواب کې وایي:

- غواړي په دې پوه شي چې دغه خوځون څه دی ؟ د هغه سرچینې چېرې دي ؟ او کوم قوتونه ددې پېښې لاملونه شول ؟ نو واوري.

((څلورلسم لویي خورا مغرور او ظالم سړی و. هغه بې سارې ښکلې معشوقې او هسې داسې وزیران لرل، خو د فرانسې واکمني یې سمه جوړه نه شي کړای. د هغه ځایناستي او میراث خواره هم خورا ضعیف خلک وو او هغو هم پر فرانسې سمه واکمني نه شوه کولای. هغوی هم د

هغه په شان ځانته ګران کسان او معشوقې لرلې، خو له دوی نه پرته داسې کسان هم چې کتابونه یې لیکل. دا تلسمي پېړۍ په پای کې یو شل تنه په پاریس کې راټول شول او غربې را پورته کړل چې ټول انسانان برابره او خپلواکه دي. او د همدې غړ له برکته وه چې په ټوله فرانسه کې پېښې هغې خواته لاړې چې خلکو، ټولو یو بل ډبول او وژل یې. ډېرو خلکو یوبل او آن پاچا وواژه، په اوبو کې یې سره ډوب کړل او څه وینې چې تویې نه شوې. په همدې وخت کې و چې په فرانسه کې یو نابغه پیدا شو. دا نابغه ناپلیون نومېده. هغه هرچېرې او هرځای ستر برې ګټل، یعنې ډېر خلک یې وژل. هغه ډېر خلک وژل، ځکه چې هغه ډېر لوی نابغه و. دا هېڅ څرګنده نه و چې هغه ولې افریقاته لاړ چې هلته هم وژنې وکړې او تر هغه کچې د افریقایانو په وژلو کې بریالی و چې فرانسې ته په رارسېدو سره یې ټولو ته امر وکړ چې ده ته به غاړه ږدي او ټولو هغه ته غاړه کېښوده. امپراتورۍ ته په رسېدو سره، هغه د خلکو دوژلو په تکل، ایتالیا، پروس او اتریش ته لاړ. هلته یې هم ډېر خلک ووژل. په روسیه کې هم یو ټولواک و. دغه ټولواک الکساندر نومیده. هغه تکل وکړ چې په اروپا کې امنیت ټینګ کړي، نوځکه له ناپلیون سره ونښت. د روسیې ټولواک ناڅاپه ۱۸۰۷کال کې له ناپلیون سره ملګری شو، خو په ۱۸۱۱ کال کې بیا سره وران شول. هغوی بیا د خلکو په وژلو پیل وکړ. ناپلیون شپږسوه زریزه پوځ جوړ او پر روسیې یې یرغل وکړ. مسکو یې لاندې کړ؟ وروسته بیا ناڅاپه له مسکوه وتښتېد. او بیا ټولواک الکساندر د شتاین او نورو په مشوره، اروپا د هغه چا په وړاندې چې نا آرامه کړې یې وه، یوه او متحده کړه.. د ناپلیون ټول پخواني متحدین ناڅاپه ټول د هغه دښمنان شول. دغه متحدان د هغو قوتونو په وړاندې چې ناپلیون بیا نوي میدان ته

راوستي و ، ودريدل. متحدينو ناپليون ته ماتې ورکړه او پاريس ته ورننوتل او لاندې يې کړ. هغوی ناپليون له پادشاهۍ نه لاس په سر کېدو ته اړ کړ او پرته له هغه چې له هغه نه د ټولواکۍ ويارړ واخلي ، په ډېر درناوي يې د ايلبو جزيرې ته تبعيد کړ. هوکې ! سره له هغه چې ۵ کاله پخوا او تر دې نه يو کال وروسته ، هغه ټولو داړه مار او ياغي ګاڼه، خو بيا يې هم دغه راز درناوي کاوه. تر هغه وروسته ۱۸ لويي چې لا تراوسه فرانسويانو او د هغو متحدينو پر هغه ملنډې وهلې او خندل يې ، د فرانسې پادشاهۍ ته ورسېد. ناپليون په داسې حال کې چې د خپل پخواني ګارډ په وړاندې اوښکې توېولې، واک يې په رسمي توګه پرېښود او تبعيد ته لاړ. ترهغه وروسته پياوړي لوړ پوړې او ځيرک ديپلوماتان (په تيره بيا تاليران چې ځانګړی واک يې تر لاسه کړی و او د هغه له برکته يې د فرانسې پولې لا پسې پراخې کړې) په ويانا کې ديره شول، جرګې مرکې يې وکړې او ددې جرګو مرکو له برکته ځينې ويارمن خلک نيکمرغه او ځينې بدمرغه شول. ناڅاپه او نېږدې و چې دغه ديپلوماتان او واکمنان سره ولوېږي او بيا دې ته چمتو شي چې خپلو پوځونو ته ديو بل د وژلو قومانده ورکړي. په دې وخت کې و چې ناپليون له خپل يو ټولي پوځ سره بيا فرانسې ته راغې. فرانسويانو چې تر اوسه، له هغه سره کرکه لرله، سمدلاسه هغه ته غاړه کېښوده ، خو متحد شاهان ددې کار له امله خوابدي او بيا يې له فرانسې سره جګړه پيل کړه. ستر نابغه يې مات کړ او هغه يې بيا ناڅاپه داړمار وګاڼه او دالينا جزيرې ته واستاوه. دغه بدمرغه تبعيدي له خپلو خپلوانو ، عزيزانو او له خپلې ګرانې فرانسې نه لرې په وچه ګاګره کې په کراره مړشو او هغه لوی کارونه چې ده يې د کولو ارمان درلود ، خپلو راتلونکو نسلونو ته پرېښودل. په اروپا کې بيا ارتجاع واکمنه او

ټولو شاهانو پر خپلو ولسونو ظلمونه پیل کړل.

که تاسو دا فکر وکړئ چې دغه ټولې خبرې، پر تاریخي پېښو ملنډې وهل دي، تیروتلي یاستئ. برعکس هغه څه چې وشول، د هغه متناقضو او نا اړوندو ځوابونو تر ټولو غوره او ملایمه څرګندونه ده چې تاریخ لیکونکو د خاطراتو دلیکونکو او د خپلو ځانګړو هېوادونو ، د تاریخ لیکونکو له لیکنو نه را اخېستې چې د نوي ټولیز تاریخ لیکونکي یې چې د فرهنګ د تاریخ لیکونکي دي، په خپلو کارونو کې وکاروي.

دغه شان ځوابونه ځکه عجیب او ګنګ برېښي چې نوی تاریخ لکه دکڼو په شان ، هغو پوښتنو ته ځوابونه وایي چې چا پوښتنلي نه دي.

که تاریخ د خلکو او بشري ټولنې دخوځون انځورول او سپړل وي، نو لومړنۍ پوښتنه چې بې ځوابه پاتېږي (البته چې ټولې خبرې به ناپوهېدونکې پاتې شي) داده:

هغه قوت چې ملتونه خوځون ته هڅوي، کومه دی ؟ نوي تاریخ په خورا لېوالتیا ددې پوښتنې په ځواب کې یا وایي چې ناپلیون خورا نبوغ درلود او یا داچې ۱۴ لویي خورا مغروره و او یا دا چې نور بل چا او یا کوم لیکوال په خورا شوق همدا ډول کتابونه لیکلي دي.

دا ټول کېدای شي سم وای او کېدای شی و خلکو د هغه منلو ته چمتو وای ، خوبیا هم چا دا پوښتنه نه ده کړې. دا خبرې به هغه وخت پر ځای وای چې موږ ټول د خدای یو ډول دایمي قدرت ته قایله وای، هغه قادر او ابدي واکمن خدای چې خپل بندګان تل د ناپلیون ، لویي او لیکوالانو له لارې اداره کوي، خو ټول او تل دغه شان واک نه مني، نو له دې کبله مخکې له دې چې د ناپلیون ، لویي او لیکوالو په اړه وغږېږو ، باید هغه اړیکې پیدا کړو چې ددغو کسانو او ملتونو

دخوځون او غورځنګونو ترمنځ شته.

که د ابدي واک پرځای کوم نوی واک رامنځ ته شي، باید دا څرګنده او ښکاره کړو چې دغه واک او قوت څه شي دی، ځکه دتاریخ ټوله په زړه پورتیا په همدغه واک کې نغښتې ده.

تاریخ ګواکې داسې ګڼي چې دغه قوت ګواکې شته او هغه ټولو ته څرګند دی، خو له دې هیلې سره سره که دتاریخ دغه نوی قوت څرګند وګڼو او هغه ومنو، وی وګڼو. ، خو بیاهم ، هغه څوک چې دتاریخ زیات کتابونه ولولي، په غیر ارادي توګه په دې شک کې پیدا کوي ، دغه قوت چې تاریخ لیکونکي یې هریو په خپل ډول تعبیروي، په پوره توګه ټول وپېژني.

۲

هغه قوت چې خلک خوځوي کوم دی ؟

خاطره لیکونکي او هغه کسان چې جلا جلا د ملتونو تاریخ لیکي ، دملتونو دخوځون دغه قوت ، هغه واک ګڼي چې په اتلانو او پادشاهانو کې نغښتي دي. د هغو دپېژندنې او وینا له مخې تاریخي پېښې یوازې او یوازې دځانګړو کسانو لکه ناپلیون یا الکساندر او په ځانګړې توګه د هغو کسانو ارادې او تکل پورې اړه پیدا کوي چې دغه مورخین د هغو په اړه لیکنې کوي.

د هغه قوت په اړه چې دغه خوځون رامنځ ته کوي، د مورخینو ځوابونه به په دې شرط ، د منلو وړ وي، چې هره پېښه د یو جلا مورخ له خوا راسپړل شي، خو که همدا چې د بېلابېلو ملتونو مورخین، چې له بېلابېلا نظرونو له مخې پطښنو ته ګوري، د هغوی ځوابونه به معنی او ارزښت ونه لري، ځکه د هغوی هریو نه یوازې هره پېښې ته، د جلا نظر له مخې ګوري بلکې پرهغې پېښې د بېلو نظرونو له مخې، هغه هم متضادو نظرونو له مخې پوهېږي، یو مورخ داسې چې دا ټولې پېښې د ناپلیون د واک زیږنده ګڼي، بل بیا وایي چې دا هرڅه د الکساندر ارادې پورې اړه لري او دریم تن بیا هغه دبل چا تکل پورې تړي. ددې سربیره دغه ډله تاریخ پوهان آن د یوازیني قدرت د سرچینې په اړه سره یو لاس او هم انده نه دي.

تییر، چې د ناپلیون پلوي دی وایي چې د ناپلیون واک د هغه پرنبوغ رحم او خواخوږۍ ولاړ دی. لانفری، چې جمهوري انده دی وایي چې د ناپلیون واک د خلکو په دوکو او غولولو چورلي. په دې ډول دغه

تاريخي پوهان د يوبل روايت ناسم ګڼي او له هغه سره همهاله د پېښو د رازبېړدونکو قوت مفهوم هسې اپلتې بولي او د تاريخ غوره پوښتنې ته هېڅ ځواب نه وايي...

داسې برېښي، د ټوليز تاريخ ليکونکي چې د ټولو خلکو او ملتونو له پېښو سره اړوند دي، د پېښو د خوځون د قوت او د هغو د سرچينو په اړه د ځانګړو مورخينو د نظر پر ناحق والي پوهېږي. هغوی اتلان او ټولواکان د تاريخي پېښو خوځونکي نه ګڼي بلکې ډېر نور عوامل او پېښې د دغو پېښو د منځ ته راتګ عوامل بولي. د غه ډله مورخان په جګړه کې د يوه ملت د بري يا ماتې لامل نه د يوه تن د کړو وړو او واک اغيز بلکې د ګڼ شمېر خلکو د متقابلو کړو وړو اغيز ګڼي.

د دغو نظرياتو له مخې د تاريخي څېرو واک چې په خپله د نورو ډېرو قوتونو محصول دی، نه شو کولای، هغه څه وګڼو چې خپله د نورو پېښو سرچينه ده، خو د دې سره سره د ټوليز تاريخ زياتره ليکوال، د واکمن او ټولواک قوت، هغه لامل ګڼي چې په خپلواکه توګه پېښې رامنځ ته کوي... د هغو داند له مخې که يو ځای تاريخي شخصيت د خپلې زمانې زېږنده دی او د هغه واک د بېلابېلو پېښو يوازينۍ سرچينه ده، خو بل ځای د هغه د واک سرچينې، پېښې دي. د ساري په توګه ګروينوس يا شلوسر او نور کله هڅه کوي دا ثابته کړي چې ناپليون د ۱۷۸۹ کال د انقلاب، د هغه انقلاب او نورو پېښو زېږنده دی، کله بيا وايي چې د ۱۹۱۲ کال جګړه او ځينې نورې پېښې چې د دوی له خيال سره برابرې نه دي، يوازې او يوازې د ناپليون د ناسمو کړو او ارادې زېږنده او آن دا هم وايي چې په ۱۷۸۹ کال کې داند بښنو د ودې مخنوی هم د ناپليون کار و. له يوه پلوه ناپليون د انقلاب د زمانې زېږنده او د هغه نه جلا کېدونکې برخه وه او له بله پلوه هماغه ناپليون

او د هغه واک انقلاب، انقلابي اند ښنې او هغه پورې اړوند افکار له منځه وړي دي.

دغه عجیب ضد او نقیض افکار کومه تصادفي خبره نه ده، نه یوازې هره شېبه له دغه شان ورته پېښو سره مخامخ کېږو بلکې د ټولیز تاریخ دلیکونکو، سپړنې په پرله پسې توګه له همداسې ضد او نقیض افکارو نه جوړ دي. ددغو مورخینو د ضد او نقیض خبرو د پیدا کېدو علت دادی چې دوی کله په څېړنه پیل کوي، نوچارې یې په نیمایی کې پاتېږي.

که دغه پېښې د څو قوتونو د ګډو کړو وړو زېږنده وي، دي ته اړتیا ده چې د هغو ټولو ونډه په پام کې وساتي او پایلې ته ورسېږي، خو د ټولیز تاریخ لیکونکي هېڅکله دغه ټکی ته پام نه ساتي او دې ته اړوزي چې د خپلو چارو د پایلو لپاره کوم بل څرګند قوت په پام کې ولري.

دځانګړي تاریخ لیکونکي. د۱۸۱۲ کال دجګړې او په فرانسه کې دبوربن، د کورنۍ دبیا واک ته رسېدو په اړه دا په ډاګه لیکي او هغوی ټول دغه پېښې د الکساندر د ارادې زېږنده بولي، خو ګیرونیوس، چې څېړنې یې ټولیز تاریخ پورې اړه لري، هڅه کوي دا ثابته کړي چې د۱۸۱۳ کال جګړه او واک ته د بوربن د کورنۍ په راستنېدو کې، نه یوازې د الکساندر بلکې په دغو چارو کې د شتاین، میتیرنیخ، مېرمن دوستایل، تالیران، فیخته، شاتوبریان او نورو ارادې هم اغیز او ونډه لرله. دا ښکاره ده چې مورخینو دا چارې دالکساندر ارادې پورې تړلې ګڼلې دي...

کلیوال چې دباران د پیدا کېدو دلاملونو تصور هم نه شي کولای، کله چې دباران د ورېدو یا دآسمان د شنه کېدو هیله لري، وایي:

- باد وريځې راوړي دي يا بادونو وريځې خورې کړې دي. د ټولیز تاریخ مورخين کټ کټ همدا اسې دي. یو نیم وخت کله چې د هغوی نظر سره برابره وي ، وايي چې واک د پېښو زيږنده دي.

دريیمه ډله تاریخ ليکونکي چې دفرهنګ څېړو نوم يې ګټلی دی هم دهماغه ټولیزو تاریخپوهانو په لاره تللي دي. دغه ډله کله ناکله لیکوال او ښځې هغه قوت ګڼي چې د ټولو پېښو د پېښېدو سرچينه دي، خو هغوی پېښو ته چور په بل ډول ګوري. هغوی دغه قوت دفرهنګ په نامه يادوي او هغه د متفکرينو د اند ښنو زيږنده ګڼي.

دفرهنګ څېړو تاريخ ليکونکي، د خپلو پخوانو تاريخ ليکونکو په څېر دي، ځکه که تاريخي پېښې په دې ډول وڅېړل شي چې دې يا هغه چا داسې وکړل او هغسې يې وکړل. ولې نه شو کولای ووايو چې هغه بل بيا داسې يه هغسې وکړل، يا هغه بل کتابونه وليکل ؟

دغه مورخين د هغو بې شمېره سترو عواملو نه چې دغه ژوند پېښې بدرګه کوي، يوازې عقلي او فکري عوامل غوره کوي او وايي چې همدا د پېښو عوامل دي، خو د دوی د ټول زيار سره سره چې دوی يې ددې لپاره ګالي تر څو ثابته کړي چې د پېښو رامنځ ته کېدو عوامل د ليکوالو او متفکرينو او د هغو دهڅو او هاند زيږنده دي، د څه مودې وخت په تېريدو سره دا څرګند بږي چې د څو تنو متفکرينو ذهني هڅو او دملتونو تر منځ څه اړيکي شته دي، خو په هېڅ ډول دا دمنلو نه ده چې د متفکرينو هڅې د خلکو د کړو وړو لارښوونه کوي.

او يا که د فرانسې دانقلاب بې رحمې وژنې ، د هغه تفکر زيږنده وبلل شي، چې دانساني حقوقو د برابرۍ او وروګلوۍ غوښتنه يې کوله..

خو بيا هم که دغه ټول ژوند او خورا هراړخيز عوامل چې ډېر زيات

هم دي ، غوره وګڼو او دا ومنو چې د ملتونو د خوځون لارښوونه ، هغه مرموز او ناڅرګند قوت دی، چې تفکر نو مېږي، د تاريخ اساسي پوښتنه بيا هم بې ځوابه پاتېږي. يا دا چې د شاهانو د واک لامل او دليل چې تر دې د مخه يې يادونه وشوه او يا د مشاورينو او نورو اغيز چې د ټوليز تاريخ ليکونکو رامنځ ته کړي، د تفکر هغه نوی قوت رامنځ کوي چې له پرګنو سره يې اړيکي څرګند نه دی.

خو دوی مخکې له دې چې د ټوليز تاريخ ليکونکي او نور مشاورين د هغه يادونه کړې وي، داند ښنې هغه نوی قوت چې له پرګنو سره يې اړيکي لا څرګندې هم نه دي، ورزياتېږي.

دا حق لرو تصور وکړو چې ناپليون دا واک درلود او وې کړای شول چې ځښنې پېښې او چارې تر سره کړي، خو له يو څه مودې تر تيريدو وروسته دا تصور هم کولای شو چې د ناپليون واک له ځېنو نورو لاملونو سره وکولای شول ځښې سترې پېښې رامنځ ته کړي، خو څنګه کولای شو دا ومنو چې ((ټولنيز قرارداد)) کتاب د دې لامل شوی وي چې فرانسويان دې يو بل ډوب کړي. دا ناشونې ده چې د دغه نوي قوت او پېښو ترمنځ پر اړيکو بې دليله پوه شو.

بېشکه چې د ټولو هغو کسانو ترمنځ چې په يوه زمانه کې ژوند کوي، اړيکي شته دي، نو له دې کبله د پوهانو او متفکرينو د هلوځلو او د هغو د هممهالو تاريخي غورځنګونو ترمنځ د اړيکو موندل ناشونې خبره نه ده. دا اړيکي کټ مټ هماغو اړيکو ته ورته دي لکه د بشري غورځنګونو او سوداګري، هنرونو، کرکيلې او نورو ترمنځ اړيکو کې ولټول شي، خو دا چې ولې د فرهنګي تاريخ ليکونکو لپاره د خلکو ذهني هلې ځلې د تاريخي غورځنګونو علت يا انځورونکي بربښي ؟ د پوهېدو وړ نه دي. د مورخينو د غه پايله کولای شو، دا سې

راوسپړو:

۱- تاریخ لیکنه د پوهانو کار دی او هغه طبیعي او ښه بربښي چې خپل تولیز دریځ د ټول بشریت د خوځون بنسټ او د غورځنګ لمسون وګڼي. هماغه شان چې سوداګرو، بزګرانو او پوځیانو ته دا طبیعي او ښه بربښي چې خپلې هلې ځلې همداسې وګڼي(خو دا ځکه داسې کیدای نه شي چې سوداګر او پوځیان تاریخ نه لیکي).

۲- دا چې معنوي هلې ځلې، ښوونه او روزنه، تمدن، فرهنګ او اندښنه، داسې ناڅرګنده او ناسپړل شوي مفاهیم دي چې په خورا آسانۍ د هغو تر سیوري لاندې کېدای شي د هر نظر د تایید لپاره داسې کلمې او مفاهیم وکارول شي چې تر دې لا جړې او ناڅرګند دي، او د هغو په کارونو سره هر څوک کولای شي، د خپلو موخو لپاره په آسانۍ کلمات پیدا کړي. ، خو که د دغه راز تاریخ له ځانګړي ارزښت نه تیرشو (کېدای شي هغه څه او یا دچا لپاره په کار وی) د فرهنګ تاریخونو چې ټولیز تاریخونه، ورځ تر ورځې هغو ته لېوالتیا ښکاروي، د دغو ځانګړتیاوو درلودنکي دي چې مذهبي، فلسفي او سیاسي، ښوونځي د پېښو او تاریخي خوځون اصلي لاملونه ګڼي او بیا هغه په خورا ځیر څېړي، خو هر وار چې کومه رښتینې تاریخي پېښې لکه د ۱۸۱۲ کال جګړه وڅېړي. هغه بې ارادې د قدرت زیږنده بولي. د ساري په توګه هغوی دغه جګړه په ډاګه د ناپلیون د ارادې زیږنده شمېري. د فرهنګي تاریخ لیکنې، تاریخپوهان، بې له ارادې خپل ضد خبرې کوي او دا ثابتوي، هغه نوی قوت چې دوی خپله د تاریخي پېښو د شننې او سپړنې لپاره موندلای دی. د تاریخي پېښو د څرګندونې او شننې توان نه لري او د تاریخ د شننې او سپړنې، یوازینۍ وسیله هماغه څه، یعنې هغه واک دی چې دوی ګواکې نه مانه.

۳

لوکوموتیف روان دی. پوښتنه کېږي چې د هغې دخوځېدا لامل څه شي دی؟ کلیوال وایي چې هغه شیطان خوځوي. بل وایي چې اورګاډي ځکه خوځېږي چې د هغه دتګ څرخونه خوځي او دریم ټینګار کوي چې د هغه دخوځېدا لامل هغه لوګی دی چې باد یې له ځانسره وړي.

دکلیوال خبره څوک هسې په ساده ګۍ ردولی نه شي، ځکه د هغه هغه په پوره توګه هغه ملې ده. ددې لپاره چې څوک د هغه خبره رد کړي ، یا باید دا ثابته کړی چې شیطان نه شته او یا کوم بل کلیوال هغه ته دا په ډاګه څرګنده کړي چې اورګاډی نه شیطان بلکې جرمن چلوونکی چلوي. یوازې د عقیدې ددغه، تضاد له پېدا ایښت نه دا څرګند ېږي، چې دواړه تیروتلي دي، خو هغه چا چې د اورګاډی د ګرځېدو لامل د هغه څرخونه ګڼلي، په خپله تیروتنه خپله پوهېږي ، ځکه که هغه په دې اړه خپلو څېړنو ته دوام ورکړي، دڅرخونو دخوځېدو لامل لټوي ، تر هغه چې په وروستي دلیل، یعنې دبخار په خوټېدا پوه نه شي، هغه به دا حق ونه لري چې د لاملونو دلټولو نه لاس په سر شي او هغه چې د ارګاډي دخوځون لامل هغه لوګی چې شاته درومي ګڼلی ، هغه چې کله دڅرخونو دلیل ناسم لیدلی دی، بله لومړنۍ نښه لوګی یې چې لیدلی، هماغه یې دخوځېدا لامل بللی دی.

هغه یوازیني مفهوم چې د اورګاډی دخوځېدا مفهوم یې څرګند کړي، د هغه قوت مفهوم دی چې اورګاډی له ټولیزاو لیدونکي خوځون سره برابر وي.

هغه یوازینی مفهوم چې د هغه په مرسته کېدای شي د ملتونو د

خوځښدا لامل څرګند شي، هغه د هغه قوت د مفهوم سپړنه ده چې د ټول ملت د خوځون د مفهوم سره برابروي.

خو بېلابېل تاریخ لیکونکي، هریو د خوځښدا لامل بل قوت ګڼي. داسې ده چې هر یو له یو بل نه، نه یوازې ډیر توپیر لري بلکې په هېڅ ډول دلیدونکي او څېړنې وړ خوځون سره برابر نه دي. یوه ډله داسې قوت مني چې داتل په جوهر کې نغښتي وي. لکه کلیوال چې د ارګاډي خوځوونکي، شیطان ګاڼه. بل بیا لکه د هغه چا په شان چې د ارګاډي لامل چورلېدونکي څرخونه ګڼل د انسانانو خوځون له یو بل قوت سره تړلی بولي، بله ډله بیا د بشر د خوځون لامل کوم بل قوت ګڼي، هغه هم د هغه چا په شان چې له ارګاډي نه پورته کېدونکی لوګی، اصلي عامل ګاڼه.

تر هغه پورې چې د ځانګړو شخصیتونو تاریخ لیکل کېږي، دا مهمه نه ده چې هغه سزار، که اسکندر، لوتر و یا ولتر، د ټولو خلکو او یا نه د ټولو خلکو تاریخ، یعنې د هغو ټولو خلکو تاریخ چې د پېښو په پېښېدو کې یې ونډه لرله، هرو مرو به ځانګړو کسانو ته دا ویاړ وربښل کېږي چې نور خلک یې یو ګډ ارمان ته د رسېدو لپاره سره یو کړي دي. او تاریخ لیکونکو ته په دې اړه یوازې یو مفهوم ښه څرګند دی او هغه قدرت یا واک دی.

دغه مفهوم یوازینۍ وسیله ده چې د هغه په مرسته کولای شو د تاریخ هغه شان شننه وکړو چې زموږ زړه غواړي او هرهغه څوک چې دغه وسیله ماته کړي یا یې راپرزوي، لکه هغه شان چې باکل، دا کار وکړ. ځکه هغه د تاریخ په څېړنه کې بله لاره غوره نه ګڼله، ځان به د هغه د جوړېدو له وروستي ارمانه نه بې برخې کوي.

د تاریخي پدیدو د سپړنې لپاره د قدرت د مفهوم د هرو مرو کارولو

شاهد ، په خپله د ټولیز او فرهنګي تاریخ لیکونکي دي ، دوی د قدرت د مفهوم د نه منلو او ناسم ګڼلو سره سره ، بیا هم هره شېبه له هغه ګټه اخلي.

د تاریخ پوهه په بشري چارو کې ، د پیسو دلوټ او سکو د چلند بهیر ته ورته دی. د تاریخي شخصیتونو ځانګړی ژوند لیک ود هغو د سکو ځانګړي تاریخو ته پاتې کېږي. هغه(پیسې) هر هغه پورې په کرار او قناعت ښوونکي توګه، چلېږي، خپله دنده سرته رسوي ، نه یوازې تاوان یې چاته نه رسېږي، بلکې ګټه هم لري، چې د هغو د زیرمې یا پشتوانې پوښتنه رامنځ ته شوې نه وي.

تر هغه چې د پېښو په پېښېدو کې د اتل د ارادې لامل پسې ونه ګرځو، د تیبیر (یو مورخ) تاریخ به په زړه پورې او روزونکی او آن چې شاعرانه او خوږ راته بریښي، په عمدي توګه ، همدا چې د کاغذي پیسو د اصلیت خبره رامنځ ته شي او یا دا چې هغه څنګه اسانه جوړېږي، یا دا چې هغه ډېرې او ژرجوړېږي، یا د هغه دچلېدو لپاره د زرو زېرمه او تضمین په کار دی، -نو په همدې توګه ددغه راز تاریخونو د ریښتینې ارزښت پوهېدنه ځکه ګرانه ده، هغه هم له دې کبله چې بې شمېره لیکل شوي دي، او یا له دې کبله چې څوک له سادګۍ نه دا پوښتنه کوي چې ناپلیون په کوم قوت وکولای شول، دغه چارې ترسره کړي ؟نو هر څه تر شک لاندې راځي، یعنې دا چې خلک غواړي خپلې کاغذي پیسې په سوچه زرو بدلې کړي.

د ټولیز او فرهنګي تاریخونه لیکوال، هغو کسانو ته ورته دي چې د پیسو د سکو په بې ارزښتۍ پوه شوي دي او غواړي له سپک او کم ارزښت فلزه چې رنګ یې طلا ته ورته دی سکې جوړې کړي. د هغوی سکې په ریښتیا هم د فلز غږ لري، خو له همدې غږ او شرنګا پرته بل څه

نه لري. کاغذي پیسې کېدای شي ناخبره کسان وغولوي، خو فلزي جعلي سکې له غړه پرته بل څه نه لري. هېڅ څوک به ونه شي غولولي. هماغه شان چې سره زر هغه وخت سره زر دي چې نه یوازې د راکړې ورکړې بلکې دځېنو نورو شیانو دجوړولو لپاره کار ترې واخېستل شي، د ټولیز تاریخ لیکونکي هم هغه وخت هیله منددي چې وکولای شي دتاریخ اساسي پوښتنې ته ځواب وواییاو هغه پوښتنه داده:

- واک څه شی دی ؟

دې پوښتنې ته ، د ټولیز تاریخ لیکونکو ځواب چورناسم دي او دفرهنګي تاریخ لیکونکو خو په پوره توګه له هغه نه مخ اړوی او دنورو پوښتنو په ځوابونو اخته دي. لکه هغه شان چې سرو زرو ته ورته جوړې شوې جعلي سکې یوازې د هغو کسانو ترمنځ چې یا یې سره جوړه کړې وي او یا دسرو زرولـه ځانګړتیاوو سره آشنا نه وي ، دګټې او راکړې ورکړې وړ وي، هماغه شان ده چې د ټولیز تاریخ اودفرهنګي تاریخ لیکونکي، تاریخ چې اساسي پوښتنې ته ځواب نه لري، یوازې د خپلو ځانګړو موخو لپاره چې د لنډ موديزو سکو په شان ، لنډ موديزه وي ، یا په ځینو پوهنتونونو کې او یا هم د هغې ډلې لوستونکو په کار راحي چې د دوی په وینا دغوره کتابونو په لټه وي.

۴

همدا چې تاریخ، د پخوانیو له دغې عقیدې نه سترګې پټې کړې چې لوی خدای ملت ، د هغه شاه د ارادې تابع کړی دی چې دده سیوری او استازی ګڼل کیږي، نو که له دغو لاندنیو دوو تګلورو نه لېترلږه یوه غوره نه کړي، له ستونزو نه پرته به آن یو ګام هم وړاندې وا نه اخیستي شي:

یا باید د پخوانو په شان ټولې چارې د خدای د ارادې زیږنده وبولي او یا په ځانګړي توګه د هغه قوت سپړنه او شننه وکړي چې د تاریخي پېښو د پېښېدو لامل دی او هغه واک نومېږي.

پخواني باور ته ورستنېدل ځکه ناشونی دی چې عقیده (ګروه) شړېدلې او اعتقاد سست شوی دی، هغه ګرانه خبره بریښي ، نو له دې امله دې ته اړتیا لیدله کېږي چې د واک شننه او سپړنه وشي.

ناپلیون فرمان ورکړ چې پوځ راټول او جګړې ته لاړ شي، ددې فرمانونو تصور موږ ته دومره عادي خبره بریښي او موږ له هغې سره تر دې کچې روږدي شوي یو ، که دا پوښتنه چې ولې شپږ سوه زره پوځیان جګړې ته ځي او یا ناپلیون خبرې وکړې، موږ ته بې معنی ښکاري. هغه د واک خاوند و او هر فرمان به یې چې ورکاوه ، هغه به سمدلاسه ترسره کېده.

دا ځواب به هغه وخت قناعت بښونکی وای، که موږ په دې باور لرلای چې ټول واک ده ته خدای وربښلی دی، خو که موږ کوم بل نظر وړاندې کړو ، نو دې ته به اړ شو چې ووایو ، څنګه او ولې یوتن کولای شول، پر نورو دومره واک ولري ؟

دا واک نه شي کېدای هغه مخامخ جسمي واک واوسي چې يو زورور يې پر کمزوري لري، ددې واک بنسټ هغه څه هم نه شي کېدای چې ځينې ساده مورخين، هغه د روحانيونو واک او لاسبري په نامه يادوي.

دغه مورخين وايي چې تاريخي مخورې څېرې ، هغه ځانګړي انسانان دي چې د ستر او لوړ روح او چاته نا ورته ځيرکتيا خاوندان دي. ددوی دغه څه نبوغ نومېږي. هغه دهمدې ځانګړتيا امله تر نورو لوړتيا لري دا هم نه شي کېدای ومنل شي چې د واک بنسټ پر روحي، اخلاقي لوړتياوو ولاړ دی، په تيره بيا ددغه شان اتلانو لکه د ناپليون چې د روحي-اخلاقي ارزښتونو په اړه يې هم ډېرې پوښتنې بې ځوابه پاتې دي.

تاريخ موږ ته دا هم څرګندوی چې ځلورلسم لويي او ميترنيخ چې پر ميليونونو ميليونونو وګړو يې واک چلولی دی، نه يوازې روحي لوړتيا نه لرله، بلکې له اخلاقي پلوه هم د خپلو ميليونونو تر لاس لاندې سرتيرو له هر يو نه کمزوري وو.

که د واک سرچينه نه د واکمن په بدني قوت او نه د هغه په روحي-اخلاقي حالت کې نغښتې وي، نو دا په ډاګه څرګنده ده چې هغه بايد د واکمن او دده تر لاس لاندې پرګنو ترمنځ په اړيکو کې چې دی پرې واکم دی، نغښتې وي.

دحقوقو علم لکه د هغه صراف په څير چې واک ته د سرو زرو په سترګه ګوري او وعده کوي چې هغه به په سوچه زرو بدلوي، د واک په اړه هم دې ته ورته فکر کوي.

واک د پرګنو هغه ډله ايزه اراده ده چې د هغو په مخامخ، برالا او يا خاموشه خوښه، د هغو غوره شوي حکومت ته ورلېږدول شوې دی.

دحقوقو په علم کې چې د دولت او قدرت د جوړښت په اړه له خبرو اترو او دلایلو برابر شوی دی. آن که دا دي کار کېدل هم شوني وي، هر څه څرګند دي، خو کله چې د دولت او واک مفاهیم دتاریخ په اوږدو کې څېړل کېږي، بیا خبرې جوړې او سپړنې ته اړتیا لري.

دحقوقو علم دولت او واک ته په هغه سترګه ګوري لکه پخوانیو چې اور ته کتل، یعنې یو مطلق شي ته، خو دتاریخ له نظره دولت او واک داسې پدیدې او پېښې دي لکه زموږ د زمانې یو فزیکپوه لپاره چې اور نه دطبیعت قوا بلکې یوه پېښه او پدیده ده.

دتاریخ او دحقوقو دعلم دتوپیر پر بنسټ دی چې دحقوق علم کېدای شي وکولای شي. په هر اړخیزه توګه دا څرګنده کړي چې ددغه علم له نظره واک څنګه ټینګ شي او واک څه شي دی، د همدې حقوقو دعلم پر بنسټ دی، چې حقوق، د وخت له اړیکو خپلواکه دی، خو د زمان په اوږدو کې د واک دبدلون د معنی په اړه دتاریخ پوښتنې بې ځوابه پاتېږي.

که واک د خلکو هغه ډله ایزه اراده ده چې واکمن ته یې ورلېږدولې دی، ایا پوګاچوف هم د خلکو استازی دی؟ ذکه پوګاچوف د خلکو د ارادې استازی نه دی، نو لومړی ناپلیون څنګه د خلکو د ارادې استازی دی؟ ولې دریېم ناپلیون چې بولوني په سیمه کې ونیول شو، شوکمار او جاني وګڼل شو او بیا وروسته هغه کسان جاني او شوکمار وګڼل شول چې دی یې نیولی و؟

ایا په درباري انقلابونو کې چې دوه درې تنه یې سرته رسوي، هم د خلکو اراده، نویو څېرو ته ورلېږدول کېږي؟ ایا په نړیوالو اړیکو کې د ملتونو حق، لاسبرو واکمنو ته ورلېږدول کېږي؟ ایا د ۱۸۰۸ کال د

راین د اتحاد د غړو هېوادونو اراده ناپلیون ته ورلېږدول شوې ده ؟آیا پر ۱۸۰۹ کال کې چې زموږ پوځ ، د فرانسي پلوي شو او دواړه د اتریش په وړاندې ودرېدل، د روس د ملت اراده ناپلیون ته وروله‌ېږولې شوه.
دې پوښتنو ته درې ځوابونه لرو:

- لومړی ، بایددا ومنو چې د ملت اراده تل بې له هر ډول شرایطو او حالاتو پرته، هغو واکمنو ته چې ملت ځانته غوره کړي ورلېږدول کېږي او د نوي واک پیدا کېدل او لېږدیدلي واک په وړاندې دریدل ، باید درښتني واک په وړاندې تیری وبلل شي.

دویم، یا باید دا ومنو چې د خلکو اراده واکمن ته د ځانګړو او څرګندو شرایطو له مخې ورلېږدول کېږي او دا خلکو ته څرګنده کړو چې پر واکمن دهر ډول داسې زور راوستل او د هغه داسې مخنوي چې د هغه د واک د راپرزیدو لامل شي، له دې کبله چې واکمنو د واک دلېږدولو شرایطو سم مراعات کړی نه دی.

۳- یا داچې:

یا دا که دا ومنو چې د خلکو اراده واکمن ته د شرایطو پر بنسټ ور لېږدول کېږي، خو دغه شرایط ښکاره او څرګند نه دي، او د ګڼو واکونو پیدا ایښت ، د هغوی مبارزه او پرزیدل ، یوازې له دې امله دی چې دولت له یوې ډلې نه بلې هغې ته د ارادې په لېږدولو کې پر ناڅرګندو او ناپېژندل شویو شرایطو څارنه لرله، خو په سمه توګه یې مراعات کړې نه ده.

تاریخپوهان د درې اصولو له مخې له دولت سره د خلکو اړیکې سپړي.

داسې بربښي، چې یوه ډله تاریخپوهان، یوازې د سادګۍ له مخې د قدرت په معنی پوه شوي نه دي. یعني هماغه د مخورو او تاریخي

شخصیتونو د ژوند لیکونو لیکوال او هغه چې د یوه هېواد تاریخ له نورو هغو نه جلا څېړي (هغه څه چې مخکې مورږ پرې وغږېدو). دوی په دې باور دي چې د خلکو ډله ایزه اراده له کومه شرط پرته ، تاریخي شخصیتونو ته ورلېږدول کېږي او له دې امله د لیکنې په لړ کې د واکمن د انځورولو په وخت کې، داسې تصور کوي چې مطلق، یوازینی، ربښتیني واک له هغه سره دی، او هر هغه ځوک چې دده پر وړاندې د دریدا تکل وکړي، هغه واک نه واک بلکې د واک دښمن او را پرزیدونکي او یاغي دی.

د هغو نظریه، د تاریخ دلومړنیو آرام وختونو لپاره وړتیا لري، خو د هغو دغه نظر د ملتونو له شخړو ، جنجالونو او کړکیچ نه په ډکو پړاونو کې چې همهاله ځو بېلابېل واکونه رامنځ ته کېږي او دیو بل په وړاندې درېږي ، دا عیب لري چې(د ساري په توګه ایګیتمیست (هغه تاریخ لیکونکي چې واک د بورین د کورنۍ حق ګڼې) هڅه کوي ، دا ثابته کړي چې د کونوینت ، دیریکتوریا او بناپارت د حکومتونو واک، له راپرزونکو او شوکمار واکونو نه پرته بل څه نه وو. دغه راز د جمهوري غوښتونکو او بناپارت تاریخ لیکونکي هم هڅه کوي دا ثابته کړي چې یوازې کنوانسیون قانوني او ربښتیني واک و او بل بیا هڅه کوی چې امپراتوري ربښتیني واک و او پاتې نور د واک دښمنان او راپرزونکي وو. البته دا څرګندیږي چې د واک په زړه ددغه تاریخ لیکونکو دغه راز څېړنې او سپړنې چې ټولې له یو بل سره ضدیت لري، یوازې د ماشومانو او تنکو زلمیانو په کار او د پام وړ شي اوبس.

بله ډله تاریخپوهان چې د تاریخ د دې نظریې په ناسموالي پوه شوي دي، په دې باور دی چې واک دولت ته د ټول ملت له خوا په مشروط ډول سپارل شوی دی او تاریخی شخصیتونه یوازې د ځېنو شرایطو په

منلو او ځینو کړنلارو په سرته رسولو سره واک ترلاسه کوي. هغه هم هغه وخت چې د ملت اراده یې په ځانګړې ډول او د ځانګړو شرایطو له مخې ، هغه هم هغه شرایط چې ځوک ، هغه مور ته نه سپړي، ورته تاکل کېږي. او که شرایط یې مور ته وسپړي ، بیاهم د خبرو په چاروکې ضد او نقیض والي راپیدا کېږي.. که د واک ته رسېدو یا لېږدیدو شرایط دملت شتمني، آزادي یا پوهه وګڼو ، نو بیا څنګه څلورلسم لویي یا څلورم ایوان په آرامۍ سره د ژوند ترپایه پادشاهي کوي ؟او بیا شپاړلسم لویي او لومړی کارل د خلکو له خوا وژل کېږي. د دغه تاریخ لیکونکي بیا دې پوښتنې ته داسې ځواب وايي چې د څلورم لویی دظلم پېټی د شپاړلسم پر سر وورلوید ، خو دا څوک نه پوښتي چې ولې د څلورلسم لویی د کړو وړو او ګناه کفاره ، شپاړلسم لویي ورکوي. او ولې شپاړلسم لویي د بل چا دګناه له امله جزا وینې ؟او ددې جزا موده به څومره وي ؟ دې پوښتنو ته نه څوک ځواب وایي او نه څوک ځواب ویلی شي. بله هغه خبره او پوښتنه چې څوک هغه ته ځواب نه وايي ، هغه داده چې څنګه د خلکو د ارادې واک په څو وروستیو پېړیو کې ، واکمنانو او د هغو ځایناستو ته پاتېږي او بیا ناڅاپه هغه د ۵۰ کالو په اوږدو کې ، د کنوانسیون دجرګې، د دیرکتوار، ناپلیون ، الکساندر، اتلسمه لویي، بیا ناپلیون. لسم کارل، لویی فلیپ ، جمهوري دولت او دریېم ناپلیون ترمنځ لاس په لاس ګرځي ؟ دغه تاریخ لیکونکي، له یوه واکمنه بل واکمن ته د واک ددغو چټکو لېږدولو په څرګندولو ، په تیره بیا د نړیوالو اړیکو په برخه کې د هېوادونو د شخړو، یود بل دلاندې کولو او د ټلوالو د جوړولو په برخو کې ، غواړي که نه غواړي، دابايد ومني چې ځینې دغه چارې د واک له ریښتیني او په حق لېږدولو سره هېڅ ډول اړیکي نه لري. او زیاتره هغه پېښې دي چې د یو

ديپلمات، يا پادشاه او يا کوم ګونډي مشر له ناتوانۍ دوکې يا تيروتنې پوره اړه لري. داسې چې زياتره تاريخي پېښې کله کورنۍ جګړې ، انقلابونه او لويې برياوې ، ددغو تاريخ ليکونکو له نظره ، نورنه د واک لېږدونه ، دازادۍ ارادې له امله بلکې ديوه يا څو تنو د روغجنې ارادې پايله ده، نو له دې امله ، يعنې دوک واک لاندې کړې دي. او له همدې امله دی چې يوه ډله تاريخ ليکونکي هم په ځينې تاريخي پېښې د تاريخ له تيورۍ نه جلا او ځانګړي ګڼي.

دغه تاريخ ليکونکي هغو باغوانانو ته ورته دي چې ځينې شنيلي له ځمکې لاندې زړو نه په دوو پاڼو کې رازرغونېږي، نو په ډاډ سره وايي چې دخرما ونه، مرخېړي او آن له خپل ټول سوره، لويو پاڼو او آسمان ته تلونکو ګڼو څانګو سره چې په هېڅ ډول هغو دوو پاڼو ته ورته ، نه دي. چې په خپله نظريه کې يوه استثنا ګڼي.

دريمه ډله تاريخ ليکونکي په دې باور دي چې تاريخي شخصيتونو ته، د ملت لخوا د واک لېږدول ځينې شرايطو پورې اړه لري، خو موږ دا شرايط نه پېژنو . هغوی وايي چې تاريخي څېرې له دې کبله د واک خاوندې دي چې دوی ته د ملت سپارل شوې اراده سرته رسوي.

په دې ډول که ملت د خوځوونکي اراده ، نه په تاريخي شخصيتونو بلکې په ملتونو کې نغښتې ده، نو ددې تاريخي خلکو اهميت په څه کې دي ؟

دغه تاريخ ليکونکي وايي چې تاريخي شخصيتونه د ملت اراده په ځان کې نغښتې ده او د هغو کړه وړه ، د ملت کړه وړه استازيتوب کوي.

اوس پوښتنه پيدا کېږي او هغه دا چې ايا د تاريخي شخصيتونو ټول کړه وړه د خلکو د ارادې څرګندونه کوي يا يوازې د هغو غوره او

ځرګنده برخې ؟

او یا که هغه شان چې ځینې باورلري دتاریخي شخصیتونوټول کړه وړه دملت د ارادې ځرګندونکی دي، نو له دې کبله ددغه شان کسانو لکه ناپلیون او ټولواکې کاترینې ژوند لیک، له خپلو ټولو دپام وړ او دپام نه وړ برخو، دربارې دوکو او زیات اوکم ویلوسره، باید دفرانسویانو او روسانو د ژوند ځرګندونکي وي او دا خبره په ځرګنده توګه بې معنی خبره ده، خو که یوازې د یو تاریخي شخصیت د ژوند د چارو یوه برخه د ملت د ارادې ځرګندوی وي، لکه هغه شان چې دملت یو بله برخه ګواکې دفلسفي مورخین وایي چې همداسې ده، نو ددې لپاره چې دا په ډاګه کړو چې د تاریخي شخصیت د ژوند کومه برخه د ملت د ژوند ځرګندونه کوي، باید تر هر څه لومړي وګورو چې د خلکو ژوند یعنې څه ؟

دغه تاریخپوهانو له دغې ستونزې سره په مخامخ کېدو سره، یو داسې جړ، ناځرګند، ټولیز او ذهني مفهوم رامنځ ته کوي چې کولای شي، خورا زیاتې پېښې د هغو په ډله کې وشمېرو. هغوی دا دعوا لري چې دبشریت پرمختګ په همدې مفهوم کې نغښتې دي. هغه ذهني مفاهیم چې تر ټولو زیات کارول کېږي او ټول تاریخ لیکونکي هغه ته پاملرنه لري، هغه ازادي، برابرې، ښوونه اوروزنه. پرمختګ، تمدن او فرهنګ دي. تاریخپوهان چې له دغو ذهني مفاهیمو، ملت او خلکونه، یو دملت دپرمختګ په توګه وټاکي، نو دې ته اړوزي چې د هغو پادشاهانو، وزیرانو، پوځي مشرانو، لیکوالو د ټولنې سترو، بدلوونکو، پاپانو او ژورنالیستانو، د ژوند ځېړنې ته پام وکړي چې په ویاړ او یاد یې مجسمې او نورې یادګاري نښې جوړې شوي دي. د دوی ددغو څېړنې موخه داده چې دغه خلک د دوی په خپله وینا ددغو

مفاهیمو د خپریدا او لا پوهېدو لپاره هڅې کړي دي او یا هم د هغه په وړاندې دریدلي دي. خو له دې کبله چې د هېڅ لامل له مخې دا نه شو ثابتولای چې د بشریت موخه ازادي، برابري، ښوونه او روزنه. یا د تمدن خپرول دي او له دې کبله چې له شاهانو او مشرانو سره د پراخو پرګنو اړیکې یوازې او یوازې پر دې زړه راښکونکې تصور ولاړ دی چې د خلکو اراده تل هغو کسانو ته ورلېږدول کېږي، چې موږ غوره کړي دي. دا څرګنده ده چې په میلیونونو وګړي، چې خپل کور او نغري پرېږدي، خپلې کرکیلې ته شا کوي، له پلو او ړلي، د نورو کورونو سوځي. یو او بل وژني، هېڅ ډول نه شي کولای د هغو لسګونو خلکو پر کړو وړو اغیزه وکړي چې نه د چا کور سوځي، نه د چا ځمکې لاندې کوي، نه خپل همځیلي وژني. د غه خبره تاریخ په هرګام کې ثابتوي. ایا کولای شو د تیرې پېړۍ په پای کې، د لودیز د خلکو د پاڅون او ختیځ پلو ته د هغو د خوځېدا لاملونه د څلور لسم، پنځلسم او شپاړلسم لویي، د هغو د معشوقو، وزیرانو، ناپلیون، روسو، دیدرو، بومارشه او نورو هغو ته په ورته کسانو په کړو او ژوند کې مو ندلای شو ؟

ایا ختیځ ته، کازان او سایبریا ته، د روسیې د خلکو یرغل علت د څلورم ایوان په ناروغ طبیعت او له کوربا یسکي سره د هغه په لیکونو او مراوده کې موندلای شو ؟

ایا د صلیبي جګړو په پړاو کې د خلکو د خوځېدا علت د ګوت فریدوف او نهم لویي او د هغو د ښځو په ژوند لیک کې پیدا کولای شو ؟ ایا زموږ لپاره، له لودیزه، ختیځ ته بې موخې، بې لارښوده، په ډاکونو کې بې ثمره، د سرګردانو پرګنو، زاهد پېیر پسې خوځون، نه پوهېدونکی پاتې نه دی ؟ او تر دې لا مهمه چې دا خبره ناپوهېدونکې پاتې ده چې د تاریخي شخصیتونو (پاپانو) سپېڅلی ارمان یعنې د

بیت المقدس دژغورلو خوځون ولې ودرول شو ؟ پادشاهانو ، مذهبي مشرانو او مخورو جنګیالو ، خلک دې ته لمسول چې وړاندې لاړ شي، سپېځلې خاوره آزاده کړي، خو خلک ځکه نه خوځېدل چې د هغوی ناڅرګند علت او لمسون چې دوی خوځېدا ته هڅول ، نور شتوالي نه لاره. دا څرګنده خبره ده چې د ګودفراو او مین زنګر ، دژوند تاریخ نه شي کولای د ملتونو د ژوند د تاریخ بېلګه واوسي. د ګودفراو او مینزنګر ژوند لیک ، د هغوی د ژوند ، ژوند لیک پاتې شوی، خو د خلکو ژوند او د هغه لمسون او د خوځون علتونه ، هماغه شان پټ پاتېږي.

تر دې هم لا دلیکوالو او اصلاح غوښتونکو تاریخ کولای شي، موږ ته د ملتونو د ژوند سپړنه وکړي.

که څه هم د فرهنګ تاریخ موږ ته، دلیکوالو او اصلاح غوښتونکو دژوند حالت او علتونه او د هغو دتفکر بڼه په ډاګه کوي، موږ ته دا رازده کوي چې لیوتر، تند مزاجه و ، داسې او هسې ویناوې کولې، یا روسو ناباوره و او هسې کتابونه یې لیکل، خو موږ ته داسې نه وایي چې ولې د اصلاح غوښتونکو تر غورځنګه وروسته خلکو پر یو بل ور ودانګل او د فرانسي انقلاب په وخت کې یې یو بل وژل او اعدامول.

که دغه دواړه تاریخونه ، هغه شان سره ګډ کړو لکه د نوي تاریخ لیکونکي یې چې ګډ وي، نو هغه به د پادشاهانو او لیکوالو تاریخ وي، نه د خلکو او ملتونو تاریخ.

۵

د ملتونو ژوند د څوتنو په ژوند کې نه رانغاړل کېږي، دا له دې کبله چې دد غو څو تنو ترمنځ اړیکي لندې او ناڅرګندې دي. دا نظریه چې د غه اړیکي تاریخي شخصیتونو ته د خلکو د ارادې په لېږدولو ولاړ دی. په تاریخي تجربو کې آزمایل شوې نه ده.

تاریخي شخصیتونو ته د خلکو د له ایزې ارادې لېږدول کېدای شي، دحقوقپوهنې په برخه کې د هر څه څرګند کړي، په تیره بیا چې دټاکل شویو موخو لپاره علمي وبرېښي ، خو که هغه تاریخ پورې وتړو ، همدا چې کوم انقلاب ترسره شي، یا کوم هېواد لاندې شي، یا کورنۍ جګړه ونښلي، لنډه دا چې تاریخ پیل شي، دغه تیوري هېڅ شي رانښودلی او سپړلی نه شي.

دغه نظر ځکه انکاریدای نه شي چې د خلکو ارادې لېږدیدای نه شي او علت یې هم داده چې هغه هېڅکله نه وه.

پېښه چې هر څه وي دا مهمه نه ده چې څوک د هغه مشري کوي، دا نظریه به تل په دې ټینګار وکړي چې هغه ځکه د دې پېښې مشري کړې ده چې د خلکو د له ایزې اراده هغه ته ور په غاړې شوې ده.

هغه ځوابونه چې ددغې نظریې له مخې تاریخي پوښتنو ته ورکول کېږي. د هغه چا ځوابونو ته ورته دي چې یوې خوځېدونکې ګلې ته ګوري، د دښتې په بېلابېلو برخو کې ، د شنیلیو او وښو ښه والي او بد والي ته له پامه پرته، هغه شپانه ته له پامه پرته چې د ګلې لارښوونه کوي، دګلې دخوځېدا لارښوونه ، د هغه څاوري اراده وګڼي چې تر نورو څارویو مخکې روان وي.

"ګله ځکه په دې لارې روانه ده چې د دوی مخکې روان څاروي ، د هغو لاربښوونه کوي او د پاتې نورې ګلې ډله ایزه اراده ده ته سپارل شوې ده ".

دا دلومړې ډلې دتاریخپوهانو ځواب دی. د هغه تاریخپوهانو ځواب چې د خلکو له خوا مشر ته د ارادې په هرو مرو لېږدولو باور لري.

که کله د ګلې مخکې روان څاروی بدلېږي، دا له دې کبله دي چې د ګلې د وګړو ډله ایزه اراده ځکه بل چاته ورلېږدیدل شوې ده چې پخواني لاربښود او مشر په هغه لاره چې ده ته ټاکلې شوې وه، نه خوځېده. دا د هغه تاریخ لیکونکو ځواب دی چې وایي، ډله ایزه اراده په ځانګړو معلومو شرایطو کې بل چاته ورلېږدیدلې کېږي..

او که د ګلې مخکښ څاروي پرله پسې بدلېږي او دګلې تګ لوري هم تل بدلون مومي. داله دې کبله دی چې ګله مورږ ته په څرګنده لاره تګ کې ، خپله مشري هغه چاته سپاري چې مورږ ته غوره بربښي او له دې امله دا به کفایت کوي چې هغه څاروي تر څارنې لاندې وساتو چې زمورږ پام ځانته وروااړاوي او دګلې شا او خوا کې روان وي.

دا خبره د درېيمې ډلې تاریخپوهانو خبره ده، هغو تاریخپوهانو چې ټول تاریخي شخصیتونه له شاهانو نیولې تر خبریالانو پورې د خپلې زمانې څرګندونکي ګڼي....

دتاریخي پېښو دپېښېدو لاملونه څه دي ؟ واک، واک څه شی دی ؟ واک د خلکو هغه ډله ایزه اراده چې یو تن ته سپارل شوې ده، د خلکو ډله ایزه اراده په کوم شرط چاته سپارل کېږي ؟ هغه وخت چې دغه یو تن د خلکو ډله ایزه اراده په خپلو کړو کې څرګنده کړي، په بله وینا واک، واک دی او واک هغه کلمه ده چې معنی یې مورږ ته څرګنده نه ده.

که د انساني پوهې ډګر يوازې د انساني تفکر په وچو نظرياتو کې را ابسار واى او په هغه توضيحات چې علم د واک د مفهوم په اړه موږ ته رانبودلي، نقد کېدلاى شواى، دا نتيجه مو اخېستى شواى، چې واک يوازې او يوازې يوه کلمه ده او کوم رښتني واقعيت نه لري، خو انسان د پديدو د پېژندنې لپاره د تفکر برسيره تجربه هم کار وي، هغه تجربه چې په هغو کې د تفکر پايلې آزمايي او تجربه وايي چې واک يوازې کلمه نه ده بلکې په رښتيا يوه رښتيني واقعيت دى چې شته

سره له هغه چې د واک له مفهومه پرته د انساني هلو ځلو ديوې پېښې سپړنه هم په هېڅ ډول امکان نه لري، خو بيا هم تاريخ او معاصرې پېښې د واک د شته والي څرګندونه کوي.

هر کله او هر چېرې، چې يوه پېښه ، پېښېږي، يو يا څو تنه راپيدا کېږي ، چې ګواکې د غه پېښه د هغو په اراده ترسره شوې وي. د رېيم ناپليون سپارښتنه کوي او فرانسويان مکسيکو ته د رومي. د پروس او بيسمارک پادشاهان فرمان ورکوي او د پروس پوځ "بيګومو "لاندې کوي.

لومړى ناپليون قومانده ورکوي او فرانسوي پوځ روسيې ته درمي. لومړى الکساندر فرمان ورکوي چې فرانسويان دې د بوربن کورنۍ ته غاړه کېږدي او همداسې کېږي. تجربه موږ ته دا ښيي، هره پېښه چې پېښېږي ، د هغې پېښېدل ، د هغه يوه او يا څو تنو ارادې پورې اړه لري چې د هغې د سرته رسولو فرمان يې ورکړى دى.

تاريخپوهان چې د خپل پخواني عادت له مخې د خلکو په چارو کې د خداى د ارادې په ونډې باور لري، لېوالتيا ښيي چې د پېښې علت، د هغه چا په ارادې پورې اړوندو ګڼي چې واکمن دى، خو د غه خبرنه عقل او نه تدبير ثابتوي او نه د تجربې له مخې تاييديږي.

که له یوې خوا عقل دا ښيي چې کلمات ، دا دانساني ارادې د ځرګندولو وسیله ، دډله ایزو کړو یوه برخه چې دپېښو جګړې یا دانقلاب په وخت کې راڅرګندیږي، یوازې کلمې دي او بس، نو له دې کبله پر معجزې چې یو ناپېژندل شوی او فوق العاده قوت دی. له اعتقاده پرته نه شي کېدای ومنو چې کلمات وکولای شي ، دمیلیون میلیون وګړو د خوځېدا او پاڅېدو لامل واوسي. له بلې خوا آن که دا هم ومنو چې دکلمې دې د پېښو د پېښېدو لامل واوسي. تاریخ دا ښیي چې زیاتره وخت دتاریخي شخصیتونو اراده دهېڅ پېښې، د پېښېدو لامل کېدای نه شي. دا په دې معنی چې د هغوی سپارښتنې نه یوازې دا چې سرته نارسېدلې پاتېږي بلکې یو نیم وخت دفرمان د موخې برخلاف پایله ته رسېږي.

د تجربې له مخې له یو پلوه ، واک یوازې هغه اړیکه ده چې د واک د خاوند د څرګندې شوې ارادې او د هغه د سرته رسوونکو وګړو ترمنځ شته دی. ددې لپاره چې ددغو اړیکو شرایط ځانته ښکاره کړو ، تر هرڅه دمخه باید د ارادې دڅرګندولو مفهوم ، که د ارادې خاوند انسان وی نه خدای، ځانته څرګند کړو.

که فرمان د خدای وي، یعنې د خدای اراده دی لکه هغه شان چې لرغونی تاریخ یې څرګندونه کوي، دغه اراده نه د زمان تر اغیز لاندې دی او نه دپېښېدو لامل لري، ځکه چې خدای په هېڅ ډول پېښې سره اړیکي نه لري، خو کله چې فرمان یا حکم د انسانانو د ارادې له مخې چې د وخت تر اغیز لاندې او یو بل سره تړلې دي. ددې لپاره چې د هغو او له هغو وروسته پېښو تر منځ اړیکي راڅرګند کړو ، باید:

-لومړی:د پېښو د پېښېدو شرایط څرګند کړو. یعنې د پېښو تګ لوری، د هغو وده او په ځانګړې زمانه کې د هغه فرمان ورکوونکي.

-دویم: د هغه ناشلیدونکو اړیکو څرګندونه ضروري ده چې د فرمان ورکوونکي او د هغو کسانو ترمنځ چې دغه فرمان عملي کوي، شته دي.

۶

يوازې د زمان له قيده د خداى آزاده اراده ده چې کولاى شي د زمان له پيونده پرته ، پر ټولو هغو پېښو چې د څو کلونو يا څو پېړيو په اوږدو کې پېښېږي، اغيز ولري. يوازې خداى دى چې له هرڅه خپلواکه او يوازې په خپلې ارادې د بشريت د خوځون تګ لوري وټاکي، حال دا چې انسان د وخت او زمان بندي او د پېښو په منځ کې سرګردانه دى.

کله چې له لومړنيو شرايطو سترګې پټېږي، د زمان شرط .. هېڅ فرمان د هغه له مخکني فرمانه چې د دغه فرمان عملى کول برابروي، عملي کېدونکى نه دى.

هېڅکله، هېڅ فرمان په خپل سر او له مخکني فرمانه پرته نه يوازې جاري کېداى نه شي، بلکې پرله پسې او بېلابېلې پېښې ، پېښولى هم نه شي.

هر فرمان د بل فرمان سره اړوند دى ، نو ځکه پر ټولو پېښو اغيز کولاى نه شي. او يوازې د پېښې د کومې يوې شېبې څارونکى دى.

د ساري په توګه کله که موږ وايو چې ناپليون قومانده او فرمان ورکړ چې پوځ يې جګړې ته لاړشي، موږ ديوې اوږدې مودې ټول سره اړوند فرمانونه ، ديوه فرمان په توګه په يو وار راټول کړل. ناپليون نه شو کولاى له روسيې سره د جګړې فرمان ورکړي او داسې فرمان يې هېڅکله نه دى ورکړي. هغه نن سپارښتنه وکړه چې کوم يو ليک . ويانا ، برلين او پترزبورګ ته وليکي او سباته يې بيا ځمکني او سمندري پوځ ته وليکي او بيا بله ورځ هغه او هغه.. په ميليونونو دغه شان فرمانونه او سپارښتنې چې د هغو له دلې ځينې هغه يې پر روسيې

د فرانسوي پوځ د یرغل لاملونه برابر کړل.

ناپلیون د خپلې واکمنۍ پر وخت پر له پسې پر انګلستان د یرغل فرمانونه ورکړل، وخت او قوايي پرې مصرف کړل، خو له دې ټولو سره سره یې د خپلې واکمنۍ پر وخت کې یو وار هم د دغې چارې د سرته رسولو لپاره آن یو ګام هم وانه اخیست. د دغه خبرې لامل دادی چې پر انګلستان د یرغل فرمانونه د پېښو له بهیر سره اړخ نه لګاوه او حال دا چې پر روسیې د یرغل فرمانونو، یو له بل سره پوره انډول درلوده او د زمان له غوښتنو سره یې اړخ لګاوه.

د دې لپاره چې فرمان په ریښتیا سره تر سره شي، فرمان ورکوونکی باید داسې فرمان ورکړي چې سرته رسېدونکی وي، خو په دې پوهېدنه چې کومه چاره کېدونکې او کومه چاره ناشونې ده، نه یوازې د ناپلیون لپاره چې په داسې یوه جګړه کې چې په میلیونونه خلک په کې اخته وو، ګرانه ده، بلکې په خورا ساده پېښو کې هم د هغه اټکل ګران دی. داځکه چې د هرې پېښې سرته رسېدل کېدای شي له میلیونونو خنډونو سره مخامخ شي. د هر سرته رسېدلي فرمان په وړاندې تل بې شمېره سرته نارسېدلي فرمانونه خنډ دي. سرته نه رسېدونکي فرمانونه، ځکه سرته نه رسېږي چې هغه له پېښو سره اړوند نه دي او د هغو سره اړخ نه لګوي، موږ وایو:

- ناپلیون غوښتل پر روسیې یرغل وکړي او وې کړ، خو په ریښتیني ژوند کې د ناپلیون په وخت کې موږ د هغه د داسې یو تکل نښه نه وینو، بلکې داسې ډېر او بېشمېره فرمانونه او یناوې وینو چې د نورو بېلابېلو تکلونو او چارو په اړه ویل شوي دي.

د۱۸۱۲ کال د جګړې په اړه د ناپلیون له بېشمېره فرمانونو نه لږ شمېر هغه نه له دې کبله چې سرته رسېدلي چې ګواکې د سرته

نارسېدلو فرمانونو نه کوم غوره والي لري، بلکې دغه سرته رسېدلي فرمانونه روسيې ته د فرانسوي پوځ ديرغل له چارو او حالاتو سره اړخ لګاوه...

په دې توګه کله چې د وخت په پام سره د فرمان او پېښې اړيکي څېړو، په دې مو سر خلاصېږي چې هېڅ فرمان د پېښې د رامنځ ته کېدو لامل کېدای نه شي. خو بيا هم د هغو تر منځ يو ډول ځانګړي اړيکي شته دي.

ددې لپاره چې ددغو اړيکو په ماهيت پوه شو، د ټولو هغو فرمانونو بل شرط چې نه خدايي بلکې ځمکني او انساني سرچينه لري وڅېړو. او هغه داده چې خپله فرمان وروکونکي هم په پېښه کې ګډون لري.

همدا دفرمان ورکوونکي او فرمان وړونکي ترمنځ اړيکي دي چې واک نومېږي. دغه اړيکی په لاندې ډول دي:

- خلک د ډله ايزو چارو د سرته رسولو لپاره په داسې ډلو کې، چې هره ډله خپلې ځانګړې ځانګړتياوې لري، راټولېږي. سره له هغوتوپيرونو نه چې ددغو ډلوغړي يې د خپلو ارمانونو د سرته رسولو لپاره لري، خو بيا هم په هغو کې د ګډوونکوو وګړو تر منځ اړيکي تل يو ډول دي...

له هغو ټولو ټوليزو ډلو نه چې خلک يې د ډله ايزو چارو د سرته رسولو لپاره جوړوي او د هغه کيفيت او جوړښت تر نورو نه ډېر توپير لري، پوخ دی.

دهر پوځ بنسټ د هغه له سرتيرو نه جوړ دي. د هغو شمېر تر بل هر چا زيات او رتبې يې تر نورو تيټې دي. دغه راز بيا برېدګيان، برېدمنان او وروسته افسران چې شمېر يې تر هغو کم او واک او رتبه يې تر سرتيرو او نورو نه ډېرې لوړې او غوره دي.

دغه لړۍ همداسې پورته ځي، تر هغه چې خبره ستر قوماندان ته رسېږي چې یو او واک یې تر ټولو زیات دی.

د پوځ جوړښت یو مخروط ته ورته دی چې سرتیري د هغه لاندنۍ برخه یا قاعده جوړوي. د سرتیرو کړه وړه تل په خپل سر دي، وهل کوي، تالان کوي، سوځول او غلا کوي. دوی د دغو کړو لپاره له پاسه فرمان ترلاسه کوي، خو دوی خپله هېڅکله فرمان نه ورکوي.

-بریدګیان چې شمېریې تر سرتیرو لږ دی. دوی تر سرتیرو لږ له دښمن سره مخامخ لاس او ګریوان کېږي، خو کله ناکله قومانده ورکوي.

افسران بیا تر بریدګیانو په جګړه او نښتو کې زیات ګډون کوي، خو په قومانده کې یې بیا برخه تر نورو زیاتېږي. همداسې بیا تر جنرالانو پورې چې یوازې فرمان ورکوي او د جګړې موخه او تګ لوري ټاکي. هغوی هېڅکله وسلې ته لاس نه وروړي او ستر قوماندان چې هېڅکله په جګړه کې ګډون نه کوي او یوازې د فرمانونو په عملي کولو او د جګړې د تګ لوري په ټاکلو بسنه کوي. په همدې ډول دی چې په هره ټولنه او ډله کې چې د کوم ډله ایز کار کرکیله، یا سوداګري او بله هره چاره... خبره همداسې ده.

که په دې ډول د مخروط یا د پوځ یا بلې هرې موسسې ټولې درجې او سره ټولې برخې له ښکته تر پورته سره جلا کړو، پر هغه قانون مو سر خلاصېږي چې د ډله ایز کار لپاره د خلکو ترمنځ پر اړیکو لاسبری دی. دا اړیکي داسې دي چې څومره وګړي په مخامخ ډول په جګړه یا نورو چارو کې ګډون ولري. ترټولو کم کولای شي قوماندې او فرمان ورکړي. د دوی شمېر هم زیات دی. څومره چې له چارو لرې او په چارو کې کم ګډون ولري او سلسله مراتبو په ډول به په پېښو کې ونډه ولري، په

هماغه کچه به د هغه د قوماندې ورکولو توان زيات وي او شمېر به يې هم لږ وي او همدا اسې د دې مخروط تر څوکې پورې چې تر ټولو نه لږ ، په عملياتو کې ګډون کوي، زيات کار يې يوازې د فرمانونو ورکول دي.

د فرمان ورکوونکي او فرمان وړونکي ترمنځ همدا اړيکي، هغه مفهوم دی، چې هغه ته قدرت وايي.

همدا چې د ټولو پېښو زماني شرايط مو جوړ کړل، و موليدل چې ورکړل شوی فرمان يوازې هغه وخت ترسره کېدای شي چې له هغو پېښو سره اړخ ولګوي چې د غه فرمان هغو پورې اړه لري. او همدا چې د فرمان وړونکو او فرمان ورکوونکو ترمنځ مو اړيکي ټينګ کړل. قومانده ورکوونکي، د هماغې قوماندې او فرمان له برکته په پېښو کې تر ټولو لږ ونډه لري او د هغو ټول شخصيت او چارې د لارښوونې او تګ لورې، قوماندې پورې اړه پيدا کوي.

۷

کله چې یوه پېښه، پېښېږي. خلک د هغه په اړه خپل نظر او هیلې څرګندوي، خو څنګه چې دغه پېښې د ډېرو خلکو د ډله ایزو هلو ځلو زېږنده دي، هرو مرو ددې پېښې په اړه یادې شوې وېناوې او هیلې، لږ تر لږه د چارو په پایلو کې راڅرګندېږي بربېښي. کله چې له دغو نظرونو نه، کوم یو عملي بڼه پیدا کوي، زموږ ذهن دغه نظر د دغې پېښې د پېښېدو لپاره یو فرمان ګڼي.

کله چې خلک یو شاتیر (لرګی) کشکاږي، هرڅوک خپل نظر څرګندوي چې څنګه هغه کشکاږي او کومې خواته یې پورې وهي. خلک شاتیر کشکاږي او په پای کې، هغه داسې یوې خواته رسوي چې د یو چا له نظر سره سم وي. دا په دې معنی چې یوه وویل او هماغه وشول. دا د هغه فرمان له مخې سرته رسېدلی او د واک لومړنۍ بڼه ده.

هغه چا چې تر ټولو زیات کار کړی دی، ددې په اړه چې هغه او نورو څه کړي، تر ټولو کم وخت درلود. هغه د فرمان ورکولو وخت هم نه درلود او هغه چا چې زیاتې سپارښتنې کړي، له دې امله چې تر ټولو زیاتې خبرې یې کړې دي، څرګنده ده چې د لاسونو د خوځېدا لپاره یې کم وخت درلود.

کله چې یوه ډله د کوم ډله ایز کار او ارمان د سرته رسېدو لپاره سره راټولېږي او شمېریې زیات وي، په هغو کې چې د ګډ کار د سرته رسولو په وخت کې یې مخامخ ونډه لږه او شمېر لږ وي، او ددوی کار هم سپارښتنه وي، تر ټولو غوره راڅرګندېږي.

که د یو کار د سرته رسولو په وخت کې څوک، یوازې وي، په پرله

پسې توګه يې په ذهن کې هغه دلايل ګرځي راګرځي چې د هغه پر پخوانيو کړو لاسبري دي او د هغه د هغو چارو لارښوونه کوي چې تصور يې کوي، دی غواړي په راتلونکې کې هغه سرته ورسوي.

کله چې خلک په ډله ايزه توګه کار کوي هم کټ مټ د غه شان کوي، خپل ډله ايز کار ، د خپل ډله ايز کار دفکر کول، دليل راوړل او دحقانيت دثابتولو چاره ، هغو کسانو ته ورپرېږدي چې له دوی سره په کار کې ګډون نه کوي.

فرانسويان، په ځرګنده او يا ناځرګنده لاملونو د يو بل په ډوبولو او د يو بل په وژلو پيل کوي. دوی د خپلو دغو چارو لپاره پلمې لري او ځانته د هغه د سرته رسولو حق ورکوي. هغوی د خلکو د ارادې په پلمه وايي چې خونړۍ چاره د فرانسې د ملي ګټو ، ازادۍ او برابرۍ لپاره په کار وو. بيا خلک د يو بل له وژلو لاس پر سر کېږي او د دې خبرې لپاره هم پلمه او حقانيت لري او وايي چې دوی بايد د اروپا پر وړاندې يو والي وکړي او ديوه واک، ترسيوري لاندې ودرېږي او نور نور... بيا خلک له لوديزه دختيځ پلو يرغل کوي، خپل همنوعان وژني او دې خبرې ته هم پلمه پيدا کوي، هغه هم په ويناوو کې دفرانسې وياړ او دانګلستان دناوړه نيت پاپلې او نورې ، خبرې ګڼل کېږي.

تاريخ موږ ته دا ځرګندوی چې د پېښو دغه راز حقانيت ګڼل هېڅ معنی نه لري، يا دغه شان حقانيت په ذات کې دځان ضد خبرې دي، دحق دثابتولو نه وروسته د انسانانو وژل او يا د انګلستان بد نيت ته دجزا ورکولو له امله د روسيې د ميليونو خلکو وژل ، خو په خپل وخت کې دغو چارو ته حقانيت وربښل لا يو ارزښت لري او هغه هم په دې معنی چې په چارو کې ګډون لرونکي کسان له خپل اخلاقي مسوولیت

نه خلاصوي. دغه موقتي موخې ، د اورګاډي د مخې جارو ته ورته ده چې د ريل مخه پاکوي. دغه پلمه هم د خلکو وجدان د مسوولیت له پيتې خلاصوي. که دغه پلمې او حقانیت نه وای ، تر دغو پېښو نه وروسته به آن یوې ساده پوښتنې ته هم چا ځواب موندلای نه شو او هغه پوښتنه دا چې څنګه په میلیونونو خلکو په داسې ډله ایزو توګه ، داسې جنایاتو: لکه جګړې ، وژنو او نورو ته ور ودانګل.

ایا د اروپا د اوسنیو په اوسنیو کړکیچونو دولتي جوړښتونو او کړکیچن ژوند په بهېر کې کولای شو ، داسې پېښه پیدا کولي شو چې هغه پادشاهانو ، وزیرانو یا مطبوعاتو تایید کړي نه وي او یا یې لارښوونه او سپارښتنه نه وي کړي ؟ ایا داسې کومه ډله ایزه چاره پیدا کولای شو چې د اروپا یا دتمدن د یووالي، ملي ګټو او پوځي انډول په نامه حقانیت پیدا نه کړي ؟ هوکې ! هره پېښه شوې پېښه ، هرو مرو دکوم نظر او هیلې سره اړخ لګوي ، حقانیت پیدا کوي او دیوه یا څو تنو د ارادې زېږنده بلل کېږي.

هرپلو چې په سمندر کې کومه بېړۍ روانه وي، د هغه په وړاندې په څپو کې لاره څېرېږي، په بېړۍ کې د ناستو کسانو لپاره د بېړۍ دوا ړو خوا ووته د څپو تګ دلیدو وړ یوازنی خوځون دی.

که موږ یوازې شېبه په شېبه د دغه خوځون څارنه وکړو او هغه د بېړۍ له خوځېدا سره پرتله کړو. دا به څرګنده شي چې دا بېړۍ ده چې هره شېبه په خپلې خوځېدا سره د دغه بهیر تګلوری ټاکي او زموږ ناڅرګنده او پرله پسې خوځون موږ له تیروتنو سره مخامخوي.

د تاریخي شخصیتونو کړو وړو پسې دم په دم څارنه موږ ته دا پایله راکوي چې هلته هم هر څه کټ مټ همداسې دي (یعنې د پېښې د سرته رسېدو لپاره د یو حتمي شرط ټاکل زموږ هم په زمان کې د پرله پسې

خوځون شرط). دا په دې معنی چې له خلکو سره د تاریخي شخصیت اړیکي باید هېر نه شي. کله چې بېړۍ یو پلو روانه وي د اوبو بهېر نه بدلېږي، خو کله چې بېړۍ خپل تګ لوري بیا بدلوي د اوبو بهېر هم د هغه د څوکې دوو خواوو ته بدلون مومي. خو هرې خواته چې هغه تاوېږي ، د هغه د څوکې وړاندې څپې لاره ورته پرانیزي. مګر هر پلو چې بېړۍ تاوېږي ، څپې بیا بېرته هماغه خواته درومي چې بېړۍ روانې وي، ځکه بله چاره نه لري. هره پېښه چې پېښېږي او دا تل همداسې وي چې تصور یې کېږي. دا پېښه مخکې له مخې اټکل شوې او د پېښېدو فرمان یې ورکړشوی وي. بېړۍ چې هرې خواته تاوېږي، که څه هم موږ ته له لرې داسې برېښي چې څپې نه یوازې په خپله خوځېدا کې خپلواکې دي بلکې د بېړۍ لارښوونه هم کوي، خو دغه څپې نه د هغې د خوځېدا په لارښوونه کې ونډه لري او نه د هغې خوځېدا څټکولی شي.

تاریخ پوهان خپلې څېړنې ، یوازې د تاریخي شخصیتونو ، هغو ویناوو ته جلا کوي چې د پېښو ، د پېښېدو په اړه ویل شوي دي. هغو ویناوو د فرمان بڼه پیدا کړې ده، هغوی په دې ډاډمن شوي دي چې د دغه فرمان او د پېښو د پېښېدو ترمنځ اړیکی شته دي، خو کله چې مو خپله پېښې او هغه اړیکي چې تاریخي شخصیتونه یې له پرګنو او خلکو سره لري، وڅېړو ، موږ دې پایلې ته رسوو چې په خپله تاریخي شخصیتونه او د هغو فرمانونه د پېښو تراغیز لاندې او د هغو زېږنده دي. د دغې پایلې د هرو مرو منلو دلیل دا دی چې د دغو فرمانونو د بې شمېرو الي سره سره، بیا هم پېښې هغه ترهغه وخته نه پېښېږي چې د پېښېدو لپاره یې نور لاملونه رامنځ ته شوي نه وي. خو همدا چې کومه پېښه، پېښه شي، د تاریخي شخصیتونو له خوا د څرګندو شویو

ویناوو او ارادو په منځ کې، داسې هغه پیدا کېږي چې د معنی او وخت له پلوه دغې پېښې سره اړخ لګوي او د هغې د فرمان بڼه پیدا کوي.

اوس چې مو دا پایله ترلاسه کړه ، موږ په ډاډ او په ډاګه کولای شو د تاریخ دغو درو پوښتنو ته ځواب ووایو:

۱- واک څه شی دی ؟

۲- کوم قوت دی چې ولسونه خوځوي ؟

الف: واک له نورو خلکو سره د یوه پېژندل شوي شخصیت، هغه اړیکي دي چې له هغو نه په کمې اخېستو سره چې څومره دي، په ډله ایزه چارو کې لږه ونډه اخلي. په هماغه اندازه د هغه کار د بهیر په اړه نظر زیاتې څرګندونې او د هغه د سرته رسېدو د حقانیت ثابتولو ته هڅه کوي.

ب- د ملتونو کړه وړه ، لکه هغه شان چې تاریخ لیکونکو فکر کاوه، نه د واک ، نه د فکري هلو ځلو ، نه آن د دغو دوو د ګډون بلکې د ټولو هغو خلکو د هڅو او هاند پایله ده چې د پدیدو په رامنځ ته کېدو کې ونډه لري او تل داسې پېښ شوي دي، ټول هغه کسان چې څومره زیات او په مخامخ توګه د کار په سرته رسېدو کې ونډه او ګډون لري، مسوولیت یې په هماغه کچه کم دي او برعکس.

داسې ښکاري چې له معنوي پلوه د پېښو د پېښېدو علت او لامل ، واک دی او له جسماني پلوه هغه کسان چې د واک اطاعت کوي، خو داچې دا معنوي هلې ځلې له جسماني هڅو او هانده پرته ناشوني دي، نو ځکه د پېښې د پېښېدو لامل نه په دې او نه په هغه بلکې د دواړو په یووالي کې وي. یا په بله وینا په هغه پدیده کې چې موږ ، علت لټاوه،

هلته نه شته، کله چې په دې برخه کې خپلې شنني تر پايه ورسوو، يو خنډ ته رسېږو، دانساني فکر هغې پولې ته، چې انساني فکر تل هلته رسېږي، که هغه (انسان)د خپلې موضوع څېړنې ته ځير نه شي، له هغه سره پام ونه کړي، په ټولو معنوي برخو کې همالته رسېږي(هماغه خنډ ته). دبرېښنا انرژي تودخه پيدا کوي او تودخه برېښنا پيدا کوي. ذره هم يوبل دفع کوي.

کله چې ديوبل په وړاندې دتودخې او برېښنا په غبرګون غږېږو يا داتم په اړه څه وايو، نه شو کولای دا ووايو چې ولې دا داسې کېږي، ځکه دا بل ډول کېدای نه شي، ځکه بايد دا همداسې وشي. دا له همدې امله چې دا د هغه قانون له کبله دي چې پر دغو پديدو لاسبرې دي. تاريخي پديدې هم همداسې دي. دجګړې يا انقلاب دپېښېدو علت څه شي دی ؟ موږ نه پوهېږو . يوازې په دې پوهېږو چې ددې يا هغې پېښې دپېښېدو لپاره خلک په ځانګړي ټوګه ځان چمتو او په هغه کې ګډون کوي. او موږ بيا وايو چې دا همداسې دی، ځکه چې بل ډول يې تصور هم نه شي کېدای او دا د هغه قانون دی.

۸

که تاریخ له ظاهري پېښو سره کار لرلای، د همدې ساده او څرګند قانون منل به بس و، چې موږ خپلې خبرې پای ته ورسوو، خو د تاریخ قانون د انسان څارنه کوي. یو کمکۍ ذره هم نه شي کولای موږ ته ووايي چې د بلې ذرې جذبېدو او یا غبرګون نه احساسوي او د اسې کوم قانون نه شته، خو انسان چې خپله د تاریخ موضوع ده، په ډاګه وايي چې آزاد او د قانون تابع نه دی.

د انسان د ارادې د آزادۍ موضوع که څه هم نغښتلې بڼه لري، خو بیا هم د تاریخ په هره ګام کې احساسېږي.

د تاریخ ټول متفکر او ځیرک مورخین، بې ارادې دې پوښتنې ته رارسېدلي دي.

د تاریخ ټولې جرې، متضاد غوټې او دغه ناسمه تګلارې چې دغه علم پرهغه درومي، ځکه ناسپړلې پاتې دي چې همدې پوښتنې سم ځواب ویل شوی نه دی.

که د هر انسان اراده خپلواکه وای، یعنې دا چې که هرڅه کولای شوای هرهغه څه وکړي چې زړه یې غواړي، ټول تاریخ به د نا سره اړوند و پېښو، یوه تصادفي لړۍ وای.

آن که زرګونو کلونو په اوږدو کې، د میلیونو میلیونو وګړو په منځ کې، یو تن هم داسې پیدا شوی وای چې په ازاده توګه یې هغه کولای شوای چې د ده څه زړه غوښتي.. دا په ډاګه ده چې د دغه چا یو آزاد او غیر قانوني کړه به د دې لپاره بس وای چې ټول هغه قوانین او قواعد تالا والا کړي چې د ټول بشریت لپاره ارزښت لري، خو آن که یو قانون

هم د انساني کړو وړو د څارنې لپاره وي، نه شو کولای د انسان د ارادې خبره وشي، ځکه چې په دې حالت کې د غه انسان باید د غه قانون ته غاړه کېږدي.

د خپلواکۍ یا د ارادې د اختیار موضوع چې له لرغونو زمانو راهیسې یې د بشري ټولنې تر ټولو غوره ذهنونو د ځان پر څېړنه اخته کړي دي. له هماغو لرغونو زمانو راهیسې یې د انسان لپاره د خورا اهمیت له امله ستر غوټه جوړه کړې ده.

پوښتنه په دې کې ده ، که انسان د یوې موضوع په توګه له هرپلوه تر څېړنې لاندې ونیسو ، که د خدای پوهنه وي، تاریخي پوهنه، اخلاقي پوهنه یا فلسفي پوهنه، ګورو چې پرهغه لکه د بل هر موجود په څېر د جبر قانون لاسبری دی، خو کله چې بیا خپل ځانته ځیر شو ، یعنې په دې پوهېږو او د اسې احساسوو چې آزاده یو.

آګاهي یا پېژندنه ، د ځان پېژندنې هغه سرچینه ده چې له عقله جلا او خپلواکه ده. انسان د عقل له لارې د ځان څارنه کوي، خو یوازې د آګاهۍ له لارې ده چې ځان پېژني.

له آګاهۍ پرته د عقل د هېڅ ډول څارنې او کړو تصور کېدای نه شي. د دې لپاره چې انسان پوه شي ، څارنه وکړي او عقلي چارې ترسره کړي، تر هرڅه د مخه لومړی باید دا وپېژني چې ژوندی دی. ژوند ، انسان ځان د یوه غوښتونکي یعنې د ارادې له درلودونکي پرته ، په بل ډول نه پېژني. د ارادې اراده درلودل د انسان د ژوند ماهیت جوړوي. انسان د ارادې په مرسته ځان پېژني او پرته له دې چې ځان آزاد وګڼي. بله چاره نه شته.

که انسان ځان پسې څارنه وکړي، هغه وینې چې د هغه اراده د یو قانون له مخې تګ لوری مومي (هغه ګوري چې هرو مرو باید خواړه

وخوري، د خپلې ذهني هلوځلو ځارنه وکړي او یا بله کومه چاره کې ګډون ولري). هغه له دې نه پرته بله چاره نه لري چې د خپلې ارادې د دایمي جبرې حالت نه بل څه نه ویني. هر هغه څه چې ازاده وي، هغه جبرې کېدای هم نه شي. انسان ته خپله اراده ځکه جبرې بریښیږي چې هغه له دې نه پرته چې هغه آزاد وګڼي، بله چاره نه لري.

تاسو وایې چې زه آزاد نه یم. زه خپل لاس لوړوم او بېرته یې ښکته کوم. هرڅوک په دې پوهېږي چې دغه غیر منطقي ځواب د آزادۍ د منلو، انکار نه منونکی ثبوت دی.

دغه ځواب د هغې آګاهۍ ښکارندوی دی چې عقل پورې اړه نه لري. که د آزادۍ یا اختیار آګاهي، د ځانپېژندنې له سرچینې او عقله خپلواکه نه وای، هغه به د عقل او تجربې تر اغیز لاندې وای. په حقیقت کې به دغه شان اغیز نه یوازې هېڅکله نه وي بلکې تصور به یې هم نه شي کېدای.

هر څوک دیو څو تجربو او دلایلو نه وروسته په دې پوهېږي چې هغه دڅېړنې یوې موضوع په توګه، د پېژندل شویو قوانینو تر اغیزې لاندې دی. انسان به هرو مرو هغه ته غاړه ږدي او د هغو تر پېژندنې وروسته، هېڅکله له هغو نه د سرغړونې هڅه نه کوي، خو هماغه تجربې او دلایل ده ته دا ثابتوي چې دده له خوا ځانته انګېرل شوې بشپړه آزادي، شونې نه ده او دده هر کړه د هغه ورځني ژوند کړو وړه، د هغه خلق او خوي او هغو اغیزه او لمسونې پورې اړه لري چې دده له خوا ترسره کېږي، خو انسان هېڅکله دغو استدلالونو او تجربو ته غاړه نه ږدي.

انسان همدا چې د تجربې او استدلال په مرسته پوه شو چې تېږه له پاسه رالوېږي، بېشکه په دې باور کوي او په ټولو پېښو کې د دغه

قانون د سرته رسېدو هیله لري.

خو همدا چې په دې پوه شي چې ښکه دده اراده ، دقوانینو تر اغیز لاندې ده، هغه نه مني او باور یې نه پرې نه راځي.

که څه هم همدا تجربې او استدلال انسان ته ښیې چې دی له خپل دغه طبیعت ، عادت اوکړو وړو سره په ځانګړو شرایطو کې هماغه دی چې و او دادی د زرم ځل لپاره ، په هماغو شرایطو کې، بیا هماغه عادت او کړه وړه کوي. اوله هماغې نتیجې سره مخامخ دی چې تل په یوه شان پای ته رسېدلې او دی بیا هم په ډاډمنه توګه احساسوي چې دی آزاد دی او هرڅه چې غواړي هغه شان یې کوي لکه تر دغو تجربو مخکې یې چې کول. هر انسان که هغه عاقل وی او که هغه باځاری وي. هرڅومره او په هره کچه چې په ډاګه او سپینه هغه ته ثابته شوې وي ، بیا هم نه شي کولای په یوه ځانګړي وخت او حالت کې دوه توپیر لرونکي کړه وړه ولري. هغه داسې احساس کوي چې ژوند له دغه بې معنی تصوره پرته (چې دآزادۍ بنسټ جوړوي) تصور کېدای نه شي. هغه احساسوي چې هرڅومره دغه شان یو ناخاپي ناشونی وی، بیاهم شته، ځکه د آزادۍ له تصوره پرته یوازې هغه ته د ژوند احساسول امکان نه لري بلکې د هغه له تصوره پرته ژوند هم نه شي کولای.

هغه نه شي کولای له دې تصوره پرته ژوند وکړي چې په ټول ژوند کې ټولې انساني هیلې او لمسونې، د آزادۍ د زیاتوالي لپاره هلې ځلې دي. بډایتوب، بې وزلي، زور او کمزوري، ویاړ او نوم ورکتوب، قدرت او محکومیت، روغتیا او ناروغي، پوهه او ناداني، کار، زیار او استراحت، مړښت او لوږه، خیر او شر د آزادۍ ، لوړې او ښکتې کچې دي.

له آزادۍ نه د بې برخې انسان تصور، د هغه انسان له تصوره بل څه

نه دي، چې ژونده يې باپللي وي..

ستر خداى د انسان خالق دى. خداى د ټولو چارو توان لري او د هغه هستي بې پايه ده. نو داسې چې ده، بيا ګناه څه معنى لري، هغه ګناه چې له آزادۍ نه، د انسان د خبرتيا او آګاهۍ زېږنده ده؟ همدا د الهي علم موضوع او مضمون دى.

د انسان کړه وړه، د هغو عمومي او نه بدليدونکي قوانينو زېږنده دي چې په خپله د رياضي علومو د پايلې، پايله ده. نو اوس دا پوښتنه رامنځ ته کېږي چې د ټولنې پر وړاندې د انسان مسوؤليت، له آزادۍ نه د انسان د آګاهۍ او خبرتيا زېږنده، څه ده؟ دا هم شوه، د حقوقو د علم موضوع.

د انسان کړه د هغه د طبيعت او ذات او د هغه د کرکتر او پر ده دلاسبرو اغيزو تابع دي.

نو د وجدان او پر ښو او بدو کړو وړو خبرتيا چې له ازادۍ نه آګاهۍ زېږنده ده، بيا څه شي دي؟ دا د اخلاقو د علم موضوع ده.

انسان، د بشري ژوند ګډو اړيکو ته په پام سره د هغو ټولنيزو قوانينو تابع دى چې پر ژوند لاسبري دي، خو همدغه انسان د دې اړيکو سره سره بيا هم آزاد برېښي. څنګه بايد د ملتونو او بشريت مطالعه وشي؟ څنګه هغه وڅېړل شي؟ هغه په چارو کې آزاد وګڼل شي او که محکوم په جبر؟ دا کېږي د تاريخ موضوع.

يوازې زموږ پر ځان باوره زمانه کې چې پوهې تبليغاتي او ټوليزې بڼه پيدا کړې ده، د چاپ د دوديدو له برکته چې د ناداني غوره وسيله ده، د وګړي د ارادې آزادي او اختيار داسې بڼه غوره کړې ده چې بې ځايه برېښي او آن يادول يې ناشوني دي. زموږ په زمانه کې د غه تش په نوم مخکښ خلک، يعنې ناپوهې پرګنې، د طبيعت پېژندونکو

کارونه، چې د موضوع یو اړخ څېړي، خبرې پیل کړي او هغه د حل لاره ګڼي.

دوی وایي او په خپلو خپرونو کې لیکي:

- روح او ازادي نه شته، ځکه نه شته چې انساني ژوند د غړو د خوځښت زېږنده دی او د غړو خوځښت بیا د غضبي شخصیت تابع دی. روح او آزادی نه شته، ځکه موږ د تاریخ په کوم ناڅرګند کې له بیزو نه پیدا شوي یو. دوی وایي، لیکي او خپره وې یې، خو په دې خبر، نه دي چې په زرګونو کالونو پخوا هم ټولو مذهبونو او ټولو متفکرینو همدغه د جبر او محکومیت قانون چې اوس دوی داسې په ټینګار او هڅو د فزیولوژۍ او ځناورپېژندنې په مرسته د هغه پر ثابتوالي ټینګار کړي، نه یوازې پېژندلی و، بلکې هېڅکله له هغه چا انکار هم نه دی کړی. هغوی په دې نه پوهېږي چې په دې برخه کې د طبیعي علومو ونډه یوازې داده چې د هرې موضوع یوازې یو اړخ راڅرګندوی، ځکه عقل او اراده د علمي څېړنو له مخې د عقلي زېږون نه پرته بل څه نه دي. دا چې انسان د کوم کلي قانون له مخې د ځارویو د ودې او پرمختګ د تاریخ په کوم ناڅرګند وخت کې د ټیټو ځناورو نه وده کړې وې. دا هغه څه دي چې اوس په نوې بڼه، خو له موږه په زرګونه کاله پخوا مذهب او فلسفي څېړنو کړې دي، یعنې دا چې انسان له عقلاني پلوه د جبر او محکومیت د قوانینو تابع دی، خو دا دیوه وینسته په کچه هم له موږ سره د دې پوښتنې په آوارۍ کې هم مرسته نه کوي، ځکه دا خبره بل اړخ هم لري او هغه د آزادۍ، انساني اختیار منل دي.

که انسان د تاریخ په یوه ناڅرګنده پړاو کې، له بیزو نه راپیدا شوی دی، دا بله خبره هم په همدې کچه د پوهېدو وړ ده چې وایي: انسان د تاریخ په یوه څرګنده وخت کې له یو موټي خاورې نه راپیدا شوی دی.

(په لومړي نظر ، xناڅرګند دی او په دویم کې بیا د زېږون سرچینه).
دا پوښتنه چې د انسان د آزادۍ خبره، څنګه د جبر له قانون سره یو ځای شي ،. د تطبیقي فزیولوژۍ او ځناور پېژندنې د علومو په مرسته آواریدې نه شي. کله چې موږ د چونګښې، سوی او بیزو ترمنځ د ګډوالي نښه یوازې غړی او اعصاب ونیو، حال دا چې انسان له غړو او اعصابو پرته اګاهي او وجدان هم لري.

دطبیعي علومو پوهان او د هغوی پلویان چې تصور کوي، دغې پوښتنې ته په بشپړه توګه ځواب ویلی دی، هغوی ، هغو ختګرو ته ورته دي چې د کلیسا د دیوال یو خوا سپینه او رنګ کړي او د کار مشر یا خاوند د نشتوالي نه په ګټه اخېستو سره د کړکۍ ، دریڅې، سپېڅلي شمایل او هغه دیوالونه چې تولیز ترمیم یې لا پای ته رسېدلی نه دی، ټول سپین او رنګ کړی او دی ته خوشاله وي چې هرڅه یې رنګ کړي او کار یې په غوره او ښه توګه پای ته رسولی دی.

۹

د نورو هغو پوهو پر وړاندې چې غواړي د جبر او اختیار پوښتنې ته ځواب ووايي، تاریخ دا ځانګړتیا لري چې د تاریخ لپاره د غه موضوع ، نه د بشر د ارادې په اصل او ماهیت بلکې په تیر وخت کې د هغه په ځرګندیدو او ځینو ځانګړو شرایطو پورې اړه پیدا کوي.
د علم تر نورو څانګو تاریخ ، د دغې پوښتنې د آوارۍ لپاره د نظري علومو پر وړاندې د تجربي علومو بڼه مومي.
د تاریخ موضوع نه په خپله د انسان اراده بلکې د هغه په اړه زموږ تصور دی، نو له دې کبله تاریخ، د دغو دوو سره ضد ، جبر او اختیار له رازه ډک یووالي د آوارۍ لپاره د الهي علومو ، انقلابونو او فلسفې په شان ، په انساني کړو کې ستونزې نه لري.
تاریخ، انساني ژوند ، لکه هغه شان چې موږ ته ځرګندېږي او یا په هغه کې د دغو دوو سره متضادو اړخونو یووالي رامنځ ته کېږي، څېړي.
د انسان په رښتیني ژوند کې ، هره تاریخي پېښه ، یاهم انساني کړه، په ډاګه او د دغه ضدیت له خورا کمې پوهېدنې پرته د درک وړ دی. که څه هم هره پېښه او هر کړه تر یوې کچې پورې په اختیار او تر یوې کچې پورې په جبر تر سره کېږي.
د تاریخ فلسفه د دې مسلې د آوارۍ لپاره چې جبر او اختیار ، څنګه او په څه ډول او په کومه کچه په انساني کړو وړو کې اغیزمن دي او د دغو دوو اصلي ماهیت څه دی ، نه یوازې دا کولای شي بلکې تر هرڅه لومړی د جبر او اختیار د مفاهیمو پېژندنه وکړي او بیا د دغو مفاهیمو

په مرسته د ژوند پدیدې وڅېړي. تاریخ د جبر او اختیار پېژندنه د خورا بې شمېره ، تاریخي پېښو له پایلې راباسي.

په هرډول که موږ دډېرو او یا هم دیوه تن د کړو وړو څېړنه وکړو ، موږ پوهېږو چې هغه باید دجبر او اختیار دیو ګډ ترتیب په ډول وڅېړو.

کله چې موږ دملتونو د لېږدیدو یا د وحشي قبایلو د یرغلونو یا ددریېیم ناپلیون دفرمانونو په اړه غږېږو او یا د هغه چا ددې پریکړې په اړه چې یو ساعت مخکې یې د خپل تګ لپاره ، د څو لارو نه یوه لاره ټاکلې ده، په دې ټولو کې هېڅ ډول تناقض نه وینو. دجبر او اختیار هغه کچه چې ددغو کسانو په کړو وړو کې ونډه لري، موږ ته له ورایه څرګنده ده.

زیاتره وخت د اختیار دکچې: د کموالي او زیاتوالي په اړه تصور توپیر لري او د تصور دا توپیر هم ، هغه نظر پورې اړه لري چې موږ قضاوت پرې کوو ، خو هرڅنګه چې وي، باید ووایو چې انساني کړه وړه د جبر او اختیار د یووالي نه پرته ، بل څه نه دي. په هر ډول کړو وړو کې په یوه ټاکلې اندازه اختیار او په یوه ټاکلې اندازه جبر وینو او هر هغه چاره چې څېړو که په هغه کې د اختیار کچه زیاته وي، په هماغه کچه به په هغه کې دجبر کچه کمه وي. او که د جبر کچه زیاته وي، هلته به د اختیار کچه لږه وي....

ډوبېدونکی انسان یو بل تن ته لاس وراچوي، په دې توګه هغه هم ډوبوي او یا هغه مور چې خپل ماشوم ته دشودو ورکولو له امله بیحاله او خواړه غلا کوي. یا کوم سرتیری چې د سخت دسپلین له مخې د خپل افسر په قومانده بې ګناه انسان وژني، د هغه څېړونکي له نظره چې پوهېږي دغه خلک د ګناه د سرته رسېدو په وخت کې په څه حالت کې

وو ، لږ ګنهګاره دي یعنې د غو خلکو د هغو شېړونکو له نظره د ګناه د سرته رسولو په وخت کې خورا کم اختیار درلود او جبر پرې زیات و. نو د پریکړې په وخت کې د هغه چا په پرتله چې نه پوهېږي چې ډوبېدونکی خپله ډوب شوی او هغه مور چې غلا یې کړې ده، وږې وه او سرتیری دي ته اړ و چې د خپل افسر قوماندو ومني، زیات اختیار لري... او نور... په دې توګه څومره چې جبر زیاتېږي په هماغه کچه اختیار کمېږي.

مذهب ، انساني سالم تفکر ، علم ، حقوق او په خپله تاریخ ټول د جبر او اختیار پر د غو اړیکو یو ډول پوهېږي.

په ټولو هغو پېښو کې چې زموږ له نظره د جبر او اختیار ونډه کمېږي او زیاتېږي ، پرته له استثنا ، پر درې بنسټونو ولاړ دي:

۱- له بهرنۍ نړۍ سره د هغه چا اړیکی چې پېښه رامنځ ته کوي.

۲- له زمان سره.

۳- له هغو عواملو سره چې پېښه یې رامنځ ته کړې ده.

له بهرنۍ نړۍ سره د انسان لږ یا زیات څرګند اړیکي ، د هغه ټاکلي ځای په اړه کمه یا زیاته، خو برالا پوهېدنه ده، چې هر سړی یې له خپل چاپیریاله لري. دا هغه علت یا بنسټ دی چې ډوبېدونکی سړی یې د هغه چا په پرتله چې پر وچه ولاړ دی، په ډاګه جبرې او آزادي یې کمه او یا د هغه چا کره وړه چې په یوه ګنه ګونه کې له نورو سره په نبږدې اړیکو کې ژوند کوي. او یا هم د ساري په توګه هغه څوک چې په کورني ژوند ، دولتي چارو او یا سوداګرۍ کې اخته دی ، په ډاګه د یوه مجرد او له هغه چا سره چې له بل سره اړیکي نه لري ، آزادي کمه لري او جبر یې زیات دی.

که موږ یو انسان ، د هغه له چاپیریاله جلا او له نورو سره لـه اړیکو پرته وڅارو ، د هغه هرڅه موږ ته آزاد او دده په خپل اختیار کې برېښـي. او که مـوږ د هغـه پـه چاپیریـال کې، لـه کـوم چا یا کـوم څه سره د هغـه اړیکي په پام کې وساتو ، دا پـه دې معنـی ، لـه هغـه چا سره چې کتـاب لولي ، یا غږېږي. او یا له هغه کار سره چې دی پرې اختـه دی، یـا آن هغـه فضا چې دی یې چاپیر کړی دی، یا هغه له هغې رڼا سره چې د هغه شا او خـوا تـه پـر پرتـو شـیانو ځلېـږي، دغـو ټولـو تـه ښـه وګـورو ، دا راتـه څرګندېږي چې له دغو شرایطو نه هریو پر ده اغیز لري او لږ تر لږه د هغه دیوې چارې ټاکونکي دي او یا یې لارښوونه کوي. او په هغه اندازه چې موږ پوهېږو ، څومره چې ددغو عواملو اغیز زیات وي. په کړو وړو کې د هغه آزادی زموږ تر پامه کمه او جبر پر هغه موږ ته پیاوړی برېښي.

دویم بنسټ ، له نړۍ سره د انسان زمـاني اړیکي دي. څومره چې لـه نړۍ سره دغه اړیکي برالا او یا پټې اوسي په هماغه کچه به ددغـه زمـان په اوږدو کې څرګند او یا پټ واوسي. دا هماغـه اړیکي دي چې پایلـه یې دلومړني انسان ګناه او له جنته د هغه د شړلو او په پای کې د بشـریت د پیدا ایښت لامل شو. دغه لامل زموږ ترپامه تر او سني کورني ژونده(د مېړه او ښځې اړیکی) لاجبرې ښکاري. دا هماغـه بنسټ او اړیکي دي چې ددې سبب کېږي ، هغه پېښه چې لـه پېړۍ پېړۍ پخـوا پـه دې نړۍ کې پېښـه شوې وه او له موږ سره د زمان له لارې پرتـه بـل ډول اړیکي نـه لـري. داوسني انسـان تـر کـړو نـه چې پایلـه یې لا څرګنده نـه ده، جبرې ښکاره شي.

دانسان د کړو وړو د جبر او اختیار په اړه زموږ قضاوت ، هغه وخت او واټن پورې تړلی دی چې د پېښې د پېښېدو له شېبې نـه د قضـاوت تـر وختـه پورې تیر شوی دی.

که زه په داسې یوې چارې قضاوت وکړم چې یوه شیبه مخکې مې ترسره کړې ده او د سرته رسېدو شرایط یې هم له او سنۍ شیبې نه هومره توپیر نه لري ، زما چارې به ماته ناچاره او بېشکه چې اختیاري وبرېښي، خو که پر هغې چارې قضاوت وکړو چې یوه میاشت مخکې او پخوا او چور په نورو شرایطو کې پېښه شوې وه، بې ارادې به اعتراف وکړم چې که دا کار مې نه وای کړی ، تر دې غوره او ښې پایلې او آن هغه جبرې پېښې به چې له دغې پېښې راپیدا شوې دي ، تر سره شوې نه وای. که د خپلې حافظې په مرسته ، له دې هم پخوانیو پېښو شویو چارو ، د ساري په توګه د هغو چارو په اړه چې لس کاله پخوا پېښې شوې دي، فکر وکړم، بېشکه چې د دې کړو وړو پایله به ماته لا څرګنده وي، خو دا تصور که هغه چاره مې نه وای کړې، څه به پېښ شوي وای راته ګرانه ده. څومره چې د خپلې حافظې په مرسته لا لرې او پخوانۍ زمانې ته ورځو او یا په دې ډول دراتلونکې قضاوت کوو ، دا راته څرګندېږي چې د اختیار په اړه زموږ قضاوت لا تت برېښي.

په همدې توګه په ټولیزو چارو کې د ارادې د آزادۍ په هکله دبدلون د کچې له برکته انسان په تاریخ کې بیا موندل کېږي. هغه پېښه چې اوس. پېښه شوې ده ، بېشکه زموږ له نظره د ټولو هغو پېژندل شویو څېرو د کړو وړو زېږنده ده چې خپلواک ګڼل شوي دي، خو هغه څه چې لږ پخوا پېښ شوي دي او اوس هرو ورو د هغو داسې پایلې وینو چې پرته له هغه دبل څه شي تصور کولای نه شو او له بله پلوه څومره چې موږ د پېښ په لټولو کې وروسته شاته درومو ، په هماغه کچه په هغو کې د اختیار کچه رالوېږي.

د اتریش او پروس جګړه بېشکه موږ ته د ځیرک بیسمارک او نورو د کړو وړو پایله برېښي.

که څه هم په دې کې شک دی ، خو د ناپليون جګړې لا تراوسه هم موږ ته د اتلانو د ارادې زيږنده ښکاري، خو صليبي جګړو نور په پوره توګه خپل دريځ او ځای موندلای ، نو ځکه د اروپا او سني تاريخ د هغو له تصوره پرته بې معنی دی، که څه هم د هغه وخت د تاريخ ليکونکو لپاره صليبي جګړې هم د هغه وخت د څو تنو داسې تاريخي شخصيتونو د کړو وړو زېږنده دی چې آزاد او اختيار لرونکی ګڼل کېدل، خو ګله چې د وحشي قامونو د مهاجرت خبره را منځ ته کېږي. هېڅوک هم دا تصور نه شي کولای چې د اوسنۍ اروپا بڼه ، دا تيلا د آزادې ارادې زيږنده ده، په هره کچه چې په تاريخ کې شا ته ستنېږو او خپله د څېړنې موضوع لا لرغونې او له اوسنۍ زمانې لرې غوره کوو ، د هغو کسانو په کړو وړو کې اختيار او آزادي چې د پېښو د پېښېدو سبب شوي دي، موږ ته لا شکمن او د چارو لاربښوونکی لا مجبور برېښي.

۳) زموږ څېړنې په دريېيم پړاو کې ، د علتونو پر هغو خورا بې پايه اړيکو چې څه کم او زيات زموږ په واک کې دی او عقل د پېښو د شننې لپاره هغه ته اړتيا لري ، ولاړې دي. نو له دې د انسان هر ځانګړي کړه بايد د پخوانيو پېښو د پايلې او دراتلونکو پېښو د علت په توګه خپل ځانګړی ځای لري.

کله چې موږ ته د کومې چارې د سرته رسېدو علت پوره ښکاره نه وي، دا مهمه نه ده چې د غه چاره جنايت دي، يا خير ، يا داسې چاره چې نيکي او بدي پورې هېڅ اړه ونه لري، موږ دا منو چې د دغې چارې سرته رسوونکی، هغه په خورا په ارادي او په اختياري ډول سرته رسولې ده. که دغه چاره جنايت وي، تر هر څه د مخه موږ هغه ته د مجازاتو غوښتنه کوو او که د خير کار وي ، هغه ته به تر هر څه د مخه

درناوي کوو او کله کـه کومـه داسې چاره ترسره شي چې لـه اخلاقـي پلوه، نـه ښـه وي او نـه بدە. هغـه پېښـه موږ ، د هغـه د سرته رسـوونکي دقوي ، غير معمول او ازاد شخصيت زېږنده ګڼو ، خو کـه مـوږ تـه دبې شمېر علتونو نه يو علت څرګندوی، پـه هغـه کې مـوږ تـه د څرګنده جبر ونډه پېژنو ، نـو څکـه د هغـه جنايت لپاره لـږ غـچ غـواړو . دښې چـارې ستاينه هم ښـه لږکـوو او د سرته رسـوونکي آزادي او بيـا وړتيـا تـه هم هومره ارزښت نه ورکوو ؟ کـه جنايت کوونکي چې دجانيانو او داړه مارو پـه منځ کې لـوی شـوی دی. د هغـه د ګناه پېټې سپکوي. تـر خپلـو ماشومانو د مور او يا پلار سربښندنه او ځاريدنه ، تر هغې سربښندنې او ځاريدنې نه چې ستاينې او ګټې لپاره کېږي، ، ډېره طبيعي او بې علتـه برېښي ، هغه کمه اختياري او ازاده ده، نوځکه لږه د ستاينې وړ ده ، کـه له يوې ډلې ، ګوند يا ديـو مختـرع لـه چارو او کړو وړو سره پخـوانۍ پېژندګلوي ولـرو ، د هغـه چارې مـوږ کم حيرانه وي. کـه مـوږ د زيـاتې تجربې خاوند يو ، که موږ د خلکو پـر کـړو وړو پـر جبر او اختيـار پـر لـه پسې ځارنه ولرو ، د هغه کړه وړه ، موږ ته زياتره جبري برېښـي او آزادی يې کمه. که زموږ تر څارنې لاندې کړه وړه سـاده وي او زمـوږ تـر څـارنې لاندې چارې زيـاتې وي ، نـو زمـوږ تصور بـه د هغـو لـه جبرې والـي نـه، بشپړ وي. د هغـه ځـوان رسـوايي چې پـلار يـې بدنام سـړی وي ، د هغـې ښځې بـدلمني چې پـه څرګند بدنامـه مـاحول کې لويـدلې وي او نيشـه سړی بيا بدمستۍ ته ورستنېږي او دداسې نورو چارو علتونه ، څومره چې موږ ته څرګند وي ، بيا هم موږ ته لږ اختياري برېښي.

کـه دداسې يـو سـړي کـړه وړه چې د هغـه عقلـي وده خـورا ټيټـه وي، يعنې ، يو ماشوم ياليوني کړه وړه څېړو ، له دې کبله چې د هغـه ، د کړو وړو له علتونو او د ذهن له سادګۍ سره آشنا يو ، د هغه کړه وړه اجبـاري

او د آزادي یا اختیار ونډه په هغه کې دومره کمه وني چې د هغو له علتونو نه په خبرېدو سره سمدلاسه د هغو د پایلو اټکل کولای شو.

یوازې د همدغو دریو اصلونو پر بنسټ دي چې په ټولو قوانینو کې د هغو جانیانو لپاره د مسوولیت پېټی کمېږي چې باخاري یا ذهني نیمګړتیا ولري. د سد یا آګاهۍ د زیاتوالي او یا کم والي له امله، د هغو شرایطو ته په پام، چې د غه پېښه په کې پېښه شوې ده، د پېښې د پېښېدو او د هغه د قضاوت تر وخته پورې، وخت ته پامرنه او د هغو دلایلو د لړې او ډېرې پېژندګلوۍ پر بنسټ دي چې د یو چا د مسوولیت کچه ټاکل کېږي.

۱۰

او په دې ډول له موږه بهر چاپېريال سره زموږ د اړيکو د زياتوالي او کموالي په کچه د جبر او اختيار په اړه زموږ تصور هم زياتېږي او کمېږي. دغه راز د پېښې د پېښېدو د له وخته د زياتوالي او کموالي او له دغې پېښې سره د اړيکو کموالي او زياتوالي ته په پام سره ده چې، دغې پېښې پورې د اړوندې پايلې اغيزې پر موږ زياتېږي او کمېږي.

په دې ډول که موږ د داسې يو چا حالت څېړو چې له ماحول سره يې اړيکي خورا څرګند او د هغه د کړو وړو وخت زموږ د قضاوت له وخته خورا لرې وي او هغه عوامل ټول موږ ته څرګند وي چې د هغه له امله دغه پېښه يا چاره ترسره کېږي، نو دغه چاره موږ په بشپړه توګه جبرې او د اختيار نښې په هغې کې خورا کمې ګڼو، خو که موږ د داسې يو چا حالت وڅېړو چې له بهرني ماحول سره د هغه اړيکي خورا کمزورې، د هغه د کړو وړو او يا د ځانګړې چارې د پېښېدو وخت، له اوسني وخت سره نږدې وي او موږ له هغو عواملو سره چې د هغه له امله دغه پېښه ترسره شوې ده، پېژند ګلوي ونه لرو، د هغه کړه وړه به موږ ته خورا اختياري او آزاد وبرېښي او جبر به يې خورا کمزوري او کم ښکاره شي.

په دغو دواړ حالتو کې چې څومره د پېښې په اړه موږ خپل نظر بدل کړو، څومره چې پر پېښې د ماحول اغيز لا زيات ځانته ښکاره کوو، څومره چې د پېښې د پېښېدو وخت لرې يا نږدې تصورو وو او يا هم يا څومره چې د پېښې عوامل موږ ته څرګند او يا ناڅرګند وي، موږ هېڅکله نه شو کولای په بشپړه توګه ديوې پېښې پېښېدل اجباري او يا اختياري وګڼو.

۱) که هر څو مره موږ د چاپیریال له اغیزه آزاد او د هغه اړیکي خورا لږ و ګڼو ، بیا هم هېڅکله نه شو کولای په دغه چاپیریال کې د اختیار په مفهوم پوه شو. د انسان کړه په جبري توګه د هغه د بدن او د هغه د ماحول تابع دي. زه خپل لاس پورته کوم او بېرته یې ښکته کوم، ماته مې خپل دغه کړه اختیاري بریښي، خو که له ځانه وپوښتم چې ایا ما کولای شول خپل لاس هرې خوا ته پورته کړم ؟ وینم چې ما لاس هغه پلو ته پورته کړی دی چې زما په شا او خوا کې له بل هر پلوه ، زما بدني جوړښت ته خنډ نه و. که ما له ټولو خوا او نه یوه خوا ټاکلې ده ، دا له دې کبله وه چې په دغه لور د لاس پوره کېدو لپاره تر بل هرلوري، خنډ کم و. د دې لپاره چې انسان چوړ آزاد او اختیاري وګڼو ، هغه باید له ماحوله بهر تصور کړو ، خو دا سې بریښي چې دغه چاره ناشونې ده.
۲) هر څو مره که موږ د پېښې په اړه د قضاوت وخت ، د پېښې د پېښېدو وخت ته ورنږدې وګڼو ، هېڅکله هم نه شو کولای د وخت او زمان له جبره ځان ازاد کړو. آن که دغه پېښه یوه شېبه مخکې هم شوې وي ، هغه د زمان له اغیزه ځکه آزاده نه ده چې هغه په زمان کې ترسره شوې ده. هغه د وخت له اغیزه جلا کولای نه شو. زه کولای خپل لاس پورته کړم ؟ خپل لاس پورته کوم، خو که زه له ځانه وپوښتم چې ایا ما کولای شول، په هغه شېبه کې چې تېره شوه، لاس پورته نه کړم ؟ د دې لپاره چې پر خپل ډاډ پوه شم، خپل لاس نه پورته کوم، خو د لاس له پورته کولو هغه وخت ډېره نه ده شوې، چې په هغه وخت کې ما د آزادۍ او اختیار په اړه فکر کاوه. هغه شېبه تېره شوې ده او نور ، زما له واکه او اختیاره وتلې ده. د غه راز هغه لاس چې ما پورته کړی، نور نو هغه لاس نه دی چې زه یې نه پورته کوم او هغه هوا چې دغه خوځېدا په کې شوې ده ، هم هغه هوا نه ده چې اوس له مانه چاپیره ده. هغه شېبه هم نه

راستنېدونکي ده چې دغه کړه په کې شوي دي، خو دا چې وروسته مې دلاس له پورته کولو ډډه وکړه ، دا ددې لامل کېداى نه شي چې ما نه شو کولاى مخکې هم لاس پورته نه کړم. دا چې د زمان په يوه شېبه کې ، زما له خوځېدا پرته بله خوځېدا کېداى نه شوه. دا ، دا معنى نه لري چې کولاى يې شول بله خوځېدا وشي. ددې لپاره چې خپله خوځېدا آزاده او اختياري وګڼلى شو بايد وکولاى شو ، هغه د تير او راتلونکي په منځ کې يعني د زمان او وخت نه دباندې تصور کړو چې دا هم ناشونې ده.

۳) هر څومره چې د پېښو د پېښېدو دعوا ملو د پېژندنې ستونزې، بې شمېره وي ، هېڅکله نه شو کولاى د اختيار او آزادي يعنې د علت پوره نشتوالي راپيدا کړو. که هرڅومره موږ ته د پېښو د پېښېدو اراده خپله وي او که پردې، ناڅرګنده وي که څرګنده. دعقل لومړې هڅه د هغه علت لټونه ده چې له هغه نه پرته ددغې پېښې د پېښېدو تصور هم نه شو کېداى. زه غواړم ديو څه کولو لپاره خپل لاس پورته کړم. البته بې هر علته ، خو دا چې زه غواړم يو څه سرته ورسوم ، هغه هم بې علته او پرته له هرډول دليله، دا په خپله زما ددې چارې د سرته رسولو علت دى.

خو آن که داسې يو څوک تصور کړو چې له هرډول اغيزه آزاده وي، د هغه دهمدې شېبې او اوسني کړه وڅارو او داسې وګڼو چې هېڅ علت هغه دې کار ته نه هڅوي، دجبر اغيزه د هغه په چاروکې خورا لږ او هېڅ وشمېرو ، آن په دې حالت کې هم د سړي دبشپړې ازادۍ خبره نه شو کولاى ، ځکه هغه موجود چې له هرډول اغيز نه بې اغيزې، دزمان نه بهر او کړه يې کوم علت پورې اړه ونه لري، نورنو انسان نه دى.

کټ مټ همداسې ، هېڅکله نه شو کولاى دچا داسې کړه تصور کړو

چې په بشپړه توګه له اختیار او آزادۍ نه بې برخې او یوازې د جبر تر قانون لاندې وي.

۱- که هرڅومره زموږ پوهه د هغې فضا له شرایطو نه چې سړی په کې دی زیاته وي، دغه پوهه هېڅکله نه شي کولای بشپړه و اوسي. دا ځکه چې دغه شرایط په بې پایه توګه داسې دي لکه فضا چې بې پایه ده او تر هغه پورې چې پر انسان د ټولو شرایطو اغېز څرګند او ټاکل شوی نه دی، یعنې په دې معنی چې پوره جبر نه شته او هلته د اختیار ونډه لیدلای شو.

۲-هرڅومره چې د پېښې او کړو وخت او زمان، د هغو کړو له وخت او زمان نه چې موږ قضاوت پرې کوو، لرې وګڼو، د دغو کړو د سرته رسېدو پړاو تل ټاکلی دی. خو زمان او وخت بې پایه دی، له دې پلوه هم هېڅکله د پوره او بشپړ جبر تصور کېدای نه شي.

۳- هرڅومره چې د کومې پېښې یا کړو د علتونو لړۍ موږ ته څرګنده وي. موږ به ځکه هېڅکله د دغې لړۍ پر کړیو ترپایه پوه نه شو چې دغه لړۍ بې پایه ده، نو له دې کبله هم نه شو کولای پوره او بشپړ جبر ترلاسه کړو.

او د دې ترڅنګ، که آن په کومه پېښه کې مټې آزادي هم ومنو، یعنې له هېڅ سره برابره آزادي، بیا هم ځینې وخت د ساري په توګه، د مړګ په حال کې انسان یا جنین، یا هم باڅاری(لېونی) هېڅ ډول اختیار نه لري، زموږ دغه منې زموږ له خوا د څارنې وړ انسان د مفهوم د انکار معنی لرلای.

په دې ډول هره شېبه چې آزادي پای ته رسېږي، هلته انسان هم نه شته. نو له دې کبله که انساني کړه یوازې جبري او له هرډول آزادۍ بې

برخې وي، په هماغه کچه له تصوره لرې دي، لکه هغه کړه چې له مطلقې آزادۍ سره مل وي.

په دې ډول ، د هغه انسان، د هغو کړو د څېړنې لپاره چې له جبره پرته ، بل ډول تر سره شوي نه وي او له هر ډول ازادۍ نه بې برخې وي. باید د فضا له بې شمېره شرايطو سره آشنا شو ، باید په خپلو څېړنو کې د بې پايه وخت او زمان پړاو په پام کې ولرو او بې شمېره عوامل او علتونه وپېژنو.

د دې لپاره چې يو انسان په بشپړه توګه آزاد او له هر ډول جبري قانون نه بې اغیزه تصور کړای شو. موږ باید هغه یوازې له فضا نه د باندې ، له وخته او زمان نه وتلی او له هر ډول علت او اغیزه لرې تصور کړو ، په لومړي ډول کې ، که جبر بې اختياره کېدای شوای، موږ به د جبر هماغه يوه جبري قانون نه مرسته غوښتې وای يعنې له يوې بې محتوا اډانې نه.

دويم ډول يا پېښه کې ، که اختيار بې له جبره کېدونکي وای، موږ به له هر ډول شرايطو نه آزاده ، آزادۍ ته چې د فضا ، زمان او علت له اغيزه ازاده وای، رسېدلي وای. هغه آزادي چې له زمان ازاده وي، نه شته او دا به بې اډانې(چوکاټه) محتوا وای.

په ټولیز ډول به موږ دوو پايلو ته چې ټول انساني نظريات پرې ولاړ دي، رسېدلي وای. د هغو دژوند نه پوهېدونکی ماهيت او بل هغه قوانين چې پر هغه لاسبري دي.

عقل وايي:

۱) چاپيريال له خپلو ټولو ډولونو اوښو سره چې د هغو په مرسته احساسېږي، يعنې ماده، خورا بې پايه ده او په بل هېڅ ډول يې د تصور امکان نه شته.

۲) وخت او زمان یو بې پایه او پرله پسې او آن یوه شېبه هم نه دریدونکي لړۍ ده چې پرته له دې نه ، دغه لړۍ دربدل نه لري په بل ډول تصور کېدای نه شي.

۳)دعلتونو دلړۍ پایلې، نه پیل لري او نه پای درلودای شي.

آګاهي وایي:

۱)

یوازې زه یم او هر هغه څه چې شته والي لري، یوازې زه یم او په دې توګه فضا هم زما یوه برخه ده.

۲) زه تیریدونکي زمان او وخت ، دحال په او سنۍ شېبه کې چې پر هغه کې دیوه ژوندي موجود په توګه آګاهي لرو ، سنجوو ، نو له دې کبله له زمانه سم بهر یم.

۳) زه دعلت له اغیزه هم بهر یم، دا ځکه چې زه ځان د خپل ژوند د هرې بنې دځرګندیدو علت احساسوم.

عقل دجبر قوانین څرګندوي او آګاهي داختیار ماهیت.

بې پایه آزادي یا اختیار، په انساني وجدان یا اګاهي کې دژوند ماهیت دی.

بې محتوا جبر انساني عقل او د هغه درې ګونې بڼې دي.

اختیار او آزادي هغه څه دي چې څېړل کېږي او جبر هغه څه دی چې څېړنه کوي. آزادي محتوا ده او جبر بڼه ده.

یوازې د پېژندنې د دوو سرچینو په جلا کېدو او ویشلو سره چې دمحتوا او بڼې په توګه یو له بل سره اړه لري ، دداسې مفاهیمو لکه جبر او اختیارچې متقابلا یوبل انکاروي او په یوازې بڼه د درک وړ نه دی، پوهېدلای شو.

یوازې د پېژندنې د دغو دوو سرچینو ، له یو ځای کېدو نه، چې یو له بل سره اړه لري، د انساني ژوند څرګند تصور کېداى شي. د دغو دوو مفاهیمو ، محتوا او بڼې نه دباندې چې په خپل یو ځای کېدو سره، متقابلا یو بل پېژني ، دژوند تصور ناشوني دی.

هر هغه څه چې موږ د انساني ژوند په اړه پوهېږو ، یوازې د اختیار او جبر یعنې د آګاهي او عقل ترمنځ ټاکلې اړیکې دي.

پر هغه څه چې موږ د طبیعت او نړۍ په اړه پوهېږو ، یوه داسې ځانګړې اړیکه ده چې د طبیعت د قوت او د جبر د اړتیا یادژوند د ماهیت او عقلي قوانینو ترمنځ شته دی.

د طبیعت د ژوند قوتونه له موږه دباندې دی او زموږ آګاهي پر هغه لاسبرې نه ده. هغه د ثقل د مرکز، دبرېښنا د ټکان، د ژوند د حیواني قوت او نورو په نامه نوموو ، خو د انساني ژوند قوت او پیاوړتیا داسې څه دي چې زموږ د پېژندنې قوت او آګاهي پرهغه خبردي او موږ هغه د اختیار او آګاهۍ په نامه یادوو.

خو له دې امله چې د ثقل پر مرکز زموږ آګاهي لاسبرى نه لري، مګر بیا هم هر انسان هغه درک او احساسوي او هغه یوازې د جبرې قوانینو (د ټولو ستورو د ساده دروندوالي نه نیولي بیا د نیوتن تر قوانینو پورې). له مخې چې پرهغولاسبرې دي، پېژني. آزادي هم ، په مخامخ ډول درک کېداى شي، خو ټول له هغه خبر دي، موږ یوازې او یوازې د هغو اړوندو قوانینو (د انسان له فاني والي نیولي ، بیا تر پېچلو اقتصادي او تاریخي قوانینو پورې)له مخې چې پر موږ لاس برې دي، پېژنو.

پېژندنه، دې ته وایي چې د ژوند ماهیت د عقل په تله او قوانینو وتلو ، هر هغه څه چې د انسان ازادي له نورو قوتونو نه جلا کوي، داده

چې د انسان اګاهي له هغو خبره ده، خو دعقل لپاره هغه له نورو نه هېڅ توپير لري.. په هغو علومو کې چې موضوع يې د ژونديو موجوداتو پېژندنه او څېړنه ده. هغه څه چې مورږ ته څرګند دي، جبرې قوانين او هغه څه چې ناڅرګند دي، دژوند قوت ګڼو. د ژوند قوت د هغو څيزونو پاتې شونکې دی چې مورږ هغه د ژوند دماهيت په توګه پېژنو.

په تاريخ کې کټ مټ همداسې ده:

پرهغه څه چې پوهېږو، هغه جبرې قوانين ګڼو او هغه څه چې نه پېژنو او نا څرګند دي، هغه ازادي بولو.

دتاريخ لپاره ازادي، د هغو ناپېژندلو شويو ، پاتې شوونکي دي چې مورږ د انسان د ژوند دقوانينو په اړه پرې پوهېږو.

۱۱

دعلتونو اړیکو ته پام له بهرنۍ نړۍ او وخت سره د انسان د اختیار او آزادۍ د ښرګندونو ښبرنه ، دتاریخ موضوع ده.

دا په دې معنی چې تاریخ، آزادۍ او اختیار دعقلي قوانینو له مخې ښېري، نو له دې کبله تاریخ تر هغه ځایه علم ګڼل کېږي چې اختیار او آزادي د قانون په مرسته وپېژندله شي.

دتاریخ د ښېرنې له مخې د یوه قوت په توګه ، پر تاریخي پېښو د انسان دازادۍ، یعنې دقانون له اغیزه دازاد قوت ، هغه څه ته ورته دي، لکه هغه شان چې نجوم داسې یوقوت مني چې په اختیاري بڼه پر کیهان اود ستورو پر خوځون اغیز کوي.

ددغه شان یو څیز منل ، له ټولو شتو قوانینو نه سترګې پټول دي. یعنې ټولو پوهو او پېژندنو ته شا کول. آن که داسې یو خوځېدونکي څیز چې له فزیکي قوانینو نه هم خپلواک وي، شته والي ولري، نودا ، دا معنی لري چې د کپیلر او نیوتن قوانین هم نه شته او نور نه دکیهان او ستورو دخوځون هېڅ کوم قانون هم اعتبار نه لري او نه شته. آن که دانسان یو اختیاري او ازاد خوځون هم وي، هېڅ یو تاریخي قانون به شته والي ونه لري او دتاریخي پېښو په اړه به هېڅ تصور، تصور هم پیدا نه کړي.

له تاریخي پلوه داسې تګلوري شته چې انساني ارادې د هغو په اوږدو کې خوځېږي، ددغو تګلورو ، یو سر په ناڅرګندو رازونو کې پټ او په بل سر کې یې دانسان پر ازادۍ پېژندنه او آګاهي د اوسنۍ شېبې په فضا او په اوسنۍ زماني کې، علتونو سره په پام کې

خوځېږي.

څومره چې د دغو خوځون ډګر موږ ته څرګند او پراخه وي، په هماغه اندازه به د خوځون قوانین موږ ته څرګند او ثابته وي، خو د دغو قوانینو پیدا کول او پېژندنه د تاریخ دنده ده.

د هغې تګ لوري له مخې چې اوس علم د خپلو موضوعاتو د څېړنې لپاره غوره کړې دی او د هغو په رڼا کې د پېښو علت د انسانانو په آزاده اراده کې لټوي، د قوانینو پېژندنه ګرانه خبره ده، ځکه هر څومره چې د انسان د آزادۍ لمن راټوله کړو ، خو همدا چې له هر قانون نه د هغه د وتلی قوت په توان پوه شو ، په خپل سر مو له قانونه سر غړولی دی.

همدا چې تر پایه پر دغو قوانینو سترګې پټې کړو ، یعنې آزادۍ ته، تر پایه دیوه مرستندوی علت په سترګه وګورو ، په دې مو سر خلاصېږي چې پر علتونو لاسبری نه لرو او هغه وخت دی چې تاریخ د علتونو د لټولو پر ځای د قوانینو موندل خپله دنده ګڼي.

د دغو ډول قوانینو لټونه لا ډېره پخوا پیل شوې ده او د تفکر او شننې هغه نوې بڼه چې تاریخ یې باید پیل کړي، په کرار کرار رامنځ ته کېږي. هڅې پیل کوي او له هغه سره همهاله پخوانی تاریخ د پدیدو او څیزونو د علتونو له لټولو په کرار کرار مخ اړوي او د ځان د ورکولو په بهیر کې وړاندې درومي.

ټولو بشري علومو همدا لاره وهلې ده. د ریاضي علم تر ټولو علومو ځیرک علم دی. د غه علم ، خورا کمکۍ برخې ته په رسېدو سره ، د کمکیتوب چاره پرېښوده او د دغو خورا وړو او ناڅرګندو څیزونو په راټولو یې نوی پړاو پیل کړ. د ریاضي علم د علتونو مفهوم ته شا کړه او د مفاهیمو پر ځای یې د دلایلو لټونه او د قوانینو پیدا کولو ته مخه کړه. یعنې د ټولو ناڅرګندو او بې پایه کمکیو عناصرو د ګډو ځانګړتیاوو

قانون ته.

که څه هم نورو علومو هم همدا ، خو په بل ډول د تفکر همدا لاره غوره کړې ده. کله چې نيوتن د جاذبې قانون راڅرګند کړ، هغه دا نه ويل چې لمر يا ځمکه کولای شي، نور ستوري ځان ته راجذب کړي، خو هغه دا وويل چې ټول ستوري، له سترو نيولي بيا تر کوچنيو پورې، د يوبل د جذبولو ځانګړتيا لرونکي دي. يعنې د ستورو د خوځېدا د علت موضوع يې راوسپړله او هغه ځانګړتياوې يې څرګندې کړې چې په ټولو ستورو کې له خورا لويو او سترو رانيولې بيا تر خورا کوچنيو پورې سره ګډې دي.

طبيعي علوم هم کټ مټ همداسې کوي. د غو علومو هم د علت لټونې چارو ته مخه کړه او د قوانينو پلټنه کوي. تاريخ هم په همدې دريځ کې ولاړ دی. که د تاريخ موضوع، نه د ځېنو خلکو دژوند د پېښو ، بلکې په ټوليز ډول د خلکو او بشري ټولنې د غورځنګونو او خوځون مطالعه او څېړنه ده، نو بايد د علتونو د مفهوم پلټنه پرېږدي او د قوانينو پلټنه ځکه وکړي چې د آزادۍ په ټولو او آن خورا ورو عناصرو کې سره ګډ ، برابر، نه جلاکېدونکي او راټول دي.

۱۲

له هغه وخته چې د کوپرنيک قانون کشف شو او دا و منل شوه چې دالمر نه دی چې دځمکې په شا او خوا ګرځي بلکه دا ځمکه ده چې دلمر پر شا او خوا چورلېږي. نو د پخوانيو ستورپوهانو هرڅه په اوبو لاړل. دا کېدای شوه چې د ستورو او کيهان په اړه د پخوانيو ستورپوهانو اند او نظريات وساتل شي او دغه نوی قانون هم ومنل شي، خو د هغه نه منل ځکه ګران و چې نور د بطليموس نجوم ته غاړه ايښودل ګران و، خو بيا هم د کوپرنيک د قانون تر کشفه وروسته د بطليموس د نجومو بازار لا تر ډيرو وختونو پورې تود و.

له هغه وخته چې د لومړي انسان وويل او دا يې ثابته کړه چې د زوکړې او جناياتو شمېر د رياضي د قوانينو تابع دی او يا پېژندل شوي. جغرافيايي، سياسي، اقتصادي شرايط، دا يا هغه ډول حکومتي اداره رامنځ ته کوي، يا له ځمکې او خاورې سره د خلکو ځانګړې اړيکي، د هغو خلکو د خوځون لامل کېږي. له هماغه وخته تاريخ خپل هغه ماهيت نابود کړ چې دغه هرڅه پرې ولاړ وو.

دا کېدای شو چې نوی قوانين و نه منل شي او د تاريخ په اړه پخواني نظريات وساتل شي، خو داسې بربښېده، تر هغه پورې چې نوي قوانين رد نه شي، نه شو کولای د انسانانو دآزادې ارادې په توګه د تاريخي پېښو څېړنو ته دوام ورکړو، ځکه که د حکومت کوم ډول، يا د کوم قام، کوم خوځون، د کومو جغرافياوي قام پېژندنې يا اقتصادي شرايطو په پايله کې شوی وي، نو دا وينا چې د وګړو دا اراده چې څه ډول واک يې ټينګ کړی دی، يا يې کوم غورځنګ خوځولی دی، نه شو

کولای د هغه واک یا غورځنګ علت وګڼو ، خو له دې سره سره تاریخ د پخوا په شان د شمېرنې، جغرافیې، سیاسي اقتصاد ، پرتلیزه فلالوژي اوجیالوژي علومو په ملتیا چې د هغه له اصولو سره اړخ هم نه لګوي، زده کېږي.

تر ډېرو او په سختۍ سره د طبیعت په فلسفه کې د نویو او زړو نظریاتو ترمنځ سیالي روانه وه. الهایات، د پخوانیو نظریاتو ساتنې او ملاتړ ته ولاړو او د نویو نظریاتو پلویان یې پر کفر او د ایمان پر راپرزولو تورنول، خو همدا چې رښتیا بری ومومند په هماغه تند قوت یې د نویو نظریاتو پلوي کوله.

نن هم کټ مټ همداسې د تاریخ د زاړه ډول او نوې فلسفې ترمنځ سیالي په هماغه قوت روانه ده. الهیات نه یوازې له زړو او پخوانیو نظریاتو نه ملاتړ کوي بلکې نوې فلسفه پر کفر او ورانۍ تورنه وي.

د دواړه خوا پلویان ښه پیاوړتیا ښیي یې هم د دې او هم د هغه نظر پلویان د سیالۍ دواړو لمسونې کوي او حقیقت پټوي. له یوې خوا د پېړیو په اوږدو کې د ودانې شوې ودانۍ د راپرزیدلو ویره او پښېماني ده او له بلې خوانه د جهل د ودانۍ د راپرزیدلو سودا.

هغو کسانو چې په طبیعي فلسفه کې ، د حقیقت پر وړاندې سیالي کوله، داسې یې انګېرله ، که دوی د غه حقیقت ومني، د ایمان واک به رنګ، د اسمانونو پر پیدا ښت اعتقاد به سست او د یوشع، له معجزې به انکار وشي. د کوپرنیک او نیوټن د قانون پلویانو داسې تصور کاوه چې د نجوم قوانین د مذهب ضد دي. د ساري په توګه ولتر د جاذبې قانون ، دوسلې په توګه د مذهب پر وړاندې کاراوه.

نن هم ټول حالات کټ مټ همداسې دي، یعنې همدا چې د جبر قانون دې ومانه، تا په دې تورنوي چې تا د روح، نیکۍ او بدۍ له

مفاهيمو او د کليسا او دولت له ټول جوړښتونه چې پر دغه بنسټ ولاړ دي، انکار کړی دی.

اوس هم د جبر نابللي پلويان لکه ولتر په خپله زمانه کې ، له دغه قانونه لکه وسله د دين پر وړاندې کار اخلي، حال دا چې په نجوم کې هم ، د کوپرنيک د قانون په څير ، د تاريخ په اړه د جبر قانون، نه يوازې هغه بنسټونه چې د دولت او کليسا جوړښتونه پرې ولاړ دي، نه رنګوي بلکې د هغه د ټينګوالي لامل دي.

لکه په هغه زمانه کې د نجوم، اوس هم د تاريخ په اړه ، د نظر ټول اختلافات يوازې د يوه ټاکلي مطلق پر منلو دي. هغه مطلق چې د محسوسو او ليدونکو پديدو د ارزونې لپاره کارول کېږي. د ارزونې دغه مطلق يا ملاک هغه وخت د ځمکې نجوم و او اوس د تاريخ له مخې ، د وګړي يا فرد خپلواکي يا آزادي ده.

د هغې د مطلق يووالي د منلو او نه منلو په اړه دی چې د مسوسو او ښکاره پديدو د آوازې لپاره کارېږي. د اورولو يا حل دغه محک په نجوم کې ناخوځېدونکې ځمکه او په تاريخ کې بيا هغه د شخصيت ناپيلتوب او اختيار دی.

لکه هغه شان چې په نجوم کې د ځمکې د خوځون د منلو ستونزه په دې کې وه چې په مخامخ توګه د ځمکې د نه خوځون او همدغه راز د ستورو د ظاهري خوځون نه سترګې پټول و ، دغه راز د تاريخ لپاره هم پر فضا او زمان کې د وګړي د ښکيل والي د قانون او له اغيزمنو بهېرونو نه د وګړو له اړيکو د خلاصون د منلو ستونزه، په دې کې ده چې انسان بايد د آزادۍ له ځانګړې ظاهري احساسه سترګې پټې کړي، لکه هغه شان چې په نجوم کې نويو نظرياتو ويل:

"رښتیا هم موږ د ځمکې خوځون نه احساسوو ، خو د هغې د نه خوځون نه ، بې معنی پایلې ته رسېږو ، خو دا چې ، د هغه د خوځون منل چې محسوس نه دی، موږ قانون ترلاسه کوو ".

په تاریخ کې بیا نوي نظریات هم داسې وایي:

"دا سمه ده چې موږ خپلې خنډونه نه احساسوو ، خو ځان ازاد ګڼلو نه بیا ، ناوړه او پوچې پایلې ته رسېږو ، حال دا چې ، که ځان د بهرنۍ نړۍ او زمان تابع او د علتونو په ښکیل کې ښکیل وګڼو ، قانون ته رسېږو ".

په لومړي حالت کې باید په فضا کې د سکون له منل شوي نظر نه سترګې پټې شوې وای او خپل ناحس کېدونکي خوځون مو منلای وای، او په اوسنۍ حالت کې کټ مټ باید په هماغه کچه اړ یو له هغې آزادۍ نه تیر شو چې پرې خبر یو او خپل نامحسوس جبر ومنو.

پای